M. YUSUF KANDEHLEVÎ

HAYÂTÜ'S SAHABE

2

yasin yayınevi

بسم الله الرحمن الرحيم

Baskı-Cilt:

Sistem Cilt ve Matbaacılık

Yılanlı Ayazma Yolu No:8 DAVUTPAŞA
Tel: 0212 482 11 01 ZEYTİNBURNU/İST

İSTANBUL 2010

YASİN YAYINEVİ

Manyasızade cad. No:47 Çarşamba

Fatih - İstanbul

Tel.: 0212.635 30 55
Faks: 0212.635 78 65

HAYÂTÜS-SAHÂBE

Muhammed Yusuf
el-Kandehlevî

CİLD 2

Tercüme

Mansur Koçinkağ

CİHAD ESNASINDA EĞİTİME İHTİMAM GÖSTERMEK

a) İbn Abbas'ın "Mü'minlerin hep birden sefere çıkmaları uygun değildir" ayeti hakkındaki düşüncesi

776. Beyhakî, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Allah'u Te'âlâ şöyle buyurdu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ أَوِ انْفِرُوا جَمِيعًا﴾

"Ey iman edenler! Tedbirinizi alın; bölük bölük savaşa çıkın, yahut (gerektiğinde) topyekün savaşın." (Nisâ: 71).

﴿انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

"(Ey müminler!) Gerek hafif, gerek ağır olarak savaşa çıkın, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edin. Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır." (Tevbe: 41).

﴿إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

"Eğer (gerektiğinde savaşa) çıkmazsanız, (Allah) sizi pek elem verici bir azap ile cezalandırır ve yerinize sizden başka bir kavim getirir; siz (savaşa çıkmamakla) O'na hiçbir zarar veremezsiniz. Allah her şeye kadirdir." (Tevbe: 39).

Sonra bu ayetlerin hükmü neshedildi ve Allah (celle celâlühü) şöyle buyurdu:

﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾

"Müminlerin hepsinin toptan sefere çıkmaları doğru değildir. Onların her kesiminde bir grup dinde (dinî ilimlerde) geniş bilgi elde etmek ve kavimleri (savaştan) döndüklerinde onları ikaz etmek için geride kalmalıdır. Umulur ki sakınırlar." (Tevbe: 122).

Bu ayet indikten sonra Müslümanların bir kısmı Hz. Peygamberle savaşa çıkardı, diğer kısmı da şehirde kalırdı. Hz. Peygamberle beraber olanlar ken-

disinden dini konular öğreniyor, cihaddan geri döndüklerinde de kavimlerini uyarıyorlardı. Umulur ki, Allah'ın kitabında indirdiği farz ve sınır çizgiler konusunda dikkatli olurlar."[1]

b) Hz. Ömer'in, komutanlara dini hülkümleri öğrenmeleri için gönderdiği mektup

777. Âdem b. Ebî İyâs *el-İlm* adlı eserinde Ahvas b. Hakîm b. Ümeyr el-Ansî'den[2] şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), ordu komutanlarına şöyle bir yazı yazdı: 'Dini konuları iyi öğrenin! Sapkınlığı hak görüp ona tabi olan hiç kimse mazur sayılmaz, hakkı da batıl görüp de onu terk eden kimseye de mazeret olmaz."[3]

c) Sahabîlerin halka şeklinde oturup ilim öğrenmeleri

778. Abdurrezzâk,[4] Hittân b. Abdillâh er-Rekâşî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Mûsâ el-Eşarî (radıyallahu anh) ile beraber Dicle sahilinde ordu içinde bulunuyorduk. Namaz vakti gelince müezzin öğle namazı için ezan okudu. İnsanlar da abdest için kalktı ve abdest aldı. Sonra Ebû Musa, onlara namaz kıldırdı, akabinde halka şeklinde oturdular. İkindi vakti gelince müezzin ikindi namazı için ezan okudu, insanlar yine abdest için kalktı. Ebû Musa, münâdiye 'Abdest sadece abdestsiz olan için gereklidir' emrini iletmesini istedi. Ebû Musa, 'Nerdeyse ilim kalkacak, cehalet hakim olacak ve kişi cehalet yüzünden annesine kılıcı ile vuracaktır' dedi."[5]

---

[1] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 47.
[2] Asılda el-Abesî olarak yanlış yazılmıştır. *(B).*
[3] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 228.
[4] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 159.
[5] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 114. Tahâvî, *Şerhu me'âni'l-âsâr* adlı eserinde muhtasar olarak rivayet etmiştir. (I, 27).

CİHATTA İNFAK

a) Bazı sahabîlerin Allah yolunda cihad ederken nafaka vermeleri

779. Müslim, Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir sahabî, nişane vurulmuş kaliteli bir deve getirerek bunu 'Allah yolunda bağışlıyorum' dedi. Hz. Peygamber de kendisine *'Buna karşılık kıyamet günü sana yedi yüz nişaneli deve verilecektir'* buyurdu."[6]

780. İmam-ı Ahmed[7] -isanadındaki râvileri sahîh hadis râvileridir- Abdullah b. Sâmit'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Zerr ile beraberdim, yanında cariyesi de vardı. Kendisine maaşı verildi. Cariyesi, maaşıyla ihtiyaçlarını gidermeye başladı. Yedi (dinar veya dirhem) arttı. Ebû Zer, onunla fulus (bozuk para) satın almasını emretti. Ben de 'İlerde doğacak bir ihtiyacın için veya sana gelecek bir misafir için bıraksaydın' dedim. Ebû Zer, 'Benim dostum (Hz. Muhammed s.a.v), bana şöyle bir söz söyledi: "*Herhangi bir dirhem veya dinar bir keseye konup ağzı bağlansa onu Allah yoluna sarfetmedikçe sahibi için bir ateş koru olur.*"

781. Ahmed ve Taberânî -lafız Taberânî'ye aittir- şöyle rivayet etmektedir: *"Kim altın ve gümüşü bir keseye koyup ağzını iple bağlayıp Allah yolunda harcamazsa bu kıyamet günü kendisini yakacak bir ateş koru olur."*[8]

782. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Kays b. Sala' el-Ensârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kardeşleri, kendisini Hz. Peygamber'e şikayet edip 'Malını boş yere saçıyor, elini çok açık tutuyor' dediler. Ben de ' Ya Resûlallâh! Hurmadan payıma düşeni alıyor, Allah yolunda ve benle beraber olanlara infak ediyorum' dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), göğsüme vurdu ve üç defa *'İnfak et, Allah da sana infak eder'* buyurdu. Bundan sonra Allah yolunda cihada çıktım, yanımda bineğim de vardı ve aile içinde o gün en çok malı olan ve en zengin olan kişi de bendim."[9]

---

[6] Müslim, II, 37; Nesâî, *el-Müctebâ*, VI, 49; *Cem'u'l-fevâid*, II, 3.
[7] Ahmed, *Müsned*, V, 156, 165, 175.
[8] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 1641; Munzirî, *et-Terğîb*, II, 178.
[9] Munzirî, *et-Terğîb*, II, 173. Bu hadisi İbn Mende de rivayet etmiştir. Buhârî, bu tarikle hadisi muhtasar olarak rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, III, 250).

b) Cihadda infak etmenin sevabı

783. Taberânî,[10] Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Allah yolunda cihada çıkıp Allah'ı çok zikreden kişiye müjdeler olsun! Söylediği her kelimeye karşılık kendisine yetmiş bin iyilik yazılır. Her iyilik onla çarpılır, ayrıca Allah'ın yanında daha da fazla olur.'* Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Nafaka verse ne kadar iyilik yazılır?' diye soruldu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), '*İnfak ederse de şu kadar, şu kadar sevap yazılır'* buyurdu. Hz. Abdurrahman, Hz. Mu'âz'a 'O zaman infak eden için yedi yüz kat sevap yazılır' dedim. Hz. Mu'âz 'Tam anlayamamışsın! Bu infak edip ailesi yanında kalan, savaşa çıkmayan kişinin mükâfatıdır. Cihada katılır ve infak ederse Allah (celle celâlühü) kendisine rahmetinin hazinelerini kulların bilgisinin ulaşamayacağı derecede ayırır ve onları şöyle vasıflandırır: **"Onlar Allah'ın taraftarlarıdır. Allah'ın taraftarları galip olan kimselerdir."**[11]

784. Hasan (el-Basrî)←Hz. Alî'den, Hz. Ebû Derdâ'dan, Hz. Ebû Hüreyre'den, Hz. Ebû Ümâme'den, Hz. İbn Amr b. Âs'dan, Hz. Cabir ve İmrân (radıyallahu anhum)'dan merfu olarak şöyle rivayet etmektedir: *"Kim, Allah yolunda infak eder ve savaşa katılmayıp evinde ikame ederse kendisine her bir dirhem karşılığı yedi yüz dirhem verilecektir. Her kim, bilfiil savaşa katılır, Allah rızası için infak ederse kendisine her bir dirhem karşılığı, yedi yüz bin dirhem verilecektir.* Sonra Hz. Peygamber **"Allah dilediğine kat kat sevap verir"** ayetini okudu."

Daha önce Hz. Ebû Bekr'in, Hz. Ömer'in, Hz. Osman'ın, Hz. Talha'nın, Hz. Abdurrahman b. Avf'ın, Hz. Abbas'ın, Hz. Sa'd b. Übâde'nin, Hz. Muhammed b. Mesleme'nin, Hz. Âsım b. Adî'nin (radıyallahu anhum) "Hz. Peygamber'in cihada ve Allah yolunda malı infak etmeye teşvik" bahsinde geçti. Bu kıssaların ve daha başka kıssalar detayı ile "Sahabîlerin infak etmesi" bahsinde gelecektir.

---

[10] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XX, h. 143.

[11] Heysemî: "Bu hadisin isnadında ismi söylenmeyen biri vardır." (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 282). Bu hadisi el-Kazvinî (İbn Mâce, 2761), isnadında meçhul olan biri var ve hadisi münkatı olarak rivayet etmiştir. (*Cem'u'l-fevâid,* II, 3).

ALLAH YOLUNDA CİHATTA NİYETİN HALİS OLMASI

a) Dünya ve şöhret için savaşan kişi için mükâfat olmaz

785. Ebû Dâvud, İbn Hibbân *Sahîh* adlı eserinde, Hâkim muhtasar olarak -hadise sahîh demiştir- Ebû Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir sahabî, 'Ya Resulallâh! dünya için savaşan var (onun hakkında ne dersin)' dedi. Hz. Peygamber *'Ona mükâfat olmaz'* buyurdu. Bu sözü insanlara ağır geldi ve sahabîye 'Bir daha sor, galiba tam anlatamadın' dediler. Sahabî, 'Ya Resulallâh! Kişi var, Allah yolunda savaşıyor ve dünya da elde etmek istiyor' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Onun mükâfatı yoktur'* buyurdu. Bu insanlara çok ağır geldi ve 'tekrar sor' dediler. Sahabî, üçüncü defa 'Kişi var, cihad ediyor ve dünyalık da istiyor' dedi. Hz. Peygamber yine *'Onun için mükâfat yoktur'* buyurdu."[12]

786. Ebû Dâvud[13] ve Nesâî Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir sahabî, Hz. Peygamber'e gelip 'Mükâfat ve şöhret için savaşan adam hakkında ne dersin?' diye sordu. Hz. Peygamber *'Onun için hiç bir ecir yoktur'* buyurdu. Sahabî, bu soruyu üç defa tekrar etti, Hz. Peygamber de cevaben 'Hiçbir şey yoktur' diyordu. Hz. Peygamber sonra şöyle buyurdu: *'Allah (celle celâlühü), amelin ancak halis olanı ve sırf kendi rızası için yapılanı kabul eder.'*"[14]

b) Kuzmân kıssası

787. İbn İshak, Âsım b. Ömer b. Katâde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İçimizde yabancı biri vardı, kim olduğu bilinmeyen Kuzmân adında biriydi. Ondan bahsedilince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisi için *'Cehennem ehlindendir'* buyurdu. Uhud savaşı olunca bu adam çok güzel çarpıştı. Tek başına yedi veya sekiz müşrik öldürdü. Savaşçı biriydi. Akabinde yaralandı, Zaferoğullarının diyarına taşındı. Müslümanlar, kendisine 'Ey Kuzmân! Vallahi bu gün iyi bir imtihan verdin, sana müjdeler olsun!' dedi. Kuzmân, 'Beni neyle müjdeliyorsunuz? Vallahi ben ancak kavmimin soyu

---

[12] *es-Sünen*, 2516; *İbn Hibbân,* 4637; Hâkim, *Müstedrek*, II, 85; *et-Terğîb*, II, 419.

[13] Ebû Dâvud'un rivayet ettiğini belirtmiş, fakat rivayet etmemiştir. Bu hadisi sadece Nesâî rivayet etmiştir. *(B).*

[14] Nesâî, *el-Muctebâ*, VI, 25; Munzirî, *et-Terğîb*, II, 241.

sopu için savaştım. Bundan olmasaydı asla savaşmazdım' dedi. Yara acısı bastırınca sadağından bir ok alıp kendisini öldürdü." [15]

c) Üsayrim'in kıssası

788. İbn İshak,[16] Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Hüreyre, 'Hiç namaz kılmadan cennete giden kişiyi bana söyler misiniz' dedi. İnsanlar bilemeyince 'O kimdir?' diye sordular. Hz. Ebû Hüreyre 'Amr b. Sâbit b. Vakş adında Abduleşheloğullarından olan Usayrim'dir' dedi. Husayn anlatıyor: Mahmud b. Lebîd'e 'Bu Usayrim kimdir, ne oldu?' diye sordum. Mahmud b. Lebîd[17] şöyle anlattı: 'Usayrim, kavminin Müslüman olmasını istemiyordu. Uhud Savaşı olunca Allah kendisine İslam'ı izhar etti ve Müslüman oldu. Sonra kılıcını alıp sabahın erken vakti yola çıktı ve insanların arasına daldı, savaşmaya başladı, akabinde yaralandı. Abduleşheloğullarından bazı kimseler, ölülerini teşhis etmek için savaş meydanında gezindiklerinde onu gördüler ve 'Vallahi bu Usayrimdir, savaşa niçin gelmiştir? Onu getirmemiştik ve kendisi bu dini inkar ediyordu' dediler. Kendisine 'Niye geldin ey Amr! Kavminin gayreti için mi, İslam'a rağbet ettiğin için mi?' diye sordular. Hz. Usayrim 'İslam'a rağbet ettiğim için geldim. Allah ve Resulüne iman ettim, Müslüman oldum ve sonra da kılıcımı alıp sabahın erken vakti Hz. Peygamberle beraber oldum. Savaşmaya başladım ve nihayet bana isabet eden bu yaralar isabet etti. Az zaman geçmedi, onların ellerinde ruhunu teslim etti. Bunu Hz. Peygamber'e anlattılar, Hz. Peygamber de *'O cennet ehlindendir'* buyurdu."[18]

789. Ebû Dâvud ve Hâkim Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) başka bir tarikle şöyle rivayet etmektedir: "Amr b. Ukayş, cahiliye döneminde faizlerle uğraşıyordu ve faiz paralarını alabilmek için Müslüman olmak istemedi. Uhud Savaşı olunca 'Amcaoğullarım nerde?' diye sordu. Kendisine 'Uhud'dalar' dediler. Amr, 'Uhud'da mı?' dedi ve zırhını giyip atına bindi. Sonra onlara doğru yöneldi. Müslümanlar, kendisini görünce 'Ey Amr bizden uzaklaş!'

---

[15] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 88; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 36.
[16] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 90.
[17] Muhammed b. Esed olarak gelmiş, *Sîretu İbn Hişâm*'da da öyle gelmiş, fakat bu yanlış.
[18] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 526. İbn Hacer: "Bu isnad hasendir. Bu hadisi birçok alim İbn İshak tariki ile rivayet etmiştir." (*el-İsâbe*, II, 526). Bu hadisi Ebû Nu'aym Ma'rifetu's-Sahabe adlı eserinde aynen böyle rivayet etmiş. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 8). İmam-ı Ahmed de hadisi aynen rivayet etmiş. Heysemî: "İsnadındaki râvileri sıkadır." (*Müsned*, V, 428; *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 362).

dedi. Amr 'Ben iman ettim' dedi. Savaşmaya başladı ve yaralandı, sonra yaralı olarak ailesine getirildi. Sa'd b. Mu'âz (radıyallahu anh), Amr'ın kardeşi olan Seleme'ye 'Bu kavmiyetçilikten mi, yoksa Allah ve Resulü için öfkelendiğinden mi savaşa katıldı?' diye sordu. Kardeşi 'Allah ve Resulü için düşmanlara karşı öfkelendiğinden savaşa katıldı' dedi. Amr, öldü ve cennete girdi. Allah (celle celâlühü) için de hiç namaz kılmamıştı."[19]

d) Bir bedevinin kıssası

790. Beyhakî, Şeddâd b. Hâd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Arabilerden bir adam, Hz. Peygamber'e geldi, ona iman etti, ona tabi oldu. Hz. Peygamber'e 'Senle beraber hicret edeceğim' dedi. Hz. Peygamber de onun hakkında bazı sahabîlere vasiyette bulundu. Hayber Gazvesi olunca Hz. Peygamber ganimet elde etti, taksim etti ve kendisine de bir pay ayırdı, onun payını arkadaşlarına verdi. Bedevî, o sırada onların hayvanlarını otlatıyordu. Bedevî geldiğinde arkadaşları payını kendisine verdi. Badevî 'Bu da ne?' dedi. Arkadaşları 'Hz. Peygamber'in, sana verdiği paydır' dedi. Bedevî, (Hz. Peygamber'e) 'Ben, bunun için sana tabi olmadım. Ben sadece boğazına işaret ederek buradan bir ok yiyerek ölüp cennete girmek için sana tabi oldum' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Eğer sen bu sözünde sadıksan Allah (celle celâlühü) bunu sana nasip edecektir'* buyurdu. Sonra sahabî düşmanla savaşa çıktı ve Hz. Peygamber'in yanına taşınarak getirildi ve ok tam işaret ettiği yere isabet etmişti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Bu o adam'* dedi. Sahabîler de 'Evet' dedi. Hz. Peygamber de *'Allah'a karşı sadık oldu, Allah da onu tasdik etti'* buyurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bedevîyi cübbesiyle kefenledi, sonra öne geçerek cenaze namazını kıldırdı. Namazda Hz. Peygamber'den *'Ey Allah'ım! Bu senin kulun, senin yolunda muhacir olarak yola çıktı, şehid olarak ruhunu teslim etti, ben onu üzerine şahidim'* dediği duyuldu."[20]

---

[19] Ebû Dâvud, *es-Sünen*, 2537; Hâkim, *Müstedrek*, II, 113. İbn Hacer: "Bu hadisin isnadı hasendir." (*el-İsâbe*, II, 256). Bu hadisi Beyhakî de bu siyakla buna yakın şekilde rivayet etmiştir. (*es-Sünen*, IX, 167).

[20] *Delâilü'n-nübüvvet*, IV, 222. Nesâî (*el-Muctebâ*, IV, 60), hadisi buna yakın bir şekilde rivayet etmiş. (*el-Bidâye*, IV, 191). Hâkim de hadisi buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. (*Müstedrek*, III, 595).

e) Siyah tenli bir sahabînin kıssası

791. Beyhakî,[21] Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! Ben siyah tenli, çirkin yüzlü, malı olmayan biriyim. Bu kâfirlerle savaşıp ölürsem cennete girer miyim?' dedi. Hz. Peygamber *'Evet'* dedi. Sahabî de ilerledi, savaştı ve şehid oldu. Hz. Peygamber'e ölmüş bedeni getirildi, Hz. Peygamber, *'Allah (celle celâlühü), onun yüzünü güzel kıldı, kokusunu misk kokusu gibi kıldı, mal varlığını da çoğalttı. İri gözlü hurilerden olan iki hanımının üzerindeki cübbesini tutup çektiğini, hangisinin kendisine sarılacağı hakkında nizalaştığını görüyorum'* dedi."[22]

f) Amr b. Âs kıssası

792. İmam-ı Ahmed, hasen bir senedle Amr b. Âs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bana birini göndererek *'Elbiseni giy, silahını da al, bana gel!'* diye emir verdi. Ben de gittim, Hz. Peygamber *'Seni bir ordu komutasında göndermek istiyorum. Umarım ki Allah seni koruyacak, sana ganimetler verecektir. Çokça mal elde etmeni dilerim'* dedi. Ben, 'Ya Resulallâh! Mal elde etmek için Müslüman olmadım. Sırf İslam'ı sevdiğimden Müslüman oldum' dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Ey Amr! Salih bir mal, salih bir kişiye ne kadar yakışır, onun için ne güzeldir!'* buyurdu." [23]

793. Taberânî, *el-Evsat* ve *el-Kebîr*'de hadisi rivayet eder ve hadiste şöyle der: "Amr b. Âs, 'Ben sırf İslam'ı sevdiğim için, Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'la beraber olmak için Müslüman oldum' dedi. Hz. Peygamber de *'Evet, salih bir mal, salih bir kişiye ne kadar yakışır, onun için ne güzeldir!'* buyurdu."[24]

g) Hz. Ömer'in şehidler hakkında sözleri

794. Hâris, Ebu'l-Bahterî et-Tâî'den şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar, Kûfe'de Ebu'l-Muhtâr ile beraberdi. Ebu'l-Muhtâr, Ebû Ubeyd köprüsünde

---

[21] *Delâilü'n-nübüvvet*, IV, 221.

[22] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 191. Hâkim de bu hadisi buna yakın bir lafızla rivayet etmiş ve hadis hakkında "Müslim'in şartı üzerinde sahîhtir" demiştir. (*Müstedrek*, II, 93; *et-Terğîb*, II, 447).

[23] Ahmed, *Müsned*, IV, 197, 202; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 3.

[24] Heysemî: "İmam-ı Ahmed'in ve Ebû Ya'lâ'nın (*Müsned*, 7336) isnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 353).

öldürülen Muhtâr b. Übeyd'in babasıdır. Kılıçlarıyla düşman çemberini yarıp çıkan iki veya üç kişi müstesna askerlerin hepsi şehid olmuştu. Kurtulanlar, Medine'ye geldi. Hz. Ömer geldi, savaştan dönenler de oturmuş, olayı anlatıyorlardı. Hz. Ömer, 'Ölenler hakkında ne diyorsunuz?' dedi. Onlar da 'Onlara mağfiret diliyor, dua ediyoruz' dedi. Hz. Ömer de 'Onlar hakkında ne söylediğinizi ya söyler ya da benden acı çekersiniz' dedi. 'Onların şehid olduğunu söyledik' dediler. Hz. Ömer şöyle konuştu: 'Kendisinden başka ilah olmayan zata yemin olsun! Muhammed'i hak din için gönderen Allah'a and olsun! Kıyamet Allah'ın izni olmaksızın kopmayacaktır. Hz. Peygamber müstesna Allah (celle celâlühü) katında ölüye ne yapıldığını hiçbir diri insan bilemez. Muhakkak ki Allah (celle celâlühü), onun geçmiş ve gelecek günahlarını affetmiştir. Kendisinden başka ilah olmayan zata yemin olsun, Muhammed'i hak ve hidayet için gönderen Allah'a and olsun! Kıyamet onun izni olmadan asla kopmayacaktır. Riya için savaşan, milliyetçilik için savaşan, dünya malı için savaşan, mal elde etmek için savaşan da vardır. Allah katında savaşanlar için ancak kalplerinde olan niyetlerine göre mükâfat vardır."[25]

795. Temmâm b. Mâlik b. Evs b. Hadesân'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer döneminde cihadda öldürülen seriyye hakkında konuşuyorduk. Bizden biri, 'Allah yolunda çalışan Allah'ın işçileriydi, mükâfatlarını da Allah verir' dedi. Başka biri, 'Allah (celle celâlühü), onları ne üzere öldürülmüşse yine o şey üzere diriltecektir' dedi. Hz. Ömer 'Evet, Nefsim elinde olan zata yemin ederim! Ne üzere onların ruhunu almışsa yine o şey üzere onları diriltir. İnsanlardan bazısı riya ve şöhret için, bazısı dünya malı için, kimisi istemeyerek ansızın kendisini savaş içinde gördüğü için, bazısı ise sırf Allah rızası içi savaşır, işte şehid olanlar bunlardır. Bana ve size ne muamele yapılacağını bilmiyorum. Fakat bildiğim şey, bu kabir sahibinin (Hz. Peygamber'i kasdediyor) geçmiş ve gelecek tüm günahları affedilmiştir' dedi."

796. İbn Ebî Şeybe, Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) yanında şehitlerden bahsedildi. Hz. Ömer, hazır olan topluluğa 'Şehit kimdir?' diye sordu. İnsanlar, 'Ey Mü'minlerin emiri! Şehitler, bu gazvelerde öldürülenlerdir' dedi. Hz. Ömer, 'O zaman sizin şehitleriniz bayağı çoktur. Şehit kimdir size söyleyeyim: Cesurluk ve korkaklık insan tabiatında olan şeydir, Allah, dilediğinin kalbine koyar. Cesur kişi, arkasında-

---

[25] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 292. Hafız İbn Hacer: "İsnadındaki râviler sıka kimselerdir, fakat isnad munkatıdır." (*el-Metâlibu'l-âliye*, II, 143)

kilerle savaşır, eve dönmeyi o kadar da umursamaz. Korkak adam ise kendi hanımının kucağına kaçar. Fakat şehid, nefsini sırf Allah rızası için feda edendir. Muhacir, Allah'ın nehyettiği şeyden kendisini koruyan, ondan kaçan kimsedir. Müslüman, Müslümanların kendisinin elinden ve dilinden zarar görmedikleri kimsedir." [26]

h) Abdullah b. Zübeyr ve annesinin kıssası

797. Nu'aym b. Hammad, *el-Fiten* adlı eserinde Dimâm'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Zübeyr (radıyallahu anhuma), annesine bir elçi gönderdi ve 'İnsanlar etrafımdan dağıldı, bu Emeviler de teslim olmamı istiyorlar, ne yapayım?' dedi. Annesi, 'Eğer Allah'ın kitabını ve Hz. Peygamber'in sünnetini ihya etmek için kıyama kalktınsa hak yolda öl, yok dünya malı için kıyama kalkmışsan ne dirinde, ne de ölünde hayır vardır' diye cevap verdi."[27]

CİHATTA KOMUTANA İTAAT ETMEK

Ebû Musa el-Eş'arî'nin kendisini dinlemeyen birini kınaması

798. İbn Asâkir, Ebû Mâlik el-Eş'arî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bizi bir seriye içinde gönderdi. Başımıza da Sa'd b. Ebî Vakkas'ı komutan tayin etti. İlerledik ve bir yerde konakladık. Bir adam, bineğine eyerini vurdu. Ben de ona 'Nereye gidiyorsun?' diye sordum. Adam, 'Hayvanım için yem almaya gidiyorum' dedi. Ben de ona 'Komutanına sormadan yapma!' dedim. Ebû Musa el-Eş'arî'ye geldik, ona olayı anlattık. Ebû Musa, adama 'Galiba ailenin yanına gitmeyi düşünüyorsun' dedi. Adam, 'Hayır' dedi. Ebû Musa, 'Dediğine dikkat et (doğru söyle)' dedi. Adam, 'Hayır, aileme gitmeyeceğim' dedi. Ebû Musa da ona 'Güle güle git' dedi. Adam da gitti, gecenin büyük bölümü geçtikten sonra adam döndü. Ebû Musa, kendisine 'Galiba ailenin yanına gittin' dedi. Adam 'Hayır' dedi. Ebû Musa 'Dediğine dikkat (yalan olmasın)' dedi. Adam da 'Evet, gittim' dedi. Ebû Musa da 'Sen ateş içinde ailenin yanına gittin, ateş içinde orda oturdun, ateş içinde oradan döndün! Hiç olmazsa hatanı telafi edecek hayırlı şeyler yap!' dedi."[28]

---

[26] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, V, 343, 344; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 292.
[27] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 57.
[28] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 169.

CİHATTA VE İLERLERKEN TOPLU ŞEKİLDE BULUNMAK

Hz. Peygamber'in, sahabîlerin etrafa ve vadilere dağılmalarını ve evlere baskın yapmalarını kınaması

799. Ebû Dâvud ve Nesâî Ebû Sa'lebe el-Huşenî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar, dere ve vadilerde konakladıklarında bölük pörçük konaklıyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Dere ve vadilerde dağılmanız, sadece şeytandandır'* buyurdu. Hz. Peygamber'in bu sözünden sonra nerde konaklama olsa herkes orda beraber toplu şekilde konaklardı." [29]

800. Beyhakî, Sehl b. Mu'âz el-Cühenî ←babası (radıyallahu anh) tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber böyle böyle bir gazveye çıktık. Halk, evlere baskın yapıyor, yolları kesiyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), birini gönderdi ve şöyle seslenmesini emretti: *"Eve baskın yapan, yol kesen kişinin cihadı kabul edilmez"* dedi." [30]

---

[29] Ebû Dâvud, *es-Sünen*, 2628; Nesâî, *el-Kübrâ*, Varak, 119; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 40. Beyhakî *el-Kübrâ*, IX, 152), hadisi buna yakın bir lafızla rivayet etmiş, şu eki yapmıştır: "Öyle toplanıyorlardı ki, üzerlerine bir elbise serilse hepsini kaplardı." İbn Asâkir de hadisi böyle rivayet etmiştir. onun lafzı "Üzerlerine bir elbise serilse hepsini içine alırdı."

[30] Beyhakî, *el-Kübrâ*, IX, 152. Bu hadisi Ebû Dâvud, buna yakın bir lafızla rivayet etmektedir. (*el-Mişkât*, s. 332).

ALLAH YOLUNDA NÖBET TUTMAK

a) Enes b. Ebî Mersedîn nöbet tutması

801. Ebû Dâvud, Sehl b. el-Hanzaliyye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sahabîler, Hz. Peygamberle beraber Hüneyn Savaşı için ilerledi ve çok yürüdüler, derken akşam vakti oldu. Hz. Peygamberle beraber namaza durdum. Bir süvari geldi ve 'Ya Resulallâh! Ben önünüzden gidip bu ve bu dağa çıktım. Havâzın Kabilesi tamamen kadınlarıyla, deve, sığır ve koyunlarıyla Hüneyn'de toplanmış' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), tebessüm etti ve *'Bunlar, yarın inşallah Müslümanların ganimeti olacaklardır'* buyurdu. Sonra *'Bu gece bize kim nöbet tutacak?'* dedi. Enes b. Ebî[31] Mersed el-Ğanevî (radıyallahu anh), 'Ben ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber de *'Bineğine bin!'* dedi. Hz. Enes de atına bindi ve Hz. Peygamber'in yanına geldi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine *'Bu dereden doğru dağın en zirvesine çıkana kadar tırman! Bu gece senin gideceğin taraftan baskına uğramayalım!'* dedi. Sabah vakti olunca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), namaz kılınan yere geldi, iki rekât namaz kıldı, sonra *'Süvarilerinizden bir haber var mı?* dedi. İnsanlar da 'Bir haber yok' dedi. Namaz kıldırmaya başladı, Hz. Peygamber namaz kılarken nöbetçiyi gönderdiği vadiye doğru bakıyordu. Namazı kılıp selam verene kadar bakmaya devam etti. Sonra 'Müjde, süvariniz geldi!' dedi. Vadideki ağaçların aralarına bakmaya başladık ve kendisi gerçekten geliyordu. Süvari geldi ve Hz. Peygamber'in yanında durdu, kendisine selam verdi ve şöyle anlattı: 'Hz. Peygamber'in emrettiği gibi bu patikadan ilerleyip dağın en zirvesine çıktım. Sabah olunca derenin iki tarafına da baktım, fakat kimseyi görmedim' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine *'Gece hiç yerinden indin mi?'* dedi. Nöbetçi, 'Hayır, sadece namaz ve ihtiyacımı gidermek için indim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Sen cenneti hak ettin. Bundan sonra bir şey yapmana gerek yok (sırf bu fiilin yüzünden cennete girersin)'* buyurdu."[32]

---

[31] Asılda "Ebî" kelimesi düşmüştür. (B..A.M)

[32] Ebû Dâvud, *es-Sünen*, 916, 2501. Beyhakî, bu hadisi aynı lafızla rivayet etmiş. (*es-Sünen*, IX, 149). Ebû Nu'aym, Sehl b. el-Hanzaliyye'den buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. (*el-Muntahab*, V, 143).

b) İsmi bilinmeyen bir sahabînin nöbet tutması

802. Taberânî, Ebû Atiyye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber oturdu ve kendisine vefat eden biri olduğu söylendi. Hz. Peygamber de *'İçinizden biri, onun hayırlı bir iş yaptığını gören oldu mu?'* diye sordu. Bir sahabî 'Evet, onla beraber Allah yolunda bir gece nöbet tuttum' dedi. Hz. Peygamber ve yanındakiler kalktı ve onun cenaze namazını kıldırdı. Kabre koyulduğunda Hz. Peygamber eliyle üzerine toprak serpti sonra şöyle buyurdu: *'Senin arkadaşların senin cehennemlik olduğunu sanıyorlar, fakat ben, senin cennet ehlinden olduğuna şahadet ediyorum.'* Akabinde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ömer b. Hattâb'a (radıyallahu anh) *'İnsanların hayırlı işlerini sorgulama, onların fıtratını sor'* buyurdu." [33]

803. İbn Asâkir, Ebû Atiyye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber döneminde bir adam vefat etti. Sahabîlerin bazısı 'Onun üzerine namaz kılma!' dedi. Hz. Peygamber *'Onun iyi bir şey yaptığını gören var mı?'* diye sordu..."[34]

804. Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân* adlı eserinde İbn Âiz'den[35] şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bir sahabînin cenaze namazını kıldırmak için çıktı. Cenazesi getirilip indirilince Hz. Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh) 'Ya Resulallâh! Bu adam fâcir biridir, onun üzerinde namaz kılma!' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), insanların içine baktı ve '*Onun iyi bir şey yaptığını gören var mı?* diye sordu. Hadisin devamını yukarıdaki hadise yakın şekilde rivayet etti."[36]

c) Ebû Reyhâne, Ammâr'ın ve Abbâd'ın (radıyallahu anhum) Allah yolunda nöbet tutması

805. Ebû Reyhâne'nin (radıyallahu anh) hadisi "soğukta sıkıntıya katlanma" bahsinde geçti. Hadiste şöyle denmişti: "...Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), üşüdüğümüzü görünce *'Bu gece kim bize nöbet tutarsa ona*

---

[33] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXII, h. 945. Heysemî: "İsnadda Taberânî'nin hocası olan İbrâhîm b. Muhammed b. Irk el-Humusî var, Zehebî kendisine zayıf demiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 288).

[34] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 291.

[35] Yazar, İbn Âiz'den sonra (radıyallahu anh) lafzı koymuş, sahabî olduğunu zannetmiş, fakat sahabî değildir, İbn Âiz, meşhur olan "*el-Meğâzî*" sahibidir. *(B).*

[36] Tebrizî, *el-Mişkât*, s. 328.

öyle bir dua ederim ki, o duanın faziletine erişir' buyurdu. Ensar'dan biri kalktı ve 'Ben ya Resûlallâh!' dedi. Hz. Peygamber *'Kimsin?'* diye sordu. Sahabî de kim olduğunu söyledi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine *'Yaklaş'* dedi. Sahabî de yaklaştı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), elbisesinden tuttu, sonra dua etmeye başladı. Ona edilen duayı duyunca ben de varım, dedim. Hz. Peygamber *'Sen kimsin?'* dedi. Ben, 'Ebû Reyhâne' dedim. Bana arkadaşımdan ettiği duadan biraz daha az dua etti. Sonra şöyle buyurdu: "*Allâh yolunda nöbet tutan göze ateş haram kılınmıştır.*"

Bu hadisi, İmam-ı Ahmed, Nesâî, Taberânî[37] ve Beyhakî[38] rivayet etmiştir.

806. Hz. Câbir'in (radıyallahu anh) Allah yolunda namaz kılma hadisinde şöyle denmişti: "...Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bir yerde konakladı ve *'Bu gece bize nöbet kim tutacak?'* diye sordu. Muhacirlerden ve Ensar'dan birer kişi 'Biz ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber onlara *'Vadinin ağız kısmında bekleyin!'* buyurdu. Onlar, Ammâr b. Yâsir ve Abbâd b. Bişr idi..."[39]

---

[37] Mefkûd olan kısımda olabilir, elimizdeki matbu olan *el-Kebîr*'de yoktur. Fakat ondan Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* (II, 28) adlı eserinde rivayet etmiştir. *(B).*

[38] Ahmed, *Müsned,* IV, 134; Nesâî, el-Müctebâ, VI, 15; *el-Kübrâ,* 12040; *es-Sünen,* IX, 149.

[39] Bu hadisi İbn İshak (*Sîretu İbn Hişâm,* II, 208) ve başkası da rivayet etmiştir.

CİHAT ESNASINDA HASTALIKLARA TAHAMMÜL ETMEK

Übeyy b. Ka'b kıssası ve onun sıtma hastalığına tahammül etmek için dua etmesi

807. İbn Asâkir, Ebû Sa'îd'in (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Mü'minin cesedine ne isabet ederse Allah* (celle celâlühü) *illa ki o hastalığı onun günahları için kefaret kılar'* buyurdu. Übeyy b. Ka'b da 'Ey Allah'ım! Sıtma hastalığını Übeyy b. Ka'b sana kavuşana kadar onun cesedinden ayırma! Ama öyle bir sıtma olsun ki, onun namazdan, oruçtan, hacdan, ümreden ve cihaddan alıkoymasın!' diye dua etti. Übeyy b. Ka'b, sıtma hastalığına yakalandı ve vefat edene kadar bu hastalığı devam etti. Sıtma hastasıyken namaz kılıyor, oruç tutuyor, hacca gidiyor, umre yapıyor ve cihada çıkıyordu."

808. İbn Asâkir, İmam-ı Ahmed ve Ebû Ya'lâ Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir sahabî, 'Ya Resulallâh! Bize isabet eden bu hastalıklar hakkında ne dersin, bize mükâfat olarak ne vardır?' diye sordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), 'Günahlarınız için keffarettir' buyurdu. Hz. Übey de 'Hastalık az da olsa?' dedi. Hz. Peygamber de *'Bir diken veya daha basit bir şey batsa da'* buyurdu. Übeyy b. Ka'b da kendisini hacca gitmekten, ümre ve cihad yapmaktan, farz namazları cemaatle kılmaktan alıkoymayacak bir sıtma hastalığı vermesi için dua etti (ve duası kabul edildi). Hz. Übey vefat edene kadar ona kim dokunsa ateşinin olduğunu görürdü." [40]

---

[40] Ahmed, *Müsned*, III, 23; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 995; *Kenzu'l-ummâl*, II, 153. İbn Hacer: "Bu hadisi, Ahmed, Ebû Ya'lâ, İbn Ebî Dünyâ ve İbn Hibbân (es-Sahîh, 2928) rivayet etmiştir. Ayrıca İbn Hibbân hadise sahîh demiştir. Taberânî (*el-Kebîr*, 540), hadisi Übeyy b. Ka'b'dan bu mealde rivayet etmiş ve isnadı hasendir." (*el-İsâbe*, I, 20). Bu hadisi İbn Asâkir (*et-Tehzîb*, II, 329) de rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 2). Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Übeyy b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) bu mealde rivayet etmiştir. (I, 255).

ALLAH YOLUNDA YARA ALMAK

a) Hz. Peygamber (aleyhisselam)'in yaralanması

809. Buhârî,[41] Cündeb b. Süfyân'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), yürüdüğü esnada bir taşa takıldı ve parmağı kanadı akabinde şöyle bir şiir okudu:

هَلْ أَنْتِ إِلاَّ إِصْبَعٌ دَمِيتِ وَفِى سَبِيلِ اللهِ مَا لَقِيتِ

Sen ancak kanayan bir parmaksın

Çektiğini de Allah yolunda çekmişsin!

Hz. Enes'in "Hz. Peygamber'in baskı ve eziyetlere tahammülü" bahsinde hadisi geçti: "Hz. Peygamber'in Uhud savaşında azı dişleri kırıldı, başı yarıldı..."

Bu hadisi, Şeyhân (Buhârî ve Müslim)[42] ve başkası da rivayet etmiştir.

b) Talha b. Übeydillâh ve Abdurrahman b. Af'ın yaralanması

810. Tayâlisî'nin[43] Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) rivayet ettiği hadis daha önce geçti. "Uhud Savaşından bahsedilince Hz. Ebû Bekr, 'O gün Talha'nın günüydü' dedi. Sonra anlatmaya başladı... Peygamber'e ulaştığımızda azı dişi kırılmış, yüzü yarılmıştı. Yanaklarına da miğferin iki halkası saplanmıştı. Hz. Peygamber, *'Arkadaşınıza yardım ediniz!'* buyurdu. Hz. Peygamber, Hz. Talha'yı kastediyordu. Talha (radıyallahu anh) tükenmiş bir haldeydi... Hz. Peygamber'in yaralarını tedavi edince Hz. Talha'ya yardım için yanına geldik. Yetmiş küsur mızrak, ok ve kılıç yarası almış bir halde çukurlardan bir çukurdaydı. Parmağı da kesilmişti. Onun da tedavisini yaptık."

811. Ebû Nu'aym, İbrahim b. Sa'd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdurrahm b. Avf (radıyallahu anh) Uhud Savaşında yirmi bir (21) yara aldı. Ayağından da yaralandı ve ondan dolayı aksıyordu."[44]

---

[41] Buhârî, IV, 22, VIII, 42.
[42] Bu hadisi sadece Müslim rivayet etmiştir. Müslim, V, 179.
[43] Tayâlisî, *Müsned*, 6.
[44] Ali el-Muttakî, *el-Muntahab*, V, 77.

c) Enes b. Nadr'ın yaralanması

812. Buhârî, Müslim ve Nesâî[45] -lafız Buhârî'ye aittir- Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Amcam Enes b. Nadr, Bedir savaşında bulunmamıştı. Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Müşriklerle yaptığın ilk savaşta bulunmadım. Allah (celle celâlühü), beni müşriklere karşı yapılan bir savaşta hazır ederse Allah (celle celâlühü) ne yapacağımı görür!' dedi. Uhud Savaşında Müslümanlar Hz. Peygamber'in etrafından dağılınca Enes b. Nadr, 'Ey Allah'ım! Bu sahabîlerin yaptığı şeyden özür diliyorum. Bu müşriklerin yaptığı şeyden de beriyim' dedi ve ilerledi. Sonra Sa'd b. Mu'âz'la karşılaştı ve 'Ey Sa'd! Nadr'ın Rabbine yemin olsun, cenneti istiyorum, cennet kokusunu Uhud Dağının eteğinde görüyorum' dedi. Hz. Sa'd, 'Ya Resulallâh! Onun yaptığını ben yapamadım' dedi.

Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: Üzerinde seksen küsur kılıç, mızrak ve ok darbesi gördük, gördüğümüzde şehit olmuştu. Müşrikler yüzünü oymuşlardı. Hiç kimse onu tanıyamadı. Sadece kardeşi, onu parmak uçlarından tanıdı. Bu ayetin onun ve benzerleri hakkında nazil olduğuna inanırdık:

﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضٰى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾

"Mü'minler içinde Allah'a verdikleri sözde durup sadakat gösteren nice erler vardır. İşte onlardan kimi, sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimi de (şehitliği) beklemektedir. Onlar hiçbir şekilde (sözlerini) değiştirmemişlerdir." (Ahzab: 23).[46]

813. İmam-ı Ahmed,[47] ayrı bir tarikle Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kendisinin ismiyle isimlendiğim amcam, Hz. Peygamberle beraber Bedir Savaşında bulunmamıştı. Bu onun çok ağrına gitmiş ve 'Hz. Peygamber'in ilk savaşında onunla beraber bulunmadım. Allah (celle celâlühü), bundan sonra Hz. Peygamber'in de içinde olacağı bir savaş bana gösterse Allah (celle celâlühü), ne yapacağımı görür!' derdi, başka bir şey demezdi. Hz. Peygamberle beraber Uhud Savaşında bulundu. Sa'd b.

---

[45] Buhârî, IV, 23, V, 122; Müslim, VI, 45; Nesâî, *el-Kübrâ*, 808.

[46] Münzirî, *et-Terğîb*, II, 436. Bu hadisi, İmam-ı Ahmed, *Müsned*, III, 201. Tirmizî, (*es-Sünen*, 3201) Enes'den (radıyallahu anh) buna yakın bir lafızla rivayet etmektedir.

[47] Ahmed, *Müsned*, III, 194, 252.

Mu'âz'a rastladı ve 'Ey Ebû Amr! Nereye gidiyorsun, cennet kokusu ne güzeldir! Onun kokusunu Uhud Dağı eteğinde olduğunu hissediyorum' dedi.

Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: Amcam, şehid olana kadar müşriklerle cihad etti. Cesedinde kılıç, mızrak ve okların açtığı seksen küsur yara vardı. Onun kız kardeşi ve benim halam olan Rubey bt. Nadr 'Kardeşim, onu parmak uçlarından tanıdı. Bu ayet onun hakkında nazil oldu:

﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾

"Mü'minler içinde Allah'a verdikleri sözde durup sadakat gösteren nice erler vardır. İşte onlardan kimi, sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimi de (şehitliği) beklemektedir. Onlar hiçbir şekilde (sözlerini) değiştirmemişlerdir." (Ahzab: 23). Hz. Enes (radıyallahu anh) 'Bu ayetin, amcam ve arkadaşları hakkında nazil olduğuna inanırlardı."[48]

d) Cafer b. Ebî Tâlib'in yaralanması

814. Buhârî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Mûte Savaşında Zeyd b. Hârise'yi (radıyallahu anh) komutan tayin etti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Zeyd vefat ederse Cafer, o da vefat ederse Abdullah b. Ravâha komutan olsun!'* diye buyurdu.

Abdullah b. Ömer anlatıyor: Bu gazvede ben de onlarla beraber bulunuyordum. Hz. Cafer'i aradık ve onu ölüler içinde bulduk. Cesedinde doksan küsur mızrak ve ok yarası bulunuyordu."

Başka bir rivayette: "Bu yaraların hiç biri arkasından değildi." [49]

---

[48] Bu hadisi, Tirmizî (3200) ve Nesâî (Fedâilü's-sahâbe, 186) de rivayet etmiştir. Tirmizî: Bu hadis hasen ve/veya sahîhtir. (*el-Bidâye*, IV, 32). Bu hadisi, et-Tayâlisî (*Müsned*, 2044), İbn Sa'd, İbn Ebî Şeybe *el-Musannef*, XIV, 395), Hâris, İbn Cerîr, İbn Munzir, İbn Ebî Hatim ve İbn Merdûyeh de rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 15). Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde (I, 121), Beyhakî de rivayet etmiştir. (*es-Sünen*, IX, 44).

[49] Buhârî, V, 181, 182; *el-Bidâye*, IV, 245. Bu hadisi, Taberânî (*el-Kebîr*, 1463) İbn Ömer (radıyallahu anhuma)'den buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, I, 238). Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde (I, 117), İbn Sa'd da rivayet etmiştir. *(et-Tabakât*, IV, 26).

e) Hz. Sa'd b. Mu'âz'ın yaralanması

815. İbn Ebî Şeybe, Amr b. Şurahbîl'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sa'd b. Mu'âz'a Hendek Savaşında ok isabet edince kanı Hz. Peygamber'in üzerine akmaya başladı. Hz. Ebû Bekr geldi ve 'Belimiz büküldü!' dedi. Hz. Peygamber *'Sus ey Ebû Bekr!'* dedi. Hz. Ömer geldi ve **"Allah'tan geldik, yine Allah'a döneceğiz"** mealindeki ayeti okudu." [50]

f) Ebû Süfyan'ın Taif savaşında gözünden isabet alması

816. İbn Asâkir,[51] Sa'îd b. Ubeyd es-Sakafî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Süfyan b. Harb'ı Taif Savaşında Ebû Ya'lâ'nın bahçesinde bir şey yerken gördüm ve ona bir ok attım, gözüne isabet etti. Ebû Süfyan, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'Ya Resulallâh! Bu gözüm Allah yolunda isabet aldı!' dedi. Hz. Peygamber *'İstersen Allah'a dua eder, gözün eski haline gelir. İstersen karşılığında cennet var'* buyurdu. Ebû Süfyan 'Cennet olsun' dedi."[52]

g) Katâde b. Numan ve Rifâ'e b. Râfi'in Bedir savaşında gözünden isabet alması

817. Bağavî ve Ebû Ya'lâ Âsım b. Ömer b. Katade← Katâde b. Numan (radıyallahu anh) tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Numan'ın gözüne Bedir Savaşında bir ok isabet etti, gözbebeği yanağına sarktı. Sahabîler, onu koparmak istediler..."[53]

818. Bezzâr[54] ve Taberânî[55] Rifâ'a b. Râfi''den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bedir Savaşı olunca insanlar Ümeyye b. Halef üzerine hücum etti. Biz de onun üzerine yürüdük. Koltuk altında zırhın bir parçasının kopmuş olduğunu gördüm ve ben de oradan kılıçla bir darbe indirdim. Bedir Savaşında bir ok gözüme isabet etti ve gözüm çıktı. Hz. Peygamber (sallallahu

---

[50] *el-Musannef*, XIV, 417; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 122.
[51] *Tehzîbu İbn Asâkir*, VI, 408.
[52] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 307. Bu hadisi, Zübeyr b. Bekkâr da buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 178).
[53] Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 1549. Bu hadis, sahabîlerin Allah tarafında nasıl teyid edildiği bahiste gelecektir.
[54] ez-Zevâid, 1771.
[55] *el-Kebîr*, 4535.

aleyhi ve sellem), gözüme tükürüğünü sürdü ve dua etti, ondan sonra bir daha ağrı hissetmedim."[56]

h) Râfi' b. Hadîc ve Abduleşheloğullarından olan iki kişinin kıssası

Yahyâ b. Abdilhamîd'in nenesinden rivayet ettiği hadis geçti: Râfi' b. Hadîc'in (radıyallahu anh) göğsüne bir ok isabet etti..."

819. Ebû Sâib'in (radıyallahu anh) hadisi de Allah yolunda yara ve hastalıklara sabretme bahsinde geçmişti: "Abduleşheloğullarından biri 'Ben ve kardeşim Uhud Savaşında hazır olduk. İkimiz de yaralı şekilde döndük... Allah'a and olsun! Bineceğimiz bir bineğimiz yoktu, ikimizde ağır yaralıdık. Hz. Peygamberle beraber (düşmanın ardından) yola çıktık. Benim yaram kardeşime göre daha hafifti. Onun için onu bazen sırtımda taşırdım, bazen de yürürdü. Öyle Müslüman kafilesine yetiştik.

ı) Berrâ b. Malik'in yaralanması ve kemiğin üzerindeki etin sıyrılması

820. Halîfe, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Berrâ (radıyallahu anh), (yalancı peygamber olan) Müseylime ile Hadîka[57] denen yerde cereyan eden savaşta kendisini düşmanın içine attı, kapıyı açana kadar onlarla savaştı. Bedeninde seksen küsur ok ve kılıç yarası oluştu. Tedavisi için eşyaların olduğu yere taşındı. Halid b. Velîd, Müseylime'ye karşı bir ay savaştı." [58]

821. Taberânî, İshak b. Abdullah b. Ebî Talha'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Enes ve kardeşi (Berrâ) Irak'ta düşman kalelerinden bir kalenin yanında duruyorlardı. Düşman ordusu, başı çengelli zinciri ısıtıp aşağı sarkıtıyorlardı, birine takıldığında onu çekiyorlardı. Bunu Enes'e yaptılar. Berrâ ilerledi ve duvara tırmanarak kızgın zinciri tuttu. Zinciri bırakmadı, neyse ki ip koptu. Sonra avuçlarına baktık, kemikleri gözüküyor, üzerindeki et

---

[56] Heysemî: "İsnadında Abdulaziz b. İmrân var, kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 82).

[57] Müseylime ve askerlerinin sığındıkları bir kaledir. Oraya Hadîkatu'l-Mevt yani ölüm bahçesi denmektedir.

[58] Halîfe, *et-Tarîh*, 109. Bu hadisi, Bakiyye b. Mahled *Müsned*inde Halîfe'den kendi isnadıyla bu lafızla rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, I, 143).

yanıp yok olmuştu. Allah (celle celâlühü) böylelikle Enes (radıyallahu anh)'i kurtardı." [59]

822. Heysemî, el-*Mecma'u'z-zevâid* adlı eserinde Taberânî'den hadisi rivayet etti, hadiste şöyle deniyor: "Sarkıtılan bu zincirden birisi, Enes b. Malik'e (radıyallahu anh) takıldı, onu tutup çektiler ve Enes yerden kesildi. Kardeşi Berrâ'ya 'Kardeşinin imdadına yetiş!' denildi. Kendisi düşmanla savaşıyordu. Koşarak ilerledi ve duvardan sıçrayıp dönen çengelli zinciri tuttu. Berrâ, diğer ucundan tutan düşman ordusunu çekiyor, elleri ise yanıyordu. Neyse ki ipi kopardı. Sonra avuçlarına baktık..."[60]

---

[59] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 1182; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 143.

[60] Heysemî: "Hadisin isnadı hasendir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 325).

ŞAHADETİ TEMENNİ EDİP ONUN İÇİN DUA ETMEK

a) Hz. Peygamber'in Allah yolunda şehid olmayı arzulaması

823. Buhârî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) Hz. Peygamber'in şöyle dediğini rivayet etmektedir: *"Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Eğer binekleri olmadığından ve ben de onları bindirecek binekleri bulamadığımdan geride kalmak zorunda kalan, fakat geride kalmaktan hoşlanmayan bazı mü'minler olmasaydı Allah yolunda yapılan hiçbir gazveden geri kalmazdım. Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Allah yolunda öldürülmek, sonra dirilip yine öldürülmek, bir daha dirilip yine öldürülmek, bir daha dirilip yine öldürülmek isterim."*[61]

824. Müslim, Ebû Hüreyre'den Hz. Peygamber'in şöyle dediğini rivayet etmektedir: "*Allah (celle celâlühü), sırf kendi yolunda cihad etmek, kendisine iman ettiği ve peygamberleri tasdik ettiği için memleketinden yola çıkan kimseyi cennetine koymaya veya kendisini ailesi yanına elde ettiği ecir ve ganimetle geri döndürmeye kefil olduğunu belirtir. Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a and olsun! Allah yolunda vuku bulan her yaranın sahibi, yaralandığı şekilde kıyamet günü gelir. Yaranın rengi kan rengi gibi, fakat kokusu misk kokusu gibi olur. Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a and olsun! Eğer bazı Müslümanların üzüleceğinden korkmasam, Allah yolunda yapılan hiçbir gazveden geri durmazdım. Fakat onları bindirecek binek bulamıyorum, onlar da binecek bir şey bulamıyor. Benim gidip onların geride kalması da onları üzüyor. Nefsim elinde olan zata and olsun! Allah yolunda cihad edip öldürülmek, sonra bir daha cihad edip öldürülmek, sonra bir daha cihad edip öldürülmek isterim."*[62]

b) Hz. Ömer'in şahadeti arzulaması

825. Taberânî ve İbn Asâkir Kays b. Ebî Hizâm'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), bir gün insanlara hutbe verdi ve hutbesinde şöyle dedi: Adn Cennetinde beş yüz kapısı olan bir saray var. Her bir kapıda gözleri iri beş bin huri var. Bu kapılardan ancak peygamberler girer.' Hz. Ömer, sonra Hz. Peygamber'in kabrine baktı ve 'Sana afiyet olsun,

---

[61] Buhârî, IV, 21, IX, 102.

[62] Müslim, VI, 33, 34, 35. Bu hadisi, ayrıca İmam-ı Ahmed (*Müsned*, II, 231, 384, 399, 424) ve Nesâî (*el-Müctebâ*, VIII, 119) de rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 255).

Ey kabir sahibi!' dedi. Sonra 'Veya sıddıklar girer' dedi. Sonra Hz. Ebû Bekr'in kabrine baktı ve 'Sana afiyet olsun ey Ebû Bekr!' dedi. Sonra 'Veya şehîd girer' dedi. Sonra kendi nefsine dönerek 'Şehitlik senin eline nerden girecek ey Ömer!' dedi. Akabinde şöyle dedi: Beni Mekke'den çıkarıp Medine'ye hicret ettiren Allah (celle celâlühü), bana şahadeti nasip etmeye gücü yeter."[63]

826. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid* adlı eserinde Taberânî'ye şöyle ek yapmaktadır: "İbn Mes'ûd (radıyallahu anh) şöyle dedi: Allah (celle celâlühü), ona şahadeti yaratılanların en şerlisi olan birinin eliyle nasip etti, o da Muğîre'nin kölesidir."[64]

827. Buhârî, Eslem← Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ey Allah'ım! Bana kendi yolunda şehid olmayı nasip et, ölümüm elçin Hz. Muhammed'in şehri olan Medîne'de olsun!"[65]

828. İsmâilî, Hafsa'dan (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in şöyle dediğini işittim: "Ey Allah'ım! Senin yolunda şehid olmayı ve Hz. Peygamber'in şehrinde ölmeyi nasip kıl!' Hz. Hafsa, 'Nasıl şehîd olacaksın ki!' dedi. Hz. Ömer 'Allah (celle celâlühü), dilerse şahadeti nasip eder' dedi."[66]

c) Hz. Abdullah b. Cahş'ın şahadeti arzulaması

829. Taberânî, Sa'd b. Ebî Vakkâs'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Cahş, Uhud Savaşında Hz. Sa'd'a 'Allah'a dua etmek istemez misin?' dedi. İkisi bir kenara çekildi. Hz. Sa'd, 'Ey Rabbim! Düşmanla karşılaştığımda beni güçlü ve öfkesi çok olan biriyle karşılaştır, ikimiz karşılıklı biribirimizle mücadele edelim. Sonra bana zaferi nasip et de onu öldüreyim ve üzerindeki savaş aletlerini, eşyalarını alayım' diye dua etti. Hz. Abdullah b. Cahş da 'Âmîn' dedi. Sonra Hz. Abdullah, "Ey Allah'ım! Beni çok öfkeli ve güçlü biriyle karşılaştır. Onunla senin rızan için mücadele edeyim, o da benle savaşsın. Sonra beni eline geçirip burnumu ve kulağımı kessin. Yarın senle karşılaştığımda ey Allah'ım! 'Burnun ve kulağın niye kesilmiş?' diye sorasın, Ben de 'Senin ve Resulün için kesildi diyeyim' sen de 'Doğru söyledin' diyesin" diye dua etti. Hz. Sa'd anlatıyor: Ey çocuğum! Abdullah b. Cahş'ın

---

[63] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 275.

[64] Heysemî: "Bu hadisi isnadındaki râviler Şerîk en-Nahaî müstesna sahîh hadis râvileridir. Şerîk de kendisi hakkında ihtilaf olsa da sıka biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 55).

[65] Buhârî, III, 30.

[66] İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IV, 71.

duası, benim duamdan daha hayırlıydı. Günün sonunda onu burnu ve kulağı kesilmiş, bir ipe asılmış şekilde gördüm."[67]

830. Hâkim, Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: Abdullah b. Cahş şöyle dua eder: "Ey Allah'ım! Sana yemin verdiriyorum, yarın beni düşmanımla karşılaştırasın. Düşmanım beni öldürsün, karnımı deşsin, burnumu ve kulağımı koparsın, sonra sen, bana 'bu neden oldu' diye sorasın, ben de 'Senin için bu hale geldim' diyeyim!" dedi. Sa'îd b. Müseyyib anlatıyor: Allah'ın yeminin ön kısmını yerine getirdiği gibi son kısmını da yerine getireceğini umuyorum."[68]

d) Berrâ b. Malik'in şahadeti temenni etmesi

831. Ebû Nu'aym, Enes'ten (radıyallahu anh) Hz. Peygamber'in şöyle dediğini rivayet etmektedir: "*Nice elbisesi yırtık insan var da kimse onu önemsemez. Hâlbuki Allah üzerine kasem ederse Allah onun yeminini yerine getirir.* Bunlardan biri Berrâ b. Malik'dir. Tüster Savaşında Müslümanlar yenilip dağılınca 'Ey Berrâ! Rabbine kasem et!' dediler. Berrâ da 'Ey Rabbim! Bizi düşmana galip kıl, beni de Hz. Peygamber'e kavuştur' dedi. Akabinde de şehid oldu." [69]

832. Hâkim, Enes'ten (radıyallahu anh) Hz. Peygamber'in şöyle dediğini rivayet etmektedir: "*Nice zayıf ve yırtık elbiseli mustazaf kimseler var ki, eğer Allah'a kasem etse hemen yemini yerine gelir.* Bunlardan biri de Berrâ b. Malik'dir (radıyallahu anh). Hz. Berrâ, bir savaşta müşriklerden büyük baskı gördü. Müşrikler, Müslümanlara çok acı çektirdi. Müslümanlar da 'Ey Berrâ! Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), senin için *'Şayet Allah'a kasem etsen Allah (celle celâlühü), hemen duasını yerine getirir'* buyurdu. Hz. Berrâ

---

[67] Heysemî: "İsnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir." *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 301). el-Beğavî de hadisi böyle rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, II, 278). İbn Vehb (*el-İstî'âb*, II, 274), Beyhakî de aynen rivayet etmiştir. (*es-Sünen*, VI, 207). Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde hadisi rivayet etmiş, fakat Sa'd'ın duasını zikretmemiş, sadece Abdullah b. Cahş'ın duasını zikretmiştir.

[68] Hâkim: "Bu hadis, kendisinde inkıta olmamış olsaydı, Şeyhân'în şartı üzere gelmiş, sahîh bir hadisti." Zehebî: "hadis mürsel ve sahîhtir." Bu hadisi, böyle İbn Şâhîn ve İbn Mubârek Cihad adlı eserinde rivayet etti. (*el-İsâbe*, II, 287). Ebû Nu'aym ve İbn Sa'd da hadisi rivayet etti. (*Hilyetü'l-evliyâ*, I, 109; *et-Tabakât*, III, 63).

[69] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 350; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 11. Tirmizî (3854), bu hadisi buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, I, 144).

da hemen Allah'a kasem etti. Hz. Berrâ de 'Ey Rabbim sana kasem ederim, Müslümanları galip getir' dedi. Sonra Müslümanlar Sûs Köprüsü üzerinde çarpıştı, yine müsrikler, Müslümanlara acı çektirdi. Müslümanlar, 'Ey Berrâ! Rabbine kasem et, bizi galip getirsin' dediler. Hz. Berrâ da 'Ey Rabbim, sana kasem ederim, Müslümanları galip getir ve beni de Hz. Peygamber'e kavuştur' dedi. Müslümanlar galip geldi, Hz. Berrâ da şehid oldu."[70]

e) Hz. Humame'nin şahadeti arzulaması

833. Ebû Dâvud (et-Tayâlisî), Müsedded, Hâris, İbn Ebî Şeybe ve İbn Mubârek Humeyd b. Abdirrahman el-Hümeyrî tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hümame adında bir sahabî, Hz. Ömer döneminde Esbehân'a savaşa çıktı ve şöyle dua etti: 'Ey Allah'ım! Hümame, sana kavuşmayı arzuluyor. Ey Allah'ım! Eğer sözünde sadıksa onun sözünü yerine getir, yok eğer yalancıysa istemese de sözünü yerine getir...' Sonra şehid oldu ve Ebû Musa 'O şehittir' dedi." [71]

834. İmam-ı Ahmed, hadisi rivayet etmiş, şöyle bir ek yapmıştır: Hümame, "Eğer şahadeti istemiyorsa istemese de sözünü yerine getir. Ey Allah'ım! Hümame bu seferinden geri durmasın!" diye dua etti ve bu gazvede ölüm ona yetişti. (Ahmed'in hocası) Affân bir defasında 'Karın ağrısı olan Taun hastalığına yakalandı' dedi ve Esbehân'da öldü. Ebû Musa ayağa kalktı ve şöyle dedi: Ey insanlar! Vallahi Peygamber Efendimizden duyduğumuza ve ondan bize ulaştığına göre Hümame'nin şehid olduğunu biliyoruz." [72]

f) Hz. Numan b. Mukarrin'nin şahadeti arzulaması

835. Taberî, Ma'kil b. Yesâr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Hurmuzân ile istişare etti ve 'Faris'ten mi, Azerbeycan'dan mı, Esbehân'dan mı başlamamı daha uygun görürsün?' diye sordu. Hurmuzân, 'Faris ve Azerbeycan iki kanattır, Esbehân ise baş kısmıdır. Kanatlardan biri kesilse diğer kanat hareket eder, fakat baş koparsa iki kanatta

---

[70] Hâkim, *Müstedrek*, III, 291. Hâkim: "Bu hadisin isnadı sahîhtir. Fakat Şeyhân rivayet etmemiştir." Zehebî: "Bu hadis, sahîhtir." (*Müstedrek*, III, 292). Bu hadisi Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. (I, 7).

[71] İbn Mübârek, *el-Cihâd*, 141; Ebû Dâvud, *Müsned*, 505; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 355.

[72] Ahmed, *Müsned*, IV, 408. Heysemî: "İsnadındaki râviler, Dâvud b. Abdillâh müstesna sahîh hadis râvileridir, o da kendisi hakkında ihtilaf olsa da sıka biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 400). Ebû Nu'aym (*Târîhu Esbehân*, I, 170), bu hadisi buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. (*el-Muntahab*, V, 170).

düşer. Onun için baştan başla!' dedi. Hz. Ömer (radıyallahu anh), Mescide girdi, Numan b. Mukarrin namaz kılıyordu, yanında oturdu, selam vermesini bekledi. Numan, namazını bitirince Hz. Ömer, kendisine 'Sana görev vermeyi düşünüyorum' dedi. Numan, 'Eğer haraç toplamaksa hayır, fakat cihada varım' dedi. Hz. Ömer de 'sen cihada çıkacaksın' dedi. Hz. Ömer, kendisini Esbehân'a doğru yönlendirdi... Hz. Muğîre, Hz. Numan'a 'Allah, sana rahmet etsin, düşman saldırıyor, bir an önce saldırı emrini ver' dedi. Hz. Numan 'Sen, akıllı bir insansın. Fakat ben Hz. Peygamberle birçok savaşa katıldım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sabahın erken vaktinde savaşa başlamazsa savaşı, güneşin zeval vaktine, rüzgârın esip zafer ümidinin belirme vaktine ertelerdi' dedi. Hz. Numan akabinde şöyle dedi: Üç defa sancağı sallayacağım. İlk salladığımda herkes ihtiyacını gidersin, abdestini alsın, ikinci sallayışımda herkes silahını ve ayak bağını kontrol etsin, Üçüncü sallayışımda saldırın, hiç kimse bir başkası için geri kalmasın, Numan dahi ölse kimse geriye dönmesin, ben Allah'a bir duada bulunacağım, Âmîn demenizi istiyorum. 'Ey Allah'ım! Bu gün Müslümanlara zafer ve fetih, Numan'a da şahadeti nasip kıl!' dedi.' ilk sancağını salladı, sonra ikinci, sonra üçüncü defa salladı. Sonra zırhını giyip saldırıya geçti ve ilk yere serilen o oldu.

Makil anlatıyor: Onun üzerine geldim, onun (Numan'da ölse geri dönmeyin!) sözü aklıma geldi, üzerine bir işaret koyup gittim. Fakat biz, düşman askerinden birini öldürdüğümüzde arkadaşları onla meşgul olurdu. İran komutanı Zu'l-hâcibeyn, katırından düştü ve karnı patladı, Allah da onları hezimete uğrattı. Sonra Hz. Numan'a geldim, yanımda içinde su olan bir su kırbası vardı. Hz. Numan'ın yüzündeki toprağı yıkadım, bana 'Sen kimsin?' diye sordu. 'Makil b. Yesar' dedim. 'İnsanlar ne yaptı?' dedi. Ben de 'Allah, Müslümanlara fetih nasip etti' dedim. Hz. Numan da 'Allah'a şükürler olsun, bunu Hz. Ömer'e yazın!' dedi ve ruhunu teslim etti."[73]

836. Taberî, Ziyad b. Cübeyr← Babası (radıyallahu anh) tarikiyle şöyle rivayet etmektedir: "Hadis mutavvel bir şekilde Nihâvend Savaşı başlığında geçti. Hadiste şöyle denmişti: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), savaşa çıktığında sabahın ilk saatlerinde savaşmaya başlamazsa acele etmez, öğle namazını, rüzgârın esmesini beklerdi. O zaman da savaşmak güzel olurdu, beni savaştan alıkoyan Hz. Peygamber'in bu davranışıdır. Ey

[73] Taberî, *et-Târîh,* IV, 249.

Allah'ım! Bu gün gözümü aydın edip Müslümanları izzetli, kâfirleri de zelil kılacak bir fetih nasip etmeni istiyorum. Sonra ruhumu kendine doğru kabzetmeni istiyorum. Haydi, Âmîn deyin!' dedi. Biz de 'Âmîn' dedik ve ağladık."[74]

Taberânî,[75] Ma'kil b. Yesâr'dan (radıyallahu anh) Taberî'nin rivayeti gibi hadisi rivayet etti.[76]

---

[74] Taberî, *et-Târîh,* IV, 235.

[75] Nu'mân b. Mukarrin'in tercemesinde olup Mafkud bölümdedir. *(B).*

[76] Heysemî: "İsnadındaki râviler, Alkame b. Abdillâh el-Müzenî müstesna sahîh hadis râvileridir. O da sıka biridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 217). Hâkim de hadisi Ma'kil'den uzunca rivayet etmiştir. (*Müstedrek,* III, 293).

SAHABÎLERİN BEDİR SAVAŞI'NDA ÖLÜMÜ, ALLAH YOLUNDA ÖLDÜRÜLMEYİ ARZULAMASI

a) Hz. Hayseme ve oğlu Hz. Sa'd'ın savaşa çıkmak için kura çekmesi

837. Hâkim, Süleyman b. Bilal'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Bedir Savaşına çıkmak istediğinde Hz. Sa'd ve babası olan Hz. Hayseme beraber savaşa çıkmak istedi. Bu, Hz. Peygamber'e söylendi, Hz. Peygamber de birinin çıkması için emir verdi. Onlar da kura çekti. Hz. Hayseme b. Hâris, oğlu Sa'd'a (radıyallahu anhuma) 'İkimizden birinin evde kalması gerekir, sen kadınların yanında kal!' dedi. Hz. Sa'd 'Eğer cennetin haricinde başka bir şey olsaydı, seni kendime tercih ederdim. Ben bu yüzümle şahadeti istiyorum' dedi. Kura çektiler, kura Hz. Sa'd'a çıktı ve Hz. Peygamberle beraber Bedir Savaşına katıldı. Bedir Savaşında Amr b. Abdived tarafından şehid edildi."[77]

b) Hz. Ubeyde b. Haris'in şehid olma kıssası

838. İbn Asâkir, Muhammed b. Alî b. Hüseyin'den şöyle rivayet etmektedir: "Bedir Savaşı olunca Utbe mübareze için meydan okudu. Hz. Alî, Velid b. Utbe'ye doğru kalktı. İkisi de yaşıt gençlerdi. Hz. Ali, onun elinden tutup karnı üzeri yere yapıştırdı ve öldürdü. Sonra Şeybe b. Ukbe kalktı, onun için de Hz. Hamza kalktı, onlar da yaşıttılar. Hz. Hamza kuvvetli bir vuruşla vurup onu öldürdü. Sonra Utbe b. Rabîa kalktı, onun için de Ubeyde b. Haris (radıyallahu anh) kalktı, ikisi birer sütun gibiydi. İkisi de birbirine vurdu. Hz. Ubeyde, bir darbe vurarak onun sol omuz kısmını kesti. Utbe de Hz. Ubeyde'ye yaklaşıp ayağına kılıçla bir darbe indirdi ve ayağını kesti. Hz. Hamza ve Hz. Ali (radıyallahu anhuma) Utbe'ye saldırıp onu öldürdü. Hz. Ubeyde'yi hazırlayıp bineğine bindirdiler ve Hz. Peygamber'in yanına gölgeliğe getirdiler. Hz. Peygamber'in huzuruna getirdiklerinde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onu yatırdı, ayağını kendisine yastık yaptı ve yüzündeki toprağı silmeye başladı. Ubeyde şöyle dedi: Vallahi! Ya Resulallâh! Ebû Talib beni[78] görmüş olsaydı, onun değil de benim bu sözü söylemeye daha lâyık olduğumu anlardı:

[77] Hâkim, *Müstedrek*, III, 189. İbn Mubarek, bu hadisi Süleyman ve Ukbe←Zührî tariki ile rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, II, 25).

[78] Bazı nüshalarda "seni görmüş olsaydı" şeklinde gelmiş, bu yanlıştır.

وَنُسْلِمُهُ حَتَّى نُصَرَّعَ حَوْلَهُ   وَنَذْهَلُ عَنْ أَبْنَائِنَا وَالْحَلَائِلِ

Muhammed'i, ancak etrafında vurulup yere serildiğimizde

Çocuk ve hanımlarımızı koruyacak kimse bulunmadığında teslim ederiz

Hz. Ubeyde, 'Ben şehid değil miyim?' diye sordu, Hz. Peygamber *'Evet, sen şehitsin, ben buna şahidim'* diye buyurdu. Hz. Ubeyde sonra ruhunu teslim etti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onu (Medine ve Bedir arasında) Safrâ denen yerde defnetti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ubeyde'nin kabrine indi, onun haricinde hiç kimsenin kabrinin içine inmedi."[79]

839. Hâkim, Zührî'den şöyle rivayet etmektedir: "Utbe ve Hz. Ubeyde birbirlerine birer darbe indirdiler. İkisi de birbirini yaraladı. Hz. Hamza ve Hz. Alî Utbe üzerine saldırdı ve onu öldürdüler. Arkadaşları olan Ubeyde'yi da taşıyıp Hz. Peygamber'e getirdiler. İki ayağı da kesilmiş, beyni dışarı çıkmış, sarkıyordu. Hz. Ubeyde'yi Hz. Peygamber'e getirdiklerinde Hz. Ubeyde 'Ben şehid değil miyim ya Resulallâh!' diye sordu. Hz. Peygamber *'Sen şehitsin'* buyurdu. Hz. Ubeyde şöyle devam etti: Ebû Tâlib yaşıyor olsaydı, kendisinin söylediği bu sözü, bizim söylememizin daha uygun olduğunu öğrenirdi:

وَنُسْلِمُهُ حَتَّى نُصَرَّعَ حَوْلَهُ   وَنَذْهَلُ عَنْ أَبْنَائِنَا وَالْحَلَائِلِ

Muhammed'i, ancak etrafında vurulup yere serildiğimizde

Çocuk ve hanımlarımızı koruyacak kimse bulunmadığında teslim ederiz.[80]

[79] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 272.
[80] Hâkim, *Müstedrek*, III, 188.

UHUD SAVAŞI

a) Hz. Ömer ve kardeşi Hz. Zeyd'in şehid olmak için zırhlarını bırakmaları

840. Taberânî, İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Uhud Savaşında kardeşinde 'Ey Kardeşim, benim zırhımı al!' dedi. Kardeşi, 'Senin arzuladığın gibi ben de şahadeti arzuluyorum' dedi. İkisi de zırhı giymediler."[81]

b) Hz. Alî b. Ebî Tâlib'in Allah yolunda şehid olmak için saldırması

841. Ebû Ya'lâ, İbn Ebî Âsım, Davrakî[82] ve Sa'îd b. Mansur Hz. Alî'den şöyle rivayet etmektedir: "Uhud Savaşında Müslümanlar Hz. Peygamber'in etrafından dağılınca ölülere baktım, Hz. Peygamber'i göremedim. 'Vallahi, o kaçmaz, onu ölüler içinde de bulamadım. Galiba Allah (celle celâlühü), yaptıklarımızdan dolayı bize kızdı ve onu semaya kaldırdı. Allah yolunda şehid olana kadar savaşmaktan başka hayırlı bir şey yoktur' dedim. Akabinde kılıcımın kınını kırıp müşriklere saldırdım. Müşrikleri yararak ilerledim, baktım Hz. Peygamber müşriklerin ortasındadır."[83]

c) Hz. Enes b. Nadr'ın kıssası

842. İbn İshak, Âdiy b. Necâroğullarından olan Kâsım b. Âbdirrahman b. Râfi'den şöyle rivayet etmektedir: "Enes b. Mâlik'in amcası olan Enes b. Nadr, Muhacir ve Ensar'dan olan bazı kimseler içinde olan Hz. Ömer b. Hattâb'ın ve Hz. Talha b. Ubeydillah'ın yanına geldi. Savaştan tam ellerini çekmişlerdi. Hz. Enes, 'Niye oturuyorsunuz?' dedi. Onlar da 'Hz. Peygamber öldürüldü' dedi. Hz. Enes, 'Hz. Peygamber'den sonra hayatı ne yapacaksınız,

---

[81] Heysemî: "Bu hadisi isnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 298). Bu hadisi İbn Sa'd ve Ebû Nu'aym buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. (*et-Tabakât*, III, 275; *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 367).

[82] Asılda ve *Kenzu'l-ummâl* de tahrif olup el-Bevrakî şeklinde gelmiştir.

[83] Ahmed, *Müsned*, 546; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 274. Heysemî: "Bu hadisi, Ebû Ya'lâ rivayet etti, isnadında Muhammed b. Mervân el-Ukaylî var, Ebû Dâvud ve İbn Hibbân kendisine sıka demiş, Ebû Zur'a ve başkası ise zayıf demiş, diğer râviler ise sahîh hadis râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 112).

kalkın ve Hz. Peygamber'in öldüğü yol üzere ölünüz!' dedi. Sonra müşriklere yöneldi ve şehid olana kadar savaştı." [84]

d) Sâbit b. Dahdâh'ın kıssası

843. Vâkidî, Abdullah b. Ammâr el-Hatmî'den şöyle rivayet etmektedir: "Sâbit b. Dahdâh (radıyallahu anh), Uhud Savaşında Müslümanlar dağılmış, savaştan el çekmişlerdi. Sâbit, 'Ey Ensar topluluğu! Bana gelin, bana gelin! Ben sabit b. Dahdâh. Eğer Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), ölmüşse muhakkak ki, Allah (celle celâlühü) hay ve ölümsüzdür. Dininiz için savaşın! Muhakkak surette Allah (celle celâlühü) sizi galip kılacak, size yardımcı olacaktır. Ensar'dan bazı kimseler, ona doğru ilerledi, Sabit de yanındaki Müslümanlarla müşriklere saldırmaya başladı. İçlerinde müşriklerin ileri gelenleri olan Halid b. Velid, Amr b. Âs, İkrime b. Ebî Cehl ve Dırar b. Hattab'ın bulunduğu bir süvari birlikle çarpıştılar. Halid b. Velid, Sabit'e saldırıp ona mızrak attı ve Sabit şehid oldu. Yanındaki Ensar topluluğu da şehid oldu. Bu cemaatin, Müslümanların en son öldürülen topluluğu olduğu söylenir." [85]

e) Ensar'dan birinin muhacirlerden biriyle kıssası ve ona vasiyeti

844. Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet* adlı eserinde İbn Ebî Necîh←babası (radıyallahu anh) tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Uhud Savaşında Muhacirlerden biri, Ensar'dan olan birine rastladı, sahabî kanlar içinde kıvranıyordu. Muhacir, Ensarîye 'Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in öldürüldüğünü biliyor musun?' dedi. Ensarî, 'Eğer Muhammed ölmüşse tebliğ görevini yerine getirmiştir. O zaman dininiz için savaşınız!' dedi. Akabinde şu ayet nazil oldu:

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللّٰهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللّٰهُ الشَّاكِرِينَ﴾

"Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim

[84] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 83; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 34.
[85] Vâkidî, *el-Meğâzî*, I, 281; İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, I, 195.

(böyle) geri dönerse, Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, şükredenleri mukafatlandıracaktır." (Al-i İmrân, 144).[86]

f) Hz. Sa'd b. Rabî kıssası

845. Hâkim, Zeyd b. Sâbit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Uhud Savaşında Sa'd b. Rabî'yi (radıyallahu anh) aramam için beni gönderdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bana *'Onu görürsen, benden ona selam söyle ve ona kendisini nasıl hissettiğini sor'* dedi. Ben de ölüler arasında onu aradım. Onu gördüğümde son nefesini vermek üzeydi. Kendisinde yetmiş kadar mızrak, kılıç ve ok yarası vardı. Kendisine 'Ey Sa'd! Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sana selam söyledi ve kendini nasıl hissettiğini sormamı istedi' dedi. Sa'd da 'Hz. Peygamber'e ve sana selam olsun! Hz. Peygamber'e de ki: Ya Resulallâh! Ben cennet kokusunu hissediyorum. Kavmim olan Ensar'a de ki: Gözlerinizi açıp kapamaya gücünüz yettiği müddetçe hayatınızı sırf Hz. Peygamber için çabalamadığınız vakit Allah katında mazur sayılmazsınız.' Sonra ruhunu teslim etti."[87]

846. Hâkim,[88] akabinde İbn İshak← Abdullah b. Abdirrahman b. Ebî Sa'sa'a←babası tarikiyle şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Kim benim için Sa'd b. Rabî'in ne yaptığına bakar?...*" Sa'd, Hz. Peygamber'e 'ölüler içinde olduğumu ve ona selamımı söyle ve Sa'd'ın, 'Allah (celle celâlühü), kendisine bize ve ümmete yaptığı hizmetten dolayı hayırlı mükâfatlar versin!' dediğini aktarmasını istedi"[89]

g) Uhud Savaşında şehid olan yedi Ensar'ın kıssası

847. İmam-ı Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Müşrikler, Uhud Savaşında Hz. Peygamber'i ablukaya aldıklarında -Hz. Peygamber yedisi Ensar, biri muhacir olmak üzere sekiz kişi içindeydi- Hz. Peygamber, *'Kim, bu müşrikleri geri püskürtürse o kimse cennette benim ar-*

---

[86] *Delâilü'n-nübüvvet*, III, 248, 249; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 31.

[87] Hâkim: Bu hadisin isnadı sahîh'tir. Fakat Şeyhân hadisi rivayet etmemiştir." Zehebî: "Hadis sahîhtir." (*Müstedrek*, III, 201).

[88] Hâkim, *Müstedrek*, III, 201.

[89] Zehebî: "Bu hadis mürseldir." Hafız İbn Kesîr, *el-Bidâye* (IV, 39) adlı eserinde İbn İshak'ın rivayetine tam şekilde zikreder. Mâlik el-*Muvatta* (s. 175) adlı eserinde Yahyâ b. Sa'îd'den hadisi bu mealde muhtasar olarak rivayet etmiştir. İbn Sa'd ise Ma'n←Mâlik←Yahyâ'dan muhtasar olarak rivayet etmiştir. *(et-Tabakât*, III, 523).

kadaşım olur' buyurdu. Ensar'dan biri gelip Allah yolunda savaşmaya başladı ve şehid oldu. Bir daha Hz. Peygamber'i ablukaya aldıklarında *'Kim, bu müşrikleri geri püskürtürse o kimse cennette benim arkadaşım olur'* buyurdu ve sonunda yedisi de şehid oldu. Hz. Peygamber de *'Arkadaşlarımıza insaflı davranmadık'* buyurdu." [90]

848. Beyhakî,[91] Câbir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Uhud Savaşında insanlar Hz. Peygamber'in etrafından dağıldılar, yanında Ensar'dan on bir kişi ve Talha b. Übeydillâh kaldı. Hz. Peygamber dağa tırmanıyordu. Müşrikler, kendilerine yetişti. Hz. Peygamber, *'Kim bunları oyalayacak?'* dedi. Hz. Talha 'Ben ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber *'Sen yerinde dur ey Talha!'* dedi. Ensar'dan biri 'Ben ya Resulallâh!' dedi. Ensar'dan olan sahabî, müşriklerle savaşmaya başladı, Hz. Peygamber ve yanındakiler de dağa tırmanmaya çalışıyorlardı. Sonra Ensar'dan olan sahabî şehid oldu. Müşrikler, bir daha yetişti. Hz. Peygamber yine *'Kim bunları oyalayacak?'* dedi. Talha yine "Ben!" dedi. Hz. Peygamber yine kendisine yerinde kalmasını söyledi. Ensar'dan olan biri 'Ben ya Resulallâh!' dedi. Bunun üzerine sahabî savaşmaya başladı, sahabîler de tırmanmaya devam etti. O sahabî de şehid oldu. Müşrikler yine yetişti. Hz. Peygamber de her yetiştiklerinde kim onları oylayacak diyordu, her defasında Hz. Talha 'Ben' diyordu, Hz. Peygamber de *'sen şimdilik dur!* diyordu ve sonra Ensar'dan bir sahabî savaşmak için izin istiyordu, Hz. Peygamber de ona izin veriyor ve o da kendisinden evvel savaşan arkadaşı gibi savaşıyordu. Öyle ki Hz. Talha'dan başka kimse sağ kalmadı. Müşrikler Hz. Peygamber ve Hz. Talha'ya saldırdı. Hz. Peygamber *'Kim bizi koruyacak?* dedi. Talha 'Ben!' dedi ve kendisinden evvel savaşan arkadaşları gibi savaşmaya başladı. Parmak ucları koptu ve 'Eyvah!' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Eğer bismillâh deseydin, melekler seni alıp göğe kaldıracaklardı ve sen semanın hava boşluğuna girene kadar insanlar seni izlerdi'* buyurdu. Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) tırmanıp toplanmış ashabının yanına çıktı." (*el-Bidâye*, IV, 26).

[90] *Müsned*, III, 286; Müslim, V, 178.

[91] *Delâilü'n-nübüvvet*, III, 236.

h) Hz. Yemân ve Hz. Sâbit b. Vakş'ın şehid olma kıssası

849. Hâkim, Mahmûd b. Lebîd'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Uhud Savaşına çıktığında Yemân b. Câbir Ebû Huzeyfe ve Sabit b Vakş b. Za'ûrâ yaşlı olduklarından kalede kadın ve çocuklarla beraber kaldı. Biri, diğerine 'Babası olmayası! Niye bekliyorsun? Allah'a and olsun! İkimizin de bir merkebin susuzluğu[92] kadar ömrümüz kaldı. Biz bu gün veya yarın öleceğiz, neden kılıcımızı alıp Hz. Peygamber'e ulaşıp cihad etmiyoruz?' dedi. İkisi de yetişip Müslüman içine girdi, fakat kimse bilmiyordu. Müşrikler, Sâbit b. Vakş'ı (radıyallahu anh) öldürdü. Ebû Huzeyfe'ye (radıyallahu anh) ise Müslümanlar bilmeden saldırdı, onu tanımadan öldürdüler. Hz. Huzeyfe 'Babam, babam!' dedi. Müslümanlar 'Allah'a and olsun, onu tanımadık' dedi ve doğru söylediler. Hz. Huzeyfe 'Allah (celle celâlühü) sizi affetsin! Allah rahmet edenlerin en merhametlisidir' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), diyetini vermek istedi, fakat Hz. Huzeyfe (radıyallahu anh), 'Müslümanlara sadakam olsun' dedi. Böyle yapması Hz. Peygamber'in katında değerini daha da artırdı."[93]

850. Ebû Nu'aym, Mahmûd'dan hadisi buna yakın bir lafızla rivayet etmekte ve şu eki yapmaktadır: "Sonra Hz. Peygamberle beraber Allah bize şahadeti nasip eder ümidi ile Hz. Peygamber'e yetiştik.' Kılıçlarını alıp insanların arasına daldılar. Kimse onların geldiğini bilmiyordu." Sonunda "Hz. Huzeyfe'nin böyle yapması Hz. Peygamber'in yanında değerini daha da artırdı."[94]

---

[92] Hayvanlardan susuzluğa dayanamayan hayvanlarından başında merkeb (eşek) gelir. Bundan yola çıkarak hadiste çok az ömrümüz kaldı demek istenmiştir.

[93] Hâkim: "Bu hadis, Müslim'in şartı üzere gelmiş sahîh bir hadistir. Fakat Şeyhân rivayet etmemiştir." (*Müstedrek*, III, 202).

[94] Ali el-Muttakî, *el-Muntahab*, V, 167.

RACÎ' GÜNÜ

a) Hz. Âsım, Hz. Hubeyb ve arkadaşlarının şehid olması

851. Buhârî,[95] Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), casus olarak bir birlik gönderdi. Başlarına da Âsım b. Sâbit'i (radıyallahu anh) komutan tayin etti. Hz. Âsım, Hz. Ömer'in oğlu olan Âsım'ın dedesidir. İlerlediler ve nihayet Mekke ve Usfân arasına vardılar. Hüzeyl kabilesinden olan Lihyânoğullarına ihbar edildi. Onlar da yüz kişilik bir okçu birlikle sahabîleri takip ettiler. İzlerini takip edip konakladıkları yere geldiler. Orada Medîne hurmalarından olan hurma çekirdeklerini gördüler. 'Bunlar, Yesrib (Medine) hurmasıdır' deyip izlerinden gidip sahabîlere yetiştiler. Hz. Âsım ve arkadaşları engebeli bir araziye sığındı. Düşman birliği de gelip onları sardı. 'Size eman veriyoruz, bize gelip teslim olursanız hiç birinizi öldürmeyiz' dediler. Hz. Âsım, 'Ben kafirlere teslim olmam! Ey Allah'ım! Ne durumda olduğumuzu Hz. Peygamber'e bildir!' dedi. Savaşmaya başladılar, Âsım ile beraber yedi kişiyi okla şehid ettiler. Geriye Hubeyb, Zeyd ve bir arkadaşı (radıyallahu anhum) kaldı. Düşman birliği, onlara eman verdi. Onlar da düşman birliğine doğru geldi. Fakat düşman birliği, imkan bulunca ahdi bozarak onları yay ipiyle bağladı. Hubeyb ve Zeyd'le beraber olan üçüncü sahabî 'Bu ilk sözünüzü yediğiniz olaydır' dedi ve ellerinin bağlanmasını kabul etmedi. Düşmanlar da onu çekip kollarını bağlatmak istedi, fakat yapmayınca onu şehid ettiler. Hubeyb ve Zeyd'i alıp Mekke'ye götürüp köle niyetine sattılar. Hubeyb'i Hâris b. Âmir b. Nevfeloğulları satın aldı. Hubeyb, Hâris b. Âmir'i Bedir Savaşında öldürmüştü. Hz. Hubeyb, onların yanında bir müddet esir olarak kaldı. Onu öldürme kararı aldıklarında Hubeyb, Hâris'in bir kızından kasıklarını traş etsin diye ustura istedi. Kızı da ona verdi. Haris'in kızı 'Bir çocuğumu unutmuştum. Çocuğum da Hubeyb'in yanına gitmişti, vardığımda çocuğumu dizine almıştı. Bu manzarayı görünce çok korktum. Hubeyb, korktuğumu anladı, elinde de ustura vardı. 'Çocuğunu öldüreceğimden mi korkuyorsun? Bunu asla yapmam' dedi. Hâris'in kızı şöyle diyordu: 'Hubeyb'den daha hayırlı bir esir görmedim. Mekke'de yaş üzüm meyvesi bulunmazken onun yaş üzüm salkımı yediğini görürdüm, elleri de bağlıydı. Bu, ancak Allah'ın (celle celâlühü) ona verdiği bir rızıktı.' Hz. Hubeyb'i öldürmek için Harem bölgesinden çıkardılar.

[95] Buhârî, IV, 82, IX, 147.

Hz. Hubeyb 'Müsaade edin de iki rekât namaz kılayım' dedi. Namazını kıldı ve onlara dönüp 'Ölümden korktu diye namaz kıldı demeseydiniz daha fazla kılacaktım' dedi. Ölüm esnasında ilk iki rekât namaz kılan Hubeyb'dir. Âkabinde 'Ey Allah'ım! Onların kökünü kurut!' dedi, sonra şöyle dedi:

فَلَسْتُ أُبَالِي حِيْنَ أُقْتَلُ مُسْلِماً عَلَى أَيِّ جَنْبٍ كَانَ للهِ مَصْرَعِي

وَذَلِكَ فِي ذَاتِ الإِلَهِ وإِنْ يَشَأْ يُبَارِكْ عَلَى أَوْصَالِ شِلْوٍ مُمَزَّعِ

Ben Müslüman olarak öldürüldükten sonra

Hangi tarafım üzerine yere serilsem umursamam

Çünkü öldürülmem Allah için olacaktır

Allah dilerse parçalanmış, dağılmış uzuvları dahi mübarek kılar.

Sonra Ukbe b. Hâris, Hz. Hubeyb'e doğru kalkıp onu şehid etti. Kureyş'liler, Hz. Âsım'ın öldürüldüğüne dair cesedinden bir parça getirilmesi için birini gönderdiler. Hz. Âsım, Bedir Savaşında onların ileri gelen büyüklerini öldürmüştü. Allah (celle celâlühü) da onun cesedi üzerine bulut gibi yoğun bir arı sürüsü gönderdi ve onlar cesede yaklaşamadılar."[96]

852. İbn İshak,[97] Âsım b. Ömer b. Katâde'den şöyle rivayet etmektedir: "Adel ve Kâr kabilesinden oluşan bir bir cemaat, Uhud Savaşından sonra Hz. Peygamber'e gelip şöyle dedi: 'Ya Resulallâh! Biz Müslüman olduk. Bizle beraber ashabından bir cemaat gönder de din hususunda bizi bilgilendirsin, bize Kur'ân okusun, bize İslam'ın şıârını öğretsinler.' Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onlarla beraber altı sahabe gönderdi –râvî, onların isminlerini saydı- Sahabîler, onlarla beraber yola çıktı, Racî' denen suya vardıklarında - Racî', Usfân ve Mekke arasından olan Hed'e mevkiinin Hicâz bölgesi tarafında Hüzeyl'e ait olan bir suyun ismidir- sahabîlere ihanet ettiler. Hüzeyl kabilesini, onlara karşı kışkırttılar. Sahabîler, her şeyden habersizken birden etraflarının sarıldığını gördüler, kendilerini mudafaa etmek için sadece kılıçları vardı, düşmanla mücadele etmek için de kılıçlarına sarıldılar. Sahabîlere 'Vallahi sizi öldürmek istemiyoruz, sadece sizi Mekkelilere satıp karşılığında bir

---

96 Beyhakî, hadisi Ebû Hureyre'den (radıyallahu anh) buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. Abdurrezzâk *(el-Musannef,* 9730) da Ebû Hureyre'den (radıyallahu anh) rivayet etmiştir. İbn Abdilber, "Bu haberin en güzel isnadı, Abdurrezzak'ın isnadıdır" demekte ve onun haberini zikretmektedir. (*el-İstî'âb*, III, 132). Ebû Nu'aym, hadisi *el-Hiye* (I, 12) adlı eserinde buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir.

97 *Sîretu İbn Hişâm*, II, 169.

şeyler almak istiyoruz. Sizi öldürmeyeceğimize dair Allah adına yemin ediyoruz' dediler. Mersed, Halid b. Bükeyr ve Âsım b. Sâbit (radıyallahu anhum), 'Allah'a and olsun ki, bir müşrikten asla ahd ve eman kabul etmeyiz' dedi."

b) Hz. Âsım'ın şehid olma esnasında söylediği şiir beytleri

ما عِلَّتي وأنا جَلْدٌ نَابِلُ   والقَوْسُ فيها وَتَرٌ عُنَابِلُ
تَزِلُّ عن صَفْحَتِها المعابِلُ   الموتُ حَقٌّ والحياةُ باطِلُ
وَكُلّ مَا حَمّ الْإِلَهُ نَازِلُ   بِالْمَرْءِ وَالْمَرْءُ إِلَيْهِ آئِلُ
إِنْ لَمْ أُقَاتِلْكُمْ فَأُمّي هَابِلُ

Bende hastalık yok ve ben cesur bir ok atıcısıyım
Yayımın üzerinde okları fırlatan iri bir kiriş
Onun üzerinde uzun ve ince oklar atılır.
Ölüm hak, hayat ise boş
Allah'ın takdir ettiği her şey insana gelir.
İnsan da ona doğru gidicidir.
Sizle savaşmazsam anam ağlasın!

Ayrıca şöyle dedi:

أَبُو سُلَيْمَانَ وَرِيشُ الْمُقْعَدِ   وَضَالَةٌ مِثْلُ الْجَحِيمِ الْمُوقَدِ
إِذَا النّوَاجِي اُفْتُرِشَتْ لَمْ أَرْعَدْ   وَمُجْنَأٌ مِنْ جِلْدِ ثَوْرٍ أَجْرَدِ
وَمُؤْمِنٌ بِمَا عَلَى مُحَمّدٍ

Ben, Süleyman'ın babası,[98] okların hazırlayıcısı
Cehennem ateşi gibi yakan yayım
Düşmanın, hızlı koşan develere binmesi beni korkutmaz
Boğanın kusursuz derisinden yapılmış bir zırhım
Muhammed'e nazil olana iman etmiş biriyim.

---

98 Âsım'ın künyesidir.

Ayrıca şöyle dedi:

أَبُو سُلَيْمَانَ وَمِثْلِي رَامِي وَكَانَ قَوْمِي مَعْشَرًا كِرَامًا

Ben, Süleyman'ın babası, ben gibisi hep savaşçıdır
Mensup olduğum kavmim de şerefli ve üstün bir kavimdir.

Râvi anlatıyor: "Hz. Asım ve iki arkadaşı şehid olana kadar savaştı. Hz. Asım şehid olunca Hüzeylliler, Âsım'ın başını alıp Sülâfe bt. Sa'd b. Şüheyd'e[99] satmak istedi. Sülâfe, Uhud Savaşında oğlu öldürülünce 'Âsım'ın kafasını kesmeye gücüm yeterse onun kafatasında şarap içeceğim' diye nezretmişti. Fakat arılar, buna engel oldu. Arılar engel olunca onlar da 'Bırakın! Akşam olsun, arılar gider, biz de başını kesip alırız' dedi. Allâh (celle celâlühü), vadiye yağmur gönderdi, yağmur suyu da Hz. Âsım'ı alıp götürdü. Hz. Âsım, hiçbir müşriğin kendi cesedine dokunmaması için Âllâh'a dua etmişti. Hz. Âsım, Müşrikler necistir diye asla müşriklere dokunmazdı. Ömer b. Hattâb'a (radıyallahu anh), arıların onu koruduğu haberi ulaşınca 'Allah (celle celâlühü), mü'min kulunu korur. Âsım, müşrik birinin kendi cesedine dokunmaması için nezretmişti. Hayatı boyunca bir müşrike dokunmadı, Allah da hayatında olduğu gibi vefat ettikten sonra da onu korudu."

c) Zeyd b. Desinne'nin kıssası ve Hz. Peygamber hakkında sözü

853. Hubeyb, Zeyd b. Desinne ve Abdullah b. Târık (radıyallahu anhum) yumuşayıp teslim oldular, dünya hayatını tercih ettiler, kendi elleriyle teslim olup tutsak edindiler. Hüzeylliler, onları alıp Mekkelilere satmak için Mekke'ye doğru hareket ettiler. Zeyhrân denen yere geldiklerinde Abdullah b. Târık elindeki ipi açtı, sonra kılıcı alıp kaçtı. Onlar da peşine takılıp onu taş yağmuruna tuttular ve şehid ettiler. Kabri, Zehrân denen yerde bulunmaktadır. Hubeyb b. Adiy ve Zeyd b. Desinne'yi alıp Mekke'ye getirdiler. O ikisini de Hüzeyl kabilesine mensup iki esir karşılığı Kureyş'lilere sattılar. Hz. Hubeyb'i Huceyr b. Ebî İhâb et-Temîmî satın aldı. Zeyd b. Desinne'yi ise Safvân b. Ümeyye babasına karşılık onu öldürmek için satın aldı. Sefvân, onu Nistâs ismindeki kölesiyle beraber Tan'îm denen yere gönderdi. Öldürmek için Harem bölgesinden çıkardı. İçlerinde Ebû Süfyân b. Harb da olan Kureyş eşrafından bir grup insan toplandı. Ebû Süfyân, öldürülmek için getirilen Hz. Zeyd'e 'Allah aşkına doğru söyle! Şimdi senin yerine Muhammed'in olmasını,

[99] Asılda Süheyl denmiş, yanlıştır.

bizim de senin değil de onun boynunu vurmamızı, senin de ailen içinde (huzurlu bir halde) olmak istemez miydin?' dedi. Hz. Zeyd b. Desinne, 'Allah'a and olsun! Ben ailem içinde olayım da Muhammed'in şu an olduğu yerde kendisine bir diken batmasını dahi istemem' dedi. Ebû Süfyân, 'Muhammed'in ashabının kendisini sevdiği gibi başka hiçbir kimsenin bir başkasını sevdiğini görmedim' dedi. Akabinde de Nistâs, Hz. Zeyd'i şehid etti."

d) Hz. Hubeyb'in Mekke'de hapsedilmesi ve öldürülme esnasında namaz kılması

854. Râvi←Abdullah b. Ebî Nacîh←Huceyr b. Ebî İhâb'ın kölesi olan Mâviyye'nin anlattığına göre -Mâviyye sonra Müslüman olmuştu- Hz. Hubeyb benim evimde hapsedilmişti. Bir gün baktım ki, elinde insanın başı büyüklüğünde bir salkım üzüm var, o da üzüm yiyor. Hâlbuki o esnada dünyanın hiçbir yerinde taze üzüm olduğunu sanmıyorum.

855. İbn İshâk anlatıyor: Âsım b. Ömer b. Katâde ve Abdullah b. Ebî Necîh şöyle rivayet etmektedir: "Mâviye, 'Hubeyb, öldürülme esnasında bana şöyle dedi: 'Bana bir ustura ver de öldürülmeden onunla temizleneyim!' ben de kabilemden bir çocuğa usturayı verdim ve 'Bu usturayı evin içindeki adama ver' dedim. Gönderdikten sonra kendi kendime 'Ne yaptım! Vallahi adam şimdi usturayı alıp çocuğu öldürür. Adam, kendi eliyle bu çocuğu öldürüp kendi intikamını önceden almış olur, bir kişiye karşılık biri öldürülmüş olur' dedim. Çocuk Hz. Hubeyb'e usturayı verince Hz. Hubeyb usturayı elinden aldı ve 'Annen usturayı sana verip gönderince ihanet etmemden korkmadı mı?' dedi, sonra çocuğu bıraktı." [100]

İbn Hişâm: "Bu gönderdiği çocuk, kadının kendi oğlu olduğunu söylemektedir."

856. İbn İshak,[101] Âsım'dan yaptığı rivayet şöyle devam ediyor: "Sonra Hubeyb'i alıp asmak için Tan'îm denen yere getirdiler. Hz. Hubeyb, onlara 'İki rekât namaz kılmama müsaade eder misiniz?' dedi. Onlar da müsaade etti ve 'Burda namaz kıl!' dediler. Güzel şekilde iki rekât namaz kıldı, sonra Kureyş'lilere dönerek 'Allah'a and olsun! Şayet ölüm korkusundan uzattı demeseydiniz daha fazla namaz kılacaktım' dedi. Öldürülmeden önce iki rekât namaz kılmayı ilk Hubeyb sünnet kılmıştır. Sonra Hubeyb'i ağaç kütüğünün

---

[100] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 172.
[101] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 173.

üstüne çıkardılar. Bağladıklarında şöyle dedi: Ey Allah'ım! Biz senin Resulünün mesajını tebliğ ettik, sen de bu sabah bize yapılan muameleyi Resulüne bildir!' dedi. Sonra 'Ey Allah'ım! Bunların kökünü kazı, onları teker teker helak et, onlardan hiç birini sağ bırakma!' diye beddua etti ve akabinde onu şehid ettiler."

857. Muaviye b. Süfyân o günü şöyle anlatır: "O gün ben de (babam) Ebû Süfyan'ın yanında bulunanlar içindeydim. Hz. Hubeyb'in bedduasından korktuğu için babam beni yere yatırdı. Müşrikler, birine beddua edildiğinde yan tarafına yatarsa kendisine bu bedduanın zarar vermeyeceği kanaatindeydiler."

858. Musa b. Ukbe'nin *el-Meğâzî* adlı eserinde şöyle denmiştir: "Hubeyb ve Zeyd b. Desinne (radıyallahu anhuma) Uhud Savaşında şehid oldu. Onlar şehid olduklarında Hz. Peygamber'in şöyle dediği işitildi: 'İkinize (veya üzerine) selam olsun! Kureyş, Hubeyb'i şehid etmiştir.' Zeyd b. Desinne, asılıp dininden caydırmak için kendisine ok atıldığında imanı ve teslimiyeti daha da arttı."

859. Urve ve Musa b. Ukbe şöyle anlatır: "Hubeyb'i kütüğün üstüne çıkardıklarında kendisine 'Allah aşkına Muhammed'in şu an yerinde olmasını istermiydin?' dediler. Hz. Hubeyb 'Büyük olan Allah'a and olsun, asla istemem! Kurtulmam için ayağına bir dikenin batmasını dahi istemem' dedi. Müşrikler de kahkaha attı."[102]

e) Hz. Hubeyb'in Hz. Peygamber sevgisi hakkındaki ve şahadeti esnasındaki sözleri

860. Taberânî, Urve b. Zübeyr hadisini uzunca rivayet eder ve hadiste şöyle demektedir: "Bedir'de öldürülen Müşriklerin çocukları, Hubeyb'i şehid ettiler. Hubeyb ağaca asılı haldeyken kılıcı boynuna doğrultup 'Allah aşkına Muhammed'in yerinde olmasını ister miydin?' dediler. Hz. Hubeyb 'Büyük olan Allah'a and olsun ki, hayır! Benim yerime ayağına bir diken batmasını dahi istemem' dedi. Müşrikler de kahkaha attı.

Hubeyb'i asmak için kütüğün üstüne çıkardıklarında şöyle dedi:

---

[102] Bunu, İbn İshak'ın Zeyd b. Desinne kıssasında zikretmektedir. Allah daha iyi bilir. (*el-Bidâye*, IV, 63).

لَقَدْ جَمّعَ الْأَحْزَابُ حَوْلِي وَأَلّبُوا قَبَائِلَهُمْ وَاسْتَجْمَعُوا كُلَّ مَجْمَعِ
وَقَدْ جَمّعُوا أَبْنَاءَهُمْ وَنِسَاءَهُمْ وَقُرّبْتُ مِنْ جِذْعٍ طَوِيلٍ مُمَنّعِ
إِلَى اللهِ أَشْكُو غُرْبَتِي ثُمّ كُرْبَتِي وَمَا أَرْصَدَ الْأَحْزَابُ لِي عِنْدَ مَصْرَعِي
فَذَا الْعَرْشِ صَبّرْنِي عَلَى مَا يُرَادُ بِي فَقَدْ بَضّعُوا لَحْمِي وَقَدْ يَاسَ مَطْمَعِي
وَذَلِكَ فِي ذَاتِ الْإِلَهِ وَإِنْ يَشَأْ يُبَارِكْ عَلَى أَوْصَالِ شِلْوٍ مُمَزّعِ
لعمري ما أحفِل إذا مِتُّ مُسْلِماً على أي حال كان لله مضجعي

Düşman birlikleri etrafımı sarmış
Kabilelerini tahrik edip hepsini toplamışlar
Kadın ve çocuklarını da toplamışlar
Ben uzun ve güçlü darağacına yaklaştırılmışım
Garipliğimi, sıkıntımı ve düşmanların beni öldürmek için hazırladıklarını
Sadece Allah'a şikâyet ediyorum
Ey bu büyük arşın Rabbi! Bana yaptıklarına karşı bana sabır ver!
Çünkü etimi parçalıyorlar ve artık hayattan ümidim kesildi
Tüm bunlara katlanmam, Allah rızası içindir
Allah dilerse parçalanıp ayrılan uzuvları mübarek kılar
Ömrüme yemin olsun! Müslüman olarak öldükten sonra
Allah yolunda öldüğüm için nasıl can verdiğim umrumda değildir.[103]

861. İbn İshak[104] şiir beytlerini zikretmekte (*el-Bidâye,* IV, 67) ve birinci beytten sonra şu beyti eklemiştir:

وَكُلّهُمْ مُبْدِي الْعَدَاوَةَ جَاهِدٌ عَلَيّ لِأَنّي فِي وِثَاقٍ بِمَضْبَعِ

Onlar elim, kolum bağlı ve ben de yalnız olduğumdan
Bana karşı tüm kinlerini kustular.

---

[103] Heysemî: Bu hadisi Taberânî rivayet etmektedir. İsnadında İbn Lehî'a var, hadisi hasen fakat kendisinde zayıflık vardır." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 200).
[104] *Sîretu İbn Hişâm,* 2/176.

Beşince beytten sonra da şu eki yapmıştır:

وَقَدْ خَيَّرُونِي الْكُفْرَ وَالْمَوْتَ دُونَهُ وَقَدْ هَمَلَتْ عَيْنَايَ مِنْ غَيْرِ مَجْزَعِ

وَمَا بِي حِذَارِ الْمَوْتِ أَنِّي لَمَيِّتٌ وَلَكِنْ حَذَارِي جَحْمَ نَارٍ مُلَفَّعِ

فَوَاللّٰهِ مَا أَرْجُو إِذَا مُتُّ مُسْلِمًا عَلَى أَيِّ جَنْبٍ كَانَ فِي اللّٰهِ مَضْجَعِي

فَلَسْتُ بِمُبْدٍ لِلْعَدُوِّ تَخَشُّعًا وَلَا جَزَعًا إِنِّي إِلَى اللّٰهِ مَرْجِعِي

Bana küfrü teklif ediyorlar, halbuki ölüm ondan daha hafiftir.
Hiç korkmadığım halde gözyaşlarım neden dökülüyor!
Ben ölümden korkmuyorum, çünkü elbet bir gün öleceğim
Korkum, sadece insanı saran cehennem ateşine karşı olur.
Müslüman olarak öldükten sonar Allah'a and olsun ki,
Allah için hangi tarafa serilip can vermişim, umurumda değil!
Düşmana karşı ne küçülüyor ne de sızlıyorum
Çünkü dönüşüm ancak Allah'adır.

Bİ'Rİ MA'ÛNE HADİSESİ

a) Bi'ri Ma'ûne'de sahabîlerin (radıyallahu anhuma) başına gelenler

862. İbn İshak,[105] Muğîre b. Abdirrahman ve Abdullah b. Ebî Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm ve başka ilim adamlarından şöyle rivayet etmektedir: "Mulâ'ibu'l-esinne diye meşhur Ebû Berrâ Âmir b. Mâlik b. Cafer, Medine'ye Hz. Peygamber'in yanına geldi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine İslam'ı arz etti ve onu İslam'a davet etti. Ne Müslüman oldu ne de uzak durdu. Hz. Peygamber'e 'Ya Muhammed! Bazı arkadaşlarını Necd ahalisine göndersen de onları da senin dinine davet etseler, bu isteğime olumlu cevap vereceğini umuyorum' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Necd ehlinin onlara karşı taşkınlık yapacaklarından endişe ediyorum'* dedi. Ebû Berrâ 'Ben onlarla beraberim, endişe etme!' dedi. Hz. Peygamber de Benî Sâide kabilesinden Munzir b. Amr'i -kendisi "ölüme koşan" lakabıyla anılırdı- kırk kişilik[106] seçkin sahabeyle beraber gönderdi. İçlerinde Hâris b. Samme, Âdiy b. Neccâroğullarından Herâm b. Milhân, Urve b. Esmâ b. Salt es-Selemî, Nâfi' b. Büzeyl b. Verakâ el-Huzâî, Hz. Ebû Bekr'in azatlısı olan Âmir b. Füheyre gibi seçkin sahabîlerden oluşan sahabîlerdi. İlerleyip Bi'ri Ma'ûne denen yere vardılar. Ma'ûne kuyusu Âmiroğulların ve Harre b. Süleymoğulların arazisi arasında bir yerdededir. Orda konakladıklarında Hz. Peygamber'in mektubunu Herâm b. Milhân'a (radıyallahu anh) verip onu Âmir b. Tufeyl'e gönderdiler. Herâm (radıyallahu anh) mektubu getirdiğinde Âmir, hiç mektuba bakmadan üzerine yürüyüp onu öldürdü. Akabinde de Âmiroğullarını ayaklandırmak için uğraştı, ama onlar icabet etmedi ve 'Biz Ebû Berrâ'nın himayesine aldığı kimselerin emanını bozmayız. Ebû Berrâ, onlara söz ve eman vermiştir' dediler. Âmir bu kez Süleymoğullarından olan Usayye, Ri'l, Zekvân ve Kâre kabilelerini tahrik etti, fakat onlar icabet ettiler. Hemen yola çıkıp sahabîleri çembere aldılar. Sahabîler, onları görünce kılıçlarına sarıldılar, Dinar b. Neccaroğullarından Ka'b b. Zeyd müstesna hepsi şehid olana kadar cihad etti. Onu da yarı ölü halde bıraktılar. Ölüler

---

[105] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 184.

[106] Sahîhayn'de olan hadiste yetmiş kişi oldukları söylenir, doğru ve güçlü olan rivayette yetmiş kişi olduklarıdır. *(B).*

arasından ağır yaralı olarak kalktı (ve Medine'ye geldi). Hendek Savaşında şehid olana kadar yaşadı.

Müslümanların hayvanlarını Amr b. Ümeyye ed-Damrî ve Ensar'dan Amr b. Avfoğullarından biri otlatıyordu. Onlar, sahabîlerin musibete uğradıklarını askerlerin üzerinde kuşların uçuşup durduklarını gördüklerinde anladılar ve 'Allah'a and olsun! Bu kuşlarda bir iş var' deyip o tarafa bakmak için yöneldiler, bir de baktılar ki herkes kanlar içinde. Düşman ordusu henüz oradan ayrılmamıştı, oradan duruyordu. Ensar'dan biri, Amr b. Ümeyye'ye 'Ne yapalım, ne düşünüyorsun?' diye sordu. Amr, 'Bence Hz. Peygamber'e gidip olayı haber verelim' dedi. Medineli sahabî, 'Munzir b. Amr'ın öldürüldüğü yerden sağ sâlim çıkmak istemiyorum. Sağ kalıp insanlara onun öldürüldüğünü haber veren kişi de olmayacağım' dedi ve onlarla savaşmaya başladı ve o da şehid oldu. Amr'ı da esir aldılar. Amr, kendisinin Mudar kabilesinden olduğunu söyleyince Âmir b. Tufeyl onu bıraktı, perçemini kesti ve annesi vaktiyle kendisine bir köle azat etmeyi nezretmişti, Âmir de annesinin nezrini yerine getirip Amr'ı azat etti."[107]

b) Hz. Herâm'ın öldürülürken söylediği sözü ve bunun üzerine kâtilinin Müslüman olması

863. Buhârî, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ümmü Süleym kabilesinden olan Herâm'ı (radıyallahu anh) yetmiş kişilik süvari birliğine komutan olarak gönderdi. Müşriklerin reisi ise Âmir b. Tufeyl, Hz. Peygamber'e üç seçenek sunmuş ve şöyle demişti: 1) Ova ve kır ahalisi sana, şehir ve köy ehli benim olacak 2) Ya da ben senin halifen olacağım 3) Yoksa Ğatafân ahalisinden oluşan binlerce askerle sana karşı savaş açarım. Âmir falanca kadının annesinin evinde veba hastalığına yakalandı ve 'Develerin hastalığı gibi bir hastalıktan dolayı falanca kadının evinde mi oturacağım, atımı getirin!' dedi ve atının sırtında iken can verdi. Ümmü Süleym kabilesinden olan Herâm, ayağı topal biri ve filan oğullarından biriyle beraber ilerledi. Yakın bir yerde onlara 'Siz burada durun, ben gideyim. Bana iman ederlerse siz de yakınsınız. Eğer beni öldürürlerse siz de arkadaşlarınıza gider, haber verirsiniz' dedi.

---

[107] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 73). Bu hadisi, Taberânî İbn İshak tarikiyle rivayet etmiştir. Heysemî: "İsnadında İbn İshak'a kadar olan râviler sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 129).

Herâm, müşriklere 'Size Hz. Peygamber'in mesajını ulaştırana kadar bana eman verir misiniz?' dedi. Onlarla konuşmaya başladı. Onlar birine işaret ettiler, o da gelip arkadan Herâm'a vurdu. -Hemmâm: Mızrakla vurduğunu sanıyorum- Herâm, 'Allah'u Ekber! Kâbe'nin Rabbine yemin ederim ki, kurtuluşa erdim' dedi. Arkadaşları yetişti, topal olan hariç tüm sahabîler şehid oldu. Topal olan kişi ise dağın tepesindeydi. Allah (celle celâlühü) sonradan mensuh olan şu ayetini nazil etti: **"Muhakkak ki, biz Rabbimize kavuştuk. O bizden razı oldu, biz de ondan razı olduk."** Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), otuz gün boyunca her sabah Ri'l, Zekvân, Lihyân ve Allah ve Resulüne isyan eden Usayye kabilesine (rukudan sonra konut okuyarak) beddua etti."[108]

864. Buhârî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Herâm b. Milhân Bi'ri Ma'ûne hadisesinde yaralanınca -Herâm, Enes'in dayısıydı- kanını yüzüne ve başına sürdü, akabinde 'Kabe'nin Rabbine and olsun ki, kurtuldum' dedi." [109]

865. Vâkidî şöyle anlatır: "Herâm'ı (radıyallahu anh) öldüren Cabbâr b. Sülmâ el-Kilâbî adında biriydi. Herâm'a mızrakla vurunca Herâm 'Kabe'nin Rabbine and olsun ki, kurtuldum!' dedi. Sonra Cabbâr, "Kurtuldum, ne demek?" diye sordu, ona "Cennet demektir" denildi. Cabbar da 'Allah'a and olsun! Doğru söylemiştir' dedi ve bundan dolayı Müslüman oldu." [110]

---

[108] Buhârî, V, 134, 135.
[109] Buhârî, V, 135.
[110] Vâkidî, *el-Meğâzî*, I, 349; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V, 71.

MÛTE OLAYI

a) İbn Ravâha'nın yola çıkarken ağlaması ve şehid olmayı arzulaması

866. İbn İshak,[111] Urve b. Zübeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), hicretin sekizinci yılının Cemâziye'l-ûlâ ayında bir birlik gönderdi. Başına da Zeyd b. Hârise'yi komutan tayin etti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), 'Zeyd şehid olursa Cafer b. Ebî Talib komutan olsun, o da şehid olursa Abdullah b. Ravâha komutan olsun' dedi. İnsanlar hazırlığını yapıp yola çıkmaya hazırlandılar. Üç bin kişiydiler. Yola çıkma vakti gelince halk komutanlarla vedalaştı, onlarla selamlaştı. Abdullah b. Ravâha ile de vedalaştıklarında ağlamaya başladı. Kendisine 'Ey İbn Ravâha neden ağlıyorsun?' diye sordular. İbn Ravâha 'Allah'a and olsun! Ne dünya sevgimden dolayı ne de sizden ayrıldığımdan ağlıyorum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Kur'ân-ı Kerim'den ayet okuduğunu işittim, ayette cehennem ateşi için **"İçinizden, oraya uğramayacak hiçbir kimse yoktur. Bu, Rabbin için kesinleşmiş bir hükümdür."** (Meryem: 71). Ayetten anlaşılan kesin cehenneme gireceğim, fakat nasıl çıkacağımı bilmiyorum' dedi. Müslümanlar da 'Allah sizle beraber olsun, sizi korusun, sizi sapasağlam bize geri getirsin' dedi. Abdullah b. Ravâha da şöyle dedi:

لَكِنَّنِي أَسْأَلُ الرَّحْمَنَ مَغْفِرَةً ... وَضَرْبَةً ذَاتَ فَرْغٍ تَقْذِفُ الزَّبَدَا

أَوْ طَعْنَةً بِيَدَيْ حَرَّانَ مُجْهِزَةً ... بِحَرْبَةٍ تُنْفِذُ الْأَحْشَاءَ وَالْكَبِدَا

حَتَّى يُقَالَ إِذَا مَرُّوا عَلَى جَدَثِي ... أَرْشَدَهُ اللهُ مِنْ غَازٍ وَقَدْ رَشَدَا

Ben Allah'tan bağışlanma,
Köpüklü kan fışkırtan bir kılıç darbesi
Veya kana susamış birinin mızrak darbesiyle
İç organlarım ve ciğerim delik deşik olsun istiyorum.
Öyle ki, mezarımın yanından geçenler şöyle desinler:
Allah, ona doğru yolu gösterdi, o da doğru yolda giden bir kahramandır.

---

[111] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 373.

Sonra ordu yola çıkmak için hazırlandı. Abdullah b. Ravâha (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e geldi, onla vedalaştı, sonra şöyle dedi:

فَثَبَّتَ اللهُ مَا آتَاكَ مِنْ حَسَنٍ تَثْبِيتَ مُوسَى وَنَصْرًا كَالَّذِي نُصِرُوا

إِنِّي تَفَرَّسْتُ فِيكَ الْخَيْرَ نَافِلَةً اللهُ يَعْلَمُ أَنِّي ثَابِتُ الْبَصَرِ

أَنْتَ الرَّسُولُ فَمَنْ يُحْرَمْ نَوَافِلَهُ وَالْوَجْهُ مِنْهُ فَقَدْ أَزْرَى بِهِ الْقَدَرُ

Allah sana güzel şekilde Musa'nın sebatı gibi sebat versin!

Yardım edilenlere yapılan yardım gibi yardım etsin!

Sende Allah'ın hibe ettiği büyük hayırlar görüyorum

Allah biliyor ki, ben basiretli biriyim.

Sen, Allah'ın elçisisin, kim Allah'ın sana verdiği hayırdan mahrum olur

Ve senden yüz bulmazsa onun kaderi ona kastetmiştir.

Sonra ordu yola çıktı. Hz. Peygamber de onları yolcu ediyordu. Onlarla vedalaştıktan sonra geri döndü. Abdullah b. Ravâha şöyle dedi:

خَلَفَ السَّلَامُ عَلَى امْرِئٍ وَدَّعْتُه فِي النَّخْلِ خَيْرَ مُشَيِّعٍ وَخَلِيلِ

Hurmalıkta veda ettiğim en hayırlı uğurlayana

Ve en hayırlı dosta selam olsun!

b) İbn Ravâha'nın İnsanlara Şahadet Hususunda Cesaretlendirmesi

İslam ordusu ilerledi ve Şam topraklarında Me'ân denen yerde konakladı. Müslümanlara, Hırakl'in Belkâ topraklarında Meâb denen yerde 100 bin askerle konakladığı haberi ulaştı. Ayrıca Lahm, Cüzâm, Kayn, Behrâ ve Beliy kabilesinden 100 bin asker de kendisine katılmıştı. Malik b. Zâfile adında Beliy kabilesinden olan İrâşe soyuna mensup biri onlara komutan olmuştu. Bu haber, Müslümanlara ulaşınca Me'ân denen yerde iki gece kalıp ne yapacakları hakkında düşündüler. Sonunda Hz. Peygamber'e mektup yazıp düşmanın adedinin ne kadar olduğu hakkında haber verme kararı aldılar. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ya bize askerle yardım edecek ya da bizim ne yapacağımızı emreder, biz de görevimizi yerine getiririz, dediler. Abdullah b. Ravâha (radıyallahu anh), insanlara cesaret verdi ve şöyle dedi: 'Ey kavmim! Allah'a and olsun! Sizin çekindiğiniz şey, aslında uğrunda memleke-

tinizden çıktığınız şahadettir. Biz, insanlarla sayımız, kuvvetimiz ve çokluğumuzla cihad etmeyiz. Biz, sadece Allah'ın bize ihsan ettiği bu din uğrunda savaşırız. İlerleyin, muhakkak ki size, iki güzellikten biri müyesser olacaktır; ya galibiyet ya da şahadet. İnsanlar da 'Kesinlikle İbn Ravâha doğru söyledi' dedi.

Müslümanlar ilerledi ve Belkâ denen yerin sınır hududuna vardılar. Belkâ köylerinden Meşârif denen köyde Hırakl'ın Rum ve Araplardan oluşan askeri bir birliğiyle karşılaştılar. Düşman orudusu yaklaşınca Müslümanlar ise Mûte denen köye çekildi, orda düşmanı karşıladılar. Sağ kanada Uzreoğullarından Kutbe b. Katâde adında birini, sol kanada Ensar'dan Abâye b. Malik (radıyallahu anh) adında birini kumandan tayin ederek savaşa başladılar. Sonra ordular karşılaşıp savaşmaya başladılar. Zeyd b. Hârise (radıyallahu anh), Hz Peygamber'in sancağını aldı, düşmanın mızrakları arasında şehid olana kadar cihad etti. Onun akabinden sancağı Cafer (radıyallahu anh) aldı, o da şehid olana kadar düşmanla çarpıştı. Cafer (radıyallahu anh), savaş meydanında ilk atını kurban eden müslümandır. (*el-Bidâye*, IV, 241).

867. Taberânî,[112] Urve b. Zübeyr'den hadisi yukardaki gibi rivayet etti, hadiste şöyle denmiştir: "Sonra Cafer (radıyallahu anh) sancağı aldı ve sancakla savaşmaya başladı. Savaş tam kızışınca Şakrâ adındaki atından indi ve onu kesti. Sonra şehid olana kadar düşmanla savaşmaya başladı. Cafer (radıyallahu anh), İslam'da Müslümanlar içinde ilk bineğini kurban eden kimsedir."[113]

c) İbn Ravâha'nın Şahadet Arzusunu Dile Geriten Şiiri

868. İbn İshak,[114] Zeyd b. Erkam'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ben, Abdullah b. Ravâha'nın himayesinde bulunan bir yetimdim. Mûte savaşında beni terikesine alıp yola çıktı. Hem ilerliyor, hem de şöyle şiir söylediğini işitiyordum:

---

112 Abdullah b. Ravâha'nın tercemesinde uzunca rivayet etmiş, fakat *el-Kebîr*'in o bölümü bize ulaşmamıştır. *(B)*.

113 Heysemî: "Hadisi Taberânî rivayet etmiş, isnadındaki râviler Urve'ye kadar sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 157). Bu hadisi ayrıca Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 118) adlı eserinde Urve'den muhtasar olarak rivayet etmiştir.

114 *Sîretu İbn Hişâm*, II, 376, 377.

إذَا أَدّيْتِنِي وَحَمَلْتِ رَحْلِي مَسِيرَةَ أَرْبَعٍ بَعْدَ الْحِسَاءِ
فَشَأْنُكِ أَنْعُمٌ وَخَلَاكِ ذَمٌّ وَلَا أَرْجِعُ إلَى أَهْلِي وَرَائِي
وَجَاءَ الْمُسْلِمُونَ وَغَادَرُونِي بِأَرْضِ الشّامِ مُشْتَهِيَ الثّوَاءِ
وَرَدّكِ كُلّ ذِي نَسَبٍ قَرِيبٍ إلَى الرّحْمَنِ مُنْقَطِعَ الْإِخَاءِ
هُنَالِكَ لَا أُبَالِي طَلْعَ بَعْلٍ وَلَا نَخْلٍ أَسَافِلُهَا رِوَاءُ

Beni dört günlük uzaklıktan savaş meydanına
Sürükleyip bineğime bindirerek yola çıkardığın zaman
Senin yaptığında nimetler var, gayrında ise kötülük vardır
Aileme ve arkamdakilere bir daha dönmeyeceğim
Müslümanlar beni Şam topraklarına gömüp
Öyle geri dönmeleri tek dileğimdir.
Tüm yakın akrabaların seni
Kardeş bağını keserek Rahmân'a atmıştır.
İşte o zaman arkamda hurma ağaçları mı kalmış umurumda değil.

Bunları ondan duyunca ağlamaya başladım. Bana kamçısıyla dürterek 'Allah (celle celâlühü), bana şahadeti nasip etse, sen de kervan arasında sağ-sâlim eve dönsen senin ne zararın olur ey kınanan kişi!' dedi."[115]

d) Savaş Anında İbn Ravâha'nın Şiir Beytleri

869. İbn İshak,[116] Abbâd b. Zübeyr←Mürre b. Avfoğullarından olan süt-babasından şöyle rivayet etmektedir: "Cafer (radıyallahu anh) şehid olunca Abdullah b. Ravâha sancağı aldı, atının üzerinde olduğu halde ilerledi, nefsini zelil etmeye başladı, nefsi ilerleyip ilerlememede tereddüt ediyordu, kendisi de şöyle diyordu:

أَقْسَمْتُ يَا نَفْسُ لَتَنْزِلَنّهْ لَتَنْزِلِن أَوْ لَتُكْرَهِنّهْ
إنْ أَجْلَبَ النّاسُ وَشَدّوا الرّنّهْ مَا لِي أَرَاكِ تَكْرَهِينَ الْجَنّهْ

---

[115] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V, 243. Bu hadisi, Ebû Nu'aym *el Hilye* (I, 119) adlı eserinde ve Taberânî İbn İshak← Zeyd tariki ile rivayet etmişler. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 158).
[116] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 379.

قَدْ طَالَ مَا قَدْ كُنْتِ مُطْمَئِنَّهْ هَلْ أَنْتِ إِلّا نُطْفَةٌ فِي شَنَّهْ

Ey nefsimé yemin ettim, sen ineceksin
Ya seve seve ineceksin, ya da zorla ineceksin
Halk toplanmış, hengâme başlamış
Ne diye cennetten yüz çeviriyorsun
Sen uzun zaman oldu hep rahat ediyordun
Sen ancak çürümüş kırbada olan bir su damlasısın.

Ayrıca şöyle dedi:

يَا نَفْسُ إِلّا تُقْتَلِي تَمُوتِي هَذَا حِمَامُ الْمَوْتِ قَدْ صَلِيَتْ
وَمَا تَمَنَّيْت فَقَدْ أُعْطِيَتْ إِنْ تَفْعَلِي فِعْلَهُمَا هُدِيَتْ

Ey nefis! Eğer öldürülmezsen de mutlaka bir gün öleceksin
İşte bu, ölüm ecelidir ve bunun vakti belirlenmiştir.
Neyi istediysen bu sana verildi.
Senden önce olan iki arkadaşının yaptığını yaparsan doğru yaparsın.

İki arakaşından kasdı Hz. Zeyd ve Hz. Cafer'dir (radıyallahu anhuma). Bu şiiri okuduktan sonra bineğinden indi. İndiğinde amcaoğlu, kendisine üzerinde biraz et olan bir kemik verdi ve 'Birkaç gündür çok yoruldun, bunu alıp ye ki, ayakta durabilesin' dedi. Abdullah b. Ravâh, kemiği alıp az bir şey yedi, akabinde insanlar içinde savaşın kızıştığını görünce 'Sen hala dünyadasın' deyip eti elinden attı ve kılıcını alıp ilerledi. Şehid düşene kadar cihad etti."[117]

e) Hz. Cafer'in atını kesmesi ve savaş esnasında söylediği şiir

870. İbn İshak,[118] Abbâd b. Abdillâh b. Zübeyr← Mürre b. Avfoğullarından olan sütbabasından -Mürre de bu savaşta (Mûte) hazır olmuştu- şöyle rivayet etmektedir: "And olsun! Cafer'i görüyor gibiyim. Savaş kızışınca Şakrâ

---

[117] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 245. Bu hadisi, Ebû Nu'aym (*Hilyetü'l-evliyâ*, I, 120) ve Taberânî rivayet etmiştir. Heysemî: "Taberânî'nin isnadındaki râviler sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 160).
[118] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 378.

denen atından indi ve atını kesti. Sonra şehid olana kadar savaştı. Cafer (radıyallahu anh) şöyle diyordu:

يَا حَبّذَا الْجَنّةُ وَاقْتِرَابُهَا طَيِّبَةٌ وَبَارِدٌ شَرَابُهَا

وَالرّومُ رُومٌ قَدْ دَنَا عَذَابُهَا كَافِرَةٌ بَعِيدَةٌ أَنْسَابُهَا

عَلَيّ إِنْ لاَقَيْتهَا ضِرَابُهَا

Cennet ne güzeldir, yaklaşması

Ne hoş, içecekleri de soğuktur.

Rumlar, Rumdur işte. Acı çekmeleri yakındır.

Rumlar, kafir ve nesebi kötü olan kimselerdir.

Onlarla karşılaştığımda onların boynunu vurmak boynumun borcudur.[119]

---

[119] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 244. Bu hadisi Ebû Dâvud (*es-Sünen*, 2573) bu tarikle rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, I, 238). Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 118) adlı eserinde rivayet etmiştir.

YEMÂME SAVAŞI

a) Zeyd b. Hattâb'ın ashabına sebat için cesaret vermesi ve şehid olması

871. Hâkim, Ömer b. Abdirrahman←Zeyd b. Hattâb'ın oğlu← babasından şöyle rivayet etmektedir: "Zeyd b. Hattâb, Yemâme Savaşında Müslümanların sancağını taşıyordu. Müslümanlar dağıldı, Hanîfeoğulları müslümanlara karşı galip geldi. Zeyd b. Hattâb 'Konak yok, asker yok!' dedi. Sonra yüksek sesiyle şöyle seslendi: "Ey Allah'ım! Arkadaşlarım kaçtığından dolayı senden özür diliyorum. Müseylime ve Muhakkem b. Tufeyl'in getirdiği dinden sana sığınırım." Sancağını sıkıca bağladı ve düşman ordusunun içine ilerledi. Düşmanın kılıç darbesiyle şehid oldu. Allah rahmet etsin! Sancak düştü, sancağı Ebû Huzeyfe'nin (radıyallahu anh) azatlısı Sâlim aldı. Müslümanlar 'Ey Sâlim! Savaşı güzel şekilde idare edemeyeceğinden endişe ediyoruz' dedi. Hz. Sâlim 'Eğer iyi idare edemezsem, ne kötü Kur'an temsilcisiyim' dedi. Zeyd b. Hattab, hicretin on ikinci senesinde şehid oldu."[120]

b) Hz. Sâbit ve Hz. Sâlim'in savaş meydanında sebat etmek için çukur kazması ve şehid olması

872. Taberânî, Sabit b. Kays b. Şemmâm'ın (radıyallahu anh) kızından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, irtidad eden Yemâme ehli ve Müseylimetu'l-Kezzâb'a karşı asker gönderince Sabit b. Kays (radıyallahu anh), giden ordu içindeydi. Museylime ve Hanîfeoğullarıyla karşılaştıklarında Müslümanları üç defa hezimete uğrattılar. Sabit ve Ebû Huzeyfe'nin azatlısı Sâlim (radıyallahu anhum) 'Biz Hz. Peygamberle beraberken böyle savaşmıyorduk' dedi ve kendilerine birer çukur eşip içine girdiler. Şehid olana kadar savaştılar."[121]

873. İbn Sa'd, Muhammed b. Sabit b. Kays b. Şemmâm'dan şöyle rivayet etmektedir: "Yemâme Savaşında Müslümanlar dağılınca Ebû Huzeyfe'nin

---

[120] Hâkim, *Müstedrek*, III, 227. Bu hadisi, İbn Sa'd Abdurrahman'dan bu lafızla rivayet etmiştir. (*et-Tabakât*, III, 274).

[121] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 1320.Heysemî: "Sabit b. Kaysın kızı hakkında bilgim yok fakat diğer râvileri sahîh hadis râvileridir. Buradan anlaşılan Sabit b. Kays'ın kızı da sahabîdir. Çünkü 'Babamın şöyle dediğini işittim' demektedir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 322). Bu hadisi, İbn Abdilber *el-İstî'âb* (I, 194) adlı eserinde buna yakın bir şekilde rivayet etmekte, Beğavî ise hadisi bu isnadla rivayet etmektedir. (*el-İsâbe*, I, 196).

azatlısı Sâlim (radıyallahu anhuma) 'Biz Hz. Peygamberle beraber iken böyle savaşmıyorduk' dedi ve kendisine bir çukur eşti, içine girip durdu. O savaşta muhacirlerin sancağı Hz. Sâlim'de bulunuyordu. Hicri on ikinci senesinde Yemâme Savaşında şehid olana kadar savaştı. Bu savaş Hz. Ebû Bekr'in hilafeti döneminde oldu." (*Tabakât*, III, 88).

c) Hz. Abbâd b. Bişr'in savaş meydanında şehid olurken Ensara seslenmesi

874. İbn Sa'd, Ebû Sa'îd el-Hudrî'den şöyle rivayet eder. Abbad b. Bişr, bana 'Ey Ebû Sa'îd! Bu gece rüyamda gök semasının benim için açılıp kapandığını gördüm. Bu gördüğüm şahadetimdir inşallah' dedi. Ben de 'And olsun! Hayırlı şey görmüşsün' dedim. Yemâme Savaşında onu izliyordum, Ensar'a şöyle sesleniyordu: 'Kılıç kınlarını kırın ki, bir daha kınına koymayasınız ve insanlardan ayrılın, ayrılın!' deyince dört yüz Ensar ayrıldı, içlerinde Ensar'dan başkası yoktu. Önlerinde Abbâd b. Bişr, Ebû Dücâne ve Berrâ b. Malik (radıyallahu anhum) vardı. Müseylime'nin Hadîka denen kalesine gelip şiddetli şekilde çarpıştılar. Abbad b. Bişr şehid oldu. Yüzüne birçok darbe almıştı, onu tanıyamadım. Onu, bedenindeki bir alemetten tanıdım."[122]

d) Ebû Akîl'in, savaş meydanında şehid olurken Ensar'a seslenmesi

875. İbn Sa'd, Cafer b. Abdillah b. Eslem el-Hemdânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Yemâme Savaşı olunca ilk yaralanan Ebû Akîl el-Üneyfî (radıyallahu anh) idi. Kendisine bir ok isabet etti. Ok, iki omuzu arasından kalbine isabet etti. Fakat öldürücü bir yere isabet etmedi. Kendisine isabet eden ok bedeninden çıkarıldı fakat sol tarafı aldığı yaradan dolayı güçsüzleşti. Bu olay gündüzün ilk anlarında oldu ve kendisi konak yerine taşındı. Savaş kızıştığında Müslümanlar hezimete uğrayıp konakladıkları yere geri çekildikler. Ebû Akil de yaralı ve güçsüz bir haldeydi. Ma'n b. Adiy'in Ensara şöyle seslendiğini duydum: 'Allah'tan korkun, Allah'tan korkun! Düşmanınıza dönün!' Ma'n hızlı şekilde Ensar'ın önüne geçti. Bu olay Ensar'ın birbirlerine 'Bir tarafa ayrılın, ayrılın!' dedikleri zamandı. Ensar, teker teker ayrılıp bir yere toplandı. Abdullah b. Amr (radıyallahu anhuma) anlatıyor: Ebû Akil de Ensar'a katılmak için kalktı. Ben de 'Ebû Akil nereye gidiyorsun, senin için cihad yoktur' dedim. Ebû Akil 'Cihad için seslenen benim ismimi nida etti' dedi.

---

[122] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 441.

Ben, 'Seslenen ey Ensar topluluğu diyor, ey yaralılar demiyor ki!' dedim. Ebû Akil 'Ben de Ensar'dan biriyim. Sürünerek dahi olsa katılmalıyım' dedi.

İbn Ömer anlatıyor: Belini bağladı, sadece kılıcını sağ eline aldı ve 'Ey Ensar topluluğu! Hüneyn Savaşında olduğu gibi düşmana dönün!' dedi. Ensar'ın hepsi toplandı. Allah onlara rahmet etsin. Düşman ordusuna karşı Müslüman ordusuna cesaret veriyorlardı. Düşmana öyle hücum ettiler ki, düşmanı Hadîka denen kaleye sıkıştırdılar. Bundan sonra düşmanlar iç içe girdiler ve kılıçlar birbirine girdi."

İbn Ömer anlatıyor: Ebû Akil'e baktım, yaralı olan eli omzundan kopmuş, yere düşmüştü, vücudunda on dört yara vardı. Hepsi de ölümcül yaralardı. Allah'ın düşmanı Müseylime öldürüldü. Ebû Akil'in yanına vardım, son nefesini vermek üzere yere yığılmıştı. 'Ebû Akil!' dedim. Zayıf ses tonuyla 'Buyur! Kim galip geldi?' dedi. Ben de 'Müjde olsun!' dedim. Sesimi yükselterek 'Allah'ın düşmanı öldürüldü' dedim. Ebû Akil, parmağını semaya doğru kaldırıp Allah'a hamd etti ve sonra can verdi. Allah kendisine rahmet etsin. İbn Ömer anlatıyor: Döndüğümde olanların hepsini Hz. Ömer'e anlattım. Hz. Ömer de 'Allah, Ebû Akil'e rahmet etsin! Devamlı şahadeti isterdi. Bildim bileli kendisi Hz. Peygamber'in seçkin sahabîlerinden ve ilk Müslüman olanlarındandı' dedi."[123]

e) Sabit b. Kays'ın şahadeti

876. Taberânî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Yemâme Savaşında insanlar dağılınca Sabit'e 'Ey amca! Ne düşünüyorsun?' dedim. Baktım, kendisine koku sürüyordu ve 'Hz. Peygamberle beraber böyle savaşmazdık, düşmanınızı kötü alıştırmışsınız. Ey Allah'ım! Bu mürtetlerin getirdiğinden, onların yaptığından sana sığınıyorum' dedi. Sonra savaşmaya başladı ve şehid oldu..."[124]

877. İbn Sa'd, sahîh isnadla İkrime'den mürsel şekilde şöyle rivayet etmektedir: "Yemâme Savaşında Müslümanlar hezimete uğradılar. Sabit (radıyallahu anh), 'Bunlara ve taptıkları şeye yazıklar olsun! Bunlara ve yap-

---

[123] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 474.

[124] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 1307; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 195. İbn Hacer: "Bu hadis Sahîh-i Buhâri'de (IV, 33) muhtasar olarak rivayet edilmiştir." Heysemî: "Hadisin isnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 323). Hâkim de bu hadisi rivayet etmiş, Müslim'in şartı üzere sahîh olduğunu belirtmiştir. (*Müstedrek*, III, 235).

tıklarına yazıklar olsun!' dedi. Hadika Kalesi'nin duvar deliğinde olan biri ok atıp Sabit'i şehid etti ve o vuran adam da öldürüldü."[125]

YERMÛK SAVAŞI

İkrime b. Ebî Cehl'in dört yüz Müslüman birliğiyle beraber şehid olması

878. Yakub b. Süfyân[126] ve İbn Asâkir Sabit el-Bünânî'den şöyle rivayet etmektedir: "İkrime b. Ebî Cehl (radıyallahu anh) böyle böyle bir günde atından indi. Halid b. Velid, kendisine 'Böyle yapma! Senin öldürülmen Müslümanlara ağır gelir' dedi. İkrime, 'Çık önümden ey Halid! Senin Hz. Peygamberle beraberliğin eskidir ve senin hizmetin çoktur. Ben ve babam ise Hz. Peygamber'e en kötü davranan kimselerdik' dedi. Yaya bir şekilde ilerledi ve şehid oldu."[127]

879. Seyf b. Ömer, Ebû Osman el-Ğassânî← babasından şöyle rivayet etmektedir: "İkrime b. Ebî Cehl, Yermûk Savaşında şöyle dedi: 'Hz. Peygamberle birçok yerde savaştım. Bu gün niye sizden kaçayım?!' Sonra İkrime 'Kim ölüm üzere bey'at eder?' diye seslendi. İçlerinde Amcası Haris b. Hişam ve Dırar b. Ezver'in de (radıyallahu anhuma) bulunduğu dört yüz kişilik önde gelen süvari Müslüman kendisine bey'at etti. Hz. Halid'in çadırının önünde savaşa tutuştular. Hepsi yara aldı, bazısı şehid oldu. şehid olanlar içinde Dırar b. Ezver (radıyallahu anh) de vardı."[128]

880. Taberî, es-Serrî←Şuayb←Seyf'den onun isnadıyla buna yakın bir şekilde rivayet etmekte fakat şöyle demektedir: "Bazı kimseler müstesna hepsi şehid oldu. Sağlam kalanlar içinde Dırar b. Ezver (radıyallahu anh) de vardı. Sabah vakti olunca İkrime'yi (radıyallahu anh) yaralı şekilde Hz. Halid'in (radıyallahu anh) yanına getirdiler. Hz. Halid, Hz. İkrime'nin başını dizine koydu. Bu sırada İkrime'nin oğlu Amr'ı da getirdiler, onun da başını dizinin alt kısmında ayağının üstüne koydu, ikisinin de yüzünü okşamaya başladı,

---

[125] İbn Hacer, Fethu'l-bârî, VI, 405. Beyhakî, hadisi Enes'den (radıyallahu anh) bu mealde rivayet eder. (*es-Sünen*, IX, 44).

[126] Asılda Yakub b. Ebî Süfyan şeklinde gelmiş, bu yanlıştır.

[127] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 75. Beyhakî, bu hadisi Sabit'den buna yakın bir lafızla rivayet etmektedir. (*es-Sünen*, IX, 44).

[128] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 11.

boğazlarına su damlatıyordu. İkrime şöyle diyordu: 'Hayır, İbn Hanteme[129] şehid olmayacağımızı söylüyordu!"[130]

DİĞER SAHABÎLERİN ALLAH YOLUNDA ŞEHİD OLMAYI ARZULAMASI

a) Ammâr b. Yasir'in şehid olmayı arzulaması

881. Taberânî ve Ebû Ya'lâ Ebu'l-Bahterî ve Meysere'den şöyle rivayet etmektedir: "Ammâr b. Yâsir (radıyallahu anh), Sıffîn Savaşında savaşıyor, fakat henüz şehid olamamıştı. Hz. Alî'nin (radıyallahu anh) yanına geliyor ve 'Ey Mü'minlerin emiri! Şehid olacağım gün bu gündü, ama olmadı' dedi. Hz. Alî, 'Böyle yapma!' dedi. Hz. Ammâr, bu sözü üç defa tekrar etti. Sonra kendisine süt getirildi, sütü içti ve Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bana '*Bu senin dünyada içeceğin son içeceğindir*' buyurdu, dedi. Akabinde kalktı ve savaşmaya başladı ve şehid oldu."[131]

882. Taberânî, Hz. Peygamber'in sahabîsi olan Ebû Sinan ed-Düelî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ammâr'ın bir çocuğa süt getirmesini söylediğini gördüm. Çocuk, Ammar'a süt dolusu bardağı getirdi, Ammar da sütü alıp içti. Akabinde 'Allah ve Resûlü doğru söyledi. Ben bu gün, sevgililere; Muhammed ve cemaatine ulaşacağım' dedi..."[132]

883. Taberânî, İbrahim b. Avf'dan şöyle rivayet etmektedir: "Sıffîn Savaşında Ammar b. Yasir'in canını teslim ettiği günde şöyle seslendiğini işittim: 'Ben Cabbâr olan Allah'a kavuştum, iri gözlü hurilerle evlendim. Bu gün sevgililere; Muhammed ve cemaatine kavuşacağım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bana '*Senin dünyada en son içeceğin içine su karışmış süt olacaktır*' demişti."[133]

---

[129] Hz. Ömer'i kasdediyor. Hanteme, Hz. Ömer'in annesinin ismidir.

[130] Taberî, *et-Târîh,* IV, 36.

[131] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 1626.Heysemî: "Bu hadisi Taberânî ve Ebû Ya'lâ birkaç isnadla rivayet etmiş. Bir isnadında Atâ b. Sâib var, kendisi hafıza kaybına uğramış, diğer râviler ise sıka kimselerdir. Diğer isnadlar ise zayıftır." (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 297).

[132] Heysemî: "Hadisin isnadı hasendir." (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 298).

[133] Heysemî: "Bu hadisi, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde, İmam-ı Ahmed (*Müsned,* IV, 319) muhtasar olarak rivayet etmiştir. İkisinin de isnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir. Hadisi, Bezzâr (*ez-Zevâid,* 2690, 2691), zayıf bir isnadla buna yakın şekilde rivayet etmiştir. İmam-ı Ahmed'in bir rivayetinde şöyle denmiştir: "Kendisine içmesi için süt getirildiğinde gülmeye başladı." (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 296).

b) Hz. Berrâ b. Malik'in İran topraklarında Akabe Savaşında şehid olması

884. Beğavî, sahîh isnadla Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Berrâ b. Malik'in yanına vardım, şarkı söylüyordu. Kendisine 'Allah, sana şarkıdan daha hayırlısını vermiştir' dedim. Berrâ da 'Döşeğimde öleceğimden mi korkuyorsun? Hayır, vallahi Allah beni şahadetten mahrum etmeyecektir. Beraber öldürdüğümüz müstesna tek başıma yüz kâfiri öldürdüm."[134]

885. Hâkim, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İran topraklarında cereyan eden Akabe Savaşı sırasında insanlar savaş meydanına gitti. Hz. Berrâ kalktı, atına bindi, atı da gidiyordu. Sonra arkadaşlarına 'Düşmanlarınızı ne kötü şeye alıştırmışsınız!' dedi. Akabinde düşman üzerine saldırdı. Allah (celle celâlühü), Müslümanlara fetih nasip etti. Berrâ (radıyallahu anh) da o gün şehid oldu."[135]

c) Hz. Osman b. Maz'ûn yatağında vefat edince Hz. Ömer'in sözü

886. İbn Sa'd, Ebû Ubeyde *el-Ğarîb* adlı eserinde Ubeydullah b. Abdillah b. Utbe'den[136] şöyle rivayet etmektedir: "Kendisine ulaştığına göre Hz. Ömer şöyle dedi: Osman b. Maz'ûn yatağında vefat edince, Allah yolunda şehid olarak can vermeyince gözümden çok düştü, kendi kendime 'Bu adama bakın! Dünyadan el etek çekmişti ve yatağında can veriyor, Allah yolunda şehid olmuyor! Osman gözümde hep böyle düşüktü ve Hz. Peygamber vefat etti. Kendi kendime 'Halla hala! En hayırlılarımız yatağında can veriyor' dedim. Sonra Hz. Ebû Bekr vefat etti. Yine kendi kendime 'Halla hala! En hayırlılarımız yatağında can veriyor' dedim. Bundan sonra Osman b. Maz'ûn gözümde değerinin düşmediği anki mertebesine tekrar yükseldi." [137]

---

[134] İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 143. Taberânî (*el-Kebîr*, 1179), hadisi bu mealde rivayet etmiştir. Heysemî: "İsnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 324). Hâkim de hadisi bu mealde rivayet etmiş, akabinde 'Bu hadis Şeyhân'ın şartı üzere gelmiş sahîh hadistir. Fakat bu hadisi rivayet etmemişler." (*Müstedrek*, III, 291). Hadisi, Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 350) adlı eserinde buna yakın bir lafızla rivayet etti.

[135] Hâkim, *Müstedrek*, III, 292.

[136] Asılda "Ebû Ubeyde *el-Ğarîb* adlı eserinde Abdullah b. Utbe'den" denmekte, bu yanlıştır. *(B).*

[137] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 399; Ali el-Muttakî, *el-Muntahab*, V, 240.

SAHABENİN KAHRAMANLIĞI

a) Hz. Ebû Bekr (radıyallahu anh)'in kahramanlığı

887. Bezzâr, Alî'nin (radıyallahu anh) şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Hz. Ali, 'Ey insanlar! İnsanların en cesuru kimdir?' diye sordu. İnsanlar, 'Sensin ey mü'minlerin emiri!' dedi. Hz. Alî, 'Evet, ben kimle karşılaştımsa onu ikiye ayırdım. Fakat bana en cesur kimdir, onu söyleyin?' dedi. Onlar da 'Bilmiyoruz, kim?' dedi. Hz. Alî de 'Ebû Bekr'dir' dedi. Bedir Savaşı olunca Hz. Peygamber için bir gölgelik yaptık. Müşrikler kendisine zarar vermesin diye Hz. Peygamber'in yanında kim kalacak, diye konuştuk. Allah'a and olsun! Ebû Bekr'den başka hiç kimse bu işe yanaşmadı. Ebû Bekr, Hz. Peygamber'in başı ucunda kılıcını çekip durdu. Kim Hz. Peygamber'e saldırsa hemen onun üzerine saldırırdı. İnsanların en cesuru işte bu kimsedir' dedi..."[138]

b) Hz. Ömer b. Hattâb'ın (radıyallahu anh) kahramanlığı

888. İbn Asâkir, Alî b. Ebî Tâlib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab müstesna herkes gizli şekilde hicret etti. Ömer, hicret etmek isteyince kılıcını kuşandı, yayını omzuna attı, eline okları aldı, Kabe'nin yanına geldi, Kureyş'in ileri gelenleri de Kabe'nin etrafındaydı. Yedi defa tavaf ettikten sonra Makam-ı İbrahim'de iki rekât namaz kıldı, sonra onların teker teker halkasına varıp 'Yüzünüz beter olasıcalar! Kim, annesi matemini tutsun, çocukları yetim kalsın, hanımı dul kalsın istiyorsa bu vadinin arkasında benle buluşsun!' dedi. Hiç kimse onun peşinden gitmedi."[139]

---

[138] İbn Mâce, *ez-Zevâid*, 2481; *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 46.

[139] Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, IV, 387.

HZ. ALÎ B. EBÎ TALİB'İN (RADIYALLAHU ANH) KAHRAMANLIĞI

1) Uhud Savaşından sonra Hz. Alî'nin söylediği şiir

889. Bezzâr, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Uhud Savaşında Hz. Alî, Fatıma'nın yanına vardı ve şöyle dedi:

890.

أَفَاطِمُ هَاتِي السَّيْفَ غَيْرَ ذَمِيمِ فَلَسْتُ بِرِعْدِيدٍ وَلَا بِلَئِيمِ

لعمري لقد أبليتُ في نصر أحمدٍ ومرضات رب بالعباد عليمِ

Şu kılıcı al, fakat kınanmamış halde!

Ben korkak değilim, onursuz bir kimse de değilim.

Ömrüme and olsun! Ahmed'in yardımında çok musibetlere duçar oldum

Kullarını bilen Rabbimi razı etmek için.

Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Sen, güzel savaşıyorsan Sehl b. Huneyf ve İbn Sımmıt de güzel savaşmıştır."* -Başka şeylerde dedi, fakat isnaddaki Mualla söylenenleri unuttu- Cibrîl (aleyhisselam), 'Ya Muhammed! Babana and olsun! Bu Alî'nin hakkını başkasıyla bölüştürmektir' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Ey Cibrîl! Alî bendendir'* dedi. Cibrîl (aleyhisselam), 'Ben de ikinizdenim' dedi." [140]

891. Taberânî, İbn Abbâs (radıyallahu anhuma)'dan şöyle rivayet etmektedir: "Alî b. Ebî Talib, Uhud Savaşı olunca Fatıma (radıyallahu anha)'nın yanına vardı ve 'Bu kılıcı kınanmamış şekilde ver!' dedi. Hz. Peygamber de *'Sadece savaşçı sen değilsin, sen güzel savaşıyorsan Sehl b. Huneyf ve Ebû Dücâne Simâk b. Haraşe de güzel savaşıyor' dedi."* [141]

---

[140] *Mecma'u'z-zevâid*, 1798. Heysemî: "İsnadında Muallâ b. Abdirrahman el-Vâsitî var, kendisi çok zayıf biridir. İbn Adiy ise hakkında 'kendisinde bir sorun olmadığını sanıyorum' demiş." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 122).

[141] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 11644. Heysemî: "Hadisin isnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 123).

2) Hz. Alî'nin, Amr b. Abdived Denen Müşriği Öldürmesi

892. İbn Cerîr, İbn İshak← Yezîd b. Rûmân← Urve ve Ubeydullah b. Ka'b[142] b. Malik el-Ensârî tarikiyle şöyle rivayet etmektedir: "Hendek Savaşı olunca Amr b. Abdived tanınması için bir nişane takmıştı. Atıyla durunca Hz. Alî, kendisine 'Ey Amr! Kureyş'e karşı kim seni iki hasletten birine davet etse elbet onu kabul edeceğine dair Allah'a söz verdin' dedi. Amr da 'Evet' dedi. Hz. Alî de 'Seni Allah'a, Resûlüne ve İslam'a davet ediyorum' dedi. Amr, 'Benim bunlara ihtiyacım yok!' dedi. Hz. Alî, 'O zaman seni mübarezeye davet ediyorum' dedi. Amr, 'Ey kardeşimin oğlu! Seni öldürmek istemiyorum' dedi. Hz. Alî 'Fakat ben, Allah'a and olsun! Seni öldürmek istiyorum' dedi. Amr öfkelendi ve Hz. Alî'ye yöneldi, ikisi birbirine saldırdı ve Hz. Alî onu öldürdü."[143]

3) Hz. Alî'nin, Amr b. Abdived'i öldürünce söylediği şiir

893. İbn Kesîr, Beyhakî tarikiyle İbn İshak'dan şöyle rivayet etmektedir: "Amr b. Abdived zırhlara bürünmüş bir halde meydana çıktı, 'Kim benle karşılaşacak?' diye seslendi. Alî b. Ebî Tâlib (radıyallahu anh) ayağa kalktı ve 'Ben çıkacağım ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'O Amr'dır, sen otur!'* dedi. Amr yine seslendi 'Benle savaşacak yok mu?' dedi. Müslümanları yermeye başladı ve 'Hani sizden biri öldüğünde cennete gireceğini söylüyordunuz, nerde o cennetiniz, karşıma çıkacak bir erkeğiniz yok mu?' dedi. Alî (radıyallahu anh) kalktı ve 'Ben çıkayım ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber yine kendisine *'Sen otur'* dedi. Amr üçüncü defa seslendi ve şiirini söyledi. Alî (radıyallahu anh) kalktı ve 'Ben çıkayım ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'O Amr!'* dedi. Alî (radıyallahu anh), *'Amr olsun, ne yazar'* dedi. Hz. Peygamber de kendisine izin verdi. Hz. Alî yürüdü ve ilerlerken şu şiiri okuyordu:

لَا تَعْجَلَنّ فَقَدْ أَتَاك   مُجِيبُ صَوْتِك غَيْرَ عَاجِزْ
ذُو نِيّةٍ وَبَصِيرَةٍ   وَالصّدْقُ مُنْجِي كُلّ فَائِزْ
إنّي لَأَرْجُو أَنْ أُقِيمَ   عَلَيْك نَائِحَةَ الْجَنَائِزْ
مِنْ ضَرْبَةٍ نَجْلَاءَ يَبْقَى   ذِكْرُهَا عِنْدَ الْهَزَاهِزْ

---

[142] Asılda "Urve ve Abdullah, Ka'b b. Malik'den" şeklinde gelmiş. Fakat kendisinde iki hata var. Birincisi Abdullah değil, Ubeydullah olacak, bu ensaın en bilginlerindendi. İkincisi Ka'b'dan değil, Ka'b'ın oğlundan olacaktır. *(B).*

[143] Ayrı bir isnadla *et-Târîh,* II, 574; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* V, 281.

Acele etme, sesine icabet edecek aciz değildir.

Sana icabet eden iyi niyetli ve basiretli biridir.

Doğruluk her kurtulan kişinin teminatıdır.

Umarım, üzerinde öyle geniş darbeler indiririm ki,

Cenazeler üstünde tutulan matemini meydana getiririm.

Öyle büyük darbe ki, onun namı her savaşta anılacaktır.

Amr, Hz. Alî'ye 'Sen kimsin?' diye sordu. Ben Alî!' diye cevap verdi. Amr 'Abdumenafoğulları'ndan mı?' dedi. Alî (radıyallahu anh) 'Ben Ebû Tâlib'in oğlu Alî'yim' dedi. Amr, 'Kardeşimin oğlu! Amcaların içinde senden yaşça daha büyükleri var. Ben senin kanını akıtmak istemiyorum' dedi. Hz. Alî (radıyallahu anh), ona 'Vallahi ben, senin kanını dökmek istiyorum' dedi. Amr öfkelendi, atından indi ve kılıcını çekti. Kılıcı sanki ateş parçasıydı. Öfkeli halde Hz. Alî'ye (radıyallahu anh) doğru yöneldi. Hz. Alî de onu kalkanıyla karşıladı. Amr, Hz. Alî'nin (radıyallahu anh) kalkanına kılıcıyla vurdu ve parçaladı. Kılıcı kalkana saplanarak Hz. Alî'nin başına geldi ve başını yardı. Hz. Alî (radıyallahu anh), Amr'ın tam omuz damarına vurdu ve yere düştü. Ortalık toz duman oldu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), tekbir sesi işitti. Tekbir sesini duyduğumuzda Hz. Alî'nin Amr'ı öldürdüğünü anladık. O sırada Alî (radıyallahu anh) şöyle diyordu:

أَعَلَيّ تَقْتَحِمُ الْفَوَارِسُ هَكَذَا   عَنّي وَعَنْهُ أَخّرُوا أَصْحَابِي

الْيَوْمَ تَمْنَعُنِي الْفِرَارَ حَفِيظَتِي   وَمُصَمّمٌ فِي الرّأْسِ لَيْسَ بِنَابِي

Yiğitlik iddiasında bulunanlar benim karşıma mı çıkıyor

Arkadaşlar siz, bizi baş başa bırakın!

Bu gün beni kaçmaktan alıkoyan katlanmak bilmeyen bir kılıcın

Başıma indirilip de değmeyişi ve savaş anında sinirlenmemdir.

Hz. Alî, sonunda şu beytleri söyledi:

عَبدَ الحجارةَ من سفاهةِ رأيه   وعبدتُ ربَّ محمدٍ بصواب

فصدرت حين تركته متجدلاً   كالجِذْعِ بين دكادك و روابي

و عففت عن أثوابه و لو أنني   كنت المَقَطَّر بَزَّنى أثوابي

لا تحسبُنَّ الله خاذلَ دينه   ونبيّه يا معشرَ الأحزابِ

O ahmaklığından taşa taptı

Ben ise doğru şekilde Muhammed'in Rabbine taptım.

O'nu kum dağları arasında yatan hurma ağacı gibi

Toprak içerisinde düşmüş halde bırakıp döndüm.

Onun elbisesini almaktan hayâ ettim

Fakat o beni yenmiş olsaydı, elbiselerimi soyup götürürdü.

Ey düşman topluluğu! Zannetmeyin ki,

Allah dinini ve peygamberini yalnız bırakacaktır.

Alî (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e doğru ilerledi, Hz. Peygamber'in yüzü ay parçası gibi parlıyordu. Ömer b. Hattâb, kendisine 'Niçin zırhını sırtından çıkarmadın? Araplar içinde onun zırhından daha değerli zırh yoktur' dedi. Hz. Alî 'Ona darbeyi indirdim, bana avret mahalini gösterdi ve ben de ey amcaoğlu! Onun elbisesini çıkarmaktan hayâ ettim' dedi." [144]

4) Hz. Alî'nin Yahudi olan Merhab'ı öldürmesi ve Hayber'de kahramanlığı

894. Müslim[145] ve Beyhakî[146] -lafız onundur- Seleme b. Ekva'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet eder, hadisi uzunca rivayet etti, Benî Fezâre gazvesinden dönüşünü de zikretti ve şöyle dedi: "Benî Fezâre gazvesinden döndükten sonra üç gün kaldık, sonra Hayber'e doğru yola çıktık. (Amcam olan) Âmir (radıyallahu anh) şöyle diyordu:

وَاللهِ لَوْلَا أَنْتَ مَا اهْتَدَيْنَا وَلَا تَصَدَّقْنَا وَلَا صَلَّيْنَا

ونحن من فضلك ما استغنينا فَأَنْزِلَنْ سَكِينَةً عَلَيْنَا

وَثَبِّتْ الْأَقْدَامَ إِنْ لَاقَيْنَا

Allah'a and olsun! Sen olmasaydın, ne hidayete ererdik

Ne zekât verirdik ne de namaz kılardık.

Biz senin fazlın ve kereminle zengin olduk.

Ya Rabbim üzerimize bir sekine indir!

---

144 Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, III, 438, 439; Hâkim, *Müstedrek*, III, 32; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 106).

145 Müslim, V, 189, 195.

146 *Delâilü'n-nübüvvet*, IV, 207-209.

Düşmanla karşılaştığımızda bize sebat ver!

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Bu şiiri söyleyen kimdir?'* dedi. 'Âmir'dir' dediler. Hz. Peygamber de *'Rabbin sana mağfiret etsin'* buyurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bu duayı kim için etmişse kesinlikle şehid olmuştur. Hz. Ömer, devesi üzerindeyken 'Keşke Âmir'i bize bağışlasaydın' dedi. Hayber'e vardık, Merhab adındaki kafir meydana çıktı, kılıcını yere sürtüyor ve şöyle diyordu:

قَدْ عَلِمَتْ خَيْبَرُ أَنِّي مَرْحَبُ   شَاكِي السِّلَاحِ بَطَلٌ مُجَرِّبُ

إذَا الحروبُ أَقْبَلَتْ تَلَهَّبُ

Hayber biliyor ki, ben Merhab'ım

Silahımı kuşanmış, profösyönel bir kahramanım

Savaşlar yönelip alevlenince

Âmir (radıyallahu anh), savaş alanına çıktı ve şöyle diyordu:

قَدْ عَلِمَتْ خَيْبَرُ أَنِّى عَامِرٌ   شَاكِى السِّلَاحِ بَطَلٌ مُغَامِرٌ

Hayber biliyor ki, ben Amir'im

Silahımı kuşanmış, ölüme dahi gözümü kırpmadan atılan bir kahramanım.

İkisi de birbirine darbe indirdi. Merhab'ın kılıcı Âmir'in kalkanına geldi, Amir de ona vuruyordu. Kendi kılıcı kendisine doğru geldi ve şah damarını kesti ve o darbeyle hayatını kaybetti. Seleme (radıyallahu anh) anlatıyor: Çıktım, baktım bazı sahabîler, 'Âmir'in ameli boşa gitti, kendi kendini öldürdü' dedi. Hz. Peygamber'in yanına ağlayarak geldim. Hz. Peygamber de *'ne oldu sana?'* dedi. Ben de 'İnsanlar, (amcam) Âmir'in ameli boşa gitti, diyorlar' dedim. Hz. Peygamber *'Kim bunu diyor?'* dedi. Ben de 'Senin ashabından bazısı' dedim. Hz. Peygamber *de 'Onlar yalan söylemiştir. Bilakis onun için iki mükâfat vardır'* buyurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), birini Alî'yi (radıyallahu anh) çağırması için gönderdi. Hz. Alî'nin gözleri ağrıyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), 'Bu sancağı bu gün öyle birine vereceğim ki, o kimse Allah ve Resûlünü çok sevmektedir' buyurdu. Hz. Alî'nin elinden tutup getirdim. Hz. Peygamber de onun gözüne tükürüğünü sürdü ve gözleri iyileşti. Akabinde sancağı ona verdi. Merhab meydana çıktı, şöyle diyordu:

قَدْ عَلِمَتْ خَيْبَرُ أَنِّي مَرْحَبُ شَاكِي السِّلَاحِ بَطَلٌ مُجَرَّبُ

إِذَا الحروبُ أَقْبَلَتْ تَلَهَّبُ

Hayber biliyor ki, ben Merhab'ım

Silahımı kuşanmış, profösyönel bir kahramanım

Savaşlar yönelip alevlenince

Bunun üzerine Hz. Ali ortaya çıkıp şöyle karşılık verdi:

أَنَا الَّذِى سَمَّتْنِى أُمِّى حَيْدَرَهْ كَلَيْثِ غَابَاتٍ كَرِيهِ الْمَنْظَرَهْ

أُوفِيهِمْ بِالصَّاعِ كَيْلَ السَّنْدَرَهْ

Ben doğarken annesinin kendisine aslan ismini taktığı kişiyim

Ben düşmanları dehşet içinde bırakan çöl aslanı gibiyim

Düşmanlarımı sendere ölçeği gibi kılıcımla dartıp geçeceğim.

Hz. Alî kılıcıyla Merhab'ın kafasına bir darbe vurup onu öldürdü ve fetih gerçekleşti. Bu siyak böyle gelmiştir. Yahudi Merhab'ı -Allah kendisine lanet etsin- öldüren Hz. Alî'dir."

895. İmamı Ahmed, Alî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Merhab'ı öldürünce başını alıp Hz. Peygamber'in yanına getirdim." [147]

896. Musa b. Ukbe, Zührî'den şöyle rivayet etmektedir: "Merhab'ı öldüren Hz. Muhammed b. Mesleme'dir."

897. Muhammed b. İshak ve Vâkidî Câbir'den (radıyallahu anh) ve seleften başkasından Merhab'ı öldüren kişinin Muhammed b. Mesleme olduğu şeklinde rivayet etmiştir. [148]

898. İbn İshak, Abdullah b. Hasen←ailesinden←Hz. Peygamber'in azatlısı Ebû Râfi'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Alî'yi sancakla gönderince onla beraber Hayber'e doğru yola çıktık. Kaleye yaklaşınca içindeki ahali bizimle savaşmaya başladı. Hz. Alî de onlarla savaştı. Yahudilerden biri, Hz. Alî'ye vurdu, elindeki kalkan düştü. Hz. Alî de kalenin kapsını alıp kalkan olarak kullandı. Allah (celle celâlühü), onlara fetih müyesser kılana kadar elindeki kapıyı hiç düşürmeden

[147] Ahmed, *Müsned*, I, 111.

[148] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 333, 334; *el-Meğâzî*, II, 656, 657; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 187.

savaştı. Sonra kapıyı elinden attı. Ben ve ayrıca yedi kişi, Hz. Alî'in attığı bu kapıyı çevirmeye çalıştık, fakat çevirmeye dahi gücümüz yetmedi." [149]

899. Beyhakî ve Hâkim Ebû Cafer Bâkır←Cabir tarikiyle şöyle rivayet etmiştir: "Alî (radıyallahu anh), Hayber Savaşında kapıyı kaldırdı, Müslümanlarda yukarı çıktı ve fetih gerçekleşti. Fetihten sonra tecrübe edildi, fakat o kapıyı kırk kişi kaldıramadı." [150]

900. Zayıf bir isnadla Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet edilmiştir: "Fetihten sonra yetmiş kişi kapının etrafına toplandı, kapıyı eski haline zorlukla getirdiler." [151]

901. İbn Ebî Şeybe, Cabir b. Semure'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Alî (radıyallahu anh), Hayber Savaşında kapıyı kaldırdı ve Müslümanlar yukarı çıkıp fethi gerçekleştirdi. Fetihten sonra tecrübe edildi, ancak kırk kişi kaldırabildi." Allâme el-Hindî: "Bu hadis hasendir." [152]

---

[149] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 335. Bu haberde cehalet ve bâriz bir inkita vardır.
[150] Bu hadis zayıftır.
[151] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 189.
[152] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XII, 85; *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, V, 44.

TALHA B. ÜBEYDİLLÂH (RADIYALLAHU ANH)'IN KAHRAMANLIĞI

902. İbn Asâkir, Talha'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Uhud Savaşı olunca şöyle dedim:

نحنُ حماة غالبٍ ومالكِ   نذبُّ عن رسولِنا المباركِ

نضربُ عنه القوم في المعاركِ   ضرب صفاح الكُوم في الْمَباركِ

Biz Ğâlib ve Mâlik kabilelerinin koruyucularıyız

Mubarek Peygamberimizi mudafaa ederiz

Savaş meydanlarında düşmanı ondan koruruz.

İri ve güçlü devenin yere vurduğu gibi düşmana darbeler indiririz.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Uhud Savaşından henüz dönmeden (kendi şairi olan) Hassân'a (radıyallahu anh) Hz. Talha hakkında şiir söylemesini emretti. Hz. Hassân (radıyallahu anh) da şöyle dedi:

وطلحة يوم الشِّعب آسى محمدً   على ساعةٍ ضاقت عليه وشقَّتِ

يقيه بكفَّيه الرماحَ وأسلمت   أشاجِعُه تحت السيوف فشُلَّتِ

وكانَ إمامَ الناسِ إلا محمدًا   أقامَ رحى الإسلام حتى استقلَّتِ

Talha, vadi (Uhud) Savaşında Muhammed'e yardım etti

Muhammed'in çok sıkıntı ve darda olduğu bir anda

Ellerini ona gelen mızrak ve kılıçlara karşı siper yaptı

Ve bütün parmakları kanlar içinde kaldı.

O, Muhammed hariç herkesin önündeydi.

İslamın değirmen taşını ayakta tuttu, nihayet taş ayakta kaldı.

Ebû Bekr (radıyallahu anh) onun hakkında şöyle dedi:

حَمَى نبيَّ الهُدَى والخيلُ تتبعه   حتى إذا ما لقوا حامَي عن الدينِ

صبرًا على الطعن إذ ولَّت حماتُهم   والناس من بين مهديّ ومفتون

يا طلحةُ بن عُبيد الله قد وجبت   لك الجنان وزُوِّجتَ المها العِينِ

Talha, hidayet peygamberini korudu, süvariler onun arkasındaydı.

Düşmanla karşılaştığında dini korudu.

İnsanlar yüz çevirip kaçarken o darbelere karşı direndi.

İnsanlar ise hidayet ve fitne arasında gelip gidiyordu.

Ey Talha b. Ubeydillâh! Sana cennet vacip oldu.

Cennetteki iri gözlü, geniş yüzlü hurilere hak ettin.

Ömer (radıyallahu anh), onun hakkında şöyle dedi:

حَمَى نبيَّ الهُدَى بالسيف منصلتًا   لماَّ تولّى جميع الناس وانكشفوا

Talha, hidayet peygamberini kılıcı kınından çekerek korudu,

İnsanlar sırt çevirip dağılırken.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Doğru söyledin ey Ömer!'* dedi."[153]

[153] Ali el-Muttakî: "İsnadında Süleyman b. Eyûb et-Talhî var. İbn Adiy[153] kendisi için 'hadislerinin hiç birine mutabaat yapılmaz' dedi, İbn Hibbân ise onu *es-Sıkât* kitabında zikretmiştir. (el-Lisân, III, 77). Hz. Talha'nın kahramanlığı Uhud savaşı bahsinde geçti.

HZ. ZÜBEYR B. AVÂM'IN KAHRAMANLIĞI

a) Hicretten evvel Hz. Zübeyr'in Peygamber'i korumak için Mekke'de kılıcını çekmesi

903. İbn Asâkir, Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Allah yolunda ilk kılıcını kınından çeken Zübeyr b. Avvâm'dır. Hz. Zübeyr, bir gün öğle vakti kaylule yaparken (uyurken) aniden 'Hz. Peygamber öldürüldü!' diye bir ses işitti. Kılıcını kınından çekip yola çıktı ve Hz. Peygamberle karşılaştı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Nereye böyle ey Zübeyr?'* dedi. Zübeyr (radıyallahu anh), 'Senin öldürüldüğünü duydum, ondan çıktım' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Ne yapmayı düşündün?'* diye sordu. Zübeyr (radıyallahu anh), 'Mekke ahalisinden karşılaştığım kişiyi öldürmek istiyordum' dedi. Hz. Peygamber de ona hayırlı dualarda bulundu. Bu hususta el-Esedî şöyle demiştir:

هذاك أول سيف سُلَّ في غضب   لله سيف الزبير المنتَضي أَنَفَا

حميةٌ سبقت من فَضْل نَجْدَته   قد يحبس النجدات المحبس الأرفا

Bu, Allah için kızılıp çekilen ilk kılıçtır

Bu alnı açık Zübeyr'in kılıcıdır.

Bu onun ilk kahramanlığıdır.

Vakti gelince ondan daha nice kahramanlıklar göreceğiz.

904. İbn Asâkir ve Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Zübeyr b. Avâm (radıyallahu anh), Müslüman olduktan sonra şeytan tarafından Muhammed öldürüldü diye bir ses işitti. Henüz on iki yaşındaydı. Kılıcını kınından çekip öfkeli şekilde sokakları geziyordu, nihayetinde Hz. Peygamber'i Mekke'nin üst yerinde gördü, kılıcı da elindeydi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine *'Ne oldu?'* diye sordu. Zübeyr (radıyallahu anh), 'Senin öldürüldüğünü işittim de ondan çıktım' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Ne yapacaktın?'* diye sordu. Zübeyr (radıyallahu anh), 'Elime geçirdiğim kişiye bu kılıcımla vura-

caktım' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisi ve kılıcı için dua etti ve gitti. Bu Allah yolunda çekilen ilk kılıçtır."[154]

b) Hz. Zübeyr'in Uhud Savaşında Talha el-Abderî'yi öldürmesi

905. Yunus (b. Bükeyr) , İbn İshak'tan şöyle rivayet etmektedir: "Talha b. Ebî Talha el-Abderî, Uhud Savaşında müşriklerin sancağını taşıyordu. Meydana çıkıp meydan okudu. İnsanlar ondan çok korkardı. Zübeyr b. Avvâm (radıyallahu anh), karşısına çıktı, Zübeyr sıçradı ve onu devesinden alaşağı ederek yere yatırdı, üzerine çıkıp kılıcıyla onu kesti. Hz. Peygamber de ona övgü yağdırdı ve şöyle buyurdu: *"Her peygamber için yardımcılar vardır. Benim yardımcım ise Zübeyr'dir. İnsanların el-Abderî'den çok korktuklarını müşahede edince karşısına kimse çıkmasaydı ben çıkardım."*[155]

c) Hz. Zübeyr'in Nevfel el-Mahzûmî'yi ve başka birini öldürme kıssası

906. Yunus, İbn İshak'tan şöyle rivayet etmektedir: "Nevfel b. Abdillâh b. Muğîre el-Mahzûmî Hendek Savaşında meydana çıkıp müsabakaya çağırdı. Zübeyr b. Avvâm (radıyallahu anh), karşısına çıktı ve ona öyle bir darbe indirdi ki, onu ikiye yardı, kılıcında da çatlaklar oluştu. Onu öldürüp dönerken şöyle diyordu:

إنى امرؤ أحمى وأحتمى عن النبي المصطفى الأمي

Ben, kendimi ümmü ve seçkin olan
Hz. Peygamberi korumaya adamış kişiyim.[156]

907. İbn Cerîr, Esmâ bt. Ebî Bekr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Müşriklerden biri silahını kuşanmış halde ilerledi ve yüksek bir yere çıkıp 'Var mı karşıma çıkan?' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ordu içinden birine *'Ona karşı çıkar mısın?'* diye sordu. Sahabî, 'Sen istersen çıkarım ya Resulallâh!' dedi. Hz. Zübeyr de kendisine çık desin diye hep peygamberimize bakıyordu. Hz. Peygamber de ona baktı ve *'Ey İbn Safiyye kalk!'* dedi. Zübeyr de ilerledi ve onla eşit seviyeye çıktı. Vuruştular,

---

[154] Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, V, 69. Bu hadisi Zübeyr b. Bekkâr da rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, I, 545). Ebû Nu'aym, hadisi *Delâilü'n-nübüvvet* (s. 226) adlı eserinde Sa'îd b. Müseyyib'den bu mealde rivayet etmiştir.

[155] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 20.

[156] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 107.

sonra birbirlerine sarılıp yuvarlandılar. Hz. Peygamber *'Hendeğe ilk kim düşerse o kimse öldürülecektir'* dedi. Hz. Peygamber ve sahabîler, Zübeyr için dua etti ve kâfir hendeğe düştü. Zübeyr de göğsü üzerine atlayıp onu öldürdü."[157]

d) Hz. Zübeyr'in Hendek ve Yermûk Savaşlarında kahramanlıkları

908. Beyhakî, Zübeyr'in oğlu Abdullah'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Kadın ve çocuklarla beraber kalenin içinde bulunuyordum. Benle beraber Ömer b. Ebî Seleme vardı. Ara sıra onun sırtına çıkıp savaşa bakıyordum. Babamı gördüm, bir o tarafa saldırıyor, bir o tarafa saldırıyordu. Ona doğru ne kalksa hemen saldırıyordu. Akşam olunca babam kaleye yanımıza geldi. Ben de 'Ey babacığım! Bu gün seni ve yaptıklarını gördüm' dedim. Babam, 'Oğlum! Beni mi gördün?' dedi. Ben de 'Evet' dedim. Babam da 'Anam babam sana feda olsun!' dedi." [158]

909. Buhârî, (Zübeyr'in oğlu) Urve'den şöyle rivayet etmektedir: " Hz. Peygamber'in ashabı, Zübeyr'e (radıyallahu anh) 'Eğer düşmana hücum edersen biz de seninle hücum ederiz' dedi. Hz. Zübeyr, 'Ben hücum edersem siz etmez, beni yalnız bırakırsınız!' dedi. Sahabîler 'Hayır, asla yapmayız' dedi. Hz. Zübeyr, düşmana hücum etti, saflarını yarıp diğer tarafa geçti. Fakat kendisiyle beraber hiçbir sahabî gelmedi. Sonra geri yararak dönmek istedi. Düşman ordusu, onun atının gemini tuttu ve sırtına iki darbe indirdi. Ayrıca Bu iki darbe arasında Uhud Savaşında yediği bir darbe vardı.

Zübeyr'in oğlu Urve anlatıyor: Çocukken parmaklarımı bu darbelerin yarıklarına koyuyor, oynuyordum. Babamla beraber o gün kardeşim Abdullah b. Zübeyr de vardı. Kendisi henüz on yaşındaydı. Babam, kardeşimi bir ata bindirip arkadaşına emanet etmişti." [159]

910. İbn Kesîr, bu olayı anlatmış, şöyle bir ek yapmıştır: "Sahabîler, ikinci defa gelip beraber saldıralım dediler, birinci defa olduğu gibi yine Zübeyr tek saldırdı."[160]

---

[157] Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, V, 69.
[158] *Delâilü'n-nübüvvet*, III, 439, 440; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 107.
[159] Buhârî, II, 27, 97.
[160] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XI, 7.

SA'D B. EBÎ VAKKÂS'IN KAHRAMANLIĞI

a) Hz. Sa'd'ın Allah yolunda ilk ok atan kişi olması ve bu husustaki şiiri

911. İbn Asâkir, Zührî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın da içinde olduğu bir birliği Hivaz bölgesinde Râğıb denen yere gönderdi. Bu birlik müşriklerin saldırısına uğradı. Sa'd b. Ebî Vakkâs o gün oklarıyla gelmişti. Hz. Sa'd, Allah yolunda ilk ok atan kimsedir. Bu olay İslam'da cereyan eden ilk savaştır. Hz. Sa'd ok atıcılığı için şöyle demiştir:

أَلَا هَلْ أَتَى رَسُولَ اللهِ أَنِّي حَمَيْتُ صَحَابَتِي بِصُدُورِ نَبْلِي

أَذُودُ بِهَا أَوَائِلَهُمْ ذِيَادًا بِكُلِّ حُزُونَةٍ وَبِكُلِّ سَهْلِ

فَمَا يَعْتَدُّ رَامٍ فِي عَدُوٍّ بِسَهْمٍ يَا رَسُولَ اللهِ قَبْلِي

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), oklarımın uclarıyla arkadaşlarımı

Koruduğumdan haberdar mı?

Tüm ova ve dağlık alanlarda önde olan arkadaşlarımı

Tüm tehlikelerden oklarım vasıtasıyla koruyordum.

Ya Resulallâh! Benden önce hiçbir ok atıcının

Düşmana ok attığını bilmiyorum.[161]

b) Hz. Sa'd'ın Uhud Savaşında bir okla üç kişiyi öldürmesi

912. İbn Asâkir, İbn Şihâb'dan şöyle rivayet etmektedir: "Sa'd (radıyallahu anh), Uhud Savaşında bir okla üç kişiyi öldürdü. Bu olay şöyle cereyan etti: Hz. Sa'd oku attı (birini öldürdü), düşmanlardan biri de onun okunu alıp tekrar ona attı. Hz. Sa'd da tekrar aynı oku alıp ikinci defa attı, başka birini daha öldürdü. Attığı ok kendisine bir daha geldi, oku alıp üçüncü defa attı ve başka birini daha öldürdü. İnsanlar, Sa'd'ın (radıyallahu anh) yaptığına hayret

---

[161] Ali el-Muttakî, el-Muntahab, İbn Asâkir'den, V, 72.

ettiler. Hz. Sa'd 'Bu oku bana Hz. Peygamber vermişti' dedi. Hz. Peygamber de *'Anam babam sana feda olsun!'* dedi."[162]

913. Bezzâr, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Sa'd (radıyallahu anh), Bedir Savaşında Hz. Peygamberle beraber hem süvari olarak hem de piyade olarak savaşıyordu." [163]

---

[162] Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, V, 72.

[163] Bezzâr, *ez-Zevâid*, 1768. Heysemî: "Bu hadisi, Bezzâr iki isnadla rivayet etmiştir; biri muttasıldır, diğeri mürseldir. İki isnadında râvileri de sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 82).

HZ. HAMZA B. ABDİLMUTTALİB'İN (RADIYALLAHU ANH) KAHRAMANLIĞI

a) Hz. Hamza'nın Bedir Savaşında kahramanlığı ve Ümeyye b. Halef'in bu konu hakkındaki sözü

914. Taberânî, Hâris et-Teymî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hamza b. Abdilmuttalib (radıyallahu anh), deve kuşunun kıllarıyla kendisine bir nişane takmıştı. Müşriklerden biri 'Bu deve kuşu yünüyle kendisine nişane takan da kimdir?' diye sordu. Onun Hamza b. Abdilmuttalib olduğu söylendi. Müşrik olan kişi de 'Bize tüm bu felaketleri getiren odur' dedi." [164]

915. Bezzâr, Abdurrahman b. Avf'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ümeyye b. Halef, bana 'Ey Abdulilâh![165] Bu deve kuşu yünüyle kendi göğsüne nişane takan da kimdir?' diye sordu. Ben de 'Bu, Resulullah'ın amcası Hamza b. Abdilmuttalib'dir' dedim. Ümeyye de 'Bize tüm bu felaketleri getiren odur' dedi." [166]

b) Hz. Hamza'yı şehid edildiğini görünce Hz. Peygamber'in ağlaması

916. Hâkim, Cabir b. Abdillah'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Uhud Savaşında insanlar geri kaçınca Hamza'yı (radıyallahu anh) kaybetti. Bir sahabî, ağaca işaret ederek 'O ağacın yanında gördüm' dedi. Hz. Hamza o sırada şöyle diyordu: "Ben Allah'ın ve Resulünün aslanıyım. Ey Allah'ım bu kafirlerin -Ebû Süfyân ve ashabının- getirdiği şeyden sana sığınıyorum. Bu Müslümanların yaptığı şeyden dolayı da senden özür diliyorum." (Şehid olduktan sonra) Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ona doğru yürüdü, onun alnını görünce ağlamaya başladı. Yüzü ve vücudunun kesilip biçilmesini görünce birden ağlamaya başladı. Hz. Peygamber sonra kalktı, 'Yok mu

---

[164] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 2957. Heysemî: "Hadisin isnadı munkatıdır." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 18).

[165] Ümeyye b. Halef, Abdurrahman b. Avf'a öyle hitab ediyordu.

[166] Bezzâr, *Müsned*, 1016. Heysemî: "Bu hadisi Bezzâr, iki tarikle rivayet etmiş, bir isnadında hocası olan Alî b. Fad el-Kerâbisî var, onu tanımıyorum, diğer râvileri ise sahîh hadis râvileridir. Diğer isnadı ise zayıftır." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 81).

kefen?' dedi. Ensar'dan biri kalktı ve kendisine bir elbise attı. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Kıyamet günü Allah katında şehitlerin efendisi Hamza'dır."*[167]

c) Hz. Hamza'nın şehid olması ve cesedinin kesilip biçilmesi

917. İbn İshak,[168] Cafer b. Amr b. Ümeyye ed-Damrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ben ve Ubeydullah[169] b. Adiyy b. Hıyâr Muâviye'nin hilafeti döneminde yola çıktık... Vahşî'nin yanına gelip oturduk ve kendisine 'Hamzayı nasıl öldürdün, onu bize anlatman için sana geldik' dedik. Vahşî de 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bana bunu sorunca ona ne anlattımsa aynen size de anlatacağım. Ben Cübeyr b. Mutim'in kölesiydim. Amcası Tayme b. Adiy Bedir Savaşında öldürüldü. Kureyş'liler Uhud Savaşına çıktıklarında Cübeyr, bana 'Muhammed'in amcası Hamza'yı öldürürsen özgürsün' dedi. Ben de insanlarla beraber savaşa çıktım. Ben Habeşli olduğum için Habeşliler gibi güzel mızrak kullanırdım, mızrağımın şaşması istisnaydı. Ordular karşı karşıya geldiğinde ben de Hamza'yı izlemeye koyuldum. Nihayet onu savaşın tam ortasında buldum. Sanki siyahımsı bir deve gibiydi, insanlara kılıcını sallıyordu, önünde hiçbir şey duramıyordu. Allah'a and olsun! O sırada ben de onu öldürmek için fırsat kolluyordum. Bana yaklaşsın diye ağaç veya taşın arkasında saklanıyordum.

Benden evvel Sibâ' b. Abdiluzzâ davrandı. Hamza (radıyallahu anh), onu görünce 'Gel, gel ey kadınları sünnet edenin oğlu!' dedi. Hamza, ona öyle bir darbe indirdi ki, başı gövdesinden ayrıldı. Ben daha fazla beklemeksizin elimdeki mızrağı fırlattım, göbek ve avreti arasına isabet edip bacak arasından çıktı. Bana taraf yönelmek istediyse de yapamadı. Onu bıraktım, o da orda can verdi.

Sonra gelip mızrağımı aldım ve ordunun içine döndüm. Askerlerin içinde oturdum, başka şeye ihtiyacım yoktu. Ben sırf azat olmak için onu öldürdüm. Mekke'ye vardığımda özgürlüğüme kavuştum. Hz. Peygamber Mekke'yi fethedene kadar Mekke'de ikame ettim. Fethedince Tâif'e kaçtım, orda ikâme ettim. Taif temsilcileri, Hz. Peygamber'e Müslüman olduklarını iletmek için yola çıktıklarında nereye gideceğim konusunda şaşırmış kalmıştım. Şam'a mı, Yemen'e mi, başka şehirlere mi gideyim? Ben nereye gideceğimi düşünür

---

[167] Hâkim: "Bu hadisin isnadı sahîhtir, fakat Buhârî ve Müslim rivayet etmemiştir." Hafız Zehebî de hadise 'Sahîh' demiştir. (*Müstedrek*, III, 199).
[168] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 70-72.
[169] Asılda "Abdulllah" diye gelmiş, yanlıştır.

dururken biri bana 'Yazıklar olsun! Muhammed, vallahi dinine giren ve hak kelime-i şahadeti getiren hiç kimseyi öldürmez' dedi.

Vahşî anlatıyor: Bana bunu söyleyince ben de yola çıkıp Medine'de Hz. Peygamber'in yanına vardım. Onun tam karşısında ayakta durarak hak olan kelime-i şahadeti getirdim. Beni görünce *'Sen Vahşî misin?'* dedi. Ben de 'Evet ya Resulallâh!' dedim. Bana *'Otur, anlat bakalım, Hamza'yı nasıl öldürdün?'* dedi. Size anlattığım gibi Hz. Peygamber'e de anlattım. Anlattıktan sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), '*Yazıklar olsun sana! Yüzünü benden saklamaya çalış, seni görmek istemiyorum*' dedi. Hz. Peygamber ruhunu teslim edene kadar kendimi hep ondan saklıyordum. Müslümanlar, Yemâme kralı Müseylimetu'l-Kezzâb'a doğru savaşa çıktıklarında ben de Müslüman ordusuyla beraber çıktım. Yanıma Hamza'yı kendisiyle öldürdüğüm mızrağımı da aldım. Ordular karşılaşınca Müseylime'yi ayakta elinde kılıcı olduğu halde gördüm -onu daha önce tanımıyordum- Onu öldürmek için fırsat kolluyordum, ayrıca Ensar'dan bir sahabî de başka tarafta onu öldürmek için fırsat kolluyordu. İkimizde onu öldürmek istiyorduk. Mızrağımı salladım, tam isabet edeceğime inandığımda fırlattım ve tam isabet etti. Medineli sahabî de kılıcıyla ona hızlı bir hamle yaptı. Rabbin, onu öldürenin kim olduğu daha iyi bilir. Eğer ben öldürmüşsem Hz. Peygamber'den sonra insanların en hayırlısı olan Hamza'yı öldürmüştüm, şimdi de insanların en şerli insanı (Müseylime'yi) öldürdüm."

918. Buhârî, hadisi Cafer b. Amr'dan buna yakın şekilde rivayet etmekte ve hadisin siyakını şöyle aktarmaktadır: "(Uhud Savaşında) İnsanlar savaşmak için dizilince Siba' ileri atıldı ve 'Var mı karşıma çıkan?' dedi. Hamza b. Abdilmuttalib onun karşısına çıktı ve 'Ey Sibâ', ey kadınları sünnet eden Ümmü Enmâr'ın oğlu! Sen Allah ve Resûlüne karşı mı çıkıyorsun?' dedi. Sonra üzerine hızlı bir hamle yaptı ki, Sibâ' dün gibi silinip yok oldu." [170]

---

[170] Buhârî, II, 128.

HZ. ABBAS B. ABDİLMUTTALİB'İN KAHRAMANLIĞI

Hz. Abbas'ın Hanzala'yı müşriklerin elinden alması ve kahramanlığı

919. İbn Asâkir, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Tâif olayında Hanzala b. Rabî''yi (radıyallahu anh) Tâif ahalisine elçi olarak gönderdi. Gdip Tâif ahalisiyle konuştu, Tâifliler onu alıp zorla kaleye götürmek istediler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Kim bunların hakkından gelecek? Kim gönüllü olursa onun için tüm bu mücahitlerin mükâfatı kadar sevap vardır'* dedi. Abbas b. Abdilmuttalib hariç hiç kimse kalkmadı. Kalkıp gidip onların elinde olan Hanzala'ya yetişti. Kaleye koymalarına çok az kalmıştı. Abbas onu kucakladı - Abbas çok güçlü biriydi- onların elinden söküp aldı. Kaleden Hz. Abbas'ın üzerine taş yağdırdılar. Hz. Peygamber de Abbas yanına varıncaya kadar kendisine dua etti." [171]

Mu'âz b. Amr b. Cemûh ve Mu'âz b. Afrâ'nın (radıyallahu anhuma) kahramanlığı

Bedir Savaşında Ebû Cehli öldürmeleri

920. Şeyhân,[172] Abdurrahman b. Avf'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bedir Savaşında ordu içinde bekliyordum. Sağıma ve soluma baktım, bir de baktım Ensar'dan henüz yaşları genç iki delikanlı arasındayım. Onlardan daha güçlü olmayı temenni ettim. Onlardan biri bana dürterek 'Ey amca! Ebû Cehl'i tanıyor musun?' dedi, ben de 'Evet, niye onu sordun?' dedim. Genç, 'Duydum da Ebû Cehl, Hz. Peygamber'e sövüyormuş. Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Şayet onu görsem gözüm onun gözünden ayrılmayacak ve ikimizden biri ölecektir' dedi. Gence hayran kaldım. Ardından diğeri de bana dürttü, o da aynı şeyler dedi. Biraz sonra müşrikler arasında gelip gittiğini gördüm ve 'Onu görüyor musunuz? Bu sizin sorduğunuz kişidir' dedim. İkisi hemen kılıçlarıyla ona saldırıp ona darbe indirdiler ve öldürdüler. Sonra Hz. Peygamber'in yanına gelip öldürdüklerini dediler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Hanginiz öldürdü?'* diye sordu. İkisi de 'Ben öldürdüm' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Kılıçlarınızı sildiniz*

---

[171] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, III, 236; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 307.

[172] Buhârî, IV, 11, V, 95, 100; Müslim, V, 148.

mi?' dedi. Onlar da 'hayır' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), iki kılıca baktı ve *'İkiniz de öldürmüşsünüz'* buyurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Cehl'in üstündeki eşyaları Mu'âz b. Amr b. Cemûh ve diğer arkadaşı olan Mu'âz b. Afrâ'ya (radıyallahu anhuma) verdi."[173]

921. Buhârî, Abdurrahman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bedir Savaşında mücahitlerin safındaydım. Sağımda ve solumda yaşları genç iki delikanlı gördüm. Kendimi emniyetli bir yerde hissetmiyordum, biri bana gizlice 'Ey amca! Bana Ebû Cehl'i göstersene' dedi. Ben de 'Ey kardeşimin oğlu! Ona ne yapacaksın?' dedim. Genç, 'Allah'a ahd verdim, onu gördüğümde ya ben onu öldüreceğim ya da ben öleceğim' dedi. Diğeri de bana gizlice arkadaşının dediğini söyledi. Böyle iki genç arasında olmam beni fazlasıyla memnun etmişti. Onlara Ebû Cehl'i işaret ettim. Ona şahin gibi saldırdılar ve ona kılıç darbelerini indirdiler. İki genç Afrâ'nın oğuluydu." [174]

922. İbn İshak, İbn Abbas ve Abdullah b. Ebî Bekr'den (radıyallahu anhum) şöyle rivayet etmektedir: "Benî Seleme kabilesinden olan Mu'âz b. Amr b. Cemûh anlatıyor: Ebû Cehl, Bedir Savaşında ağaçlar gibi insanlar tarafından çembere alınmıştı. İnsanların şöyle 'Ebu'l-Hakem'e kimse ulaşamaz' dediğini işittim. Bunu duyunca onu öldürmeyi kafama koydum ve ona doğru yöneldim. İmkan bulduğum gibi ona bir hamle yaptım, ona öyle bir darbe indirdim ki, bacağını ayağından ayırdım. Vallahi kopan ayağını, hurma çekirdeğini kıran taşın altındaki hurma çekirdeğine benzettim, o çekirdek nasıl dağılıyorsa ayağı da öyle dağıldı. Ebû Cehl'in oğlu İkrime, sırtıma bir darbe indirdi, kolum koptu, sadece onu tutan derisi kalmıştı. Öyle sallanan elle savaşmak zor gelmişti, o gün kolumu arkama bağlamış şekilde hep savaştım. Kolum beni iyice rahatsız edince ayağımın altına alıp bastırdım ve kopardım."[175]

---

[173] Hâkim ve Beyhakî bu hadisi Abdurrahman'dan buna yakın bir şekilde rivayet etmiştir. (*Müstedrek*, III, 425; *es-Sünen*, VI, 305).

[174] Hadisin tahrici geçti.

[175] *Sîretu İbn Hişâm*, I, 634; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 287.

EBÛ DÜCÂNE SİMÂK B. HARAŞE EL-ENSÂRÎNİN KAHRAMANLIĞI

Uhud Savaşında Hz. Peygamber'in kılıcını alıp hakkını vermesi

923. İmam-ı Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Uhud Savaşında kılıcını eline alıp '*Kim bu kılıcı alır?* dedi. Sahebeden bazı kimseler kılıcı alıp baktılar. Hz. Peygamber bu kez *'Kim bu kılıcı hakkıyla alır?'* dedi. İnsanlar çekindi. Ebû Dücâne Simâk (radıyallahu anh), 'Ben hakkıyla alırım' dedi ve Ebû Dücâne o kılıçla birçok müşrikin kafasını kopardı." [176]

924. Bezzâr, Zübeyr b. Avâm'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Uhud Savaşında bir kılıcı arzetti ve '*Kim bu kılıcı hakkıyla alır?* dedi. Ebû Dücâne Simâk b. Haraşe (radıyallahu anh) kalktı ve 'Ben hakkıyla alırım ya Resulallâh! Hakkı nedir?' dedi. Hz. Peygamber de kılıcı kendisine verdi. Ebû Dücâne kılıcı alıp çıktı ben de peşindeydim. Önüne ne çıksa dağıtıyor, yere seriyordu. Sonunda dağın eteğinde olan içinde Hind'in de bulunduğu müşrik kadınların yanına yetişti. Hind şöyle diyordu:

نَحْنُ بَنَاتُ طَارِقْ نَمْشِي عَلَى النَّمَارِقْ
المسكُ في المفارِقْ إنْ تُقْبِلُوا نُعَانِقْ
أَوْ تُدْبِرُوا نُفَارِقْ فِرَاقَ غَيْرِ وَامِقْ

Biz Târık yıldızı gibi yüce insanların kızıyız.
Halılar üzerinde yürürüz.
Saçlarımızdan etrafa misk kokusu yayılır
Bize yönelene sarılırız
Sırt çevirenden ise sevgisizce ayrılan gibi ayrılırız.

Ebû Dücâne anlatıyor: Hind'in üzerine bir hamle yaptım, sahraya doğru bağırdı, hiç kimse ona yardıma gelmedi. Bunun üzerine ben de dönüp geldim.

---

[176] *Müsned*, III, 123. Bu hadisi Müslim (VII, 151) de rivayet etmiştir. (*el-Bidâye*, IV, 15). İbn Sa'd, bu hadisi Enes'den (radıyallahu anh) bu mealde rivayet etmiştir. *(et-Tabakât*, III, 556).

Zübeyr anlatıyor: Ebû Dücâne'ye 'Gördüğüm her yaptığın şey hoşuma gitti. Fakat anlamadığım, neden Hind'i öldürmedin?' dedim. Ebû Dücâne de 'O kadın seslendi, fakat kimse ona yardım etmedi. Ben de Hz. Peygamber'in verdiği kılıçla savunmasız bir kadına vurmak istemedim' dedi." [177]

925. Hâkim, Zübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Uhud Savaşında bir kılıç arz etti ve *'Kim bu kılıcı hakkıyla alır?'* dedi. Kalktım ve 'Ben ya Resulallâh!' dedim. Fakat bana vermedi. Sonra tekrar *'Kim bu kılıcı hakkıyla alır?'* dedi. Yine 'Ben ya Resulallâh!' dedim. Tekrar bana vermedi. Sonra yine 'Kim bu kılıcı hakkıyla alır?' dedi. Ebû Dücâne Simâk b. Haraşe (radıyallahu anh) kalktı ve 'Ben hakkıyla alırım ya Resulallâh! Ama hakkı nedir ki?' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Hiçbir müslümanı öldürmemen ve hiçbir kâfirden de kaçmamandır'* dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kılıcı ona verdi. Ebû Dücâne savaşırken başına bir sargı bağlardı. Kendi kendime 'Ben bu gün onu izleyeceğim, nasıl hakkını verecek?' dedim. Ebû Dücâne'nin karşısına ne çıksa onu darmadağın ediyordu..."[178]

926. İbn Hişâm[179] anlatıyor: Bana ilim ehlinden birçok kimse şöyle anlattı: "Zübeyr b. Avvâm (radıyallahu anh) dedi ki: 'Hz. Peygamber'den kılıcı istediğimde bana vermeyip Ebû Dücâne'ye (radıyallahu anh) vermesi beni üzdü. Çünkü ben onun halası Safiyye'nin oğlu ve Kureyş'ten biriyim, ayrıca ben ondan önce istemiştim. Ama Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kılıcı Ebû Dücâne'ye verdi, bana vermedi. Allah'a and olsun! Ne yapacağına bakacağım. Onu takip ettim, kırmızı sargısını çıkarıp başına bağladı. Ensar, 'Ebû Dücâne ölüm sarığını çıkardı' dedi. Ebû Dücâne, bu sarığını takınca Ensar öyle derdi. Ebû Dücâne meydana çıktı ve şöyle diyordu:

أَنَا الَّذِي عَاهَدَنِي خَلِيلِي ‎ ‎ ‎ وَنَحْنُ بِالسَّفْحِ لَدَى النَّخِيلِ

أَلَّا أَقُومَ الدَّهْرَ فِي الْكَيُّولِ ‎ ‎ ‎ أَضْرِبْ بِسَيْفِ اللهِ وَالرَّسُولِ

---

[177] Bezzâr, ez-Zevâid, III, 979. Heysemî: "Hadisin isnadındaki râviler sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 109).

[178] Hâkim: "Bu hadisin isnadı sahîhtir, fakat şeyhân rivayet etmemiştir." Hafız Zehebî: "Hadis sahîhtir." (*Müstedrek*, III, 230).

[179] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 68, 69.

Ben dostunun kendisinden söz aldığı kimseyim
Dağın eteğindeki hurmalıklar yanında
Savaşta asla safların gerisinde durmamak üzere
Allah ve Resûlünün kılıcıyla vuruyorum.

Ebû Dücâne, kimle karşılaşsa elinden kaçırmıyor, hemen öldürüyordu. Müşriklerin içinde biri vardı, nerde bir yaralı Müslüman görse hemen onu öldürürdü. Allah'a dua ettim bu adam Ebû Dücâne ile karşılaşsın ve duam kabul oldu, ikisi karşılaştı. İkisi de birbirine darbe indirdi, müşrik olan Ebû Dücâne'ye bir darbe indirdi, fakat kalkanı ile kendini korudu. Adamın kılıcı kalkana saplandı. Ebû Dücâne, ona bir darbe indirdi ve onu öldürdü. Sonra Ebû Dücâne'yi gördüm, kılıcıyla Hind bt. Utbe'nin başucundaydı. Akabinde bir şey yapmadan döndü. Kendi kendime 'Niye döndü acaba? Allah ve Resûlü daha iyi bilir' dedim."

927. Musa b. Ukbe rivayet ediyor: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kılıcını arzedince Ömer (radıyallahu anh) kılıcı istedi, fakat Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ona vermedi. Sonra Zübeyr (radıyallahu anh) istedi, fakat Hz. Peygamber ona da vermedi. İkisi de üzüldü. Üçüncü defa kılıcı arz etti, bu kez Ebû Dücâne istedi, Hz. Peygamber de ona verdi. Ebû Dücâne da kılıcın hakkını yerine getirdi."

928. Ka'b b. Malik'in şöyle dediğini söylerler: "Ben Müslümanlarla beraber Uhud Savaşına çıkmıştım. Müşriklerin, Müslüman ölülerin bedenlerine yaptıkları müsleti görünce kalktım, yakınlarına gittim. Müşriklerden biri, silahları toplamış, Müslümanları çekiyor ve şöyle diyordu: 'Kesilmiş koyunlar gibi sıraya dizip bağlayın!' Müslümanlardan biri silahını kuşanmış şekilde onu beklediğini gördüm. Ben de ilerledim, onun arkasına geçtim. Sonra kafiri ve onu gözleyen müslümanı gözümle tartmaya başladım. Kâfir olan, silah ve cüsse olarak daha iriydi. Onları izliyordum, nihayet karşılaştılar. Müslüman olan, kafirin omuzlarının arasına bir darbe indirdi ki kasıklarına kadar yardı ve kafir ikiye bölündü. Sonra Müslüman olan yüzündeki sargıyı açtı ve 'Ka'b nasıldım? Ben Ebû Dücâne'yim' dedi."[180]

---

[180] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 16.

HZ. KATÂDE B. NU'MÂN'IN KAHRAMANLIĞI

Uhud Savaşında yüzüyle Hz.Peygamber'i (aleyhisselam) koruması

929. Taberânî, Katâde b. Nu'mân'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e bir yay hediye edildi. Uhud Savaşında onu bana verdi. Hz. Peygamber'in önünde o yayla ok atıyordum, sonunda yayın başı kırıldı. Kendimi Hz. Peygamber'in yüzüne siper yaptım, gelen okları yüzümle koruyordum. Ne zaman Hz. Peygamber'in yüzüne bir ok meyletse ben de Hz. Peygamber'in yüzünü korumak için başımı o tarafa doğru eğiyordum ve ok bana isabet ediyordu. Yanımda ok atacağım bir yay da yoktu. Nihayet bir ok gelip gözlerimden birini çıkardı. Gözüm avucumdayken Hz. Peygamber'e doğru koştum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), göz bebeğimin avucumda olduğunu görünce gözlerinden yaşlar aktı ve *'Ey Allah'ım! Katâde, yüzünü peygamberinin yüzünü korumak için feda etti. Sen, ona eskisinden daha sağlam, daha güzel göz ver!'* diye dua etti. O gözü, diğerinden daha güzel ve daha sağlam oldu."[181]

930. Taberânî, Katâde'den şöyle rivayet etmektedir: "Uhud Savaşında Hz. Peygamber'e siper olmuştum, kendi yüzümü siper yapıp Hz. Peygamber'i koruyordum. Ebû Dücâne Simâk b. Haraşe (radıyallahu anh), sırtını Hz. Peygamber'in sırtına siper yapmıştı, öyle çok ok darbesi almıştı ki, sırtı oklarla dolmuştu. Bu olay Uhud Savaşında olmuştu."[182]

---

[181] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XIX, 12. Heysemî: "Hadisin isnadında bilmediğim biri var." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 113).

[182] Heysemî: "İsnadında bilmediğim biri var." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 113).

HZ. SELEME B. AKVA'NIN KAHRAMANLIĞI

Zû-kared gazvesinde kahramanlığı

931. İmam-ı Ahmed,[183] Seleme b. Akva''dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hudeybiye Antlaşması döneminde Hz. Peygamberle beraber Medine'ye geldik. Ben ve Hz. Peygamber'in azatlısı Rebâh hayvanları otlatmak için yola çıktık. Ben, develerle beraber atı da suya götürmek için Talha b. Ubeydillâh'ın atıyla çıkmıştım. Gece çökünce Abdurrahman b. Uyeyne, Hz. Peygamber'in develerine saldırdı ve çobanı öldürdü. Abdurrahman ve yanındakiler, hayvanları önlerine alıp atlarla beraber sürüyorlardı. Rebâh'a 'Bu ata bin Medine'ye git, atı Hz. Talha'ya ver ve Hz. Peygamber'e develerine baskın yapıldığını söyle' dedim. Ben de dağın tepesine çıktım, Medine'ye doğru dönüp üç defa 'İmdat!' diye seslendim. Sonra onları takip ettim, yanımda atım ve kılıcım vardı. Onlara ok atıp hayvanlarını öldürmeye başladım. Ağaçların çok olduğu bir zamandı. Bir süvari, bana doğru gelince ağacın arkasında oturuyordum, sonra onu ok yağmuruna tutuyordum. Bana gelen tüm süvarilerin bineğini böyle öldürdüm. Onlara hem ok atıyor, hem de şöyle diyordum:

أَنَا ابْنُ الأَكْوَعِ وَالْيَوْمَ يَوْمُ الرُّضَّعِ

Ben Akvâ'ın oğluyum, bu gün bazı alçakların helak günüdür.

Onlardan birine yetişiyor, o at üzerinde iken ben ona ok atıyordum, attığım ok, tam omzuna isabet ediyordu, akabinde de şöyle diyordum:

خُذْهَا وَأَنَا ابْنُ الْأَكْوَعِ وَالْيَوْمُ يَوْمُ الرُّضَّعِ

Al sana! Ben Akvâ'ın oğluyum, bu gün bazı alçakların helak günüdür.

Ağaçların içine girdiğimde oklarımla onların canını fena halde yakıyordum. Dağın tepesinde isem oradan onlara taş yuvarlıyordum. Hep böyle onları takip ettim. Onları devamlı taciz ediyordum, Allah'ın Hz. Peygamber için yarattığı develeri de arkamda topluyordum. Nihayet tüm develeri onların elinden kurtardım. Devamlı onları ok yağmuruna tutuyordum, onlar da yüklerini hafifletmek için otuzdan fazla mızrak ve kürk bırakıp attılar. Ne atsalar hemen yeri belli olsun diye üzerine bir taş koyuyorum. Attıkları her şeyi Hz.

[183] *Müsned*, 4/48, 51, 52.

Peygamber'in yolu üzerinde topladım. Kuşluk vakti girince Uyeyne b. Bedr el-Fezârî, onların yardımına geldi. Onlar o sırada dar bir vadideydiler. Ben dağın tepesine çıktım, onların üst tarafındaydım. Uyeyne, 'Gördüğüm bu adam da kimdir?' dedi. Onlar da 'Bir bilsen bu adamdan neler çektik. Seher vaktinden beri peşimizi bırakmadı. Elimizdeki her şeyi alıp arkasında bir yerlere sakladı' dedi. Uyeyne, 'Peşinden kendisine yardım edecek kimselerin geleceğinden emin olmasaydı peşinize takılmazdı. Sizden birkaç kişi onu hemen yakalasın' dedi. Dört kişilik bir birlik kalkıp dağa tırmanmaya başladı. Sesimin duyulacağı yere vardıklarında 'Beni tanıyor musunuz?' dedim. 'Sen kimsin?' dediler. 'Ben, İbn Akva! Muhammed'in yüzüne ak çıkaran, onu onurlandıran kişiyim. Sizden kim peşime takılsa da bana yetişmez. Fakat ben peşinize takılırsam benden kurtuluş yoktur' dedi. Onlardan biri 'Evet, adam haklı' dedi.

Yerimden ayrılmadım ve nihayet Hz. Peygamber'in süvarilerinin ağaçların arasından geldiklerini gördüm. En önde Ahram el-Esedî vardı. En sonda ise Hz. Peygamber'in süvarisi Ebû Katâde vardı. Onun ardından da Miktad b. Esed el-Kindî vardı. Müşrikler sırt çevirip kaçmaya başladı. Dağdan inip Ahram'ın atının dizgininden tuttum ve 'Ey Ahram! Sakın onların peşinden gitme! Hz. Peygamber ve ashabı gelene kadar bekle!' dedim. Hz. Ahram, 'Ey Seleme! Allah'a ve ahirete iman etmişsen, Cennet ve Cehennemin hak olduğunu biliyorsan benimle şahadet arasına girme!' dedi. Ben de atının dizginini bıraktım, o da ilerleyip Abdurrahman b. Uyeyne'ye yetişti. İkisi de kavga etmeye, vuruşmaya başladı. Ahram, Abdurrahman'ın bineğini öldürdü. Abdurrahman ise Ahram'a vurdu ve onu şehid etti. Abdurrahman, Ahram'ın atına binip yola devam etti. Ebû Katâde, Abdurrahman'a yetişti, savaşmaya başladılar ve ikisi de birbirlerine darbe indirdi. Abdurrahman, Ebû Katâde'nin bineğini öldürdü, Ebû Katâde ise onu öldürdü. Ebû Katâde de onun atına bindi.

Sonra ben de yola çıktım, peşlerinden gitmek için fakat ashabın çıkardığı toz dumandan göz gözü görmüyordu. Güneş batmadan suyun olduğu Zû-karad adlı vadiye sığındılar, o sudan içmek istediler. Arkalarından geldiğimi gördüklerinde içmekten vazgeçtiler. Zî-bir tepesine doğru tırmandılar, güneş de battı. Birine yetişiyor, ona ok atıyor ve şöyle diyordum:

خُذْهَا وَأَنَا ابْنُ الْأَكْوَعِ وَالْيَوْمُ يَوْمُ الرُّضَّعِ

Al sana! Ben Akvâ'ın oğluyum, bu gün bazı alçakların helak günüdür.

Adam, 'Ey annesi yasını tutası! Bu da öldürücü darbe mi?' deyip alay etti. Ben de 'Evet, ey nefsinin düşmanı!' dedim, ona attığım ok öldürmek amaçlıydı. Sonra ardından bir ok daha attım, kendisine iki ok saplamış oldum. Arkalarında iki at bıraktılar, onları alıp Hz. Peygamber'in yanına getirdim. Hz. Peygamber o sırada düşmanlara içirmediğim Zû-karad suyunun üzerindeydi. O gün Hz. Peygamberle beraber beş yüz kişi vardı. Hz. Bilâl, düşmanın geride bıraktığı bir deveyi kesti, Hz. Peygamber'e onun boynundan biraz et ve karaciğerini kızarttı.

Hz. Peygamber'e gelip 'Ya Resulallâh! Bırak da ashabından yüz kişi seçeyim, yatısı vakti olmadan kafirleri ele geçirip hepsini öldüreyim' dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Ey Seleme! Bunu yapabilecek misin'* diye sordu. Ben de 'Sana ikram eden Allah'a and olsun ki yapabilirim' dedim. Hz. Peygamber öyle çok güldü ki, ateşin ışığından azı dişlerini gördüm. Sonra şöyle buyurdu: *'Düşman kafilesi şu an Ğatafân topraklarından ziyafet çekiyorlar.'* Ğatafân'dan bir adam geldi ve 'Ğatafanlı filan adamın yanına geldiler, adam onlara bir deve kesti. Fakat onlar devenin derisini soyarlarken bir doz duman gördüler ve kaçarak gittiler' dedi.

Sabah olunca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), şöyle buyurdu: *En değerli süvarimiz Ebû Katâde, en değerli yayamız ise Seleme'dir.'* Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bana hem süvari hem de yaya payı verdi. Sonra da beni, Adbâ adındaki devesinin terikesine bindirdi ve Medine'ye doğru yola çıktık, Medine ile aramızda bir kuşluk vakti kadar mesafe vardı. Ensar'dan bir genç vardı, hiç kimse onu hızda geçemezdi. Genç, 'Benle yarışmak isteyen var mı? Medine'ye kadar benle yarışan yok mu?' diye seslendi. Bunu birkaç defa tekrar etti. Ben de Hz. Peygamber'in arkasında terikesindeydim. Ona 'Sen küçük-büyük demeden herkesle yarışır ve hiçbir rakipten çekinmez misin?' dedim. Adam, 'Hz. Peygamber müstesna hiç kimseden çekinmem' dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Anam babam sana feda olsun! Bana izin ver de bu adamla yarışayım' dedim. Hz. Peygamber de *'Sen bilirsin'* dedi. 'Ben senle yarışırım' dedim. Bineğinden sıçradı, ben de ayağımı kaldırıp deveden indim. Ben, ondan bir iki adım geride kaldım. Yanı biraz

nefesimi tuttum, sonra koşmaya başladım ve ona yetişip sırtına omuzlarının arasına vurdum ve 'Vallahi seni geçtim' veya buna yakın bir kelime dedim. Adam gülmeye başladı ve 'Evet, galiba geçtin' dedi. Bu halde Medine'ye geldik."[184]

---

[184] Müslim de bu hadisi rivayet etmiş, şöyle demiştir: "Medine'ye kadar onu geçtim. Medine'de sadece üç gün kaldık, ardından Hayber'e doğru yola çıktık." (Müslim, V, 189; *el-Bidâye*, IV, 152).

HZ. EBÛ HADRAD VEYA ABDULLAH B. EBÎ HADRAD'IN KAHRAMANLIĞI

a) İki kişiyle çapışıp onları yenmesi

932. İbn İshak,[185] Ebû Hadrad'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kavmimden bir bayanla evlendim. Ona iki yüz dirhem mehir verdim. Evlenmek için Hz. Peygamber'den yardım talep etmek için ona geldim. Bana *'Ne kadar mehir verdin?'* diye sordu. Ben de 'İki yüz dirhem' dedim. Hz. Peygamber de *'Subhanellâh! Vallahi vadiden toplamış olsaydınız, bundan daha fazla vermezdiniz. And olsun! Size yardımcı olabileceğim bir şeyim yok'* dedi. Bir kaç gün durdum, sonra Cuşem b. Mu'âviye kabilesinden Rifâ' b. Kays (veya Kays b. Rifâ') adında biri (Medine'ye doğru) geldi. Bu adam, Cuşem kabilesinde büyük bir aileye mensuptu. Kavmi ve kendisiyle beraber olan kimselerle Ğâbe denen yere gelip konakladı. Bu adam, Hz. Peygamberle savaşmak için Kays kabilesinden adam topluyordu. Cuşem kabilesi içinde namı olan, saygın biriydi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), beni ve iki müslümanı çağırdı ve *'Bu adama gidip ne yaptığı hakkında bilgi toplayın!'* buyurdu. Bize zayıf ve yaşça büyük bir deve verdi. Ona birimiz bindi. Allah'a and olsun! Takatsizlikten ayağa kalkamıyordu, arkadaşlar yardım ederek, sağdan soldan el atarak zorla deveyi ayağa kaldırdık. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Bu deveyle oraya gidin'* dedi.

Biz de Yola koyulduk, yanımızda ok ve kılıcımız da vardı. Güneş batmaya yakın bir zamanda kendilerine yakın bir yere geldik. Ben bir tarafta pusuya yattım, iki arkadaşıma da düşmanın olduğu başka tarafta pusuya yatmalarını söyledim. Onlara 'Tekbir getirdiğimi duyup askerlere saldırdığımı gördüğünüzde siz de tekbir getirip benle beraber saldırıya geçin!' dedim. Biz böyle onların gafil anını yakalamak ve bilgi toplamak için beklerken gece karanlığı çöktü. Bu halde gecenin başına kadar bekledik, o şehrin bir çobanı vardı, çoban gecikince onlar da telaşa kapıldı. Liderleri Rifâ' b. Kays kalktı, kılıcını alıp boynuna taktı ve 'Allah'a and olsun! Çobanın durumunun kötü olduğu kesin! Başına elbet bir şey gelmiştir, ben gidiyorum' dedi. Onlarla beraber olan biri, 'Vallahi gitmiyorsun, biz gideriz' dedi. O, 'Hayır, sadece ben gideceğim' dedi. Onlar 'Biz de gelelim' dedi, fakat komutan, 'Vallahi, kimse peşimden gelmeyecek' dedi. Yola çıkıp yanımdan geçti, onu öldürme imkanı bu-

---

[185] *Sîretu İbn Hişâm,* II, 629.

lunca ona bir ok attım, tam kalbinden vurdum. Allah'a and olsun! Tek kelime edemeden üstüne çöküp kellesini kestim. Sonra düşmanın olduğu tarafa saldırıp tekbir getirdim, arkadaşlarım da tekbir getirip saldırdılar. Kalabalık paniğe kapılıp kurtuluşu kaçmakta buldu. Ancak kadın, çocukları ve hafif yüklerini alabilmişlerdi. Oradan büyük deve ve koyun sürüsü elde ettik. Önümüze alıp Hz. Peygamber'e getirdik. Kellesini yanıma alıp getirdim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bu develerden on üç deve mehrim için verdi. Ben de eşimle yuvamı kurdum."[186]

HZ. HALİD B. VELÎD'İN KAHRAMANLIĞI

a) Mûte savaşında dokuz kılıç kırması

933. Buhârî, Halid b. Velîd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mûte Savaşında elimde dokuz kılıç kırıldı. Sadece elimde Yemen yapımı eni geniş bir kılıç kaldı." [187]

b) Hz. Halid'in Hürmüz'ü öldürmesi

934. Hâkim, Evs b. Hârise b. Lâm'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hürmüz kadar Araplara düşmanlık besleyen kimse yoktu. Müseylime ve ashabının işini bitirdikten sonra Basra tarafına doğru yöneldik. Hürmüz, Kuveyt'te büyük bir orduyla karşımıza çıktı. Hz. Halid, meydana çıkıp mübareze istedi. Hürmüz, onun karşısına çıktı. Halid b. Velîd (radıyallahu anh), onu öldürdü. Bunu Ebû Bekr'e (radıyallahu anh) mektup yazarak bildirdi. Hürmüz'ün üzerindeki eşyaları aldı. Sadece başındaki fesi yüz bin dirhem değerindeydi. İranlılar, biri önemli makama gelince ona yüz bin dirhemlik fes giydirirlerdi."[188]

935. Vâkidî, Ebi'z-Zinâd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Halid ölüm döşeğindeyken ağlamaya başladı. Sonra 'Ben bu kadar bu kadar savaşa katıldım. Cesedimde bir karış yok ki, kılıç, mızrak veya ok darbesi almasın. Şu anda yatağımda develerin ölümü gibi burnum üzere ölümü bekliyorum. Korkakların gözüne uyku girmemiştir."[189]

---

[186] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 223. Bu hadisi, İmam-ı Ahmed (*Müsned*, VI, 11) ve başkası rivayet etti. Fakat Abdullah b. Ebî Hadrad (radıyallahu anh) demiştir. (*el-İsâbe*, II, 295).

[187] Buhârî, V, 295. İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 516; İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, I, 408; Hâkim *Müstedrek*, III, 42; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 2.

[188] Hâkim, *Müstedrek*, III, 299.

[189] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 114.

HZ. BERRA B. MALİK'İN KAHRAMANLIĞI

a) Yemâme Savaşında insanları cesaretlendirmesi, kılıcı kırılana kadar kılıcını sallaması

936. Serrâc, *Târîh*'inde Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Halid b. Velîd, Yemâme Savaşında Berrâ'ya 'Kalk, ey Berrâ!' dedi. Berrâ da kalkıp atına bindi, Allah'a hamd ve sena etti. Sonra 'Ey Medineliler! Bu günden sonra size Medine yok, sizin için sadece tek olan Allah ve cennet vardır' dedi. Sonra insanlarla saldırıya geçti. Yemâme ahalisi hezimete uğradı. Berrâ, Yemâme ordusunun komutanı Muhakkemü'l-Yemâme ile karşılaştı, ona bir darbe indirip onu yere serdi. Muhakkemu'l-Yemâme'nin kılıcını alıp onla kendisine bir darbe indirdi ve kılıç kırıldı."

937. Beğavî, Berrâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Müseylime ile savaştığımızda bir adamla karşılaştım, kendisine Yemâme eşeği deniyordu. Elinde beyaz bir kılıç bulunan iri yapılı biriydi. Ayaklarına bir darbe indirdim, sanki isabet ettiremedim gibi oldu. Sonra bir de baktım ki, kılıç, onu alt taraftan kesmiş, kafası üzeri yere serildi. Kendi kılıcımı kınına koyup onun kılıcını aldım, kırılana kadar ona darbeler indirdim."[190]

b) Berrâ'nın Hadîka kalesinin duvarından atlayıp tek başına savaşması

938. İbn Abdilber, İbn İshak'dan şöyle rivayet etmektedir: "Müslümanlar, müşrikleri zor durumda bıraktı ve düşman ordusu Hadîka Kalesine sığındı. Hadîka'da Allah'ın düşmanı Müseylime de vardı. Hz. Berrâ, 'Ey Müslüman topluluğu! Beni onların üzerine doğru fırlatınız' dedi. Berrâ'yı kaldırdılar ve duvarın üstüne çıktı, ordan aşağı atladı. Hadîka Kalesinin içinde onlarla savaştı ve nihayet Müslümanlara oranın kapısını açtı, İslam ordusu da içeri girdi ve Allah, Müseylime'yi helak etti."[191]

939. Beyhakî, Muhammed b. Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Müslümanlar, kalenin duvarına geldiler. Kapısı kapalıydı, içinde bazı müşrikler bulunuyordu. Berrâ b. Malik (radıyallahu anh), kalkanın üstüne oturdu, 'Beni mızraklarınızla kaldırıp onlara doğru fırlatın' dedi. Onlar da Berrâ'yı kaldırıp

---

[190] İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 143.
[191] İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, I, 138.

duvarın diğer tarafına fırlattılar. Düşman ordusu, Berrâ'ya yetişti ve Berrâ, onlardan on kişi öldürdü."[192]

940. İbn Sa'd, İbn Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), şöyle bir yazı yazdı: "Berrâ'yı kendinize komutan kılmayınız, çünkü o kendisini tehlikeye atar ve siz de onunla tehlikeye girmek zorunda kalırsınız." [193]

---

[192] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 44.

[193] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 16; *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, V, 144.

EBÛ MİHCEN ES-SAKAFÎ'NİN KAHRAMANLIĞI

a) Kâdisiyye savaşında savaşması ve melek olduğu sanılması

941. Abdurrezzâk, İbn Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Mihcen es-Sakafî (radıyallahu anh), devamlı içkiden dolayı kendisine had uygulanıyordu. Bu işi çok defa tekrar edince onu hapse atıp bağladılar. Kâdisiyye savaşı olunca Müslümanların savaştığını gördü. Sanki müşriklerin, Müslümanları yeneceklerini düşündü ve Hz. Sa'd'ın cariyesine veya hanımına bir elçi gönderip şu isteği aktarmasınız söyledi: 'Elimi çözsen, beni bir ata bindirsen ve bana silah verirsen çok güzel olur. Eğer öldürülmezsem sana ilk geri dönen kişi ben olacağım.' Akabinde şöyle dedi:

كَفَى حَزَنًا أَنْ تلتقي الْخَيْل بِالْقَنَا وَأُتْرَكُ مَشْدُودًا عَلَيَّ وَثَاقِيَا

إذا قمت عنّاني الحديدُ وغُلِّقَت مصاريعُ من دوني تُصمُّ المناديا

Ne kadar üzücüdür ki, süvariler birbiriyle mızraklaşsın

Ben ise iplerle bağlı olarak burada kalayım

Ayağa kalktığımda demirler beni yoruyor

Kapılar üzerime kilitlenmiştir, olup bitenlerden habersiz kalıyorum.

Gönderdiği kadın da gidip bunu Hz. Sa'd'ın hanımına söyledi, hanımı da iplerini çözdü, evdeki ata bindirildi ve kendisine silah verildi. Ardından Ebû Mihcen atını koşturarak ilerledi ve insanlara yetişti. Durmuyor, önüne kim çıksa saldırıyor, adamı öldürüyor, çiğneyip geçiyordu. Hz. Sa'd, kendisine baktı, kendisine hayret etti ve 'Bu süvari de kim?' diye sordu. Az zaman geçmedi ki, Allah kafirleri hezimete uğrattı. Ebû Mihcen geri döndü, silahı verdi ve önceden olduğu gibi ayakları bağlandı.

Hz. Sa'd (radıyallahu anh), geldi, hanımı veya cariyesi kendisine 'Savaş nasıl geçti?' diye sordu. Hz. Sa'd da savaşı anlatmaya başladı: Biz bayağı sıkıntı çekiyorduk ki, Allah kır bir atın sırtında birini gönderdi. Ebû Mihcen'i bağlamış olmasaydım, o kişi Ebû Mihcen'dir diyecektim, çünkü onun gibi hareketleri vardı.' Sa'd'ın Hanımı, 'Vallahi o kişi Ebû Mihcen'dir. Böyle böyle oldu' dedi ve kıssayı anlattı. Hz. Sa'd da Ebû Mihcen'i çağırttı, ayak bağını çözdü ve 'Vallahi içkiden dolayı sana bir daha asla had vurmayacağım' dedi. Ebû Mihcen (radıyallahu anh) de 'Vallahi bir daha içmeyeceğim, ayrıca ben

had cezasından korktu diye içmiyor denmesin diye içmeye devam ediyordum' dedi. Ebû Mihcen, bir daha içki içmedi."[194]

942. Ebû Ahmed Hâkim, Muhammed b. Sa'd'dan uzunca şekilde hadisi rivayet eder, hadisin bir bölümünde şöyle demektedir: "Ebû Mihcen ilerleyip İslam ordusunun içine girdi. Hangi tarafa hücum etse Allah onları hezimete uğratıyordu. İnsanlar da 'Bu melektir' demeye başladı. Hz. Sa'd (radıyallahu anh) da onu izliyor ve 'Bu atın sıçraması Belkâ adındaki atımın sıçrayışıdır, üzerindeki süvarin vuruşları da Ebû Mihcen'in darbeleridir. Fakat Ebû Mihcen bağlıydı!' dedi. Düşman ordusu hezimete uğrayınca Ebû Mihcen geri döndü ve ayağı da bağlandı. Hasafa'nın kızı, Hz. Sa'd'a olanları anlattı. Hz. Sa'd da 'Yok, vallahi bu günden sonra Allah'ın kendisi eliyle Müslümanlara bu kadar fayda sağladığı birine bir daha had cezası uygulamayacağım' dedi ve Ebû Mihcen'in ayaklarındaki bağı çözüp serbest bıraktı. Ebû Mihcen (radıyallahu anh), 'Ben içki içiyordum, had cezası alarak günahımdan temizleniyordum. Fakat benden had cezasını düşürünce Allah'a and olsun bir daha içmeyeceğim' dedi."

943. İbn Ebî Şeybe, bu hadisi bu isnadla rivayet etmiştir. Hadisinde şöyle denmiştir: "İnsanlar savaş meydanında onun kahramanlığını gördüklerinde onun insan değil de bir melek olduğunu sandılar."[195]

944. Seyf, *el-Futûh* adlı eserinde hadiseyi anlatmış, kıssayı uzunca zikretmiş, fakat şiire başka beytler de eklemiştir. Kıssayı anlatırken şöyle demiştir: "Ebû Mihcen, savaşta büyük kahramanlık örneği gösterdi. Tekbir getiriyor, düşmana saldırıyordu. Önünde hiç kimse duramıyordu. Düşmanı tırpanla ot biçer gibi çok kötü biçiyordu. İnsanlar hayretler içinde kaldı, onun kim olduğunu bilmiyorlardı."[196]

---

[194] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 17077; İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, IV, 184. İbn Hacer: "Hadisin isnadı sahîhtir." (*el-İsâbe*, IV, 174).

[195] *el-Musannef*, XII, 560-563. İbn Abdilber de İbn Ebî Şeybe isnadıyla *el-İstî'âb* (IV, 187) adlı eserde rivayet etmiştir.

[196] İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 187.

HZ. AMMAR B. YASİR'İN KAHRAMANLIĞI

A) Yemâme Savaşında insanlara cesaret vermesi ve savaşması

945. Hâkim ve İbn Sa'd, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Ammâr b. Yâsir'i (radıyallahu anh) gördüm, Yemâme Savaşında bir kaya üzerine çıkmış ve 'Ey Müslüman topluluğu! Cennetten mi kaçıyorsunuz? Ben Ammâr b. Yâsir! Cenetten mi kaçıyorsunuz? Ben Ammâr b. Yâsir, bana doğru gelin!' diye sesleniyordu. Kulağının kesilmiş halde sallandığını gördüm fakat buna rağmen savaşıyordu."[197]

b) Hz. Ammâr'ın savaş esnasında cennete iştiyakı

946. Hâkim, Ebû Abdirrahmân es-Sülemî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sıffîn Savaşında Hz. Alî ile beraber bulunuyorduk. Hz. Alî bilfiil savaşa katılmasın diye yanında iki kişi görevlendirmiştik. Nöbetçiler de bir gaflet fark edince düşmana öyle hücum ederdi ki, kılıcı kana bulanmadan geri dönmezdi ve 'Beni mazur görün, kılıcım körelmeyene kadar dönemedim' derdi. Ammar'ı ve Haşim b. Utbe'yi (radıyallahu anhuma) gördüm, Ammâr, safların arasında koşuyor ve 'Ey Hâşim! Vallahi bu adama (Hz. Alî'ye) muhalefet edilecek, askerleri onu yalnız bırakacaktır' dedi. Sonra 'Ey Hâşim! Cennet kılıçların altındadır. Ben bu gün sevgililerime; Muhammed ve cemaatine ulaşacağım. Ey Hâşim! Sen tek gözlü adamsın, tek gözlü olanlarda hayır yoktur. Çünkü tek gözlüler, zorluklara tahammül edemezler' dedi. Hâşim, sancağı salladı ve şöyle dedi:

أعور يبغي أهله مَحَلاً قد عالج الحياة حتى ملاً

لا بد أن يَفُلّ أو يُفَلاً

Tek gözlü adam, çok yaşamış ve artık bıkmıştır

Bu gün ya düşmanı hezimete uğratacak, ya da ölecektir.

Hz. Hâşim, sonra Sıffîn vadilerinden bir vadiye daldı. Abdurrahman anlatıyor: O gün baktım, Hz. Ammâr nereye doğru gitse Hz. Muhammed'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabı da onun peşine takılıyordu. Hz. Ammâr sanki onlar için bir bayraktı."[198]

---

[197] Hâkim, *Müstedrek*, III, 385; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 181.
[198] Hâkim, *Müstedrek*, III, 394.

947. İbn Cerîr de hadisi rivayet etmektedir: "Hz. Ammâr'ı (radıyallahu anh) gördüm, Sıffîn vadilerinden hangi vadiye dalsa illa Hz. Peygamber'in ashabı onun peşinde oluyordu. Hâşim b. Utbe'nin yanına geldiğini gördüm. Hâşim, Hz. Alî'nin ordusunun bayrağını taşıyordu. Hz. Ammâr, 'Ey Hâşim! İlerle! Cennet kılıçların altındadır. Ölüm ise mızrakların ucundadır. Cennet kapıları açılmıştır. İri gözlü huriler süslenmiştir. Bu gün sevgililere; Muhammed ve cemaatina ulaşma günüdür' dedi. Hz. Ammâr ve Hz. Hâşim saldırıya geçti ve ikisi de şehid oldu. Allah onlara rahmet etsin. O gün Hz. Alî ve ordusu Şam ehline bir tek insanın hücumü gibi saldırdılar. Hz. Ammâr ve Hz. Hâşim ise ordu için bayrak gibiydiler." [199]

---

[199] İbn Cerîr, *et-Târîh,* V, 40, 41; İbn Kesîr, *el-Bidâye,* VII, 27. Bu hadisi, Taberânî, Ebû Ya'lâ uzunca, İmam-ı Ahmed (*Müsned,* II, 161, 164, 206) muhtasar olarak rivayet etmiştir. Heysemî: "İmam-ı Ahmed ve Ebû Ya'lâ'nın râvileri sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 241).

HZ. AMR B. MA'DÎ KERİBE EZ-ZEBÎDÎ'NİN KAHRAMANLIĞI

a) Yermûk savaşında savaşması

948. İbn Âiz *el-Meğâzî* adlı eserinde Malik b. Abdillâh[200] el-Has'amî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Yermûk Savaşında meydana ortaya çıkıp savaşan kişiden daha iyisini görmedim. İlc denen acem karşısına çıktı, onu öldürdü, sonra başkası çıktı onu da öldürdü. Sonra düşman ordusunu hezimete uğrattılar, düşman ordusu kaçarken peşinden gitti, sonra dönüp kendisine ait olan büyük çadıra girdi. Oturdu, bir tabak yemek istedi, etrafındakileri de yemeğe çağırdı. Birine 'Bu kimdir' diye sordum. 'Amr b. Ma'dî Keribe'dir (radıyallahu anh)' dedi.

b) Kâdisiyye Savaşında savaşması ve tek başına hücum etmesi

949. İbn Ebî Şeybe, İbn Âiz, İbn Seken, Seyf b. Ömer, Taberânî ve başkası sahîh senedle Kays b. Ebî Hâzım'dan şöyle rivayet etmektedir: "Kâdisiyye Savaşında bulundum. Hz. Sa'd, ordu komutanıydı. Amr b. Ma'd'i Keribe, safların arasından geçiyor ve 'Ey muhacir topluluğu güçlü aslanlar gibi olun. İranlılar, mızrak atmaya başlayınca ümitsizliğe kapılmışlar anlamına gelir. İranlıların seçkin savaşçılarından biri ona bir ok attı, ok yayın başına isabet etti. Hz. Amr, onun üzerine yürüyüp ona bir mızrak darbesi indirdi ve onun belini kırdı. Sonra inip adamın üzerinde işe yarayan eşyalarını aldı." [201]

950. İbn Asâkir, ayrı bir tarikle daha uzunca kıssayı rivayet eder, hadisin sonunda şöyle denmektedir: "Hz. Amr'a keskin bir ok atıldı ve atının eyerine isabet etti. Hz. Amr ok atan kişinin üzerine yürüdü ve bir çırpıda kaptı, onu iki saf arasına yatırdı ve kellesini kopardı ve 'İşte böyle yapın!' dedi."

951. Vâkidî, Îsa Hayyat tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Amr b. Ma'dî Keribe (radıyallahu anh), Kâdisiyye Savaşında tek başına düşman ordusuna hücum etti, onlara darbe indirdi sonra Müslümanlar yetişti. Onu çembere almışlardı, o da kılıcıyla onlara darbe indiriyordu. Nihayet hepsi çekildi."

952. Taberânî,[202] Muhammed b. Sellâm el-Cumahî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Hz. Sa'd'a 'Sana iki bin askere bedel olan iki kişiyi yolluyorum; bunlar Amr b. Ma'dî Keribe ve Talha b. Huveylid'dir' dedi."

---

[200] Asılda "Ubeydullâh" olarak gelmiş, bu yanlıştır. *(B).*

[201] *el-Musannef*, XII, 558-560; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVII, 98.

[202] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVII, 97.

953. Devlâbî, Ebû Sâlih b. Vecîh'den şöyle rivayet etmektedir: "Hicri yirmi birinci senesinde Nihâven Savaşı oldu. O gün Nu'mân b. Mukarrin şehid düştü. Sonra Müslümanlar hezimete uğradı. Amr b. Ma'dî Keribe fetih gerçekleşene kadar var gücüyle savaştı. Çok yara aldı ve Rûze adlı köyde ruhunu teslim etti."[203]

---

[203] İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 18.

ABDULLAH B. ZÜBEYR'İN KAHRAMANLIĞI

Zâlim Haccac ile savaşması ve şehid olması

954. Taberânî, Urve b. Zübeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Mu'âviye vefat edince Abdullah b. Zübeyr, Mu'âviye'nin oğlu Yezid'e bey'at etmedi. Yezid'e açık şekilde hakaret ediyordu. Bu, Yezid'in kulağına gelince Yezid de 'Yemin ederim ki, ya elleri bağlı olarak huzuruma gelecek veya üzerine bir ordu gönderirim' dedi. İbn Zübeyr'e 'Gel sana gümüşten bilezik yapıp takalım, onun üzerine de elbiselerini giyin, Yezîd'i de yemininden kurtarasın! Sulh daha güzeldir' denildi. İbn Zübeyr 'Allah, onun yeminini yerine getirmesin' dedi ve sonra şöyle şiir söyledi:

ولا ألين لغير الحق أسأله حتى يلين لضرس الماضغ الحجر

Haktan başkası için yumuşamam ve hakkı istiyorum.

Ancak taş, çiğneyenin dişleri için yumuşarsa ben de yumuşarım.

Sonra şöyle devam etti: "İzetli olup bir kılıç darbesi yemek, benim için zelil olup bir çubuk darbesi yemekten çok daha iyidir. Sonra halkı kendisine bey'at etmeye davet etti, Yezid b. Mu'âviye'ye açıkça muhalefet etti. Yezid b. Mu'âviye, onun üzerine Müslim b. Ukbe el-Mürrî'yi Şam askerlerden oluşan orduya komutan tayin ederek gönderdi. Yezid, kendisine önce Medine ahalisiyle savaşmasını, onların işini bitirdikten sonra Mekke'ye yönelmesini emretti.

Müslim b. Ukbe, Medine'ye vardı, Hz. Peygamber'in kalan tüm sahabîleri ondan kaçtı. Medine'de korkunç şeyler yaptı, çok insan öldürdü. Sonra Medine'den çıkıp Mekke'ye doğru yola koyuldu. Yolda biraz ilerledikten sonra can verdi. Onun yerine komutanlığa Husayn b. Nümeyr el-Kindî geçti. Yezîd, ona 'Ey İbn Barzaa el-Himârî'nin oğlu! Kureyş'lilerin hilelerinden sakın! Onlara karşı ancak mızrak darbesi ve başını uçurma muamelesi yap!' dedi. Husayn, yola çıkıp Mekke'ye geldi. Mekke'de ibn Zübeyr'le (radıyallahu anh) birkaç gün savaştı... Husayn b. Nümeyr'e Yezid b. Muâviye'nin ölüm haberi ulaştı, hemen savaşı bırakıp kaçtı. Yezid öldükten sonra Mervân b. Hakem kendisine bey'at edilmesi için insanlara çağrıda bulundu... Sonra Mervan da öldü, ondan sonra Abdulmelik kendisine bey'at edilmesini istedi ve Şam ahalisi ona bey'at etti. Minbere çıkıp hutbe verdi ve 'Sizden kim İbn Zübeyr'in hakkından gelecek?' dedi. Haccâc, 'Ben ey mü'minlerin emiri!' dedi. Abdulmelik, ona susmasını söyledi. Sonra bir daha tekrar etti, yine Haccac

'Ben ey mü'minlerin emiri! Rüyamda onun cübbesini çıkarıp giydiğimi gördüm' dedi. Abdulmelik, askerin yönünü Mekke'ye doğru çevirip sancağını bağladı. Mekke'de İbn Zübeyr'in üzerine yürüdü. Mekke'de onunla savaştı. İbn Zübeyr, Mekkelilere 'Bu iki dağı onlara kaptırmayın! Bu iki dağa hakim olmadıkları müddetçe siz onlara galip geleceksiniz' dedi. Az zaman geçmedi, Haccac ve askerleri Ebû Kubeys dağına hakim oldu, orda mancınık kurup mancınıkla İbn Zübeyr ve askerlerini (radıyallahu anhum) Mescitte taş yağmuruna tuttular.

İbn Zübeyr'in şehid olacağı sabah vakti gelince, annesi Esmâ bt. Ebî Bekr'in yanına girdi. Annesi o zaman yüz yaşındaydı. Ne bir dişi düşmüş, ne de gözleri zayıflamıştı. Annesi, oğlu Zübeyr'e 'Ey Abdullah! Savaş nasıl devam ediyor?' dedi. İbn Zübeyr, 'Düşman ordusu, buraya buraya ulaştı' dedi ve gülmeye başladı. Sonra 'Ölümde rahatlık vardır' dedi. Annesi, 'Ey yavrum! Umulur ki, benim ölmem için dua edeceksin. Fakat ben iki şeyden birini görmeden ölmek istemiyorum; ya sen halife olacaksın ve benim gözüm aydın olacak ya da Allah yolunda şehid olacaksın, Allah da seni şehid defterine yazacaktır' dedi. İbn Zübeyr, sonra annesiyle vedalaştı. Annesi ona 'Ey yavrum! Ölüm korkusuyla olmaya ki dininden taviz veresin' dedi ve İbn Zübeyr, annesinin huzurundan çıktı, Mescidi Haram'a girdi. Hacer-i Esved'i mancınıkların attığı taşlardan korumak için iki kapı yaptırmışlardı. İbn Zübeyr, Hacer-i Esved'in yanında otururken yanına biri gelip 'Sana Kâ'be'nin kapısını açalım mı, oraya çık' dedi. Hz. Abdullah, şöyle bir süzdü adamı sonra kendisine 'Arkadaşını her şeyden korursun, ancak ölümden koruyamazsın! Kâbe'nin bu mekandan bir ayrıcalığı var mıdır? Allah'a and olsun! Bu zâlimler, sizi Kâbe'nin perdelerine asılı dahi görseler yine öldürürler' dedi. Kendisine 'Onlarla sulh yapmak için konuşmayacak mısın?' denildi. İbn Zübeyr, 'Artık sulh zamanı mıdır? Vallahi sizi ellerine geçirseler, hepinizi keserler' dedi ve şu şiiri söyledi:

ولستُ بمبتاعِ الحياةِ بسُبَّةٍ   ولا مُرْتَقٍ مِن خشية الموت سُلَّما
أنافس سهماً إنه غير بارحٍ   ملاقي المنايا أيّ صرف تيمّما

Ben, zelil ve hor bir hayatı asla istemem
Ölüm korkusundan dolayı hiçbir merdiveni çıkmam

Ölüm saçan oku elimden asla bırakmam

Her nereye doğru gitmek istesem de.

İbn Zübeyr, sonra akrabalarına doğru gitti, onlara övgüler yağdırdı ve 'Her biriniz, yüzünüzü koruduğunuz gibi kılıcınızı da koruyunuz! Sizden hiç kimse asla kılıcını kırıp kadın gibi eliyle kendini mudafaa etmesin! Katıldığım tüm savaşlarda hep ilk safta bulundum. Asla yara acısı duymadım, duydumsa da onu tedavi olurken duymuşumdur' dedi. Onlar, öyle bir durumda iken Cumah kapısından düşman bazı askerler girdi, onların içinde Esved de vardı. 'Bunlar kimlerdir?' dedi. Humus ahalisinden olduğu söylendi. İbn Zübeyr, yanında iki kılıçla onlara saldırdı. İlk Esved'e saldırdı, ona öyle bir darbe indirdi ki, ayağını kopardı. Esved, kendisine 'Ah! Ey zina edici kadının oğlu!' dedi. İbn Zübeyr (radıyallahu anh), ona 'Ey Hâm oğlu! Ebû Bekr'in kızı Esmâ mı zina edendir?' dedi. Sonra onları mescitten geri püskürttüler, İbn Zübeyr de oradan döndü. Bir de baktı, düşman ordusu Sehm kapısından da girmiş. 'Bunlar kimlerdir?' dedi. Bunlar Ürdün ahalisidir' denildi. Onlara hücum etti ve şöyle diyordu:

لا عهد لي بغارة مثل السَّيْل لا ينجلي غبارها حتى الليل

Sel gibi akan saldırıdan haberim yoktu

Saldırının toz dumanı akşama kadar ortadan kalkmaz.

Onları da mescitten geri püskürttüler. Bu kez de Mahzûm kapısından bazı askerlerin girdiğini gördü, onlara da hücum etti ve şöyle diyordu:

لو كان قِرْني واحدًا كفيته

Düşmanım bir kişi olsaydı onun hakkından gelirdim.

Kâ'be'nin üstüne düşmanlarına kerpiç ve başka şeyler atan adamları vardı. İbn Zübeyr, onlara hücum edince başına bir kerpiç darbesi aldı ve başı yarıldı. Durdu ve şöyle dedi:

وَلَسْنَا عَلَى الْأَعْقَابِ تَدْمَى كُلُومُنَا وَلَكِنْ عَلَى أَقْدَامِنَا يَقْطُرُ الدِّمَا

Yarıklarımızdan akan kanımız, topuklarımıza akmaz

Bizim kanımız ayaklarımız üzerine damlar.

Sonra yere düştü, iki azatlısı ona bir şey yapmasınlar diye kendilerini onun üzerine attılar ve şöyle diyorlardı:

العبد يحمي ربّه ويحتمي

Köle efendisini korur, onu himaye eder!

Sonra düşman ordusu Hz. Abdullah'ın üzerine yürüdü ve başını kestiler."[204]

955. Ebû Nu'aym ve Taberânî Ebû İshak'tan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Zübeyr (radıyallahu anhuma), Mescid-i Haram'da şehid edildiğinde ben de vardım. Düşman ordusu, mescidin kapısından girmeye başladı. Hangi kapıdan düşman saldırsa İbn Zübeyr hemen onlara tek başına hücum eder ve onları geri püskürtürdü. O böyle hücum ederken mescidin kubbelerinden biri kırıldı, başını yardı, kendisi de yere serildi ve şu şiiri söylüyordu:

أسماءُ ان قُتِلْتُ لا تبكيني لم يبقَ الا حَسَبي وديني

وصارت لانت به يميني

Ey Esmâ! Eğer öldürülürsem sakın ağlama!

Onurum ve dinimden başka bir şeyim kalmadı.

Bir de sağ tarafımı yumuşatan bir kılıcım kaldı.[205]

---

[204] Heysemî: "Bu hadisi Taberânî rivayet etmiş, hadisin isnadında Abdulmelik b. Abdirrahman ez-Zimârî var, İbn Hibban ve başkası ona sıka demiş, Ebû Zur'a ve başkası ise zayıf demiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 255). Bu hadisi, İbn Abdilber *el-İstî'âb* (II, 203) adlı eserinde uzunca rivayet etmiş, Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 331) adlı eserinde muhtasar olarak buna yakın şekilde rivayet etmiş, Hâkim *Müstedrek* (III, 550) adlı eserinde kıssanın başından biraz rivayet etmiştir.

[205] Heysemî: "Bu hadisi Taberânî rivayet etmiştir, hadisin isnadında tanımadığım birçok kimse vardır." (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 256).

SAHABENİN ALLAH YOLUNDA SAVAŞMAKTAN KAÇANLARA KIZMASI

a) Sahabelerin, Seleme b. Hişâm'a kızması

956. Hâkim, Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Seleme, Seleme b. Hişâm b. Muğîre'nin eşine 'Ne oldu, artık Seleme'nin Hz. Peygamber ve sahabîlerle namaz kılmaya geldiğini göremiyorum?' dedi. Eşi, 'Vallahi gelmeye takati yok. Ne zaman gelse insanlar, ona 'Ey firar eden kişi! Allah yolunda savaşmaktan mı kaçtınız?' diye sesleniyorlar. Bundan dolayı evinde oturuyor, dışarı çıkmıyor ' dedi. Çünkü Seleme, Mûte Savaşında Halid b. Velîd ile beraberken savaştan kaçmıştı."[206]

b) Bir sahabînin, Ebû Hüreyre'ye kızması

957. Hâkim, Vakidî← Ebû Hüreyre tarikiyle şöyle rivayet etmektedir: "Ben ve amcaoğlum arasında bir konuşma geçti. O bana 'Mûte Savaşında niye kaçtın?' dedi. Ben de ona ne diyeceğimi bilmedim."[207]

SAVAŞTAN KAÇTIĞINDAN DOLAYI PİŞMAN OLMAK

a) İbn Ömer ve ashabının Mûte Savaşında kaçtıklarından dolayı pişman olmaları, Hz. Peygamber'in onlara sözü

958. İmam-ı Ahmed, Abdullah b. Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber bir seriyyedeydim. İnsanlar, savaştan kaçtı, ben de kaçanlar içindeydim. Sonra pişman olduk ve 'Nasıl bunu yaptık, savaştan kaçarak Allah'ın gazabıyla dönmüş olduk' dedik. Önce 'Keşke Medine'ye girip geceyi orda geçirseydik'[208] dedik. Fakat sonra 'Hz. Peygamber'e durumumuzu arz edelim, eğer bizim için tövbe varsa ne ala, yok eğer tövbe yoksa çekip gidelim' dedik. Sabah namazından evvel Hz. Peygamber'e geldik ve bizim için *'Bunlar kimdir?'* diye sordu. 'Biz firar edenleriz' dedik. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Hayır, siz kaçanlar değil, bilakis siz merkeze dönüp bir daha saldırmak isteyenlersiniz.*

---

[206] Hâkim: "Bu hadis müslim'in şartı üzere sahîh bir hadistir. Fakat Şeyhân rivayet etmemiştir." Zehebî de ona katılmıştır. (*Müstedrek*, III, 42). İbn İshak da hadisi bu lafızla rivayet etmiştir. (*Sîretu İbn Hişâm*, II, 382, 383; *el-Bidâye*, IV, 249).
[207] Hâkim, *Müstedrek*, III, 42.
[208] Asılda "Katalnâ" diye gelmiş, böyle bir lafız *Müsned*-i Ahmed'de yoktur.

Ben sizin ve Müslümanların merkeziyim' buyurdu. Biz de vardık onun elini öptük."[209]

959. İmam-ı Ahmed, Abdullah b. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bizi bir seriyyeye gönderdi. Düşmanla karşılaştığımızda sabahın erken vaktinde hezimete uğradık. Bir gece gizlenerek bir cemeatle Medine'ye geldik. Sonra 'Hz. Peygamber'in huzuruna gidip özür dileyelim' dedik. Yola çıktık ve onunla karşılaştık. Kendisine 'Biz firar edenleriz ya Resulallâh!' dedik. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Hayır, siz bir daha savaşmak için geri çekilenlersiniz. Ben sizin merkezinizim'* buyurdu. Esved, *'Ben tüm Müslümanların merkeziyim'* şeklinde buyurduğunu söyledi."[210]

960. Beyhakî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) hadisi bu mealde rivayet eder, hadisinde şöyle denmektedir: "Hz. Peygamber'e 'Biz, Firar edenleriz ya Resulallâh' dedik. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Hayır siz, bir daha saldırmak için merkeze dönenlersiniz'* buyurdu. Biz de 'Ya Resulallâh! Medine'ye gelmemeyi düşünüyoruz, deniz yolculuğuyla başka diyarlara gideceğiz' dedik. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Yapmayın bunu! Ben, her müslümanın merkeziyim'* buyurdu."[211]

b) Cisr Savaşında Kaçan Muhacir ve Ensar'ın Üzülmesi ve Hz. Ömer'in Onları Teselli Etmesi

961. İbn Cerîr, Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Zeyd, gelince Hz. Ömer b. Hattâb, benim odamın yanından geçiyordu. Hz. Abdullah'a 'Ey Abdullah b. Zeyd! Ne oldu?, Ey Abdullah b. Zeyd! Neyin var?' dedi. Hz. Abdullah da 'Haber sana ulaştı ey mü'minlerin emiri!' dedi. Hz. Ömer'in yanına vardığında 'İnsanların yaptıklarını anlattı. Bu olayda hazır olup olayı onun kadar güzel anlatanı görmedim. İnsanlar, savaştan dönünce Hz. Ömer (radıyallahu anh), muhacir ve Ensar'ın savaştan kaçtıklarından dolayı ne kadar acı çektiklerini gördü ve şöyle dedi: 'Ey Müslüman topluluğu! ızdırap çekmeyiniz! Ben merkezinizim, siz kaçmadınız merkezinize sığındınız' dedi."[212]

---

[209] Ahmed, *Müsned*, II, 23, 58, 70, 76, 99, 100, 110.
[210] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 248.
[211] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 77, Ebû Dâvud, 2647, 5223; Tirmizî, 1716; İbn Mâce, 3704; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 107; İbn Kesîr, *Tefsîr, II, 294*
[212] İbn Cerîr, *et-Târîh*, IV, 70.

c) Mu'âz el-Kârî'nin Cisr Savaşında firar ettiğinden dolayı üzülmesi ve Hz. Ömer'in ona sözü

962. İbn Cerîr, Muhammed b. Abdirrahman b. Husayn ve başkasından şöyle rivayet etti: "Neccâroğullarından Mu'âz el-Kârî (radıyallahu anh), o savaşta hazır olup kaçan kimseler içindeydi. Bu savaş, Ebû Ubeyd Köprüsü Savaşıydı. Bu ayeti okuyunca hep ağlardı

﴿وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَى فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾

"Tekrar savaşmak için bir tarafa çekilme veya diğer bölüğe ulaşıp mevzi tutma durumu dışında, kim öyle bir günde onlara arka çevirirse muhakkak ki, o, Allah'ın gazabını hak etmiş olarak döner. Onun yeri cehennemdir. Orası varılacak en kötü yerdir." (Enfâl: 16).

Hz. Ömer (radıyallahu anh), kendisine 'Ey Mu'âz ağlama! Ben senin merkezinim, sen sadece merkezine geri döndün' derdi."[213]

963. İbn Sa'd, Abdurrahman b. Ebî Leylâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Sa'd b. Ubeyd, Hz. Peygamber'in ashabındandı. Ebû Ubeyd şehid olunca savaştan kaçmıştı. Kendisine Kârî (güzel Kur'ân okuyan) denmekteydi. Hz. Peygamber'in ashabından Kârî lakabı takılan tek kişiydi, ondan başka kimseye denmiyordu. Hz. Ömer b. Hattâb, kendisine 'Şam'a gitmek ister misin? Müslümanlar o cephede azaldı. Düşman da o cephede iyice azdı. Belki de savaştan firar etmenin günahını temizlersin' dedi. Hz. Sa'd, 'Hayır, ben kaçtığım yere yine gitmek, benim kaçmama sebeb olan düşmanımla karşılaşmak istiyorum' dedi. Hz. Sa'd da Kâdisiyye'ye gitti ve orda şehid oldu."[214]

---

[213] İbn Cerîr, *et-Târîh,* IV, 70.

[214] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 300.

ALLAH YOLUNDA SAVAŞA ÇIKAN KİMSEYİ SAVAŞ MALZEMELERİYLE DONATMAK VE ONA YARDIM ETMEK

a) Hz. Peygamber savaşa çıkmadığı zaman silahını Hz. Üsâme veya Hz. Alî'ye verirdi

964. İmam-ı Ahmed[215] ve Taberânî, Cebele b. Hârise'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), savaşa çıkmadığında silahını Hz. Alî'ye veya Hz. Üsâme'ye (radıyallahu anhuma) verirdi." [216]

b) Ensar'dan biri, hastalanınca silahını başka birine verirdi

965. Ebû Dâvud, Enes b. Mâlik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Eslem kabilesinden bir genç, 'Ya Resulallâh! Ben cihada çıkmak istiyorum. Fakat silah teçhizatım yok' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Ensar olan filan adama git, o savaş hazırlığını yapmış, fakat hastalanmıştır'* dedi. Hz. Peygamber, kendisine *"Ensar'dan falan kişiye git ve ona 'Hz. Peygamber sana selam söylüyor ve teçhizatını sana versin' diyor"* dedi. Sahabî de gidip Hz. Peygamber'in dediğini kendisine aktardı. Medineli sahabî de hanımına 'Ey hanım! Savaş için yaptığım hazırlıkları ver, hiçbir şey bırakma! Allah'a and olsun! Hiçbir şey bırakmayacaksın ki, senin için de onda hayrın olsun' dedi." [217]

c) Savaşa gitmek isteyen kişiye yardım edecek kişiyi yönlendirmek

966. Müslim, Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Bineğim yorulduğu için beni taşımıyor, bana bir binek ver' dedi. Hz. Peygamber de '*Bende binek yok'* dedi. Bir sahabî, 'Ya Resulallâh! Ben onu bineğe bindirecek birine yönlendiririm' dedi. Hz. Peygamber de *'Kim bir hayra yönlendirirse ona da yapan kadar mükâfat vardır'* dedi."[218]

---

[215] *Müsned* in içinde Cebele b. Hârise'nin *Müsned*i düşmüştür. *(B).*

[216] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 2194. Heysemî: "Ahmed'in isnadındaki râviler sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 283).

[217] Ebû Dâvud, *es-Sünen*, 2780. Bu hadisi, Müslim (II, 137) ve Beyhakî (IX, 28) de Enes'den (radıyallahu anh) buna yakın bir şekilde rivayet etmiştir.

[218] Müslim, II, 137. Beyhakî (9/28), bu hadisi Ebû Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) buna yakın şekilde rivayet etmiştir.

d) Hz. Peygamber'in, sahabeyi savaşa çıkanlara yardım etmeye teşvik etmesi

967. Beyhakî, Hâkim -hadise sahîh demiştir- Câbir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), savaşa çıkmak isteyince *'Ey muhacir ve Ensar topluluğu! Kardeşlerinizden bazısının ne malı, ne yardım alacak akrabası vardır. Her biriniz onlardan ikişer veya üçer kişi alıp teçhizatına kefil olsun!'* Bizden her zengin kendi bineğini garibanlarla paylaştırarak nöbetleşe biniyordu. Ben de yanıma iki veya üç kişi aldım, onlarla nöbetleşe bineğe biniyordum."[219]

e) Ensar'dan birinin, Vâile b. Aska'ya yardım etmesi

968. Beyhakî, Vâile b. Aska'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Tebûk gazvesi için çağrıda bulundu. Ben de ailemin yanına uğradım ve akabinde yola çıktım. Sahabenin öncüleri yola çıkmıştı. Medine'de dolaşıp 'Payına düşen ganimete mukabil kişiyi bir bineğe bindiren var mı?' diye seslendim. Ensar'dan yaşlı biri, 'Ganimet payı bizimdir, onu nöbetleşe bineğimize bindiririz, yemeği de bize ait' dedi. Ben de 'Tamam, kabul' dedim. Adam da 'Allah'ın bereketiyle yürü!' dedi. Çok iyi bir arkadaşla yola çıkmıştım. Allah (celle celâlühü) bize bolca nimet verdi. Benim payıma birkaç genç deve düştü. Medine'ye gelene kadar onları sürüp adama getirdim. Adam develerden birinin sırtına bindi ve 'Develerini sür' dedi. Sonra yine 'Develerini sür' dedi. Akabinde adam, 'Senin develerin sana hayırlı olsun!' dedi. Ben de 'Bu sana şart koştuğum ganimetindir' dedim. Adam ise 'Payına düşen develerini al ey kardeşimin oğlu! Biz bu payı kastetmemiştik' dedi."

Beyhakî: "Yani adam, 'İstediğimiz seni kiralayıp payını almak değil, amacımız senin ecir ve sevabına ortak olmaktır' demek istedi."[220]

f) Hz. Abdullah'ın, Allah yolunda yardımlaşmak hakkında sözü

969. Taberânî, Abdullah'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Allah yolunda bir kamçı yemek, benim için bir hac yapıp ardından bir daha hac yapmaktan çok daha sevimlidir."[221]

---

[219] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 172; *Müstedrek*, II, 90.
[220] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 28.
[221] Heysemî: "Bu hadisi Taberânî rivayet etmiş, isnadındaki râviler de sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 284).

ÜCRETLE CİHADA ÇIKMAK

a) Avf b. Malik ile bir adamın kıssası

970. Taberânî, Avf b. Mâlik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), beni bir askeri birlik içinde gönderdi. Bir adam, 'Bana ganimetten pay verirsen seninle beraber savaşa çıkarım' dedi. Sonra adam, 'Vallahi bilmiyorum, ganimet elde edecek misiniz, etmeyecek misin? En iyisi sen bana belli bir ücret ver, ben de savaşa çıkayım' dedi. Ben de ona üç dinar ücret sözü verdim. Savaştık ve çok ganimet elde ettik. Hz. Peygamber'e yaptığımızı sordum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), '*Ben onun için dünya ve ahirette kendisinin aldığı bu üç dinar haricinde bir hayır görmüyorum*' buyurdu."[222]

b) Ya'lâ b. Münye ile bir adamın kıssası

971. Beyhakî, Abdullah b. Deylemî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ya'lâ b. Münye (radıyallahu anh) anlatıyor: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), gazveye çıkılması için tâlimat verdi. Ben de hizmetçisi olmayan yaşlı biriydim. Ücretle birini tutmak istedim, ona bana yardımcı olacağına mukabil ücret verecektim. Birini buldum. Gazveye çıkma vakti yaklaşınca adam bana geldi ve 'Payların ne olacağını bilmem, bana düşen payın da ne kadar olacağını bilmem. Sen en iyisi bana belli bir ücret tayin et, ister ganimet payı olsun ister olmasın, ben ücretimi alırım' dedi. Ben de ona üç dinar vereceğimi belirttim. Ganimet elde ettiğimizde ganimetten payını vermek istedim, fakat üç dinar tayin ettiğimi hatırladım. Hz. Peygamber'e gidip durumu anlattım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), '*Bu gazvesinde o adama ne dünya ne ahiret için bu tayin ettiğin üç dinardan başka kazancı olduğunu görmüyorum*' dedi."[223]

---

[222] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVIII, 146.Heysemî: "İsnadında Bakiyye var (müdellis biridir), o da kendisinden evvel olan kişiden hadisi işittiğini belirtmiş (yani hadiste problem yoktur)." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 323).

[223] Beyhakî, *es-Sünen*, VI, 331.

BAŞKASININ MALIYLA CİHADA ÇIKMAK

Meymûne bt. Sa'd'ın Hz. Peygamber'e bunu sorması ve cevabı

972. Taberânî, Meymûne bt. Sa'd'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Ya Resulallâh! Savaşa çıkmayıp malını savaşa gidilmesi için harcayan adam hakkında ne dersin? Onun mu, giden için mi mükâfat vardır?' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), '*Adam için malının mükâfatı var, cihada çıkan için ise Allah'ın ona takdir ettiği mükâfat vardır*' buyurdu." [224]

KENDİ YERİNE BAŞKASINI CİHADA GÖNDERMEK

Bir adamın Hz. Alî ile kıssası

973. Beyhakî ve başkası Alî b. Ebî Rabîa el-Esedî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, bir çocuğunu alıp Hz. Alî'ye kendi yerine savaşa katılması için getirdi. Alî (radıyallahu anh), 'Yaşlı adamın fikri, benim için genç birinin savaşa katılmasından daha sevimlidir' dedi."[225]

SAVAŞA GİTMEK İÇİN DİLENENLERİN KINANMASI

Hz. Ömer'in, savaşa katılmak için insanlardan dilenen bir gence kızması

974. Beyhakî, Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "Genç ve güçlü biri mescide girdi, elinde eni geniş oklar vardı. 'Allah yolunda kim bana yardımcı olacak' diyerek mal istedi. Hz. Ömer, huzuruna getirilmesi için emir verdi ve adam getirildi. Hz. Ömer, 'Bu adamı benden ücretle alıp götürüp çalıştırmak isteyen var mıdır?' dedi. Ensar'dan biri, 'Ben ey mü'minleri emiri!' dedi. Hz. Ömer, 'Aylık ona ne kadar verirsin?' dedi. Adam da 'Bu kadar, bu kadar' dedi. Hz. Ömer de 'Al ve git!' dedi. Bir ay adamın arazisinde çalıştı. Sonra Hz. Ömer, o adama 'Yanında çalışan ne yaptı?' dedi. Adam, 'iyi çalışıyor, ey mü'minlerin emiri!' dedi. Hz. Ömer de 'Onu ve aylığını bana getir' dedi. Adam da onu ve dirhem dolu bir kese getirdi. Hz. Ömer, gence 'Al bu parayı, ister şimdi gidip cihad edersin, ister gidip oturursun' dedi."[226]

---

[224] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 25, h. 69. Heysemî: "İsnadında tanımadığım biri var." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 323).
[225] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 164.
[226] Ali e-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 217.

CİHAD İÇİN BORÇ ALMAK

Sahabenin bunu Hz. Peygamber'e sorması, onun da cevabı

975. Ebû Ya'lâ, Ubeydullah b. Abdillah←İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam geldi ve 'Hz. Peygamber'in atlar hakkında bir şey dediğini işittin mi?' diye sordu. İbn Mes'ûd da 'Evet, işittim' Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Atın alnında kıyamete kadar hayır asılıdır. Allah adına atı satın alınız, Allah adına borca veriniz!'* dedi. Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Nasıl Allah adına satın alalım, Allah'a borca verelim' denildi. Hz. Peygamber de *'Savaşta payımıza düşen ganimete kadar size borç verdik, Allah bize fetih sağlayana kadar sattık' deyiniz! Savaş için hazırlıklı olduğunuz müddetçe refah içinde yaşarsınız. Ahir zamanda bazı kimseler olacak, cihaddan şüphe edecekler. Onların zamanında siz cihad ediniz, sonra savaşa çıkınız! Çünkü gazve o günlerde cihad etmek hayırlı işler doğuracaktır'* buyurdu." [227]

HZ. PEYGAMBER'İN CİHADA ÇIKANLARI UĞURLAMASI VE ONLARA CESARET VERMESİ

a) Hz. Peygamber'in onlarla beraber yürümesi ve onlara dua etmesi

976. Hâkim, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), mücahitlerle beraber onları (Ka'b b. Eşref'i öldürmek için) yolcu ederken onlarla Bakîu'l-Ğarkad'a kadar yürüdü, sonra şöyle buyurdu: *'Allah'ın ismiyle ilerleyin, ey Allah'ım onlara yardım et!'*"[228]

977. Hâkim, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Yezid yemeğe davet edildi. Geldiğinde şöyle dedi: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), orduyla vedalaşınca *'Sizin dininizi, emanetlerinizi, amellerinin sonucunu Allah'a emanet ediyorum'* derdi."[229]

---

[227] Ahmed, *Müsned*, 5396. Heysemî: "İsnadında Bakiyye var, müdellis biridir, diğer râviler ise sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 280).

[228] Hâkim: "Bu hadis, Müslim'in şartı üzere sahîh bir hadistir." (*Müstedrek*, II, 98).

[229] Hâkim, *Müstedrek*, II, 97.

b) Ebû Bekr'in Üsâme ordusuna cesaret vermesi

978. İbn Asâkir, Seyf←Hasan tarikiyle rivayet ettiği hadis "Üsâme ordusunun görevi yerine getirme" bahsinde geçti. Hadiste şöyle denmişti: "... Sonra Hz. Ebû Bekr, yola çıktı ve onlara geldi, onlara cesaret verdi ve onları yolcu edince onlara biraz eşlik etti. Kendisi yaya yürüyor, Hz. Üsâme ise binek üzerindeydi. Abdurrahman b. Avf ise Hz. Ebû Bekr'in boş bineğini çekiyordu. Hz. Üsâme, (kendisinin binekli, halifenin yaya olarak yürümesinden hoşlanmadı) kendisine 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Ya sen de bineğine bineceksin ya da ben bineğimden ineceğim' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Allah'a and olsun! Sen bineğinden inmeyeceksin, ben de bineğime binmeyeceğim. Ayaklarım Allah yolunda bir saat tozlansa ne zararım olur! Allah yolunda cihad eden kişinin her attığı adımında kendisine yedi yüz sevap yazılır, yedi yüz derece makamı yükselir ve yedi yüz günahı silinir' dedi. Hz. Ebû Bekr, ayrılmak üzere iken kendisine 'Hz. Ömer'i bana vererek bana yardımcı olabilirsen çok sevinirim' dedi. Hz. Üsâme de Hz. Ömer'in kalmasına müsaade etti."[230]

979. Mâlik, Yahya b. Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Bekr (radıyallahu anh), İslam Ordusunu Şam'a gönderdi. Yola çıkıp Yezîd b. Süfyân'la beraber yürüdü. Ebû Bekr (radıyallahu anh), Şam'a dört ordu gönderdi, Yezîd b. Süfyan, dördüncü ordunun komutanıydı. Yezîd, Ebû Bekr'e şöyle dediği söylenir: 'Ya sen de bin, ya ben ineyim.' Ebû Bekr, 'Sen inme, ben de binmeyeyim. Ben bu adımlarımı Allah yolunda atılmış adım olarak sayıyorum' dedi..."[231]

980. Beyhakî, Cabir er-Ruaynî'den[232] şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Bekr Sıddık (radıyallahu anh), İslam ordusunu uğurladı, onlarla beraber yürüdü ve şöyle dedi: 'Hamd olsun! Allah yolunda ayaklarımız toza bulaştı.' Kendisine 'Nasıl ayaklarımız tozlandı, biz sadece uğurladık' denildi. Hz. Ebû Bekr, 'Biz, onları donattık, onları uğurladık, onlara dua ettik (bunlar Allah yolunda tozlanmaktır)' dedi."[233]

---

[230] Muhtasaru İbn Asâkir, I, 117; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 314.

[231] Bu hadisi, Beyhakî Salih b. Keysân'dan buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 295).

[232] Asılda tahrif edilip "el-Bur'aynî" diye yazılmıştır.

[233] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 173). İbn Ebî Şeybe, hadisi buna yakın bir şekilde rivayet etmiş. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 288). İbn Ebî Şeybe, ayrıca hadisi Kays'tan Malik'in hadisine yakın bir şekilde muhtasar olarak rivayet etmiş.

c) İbn Ömer'in mücahitleri cesaretlendirmesi, onlara sözü

981. Beyhakî, Mücâhit'den şöyle rivayet etmektedir: "Savaşa çıkıyordum. Abdullah b. Ömer (radıyallahu anhuma), bizi uğurladı. Yola çıkmamızı istedikten sonra şöyle dedi: 'Size vereceğim bir şeyim yok. Fakat Hz. Peygamber'den şöyle işittim: *'Allah'a bir şey emanet edilirse Allah emaneti korur. Ben de dininizi, emanetinizi ve amellerinizin sonucunu Allah'a emanet ediyorum'* dedi."[234]

MÜCAHİTLERİ KARŞILAMAK

Sahabîler Tebûk'den döndüklerinde insanların Medine'den çıkıp onları karşılaması

982. Ebû Dâvud, Sâib b. Yezîd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Tebûk Seferinden dönüp Medine'ye gelince insanlar onu karşıladı. Ben de Vedâ Tepesinde çocuklarla beraber onu karşıladım." [235]

983. Beyhakî, Sâib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Tebûk Seferinden döndüğünde insanlar Vedâ Tepesinde onu karşıladı. Ben de insanlarla beraber çıktım -henüz çocuktum- Hz. Peygamber'i karşıladık."[236]

---

[234] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 173.
[235] Ebû Dâvud, *es-Sünen*, 2779; el-*Müsned*ü'l-Câmi, VI, 3977.
[236] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 175.

RAMAZAN AYINDA CİHADA ÇIKMAK

Hz. Peygamber'in Ramazan ayında Bedir Savaşına ve Mekke'nin fethi için cihada çıkması

984. Tirmizî, Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber Ramazan ayında Bedir Savaşına ve Mekke'nin fethine çıktık..." (el-Feth, 4/131).[237]

985. İbn Sa'd ve İmam-ı Ahmed Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber Ramazan ayında iki gazveye çıktık; Bedir Savaşı ve Mekke'nin fethi, ikisinde de iftar ettik."[238]

986. İmam-ı Ahmed, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bedir Savaşına katılan Müslümanlar üç yüz on üç (313) kişiydi. Muhacirler, Bedir Savaşında yetmiş altı (76) kişiydiler. Bedir Savaşında müşriklerin hezimeti Ramazan ayının on yedinci günü Cuma günü gerçekleşti."[239].

987. Bezzâr da hadisi rivayet etmiş, fakat o şöyle demiştir: "Bedir Savaşında Müslümanlar Üç yüz on (310) küsür kimseydi. Ensar, iki yüz otuz altı (236) kişiydi. Muhacirlerin sancağı Hz. Alî'deydi."[240]

988. İbn İshak, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sefere gitmek için Medine'den çıktı. Medine'de yerine Ebû Ruhm Kûlsûm b. Husayn b. Utbe b. Halef el-Gıfârî'yi (radıyallahu anh) bıraktı. Ramazan ayının onuncu gününde çıktı. Hz. Peygamber de yanında bulun sahabe da oruç tuttu. Kudeyd b. Usfân ve Emec denen yere varınca iftar ettiler. Sonra ilerledi ve Merru'z-Zehrân denen yerde on bin müslümanla konakladı."[241]

989. Abdurrezzak ve İbn Ebî Şeybe İbn Abbâs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), fetih

---

237 Tirmizî, 714; Bezzâr, *Müsned*, 296.

238 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 21; *Müsned*, I, 22. Bu hadis hasendir. *Kenzu'l-ummâl*, IV, 329.

239 Ahmed, *Müsned*, I, 248; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 269

240 *Keşfu'l-estâr*, 1783. Heysemî: "Bu hadisi Taberânî *(el-Kebîr*, 10237) böyle rivayet etmiş. İsnadında Haccâc b. Arta var, kendisi müdellistir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 93).

241 Bu hadisi Buhârî, buna yakın bir şekilde rivayet etmiş. (Buhârî, III, 43, IV, 60, V, 185; *el-Bidâye*, IV, 285). Taberânî (*el-Evsat* adlı eserinde), hadisi uzunca bir hadis içinde aynen böyle rivayet etmiş. Heysemî de 'İsnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir" demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 167).

senesinde Ramazan ayında yola çıktı. Kuded denen yere gelene kadar oruç tuttu (orda orucunu bozdu)." [242]

990. Abdurrezzak, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), fetih senesinde Ramazan ayında yola çıkti. Yol üzerinde Kudeyd denen yere varıncaya kadar oruçluydu. Bu öğlenin en sıcak olduğu, güneşin tam yukarda olduğu zamandı. İnsanlar susadı, boyunlarını suya doğru uzatmaya başladı, canları su istiyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), içinde su olan bir kadeh istedi. İnsanlar elinde kadehi görene kadar elinde tuttu. Sonra suyu içti, insanlar da iftar edip su içti." [243]

ALLAH YOLUNDA CİHADA ÇIKANLARIN İSİMLERİNİN YAZILMASI

Bu konuda bir adamın kıssası

991. Buhârî, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, '*Hiçbir erkek, bir bayanla tek kalmasın. Bir bayan yanında mahremi bulunmadan asla sefere çıkmasın!*' Bir adam kalktı ve 'Ya Resulallâh! Benim ismim, filan gazve için yazıldı (savaşa gideceğim), eşim de hacca gitmek için yola çıktı' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), '*Sen de eşinle hacca git (cihada çıkma)*' buyurdu." [244]

SAVAŞTAN DÖNÜNCE NAMAZ KILMAK, YEMEK YEMEK

a) Hz. Peygamber'in dönüşte namaz kılması

992. Buhârî, Ka'b'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kuşluk zamanında seferden dönünce hiç oturmadan önce (mescide) gidip iki rekât namaz kılardı." [245]

993. Buhârî, Cabir b. Abdillah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber seferde bulunuyordum. Medine'ye döndüğümüzde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bana *'Mescide git, iki rekât namaz kıl!' dedi.* " [246]

---

[242] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 4471, 4472; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 503.

[243] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 4473. (*Kenzu'l-ummâl*, IV, 330). Hadisi ayrıca Müslim (III, 140, 141), Tirmizî (750) Nesâî (IV, 184, 189) ve Malik (el-*Muvatta*, 196) İbn Abbas tarikiyle rivayet etmiştir. (*Cem'u'l-fevâid*, I, 159).

[244] Buhârî, III, 24, IV, 72, 87, VII, 48.

[245] Buhârî, I, 120; Müslim, VIII, 105.

[246] Buhârî, I, 120.

b) İnsanlar, seferden dönünce yesinler diye kendilerine sığır kesmek

994. Buhârî, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Medine'ye gelince bir deve veya sığır kesti." [247]

995. Mu'âz←Şu'be←Muhârib←Cabir (radıyallahu anhuma) anlatıyor: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), benden iki ukiyye artı bir veya iki dirhem bedel karşılığı bir deve aldı. Medine'ye yakın bir yer olan Sırâr'a[248] varınca sığırın getirilmesini emretti, sığır[249] kesildi ve insanlar da yedi. Medine'ye varınca bana mescide gidip iki rekât namaz kılmamı emretti ve bana da devemin parasını tartarak bana ödedi."

---

[247] Buhârî, III, 153, 211, IV, 94, 95.

[248] Medine'ye yakın bir yerin ismidir.

[249] Deve dense siyak ve sibaka daha uygun olur, fakat asılda böyle gelmiş, râvi hatası olsa gerek.

KADINLARIN ALLAH YOLUNDA CİHADA ÇIKMASI

a) Hz. Âişe'nin Benî Mustalik gazvesine katılması

996. İbn İshak,[250] Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sefere çıkmak isteyince hanımları arasında kura çekerdi. Kura hangisine çıksa onu yanında sefere götürürdü. Benî Mustalik Gazvesi olunca Hz. Peygamber her zaman ki gibi kura çekti. Kura bana çıktı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), beni de alıp götürdü. Kadınlar o zamanlarda ölmeyecek kadar yerlerdi, et hiç tüketmediklerinden şişmanlamazlardı. Devem benim için hazırlanınca ben hevdecime geçip oturuyordum. Sonra bazı sahabîler geliyor, beni deveye bindiriyorlardı; hevdecin altından tutup kaldırıyor, devenin sırtına koyuyor, ipini de iyice bağlıyor, sonra devemin başındaki yularından tutup götürüyorlardı.

Hz. Âişe devam ediyor: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), gazveyi bitirince dönüş emrini verdi. Medine'ye yakın bir yerde konakladı, gece biraz uyudu. Sonra insanların yola çıkması için biri seslendi. İnsanlar da yola çıktı. Ben de ihtiyacımı gidermek için çıkmıştım, boynumda da Yemen akîkinden yapılmış bir gerdanlığım vardı. İşim bittikten sonra boynumdan koptu, fakat ben fark etmedim. Kervanın yanına vardığımda baktım gerdanlığım yok, boynumdaki gerdanlığıma baktım, fakat bulamadım. İnsanlar yola çıkmıştı. Ben önceden geldiğim yere geri döndüm ve aramaya başladım, nihayet gerdanlığımı gördüm. Beni deveme bindirmekle görevli kişiler bensiz yola çıkmışlardı. Kervan işini bitirdikten sonra sanki ben hevdec içindeymişim gibi hevdeci alıp devenin üstüne koymuşlar sonra da deveye iyice bağlamışlardı. İçinde olmayacağımı düşünmemiştiler. Akabinde devenin yularından tutup yola koyulmuşlar. Ordugâha geldim, ne seslenen ne cevap veren var, hiç kimse yok, insanlar gitmiş. Üzerimdeki cilbaba sarılıp oracıkta uzandım. Çünkü benim hevdec içinde olmadığımı öğrendiklerinde insanların buraya geri döneceklerini biliyordum.

Ben uyuyordum, bir de baktım Safvân b. Muattıl es-Sülemî geçiyor. O da bazı işler için ordugâhtan dolayı geride kalmış, insanlarla beraber gecelememişti. Benim siyahlığımı görünce bana doğru yöneldi ve yanıma geldi. Hicab

[250] *Sîretu İbn Hişâm*, 2/297, 298.

farz olmadan önce beni görmüştü, beni tanıyordu. Beni görünce 'İnnâ lillâh ve İnnâ ileyhi raci'ûn! Hz. Peygamber'in hanımı!' dedi. Ben elbisemle iyice örtünmüştüm. Bana 'Allah sana rahmet etsin, niye geride kaldın?' dedi. Ona cevap vermedim. Sonra deveyi yaklaştırdı, kendisi geriye çekilip 'Sen bin!' dedi. Ben de bindim. Devenin yularından tutup hızlı şekilde ilerliyordu, insanları arıyordu. And olsun! Sabaha kadar insanlara yetişmedik ve kimse de benim kaybolduğumu fark etmemişti. İnsanlar konakladı, istirahat ettiklerinde adam da devemi çekip getiriyordu. Bu sırada iftira edenler dediklerini bırakmadı. Ordu rahatsız oldu. Allah'a and olsun! Atılan iftiraları hiç bilmiyordum.

Sonra Medine'ye vardık, az zaman geçmedi ağır hastalandım. Henüz bir şey bana ulaşmamıştı. Bu iftira Hz. Peygamber'e, anne ve babama ulaşmıştı, fakat onlar bana hiçbir şey söylemiyorlardı. Fakat Hz. Peygamber'in bazı incelikleri esirgemesi beni endişelendirmişti. Çünkü ben hastalanınca bana şefkat eder, bana ince davranırdı. Bu hastalığımda bunları hiç yapmadı. Buna çok kızmıştım. Annem yanımda benimle ilgileniyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), odama girdiğinde anneme *'Kızınız nasıl?'* diye soruyordu. Başka bir şey demiyordu. Bu ilgisizlikten canım sıkılmaya başlamıştı. Ondan bu cefayı görünce ben de 'Ya Resulallâh! Bana izin versen de annemlere taşınsam, annem bana baksın' dedim. Hz. Peygamber de *'Kalmaya mecbur değilsin, gidebilirsin'* dedi. Ben de annemlere taşındım, konuşulanlardan hiç haberim yoktu. Nihayet yirmi küsur gün sonra biraz iyileştim.

Biz Araplar evlerimizde acemler gibi tuvalet yaptırmazdık, evin içinde koku yapar diye hiç sevmezdik, nefret ederdik. Biz ihtiyacımız için Medine'deki sahraya giderdik. Kadınlar ancak geceleri ihtiyaçlarını gidermek için çıkarlardı. Ben de bir gece ihtiyacımı gidermek için çıktım, yanımda da Ebû Ruhm b. Muttalib'in kızı Ümmü Mistah vardı. Benle beraber yürürken elbisesine takılıp düştü ve 'Kahrolasıca Mistah' diye oğluna beddua etti. Ben de 'Allah'ın ömrüne and olsun! Bedir Savaşında hazır olmuş muhacir oğluna kötü şey dedin!' dedim. O da 'Ey Ebû Bekr'in kızı! Olanlar sana ulaşmadı mı?' dedi. Ben de 'Ne oldu?' dedim. İftira atanların iftirasını bana anlattı. 'Böyle iftira mı atıldı?' dedim, o da 'Evet vallahi böyle oldu' dedi. Allah'a and olsun! İhtiyacımı gideremedim ve hemen döndüm, devamlı ağlıyordum. Öyle ki ağlamak ciğerimi parçalayacak sanıyordum. Anneme 'Allah seni bağışlasın! İnsanlar konuştuğunu konuşuyorlar, demediğini bırakmıyorlar! Bana da hiçbir şey söylemiyorsun' dedim. Annem, 'Ey Yavrum! Biraz sakin ol! Vallahi senin

gibi kocası tarafından sevilen, kumaları olan ve güzel olan kadın hakkında kumaları ve insanlar tarafından hakkında laf edilmesi normaldir' dedi.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), insanlara hutbe vermiş -Benim haberim yoktu- Allah'a hamd ve sena etmiş, sonra şöyle buyurmuş: *"Ey insanlar! Ne oluyor bazı insanlara! ailemden dolayı bana eziyet ediyorlar, beni üzüyorlar. Onlar hakkında doğru olmayan iddialar ediyorlar. Allah'a and olsun! Bu iftirayı öyle bir adam hakkında söylüyorlar ki, ben onda hep hayırlı şeyler gördüm. O adam, ben olmadan asla bir odama girmez."*

Bu iftiranın merkezinde Abdullah b. Übeyy b. Selûl ve Mistah, Hamne bt. Cahş'ın da içinde bulunduğu bazı Hazrecliler vardı. Hamne'nin bu iftiraya katılmasının nedeni, kızkardeşi Zeyneb bt. Cahş'ın de Hz. Peygamber'in yanında, benim kumam olmasından kaynaklanıyordu. Hz. Peygamber'in eşlerinden Zeyneb hariç hiç biri benle rekabet içinde değildi. Fakat Allah, Zeyneb'i diniyle bu olaydan uzak tutmuştu, korumuştu. Zeyneb sadece hayırlı şeyler demişti. Ama kardeşi Hamne, bu iftirayı yayabildiği kadar yaymıştı, bunu da kız kardeşi için bana yapmış ve bundan dolayı büyük günah işlemişti.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), söyleyeceğini söyledikten sonra Üseyd b. Hudayr (radıyallahu anh), 'Ya Resulallâh! Eğer seni üzenler, Evs kabilesinden kimselerse onların hakkından geliriz. Eğer bizim kardeşlerimizden Hazreclilerden olurlarsa emrini bekliyoruz. Vallahi iftira atanlar boyunlarının vurulmasını hak ettiler' dedi. Sonra Sa'd b. Übâde -bu olaydan evvel Salih biri olarak bilinirdi- kalktı, Üseyd'e 'Allah'ın hayatında and olsun! Yalan söyledin. Onların boyunları vurulmayacaktır. Allah'a and olsun! İftira atanların Hazrecli olduğunu bilmeseydin bu sözü söylemezdin. Şayet iftira atanlar senin kavminden olsaydı, böyle asla konuşmazdın' dedi. Üseyd b. Hudayr (radıyallahu anh), Allah'ın hayatına and olsun! Sen yalan söylüyorsun. Sen münafıksın ve münafıklar için mücadele ediyorsun' dedi. İnsanlar birbirine girdi, az kalsın Evs ve Hazrec kabilesi arasında kötü şeyler olacaktı.

Hz. Peygamber eve geldi, yanıma girdi. Sonra Alî b. Ebî Tâlib ve Üsâme'yi çağırdı, onlarla istişare etti. Üsâme, hep hayırlı şeyler söyledi, bana övgüler yağdırdı ve sonra 'Ya Resulallâh! Senin ailen hakkında sadece hayırlı şeyler biliyoruz. Bu söylenen yalan ve boş şeydir. Fakat Alî, '*Ya Resulallâh! Kadın çok ve sen onun yerine başka birini seçmeye muktedirsin. En iyisi sen cariyene sor, o daha iyi bilir*' dedi. Hz. Peygamber de Berîre'yi çağırdı ve ona

soruyordu. Alî (radıyallahu anh) kalktı, ona sert bir darbe indirdi ve 'Hz. Peygamber'e doğru söyle' dedi. Berîre de 'Vallahi hakkında sadece hayırlı şeyler biliyorum. Âişe'nin bir kusuru yoktur, tek bir kusuru var, o da ben her zaman hamurumu yoğuruyorum, ona bakması için emrediyorum. Fakat o yatıyor ve keçi gelip hamuru yiyiyor' dedi.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), yanıma geldi -yanımda annem babam ve Ensar'dan bir kadın vardı, kadınla berabe ağlıyorduk- oturdu, Allah'a hamd ve sena etti, sonra '*Ey Âişe! İnsanların dediği kulağına ulaşmıştır. Allah'tan kork! Eğer insanların dediği gibi bir kötülüğe yaklaştınsa Allah'a tövbe et! Muhakkak Allah, kullarının tövbesini kabul eder'* buyurdu. Vallahi Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bunu bana söylediği gibi gözyaşlarım kurudu. Öyle ki hiçbir şey hissetmiyordum. Anne ve babamı bekledim, Hz. Peygamber'e cevap verirler diye, fakat onlar konuşmadı. Allah'a and olsun! Ben, hakkımda Allah ayet nazil edecek kadar büyük görmüyordum, ona göre kendimi çok hakir görüyordum. Çünkü o ayetle devamlı namaz kılınacak, devamlı kıraat olarak okunacaktı. Fakat ben, Hz. Peygamber'in rüyada bir şeyler görmesini ve Allah'ın (celle celâlühü), suçsuz olduğumu bildiğinden o rüyayla bana atılan iftiraları yalanlasın veya bir bilgi versin istiyordum. Ama hakkımda Kur'ân'ın ineceği aklıma gelmeyen bir şeydi, ona göre kendimi basit biri görüyordum. Anne ve babamın konuşmadığını görünce onlara 'Niye Hz. Peygamber'e cevap vermiyorsunuz' dedim. Onlar da 'VAllahi ne söyleyeceğimizi bilmiyoruz' dedi. Allah'a and olsun! Bu günlerde Ebû Bekr ailesinin başına gelen felaket bir başkasının başına geldiğini bilmiyorum. Anne ve babam sukut ettiklerinde gözyaşlarımı tutamadım, ağlamaya başladım. Sonra 'Allah'a and olsun! Bana söylediğiniz suçtan dolayı tövbe etmeyeceğim. Allah'a and olsun! Şayet halkın dediğini ikrar edersem -ki Allah suçsuz olduğumu biliyor- olmayan bir şeyi söylemiş olacağım. And olsun! Söylenen şeyi inkâr edersem, beni de tasdik etmesiniz' dedim. Sonra Hz. Yakub'un ismini hatırlamaya çalıştım, ama hatırlamadım ve Yusuf'un babasının dediği gibi söylüyorum: **"Bana düşen hakkıyla sabretmektir. Söylediklerinize karşı yardımına sığınılacak ancak Allah'tır"** (Yusuf: 12/18).

Allah'a and olsun! Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), meclisten henüz ayrılmadan Allah'tan vahiy gelince onu kaplayan şey yine kapladı. Üzerine elbisesi örtüldü. Deriden yapılmış bir yastık başının altına konuldu.

Ben bunu görünce hiç korkmadım ve önemsemedim. Çünkü ben suçsuz olduğumu ve Allah'ın bana zulmetmeyeceğini biliyordum. Fakat anne ve babam, Âişe'nin nefsi elinde olan Allah'a and olsun! Vahiy kesilene kadar insanların dediğini tahkik edecek bir vahiy inecek korkusuyla canları çıkacak sandım. Sonra Hz. Peygamber'den vahiy kesildi, oturdu. Kış günü olmasına rağmen yüzünden inci taneleri gibi terler boşaldı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), yüzündeki teri silmeye başladı ve *'Ey Âişe müjde! Allah senin suçsuz olduğun hususunda ayet nazil etti'* dedi. Ben de 'Allah'a şükürler olsun!' dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), insanların içine çıktı, onlara hutbe verdi, Allah'ın bu hususta indirdiği ayeti okudu, sonra Mistah b. Üsâse, Hassân b. Sâbit ve Hamne bt. Cahş'a iftira haddi vurulmasını emretti. Bu üçü, iftirayı en çok yayan kimselerdi." [251]

997. İmam-ı Ahmed,[252] hadisi uzunca rivayet etmekte ve hadisinde şöyle denmektedir: "Annem, bana 'Kalk, peygamber'e git' dedi. Ben de 'Vallahi ona gitmem. Ben sadece Allah'a hamd ve teşekkür ederim. Çünkü benim suçsuz olduğum hakkında ayet indirdi' dedi. Allah (hakkımda) şu ayeti nazil etti:

(Peygamber'in eşine) bu ağır iftirayı atanlar şüphesiz sizin içinizden bir gruptur..." (Nûr: 11) on ayeti indirdi. Allah (celle celâlühü), bu ayeti suçsuz olduğumu isbat etmek için indirince 'Allah'a and olsun! Âişe'ye bu iftirayı attıktan sonra Mistah'a asla infak etmeyeceğim' dedi. Akrabamız ve fakir olduğu için Mistah'a babam bakıyordu. Ebû Bekr böyle yemin edince Allah şu ayeti nazil etti:

﴿وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللهُ لَكُمْ وَاللهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

"Bir de içinizden fazilet ve servet sahibi olanlar, akrabalara, yoksullara, Allah yolunda hicret edenlere bir şey vermelerinde kusur etmesinler. Affetsinler, bağışlasınlar. Allah'ın sizi bağışlamasını

---

[251] Bu hadis, Sahîheyn'de ez-Zührî'den rivayet edilmiştir. Bu siyakta çok güzel bilgiler vardır. (*el-Bidâye*, IV, 160). Buhârî, III, 219, IV, 40, V, 160, VI, 96, VIII, 168, 172, IX, 176; Müslim, VIII, 112, 118.

[252] *Müsned*, VI, 59, 194, 197, 198, 264.

sevmez misiniz? Allah çok bağışlayıcı, çok merhametlidir" (Nur: 24/22) Ebû Bekr (radıyallahu anh) de 'Allah'ın beni bağışlamasını istiyorum' dedi ve Mistah'a nafakasını önceden olduğu gibi tekrar vermeye devam etti. Hz. Ebû Bekr, 'Allah'a and olsun! Ona verdiğim nafakayı asla kesmeyeceğim' dedi."[253]

b) Ğıfâroğullarından bir kadının, Hz. Peygamberle beraber savaşa katılması

998. İbn İshak,[254] Ğıfâroğullarından olan bir kadından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e Ğıfâroğullarından olan bir cemaat bayanla beraber geldim. 'Ya Resulallâh! Senle beraber bu savaşa katılmak istiyoruz -Hz. Peygamber Hayber'e doğru gidiyordu- yaralıları tedavi eder, gücümüz yettiği kadar Müslümanlara yardım ederiz' dedik. Hz. Peygamber de '*Buyrun, Allah'ın bereketi üzerinize olsun*' dedi. Biz de kendisiyle beraber cihada çıktık. Ben henüz küçük bir kızdım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), beni bineğinin terikesine aldı. Allah'a and olsun! Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sabah vakti konakladı, ben de bineğinin terikesinden indim. Bir de baktım benden terikeye kan bulaşmış. Bu benim ilk aybaşımdı. Böylece ben devenin yanına sığındım ve utandım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), beni böyle görünce ve kanı görünce '*Her halde sen aybaşı oldun!*' dedi. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Peygamber de '*Önce git kendini temizle, sonra bir kab su al, içine tuz at ve terikeye bulaşmış kanı yıka, sonra da bineğine bin!*' dedi.

Allah (celle celâlühü), Hayber'in fethini gerçekleştirince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bize de ganimetten pay verdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), boynumda gördüğün bu gerdanları alıp bana verdi ve kendi eliyle boynuma taktı. Allah'a and olsun! Bu gerdanlığı asla çıkarmam. Bu gerdanlık vefat edene kadar o kadının boynunda kaldı, öldükten sonra kendisiyle beraber defnedilmesini vasiyet etti. Aybaşı kanından temizlenince suyuna hep tuz atardı, ölünce de kendisini yıkayacakları suya tuz atmasını vasiyet etti."[255]

---

[253] İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 270. Hadisi ayrıca Taberânî (*el-Kebîr*, XXIII, 133) uzunca rivayet etmiş. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 232).
[254] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 342.
[255] İmam-ı Ahmed (*Müsned*, VI, 380) de böyle rivayet etmiş. Eb'u Davud (*es-Sünen*, 313) İbn İshak hadisi olarak rivayet etmiş. Vâkidî (*el-Meğâzî*, II, 685), kendi isnadıyla Ümeyye bnt. Ebi's-Salt (radıyallahu anha)'dan rivayet etmiş. (*el-Bidâye*, IV, 204).

c) Bir Kadının cihada çıkması ve kaybolan keçilerinin kıssası

999. İmam-ı Ahmed, Humeyd b. Hilâl'den şöyle rivayet etmektedir: "Tufâve Kabilesinden bir adamın yolu üzerinde olduğumuz için kabilemize gelip bir şeyler anlatırdı. Ben de bize ait bir kervan içinde Medine'ye geldim. Eşyalarımızı sattık. Sonra 'Ben bu adamın (Muhammed s.a.v) yanına gideceğim, onun hakkında bilgi de toplayarak döneceğim' dedim. Hz. Peygamber'in yanına geldim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bana bir ev gösterip "*Bu ev, bir kadınındır. Müslümanlarla beraber bir gazveye çıktı, on iki keçisini ve yün eğdirdiği kirmenini bıraktı. Hem keçilerini hem de kirmenini kaybetti. Sonra kadın, 'Ya Rabbim! Senin yolunda cihada çıkanı muhafaza edeceğine dair kefil olmuştun. Ben keçilerimi ve kirmenimi kaybettim. Ben keçilerimi ve kirmen makinesini istiyorum' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bana bu kadının Rabbine nasıl güzel dua ettiğini anlattı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), 'Kadın sabahlayınca keçilerini ve yine bir o kadarını, kirmenini ve ayrı bir kirmeni daha kapısında buldu. Kadın işte burada, istersen git, ona sor"* dedi. Ben de seni tasdik ediyorum, gitmeme gerek yok' dedim." [256]

d) Hz. Enes'in teyzesi Ümmü Herâm bt. Melhân'ın savaşa çıkması

1000. Buhârî,[257] Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Milhân'ın kızının yanına gitti. Onun yanında uzandı ve güldü. Milhâ'nın kızı, 'Niye güldün ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), '*Ümmetimden bazı kimseler Akdeniz'de Allah yolunda cihad etmek için hareket edecektir. Onlar, tahtları üzerinde oturan melikler gibidir'* dedi. Milhân'ın kızı, 'Ya Resulallâh! Dua et, ben de o kimselerden olayım' dedi. Hz. Peygamber de '*Ey Allah'ım! Milhân'ın kızını sen onlardan kıl'* buyurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sonra tekrar gülmeye başladı. Milhân'ın kızı yine niye güldün diye sordu. Hz. Peygamber de ona benzer bir şeyler söyledi. Milhân'ın kızı da 'Yine onlardan olayım diye dua et' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), '*Sen, öncekiler içindesin sonrakiler içinde değil* dedi."

---

[256] Ahmed, *Müsned*, V, 67. Heysemî: "Bu hadisi, İmam-ı Ahmed rivayet etmiş, hadisin isnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 277).

[257] Buhârî, IV, 39.

Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ümmü Herâm, Ubâde b. Sâmitle evlendi. Sonra da (Muâviye'nin eşi) Karza'nın kızıyla beraber deniz yolculuğuna çıktı, dönüşünde bineğine bindi ve hayvan ürktü, Ümmü Herâm düştü ve öldü."

KADINLARIN CİHAD'DA HİZMET ETMESİ

a) Kadınların, Hz. Peygamberle beraber cihada bazı çıkması, hastalara su vermeleri ve yaralıları tedavi etmesi

1001. Taberânî, Ümmü Süleym'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber Ensar'dan kadınlar da gazveye çıkıyordu. Kadınlar, hastalara su veriyor, yaralıları tedavi ediyordu." [258]

1002. Bu hadisi, Müslim ve Tirmizî -hadise sahîh demiştir- Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ümmü Süleym (radıyallahu anha) ve diğer bazı Ensar kadınlarıyla beraber gazveye çıktı. Kadınlar, sahabeye su veriyor, yaralı olanları da tedavi ediyordu." [259]

b) Rübeyyi' bt. Muavviz, Ümmü Atiyye ve Leylâ el-Ğifârî'nin cihadda hizmet etmesi

1003. Buhârî, Rubeyyi' bt. Muavviz'dan (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraberdik, insanlara su veriyor, yaralıları tedavi ediyor, ölülerin taşınmasına yardım ediyorduk." [260]

1004. Buhârî, Rübeyyi'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber savaşa çıktık, insanlara su veriyor, onlara hizmet ediyor, ölü ve yaralıları Medine'ye götürüyorduk."[261]

1005. İmam-ı Ahmed,[262] Müslim[263] ve İbn MâceÜmmü Atiyye el-Ensârî'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber yedi gazveye katıldım. Geri hizmetleri yapıyor, yemeklerini yapıyor, yaralıları tedavi ediyor, çok ağır yaralı olanlara da hizmet ediyordum." [264]

---

[258] *el-Kebîr*, XXV, 302. Heysemî: "İsnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 324).
[259] Müslim, V, 196; Tirmizî, 1575.
[260] Buhârî, IV, 41, VII, 158.
[261] Bu hadisi, İmam-ı Ahmed (*Müsned*, Vİ, 358) de rivayet etmiştir. (el-Muntakâ).
[262]
[263]
[264] Ahmed, *Müsned*, V, 84, VI, 407; Müslim, V, 199; İbn Mâce*n*, 2856.

1006. Taberânî, Leylâ el-Ğifârî'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Ben, Hz. Peygamberle beraber gazveye çıkıyor, yaralıları tedavi ediyordum." [265]

c) Hz. Âişe, Hz. Ümmü Süleym ve Hz. Ümmü Atiyye'nin Uhud Savaşında hizmet etmesi

1007. Buhârî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Uhud Savaşı olunca insanlar Hz. Peygamber'i bırakarak kaçtı. Âişe bt. Ebî Bekr ve Ümmü Süleym'i gördüm, eteklerini topladıklarından ayaklarındaki halhalları görüyordum, o şekilde su kırbasını taşıyorlardı." Başkası ise şöyle rivayet etmiştir: "Su kırbalarını sırtlarında taşıyıp insanların ağızlarına su veriyor, sonra geri dönüp yine dolduruyor, yine gidip insanların ağızlarına veriyorlardı." [266]

1008. Buhârî, Salebe b. Ebî Malik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), Medine kadınları arasında (bazı) elbiseler taksim etti. Sonda güzel bir elbise kaldı. Yanında olan bazı kimseler, 'Ey mü'minlerin emiri! Bu elbiseyi hanımın olan Hz. Peygamber'in kızına ver' dedi, Hz. Alî'nin kızı Ümmü Gülsüm'ü (radıyallahu anhuma) kastediyorlardı. Ömer (radıyallahu anh), 'Bu elbiseye, Ümmü Selît daha mustahaktır' dedi. Hz. Peygamber'e bey'at eden Ensar'dan biriydi. Hz. Ömer, 'Ümmü Selît, Uhud Savaşında bizim için su kırbalarını dikiyordu." [267]

d) Hayber Savaşında kadınların hizmet etmek için savaşa katılması

1009. Ebû Dâvud, Haşrec b. Ziyâd← nenesi (radıyallahu anha) tarikiyle şöyle rivayet etmektedir: "Kadınlar, Hayber[268] Savaşında hizmet etmek için Hz. Peygamberle beraber savaşa çıktı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kadınlara niye çıktıklarını sordu. Kadınlar da 'Yün eğirmek, cihadda

---

[265] *el-Kebîr*, XXV, 45. Heysemî: İsnadında Kâsım b. Muhammed b. Ebî Şeybe var, bu zat zayıftır." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 324).

[266] Buhârî, IV, 40, V, 46, 125. Bu hadisi, Müslim (Müslim, V, 196) ve Beyhakî (IX, 30) buna yakın şekilde rivayet etmiştir.

[267] Buhârî, IV, 40, V, 127. Ebû Nu'aym, Hilyetu'l-evliyâ, II, 63; Ebû Ubeyd, el-Emvâl, 254; el-Vâkidî, *el-Meğâzî*, I, 271; *Kenzu'l-ummâl*, VII, 97.

[268] Bazı nüshalarda "Hüneyn" denmiştir, Ebû Dâvud'da yukardaki gibi gelmiştir.

mücahitlere yardımcı olmak, yaralıları tedavi etmek, okları vermek ve sevîk[269] şerbetini içirmek için geliyoruz' dedi." [270]

1010. Abdurrezzâk, ez-Zührî'den şöyle rivayet etmektedir: "Kadınlar, savaşlarda Hz. Peygamberle beraber bulunuyor, mücahitlere su veriyor, yaralıları tedavi ediyorlardı." [271]

KADINLARIN ALLAH YOLUNDA CİHAD ETMESİ

a) Hz. Ümmü Ümâre'nin Uhud Savaşında çarpışması

1011. İbn Hişâm, Sa'îd b. Ebî Zeyd el-Ensârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Sa'd bt. Sa'd b. Rabî' (radıyallahu anhuma), şöyle anlatıyor: 'Ümmü Ümâre'nin (radıyallahu anha) yanına gittim ve 'Ey teyze! Bana kıssanı anlatır mısın?' dedim. Teyzem de 'Sabahın ilk saatlerinde çıkıp insanların ne yaptığına baktım. Yanımda içinde su bulunan bir su kabı vardı. (Savaş meydanında) Hz. Peygamber'in yanına vardım, ashabıyla beraberdi. Üstünlük ve zafer Müslümanlarındı. Müslümanlar, bozguna uğrayınca Hz. Peygamber'in yanına vardım, bilfiil savaşmaya başladım. Kılıç sallayarak onu koruyordum, ok atıyordum ve sonunda birkaç yara aldım' dedi. Ümmü Sa'd anlatıyor: "Teyzemin omzunda derin bir yara izi gördüm. Teyzeme, 'Bunu sana kim yaptı?' dedim. Teyzem, 'İbn Kamie yaptı, Allah onu zelil etsin! İnsanlar, Hz. Peygamber'e sırt çevirip kaçtıklarında, İbn Kamie yönelip 'Bana Muhammed'i gösterin! O kurtulursa bana kurtuluş olmasın' diyordu. Ben, Mus'ab b. Ümeyr ve Hz. Peygamber'in yanında kalan bazı kimseler onun önüne çıktık, bana o zaman bu darbeyi indirdi. And olsun! Ben de ona birkaç darbe indirdim, fakat Allah'ın düşmanının üzerinde iki zırh vardı, darbeler tesir etmedi." [272]

1012. Vâkidî, Ümâre b. Ğaziyye'ye[273] dayanan ayrı bir isnadla şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Ümâre, o gün (Uhud Savaşında) müşriklerden bir süvariyi öldürdü." Ayrı bir tarikle Hz. Ömer (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim, dedi: "*Uhud Savaşında sağıma baksam, soluma*

---

[269] Buğday, hurma ve şekerle yapılan bir tür ezmedir.
[270] *es-Sünen*, 2729.
[271] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 9674; İbn Hacer, Fethu'l-bârî, VI, 51.
[272] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 81, 82; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 34). Bu hadisi Vâkidî (*el-Meğâzî*, I, 268, 269) İbn Ebî Sa'sa'a← Ümmü Sa'd bnt. Sa'd b. Rabî (radıyallahu anha) tarikiyle rivayet eder. (*el-İsâbe*, IV, 479).
[273] Asılda "Arebe" denmiş, bu yanlıştır.

baksam hep Ümmü Ümâre'yi yanımda (beni korumak için) savaştığını görüyordum." [274]

1013. İbn Sa'd, Vâkidî← Damra b. Sa'îd tarikiyle şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattâb'a (radıyallahu anh) bazı elbiseler getirildi. İçinde geniş ve çok güzel bir elbise vardı. Bazı kimseler, 'Bu elbise bayağı para eder. Keşke bu elbiseyi Abdullah b. Ömer'in eşi Safiyye bt. Ebî Übeyd'e göndersen!' dedi. Onlar henüz yeni evlenmişlerdi, İbn Ömer (radıyallahu anhuma) onla zifafa da girmemişti. Hz. Ömer, 'Bu elbiseyi ondan daha hayırlı biri olan Ümmü Ümâre Nüseybe bt. Ka'b'a göndereceğim. Hz. Peygamber'in Uhud Savaşında şöyle dediğini işittim: "*Sağıma ve soluma ne zaman baktıysam Ümmü Ümâre'nin yanımda (beni korumak için) savaştığını görüyordum.*"[275]

b) Hz. Safiyye'nin Uhud ve Hendek Savaşında çarpışması

1014. İbn Sa'd, Hişâm← babası tarikiyle şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Safiyye (radıyallahu anha), Uhud Savaşına katıldı. İnsanlar kaçmaya başlayınca kendisinin elinde bir mızrak vardı, onla düşmanın yüzüne darbeler indiriyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), 'Ey Zübeyr! Bu kadını koru!' dedi." [276]

1015. İbn İshak, Abbâd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Safiyye bt. Abdilmuttalib (radıyallahu anha), Fâri denen yerde -Hassân b. Sâbit'in (radıyallahu anh) yanında kalede bulunuyordu- Hz. Hassân bizle beraber, yani kadın ve çocuklarla beraberdi. Yanımızdan bir Yahudi geçti, kalenin etrafını dönüyordu. Benî Kurayza savaşa girmişti, Hz. Peygamberle yaptıkları antlaşmayı bozmuşlardı. Aramızda da bizi koruyacak kimse yoktu. Hz. Peygamber ve Müslümanlar düşmanın önünde onlarla çarpışıyorlardı. Onlardan yüz çevirip bize saldıracak birini def etmek için de gelemezdiler. 'Ey Hassân! Gördüğün gibi bir Yahudi kalenin etrafını dönüyor. Allah'a and olsun! Bizim zayıf yerlerimizi arkamızdaki Yahudilere söylemeyeceğinden emin değiliz. Hz. Peygamber ve ashab da meşgul, en iyisi sen aşağı in ve bu adamı öldür' dedim. Hassân b. Sabit, 'Allah sana mağfiret etsin ey Abdulmuttalib kızı Safiyye! Vallahi sen biliyorsun ki, ben bu işin adamı değilim' dedi. Bana bunu söyleyince onda iş olmadığını anladım. Kemerimi sıkıca bağladım, yanıma bir

---

[274] Vâkidî, *el-Meğâzî*, I, 270; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 479.

[275] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 415; Vâkidî, *el-Meğâzî*, I, 271; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 98).

[276] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 41; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 439.

odun aldım, sonra kaleden aşağı indim. O odunla Yahudi'ye vura vura onu öldürdüm. İşimi bitirdikten sonra kaleye geri döndüm. Sonra 'Ey Hassân! İn Yahudinin üzerindeki savaş eşyalarını al, ben alırdım, fakat o bir erkek!' dedim. Hassân, 'Ey Abdulmuttalib'in kızı! Benim adamın üzerindeki şeylere ihtiyacım yok' dedi." [277]

c) Hüneyn Savaşında Hz. Ümmü Süleym'in hançerle savaşa katılması

1016. İbn Ebî Şeybe, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Talha, Hüneyn Savaşına geldi, Hz. Peygamber'i güldürüyordu, 'Ya Resulallâh! Ümmü Süleym'e bakar mısın, yanında hançeri var!' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ümmü Süleym'e '*Ey Ümmü Süleym! Bu hançeri ne yapacaksın?*' dedi. Ümmü Süleym, 'Yanıma bir düşman yaklaşırsa ona vurayım diye taşıyorum' dedi." [278]

1017. Müslim, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Süleym (radıyallahu anha), Hüneyn Savaşında yanına bir hançer aldı ve 'Bu kılıcı, yanıma bir müşrik yaklaşırsa karnını deleyim diye aldım' dedi."[279]

d) Hz. Esmâ bt. Zeyd, Yermûk Savaşında dokuz kişiyi öldürmesi

1018. Taberânî, Muhâcir (b. Ebî Müslim)'den şöyle rivayet etmektedir: "Muâz b. Cebel'in amcakızı olan Esmâ bt. Yezîd b. Seken (radıyallahu anhuma) Yermûk Savaşında dokuz Rum askerini çadır direğiyle öldürdü." [280]

---

[277] Vâkidî, *el-Meğâzî*, I, 228; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 108). Beyhakî, İbn İshak←Yahyâ b. Abbâd b. Abdillâh b. Zübeyr←Babası (radıyallahu anhuma) tarikiyle hadisi buna yakın şekilde rivayet eder, sonra Hişâm b. Urve←babası ← Safiyye tarikiyle aynı şekilde rivayet eder, fakat şu eki yapar: *"Safiyye, ilk müşrik öldüren kadındır."* (*es-Sünen*, VI, 308). Bu hadisi ayrıca İbn Ebî Hayseme, İbn Mende Ümmü Urve bnt. Cafer b. Zübeyr←babası←annesi Safiyye (radıyallahu anha) tarikiyle rivayet eder. İbn Sa'd *(et-Tabakât*, VIII, 41) Hadisi, Hişâm← babası tarikiyle rivayet etmektedir. (*el-İsâbe*, IV, 349). İbn Asâkir, Safiyye ve Zübeyr (radıyallahu anhuma)'den gelen hadisleri bu mealde rivayet eder. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 99). Bu hadisi, Taberânî (*el-Kebîr*, XXIV, 809), Ebû Ya'lâ (*Müsned*, 683) ve Bezzâr (*el-Bahru'z-zahhâr*, 978) Zübeyr'den (radıyallahu anh) rivayet eder. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 134).

[278] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 14/523. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 307). Bu hadisi, İbn Sa'd *(et-Tabakât*, VIII, 41) sahîh senedle rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, IV, 461).

[279] Müslim, V, 196.

[280] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIV, 403. Heysemî: "İsnadındaki râviler sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 260).

KADINLARIN SAVAŞA KATILMALARINA İZİN VERİLMESİ

a) Hz. Peygamber'in, Ümmü Kebşe'ye izin vermemesi

1019. Taberânî, Ümmü Kebşe'den (radıyallahu anha) -Uzra Benî Kudâ'a Kabilesine mensup bir bayandı- şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Kebşe, 'Ya Resulallâh! Böyle böyle bir ordu içinde savaşmama izin verir misin?' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), '*Hayır*' dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Tamam, savaşmam! Fakat yaralı ve hastaları tedavi ederim veya hastalara su veririm' dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), '*Filan kadına izin verdi denip bunun adet olacağından endişe etmeseydim, sana izin verirdim. Fakat sen evinde otur!*' buyurdu." [281]

b) Kadınların, kocalarına itaat etmesi ve kocasına iyi davranmasının cihada denk bir amel olması

1020. Bezzâr, İbn Abbâs'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kadın, Hz. Peygamber'in yanına geldi. 'Ya Resulallâh! Ben kadınların temsilcisi olarak yanına gelmiş bulunuyorum. Bu cihadı, Allah (celle celâlühü) erkeklere farz kılmıştır. Onlar cihada çıkıp savaşı kazanırlarsa sevap alırlar, öldürülürseler şehid olarak Allah katında hayatta olup rızıklanırlar. Biz kadınlar ise onlara hizmet ediyoruz, bize de bu cihaddan dolayı mükâfat olur mu?' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), '*Rastladığın her kadına şunu bildir: Kocana itaat, ona hakkıyla iyi davranman cihada denktir. Fakat sizden çok azı bunu hakkıyla yapmaktadır*' buyurdu." [282]

1021. Taberânî, uzun hadisin sonunda şöyle demiştir: "Sonra bir kadın Hz. Peygamber'e geldi. 'Ya Resulallâh! Ben, kadınların sana gönderdiği elçiyim. Bilen veya bilmeyen her kadın sana gelmemi, bazı hususları sormamı istedi. Allah (celle celâlühü), hem erkeklerin hem de bayanların Rabbidir. Sen de hem erkeklerin hem de bayanların peygamberisin. Allah (celle celâlühü), erkeklere cihadı farz kıldı. Eğer savaşa çıkıp galip gelirlerse sevap kazanırlar, şehit olurlarsa rableri katında hayatta olup rızıklanırlar. Kadınların hangi ameli onların bu ameline denktir?' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem),

---

[281] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXV, 431. Heysemî: "Bu hadisi, Taberânî *el-Kebîr* ve *el-Evsat* adlı eserinde rivayet etmiş. İki isnadındaki râviler de sahîh hadis râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 323).

[282] *Keşfu'l-estâr*, 1474.

'Kocalarına itaat etmek, onun hakkına güzel şekilde riayet etmek cihada denk bir ameldir. Fakat çok azınız bunu yapıyor' buyurdu."[283]

ÇOCUKLARIN SAVAŞA ÇIKMASI VE CİHAD ETMELERİ

a) Uhud Savaşında bir çocuğun savaşması ve yaralanması

1022. İbn Ebî Şeybe, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir kadın, Uhud Savaşında çocuğuna bir kılıç verdi, fakat çocuk kılıcı taşıyamadı. Kılıcı onun bileğine sırmalarla bağladı, sonra Hz. Peygamber'e getirdi ve 'Ya Resulallâh! Bu benim oğlumdur, seni korumak için savaşacaktır' dedi. Hz. Peygamber de *'Ey oğul! Buraya buraya hücum et, ey oğul! Buraya buraya hücum et!'* dedi. Çocuk yaralandı, bayıldığında Hz. Peygamber'e getirildi, Hz. Peygamber *'Ey oğul! Galiba korktun'* dedi. Çocuk 'Hayır, ya Resulallâh!' dedi."[284]

b) Ümeyr b. Ebî Vakkas'ın ağlaması ve Hz. Peygamber'in ona izin vermesi

1023. İbn Asâkir, Sa'd b. Ebî Vakkâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), (kardeşim) Ümeyr b. Ebî Vakkâs'ın Bedir Savaşına katılmasını kabul etmedi, geri çevirdi, onun küçük olduğunu belirtti. Ümeyr de ağlamaya başladı, Hz. Peygamber de izin verdi. Sa'd anlatıyor: Ben ise Bedir Savaşına katıldım, o zaman yüzümde dokunabileceğim tek kıl sakalım dahi yoktu."[285]

c) Ümeyr b. Ebî Vakkas'ın şehid olması

1024. İbn Sa'd, Sa'd (b. Ebî Vakkâs)'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bedir Savaşında Hz. Peygamber bizi teftiş etmeden önce kardeşim Ümeyr b. Ebî Vakkâs'ı gördüm, saklanıyordu. 'Ey kardeşim niye saklanıyorsun?' dedim. Kardeşim, 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), beni görür de küçük olduğumdan dolayı savaşa gelmemi engeller diye korkuyorum. Ben, savaşa çıkmak istiyorum, belki Allah (celle celâlühü), bana şahadeti nasip eder' dedi. Kardeşim, arz edilince Hz. Peygamber savaşa katılmasını kabul etmedi. Ümeyr de ağlamaya başladı, Hz. Peygamber de izin verdi. Sa'd

---

[283] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 12163; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 336.
[284] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 401; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 277).
[285] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 270. Bu hadisi, Hâkim (*Müstedrek*, III, 88) ve Beğavî bu manayla rivayet etmiştir.

(radıyallahu anh) şöyle anlatıyor: Küçük olduğundan kılıcının kınını ben bağladım. Şehid olunca henüz on altı (16) yaşındaydı." [286]

---

[286] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 149; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 135. Bu hadisi, Bezzâr (*el-Bahru'z-zahhâr*, 1106) da rivayet etmiş, isnadındaki râviler de sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 69).

YEDİNCİ BÖLÜM

SAHABÎLERİN SÖZBİRLİĞİNE ÖNEM VERMESİ

Sahabîlerin, söz birliğine ve aynı hukukun geçerli olması için nasıl ihtimam gösterirlerdi? Allah'a, Resulüne ve Allah yolunda cihada davet konusunda ihtilaf ve nizadan nasıl sakınırlardı?

SAHABÎLERİN SÖZ BİRLİĞİNE ÖNEM VERMESİ

Sahabîlerin, ihtilafın kötü olduğuna dair sözleri

a) Hz. Ebû Bekr'in ihtilaf hakkında fikri

1025. Beyhakî, İbn İshak'dan Ebû Bekr Sıddık'ın Sakîfe b. Sâide günü okuduğu hutbesinde şöyle dediğini aktarır: "Müslümanlar için iki halifenin olması helal değildir. Şayet böyle olsa Müslümanların işi ve ahkâmı değişir. İslam topluluğu dağılır, aralarında niza çıkar. Ve öyle bir yerde sünnet terk edilir, bidat yayılır, fitneler baş gösterir. Bunda hiç kimse için bir yarar yoktur."[287]

b) Hz. Ömer'in ihtilaf hakkında sözü

1026. Beyhakî, Sâlim b. Ubeyd'den rivâyet etmekte -hadis, Hz. Ebû Bekr'e bey'at bahsinde geçti- hadiste şöyle denmiştir: "Ensar'dan bir sahabî, bizden biri, sizden de biri olmak üzere iki kişi başkan olsun' dedi. Hz. Ömer, 'Bir kında iki kılıç mı olsun? Böyle olsa asla anlaşamazlar' dedi."[288]

c) Hz. İbn Mes'ûd'un ihtilaftan sakındırmak için yaptığı hitap

1027. Taberânî, Abdullah b. Mes'ûd'dun şöyle dediğini aktarır: "Ey insanlar! İtaat etmek ve birlik olmak size vaciptir. Bu Allah'ın emrettiği sağlam ipi (dini)'dir. Cemaat içinde hoşunuza gitmeyen şey, ayrılıp parçalandıktan sonra sevdiğiniz şeyden daha hayırlıdır. Allah (celle celâlühü), neyi yaratmışsa illa onun için bir sonuç, son bulacağı bir bitiş yaratmıştır. İslam dininde bir durgunluk başgöstermiş, artık sona yaklaşması yakın olmuştur. Sonra bazen güçlenir, bazen zayıflar, öyle kıyamete kadar devam eder. Bunun alameti fakirlik ve sıkıntıdır. Öyle olacak ki, fakir yardım isteyecek kimseyi bulamayacaktır. Zengin olan da malının kendisine yetmeyeceğini düşünür. Öyle olacak ki, kişi kardeşinden ve amcaoğlundan yardım ister, fakat o kendisine hiç yardım etmez. Dilenci, Cuma namazı kılan iki cemaat arasında yürür de eline hiçbir şey koyulmaz. İşte böyle olunca yerden öyle bir ses yükselir ki, her bölge halkı bu sesin sadece kendi bölgelerinde yükseldiğini sanır. Allah'ın dilediği kadar yer sükünet içinde kalır, sonra yer içindekileri dışarı atar, ciğerparelerini kusar. Biri, kendisine 'Ey Ebû Abdirrahman! Ciğer pareleri de ne-

---

287 Beyhakî, *es-Sünen*, VIII, 145.

288 Beyhakî, *es-Sünen*, VIII, 145.

dir?' diye sordu. İbn Mes'ûd, 'Altın ve gümüşten olan damarlarıdır. O gün, artık kıyamete kadar altın ve gümüşün faydası olmaz."[289]

1028. Ebû Nu'aym, Mecâlid tariki ile hadisi rivâyet eder, hadiste şöyle denmiştir: "İslam dini zayıflayınca akrabalık bağı kesilir, zengin fakirlikten başka hiçbir şeyden korkmaz. Fakir ise kendisine yardım edecek kimse bulamaz. Kişi zengin olan amcaoğlundan kendisine yardım etmesini rica eder, fakat amcaoğlu ona hiç yardımda bulunmaz." Ebû Nu'aym, bundan sonrasını zikretmemiştir."[290]

d) Hz. Ebû Zerr'in ihtilaf hakkında sözü

1029. Ahmed, bir râvîden şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Zer'e vermek üzere bazı hediyeler alıp Rebeze denen yere gittik. Onu aradık, fakat bulamadık. Hacca gitmek için izin aldığı ve ona izin verildiği söylendi. Biz de Mekke yolunu tuttuk ve Minâ'da ona yetiştik. Onun yanındayken kendisine 'Hz. Osman namazı dört olarak kıldı (yani iki rekât kasr olarak kılmadı)' denildi. Bu onu çok kızdırdı ve ağır cümleler sarf etti. Ebû Zer, 'Ben Hz. Peygamberle beraber namaz kıldım, iki rekât olarak kıldı. Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömerle de beraber kıldım' dedi. Sonra Ebû Zerr kalktı ve dört rekât olarak kıldı. Kendisine 'Müminlerin emirini ayıpladın, sonra da onun yaptığını yaptın' denildi. Ebû Zer, 'İhtilaf daha kötüdür. Hz. Peygamber, bize hutbe verdi ve şöyle buyurdu: '*Benden sonra devlet başkanı gelecektir. Onu küçük görmeyin, kim onu aşağılarsa İslam'ın ipini boynundan çıkarmış olur. Açtığı yarayı kapatmadıkça, bir daha aynı hatayı tekrar etmediği müddetçe ve sultana saygı gösterenlerle beraber ona saygı göstermedikçe, tövbesi de makbul değildir.*' Hz. Peygamber, onların bize üç hususta baskı yapmamalarını emretmiştir; iyiliği emretmede, kötülükten alıkoymada ve insanlara sünneti öğretme konusunda."[291]

---

[289] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 8971, 8972, 8973. Heysemî: Taberânî, birkaç isnadla hadisi rivâyet etmiş, isnadında Mecâlid var, kendisi bazı kimseler tarafından tavsik edilmiş, fakat kendisi hakkında ihtilaf vardır. Bir isnadın diğer ravileri ise sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 328).

[290] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, IX, 249.

[291] Ahmed, *Müsned*, V, 165. Heysemî: "İsnadında ismi söylenmeyen biri var, diğer raviler ise sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 216).

e) İbn Mes'ûd'un, "İhtilaf günahtır" sözü

1030. Abdurrezzâk, Katâde'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ebû Bekr, Ömer ve hilafetten evvel Hz. Osman Mekke ve Minâ'da namazları kasr olarak iki rekât şeklinde kılıyorlardı. Sonra Hz. Osman, dört rekât olarak kıldı. Bu, İbn Mes'ûd'a ulaşınca "İnnâ lillâh ve innâ lillâhi raciûn" dedi, sonra kalkıp dört rekât olarak kıldı. Kendisine, 'Önce bu yaptığına taaccup ettin, sonra da kalkıp dört olarak kıldın' dendi. İbn Mes'ûd, 'İhtilaf günahtır' dedi."[292]

f) Hz. Alî'nin ihtilaf ve bidat, cemaat ve parçalanma hakkında sözü

1031. Buhârî, Ebû Ubeyd *Emvâl* adlı eserinde- ve el-Asbehânî -*el-Hücce* adlı eserinde- Alî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Önce hükmettiğiniz gibi hükmetmeye devam edin! İhtilafın olmasından hoşlanmıyorum. Müslümanlar hep birlik olsun veya ben de arkadaşlarımın öldüğü gibi öleyim." İbn Sîrîn, rafizilerin Hz. Alî'den rivâyet ettikleri tüm hadislerin mevzu olduğunu söyler.[293]

1032. Askerî, Süleym b. Kays el-Amirî'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Kevvâ[294], Hz. Alî'ye sünneti, bidatı, cemaat olmayı ve parçalanmayı sordu. Hz. Alî, 'Ey İbn Kevâ! Soruyu öğrenmişsin, cevabını da öğren! Sünnet, vallahi Hz. Muhammed'in sünnetidir. Bidat, sünneti parçalayandır. Cemaat ise, az olsalar da hak ehlinin bir araya gelmesidir. Parçalanmak ise çok da olsalar batıl ehlinin bir araya gelmesidir."[295]

---

[292] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 4269; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 242.
[293] Buhârî, V, 24; Ali el-Muttakî, *el-Muntahab*, V, 50.
[294] Hâricilerin önde gelen liderlerinden biridir. *(B)*.
[295] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 96.

SAHABENİN HZ. PEYGAMBER'DEN SONRA İHTİLAF KONUSUNDA TUTUMLARI

Sahabenin Hz. Ebû Bekr'in hilafeti konusunda hemfikir olmaları

a) Hz. Peygamber'in vefatı ve Hz. Ebû Bekr'in hutbe vermesi

1033. Beyhakî, Urve b. Zübeyr'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, Medine'ye yakın Sünc denen yerden yola çıkıp Mescid-i Nebevi'nin kapısına geldi. Dertli, üzgün bir şekilde ilerledi. Kızı Hz. Aişe'nin evine girmek için izin istedi, Hz. Aişe de izin verdi. Eve girdiğinde Hz. Peygamber yatağı üzerinde vefat etmiş, kadınlar da etrafında toplanmıştı. Kadınlar yüzlerini örtüp Hz. Ebû Bekr girdiğinden dolayı odadan çıktılar, sadece Hz. Aişe kaldı. Hz. Ebû Bekr, Peygamber efendimizin yüzündeki örtüyü açtı ve diz üstü çöktü. Hem öpüyor, hem ağlıyordu ve 'Ömer b. Hattâb'ın dediği değersiz bir şeydir. Nefsim edlinde olan Allah'a and olsun! Hz. Peygamber vefat etmiştir. Allah'ın rahmeti senin üzerine olsun ya Resulallâh! Sen diriyken de ölüken de ne güzelsin!' dedi.

Akabinde Hz. Peygamber'in üzerine elbiseyi örttü ve hızlı adımlarla mescide doğru ilerledi. İnsanların boyunları üzerinden adım atarak minbere gitti. Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekr'in kendisine doğru döndüğünü görünce oturdu. Hz. Ebû Bekr, minberin önünde ayağa kalktı ve insanlara seslendi. İnsanlar da oturup onu dinledi. Bildiği hamd, sena ve şahadeti getirdi, sonra şöyle dedi:

"Allah (celle celâlühü), Resulü henüz aranızda sağ iken kendisini ve sizin de kendi nefsinizi düşünmeye davet etmişti. İşte bu ölümdür. Allah'tan başka hiç kimse bâki kalmayacaktır. Allah (celle celâlühü) şöyle buyurdu:

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللهُ الشَّاكِرِينَ﴾

"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır." (Âl-i İmrân, 144).

Hz. Ömer, 'Bu ayet, Kur'ân'da mı var? Allah'a and olsun! Bu günden evvel bu ayetin nazil olduğunu bilmiyordum' dedi.

Hz. Ebû Bekr şöyle devam etti: Allah (celle celâlühü), Hz. Muhammed için şöyle buyurdu: **"Kesinlikle sen de öleceksin, onlar da ölecek"** (Zumer: 39/30).

Allah (celle celâlühü) şöyle buyurdu: **"O'nun zatı hariç her şey fanidir. Hükûm ancak onundur, dönüş ancak O'nadır"**

Allah (celle celâlühü) şöyle buyurdu:

﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾

"Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâki kalacaktır." (Rahman: 26, 27).

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾

"Her canlı ölümü tadacaktır. Ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete sokulursa gerçekten kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı, aldatıcı metadan başka bir şey değildir." (Âl-i İmrân: 185).

Allah (celle celâlühü), Hz. Muhammed'e hayat verdi, dinini ikame edene kadar onu hayatta bıraktı. Hz. Peygamber de Allah'ın dinini tüm dinlerin üzerine çıkardı, Allah'ın risalet görevini eda etti, Allah yolunda cihad etti. Sonra da Allah, kendisinin ruhunu kabzetti, sizi de bu yol üzerine bıraktı. Beyyine ve kalbe şifa olan Kur'ân'dan sonra helak olan helak olmuştur. Kimin Rabbi Allah ise o diridir, asla ölmez. Kim, Muhammed'e ibadet ediyor, onu ilah menziline çıkarıyorsa şunu bilsin ki, ilahı onu öldürmüştür. Ey insanlar! Allah'tan korkun! Dininize sımsıkı sarılın, Rabbinize tevekkül edin. Çünkü Allah'ın dini ayaktadır, kelimesi de tamdır. Allah (celle celâlühü), kendisine yardım edip dinini izzetli kılana yardım eder. Nur ve şifa olan Allah'ın kelamı aramızdadır. Allah (celle celâlühü), o kitapla Muhammed'i hidayete erdirdi. O kitabın içinde Allah'ın helal ve haram kıldığı şeyler vardır. Bize karşı birlik olan insanlardan asla korkmayız, Allah için çekilen kılıçlar kınlarından çekilmiştir ve biz, henüz o kılıçlarımızı bırkamamışız. Hz. Peygamberle beraber cihad ettiğimiz gibi bize karşı ayaklanan kimselerle de cihad ederiz. Kişi

sadece kendi nefsine zülmeder." Sonra muhacirlerle beraber dönüp Hz. Peygamber'in yanına gitti."[296]

b) Hz. Ömer'in hutbesi ve Hz. Ebû Bekr'in elinde yapılan genel bey'at

1034. Buhârî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Enes, Hz. Ömer'in minber üzerinde oturup ettiği son hutbeyi dinledi. Bu olay, Hz. Peygamber'in vefatının bir sonraki günüydü. Hz. Ebû Bekr sustu, hiç konuşmadı. Hz. Ömer şöyle dedi: "Ben, Hz. Peygamber'in yaşayacağını bizden sonra vefat edeceğini tahmin ediyordum -En son onun vefat edeceğini kastediyordu- eğer Muhammed vefat etmişse muhakkak ki Allah aranıza hidayet nuru olan Kur'ân'ı bırakmıştır, onunla hidayet bulursunuz. Allah (celle celâlühü), Muhammed'e (onunla) hidayet verdi. Ebû Bekr (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in arkadaşı, mağarada onla beraber olan kişidir. Ebû Bekr, Müslümanlara halife olmaya en layık kişidir. Kalkın ve ona bey'at edin!"

Bir topluluk insan daha evvel Sakîfe Benî Sâide'de ona bey'at etmişti. Genel bey'at ise minberin üzerine oldu. Zührî, Enes'ten rivâyet ediyor: "O gün Hz. Ömer'i işittim, Hz. Ebû Bekr'e "Minbere çık" diye ısrar ediyordu ve sonunda çıktı, insanlar da ona bey'at etti."[297]

c) Sakîfe'de Hz. Ebû Bekr'e Bey'at

1035. İbn İshak, Zührî←Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Sakîfe'de Hz. Ebû Bekr'e bey'at edildi, ertesi gün Ebû Bekr, minberin üzerine oturdu, Hz. Ömer de kalktı[298] ve Ebû Bekr'den evvel kendisi konuştu. Allah'a layıkı ile hamd ve sena etti, sonra şöyle dedi: 'Ey insanlar! Ben dün size doğru olmayan bir söz söyledim. O sözü ne Allah'ın kitabında buldum, ne de Hz. Peygamber'in bana söylediği bir sözdü. Fakat ben, Hz. Peygamber'in bizi sahipsiz bırakmayacağını en son kendisinin vefat edeceğini düşünüyordum. Allah (celle celâlühü), kendisi vasıtasıyla Resulünü hidayet erdirdiği kitabını içimizde bırakmıştır. Eğer o kitaba sımsıkı tutunursanız Allah (celle celâlühü) Resulünü hidayete erdirdiği gibi sizi de hep doğru yola yönlendirir. Allah (celle celâlühü), yönetim işinde sizi en hayırlınız üzerinde birleştirmiştir. Kendisi, Hz. Peygamber'in arkadaşı, mağarada bulunan iki kişiden biriydi.

---

[296] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VII, 217; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V, 243.
[297] Buhârî, IX, 100.
[298] Asıldа "dedi" şeklinde tahrif edilmiştir.

Kalkın ve ona bey'at edin!' insanlar da Hz. Ebû Bekr'e Sakife bey'atından sonra genel olarak bey'at ettiler.

Hz. Ömer'den sonra Hz. Ebû Bekr konuştu. Allah'a layıkı ile hamd ve sena etti, sonra şöyle dedi: 'Ey insanlar! Ben size yönetici olarak atandım, en hayırlınız değilim. İyi yönetirsem bana yardımcı olun, kötü işler yaparsam beni düzeltin. Doğruluk güven, yalan ise hiyanettir. İçinizde zayıf, güçsüz olan onun sorununu giderene kadar yanımda güçlü biridir. Güçlü olanınız ise başkasının onun üzerinde olan hakkını alana kadar yanımda zayıf biridir. Hangi topluluk, Allah yolunda cihadı bırakırsa Allah onları zelil kılar. Hangi kavim kötülüğü yayarsa Allah onlara umumi bir bela verir. Allah ve Resulüne itaat ettiğim müddetçe bana itaat edin! Allah ve Resulüne isyan edersem bana itaat etmeyin! Namazınızı kılmak için kalkın, Allah size rahmet etsin!"[299]

d) Hz. Ebû Bekr'in hilafeti hakkında bir adamın sözü, bu husus ve Sakîfe kıssası hakkında Hz. Ömer'in hutbesi

1036. Ahmed,[300] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh), yolculuktan döndü. Ben Abdurrahman b. Avf'ı okuyordum. Geldiğinde benim kendisini beklediğimi gördü. Hz. Ömer b. Hattâb'ın yaptığı son haccı idi, biz de Minâ'da bulunuyorduk. Abdurrahman b. Avf dedi ki: 'Bir adam, Hz. Ömer b. Hattâb'a geldi ve 'Filan adam, Ömer ölürse falan adama bey'at edecem. Çünkü Ebû Bekr'e yapılan bey'at oldubittiye geldi' diyor, dedi. Hz. Ömer, 'İnşallah akşama kalkar, insanları yönetim hakkını gaspedip eline almak isteyen bu gruptan sakındırırım' dedi. Abdurrahman anlatıyor: Ben de 'Ey müminlerin emiri! Bunu yapma! Çünkü hac mevsimi, avam ve mertebe olarak düşük olan insanları bir araya toplar. Konuşacağın mecliste genelde de bu kimseler olacaktır. Korkarım ki, sen bir söz söylersin, bu kimseler de sözünü her tarafa uçururlar. Çünkü bunlar seni dinlemez, sözünü de farklı manalara çekerler. Fakat Medine'ye varana kadar bu konu hakkındaki konuşmanı yapma. Medine hicret ve sünnet şehridir. İnsanların âlim ve eşrafıyla tek kalır, dediklerine güzel şekilde dersin, onlar da dinler ve sözü doğru olan manaya hamlederler' dedim.

---

[299] İbn İshak, *Sîretu İbn Hişâm*, II, 660-661. İbn Kesîr: "Hadisin isnadı sahîhtir." (*el-Bidâye*, V, 248).

[300] Ahmed, *Müsned*, I, 23, 24, 40, 47, 55.

Hz. Ömer de 'Eğer ölmez sağ sâlim Medine'ye varırsam ilk meclisimde insanlara bu konu hakkında konuşacağım' dedi.

Zi'l-hicce ayının sonu cuma günü Medine'ye vardığımızda sekketu'l-amâ gibi hızlı adımlarla geldim. –Râvî, Mâlik'e 'Sekketu'l-âmâ nedir?' dedim. Mâlik, 'Sıcak, soğuk demeden günün hangi saati olduğunu umursamadan acele şekilde geldi' diye cevap verdi- vardığımda Sa'îd b. Zeyd'i minberin sağ sütununun yanında gördüm. Benden önce gelmişti. Onun önünde oturdum ve dizim onun dizine değiyordu. Az zaman geçti, Hz. Ömer çıkıp geldi. Onu gördüğümde Hz. Sa'îd'e 'Hz. Ömer, bu akşam bu minber üzerinde hiç kimsenin demediği şeyleri söyleyecektir' dedim. Sa'îd b. Zeyd inanmadı ve 'Kimsenin hiç demediği bir şeyi söyleyeceğini sanmıyorum' dedi. Hz. Ömer, minberin üzerinde oturdu. Müezzin ezanı okuyup susunca Hz. Ömer kalktı, Allah'a layıkı ile hamd ve sena etti, sonra şöyle dedi: Ey insanlar! Bir şey söyleyeceğim, bu sözü söylemek kaderde takdir edilmiştir. Bilmiyorum, belki ölümüm çok yakındır. Bu sözümü kim dinler ve anlarsa nereye yolculuk ederse bu sözü oraya ulaştırsın. Kim de bu sözü anlamazsa yalan yere iftira atmasını helal etmem:

Allah (celle celâlühü), Muhammed'i hak olan din için gönderdi, ona kitabını indirdi. Ona inen Kur'ân içinde recm ayeti de vardır. Bu ayeti okuduk, dinledik ve düşündük. Hz. Peygamber recm etti, biz de ondan sonra recm ettik. Uzun zaman geçince birinin 'Recm ayetini Kur'ân'ın içinde görmüyorum deyip Allah'ın indirdiği bir farzdan dolayı sapıtmasından endişe ediyorum. Recm cezası, Allah'ın kitabında beyyine olunca, hamile kalınca veya itiraf edildiğinde evli olan erkek ve bayana uygulanır. Biz devamlı şu ayeti okuyorduk: *"Öz babalarınızın dışındakileri baba olarak kabul etmeyin. Başkalarını baba kabul etmekle kendinizi inkâr etmiş olursunuz.'*[801] Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"İsa b. Meryem takdis edilip övüldüğü gibi beni övmeyin. Çünkü ben bir kulum. Siz, 'Muhammed Allah'ın kulu ve elçisidir' deyin!"*

Sizden birinizin 'Ömer vefat ederse falan kişiye bey'at ederim' dediği bana ulaştı. Ebû Bekr (radıyallahu anh)'in hilafetinin oldu bittiye geldi diyen kişi sizi aldatmasın. Evet, onun hilafeti hızlı gerçekleşti. Fakat Allah (celle celâlühü), onun vasıtasıyla olası bir sürü fitneden insanları korudu. Bu gün bile Hz. Ebû Bekr gibi herkesin boyun eğeceği başka biri var mıdır? Hz. Pey-

---

[301] Cumhur, bu ayeti, lafzın mensuh, hükmünün ise bâki olduğunu belirtir. Allah daha iyi bilir.

gamber vefat edince durumumuz şöyleydi: Hz. Alî, Hz. Zübeyr ve yanındakiler geri kalıp Hz. Peygamber'in kızı Fatıma'nın evine sığınmışlardı. Ensar'ın hepsi de Sakîfetu Benî Sâide'de toplanmıştı. Muhacirler de Hz. Ebû Bekr'in yanında toplandı. Ben, kendisine 'Ey Ebû Bekr! Ensar olan kardeşlerimizin yanına gidelim' dedim. Onların bulunduğu yere doğru ilerlerken iki salih kişiyle karşılaştık. Ensar'ın neler yaptığını anlattılar. 'Nereye gidiyorsunuz ey muhacir topluluğu?' dediler. Ben de 'Ensar kardeşlerimizin yanına gidiyoruz' dedim. Onlar da 'Hayır, onlara yaklaşmamanız gerekir. Ey muhacir topluluğu! Siz kendi başkanınızı seçin' dediler. Ben de 'Vallahi onların yanına gideceğiz' dedim. Yola devam edip Sakîfe b. Sâide'de toplanmış oldukları halde onların yanına geldik. İnsanların arasında birinin yorganına sarılıp durduğunu gördüm, 'Bu kimdir?' diye sordum. Onlar da 'Sa'd b. Übâde'dir' dedi. 'Neyi var?' dedim. Onlar da 'Hastadır' dediler.

Oturduğumuzda onların hatibi kalktı, Allah'a layıkı ile hamd ve sena etti. Sonra 'Biz Allah'ın Ensar'ıyız (yardımcılarıyız), İslam'ın süvarileriyiz. Siz ey muhacir topluluğu! Peygamber efendimizin cemaati olmanıza rağmen sizden birçok kimse İslam'ı kabul etmede gecikti. Böyle olmalarına rağmen bize hakimiyet kurmak, yönetimimizi gaspetmek istiyorlar' dedi. Böyle deyince Hz. Ebû Bekr sustu, ben konuşmak istedim. Ben kafamda güzel bir konuşma hazırladım, Hz. Ebû Bekr'in önünde o konuşmamı yapmak istedim. Sert olan mizacımı gizledim. Hz. Ebû Bekr, Hele dur sen ey Ömer!' dedi, ben de onu öfkelendirmek istemedim ve kendisi konuştu. Ebû Bekr benden daha soğukkanlı, daha saygı değer biriydi. (Benim konuşmama izin vermedi kendisi konuştu.) Allah'a and olsun! Kafamda düşündüğüm güzel hangi kelime varsa hepsini öyle veya daha güzel şekilde söyledi, biraz sustu. Sonra şöyle konuştu:

"Emmâ ba'd: Evet söylediğiniz hayırlı şeylere ehilsiniz. Fakat Araplar, yönetim işini sadece bu Kureyş kabilesinde olmasını kabul edebilirler. Çünkü Kureyş, hem diyar olarak hem neseb olarak Arapların en hayırlılarıdır. Ben, bu iki kişiden birine bey'at edilmesine razıyım, onlardan dilediğine bey'at edin!' bunun üzerine Hz. Ebû Bekr, benim ve Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ın elinden tuttu. Bu son sözü hariç hiçbir sözü ağrıma gitmedi. Allah'a and olsun! Kendisine hiç yaklaşmadığım bir suçtan dolayı öne sürülüp boynumun vurulması benim için Hz. Ebû Bekr'in içinde olduğu bir topluma başkan olmamdan daha sevimlidir. Ancak bu fikrim ölüm esnasında değişti. Ensar'dan

biri, 'Ben size bu sorunu çözeyim, ben kavmi içinde sırtı kuvvetli olan biriyim. Biri bizden biri sizden olmak üzere iki başkan olsun' dedi. Râvî, Malik'e 'Bu sözünden ne kastediyor?' diye sordum. Mâlik, 'Yani ben bu şehrin en kahraman kişisiyim demek istiyor' dedi. Ses ve gürültü çoğalmaya başladı. Sesler öyle yükseldi ki, ihtilaf çıkacağından endişe ettim. Ben de 'Ey Ebû Bekr! Elini uzat!' dedim. O da elini uzattı ben ve muhacirler bey'at ettik. Akabinde Ensar da bey'at etti. Sa'd b. Übâde'nin yatağını tepeledik. Biri, 'Sa'd'ı öldürdünüz!' dedi. Ben de 'Allah (celle celâlühü), Sa'd'ı öldürdü' dedim.

Hz. Ömer anlatıyor: "Allah'a and olsun! Hz. Ebû Bekr'e yapılan bey'attan daha kolay başka bir bey'at görmedim. Korktuğumuz şey şuydu: Eğer onların yanından bey'at alınmadan ayrılsaydık bizden sonra birine bey'at edeceklerdi, biz de ya razı olmadan ona bey'at etmek zorunda kalır, ya da ona muhalefet ederdik ve fitne fesad olurdu. Kim, Müslümanlarla meşveret yapmadan birine bey'at ederse o bey'at kabul edilmez. Öldürülmekten korkup bey'at edenin de bey'atı kabul edilmez."

1037. Zührî, Urve'den şöyle rivâyet etmektedir: "Muhacirlerin yolda rastladıkları iki kişi Uveym b. Sâide ve Ma'n b. Adî idi.

1038. Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivâyet edilir: "Ben size bu sorunu çözeyim, ben kavmi içinde sırtı kuvvetli olan biriyim" sözünü söyleyen kişi Hubâb b. Munzir'di."[302]

e) İbn Abbâs'ın, Sakîfe'de hilafet hususundaki hadisi

1039. İbn Ebî Şeybe, İbn Abbâs'ın Hz. Ömer'den rivâyet ettiği hadisi şöyle aktarır: "Hz. Peygamber vefat edince insanlar bize geldi ve 'Ensar topluluğu Sakîfe Benî Sâide'de Sa'd b. Übâde'nin yanında toplandı ve bey'at ediyorlar' dediler. Ben, Ebû Bekr ve Ebû Ubeyde b. Cerrâh onlara doğru hareket ettik. İslam'da bir ihtilaf doğacak diye endişeliydik. Ensar'dan İki kişiyle karşılaştık -doğru sözlü iki kişi Uveym[303] b. Sâide ve Ma'n b. Adî idi- Bize, 'Nereye gidiyorsunuz?' dediler. Biz de 'Bize ulaşan haberden dolayı kavminize doğru gidiyoruz' dedik. Onlar da 'Geri dönün, size muhalefet

---

[302] Bu hadisi Malik (el-*Muvatta*, 514) rivâyet etmiş, Mâlik tariki ile tüm kutubi sitte alimleri rivâyet etmiştir. (el-Buhârî, III, 172; Nesâî, *el-Kübrâ*, v. 93; Müslim, V, 116; İbn Mâce, 2553; Tirmizî, 1432; *el-Bidâye*, V, 245). Bu hadisi Buhârî, Ebû Ubeyd *-el-Ğarâib* adlı eserinde-, Beyhakî ve İbn Ebî Şeybe buna yakın bir şekilde uzunca rivâyet etmişler. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 138, 139).

[303] Asılda muharref şekilde Uveymir olarak gelmiştir. *(B)*.

edilmez, istemediğiniz bir şey de olmaz' dediler. Biz ise kararlıydık ve yola devam ettik. Ben konuşmak için kafamda bir konuşma hazırlıyordum. Nihayet kavmin yanına vardık. Onlar o sırada Sa'd b. Übâde'nın başı ucunda dönüyorlardı. Sa'd da o sırada hastaydı, yatağın üstünde uzanmıştı. Bizim yanlarına geldiğimizi görünce konuşmaya başladılar. 'Ey Kureyş topluluğu! Bir emir bizden, biri sizden olmak üzere iki başkan olsun' dediler. Hubâb b. Munzir, 'Ben bu sorunu çözeyim, ben kavmi içinde sırtı kuvvetli olan biriyim. Allah'a and olsun! İsterseniz kuvvetli bir savaşa tutuşuruz' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Bir yavaş olun, ben konuşmaya geldim. Ey Ömer sen sus!' dedi. Allah'a hamd ve sena etti, sonra şöyle dedi: 'Ey Ensar topluluğu! Allah'a and olsun! Faziletinizi, İslam için katlandığınız musibetleri, üzerimizde olan hakkınızı da inkar edemeyiz. Fakat siz de Arapların yanında hiçbir kabilenin Kureyş kabilesi gibi faziletli olmadığını bilirsiniz. Araplar ancak bu kabileden birinin etrafında toplanmayı kabul ederler. Biz başkan, siz ise yardımcı olursununuz. Allah'tan korkun, İslamı parçalamayın! İslamda ilk fitne çıkaran da siz olmayın! Bu iki kişinin hilafetene razı oluyorum -Ben ve Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı kasdediyor- bu ikisinden dilediğinize bey'at edin, hangisine bey'at ederseniz o kimse güvenilir biridir.'

Hz. Ömer anlatıyor: Allah'a and olsun! Suçsuz yere öldürülsem, sonra diriltilsem, sonra yine öldürülsem, diriltilsem benim için Hz. Ebû Bekr'in içinde olduğu bir topluma halife olmamdan daha sevimlidir. Sonra 'Ey Ensar topluluğu! Ey Müslüman topluluğu! Hz. Peygamber'in halifesi olmaya ondan sonra en uygun kişi onla beraber mağarada olan, ilk Müslüman Ebû Bekr Sıddık'dır. Sonra onun elinden tutup bey'at etmek istedim. Ensar'dan bir adam, benden önce davrandı, ben onun elini tutup bey'at etmeden o tuttu. İnsanlar da peşinden bey'at etti ve böylece Sa'd b. Übâde'ye bey'at edilmekten vazgeçildi."[304]

f) İbn Sîrîn'in Sakîfe'de cereyan eden hilafet hususundaki hadisi

1040. İbn Ebî Şeybe, İbn Sîrîn'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Zureyk kabilesinden bir adamdan rivâyet ettiği hadisi şöyle anlatmaktadır: "O gün Ebû Bekr ve Ömer (radıyallahu anhuma) yola çıktı ve Ensar'ın yanına vardılar. 'Ey Ensar topluluğu! Hakkınızı inkar etmiyor, mü'min insan asla hakkınızı inkâr edemez. Allah'a and olsun! Hangi güzel, hayırlı şeye isabet

---

[304] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 563-567; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 139.

etmişsek siz de bize ortak olmuşsunuz. Fakat Araplar, Kureyş'in haricinden bir kişiye ne razı olurlar, ne de kabul ederler. Çünkü Kureyş dil olarak Arapların en edebî konuşanları, sîma olarak en güzeli olanları, diyar olarak en orta kısımda olanları, akraba ve şefkat bağı en çok luvvetli olan kabiledir. Hz. Ömer'e yönelip ona bey'at etmek istediler, fakat Ensar 'Hayır, kabul etmeyiz' dedi. Hz. Ömer, 'Neden?' dedi. Ensar da 'Kendi kabileni bize tercih etmenden korkuyoruz' dedi. Hz. Ömer, 'Hayatta olduğum müddetçe bu olmayacaktır. Ebû Bekr'e bey'at edin!' dedi. Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer'e 'Sen benden daha kuvvetlisin' dedi. Hz. Ömer ise 'Sen benden daha faziletlisin' dedi. Hz. Ebû Bekr bu sözü ikinci defa tekrar etti. Üçüncü defa tekrar edince Hz. Ömer, 'Benim gücüm senin faziletinin yanında olacaktır' dedi. İnsanlar da Ebû Bekr'e (radıyallahu anh) bey'at etti. Bazı kimseler, Ebû Bekr'e bey'at edilme esnasında Ebû Ubeyde b. Cerrâh'a bey'at etmek istedi. Ebû Ubeyde, 'İçinizde Hz. Peygamberle beraber mağarada olan kişi varken bana mı geliyorsunuz?' dedi."[305]

[305] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 569-570; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 140.

SAHABENİN HZ. EBÛ BEKR'İ HİLAFET İÇİN TAKDİM EDİP KENDİSİNDEN RAZI OLMALARI TAFRİKAYA DÜŞÜRMEK İSTEYENLERE FIRSAT VERMEMELERİ

a) İbn Asâkir'in hadisi, Ebû Ubeyde'nin Hz. Ebû Bekr'in hilafeti hakkında sözü

1041. İbn Asâkir, Müslim'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Bekr, Ebû Ubeyde'ye (radıyallahu anhuma) birini gönderip 'Gel, seni halife seçelim. Çünkü Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: "*Her ümmetin güvendiği bir emini vardır. Bu ümmetin güvendiği kişi de sensin (Ebû Ubeyde'yi kastediyor.)'* Ebû Ubeyde ise 'Ben, Hz. Peygamber'in bize imam olarak tayin ettiği bir kimsenin önüne geçip halife olamam' dedi."[306]

b) İmam-ı Ahmed'in hadisi, Hz. Ebû Ubeyd ve Hz. Osman'ın hilafet hakkında sözü

1042. İmam-ı Ahmed, Ebu'l-Bahterî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Ebû Ubeyde için 'Elini uzat, sana bey'at edeyim. Çünkü Hz. Peygamber'in senin hakkında '*Sen ümmetimin güvendiği kimsesin*' dediğini işittim. Ebû Ubeyde ise 'Hz. Peygamber'in bize imam olmasını emrettiği kişiyi geçerek halife olamam. Hz. Peygamber vefat edene kadar bize imam oldu."[307]

1043. İbn Sa'd ve İbn Cerîr hadisi İbrâhîm et-Teymî'den buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. Hadisinde şöyle denmiştir: "Ebû Ubeyde, 'Müslüman olduğumdan beri senin boş söz söylediğini hiç işitmedim. İçinizde Hz. Peygamberle beraber mağarada kalan Ebû Bekr Sıddîk dururken bana mı bey'at edeceksin!' dedi."[308]

---

[306] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 267. Hâkim, Müslim el-Batîn←Ebu'l-Bahterî'den buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. Ve hadis için "İsnadı sahihtir, hadisi şeyhan rivâyet etmemiştir." Hafız Zehebî ise hadis için "munkatı" demiştir. (*Müstedrek*, III, 267). İbn Asâkir, İbn Şâhîn ve başkası Alî b. Kesîr'den buna yakın bir şekilde rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 126).

[307] Ahmed, *Müsned*, I, 35. Heysemî: "Hadisin isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Fakat Ebu'l-Bahterî, Hz. Ömer'den işitmemiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 183). Hadisi İbn Asâkir de buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 140).

[308] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 181; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 140.

1044. Hayseme el-Atrâbulusî, Humrân'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Osman b. Affân, 'Ebû Bekr Sıddîk hilafete en layık kişidir. Çünkü o sıddîk, Hz. Peygamberle mağarada kalan kişi ve Hz. Peygamber'in arkadaşıdır."[309]

c) Ebû Bekr'in hilafeti kabul konusunda özür beyan etmesi ve Hz. Alî ve Zübeyr'in onun hilafete en layık kişi olduğu hakkında sözü

1045. Hâkim (III, 66) ve Beyhakî (VIII, 152) Sa'd b. İbrâhîm b. Abdurrahmân b. Avf'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf, Ömer b. Hattâb'ın (radıyallahu anhuma) yanındaydı. Muhammed b. Mesleme, Zübeyr'in (radıyallahu anh) kılıcını kırdı. Sonra Hz. Ebû Bekr kalktı ve insanlara hitap edip özrünü beyan etti ve şöyle dedi: 'Allah'a and olsun! ne bir gündüz ne bir gece hiç Halife olmayı arzulamadım. Onu arzulamıyorum da. Ne gizli ne aşikâr hiç Allah'a halife olayım diye dua etmedim. Fakat fitne çıkmasından korktum. Halifelikte bana bir rahatlık yoktur. Fakat öyle bir işi yüklendim ki, ne onu kaldırmaya takatım ne de gücüm vardır. Ancak Allah'ın takviyesiyle kaldırabilirim. İsterdim ki, bu gün yerimde daha güçlü biri olsun.'

Bunu deyince muhacirler onun dediğini ve özrünü kabul etti. Hz. Alî ve Zübeyr (radıyallahu anhuma), 'Biz sadece fikrimiz alınmadan istişare yapıldığından kızdık. Hz. Peygamber'den sonra buna en lâyık kişinin Hz. Ebû Bekr olduğuna inanıyoruz. Çünkü kendisi mağara arkadaşı ve ayette geçen iki kişiden biridir. Biz onun şeref ve büyüklüğünü biliyoruz. Hz. Peygamber, hayatta iken namaz kıldırması için onu görevlendirdi."[310]

d) İbn Asâkir'in Hz. Alî ve Ebû Süfyân arasında geçen hilafet hakkındaki hadisi

1046. İbn Asâkir, Suveyd b. Ğafele'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Süfyân, Hz. Alî ve Hz. Abbas'ın (radıyallahu anhuma) yanına geldi ve 'Ey Alî, sen ey Abbâs! Neden yönetim Kureyş kabilesinin en zelil ve en azınlık olan boyundan olan birine (Hz. Ebû Bekr'i kastediyor) veriliyor? Allah'a and olsun! İstersen O adamın üzerine süvari ve askerler gönderirim' dedi. Hz. Alî de ona 'Hayır, vallahi onun üzerine süvari ve asker göndermeni istemiyorum. Hz. Ebû Bekr'in bu işe uygun olduğuna inanmasaydık hilafeti ona bırakmazdık.

---

[309] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 140.
[310] Hâkim, *Müstedrek*, III, 66; Beyhakî, VIII, 152.

Ey Ebû Süfyân! Mü'minler birbirlerine nasihat eden kimselerdir. Diyarları ve bedenleri birbirinden ayrı dahi olsa birbirlerine karşı sevgi doludurlar. Münafıklar ise birbirlerine karşı hilebaz kimselerdir."[311]

1047. Ebû Ahmed ed-Dihkân'dan hadisi bu mealde rivâyet etmiştir. Ve münafıklar hakkında şu eki yapmıştır: "Münafıklar diyar ve beden olarak birbirlerine yakın dahi olsalar birbirlerine karşı hilebazdırlar. Biz, Hz. Ebû Bekr'e bey'at ettik ve kendisi de bu işe layıktır."[312]

e) Abdurrezzâk ve Hâkim'in Ebû Süfyân ve Hz. Alî arasında cerayan eden konu hakkında hadisi

1048. Abdurrezzâk, İbn Ebcer'den[313] şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Bekr Sıddîk'a bey'at edildiğinde Ebû Süfyân, Hz. Alî'ye geldi ve 'Hilafet konusunda Kureyş içinde en az nufusa sahip aileden biri mi sizi mağlup etti! Allah'a and olsun! Medine'yi süvari ve yaya askerlerle dolduracağım' dedi. Hz. Alî, 'Sen, İslam'a ve Müslümanlara düşman olmaktan asla geri durmadın. Fakat bu ne İslam'a ne de Müslümanlara zarar verdi. Biz Hz. Ebû Bekr'in bu işe layık olduğuna inanıyoruz."[314]

1049. Hâkim, Mürre et-Tîb'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Süfyân b. Harb, Hz. Alî b. Ebî Tâlib'in yanına geldi ve 'Ne bu hal, hilafet, Kureyş'ten en az nüfusa sahip aileye mi, en zelil aileye mi verilecek? -Hz. Ebû Bekr'i kastediyordu- Allah'a and olsun! İstersen Medine'yi süvari ve yaya askerle doldururum' dedi. Hz. Alî, 'Ey Ebû Süfyan uzun zaman oldu İslam'a ve Müslümanlara düşmansın. Fakat bu İslam'a hiç zarar vermedi. Biz Hz. Ebû Bekr'i bu işe layık biri olarak gördük."[315]

f) Hz. Ebû Bekr'in hilafeti hususunda Ömer b. Hattâb ve Halid b. Sa'îd arasında yaşanan diyalog

1050. Taberî, Hz. Peygamber'in bekçisi Sahr'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hâlid b. Sa'îd b. Âs, Hz. Peygamber zamanında Yemen'deydi. Hz. Peygamber vefat edince de ordaydı. Hz. Peygamber vefat ettikten bir ay sonra üzerinde ipek cübbe olduğu halde geldi. Hz. Ömer b. Hattab ve Hz. Alî b. Ebî

---

[311] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 141.
[312] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 140.
[313] Asılda el-Cebr olarak tehrif edilmiştir. Ebcer, Hz. Ebû Bekr'i görmediğinden hadisin isnadı munkatıdır. *(B)*
[314] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 9767; İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, IV, 87.
[315] Hâkim, *Müstedrek*, III, 78.

Tâlib (radıyallahu anhuma) ile karşılaştı. Hz. Ömer, 'Üzerindeki cübbeyi parçalayın! İpek savaş hariç erkeklerimize haramdır' diye seslendi. İnsanlar da onun cübbesini parçaladı. Hz. Halid, 'Ey Ebû Hasan! Ey Benî Abdimenâf! Hilafet konusunda mağlub mu oldunuz?' dedi. Hz. Alî, 'Bu meseleyi galibiyet mağlubiyet meselesi mi, hilafet meselesi mi olarak görüyorsun?' dedi. Hâlid de 'Hilafet konusunda ey Benî Abdimenâf! Sizden daha layık kimse yok' dedi. Hz. Ömer, Halid'e 'Allah ağzına kilit vursun! And olsun! Yalancılar bu meselede ileri geri konuşur, böyle sözler ancak sahibine zarar verir' dedi..."[316]

g) Ümmü Halid'in hadisi ve Ebû Bekr ve Halid b. Sa'îd'in arasında olan olay

1051. İbn Sa'd, Ümmü Halid bt. Halid b. Sa'îd b. Âs'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Babam Halid b. Sa'îd, Yemen'den Hz. Ebû Bekr'e bey'at edildikten sonra döndü. Babam, Hz. Alî ve Hz. Osman'a (radıyallahu anhuma) 'Ey Abdumenaf! sizden başkasının hilafete geçmesine razı mı oldunuz!' dedi. Hz. Ömer, bu sözü Hz. Ebû Bekr'e nakletti, sert tepki vermesi için ısrar etmesine rağmen Hz. Ebû Bekr kendisine bir şey demedi. Halid üç ay Hz. Ebû Bekr'e bey'at etmeden durdu. Sonra bir öğle vakti Hz. Ebû Bekr onun yanından geçti ve selam verdi. Halid o sırada evindeydi. Halid de kendisine 'Sana bey'at etmemi ister misin?' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Müslümanların girdiği sulh yoluna senin de girmeni isterim' dedi. Halid de 'Söz akşama gelip bey'at edeceğim' dedi. Halid geldi, Hz. Ebû Bekr minber üzerindeydi ve kendisine bey'at etti. Hz. Ebû Bekr'in onun hakkındaki görüşü güzeldi, kendisine tazim gösterirdi. Hz. Ebû Bekr, Şam'a ordu gönderince Müslümanların sancağını onun için bağladı, onu komutan tayin etti. Sancağını alıp evine geldi. Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekr'e 'Halid dediğini bırakmıyor, sen ise onu komutan olarak tayin ediyorsun' dedi. Hz. Ömer azli için çok ısrar etti ve Hz. Ebû Bekr de Ebû Ervâ ed-Devsî'yi babama gönderdi ve 'Hz. Peygamber'in halifesi sancağı bize geri ver, diyor' dedi. Babam da bayrağı çıkarıp kendisine verdi. And olsun! Beni komutan seçmeniz beni sevindirmedi ki, azletmeniz de beni üzsün. Zaten bu işin arkasında bir başkası (Hz. Ömer'i kastediyor) var' dedi. Bir gün baktım, Hz. Ebû Bekr geldi, babamın yanına girdi ve ondan özür diledi. Bu

---

316 Taberî, *Târîh*, IV, 28. Bu hadisi, Seyf ve İbn Asâkir Sahr'dan muhtasar olarak rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 59).

konuyu Hz. Ömer'e söylememesi için çok ısrar etti. And olsun! Babam, vefat edene kadar hep Hz. Ömer üzerine titrerdi, ona çok yumuşak davranırdı."[317]

h) Hz. Ebû Bekr'in cihad için tek başına çıkması ve Hz. Alî'nin bu konu hakkında sözü

1052. Sâcî, Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Babam kılıcını çekip bineğine bindi ve Zu'l-kassa denen yere doğru yola çıktı. Hz. Alî b. Ebî Tâlib gelip bineğinin geminden tuttu ve 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Nereye gidiyorsun? Hz. Peygamber'in Uhud Savaşında sana dediğini sana söylüyorum "Kılıcını kınına koy, kendini tehlikeye atarak bizi acılar içinde bırakma!" Allah'a and olsun! Eğer sana bir şey olursa senden sonra İslam'ı bir daha nizama sokmak mümkün olmaz. Hz. Ebû Bekr de geri döndü ve İslam ordusunu gönderdi."[318]

---

[317] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 97. Bu hadis çok zayıftır. el-Vakidî'nin rivâyetidir, kendisi metruk biridir. Kendisi de cafer'den rivâyet etmiş, o da münkeru'l-hadistir. (B..A.M).

[318] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 143. Dârekutnî, hadisi buna yakın şekilde rivâyet etmiş. (*el-Bidâye*, VI, 315).

HZ. EBÛ BEKR'İN HİLAFETİ MİLLETİN İRADESİNE BIRAKMASI

a) Hz. Ebû Bekr'in hilafet hakkında hutbesi ve "bir gündüz ve bir gece dahi halifeliği arzulamadım" sözü

1053. Ebû Nu'aym, *Fedâilu's-Sahâbe* adlı eserinde Hz. Ebû Bekr'in (radıyallahu anh) şöyle dediğini rivâyet eder: "Ey insanlar! Eğer hilafetinizi arzuladığım için, size ve Müslümanlara başkan olayım sevdası için aldığımı düşünüyorsanız, bu doğru değildir. Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Hilafeti ne arzuladığımdan ne de size veya başka bir Müslümana başkan olma arzusundan almış değilim. Halife olmayı bir gündüz vakti veya bir gece vakti kadar dahi asla arzulamadım. Ne gizli ne aşikâr hiç Allah'a bu konuda dua etmedim. Fakat ben, büyük bir görevle görevlendirildim. Benim onu kaldırmaya gücüm yetmez, ancak Allah (celle celâlühü) yardım ederse kaldırabilirim. Halifeliği adeletli davranacak bir sahabîye devretmek istiyorum. Hilafeti size geri veriyorum. Hiç birinizin yanımda bey'atı yoktur. Dilediğiniz kişiye halife seçebilirsiniz, ben artık halife değil, sıradan biriyim."

b) Sahabenin Hz. Ebû Bekr'e cevabi ve "Vallahi sen en hayırlımızsın" demesi

1054. Taberânî, İsâ b. Atiyye'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr kendisine bey'at edildiği günün ertesi gününde kalktı, insanlara hitab etti ve şöyle dedi: "Ey- insanlar! Ben sizin bey'atınızı size geri veriyorum. Ben sizin en hayırlınız değilim. En hayırlınız kimse ona bey'at ediniz!" sahabe, ona doğru kalktı ve 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Allah'a and olsun! Sen en hayırlımızsın' dedi.

Hz. Ebû Bekr de şöyle devam etti: "Ey insanlar! İnsanlar ya isteyerek ya da zorla Müslüman oldu. Onlar Allah'ın korumasında ve komşularıdır. Allah'ın himayesinde olan bir şeyden dolayı sorumlu tutulmak istemiyorsanız gereğini yapınız! Benden ayrılmayan bir şeytanım var. Kızdığımı gördünüğünüzde benden uzak durun da size zarar vermeyeyim. Ey insanlar! Kölelerinizin vergilerini gözden geçiriniz. Çünkü zülüm içinde büyüyen etin cennete girmesi mümkün değildir. Gözleriniz üzerimde olsun! Eğer doğru davranırsam bana yardımcı olursunuz. Eğer haktan saparsam beni düzeltin!

Allah'a (celle celâlühü) itaat ettiğim de siz de bana itaat edin. Allah'a aisyan edersem siz de bana karşı isyan edin!"[319]

c) Hz. Alî'nin Hz. Ebû Bekr'e cevabı ve kendisine "senin istifanı kabul etmeyiz ve istemeyiz" demesi

1055. Uşşârî, Ebû Cahhâfe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'e bey'at edildiğinde üç gün boyunca evinin kapısı kapatıldı. Her gün evinden çıkıp insanlara şöyle hitab ediyordu: Ey insanlar! Bey'atınızı size geri iade ediyorum, dilediğiniz kişiye bey'at ediniz!' Her gün Hz. Alî kalkıp kendisine 'İstifanı kabul etmiyoruz, istifanı da istemiyoruz. Seni Hz. Peygamber öne sürmüştür, kim seni arka plana itebilir?"[320]

1056. İbn Neccâr, Zeyd b. Alî←babalarından şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, Hz. Peygamber'in minberi üzerine çıktı ve 'Beni istemeyen var mı? Varsa bey'atını geri vereyim' dedi. Bunu üç gün boyunca söyledi. Her defasında Hz. Alî b. Ebî Talib de kalkıp 'Hayır, vallahi istifanı kabul etmiyoruz, istifanı da istemiyoruz. Seni Hz. Peygamber öncü kılmıştır, kim seni arka plana itebilir?"[321]

---

[319] Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde hadisi rivayet etmiştir. (B). Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 135. Heysemî: "Hadisin isnadında İsâ b. Süleyman var, kendisi zayıf bir zattır. İsâ b. Atiyye'yi ise tanımıyorum." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 184).

[320] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 141.

[321] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 140.

MASLAHAT İÇİN HİLAFETİ KABUL ETMEK

a) İbn Ebî Rafi'in hilafet hakkında hadisi, onun ve Hz. Ebû Bekir arasında cereyan eden kıssası

1057. İbn Râhûyeh, Adenî, Bağavî ve İbn Huzeyme Rafi b. Ebî Râfi'den şöyle rivâyet etmektedir: "İnsanlar, Hz. Ebû Bekr'i halife olarak tayin etti. İçimden bu adam, bana 'İki kişiye dahi başkan olma!' diyordu, dedim. Bineğime binip yola çıktım ve Medine'ye geldim. Hz. Ebû Bekr'e çattım, kendisine 'Beni tanıyor musun ey Ebû Bekr!' dedim. 'Evet' dedi. Ben de 'Bana söylediğin sözü hatırlıyor musun? İki kişiye dahi başkan olmamamı demiştin, bakıyorum da sen tüm ümmete başkan olmuşsun!' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Hz. Peygamber ruhunu teslim etti. İnsanlar ise yeni küfürsen çıkıp Müslüman olmuşlardı. Onların bir daha dinden çıkacaklarından ve ihtilafa düşeceklerinden endişe ettim. Halifelik işine de istemeyerek girdim, arkadaşlarım da yakamı bırakmadı' dedi. Hz. Ebû Bekr devamlı özür beyan ediyordu ve ben de mazur olduğuna inandım."[322]

HZ. EBÛ BEKR'İN HİLAFETİ KABUL ETTİĞİ İÇİN ÜZÜLMESİ

a) Hz. Ebû Bekr'in Hz. Ömer'e sözü ve "bu işi sen bana yükledin" demesi

1058. İbn Râhûyeh, Hayseme *Fedâilü's-Sahâbe* adlı eserinde ve başkası Rabîa ailesinden olan bir adamdan şöyle rivâyet etmektedir: "Bana ulaştığına göre Hz. Ebû Bekr halife seçilince evinde üzgün bir halde oturuyordu. Hz. Ömer, yanına girdi. Hz. Ebû Bekr de dönüp onu yermeye başladı ve 'Sen bu işi bana yükledin' dedi, insanların arasında hüküm vermenin zor olduğundan şikayet etti. Hz. Ömer, kendisine 'Bilmiyor musun? Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Sorumlu kişi, içtihad eder ve isabet ederse kendisi için iki mükâfat vardır. Eğer içtihat eder ve hata ederse kendisi için bir mükâfat vardır.*" Hz. Ebû Bekr'e bunu söyleyerek onu biraz teselli etti."[323]

b) Vefat esnasında Hz. Ebû Bekr'in Abdurrahman b. Avf'a sözü

1059. Ebû Ubeyd, el-Ukaylî, Taberânî, İbn Asâkir, Sa'îd b. Mansur ve başkaları Abdurrahman b. Avf'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr

---

[322] İbn Hacer, el-Metâlibu'l-âliye, II, 2043; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 125.

[323] İbn Hacer, el-Metâlibu'l-âliye, 2073; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 135.

ölüm döşeğinde iken bana şöyle dedi: "Hayatta sadece yaptığım üç şeye üzülüyorum. Keşke onları yapmasaydım. Üç şey de var ki yapmadım, onları da keşke yapsaydım. Üç şey var, onları Hz. Peygamber'e çok sormak isterdim... Sakîfe gününde hilafeti Ebû Ubeyde b. Carrâh ve Ömer'den birinin boynuna atmak isterdim. Onlardan biri halife ben ise onun yardımcısı olaydım. Halid'i Şam'a doğru gönderirken keşke Ömer'i de Irak'a doğru gönderseydim. O zaman sağ ve sol elimi Allah yolunda açmış olurdum. Hz. Peygamber'e sormak istediğim üç şey ise kendisinden sonra halifenin kim olmasını söylemek isterdim ve böylece hiç kimsenden niza çıkmazdı. Ayrıca Halifelikte Ensar'ın bir payı olup olmadığını sormak isterdim."[324]

[324] Ukaylî, ed-Duafâ, III, 419; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 135. Heysemî: "İsnadında Ulvân b. Dâvud el-Becelî var, kendisi zayıf biridir. Hadis alimleri, bu eserini münker saymışlar." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 203).

HZ. EBÛ BEKR'İN KENDİNDEN SONRA HALİFE TAYİN ETMESİ

a) Hz. Ebû Bekr'in ölüm döşeğinde hilafet konusunda ashabla istişare etmesi

1060. İbn Sa'd, Ebû Seleme b. Abdirrahman ve başkasından şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr iyice hastalanınca Abdurrahman b. Avf'ı (radıyallahu anh) çağırdı ve 'Hz. Ömer'i nasıl bilirsin?' diye sordu. Abdurrahman da 'Bana ne soracaksan sen daha iyi biliyorsun' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Evet, ama sen yine de fikrini söyle' dedi. Abdurrahman da 'And olsun! Ömer, hilafete layık gördüklerinin içinde en layık olanıdır' dedi. Sonra Hz. Osman'ı çağırdı ve 'Ömer'i nasıl bilirsin?' dedi. Hz. Osman, 'Sen, onu bizden daha iyi bilirsin' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Tamam da sen yine söyle ey Ebû Abdillâh![325]' dedi. Hz. Osman da 'Allah'ım! Ben onun için dünyasının dış dünyasından daha iyi olduğunu biliyorum. Onun gibisi içimizde yoktur' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Allah sana rahmet etsin! Vallahi onu halife seçmeseydim seni seçerdim' dedi. Onlarla beraber Sa'îd b. Zeyd Ebu'l-A'ver, Üseyd b. Hudayr, Ensar ve muhacirlerden başkalarıyla da istişare etti. Üseyd, 'Allah şahittir ki, senden sonra ondan daha hayırlısını bilmiyorum. Allah'ın rızası için sevinir, Allah'ın gazabı ile gazaplanır. İç dünyası dış dünyasından çok daha hayırlıdır. Hilafete ondan daha güçlüsü gelmemiştir."[326]

b) Hz. Ebû Bekr, Hz. Abdurrahman b. Avf ve Hz. Osman arasında Hz. Ömer'in halifeliği hakkında geçen diyalog

Hz. Peygamber'in ashabından bazıları, Abdurrahman b. Avf ve Hz. Osman'ın Hz. Ebû Bekr'in yanına gidip tek başına konuştuklarını duyduklarında Hz. Ebû Bekr'in huzuruna girdiler, onlardan biri 'Hz. Ömer'in çok sert olduğunu bilmene rağmen onu halife olarak tayin etmeni yüce Allah sana sorsa ne diye cevap verirsin?' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Beni yatağımdan kaldırıp oturtun! Siz beni Allah ile mi korkutuyorsunuz? Sizin işinizde zülümle bir şey elde eden hüsrana uğramıştır. Allah'a 'Ey Allah'ım! Ben onların en hayırlı olanı halife olarak tayin ettim' diyeceğim. Sana söylediğim bu sözü diğlerine de aktar.' Sonra yine uzandı. Hz. Osman'ı çağırdı ve yaz!' dedi."

---

[325] Hz. Osman'ın künyesidir.

[326] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 199.

c) Hz. Ebû Bekr'in Hz. Ömer'i halife seçtiğine dair mektubu ve insanlara Hz. Ömer'i tavsiye etmesi

"Bismillâhirrahmânirrahîm. Bu, Ebû Bekr b. Ebî Kuhâfe'nin dünya'dan göç ederken, ahirete yani kâfirin iman ettiği, facir kimsenin kesin tasdik ettiği, yalancının doğru söylediği yere doğru girerken yazdırdığı şeydir. Ben , kendimden sonra başınıza Ömer b. Hattâb'ı halife tayin ettim. Onu dinleyin, ona itaat ediniz! Çünkü ben Allah'a, dinine, nefsime ve size karşı bir kusur işlemedim. Adeletli biridir. Bu ona karşı zannım ve bildiğimdir. Eğer umduğum gibi çıkmazsa herkese kendi günahı vardır. Ben hayırlı olmasını istedim. Fakat gaybi bilmem **"...Haksızlık edenler, hangi dönüşe (hangi akıbete) döndürüleceklerini yakında bileceklerdir."** (Şuarâ: 227). Allah'ın selamı ve rahmeti sizin üzerinize olsun"

Sonra mektubun mühürlenmesini emretti. Bazısı olayı şöyle anlatır: Hz. Ebû Bekr, mektubu imla şeklinde yazdırınca mektubun başında Ömer ismi henüz yazılmamıştı ki, halife kimsenin ismini belirtmeden bayıldı. Hz. Osman da hemen "Benden sonra halifeliğe Ömer'i tayin ediyorum" yazdı. Hz. Ebû Bekr akabinde ayıldı ve 'Yazdığını oku!' dedi. Hz. Osman, Ömer'in ismini de söyleyerek okudu. Hz. Ebû Bekr de tekbir getirdi ve 'Bu baygınlığım sırasında vefat edeceğimden korkup ihtilaf olmasın diye yazdığını görüyorum. Allah, İslam ve Müslümanlara yaptığın yarardan dolayı sana hayırlı mükâfatlar versin! Vallahi sen halife olmaya ehil birisin' dedi. Sonra Hz. Ebû Bekr, Hz. Osman'a mühürlenmiş mektupla çıkmasını emretti. Yanında Ömer b. Hattâb ve Üseyd b. Hudayr el-Kurazî de vardı. Hz. Osman, insanlara 'Bu mektupta olan zata bey'at edecek misiniz?' dedi. 'Evet, edeceğiz' dediler. Biri, 'Kim olduğunu biliyorum' dedi. İbn Sa'd, "İçinde olanın Ömer olduğunu biliyorum" diyen kişinin Hz. Alî olduğunu söyler. Hepsi onun halife olmasını kabul etti, ona razı oldular ve bey'at ettiler.

Sonra Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer'i çağırdı, tek başına kaldıklarında ona bazı şeyler tavsiye etti. Hz. Ömer de onun huzurundan çıktı. Hz. Ebû Bekr, ellerini semaya doğru kaldırarak 'Ey Allah'ım! Ben sadece bunu yapmakla milletin iyiliğini istedim. Fitne olmasından endişe ettim. Onlara birini halife olarak tayin ettim, sen onu daha iyi bilirsin. Ben içtihad edip fikrimi belirttim. Onlara en hayırlı olanı, en güçlü olanı, onları doğru yola getirmeye en düşkün olan kişiyi halife olarak tayin ettim. Ben artık ahir ömrümü yaşıyorum. Benden sonra onlara sahip çık. Onlar senin kullarındır, onların perçemleri senin

elindedir. Onlara yönetici olanın onlara iyi davranmasını sağla! Onların yöneticilerini senin doğru yolunda olan halifelerinden, rahmet peygamberinin hidayetine ve ondan sonra gelen salih insanların hidayetine tabi olan kişilerden eyle! İnsan sürüsünü de sen halife için islah et!"[327]

1061. İbn Asâkir ve Seyf (b. Ömer et-Temîmî) Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr ağır hastalanınca ruhunu teslim edeceğini hissetti. İnsanları topladı ve onlara 'Gördüğünüz gibi ağır hastayım. Artık ölüm zamanımın geldiğini düşünüyorum. Allah (celle celâlühü), bana bey'at ettiğinizde içtiğiniz yeminleri kaldırmıştır. Hilafet görevini tekrar size vermiştir. Dilediğinizi halife olarak seçin. Ben hayatta iken halife seçerseniz bu ihtilaf etmemeniz için daha yararlı olur. Ordan kalktılar ve onu yalnız bıraktılar, fakat biri üzerinde antlaşmaya varamadılar. Tekrar halifeye geri dönüp 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Sen bize birini göster!' dediler. Hz. Ebû Bekr, 'Ben söylersem belki ihtilafa düşersiniz' dedi. Onlar da 'Hayır, düşmeyiz' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Ozaman seçeceğim adama razı olacağınıza dair söz veriyor musunuz?' dedi. Onlar da 'Evet' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Bana biraz mühlet verin de Allah için, dini için, kulları için en uygun kişi kimdir diye karar vereyim' dedi. Hz. Ebû Bekr, Hz. Osman'a elçi gönderdi ve 'Bana halife olacak birini işaret et! And olsun! Sen yanımda bu işe ehilsin' dedi. Hz. Osman, 'Hz. Ömer' dedi. Hz. Ebû Bekr, Hz. Osman'a 'Yazmaya başla!' dedi. Mektubu yazdı, tam halife olacak kişinin isminin yazılacağı yere gelince bayıldı. Sonra ayıldı ve 'Ömer'in ismini yaz!' dedi."

d) Hz. Ebû Bekr'in, Hz. Ömer'im hilafeti konusunda muhalefet eden Hz. Talha'ya cevabı

1062. Lâlekâî, Osman b. Ubeydillah b. Abdillah b. Ömer'den[328] şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr ölüm döşeğinde iken Hz. Osman b. Affân'ı çağırdı ve ona ahdini yazdırdı. Halife olacak kişinin ismi yazılmadan Hz. Ebû Bekr bayıldı. Hz. Osman da Ömer b. Hattâb'ın ismini yazdı. Hz. Ebû Bekr ayıldı ve Hz. Osman'a 'Kimsenin ismini yazdın mı?' diye sordu. Hz. Osman da 'Ruhunu teslim ettiğini sandım ve ihtilaf olacağından korktuğum için Ömer b. Hattâb'ın ismini yazdım' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Vallahi kendi adını yazmış

---

[327] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 145.

[328] Asılda da isim böyle gelmiştir. Fakat Ricâl kitaplarında ismi bu şekilde olan bir râvîye rastlamadım. İsmin tahrif olduğundan endişe ediyorum. Belki de doğrusu Osman b. Abdullah←Abdullah b. Ömer'den şeklindedir. *(B).*

olsaydın, sen buna ehil biriydin' dedi. Talha b. Ubeydillâh huzuruna girdi ve 'Ben, diğer Müslümanların elçisiyim. İnsanlar, hayatta olduğun zaman bile Ömer'in ne kadar katı olduğunu biliyorsun, ona hilafeti devredip vefat ettikten sonra nasıl davranır! Allah sana bunun hesabını sorar!' diyorlar. 'Sen de cevabını ver de onlara ileteyim' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Beni yatağımdan kaldırıp oturtun. Beni Allah ile mi korkutuyorsun? Yönetiminiz hakkında kötü şey düşünen hüsrandadır. Allah (celle celâlühü), bana bunu sorsa 'Ben insanlara en hayırlı olan kişiyi halife olarak tayin ettim' diyeceğim. Akabinde bu söylediğimi onlara ilet' dedi."

e) Mü'minlerin annesi Hz. Aişe'nin bu konu hakkındaki hadisi

1063. İbn Sa'd ,Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr ölüm döşeğindeyken Hz. Ömer'i halife tayin etti. Hz. Alî ve Hz. Talha (radıyallahu anhuma), onun huzuruna gelip 'Kimi halife tayin ettin?' diye sordular. 'Ömer'i seçtim' dedi. Onlar da 'Rabbine nasıl hesap vereceksin?' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Beni Allah ile mi korkutuyorsunuz? Ben Allah'ı ve Ömer'i sizden daha iyi biliyorum. Allah'a 'Ben, onlara en hayırlı kişiyi tayin ettim' diyeceğim' dedi."[329]

f) Zeyd b. Hâris'in bu konu hakkında hadisi

1064. İbn Ebî Şeybe, Zeyd b. Hâris'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr ölüm döşeğinde iken Hz. Ömer'i halife tayin etmek için birini gönderdi. İnsanlar, 'Bize halife olarak katı olan Ömer'i mi tayin ediyorsun! Bize halife olarak tayin ettikten sonra daha da katı olur. Rabbinle karşılaşınca bize Ömer'i tayin ettiğin için ona ne diye hesap vereceksin?' dedi. Hz. Ebû Bekr, "Siz beni Rabbimle mi korkutuyorsunuz? Allah'a 'Ey Allah'ım! İnsanların en hayırlı olanı halife seçtim' diyeceğim" dedi."[330]

---

[329] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 196; *Kenzü'l-ummâl*, III, 146. Bu hadisi Beyhakî, Âişe (radıyallahu anha)'den buna yakın bir şekilde rivâyet etmiştir. (*es-Sünen*, III, 146). İbn Cerîr, hadisi Esmâ bt. Umeys (radıyallahu anha)'den bu mealde rivâyet etmiştir. (*Târîh*, IV, 54).

[330] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 572; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 146.

HALİFE SEÇİMİNİ ŞURAYA ELVERİŞİLİ OLAN KİŞİLERE BIRAKMAK

a) Hz. Ömer'in şahadeti, hilafetin altı kişiye bırakılması ve İbn Abbas'ın buna övgüsü

1065. Taberânî, (*el-Evsat* adlı eserinde) İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Lü'lü, Hz. Ömer'e iki darbe indirince Hz. Ömer, farkına varmadan insanlara bir kötülük yaptığını sandı. İbn Abbas'ı (radıyallahu anhuma) çağırdı. İbn Abbas, Hz. Ömer'i sever, ona yakın durur, onu dinlerdi. Hz. Ömer, 'Müslümanlardan kimsenin bu olayda bir dahli olup olmadığını bilmek istiyoruz' dedi. İbn Abbas da huzurundan çıktı, hangi cemaatin yanından geçse ağladıklarını gördü. İbn Abbas, Hz. Ömer'in yanına döndü ve 'Ey mü'minlerin emiri! Hangi insan topluluğuna rastladıysam üzüntüden ağladıklarını gördüm. Bu gün yeni doğmuş ilk çocuklarını kaybetmiş gibiler' dedi. Hz. Ömer, 'Bana kim öldürücü darbe vurdu?' diye sordu. İbn Abbas, 'Muğîre b. Şu'be'nin kölesi Ebû Lü'lü' el-Mecûsî' dedi.

1066. İbn Abbas anlatıyor: Bunu dediğimde yüzünde gülümseme belirdi ve 'Beni Lâilâheillallâh diyen birinin eliyle öldürmeyen Allah'a hamd olsun! Müslüman olmayan acemleri içinize almayın diye uyarmıştım, fakat siz beni dinlemediniz' dedi.

Sonra Hz. Ömer, 'Bana kardeşlerimi çağırın!' dedi. Halk 'Kimdir bunlar?' diye sordu. Hz. Ömer, 'Hz. Osman, Hz. Alî, Hz. Talha. Hz. Zübeyr, Hz. Abdurrahman b. Avf, Hz. Sa'd b. Ebî Vakkâs (radıyallahu anhuma)' dedi. Onlara bir elçi gönderdi, sonra başını benim dizime koydu. Çağırdığı kimseler gelince ben 'İstediğin kimseler hazır oldu' dedim. Hz. Ömer de 'Tamam. Müslümanların yönetim işi hakkında düşündüm, siz altı kişiyi insanların önderi ve ileri gelenleri olarak görüyorum. Hilafet işi sadece siz altı kişinin meselesdir. Siz doğru olduğunuz müddetçe insanların durumu da düzgün olur. Eğer ihtilaf çıkarsa sizin aranızda çıkacaktır' dedi.

Hz. Ömer'den, ihtilaf ve şikak lafını duyunca ihtilaf olacak sandım. Çünkü Hz. Ömer, çoğu zaman bir şey söyler ve ben de öyle olduğunu görürüm. Sonra burnundan kan akmaya başladı. Onlar da aralarında bir şey fısıldadılar. Aralarında birine bey'at ettiler endişesine kapıldım. Ben de 'Mü'minlerin emiri henüz sağdır, sonra seçersiniz. Bir anda birbirlerine bakan iki halife olmaz' dedim. Hz. Ömer, 'Beni kaldırın' dedi, biz de onu kaldırıp

taşıdık. Hz. Ömer, onlara 'Üç gün boyunca istişare edin, insanlara da Suheyb namaz kıldırsın' dedi. Onlar da 'Kimle istişare edelim ey Mü'minlerin emiri!' dedi. Hz. Ömer, 'Muhacir, Ensar ve hazır olan ordu komutanlarıyla istişare edin' dedi.

Hz. Ömer, sonra bir bardak süt istedi, sütü içti. Sütü içince sütün beyazlığı olduğu gibi iki yarası arasından çıktı. Bunun ölüm getireceğini anladı ve 'Şu an dünyanın hepsi benim olsa kıyametin dehşetini görmemek için verirdim. Allah'a şükürler olsun. Gözüm arkada kalmayacağı için bunu da umursamıyorum' dedi. İbn Abbas, 'Her ne kadar böyle desen de Allah sana hayırlı mükâfatlar vermiştir. Sen değil misin ki, Müslümanlar Mekke'de korkuyorken Hz. Peygamber, dinin ve Müslümanların seninle güçlenmesi için Allah'a dua etti. Sen Müslüman olunca İslam seninle beraber güçlendi. İslam, Hz. Peygamber ve ashabı senden dolayı güçlendiler. Medine'ye hicret edince senin hicretin bir fetih oldu. Sonra Hz. Peygamber'in müşriklere karşı katıldığı hiçbir gazveye katılmamazlık etmedin. Hz. Peygamber, senden razı şekilde ruhunu teslim etti. Hz. Peygamber'den sonra Hz. Peygamber'e yardımcı olduğun gibi onun halifesine yardımcı oldun. Müslüman olanlarla beraber İslam'dan yüz çevirenlere darbe indirdin, insanlar da isteyerek ya da zorla bir daha İslam'a döndü. Halife senden razı şekilde ruhunu teslim etti. Ondan sonra da güzel şekilde insanlara yönetici oldun. Allah (celle celâlühü) senin elinle birçok şehri inşa etti, sana birçok servet yağdırdı, Allah, düşmanı senden uzak tutup senin vasıtanla her ev sahibine dininde ve rızkında bolluk nasip etti. Sonunda da sana şahadet nasip etti, ne mutlu sana!' dedi.

Hz. Ömer, 'Vallahi mağrur, sizin şımarttığınız kimsedir' de. Sonra 'Ey Abdullah! Kıyamet günü Allah katında şahadet eder misin?' dedi. İbn Abbas da 'Evet' dedi. Hz. Ömer de 'Ey Allah'ım sana hamd olsun! Yanağımı yere koy ey Abdullah b. Ömer!' dedi. Dizimden indirip ayağımın üzerine koydum. Hz. Ömer, 'Yanağımı yere koy!' dedi. Sakalını ve yanağını yere bıraktı ve 'Allah (celle celâlühü), ya günahlarını affetmezse! Vay senin haline! Yazıklar olsun annene ey Ömer!' dedi ve ruhunu teslim etti. Ruhunu teslim edince şura üyeleri, Abdullah b. Ömer'in (radıyallahu anhuma) gelmesi için birini gönderdiler. Abdullah, 'Babamın size emrettiği gibi muhacir, Ensar ve ordu komutanlarıyla istişare etmediğiniz müddetçe size gelmem' diye haber yolladı.

Hz. Ömer'in ölüm esnasında yaptığı ve Rabbinden korkması anlatıldığında Hasan el-Basrî şöyle dedi: "Mü'min kişi, işte böyle kendisinde ihsan ve

korkuyu cem etmelidir. Münafık ise günah ve aldatmayı kendisinde toplamaktadır. Ölenlerden, bâki kalanlardan kimi gördüysem iyiliği arttıkça Allah'a karşı korkusu da artmıştır. Ölenlerden, bâki kalanlardan kimin devamlı günah işlediğini gördüysem onda aldatma da artmıştır."[331]

b) İbn Sa'd'ın, Hz. Ömer'in borcu, iki arkadaşıyla aynı yere defnedilmesi ve altı kişilik şurayı halife görevi ni vermesi hususundaki hadisi

1067. İbn Sa'd, Ebû Ubeyd, İbn Ebî Şeybe, Buhârî, Nesâî ve başkası Amr b. Meymûn'dan hadisi rivâyet eder. Hadis, Hz. Ömer'in şahadeti kısmında zikredilmiştir. Hadiste şöyle denmiştir: "Hz. Ömer, oğlu Abdullah'a 'Borcumu hesap et!' dedi. Abdullah da 'Seksen altı bin borcun var' dedi. Hz. Ömer de 'Eğer Ömer'in ailesinin malı bu borcu ödemeye yeterse ondan ödeyin, yok eğer yetmezse Adî b. Ka'boğullarından isteyin. Onlardan aldıklarınız da ifa etmeye yetmezse Kureyş'ten isteyin! Başka kimseden istemeyin, bunların malından ödeyin. Mü'minlerin annesi Âişe'ye git, selam ver ve 'Ömer, arkadaşlarının yanına defnedilmek için izin[332] istiyor' de! Sakın mü'minlerin emiri deme! Çünkü ben bu gün mü'minlerin emiri değilim. Abdullah b. Ömer, Hz. Aişe'ye geldi, oturmuş ağlıyordu. Ona selam verdi, sonra 'Ömer b. Hattâb, iki arkadaşının yanına defnedilmek için izin istiyor' dedi. Hz. Âişe, 'And olsun! Orayı ben kendim için düşünüyordum. Fakat onu bu gün kendime tercih ediyorum' dedi. Abdullah gelince Hz. Ömer, 'Ne oldu?' dedi. Abdullah, 'Defnedilmen için izin verdi' dedi. Hz. Ömer, 'Bundan daha güzel, daha önemli bir şey yoktur' dedi. Sonra 'Eğer ruhumu teslim edersem beni yatağımın üzerine alıp götürün, sonra izin istersin 'Ömer b. Hattâb izin istiyor' dersin. Eğer Hz. Âişe izin verirse beni oraya koyarsınız, yok eğer izin vermezse beni Müslümanların kabrine defnedin' dedi.

Hz. Ömer'in naaşı taşındığında insanlar sanki daha önce hiç matem görmemişti. Abdullah b. Ömer, selam verdi, 'Ömer b. Hattâb izin istiyor' dedi. Hz. Âişe de izin verdi ve Hz. Ömer -Allah rahmet etsin- Allah'ın kendisine verdiği ikramla Hz. Peygamber ve Hz. Ebî Bekr'in olduğu yere defnedildi.

---

[331] Heysemî: "Hadisin isnadı hasendir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 76).

[332] Çünkü Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekr Hz. Aişe'nin evine defnedilmişlerdi. Hz. Ömer de oraya defnedilebilmek için ondan izin istedi.

Hz. Ömer, ölüm döşeğinde iken kendisine birine halife tayin et, dediler. Hz. Ömer de 'Hilafete, bu şura heyetinden daha layık olanı görmüyorum. Hz. Peygamber vefat edince bu kişilerden çok memnundu. Bunlar, kimi halife seçerlerse o benden sonra halifemdir. Heyetttekilerini teker teker saydı; Alî, Osman, Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf ve Sa'd (radıyallahu anhum). Sa'd, halife olursa olsun, bir şey olmaz. Diğerlerinden biri seçilirse de ondan yardım talep etsin. Ben, onu Küfe Vâlîliğinden aciz veya hiyanet ettiği için azletmedim' dedi. Abdullah b. Ömer, devlet başkanlığı için yukarıda ismi geçen şura heyeti ile istişareye başladı. Abdullah'ın hilafet konusunda bir hakkı yoktu. Onlar aralarında toplanınca Abdurrahman b. Avf, 'Herkes işi hususunda bir arkadaşını vekil kılsın' dedi. Hz. Zübeyr, yetkisini Hz. Alî'ye devretti. Hz. Talha yetkisini Hz. Osman'a davretti. Hz. Sa'd da yetkisini Abdurrahman'a devretti. Bu üç kişi halife seçmek için tekrar toplandı. Abdurrahman, 'Hanginiz yetkisinden vageçip bana devredecek? Allah şahidim olsun ki, içinizde en faziletli ve insanlara en hayırlı olanın hakkında asla kusur etmem' dedi. Osman ve Sa'd, 'Tamam' dedi. Hz. Alî ile tek görüştü ve 'Sen Hz. Peygamber'e yakınsın ve İslamda önde gelenlerdensin. Allah şahidim ki, biliyorum sen halife olursan adil davranacaksın, Osman halife olursa onu dinler, ona itaat edersin' dedi. Hz. Alî de 'Evet' dedi. Hz. Abdurrahman, Hz. Osman'la tek görüştü ve ona da aynı şey söyledi. Hz. Osman da 'Evet' dedi. Abdurrahman sonra Hz. Osman'a 'Elini uzat' dedi, o da uzattı, ona bey'at etti, Hz. Alî ve insanlar da bey'at etti."[333]

c) İbn Ebî Şeybe ve İbn Sa'd'ın bu husustaki hadisi

1068. İbn Ebî Şeybe ve İbn Sa'd Amr'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), ölüm döşeğinde iken bana 'Alî'yi, Talha'yı, Zübeyr'i, Osman'ı, Abdurrahman b. Avf ve Sa'd'ı (radıyallahu anhum) çağırın' dedi. Onlardan sadece Hz. Alî ve Hz. Osman'la konuştu. Hz. Alî'ye 'Ey Alî! Bu heyet, senin Hz. Peygamber'e akraba olduğunu ve Allah'ın sana verdiği bilgi ve fıkhı biliyor. Eğer halife olursan Allah'tan kork! Abdulmuttaliboğullarını milletten daha imtiyaz sahibi yapma!' dedi. Hz. Osman'a 'Bu heyet, senin Hz. Peygamber'in damadı olduğunu, yaşını ve saygın biri olduğunu biliyor. Eğer halife olursan Allah'tan kork! Emevîleri insanların

---

[333] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 337; Ebû Ubeyd, el-Emvâl, 334; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 574-578; Buhârî, II, 128; Taberî, *Târîh*, IV, 227.

üstüne çıkarıp imtiyaz sahibi yapma!' dedi. Hz. Ömer, sonra 'Bana Üheyb'i çağırın' dedi ve ona 'İnsanlara üç gün boyunca sen namaz kıldır' dedi. Bu heyet de halifeyi seçmek için bir evde toplansın. Eğer birinde söz biriliği ederlerse ona muhalefet edenin boynunu vurun' dedi."[334]

1069. İbn Sa'd, Ebû Cafer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâbi Şura heyetine 'Hilafet işinde istişare edin, ikişer olmak üzere üç farklı fikre sahip olursanız yine şuraya dönün. Eğer dört kişi birini tercih ederse iki kişi ayrı birini tercih ederse çoğun görüşünü alın' dedi."[335]

1070. Eslem, Hz. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Eğer üçer üçer olmak üzere iki fikre sahip olursanız Abdurrahman'ın olduğu bölüme tabi olunuz, halifenizi dinleyiniz ve ona itaat ediniz!"

1071. Enes'ten (radıyallahu anh), şöyle rivâyet edilir: "Ömer b. Hattâb, vefat etmeden birkaç saat evvel Ebû Talha'ya (radıyallahu anh) bir elçi gönderdi ve şöyle dedi: 'Ey Ebû Talha! Ensar'dan kendi kavminden oluşan elli kişiyle bu şura heyetiyle beraber ol! Sanırım birinin evinde toplanacaklar, sen de arkadaşlarınla kapıda nöbette bekle. Hiç kimsenin içeriye girmesine müsaade etme! Üç gün boyunca aralarında birini halife seçmedikleri müddetçe onların da evden çıkmalarına müsaade etme! Ey Allah'ım! Onları sana emanet ediyorum' dedi."[336]

---

334 İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 578; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 341.
335 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 61.
336 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 61; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 156, 157.

KİM HALİFE OLABİLİR

a) Hz. Ebû Bekr'in bu husustaki hütbesi

1072. İbn Asâkir, Âsım'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, hastalanınca insanları topladı. Kendisini minbere çıkarmaları onlardan talep etti. Bu onun son hutbesiydi. Allah'a hamd ve sena etti, sonra şöyle dedi:

"Ey insanlar! Dünyadan sakınınız, dünyaya güvenmeyiniz, ona aldanmayınız! Ahireti dünyaya tercih ediniz, ahireti seviniz! Dünya ve ahiretten hangisini severseniz diğerinden buğz edersiniz. Bu din, bize benliğimizi kazandırmıştır. Sonunun selahı ilk zamanlardaki metodun uygulanışına bağlıdır. Devlet başkanlığı görevini en çok güçlü olanınız, kendisine en çok hâkim olanınız, sıkıntı esnasında en katı olanınız, yumuşak davranılması gereken yerde en yumuşak davrananız, istişare ettiği kişilerin fikirlerini en iyi tartanınız taşıyabilir. Kendisini ilgilendirmeyen şeylerle meşgul olmaz, kuruntu ve hayeller için üzülmez, öğrenmekten haya etmez, ani ve olağanüstü konularda tereddüt etmez. Müslümanların malını korumada muktedir bir kimse olur. Kızdığı için ümmetin malına ihanet etmez veya harcamada taksir etmez. İlerde olacak şeylere görüp hazırlık yapar, ihtiyat ve itaatı adet edinen kişidir. İşte bu özellikleri kendisine toplayan Ömer b. Hattâb'dır."[337]

b) Ömer b. Hattab'a göre Halifenin özellikleri

1073. İbn Sa'd, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'e hizmet ettiğim kadar aile efradından hiç kimse ona etmemiştir. Ona karşı ince davrandığım kadar aile efradından hiç kimse ona o kadar ince davranmamıştır. Bir gün tek başıma onla beraber evindeydim. Beni oturtuyor, bana ikram ediyordu. Bir gün öyle derinden oh çekti ki, ruhunu az sonra teslim edecek sandım. 'Sıkıntından mı ey mü'minlerin emiri!' dedim. 'Evet, sıkıntıdan' dedi. 'Sıkıntın nedir?' diye sordum. 'Yaklaş!' dedi, ben de yaklaştım. Hz. Ömer de 'Hilafeti bırakacağım kimseyi bulamıyorum' dedi. Ben de 'Falan kişi, falan kişi, falan kişi, falan kişi, falan kişi, falan kişi hakkında ne düşünüyorsun?' dedim -Kendisine şura heyetinden olan altı kişinin de ismi sayılır- Hz. Ömer, her biri için teker teker cevap verir. Sonra halifelik işini yüklenen kişinin 'Zülüm yapmadan otorite sağlayan, zaafa

---

[337] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 147.

düşmeden yumuşak davranan, israf etmeden cömert olan, tutucu olup cimri olmayan biri olması gerekir' dedi."

1074. Ebû Ubeyd, *el-Ğarîb* adlı eserinde, el-Hatîb "*Ruvvatu Malik*" adlı eserinde İbn Abbas'tan şöyle rivâyet etmektedir: "Bir gün Ömer b. Hattâb ile beraber oturuyordum. Öyle bir nefes aldı ki, kaburgaları çıkacak sandım. 'Ey mü'minlerin emiri! Kötü bir şey var ki, böyle derinden iç çektin' dedim. Hz. Ömer, 'Evet, çok kötü bir durum var. Benden sonra hilafeti kime bırakacağımı bilmiyorum' dedi. Sonra bana baktı ve 'Her halde sen efendini (Hz. Ali'yi kastediyor) bu işe ehil olduğunu düşünüyorsun?' dedi. Ben de 'Evet, o hem ilk İslam'a girmesi itibariyle, hem de faziletiyle bu işe ehil biridir' dedim. Hz. Ömer, 'Evet, dediğin gibi fakat şakacı bir tavrı var' dedi... Hz. Ömer, 'Zülüm yapmadan otorite sağlayan, zaafa düşmeden yumuşak davranan, israf etmeden cömert olan, tutucu olup cimri olmayan biri olması gerekir' dedi. İbn Abbas (radıyallahu anhuma), 'Bu özellikler ancak Ömer b. Hattab'da toplanmıştır' derdi."

1075. İbn Asâkir, İbn Abbas'tan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab'a (radıyallahu anh) hizmet ettim. Ona hem saygılı davranır hem de ondan çekinirdim. Bir gün evdeyken huzuruna girdim, evde tek başınaydı. Öyle bir nefes aldı ki, canı çıkacak sandım. Sonra başını semaya doğru kaldırdı, yüksek bir iç daha çekti. Cesaretimi toplayarak sebebini soracağım dedim. 'Ey mü'minlerin emiri! Sana bu sert nefesi aldırtan şey ancak mü'minlerin sıkıntısıdır' dedim. Hz. Ömer de 'Evet sıkıntı, vallahi büyük sıkıntı var. Bu hilafeti kendimden sonra bırakacağım kişiyi bulamadım. Sonra 'Belki sen benim efendim -yani Hz. Alî- bu işe ehildir' diyorsundur. Ben de 'Ey mü'minlerin emiri! Hz. Alî bu işe hicret etmesiyle, sahabî oluşuyla, Hz. Peygamber'e yakın akraba oluşuyla hak etmiyor mu?' dedim. Hz. Ömer, 'Evet, dediğin gibi biridir. Fakat kendisi şakacı biridir... Hilafeti, ancak zaafa düşmeden yumuşak davranan, zülüm yapmadan otorite sağlayan, israf etmeden cömert olan, tutucu olup cimri olmayan biri kaldırabilir' dedi. Hz. Ömer, şöyle devam etti: "Hilafeti ancak hareketlerinde yapmacık ve riya olmayan, menfaat peşinden koşmayan kişi hilafet işinin hakkından gelebilir. Bir tek kelime dahi etmeyen, azmini asla kırmayan, en yakınlarına dahi adeletle hükmeden kişinin ancak hilafet yükünü kaldırmaya güç yeter."[338]

---

[338] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 158, 159.

1076. Abdurrezzâk, Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hilafet görevini göğüsleyen adamda dört özellik olması gerekir; zaafa düşmeden yumuşak davranmak, zülüm yapmadan otorite sağlamak, israf etmeden cömert olmak, tutucu olup cimri olmamak. Bu özelliklerden biri düşerse geri kalan üç özellikte fesada uğrar."[339]

1077. Abdurrezzak, İbn Asâkir ve başkası Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Yapmacık ve riya yapmayan, izzetini kıracak şekilde zevkleri peşinden koşmayan, hiddetine rağmen hakkı gizlemeyen kimse ancak hilafet işinin hakkından gelir."[340]

1078. İbn Sa'd, Süfyân b. Ebî Avcâ'dan[341] şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), 'Vallahi bilmiyorum, halife miyim, melik miyim? Eğer meliksem bu vahim bir şeydir' dedi. Biri, 'Ey mü'minlerin emiri! Melik ve halife arasında fark vardır. Halife, ancak haklı yere alır, ancak haklı yere verir. Sen, hamd olsun! Böyle birisin. Melik ise insanlara zor kullanır ve istediğinden alır, istediğine verir' dedi. Hz. Ömer de sustu."[342]

1079. İbn Sa'd, Selmân'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer (radıyallahu anh), Selmân'a 'Ben melik miyim, halife miyim?' diye sordu. Hz. Selmân, 'Eğer Müslüman arazilerinden aldığın bir dirhemi, daha azını veya daha çoğunu hak etmeyen bir yerde sarf ettiysen sen halife değil, meliksin' dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer ağladı."[343]

1080. Nu'aym b. Hammâd *el-Fiten* adlı eserinde Benî Esed kabilesinden bir adamdan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb'ın meclisinde hazır bulundum. Arkadaşlarına sordu, arkadaşları içinde Talha, Selman, Zübeyr ve Ka'b (radıyallahu anhum) vardı. Hz. Ömer, 'Size bir şey soracağım, sakın ola ki yalan atmayasınız, yalan atarsanız beni de kendinizi helak edersiniz. Allah adına doğru söyleyin ben halife miyim, melik miyim?' dedi. Hz. Talha ve Hz. Zübeyr 'Sen bize bilmediğimiz şeyi soruyorsun, halife ve melikin ne olduğunu dahi bilmiyoruz' dedi. Selman, 'Kanımla ve etimle şahadet ederim ki, sen halifesin, melik değilsin' dedi. Hz. Ömer, 'Sen ne dersen kabuldur, çünkü sen Hz. Peygamber'in huzuruna giriyor, oturuyordun' dedi. Sonra Hz. Selman, 'Çünkü sen halk arasında adeleti gözetiyorsun, malları eşit bir şekilde

---

339 Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 15288.

340 Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 15289; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 165.

341 Asılda Arcâ olarak gelmiş, bu yanlıştır. *(B).*

342 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 221.

343 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 306; Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, IV, 383.

taksim ediyorsun, kişinin ailesi üzerine titrediği gibi insanlar üzerine titriyorsun ve Allah'ın kitabıyla hükmediyorsun' dedi. Hz. Ka'b, 'O mecliste benden başka birinin melik ile halife arasındaki farkı bildiğini sanmıyorum. Fakat Allah (celle celâlühü), Selmân'ı hikmet ve ilimle doldurmuştu' dedi. Sonra Ka'b, 'Şahadet ederim ki, sen halifesin, melik değilsin' dedi. Hz. Ömer, kendisine 'Nasıl biliyorsun?' dedi. Ka'b da 'Seni Allah'ın kitabında görüyorum' dedi. Hz. Ömer, 'Beni ismimle mi görüyorsun?' diye sordu. Ka'b, 'Hayır, fakat seni özelliklerinle görüyorum. Allah'ın kitabında önce Nübüvvet, sonra Nübüvvet metodu üzere hilafet ve rahmet, sonra yine Nübüvvet metodu üzere hilafet ve rahmet, sonra zorba bir kral' demektedir."[344]

---

[344] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 389.

HALİFENİN YUMUŞAKLIĞI VE SERTLİĞİ

1081. Hâkim, Lalekâî ve başkası Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb, halife olunca Hz. Peygamber'in minberi üzerine çıkıp hütbe verdi. Allah'a hamd ve sena etti, sonra şöyle dedi:

"Ey insanlar! Benim sert ve katı olduğumu bildiğinizi biliyorum. Hz. Peygamberle beraberdim, onun kölesi ve hizmetkârıydım. Hz. Peygamber, Allah'ın dediği gibi "Mü'minlere karşı çok şefkatli ve merhametlidir" ben onun yanında kınından çekilmiş kılıç gibiydim. Ancak beni kınıma koyar veya beni alıkoyarsa o zaman dururdum. Beni engellemezse Hz. Peygamber'in yumuşak davrandığı yerde insanların üstüne üstüne giderdim. Hz. Peygamber vefat edene kadar onunla beraber hep böyleydim ve kendisi benden razıydı. Bundan dolayı Allah'a şükürler olsun! Ben bundan dolayı mutluyum. Hz. Peygamber'in akabinde hilafet makamında olan Hz. Ebû Bekr'le beraber bulundum. Onun ne kadar cömert, sükünet sahibi ve yumuşak olduğunu biliyorsunuz. Ben onun da hizmetkârıydım. Onun yanında kılıç gibiydim, kendi sertliğimi onun yumuşaklığıyla karıştırıyordum. Eğer buna mani olursa o zaman da karışmazdım. Engellemezse ilerlerdim. Hz. Ebû Bekr vefat edene kadar ben hep böyleydim ve kendisi benden razıydı. Bundan dolayı Allah'a şükürler olsun! Ben bununla mutluyum. Sonra hilafet işiniz bana geçti. Ben, birinin çıkıp, 'Bu adam, halife başkası iken zaten bize sert davranıyordu, halife olsa acaba nasıl davranır?' diyeceğini biliyorum. Bir suçlunun bağışlanması için sakın benden bağışlanma talep etmeyin, beni zaten biliyorsunuz ve tecrübe de ettiniz. Siz de Hz. Peygamber'in sünnetini benim gibi biliyorsunuz. Hiçbir şeyden dolayı pişman değilim, Hz. Peygamber'e sormak istediğim her şeyi sordum. İyi biliniz ki, ben de gördüğünüz bu sertlik, zâlim ve haddi aşan birinin aleyhine olan davada, zayıf Müslümanın hakkını güçlü olandan aldığımda kat kat daha artacaktır. Bu sertliğime rağmen iffetli, namuslu ve Allah'ın hükümlerine boyun eğen kimse için başımı yere koyarım. Benimle sizden biri arasında ihtilaf çıkarsa istediğiniz kişiye gitmekten geri durmayacağım. O zaman aramızdaki davaya sizden biri baksın. Ey Allah'ın kulları! Allah'tan korkun! Kendi canınızı benden korumak için bana yardımcı olun. İyiliği emredip kötülüğü yasaklama konusunda, Allah'ın beni görevlendiği konularda size karşı nasihat etmem de bana yardımcı olun." Sonra minberden indi.[345]

[345] Hâkim *Müstedrek*, I, 126; Ali el-Muttakî, Kenzu'l-Ummal, III, 147.

1082. İbn Sa'd ve İbn Asâkir Muhammed b. Zeyd'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Alî, Hz. Osman, Hz. Zübeyr, Hz. Talha, Hz. Abdurrahman b. Avf, Hz. Sa'd (radıyallahu anhum) toplandı. Hz. Ömer'e karşı en cesur konuşan kişi Abdurrahman b. Avf'dı. İnsanlar, 'Ey Abdurrahman! Mü'minlerin emiri ile bir konuşsan çok güzel olur. "Kişi ihtiyacını istemek için geliyor, ama senin heybetinden ihtiyacını söylemeye cesaret edemiyor ve ihtiyacını halletmeden ordan ayrılıyor" dersin, dediler. Hz. Abdurrahman, halifenin huzuruna vardı, konuşmaya başladı ve 'Ey mü'minlerin emiri! İnsanlara yumuşak davran, ihtiyacını gidermek için gelen kişi, senin heybetinden ihtiyacı hakkında konuşamıyor ve hiç konuşmadan geri dönüp gidiyor' dedi. Hz. Ömer, 'Ey Abdurrahman! Allah adına doğru söyle, Alî, Osman, Talha, Zübeyr ve Sa'd mı sana bunu emretti?' diye sordu. Abdurrahman da 'Vallahi Evet' dedi. Hz. Ömer de 'Ey Abdurrahman! Vallahi insanlara o kadar yumuşak davrandım ki, Allah'ın ahkâmını uygulamaktan gevşeklik göstereceğimden korktum. Sonra onlara karşı öyle katı oldum ki, bundan dolayı da Allah'tan korktum. Çıkış nerede, nasıl davranayım?' dedi. Abdurrahman kalktı, ağlıyor ve rıdasını çekti, hem de 'Yazıklar olsun beni sana gönderenlere!' dedi."[346]

1083. Ebû Nu'aym, Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, 'And olsun! Kalbim Allah için o kadar yumuşadı ki, köpükten daha yumuşak oldu. Kalbim Allah için o kadar katı oldu ki, taştan daha katı oldu."[347]

1084. İbn Asâkir, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb, halife olunca biri, kendisine 'Nerdeyse bazı kimseler halifelik işini senden alacaktı' dedi. Hz. Ömer, 'Neden?' dedi. Adam da 'Senin çok katı olduğunu düşünüyorlar' dedi. Hz. Ömer, 'Benim kalbimi onlara karşı yumuşak kılan, onların kalbine de benim heybetimi dolduran Allah'a hamd olsun!"[348]

---

346 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 206.
347 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 51.
348 Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, IV, 382.

HZ. ÖMER'İN MEDİNE'DEN AYRILMAK İSTEYEN SAHABÎLERİ ALIKOYMASI

1085. Seyf ve İbn Asâkir Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer ruhunu teslim edinceye kadar Kureyş'liler usanmıştı. Onları Medine'den çıkarmıyor ve her türlü bolluğu da veriyordu. Hz. Ömer, 'Benim bu ümmet için en çok korktuğum şey, onların farklı şehirlere dağılmalarıdır' derdi. Medine'den çıkılmasına izin verilmeyen bir muhacri cihada çıkmak için kendisinden izin isterse 'Hz. Peygamberle beraber sana yetecek kadar cihad ettin. Bu gün, senin dünyayı görmemen, dünyanın da seni görmemesi cihaddan daha hayırlıdır' derdi. Hz. Osman, halife olunca hepsini serbest bıraktı. Farklı yerlerde kargaşa çıkardılar, etraflarında insanlar bölükleşti. Muhammed ve Talha, 'Bu İslam'a giren ilk zaaf ve herkesi saran ilk fitneydi."[349]

1086. Hâkim, Kays b. Ebî Hazim'den şöyle rivâyet etmektedir: "Zübeyr, Ömer b. Hattâb'a gelip cihada çıkmak için izin istedi. Hz. Ömer, 'Evinde otur, sen Hz. Peygamberle yapacağın kadar cihad ettin' dedi. Hz. Zübeyr, cihada çıkmakta ısrar etti. Hz. Ömer de üçüncü ve dördüncü kez 'Evinde otur! Vallahi senin ve ashabının Medine'den çıkmasıyla Hz. Peygamber'in ashabının arasında fitne çıkmaya sebebiyet vereceğini görüyorum' dedi."[350]

[349] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 139. Taberî, Seyf tarikiyle buna yakın bir şekilde hadisi rivâyet eder. (*Târîh*, V, 134).
[350] Hâkim, *Müstedrek*, III, 120. Zehebî: "Bu hadis sahihtir."

FİKİR ADAMLARIYLA İSTİŞARE ETMEK

a) Hz. Peygamber'in ashabıyla Ebû Süfyan'ın kervanı ve Bedir esirleri hakkında istişare etmesi

1087. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ebû Süfyan'ın Şam'dan Mekke'ye doğru yola çıktığını haber alınca sahabilerle istişare etti. Hz. Ebû Bekr konuştu, ona iltifat etmedi, Hz. Ömer konuştu, ona da iltifat etmedi..."[351] Hadis, Cihad bahsinin başında geçti.

1088. Ahmed ve Müslim[352] Hz. Ömer'den Bedir kıssasını şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Ebû bekr, Hz. Alî ve Hz. Ömer ile istişare etti. Hz. Ebû Bekr, 'Ya Resulallâh! Bu esirler benim amcaoğullarım, benim kabilemden, benim kardeşlerimdir. Bence, fidye karşılığı salıvermelisin. Onlardan aldığın fidye kafirlerin aleyhine sana bir güç getirecektir. Umulur ki, Allah onları hidayete erdirir de onlar da bize destekçi olurlar' dedi. Hz. Peygamber, '*Sen ne düşünüyorsun ey Ömer b. Hattâb?* dedi. Hz. Ömer, 'Vallahi ben Ebû bekr gibi düşünmüyorum. Benim fikrim, yakın akrabam olan falan bana ver ve ben de onun boynunu vurayım. Akîl'i de Hz. Alî'ye ver ve o da onun boynunu vursun. Hz. Hamza'ya da falan kardeşini ver ve o da onun boynunu vursun. Öyle ki, artık Allah (celle celâlühü), kalbimizde müşriklere karşı içimizde hiçbir şefkat ve merhametin olmadığını bilsin. Bunlar, müşriklerin ileri gelenleri, önderleri ve komutanlarıdır' dedi. Hz. Peygamber, benim fikrime meyletmedi, Hz. Ebû Bekr'in fikrine meyletti ve onlardan fidye aldı.

Ertesi günün sabahında erken vakitte Hz. Peygamber'in ve Hz. Ebû Bekr'in yanına gittim, onlar ağlıyorlardı. 'Ya Resulallâh! Söyle bakalım, sen ve arkadaşın niye ağlıyorsunuz? Eğer ağlanacak bir şey varsa söyleyin ben de ağlayayaım. Yok, eğer ağlanacak bir şey yoksa o zaman da ağladığınız için ağlayayım' dedim. Hz. Peygamber, *'Arkadaşlarının fidye almalarından dolayı başlarına gelen felaket beni ağlatıyor. Onların başına gelecek azap, -yakın bir ağacı göstererek- bu ağaç kadar yaklaştı. Allah (celle celâlühü), şu ayeti nazil etti:*

---

[351] Ahmed, *Müsned*, III, 219.

[352] Ahmed, *Müsned*, I, 30, 32; Müslim, V, 156.

﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

"Yeryüzünde ağır basıncaya (küfrün belini kırıncaya) kadar, hiçbir peygambere esirleri bulunması yaraşmaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, halbuki Allah (sizin için) ahireti istiyor. Allah güçlüdür, hikmet sahibidir." (Enfal: 67).[353]

b) Hz. Enes'in, Hz. Peygamber'in Bedir esirleri hakkında istişare ettiğine dair hadisi

1089. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Bedir Savaşındaki esirler hakkında istişare etti ve '*Allah (celle celâlühü), onlara istediğiniz muamelede size imkân tanımıştır*' dedi. Ömer b. Hattâb, 'Ya Resulallâh! Onların boyunlarını vur' dedi. Hz. Peygamber, ondan yüz çevirdi. Hz. Peygamber bir daha '*Ey insanlar! Allah (celle celâlühü), onları sizin elinize bırakmıştır. Bu kimseler dün sizin kardeşlerinizdi*' dedi. Hz. Ömer, yine aynı şey dedi, Hz. Peygamber de ondan yüz çevirdi. Hz. Peygamber üçüncü defa aynı şey dedi, Hz. Ömer de aynı şeyi tekrar etti. Hz. Ebû Bekr, 'Ya Resulallâh! Fikrimiz onları affedip onlardan fidye almandır' dedi. Hz. Ebû Bekr bunu deyince Hz. Peygamber'in yüzündeki sıkıntı, keder gitti ve akabinde onları fidye karşılığı affetti. Allah (celle celâlühü) da şu ayeni nazil etti:

﴿لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللّٰهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾

"Allah tarafından önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldığınız fidyeden ötürü size mutlaka büyük bir azap dokunurdu." (Enfal: 68).[354]

---

[353] Bu hadisi, Ebû Davud (2690), et-Tirmizî (3081), İbn Ebî Şeybe (X, 350), Ebû Avâne (IV, 152), İbn Cerîr (*Tefsîr,* IX, 189), İbn Munzir, İbn Ebî Hatim, İbn Hibbân (4793), Ebû'ş-Şeyh, İbn Merdûyeh, Ebû Nu'aym (Delâilü'n-nübüvve, 407) ve Beyhakî (*es-Sünen,* V, 37) rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl,* V, 265).

[354] Ahmed, *Müsned,* III, 243; Zeylaî, Nasbu'r-râye, III, 403. Heysemî: "Bu hadisi, Ahmed hocası Alî b. Suheyb'den rivâyet etmiş, hocası çok hata yapan bir zattır. Doğru söylense de kendisine doğruya dönmezdi. Diğer raviler ise sahîh hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 87).

c) İbn Mes'ûd'un hadisi

1090. Ahmed,[355] İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bedir Savaşı olunca Hz. Peygamber, '*Bu esirler hakkında ne dersiniz?* diye sordu. Hz. Ebû Bekr, 'Ya Resulallâh! Bunlar senin kavmin senin aile efradındır. Bunlar hakkında acele etme, umulur ki Allah (celle celâlühü) onları affeder' dedi. Hz. Ömer, 'Ya Resulallâh! Bunlar seni diyarından çıkardılar, seni yalanladılar, onları yaklaştır ve boyunlarını vur!' dedi. Abdullah b. Ravâha (radıyallahu anh), 'Ya Resulallâh! Bu vadiye bak, odun doludur. Esirleri bu vadiye koy, sonra üzerlerinde ateşi tutuştur' dedi. Hz. Peygamber, içeri girdi, onlara hiç cevap vermedi. Bir kısmı, 'Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekr'in görüşünü alır' dedi. Bir kısmı, 'Hz. Ömer'in fikrini alır' dedi. Bir kısmı da 'Hz. Abdullah b. Ravâha'nın fikrini alır' dedi.

Hz. Peygamber, onların yanına çıktı ve '*Allah (celle celâlühü), bazı insanların kalbini sütten daha çok yumuşatmıştır. Bazı kimselerin kalbini de taştan daha katı yapmıştır. Ey Ebû Bekr! senin durumun, Hz. İbrâhîm'in durumuna benziyor. Hz. İbrahim şöyle demiştir:*

﴿فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

"Şimdi kim bana uyarsa o bendendir. Kim de bana karşı gelirse, artık sen gerçekten çok bağışlayan, pek esirgeyensin."(İbrahim: 36).

Ey Ebû Bekr! Senin durumun Hz. İsa'nın durumuna benziyor, Hz. İsa şöyle demişti:

﴿إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

"Eğer kendilerine azap edersen şüphesiz onlar senin kullarındır (dilediğini yaparsın). Eğer onları bağışlarsan şüphesiz sen izzet ve hikmet sahibisin" dedi." (Mâide: 118).

Ey Ömer! Senin durumun ise Hz. Musa'nın durumuna benziyor. Hz. Musa şöyle demişti:

﴿رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّى يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ﴾

[355] Ahmed, *Müsned*, I, 383, 384.

"Ey Rabbimiz, sen onların mallarını silip süpür ve kalplerine darlık ver, çünkü onlar elem dolu azabı görünceye kadar iman etmezler." (Yunus: 88).

Hz. Peygamber, '*Siz fakir kimsesiniz. Esirler, ya fidye vererek canını kurtarır veya kellesi uçar*' buyurdu. Abdullah, 'Ya Resulallâh! Süheyl b. Beydâ'yı müstesna kılalım, çünkü onun İslam hakkında güzel konuştuğunu işittim' dedi. Hz. Peygamber sustu, bir şey demedi. Abdullah anlatıyor: O gün kadar semadan üzerime taş düşecek diye korktuğum bir başka gün yok. Hz. Peygamber sonunda '*Süheyl b. Beydâ hariç*' dedi ve ben rahatladım. Akabinde Allah (celle celâlühü), şu ayeni nazil etti:

﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

"Yeryüzünde ağır basıncaya (küfrün belini kırıncaya) kadar, hiçbir peygambere esirleri bulunması yaraşmaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, halbuki Allah (sizin için) ahireti istiyor. Allah güçlüdür, hikmet sahibidir." (Enfal: 67).

﴿لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾

"Allah tarafından önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldığınız fidyeden ötürü size mutlaka büyük bir azap dokunurdu." (Enfal: 68).[356]

d) Hz. Peygamber'in, Sa'd b. Ubâde ve Sa'd b. Mu'âz ile Medine'nin meyveleri hakkında istişare etmesi

1091. İbn İshak, Zührî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hendek Savaşında insanlar çok sıkıntıya düşünce Hz. Peygamber, Uyeyne b. Hısn ve Haris b. Avf el-Mürrî'ye bir elçi gönderdi. Bu ikisi, Ğatafân kabilesinin komutanıydı. Medine meyvelerinin üçte birini onlara vermek üzere arkadaşlarıyla beraber Müslümanlarla savaşmayı bırakıp geri dönmelerini önerdi. Hz. Peygamber ile onlar arasında bir sulh yapıldı ve bunu yazıya da döktüler. Fakat şahitler hu-

---

[356] Tirmizî (1714) ve Hâkim (*Müstedrek*, III, 21) hadisi böyle rivâyet etmiştir. Hâkim, hadis için "İsnadı sahihtir, fakat şeyhan rivâyet etmemiştir" dedi. İbn Merdûyeh, Abdullah b. Ömer ve Ebû hureyre tariki ile hadisi buna yakın bir şekilde rivâyet etmiş. Ebû Eyyûb el-Ensârî'den de buna yakın şekilde bir hadis rivâyet edilmiştir. (*el-Bidâye*, III, 297).

zurunda olmamıştı ve sulh kesin şekilde henüz belirlenmemişti. Hz. Peygamber, böyle bir sulh imzalamak istediğinde iki Sa'd'ı (Sa'd b. Mu'âz ve Sa'd b. Ubâde) çağırmak için birini gönderdi. Hz. Peygamber, onlara bunu söyledi ve onlarla istişare etti. Onlar, 'Ya Resulallâh! Bu dediğin şey, senin isteyip de yapmak istediğin bir şey mi, yoksa Allah'ın emrettiği, bizim de yapmaktan başka çaremizin olmadığı bir şey mi, yoksa bizi düşündüğünden yapmak istediğin bir şey mi?' diye sordular. Hz. Peygamber, *'Bunu, sırf sizin için yapıyorum. Vallahi bunu yapmamdaki sebep, Arapların tek yaydan sizi ok yağmuruna tuttuğundan ve her taraftan size köpekler gibi saldırmalarından dolayı yapıyorum. Bunu yaparak bir dereceye kadar onların birliğini kırmak, dağıtmak istedim'* dedi. Sa'd b. Mu'âz (radıyallahu anh), 'Ya Resulallâh! Biz Ğatafan kabilesiyle beraber şirk üzereydik, putlara tapıyorduk. Allah'a ibadet etmiyor, onu tanımıyorduk da. Bunlar o zaman misafirlik ve alış-veriş hariç bir hurmamızı dahi yemeye tamah etmiyorlardı. Allah (celle celâlühü), bize İslam'ı ikram edip bizi hidayete erdirdip bizi İslam ve senle izzetli kıldıktan sonra mı onlara malımızı vereceğiz! Buna hiç ihtiyacımız yoktur. Allah'a and olsun! Onlara kılıç darbelerinden başka bir şey vermeyiz. Allah aramızda hükmedene kadar böyle devam ederiz' dedi. Hz. Peygamber, '*Sen bilirsin'* buyurdu. Sa'd b. Mu'âz, sulh sayfasına elini uzattı ve üzerindeki yazıyı sildi, sonra da 'Bize yapmak istediklerini varsın, yapsınlar' dedi."[357]

e) Hz. Ebû Hüreyre'nin istişare hakkında hadisi

1092. Bezzâr, Ebû Hüreyre'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hâris, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'Medine hurmalarının yarısını ya verirsin ya da süvari ve askeri birliği Medine'ye doldururum' dedi. Hz. Peygamber, '*İki Sa'd'la; Sa'd b. Ubâde ve Sa'd b. Mu'âz ile bir görüşeyim' dedi.* Yani onlarla bir istişare yapayım, dedi. İki Sa'd ise, 'Hayır, vallahi biz cahiliyye döneminde dahi onlara bir haraç vermedik. İslamla şereflendikten sonra nasıl veririz!' dedi. Hz. Peygamber de geri dönüp Hâris'e haber verdi. Haris, 'Bizi aldattın ey Muhammed!' dedi."[358]

1093. Taberânî, Ebû Hüreyre'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ğatafanlı olan Haris, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Muhammed! Medine hurmasını ikiye bölelim, yarısı bize yarısı size olsun' dedi. Hz. Peygamber de '*Sa'd'larla*

---

[357] İbn İshak, *Sîretu İbn Hişâm*, II, 223; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 104.
[358] *Keşfu'l-estâr*, 1803.

bir görüşeyim' dedi. Hz. Peygamber, Sa'd b. Mu'âz, Sa'd b. Ubâde, Sa'd b. Rabî, Sa'd b. Hayseme ve Sa'd b. Mes'ûd'un (radıyallahu anhum) gelmesi için birini gönderdi. Hz. Peygamber, *'Arapların birlik olup tek yaydan sizi ok yağmuruna tuttuğunu biliyorum. Hâris, Medine hurmalarının yarısını verme karşılığı savaştan çekileceğini öneriyor. Eğer bu sene kendisine hurmaların yarısını verebilirsiniz, sonra bir şeyler düşünürsünüz'* dedi. Onlar da 'Ya Resulallâh! Bu, semâdan gelen vahiy mi, ona boyun eğelim? Yoksa bu senin fikrin, senin isteğin mi? Öyle olsa da yine sana tabi oluruz. Eğer sadece zararımızı def etmek istiyorsan Allah'a and olsun! İkimizin eşit güze sahip olduğunu görüyorsun. Onlar misafirlik ve alış-veriş müstesna tek hurmamızı dahi elini uzatamazlar' dedi. Hz. Peygamber, Ğatafanlılara *'Durum gördüğünüz gibi. Ne dediklerini siz de duyuyorsunuz'* dedi. Onlar da 'Sen, bizi aldattın' dedi."[359]

1094. Müsedded, Hz. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir, hadisi de sahihtir: "Hz. Peygamber, beni de yanına alarak Hz. Ebû Bekr'in evine gider, Müslümanların işleri hakkında istişare ederdi."[360]

---

[359] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 5409). Heysemî: "Bezzâr ve Taberânî'nin isnadındaki raviler içinde Muhammed b. Amr var, kendisinin hadisi hasendir. Diğer raviler ise sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 132).

[360] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 45.

HZ. EBÛ BEKR'İN FİKİR SAHİPLERİYLE İSTİŞARE ETMESİ

a) Hz. Ebû Bekr'in fikir sahipleriyle istişare etmesi, onun ve Hz. Ömer zamanında istişare heyeti

1095. İbn Sa'd, Kâsım'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr Sıddık (radıyallahu anh), ne zaman bir hadise olsa ileri görüşlü kişilerle ve fıkıh sahipleriyle istişare etmek istese muhacir ve Ensar'dan bazı kişiler çağırırdı. Hz. Ömer'i, Hz. Alî'yi, Hz. Abdurrahman b. Avf'ı, Hz. Muaz b. Cebel'i, Hz. Übeyy b. Ka'b'ı, Hz. Zeyd b. Sabit'i (radıyallahu anhum) çağırırdı. Bunlar, Hz. Ebû Bekr döneminde fetva veren kimselerdi. İnsanlar fetva için sadece bunlara giderdi. Hz. Ebû Bekr bu metodu üzerine devam etti. Sonra Hz. Ömer halife oldu. O da bu heyeti çağırıyordu. Hz. Ömer halife iken fetva Hz. Osman'a, Hz. Übey'e ve Hz. Zeyd'e sorulurdu."[361]

b) Hz. Ebû bekr ve Hz. Ömer arasında bir arazi hususundaki hadise

1096. İbn Ebî Şeybe, Buhârî *Târîh* adlı eserinde, İbn Asâkir, Beyhakî ve Yakub b. Süfyan Abîde'den şöyle rivâyet etmektedir: "Uyeyne b. Hısn ve Akra b. Habis Hz. Ebû Bekr'e geldi. 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Bizim arazimizin yanında verimli ama ekin ekilmeyen, menfaati olmayan bir arazi var. O araziyi bize bölüştürürsen o araziyi sürer ve ekin ekeriz' dediler. Hz. Ebû Bekr de o araziyi onlara taksim etti. O arazi hakkında bir de yazı yazıp onlara verdi. Hz. Ömer'i de şahid olarak yazmıştı. Hz. Ömer o sırada orda olmadığından onu şahit göstermek için yanına gittiler. Hz. Ömer, belgede olanları dinleyince belgeyi onların elinden aldı ve tükrüğüyle yazıyı sildi. Bu iki kişi kızdı ve Hz. Ömer'e kötü laflar ettiler. Hz. Ömer, 'Hz. Peygamber, insanların kalbini İslam'a ısındırmak için bir şeyler verirdi, o zaman İslam zelildi. Fakat Allah (celle celâlühü), İslam'ı aziz kıldı, def olun! Elinizden ne geliyorsa yapın! Eğer bir şeyler yapamazsanız Allah belanızı versin!' dedi.

Onlar da yola çıkıp öfkeli bir halde Hz. Ebû bekr'e geldiler ve 'Vallahi bilmiyoruz, sen mi halifesin, Ömer mi?' dediler. Hz. Ebû Bekr, 'Halife odur, isterse o olur' dedi. Hz. Ömer, öfkeli bir halde geldi ve Hz. Ebû Bekr'i gördü. 'Bu iki kişiye bölüştürdüğün arazi hakkında bana bilgi verir misin? Bu arazi senin özel malın mı, yoksa Müslümanların genelinin malı mı?' dedi. Hz. Ebû

[361] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 350; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 134.

bekr, 'Özel malım değil, Müslümanların genelinin malı' dedi. Hz. Ömer, 'Ne hakla bu araziyi sadece bu ikisine tahsis ediyorsun da Müslümanları mahrum ediyorsun?' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Yanımda olanlar bu konuyu istişare ettim, böyle yapmamı işaret ettiler' dedi. Hz. Ömer de 'Bu etrafında olanlar istişare etmen tüm Müslümanlarla istişare ettiğin, hepsinin razı olduğu anlamına gelir mi?' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Ben sana demiştim, sen hilafet konusunda benden daha güçlüsün, fakat sen bu işi benim boynuma attın' dedi."[362]

c) Bahreyn haracı

1097. Seyf ve İbn Asâkir Sa'b b. Atiyye b. Bilâl←Babası ve Sehm b. Mincâb şöyle rivâyet etmektedir: "Akra ve Zibrikân Hz. Ebû Bekr'in yanına gelip 'Bahreyn haracını toplayıp bize verirsen kavmimizden hiç birinin dinden dönmeyeceğine dair teminat veririz' dediler. Hz. Ebû Bekr de öyle yaptı, onlara bir belge yazıp verdi. Talha b. Ubeydillah da bu meselede arabuculuk yapıyordu. Belgeye bazı şahitler yazdılar, içlerinde Hz. Ömer de vardı. Belgeyi alıp Hz. Ömer'e getirdiklerinde Hz. Ömer, belgeye baktı, fakat şahitliği kabul etmedi. Sonra 'Bu işte hayır yok' dedi ve mukaveleyi yırtıp yazısını sildi. Hz. Talha öfkelendi, Hz. Ebû Bekr'e geldi ve 'Sen mi halifesin, Ömer mi?' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Halife Ömer'dir, sadece itaat bana yapılır' dedi. Hz. Talha da sustu, bir şey demedi."[363]

d) Hz. Ebû Bekr'in gazvede iken sahabe ile istişare etmesi

1098. Taberânî, Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, Amr b. Âs'a mektup yazdı ve 'Hz. Peygamber, savaşta istişare ederdi, sen de istişare et!' dedi."[364]

---

[362] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XII, 356; Buhârî, *el-Evsat*, I, 56; Yakub b. Süfyan, el-Ma'rife, III, 293; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 189. İbn Hacer, *el-İsâbe* (III, 55, I, 59) adlı eserinde bu hadisi Buhârî'nin *Târîh*u'l-Kebîr adlı eserinde ve Yakub b. Süfyan'ın sahih isnadla rivâyet ettiğini söylemiştir. Alî b. El-Medînî'den bu hadisin munkati olduğuna dair nakil yapılmıştır. Çünkü Abîde, bu kıssaya yetişmemiş, Hz. Ömer'den de semaı olmadığından ondan rivâyet etmemiştir. Hz. Ömer'den rivâyet edilen bu hadisin en güçlü isnadı budur." Abdurrezzâk, Tâvus'dan bu hadisi muhtasar olarak rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 80).

[363] Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, IV, 390.

[364] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 45. Heysemî: "Bu hadisi Taberânî rivâyet etmiş, razileri de tevsik edilmiş kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 319). Bu hadisi, Bezzâr ve Ukaylî de rivâyet etmiş, isnadı hasendir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 163). Daha önce Hz. Ebû Bekr'in fikir erbabıyla istişare ettiği Rûm gazvesinde Abdullah b. Ebî Evfâ hadisinda uzunca rivâyet edilmişti.

HZ. ÖMER B. HATTÂB'IN FİKİR ERBABIYLA İSTİŞARE ETMESİ

1099. İbn Sa'd ve Sa'îd b. Mansur Ebû Cafer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), Hz. Alî'nin kızı Gülsüm'ü istedi. Hz. Alî, 'Ben, kızımı Caferoğullarıyla evlendirmek için beklettim' dedi. Hz. Ömer, 'Benimle evlendir ey Alî! Vallahi yeryüzünde onu benden daha mutlu edecek kimse yoktur' dedi. Hz. Alî de 'Tamam, verdim' dedi. Hz. Ömer, Hz. Peygamber'in kabri ve minber arasında bir mecliste oturan muhacirlerin yanına geldi. Orda Hz. Alî, Hz. Osman, Hz. Zübeyr, Hz. Talha, Hz. Abdurrahman (radıyallahu anhum) oturuyordu. Farklı bölgelerden bir haber gelse hemen gelir, onlara söyler, onlarla istişare ederdi. Hz. Ömer geldi ve 'Beni evlendirin!' dedi, onlar da onu evlendirmek istedi. 'Kimle evlendirelim ey mü'minlerin emiri?' dediler. Hz. Ömer de 'Hz. Alî b. Ebî Talib'in kızıyla' dedi, sonra onlara "Hz. Peygamber, '*Benim arkadaşlığım ve nesebim müstesna tüm arkadaşlık ve nesebler kıyamete kadar kesilir*' dedi. Ben Hz. Peygamber'e arkadaşlık ettim, istedim ki akrabalık bağımda olsun' dedi."[365]

a) Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın Hz. Abdullah b. Abbâs ile istişare etmesi ve Hz. Ömer ve Hz. Sa'd'ın onun hakkında sözü

1100. İbn Sa'd, Atâ b. Yesâr'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer ve Hz. Osman (radıyallahu anhuma) İbn Abbas'ı çağırırlardı, o da Bedir ehli ile beraber fikrini söylerdi. Hz. Ömer ve Hz. Osman zamanında fetva verirdi. Vefat edene kadar de fetva vermeye devam etti."[366]

1101. Yakub b. Zeyd'den[367] şöyle rivâyet edilir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), önemli bir mesele olunca Abdullah b. Abbâs ile istişare ederdi ve 'Müşkil meselelere dalan adam! Bu meseleye de dalıp çöz!' derdi."

1102. Sa'd b. Ebî Vakkâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet edilir: "İbn Abbas kadar hızlı olayları kavrayan, onun kadar akıllı, onun kadar bilgili, onun kadar yumuşak başka birini görmedim. Ömer b. Hattâb, müşkil mese-

---

365 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 463. Bu hadisi İbn Râhûyeh muhtasar olarak rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 98). Hâkim de bu hadisi muhtasar olarak rivâyet etmiş, hadis için "İsnadı sahihtir, Şeyhân rivâyet etmemiştir." (*Müstedrek*, III, 142). Hafı Zehebî ise "Hadis munkatidır" demiştir.

366 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 365-366.

367 Asılda Yakub b. Yezid şeklinde yanlış gelmiştir. *(B)*.

lelerde onu çağırırdı ve kendisine 'Sana yine müşkil mesele geldi' derdi. İbn Abbas'ın da fikrinden asla sapmazdı, hâlbuki etrafında birçok muhacir ve Ensar vardı."[368]

1103. Beyhakî ve İbn Sem'ânî İbn Şihab'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), kendisine müşkil bir mesele geldiğinde hemen gençleri çağırır, onlarla istişare ederdi, onların keskin zekâsına tabi olurdu."[369]

1104. Beyhakî, İbn Sîrîn'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb, kesin istişare ederdi. Bazen kadınlarla da istişare ederdi. Bazen onların sözlerinde güzel şeyler bulur ve o güzelliği alırdı."[370]

b) Hz. Ömer'in istişare hakkında edebi bir hutbesi

1105. İbn Cerîr, Seyf←Muhammed, Talha ve Zeyd tariki ile şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer bir sefere çıktı, Sırâr denen suyun yanında konakladı ve orada ordugâh kurdu. İnsanlar yola devam edip etmeyeceğini bilmiyordu. Hz. Ömer'e sormak istediklerinde araya Hz. Osman ve Abdurrahman b. Avf'ı aracı kılarlardı. Hz. Ömer'in hilafeti döneminde Hz. Osman'a radîf denirdi. Radîf kelimesi Arapça'da kişinin arkasındaki kişiye söylenir. Araplar bu kelimeyi başkanlarından sonra gelen ikinci adam için kullanırlar. Hz. Ömer ve Hz. Osman bir meselenin hakkında tam bir bilgi elde edemediklerinde üçüncü olarak Hz. Abbâs'la halletmeye çalışırlardı. Hz. Osman, Hz. Ömer'e 'Bir şey var mı? Ne yapmayı düşünüyorsun?' diye sordu. Namaz için nidada bulundu. İnsanlar toplandı, onlara bilgi verdi, sonra insanların ne düşündüğüne baktı. Geneli, 'İlerle sen de bizle beraber ol' dedi. Hz. Ömer de onların fikrine katıldı, onların fikrini aniden terk etmek istemiyordu. Yumuşaklıkla onları fikirlerinden caydıracağını düşünüyordu. Hz. Ömer, 'Toparlanın, hazırlanın! Bundan daha güzel bir fikir gelene kadar ilerleyeceğim' dedi. Sonra ileri görüşlü olanları çağırmak için birini gönderdi, sahabenin önde gelenleri, Arapların bayraktarları da gelip toplandı. Hz. Ömer, 'Ben gitmek üzereyim, bana fikrinizi söyleyin' dedi. Hepsi, topluca şöyle karar aldılar: Halife sahabeden biri komutasında bir ordu göndersin, ordu da gidip düşman ordusunu ok yağmuruna tutsun. Eğer giden komutan arzu edilen fethi gerçekleştirirse bu halifenin de insanların da isteğidir. Yok, eğer fetih

---

[368] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 369.

[369] Beyhakî, *el-Kübrâ*, X, 113.

[370] Beyhakî, *el-Kübrâ*, X, 113; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 163.

gerçekleşmezse başka bir komutan tayin edip ayrı bir bölükle takviye etsin. Böyle yapmak düşmanın moralini bozar, Müslümanların maneviyatını yükseltir. Böylece Allah kesin olan vadini yerine getirecek Müslümanlara yardım edecektir.

Hz. Ömer, cemaatla namaz kılmaya çağırdı. İnsanlar toplandı, Hz. Ömer de Hz. Alî'ye birini gönderdi, o da geldi. Hz. Alî'yi Medine'de vekili olarak bırakmıştı. Hz. Talha'nın da geri dönmesi için birini gönderdi. Hz. Talha da öncü birlik olarak ilerlemişti. Talha da geri döndü. Hz. Ömer, ordunun sağ ve sol kanat komutanı olarak Hz. Zübeyr ve Hz. Abdurrahman b. Avf'ı görevlendirdi. İnsanların içinde kalktı ve şöyle hitab etti:

"Muhakkak Allah (celle celâlühü), Müslümanları İslam üzerinde toplamıştır. Müslümanların kalbini birbirlerine ısındırmış, onları kardeş yapmıştır. Müslümanlar aralarında bir ceset gibidirler. Müslümanlardan birine isabet eden şey, diğer Müslümanlara da acı çektirir. Bundan dolayı Müslümanlar, işlerini aralarında ve ileri görüşlü olanlar arasında şura ile yapmalıdırlar. Müslümanların yönetim işini üstlenen halifeye herkesin itaat etmesi gerekir. Halifeden razı olup şura toplantıları yapıldığı müddetçe insanların ona itaat etmesi gerekir. İnsanlar, şuranın aldığı kararlara tabi olurlar. Halifelik işini yüklenen kişi de ileri görüşlü olanların fikrine tabi olur. Şuranın insanlar için uygun gördüğü harp hilelerinde de insanlar onlara tabi olmak zorundadırlar. Ey insanlar! Ben de sizden biri gibi sizinle beraber çıkma fikrindeydim. Fakat sonunda ileri görüşlü olanlar beni orduyla hareket etme fikirden vazgeçirdiler. Onların fikrini doğru bulup Medine'de kalmayı ve ordunun başına bir başkasını kumutan tayin etmeyi daha uygun buldum. Bu işi hem geride bıraktığım Vâlî, hem de öncü olarak gönderdiğim kişinin olduğu mecliste tartışıp karara bağladım."

Hz. Alî (radıyallahu anh), Medine'de Hz. Ömer'in vekili olarak kalmıştı. Hz. Talha da öncü birlikle A'vas'a gitmişti. Hz. Ömer, ikisini de istişare için hazır edip öyle karar verdi."[371]

1106. İbn Cerîr, Ömer b. Abdulaziz'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Ubeyd b. Mes'ûd'un şahadet haberi, İranlıların Kisrâ ailesinden olan birinin etrafında toplandığı haberi Hz. Ömer'e ulaşınca Muhacir ve Ensar'ı çağırdı,

[371] Taberî, *Târîh*, IV, 83.

onları toplayarak harekete geçti ve Sırâr denen suya geldi..."[372] hadisi muhtasar olarak rivâyet etmiştir.

c) Hz. Ömer'in savaşta Hz. Sa'd'a mektubu

1107. Taberânî, Muhammed b. Selâm el-Kindî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Amr b. Ma'dîkeribe'nin cahiliyye döneminde önemli hadiseleri vardı. Müslüman olunca Hz. Peygamber'e geldi. Ömer b. Hattâb, onu Sa'd b. Ebî Vakkâs'a yardımcı olarak Kâdisiyye'ye gönderdi. Kâdisiyye'de güzel kahramanlıkları oldu. Hz. Ömer, Hz. Sa'd'a şöyle yazdı: Sana doğru iki bin insan gönderdim (Veya sana ikibin kişilik bir orduyla destek gönderdim.) İki bin kişilik ordu, biner kişi olarak kabul edilen Amr b. Ma'dîkeribe ve Tuleyha b. Huveylid el-Esedî'dir (radıyallahu anhuma). Savaşta onlarla istişare et, fakat onlara görev verme!"[373]

---

[372] İbn Cerîr, *Târîh*, III, 481.

[373] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVII, 97. Heysemî: "Bu hadisi, Taberânî böyle isnadı munkatı olarak rivâyet etmiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 319).

KOMUTANLARI TAYİN ETMEK

a) İslam'da ilk komutan

1108. Ahmed, Sa'd b. Ebî Vakkas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Medine'ye gelince Cüneyne kabilesinden bir heyet geldi ve 'Sen aramıza geldin, bize bir güvence ver de sana gelelim, sen de bize eman veresin' dedi. Hz. Peygamber de onlara güvence verdi ve onlar da Müslüman oldu. Hz. Peygamber, bizi Receb ayında gönderdi. Yüz kişi yoktuk. Cüheyne tarafında Kinaneoğullarından olan bir kabileye saldırmamızı emretti. Onlara ani baskın yaptık, onlar daha fazlaydı. Cüheyne kabilesine sığındık, onlar da bizi korudu. Cüheyne kabilesine mensup olanlar, 'Haram ayda niye savaşıyorsunuz?' diye sordu. Biz de 'Biz ancak bizi haram ayda Mekke-i Mükeremme'den çıkaran insanlarla savaşıyoruz' dedik. Bır kısmımız, diğer kısma 'Şimdi ne yapacağız?' diye sordu. Onlar da 'Hz. Peygamber'e gidip olanları anlatalım' dedi. Geneli ise 'Hayır, burda kalıyoruz' dedi. Ben ve benle beraber olan bazı kimseler, 'Hayır, Kureyş kervanına gidip yollarını keselim ' dedik. O zaman ganimet taksimi de kim ne elde ederse onun olurdu. Kervana doğru ilerledik. Arkadaşlarımız da Hz. Peygamber'e gitti ve olanları ona anlattılar. Hz. Peygamber, kızgın ve yüzü kıpkırmızı bir halde kalktı ve 'Hep beraber gidip bölük pörçük şeklinde mi geri döndünüz! Sizden öncekileri helak eden bölük pörçük olmalarıydı. And olsun! Size birini komutan tayin edeceğim o size göre açlık ve susuzluğa karşı daha sabırlıdır' dedi. Bize Abdullah b. Cahş el-Esedî'yi komutan olarak gönderdi. Abdullah, İslam'da tayin edilen ilk komutandır."[374]

1109. Hadisi ayrıva Beyhakî *ed-Delâil* adlı eserinde rivâyet etmiş, şu eki yapmıştır: "Neden haram ayda savaşıyorsunuz? Müslümanlar da 'Biz haram ayda sadece bizi Mekke'den çıkaran insanlara karşı savaşıyoruz' diye cevap verdiler."[375]

---

[374] Ahmed, *Müsned*, I, 178. Hadisi İbn Ebî Şeybe ve Beğavî rivâyet etmiş (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 60; *el-İsâbe*, II, 278).

[375] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, III, 14, 15; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 248. Heysemî: "İsnadında Mecâlid b. Sa'îd var, kendisi cumhura göre zayıf biridir. Nesâî bir rivâyete göre kendisine sıka demiştir. Diğer raviler ise sahîh hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 66).

b) On kişilik bölüğe başkan tayin etme

1110. İbn Ebî Şeybe sahih isnadla Habîb'in babası olan Şihâb el-Anberî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Tüster kapısında ilk ateşi yakan kişi bendim. Ebû Musa el-Eşarî burda ok ile yaralanmış, yere serilmişti (fakat ölmemişti). Tüster'i fethettiklerinde Ebû Musa, beni on kişilik bir birliğe komutan yaptı."[376]

c) Yolculukta başkan belirleme

1111. Bezzâr, İbn Huzeyme, Dârekutnî, Hakim Hz. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Üç kişi yolculuğa çıkınca aralarında birini başkan seçsinler. Onların başkan belirlemesi, Hz. Peygamber'in emrettiği şeydir."[377]

---

[376] İbn Ebî Şeybe, XII, 427; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 159.

[377] Bezzzâr, el-Behr, 329; İbn Huzeyme, 2541; Hâkim, *Müstedrek*, I, 443-444; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 344.

KOMUTANDA ARANAN ÖZELLİKLER

a) Cemaat içinde en çok Kur'ân'ı bilen başkan seçilmeli

1112. Tirmizî -hadise hasen demiştir- İbn Mâce ve İbn Hibbân -lafız Tirmizî'ye aittir- Ebû Hüreyre'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, sayıları fazla olan bir bölüğü göndermek istedi. Onları kontrol etti, hepsini teker teker ne kadar Kur'an ezberinde var diye baktı. Yaşça en genç olan adama geldi ve *'Ezberinde ne kadar Kur'ân var?'* diye sordu. Genç, 'Bu kadar, bu kadar ve Bakara süresini ezberim' dedi. Hz. Peygamber, '*Bakara süresini ezber misin?* dedi. Genç de 'Evet' dedi. Hz. Peygamber de *'Yolun açık olsun, sen ordunun komutanısın'* buyurdu. Önde gelen biri, 'Eğer muhtevasi ile amel edememek endişesi olmasaydı Kur'ân'ı öğrenirdim' dedi. Hz. Peygamber, '*Kur'ân'ı öğreniniz ve okuyunuz. Kur'ân'ı öğrenen ve okuyan kişinin durumu her tarafından güzel kokular saçan Misk dolu kaba benzer. Kim Kur'ân'ı öğrenir ve Kur'ân onun içinde olduğu halde uyuyan kişinin durumu, ağzı bağlanmış misk kabına benzer'* buyurdu."[378]

b) Hz. Osman'ın, Kur'ân'ı en çok bilen kişin başkan olacağına dair hadisi

1113. Taberânî, Osman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir heyet Yemen'e gönderdi. Onlara yaşça en küçük olanı başkan tayin etti. Birkaç durdu, yola çıkmadı. Hz. Peygamber, o heyetten biriyle karşılaştı ve *'Ey adam! Neden gitmedin?'* dedi. Adam, 'Ya Resulallâh! Başkanımız ayaklarından şikâyet ediyor' dedi. Hz. Peygamber de başkanın yanına geldi, üzerine yedi defa şu cümleyi okuyup üfledi.

بسم الله وبالله أعوذ بعزته وقدرته من شر ما فيها

Gencin ayağı iyileşti. Yaşlı biri Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Bu genci mi bize başkan yapacaksın, bu yaşça en küçüğümüzdür!' dedi. Hz. Peygamber de onun Kur'ân okuduğunu söyledi. Yaşlı adam, 'Uyuyup muhtevası ile amel edememe endişesi olmasaydı Kur'ân'ı öğrenirdim' dedi. Hz. Peygam-

---

[378] Tirmizî, 2876; İbn Mâce, 217; İbn Hibbân, 2678; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 12.

ber, *'Kur'ân'ın durumu, içi misk dolu kaba benzer. Kur'ân'ı okuyup hafızanda tutunca aynen bu kaba benzersin'* buyurdu."[379]

c) Hz. Ebû Bekr'in Bedir ehlinden olana başkanlık vermemesi ve Hz. Ömer'in bu konudaki sözü

1114. Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 37) adlı eserinde ve İbn Asâkir Ebû Bekr b. Muhammed el-Ensârî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'e (radıyallahu anh) 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Bedir ehlini idareci olarak atamıyor musun?' diye soruldu. Hz. Ebû Bekr, 'Onların değerini biliyorum, fakat onları dünya ile kirletmek istemiyorum' dedi."[380]

1115. İbn Sa'd, İmrân b. Abdillah'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Übeyy b. Ka'b, Ömer b. Hattâb'a 'Niye beni idareci olarak atamıyorsun?' dedi. Hz. Ömer, 'Dini safiyetini kirletmek istemiyorum' dedi."[381]

d) Hz. Ömer'in başkanları seçme hakkında mektubu ve başkanın özellikleri hakkında sözü

1116. İbn Sa'd, Hâkim ve Sa'îd b. Mansûr Hârise b. Mudarrib'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb bize şöyle mektup yazdı:

"Emmâ ba'd: Ben size Ammâr b. Yâsirî komutan, Abdullah b. Mes'ûd'u da öğretmen ve yardımcı olarak gönderdim. İkisi Bedir ehlinden olup Hz. Peygamber'in seçkin ashabındandır. Onlardan eğitim alın, onlara tabi olun! Abdullah bana da lazım iken sizi tercih edip size gönderdim. Osman b. Huneyf'i de Irak'a gönderiyorum. Bunlara her gün bir koyun (veya keçi) verin. Keçinin yarısını ve iç organlarını Ammâr b. Yâsir'e, diğer yarısını da bu üç kişi arasında taksim edin!"[382]

1117. Hâkim (Ebû Ahmed), *el-Kunâ* adlı eserinde Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb, 'Bana bir adam söyleyin de onu bir

---

[379] Heysemî: "İsnadında Yahya b. Seleme b. Küheyl var, Cumhura göre zayıf biridir. Fakat İbn Hibbân kendisine sıka demiş, oğlunun kendisinden rivâyet ettiği hadislere Münker demiştir. Heysemî: Bu hadis, oğlunun ondan rivâyet ettiği hadis değildir" (Mecmaû'z-zevâid, VII, 161).

[380] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 146.

[381] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 60.

[382] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 255; Hâkim, *Müstedrek*, III, 3888; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 314. Taberânî (*el-Kebîr*, 8478) de bu hadisi aynen rivâyet etmiş, fakat o "Osman b. Huneyf..." zikretmemiş" Heysemî: "İsnadındaki raviler, Harise müstesna sahih hadis ravileridir. Hârise de sıka biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 291). Bu hadisi Beyhakî de mutavvel olarak ayrı bir siyakla rivâyet etmiştir. (*es-Sünen*, IX, 136).

Müslümanların çok önemli bir işinde idareci olarak görevlendireyim' dedi. İnsanlar da 'Abdurrahman b. Avf' dedi. Hz. Ömer, 'O zayıftır' dedi. 'Falan adam' dediler. Hz. Ömer, 'Ona ihtiyacım yok' dedi. 'Kimi istiyorsun?' dediler. Hz. Ömer, 'Öyle biri olsun ki, başkan olunca yine de sıradan biri olsun. Başkan olmayınca dahi onların başkanıymış gibi hareket etsin' dedi. 'Bu vasıfta sadece Rabî b. Ziyad'ı biliriz' dediler. Hz. Ömer de 'Doğru söylediniz' dedi."[383]

e) Başkan olduğu halde kurtulan kişi

1118. Taberânî, Ebû Vâil Şakîk b. Seleme'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), Bişr b. Âsım'ı (radıyallahu anh) Hevâzin kabilesinin zekâtını toplaması için görevlendirdi. Bişr görevi yerine getirmekte gecikti, Hz. Ömer kendisiyle karşılaştı ve 'Niye geciktin, bize itaat, bizi dinleme yok mu?' dedi. Bişr 'Evet, itaat edeceğimizden şüphe yok. Fakat Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: "*Kim Müslümanların bir işinin başına geçerse kıyamet günü cehennem köprüsü üzerinde durdurulur. Eğer görevini iyi yerine getirmişse kurtulur. Yok, eğer kötü kullanmışsa köprü onlara beraber yıkılır ve adam yetmiş sene boyunca cehennem çukuruna doğru düşer.*' Hz. Ömer, dertli ve üzgün bir halde çıktı, Ebû Zerr (radıyallahu anh) ile karşılaştı. Ebû Zer, 'Seni çok dertli ve üzgün olarak görüyorum' dedi. Hz. Ömer, 'Nasıl dertli ve üzgün olmayayım! Bişr b. Âsım'dan Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Kim Müslümanların bir işinin başına geçerse kıyamet günü cehennem köprüsü üzerinde durdurulur. Eğer görevini iyi yerine getirmişse kurtulur. Yok, eğer kötü kullanmışsa köprü onlara beraber yıkılır ve adam yetmiş sene boyunca cehennem çukuruna doğru düşer.*' Hz. Ebû Zer, 'Bunu bilfiil Resulullah'tan duydun mu?' dedi, Hz. Ömer de 'Hayır' dedi. Hz. Ebû Zer, 'Şahadet ederim ki, Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: "*Kim Müslümanların bir işinin başına geçerse kıyamet günü cehennem köprüsü üzerinde durdurulur. Eğer görevini iyi yerine getirmişse kurtulur. Yok, eğer kötü kullanmışsa köprü onlara beraber yıkılır ve adam yetmiş sene boyunca cehennem çukuruna doğru düşer. O simsiyah ve karanlıktır.*' Hangi hadis içini daha çok acıttı?' dedi. Hz. Ömer, 'İkisi de kalbimi acıttı. O zaman bu kadar sorumluluğu olan hilafeti kim üstüne alır ki?' dedi. Ebû Zerr (radıyallahu anh), 'Allah, kimin burnunu kırmış, yanağını yere sürtmüşse onu bu işle görevlendirir. Fakat biz

---

[383] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 164.

senin hakkında sadece hayırlı şey biliyoruz. Eğer adil olmayan birini yönetici olarak atamışsan onun vebalinden kurtulamazsın' dedi."[384]

BAŞKANLIĞI KABUL ETMEME

a) Mikdad b. Esved'in başkanlığı kabul etmemesi, onun ve Hz. Enes'in bu husustaki hadisi

1119. Bezzâr, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Mikdad b. Esved'i (radıyallahu anh) bir süvari bölüğe komutan olarak tayin etti. Seferden döndüklerinde Hz. Peygamber, *'Nasıl geçti?'* diye sordu. Mikdad, 'Onların gereğinden fazla beni yükseltiklerini, bana karşı saygı gösterdiklerini gördüm. Öyle oldu ki, kendi kendimden şüphe etmeye başladım' dedi. Hz. Peygamber, '*Evet, öyledir'* dedi. Hz. Mikdad, 'Beni hak din ile gönderen Allah'a and olsun! Bir daha böyle bir görevde yer almayacağım' dedi. Sahabîler, kendisine 'Öne geç, bize namaz kıldır' dediklerinde Mikdad onu dahi kabul etmezdi."[385]

1120. Ebû Nu'aym, hadisi *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Enes'ten (radıyallahu anh) buna yakın şekilde rivâyet etmiş. Bir rivâyette şöyle demiştir: "Hz. Mikdad, 'Bineğime bindiriliyor, bineğimden indiriliyordum. Nihayet kendimi insanlardan üstün görmeye başladım' dedi. Hz. Peygamber, '*Başkanlık öyle bir şeydir, istersen yap, istersen bırak'* dedi. Hz. Mikdad da 'Seni hak din ile gönderen Allah'a and olsun! İki kişiye dahi asla başkan olmayacağım' dedi."[386]

b) Taberânî'nin Mikdad kıssası hakkında hadisi

1121. Taberânî, Mikdad b. Esved'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, beni bir bölüğe başkan tayin etti. Döndüğümde '*Kendini nasıl hissediyorsun?* diye sordu. Ben de 'Artık halkın hizmetçilerim

---

[384] Taberânîş, *el-Kebîr*, 1219; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 441. Heysemî: "Hadisi, Taberânî rivâyet etmiş, isnadında Süveyd b. Abdulaziz var, kendisi metruk biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 205). Bu hadisi, Abdurrezzâk, Ebû Nu'aym, Ebû Sa'îd Nekkâş, Beğavî, Dârekutnî *el-Muttefık* adlı eserinde Süveyd tariki ile rivâyet etmişler. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 163). İbn Ebî Şeybe (XII, 217) ve İbn Mende de Süveyd tariki ile hadisi rivâyet etmişler. (*el-İsâbe*, I, 152).

[385] *Keşfu'l-estâr*, 1611. Heysemî: İsnadında Sivâr b. Dâvud Ebû Hamza var. Ahmed, İbn Hibbân ve İbn Ma'în kendisi için sıka demiş, fakat kendisinde biraz zayıflık var. Diğer raviler ise sahîh hadis ravileridir."

[386] Ebû Nu'aym ayrıca Mikdad'dan muhtasar olarak hadisi rivâyet etmiştir.

olduğunu sanmaya başladım. And olsun! Bundan sonra iki kişiye dahi başkan olmayacağım."[387]

1122. Taberânî, bir kişiden şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, birini bir seriyyeye başkan tayin etti. Sahabî seriyyeye gidip döndükten sonra Hz. Peygamber, kendisine '*Kendini nasıl hissediyorsun?*' diye sordu. Sahabî, 'Ben sıradan biri gibiydim. Ben bineğime binince onlar da bindi, bineğimden indiğimden onlar da indi' dedi. Hz. Peygamber, *'Başkan, Allah'ın himayesine mazhar olmazsa çetin bir kapının eşiğindedir'* buyurdu. Sahabî de 'And olsun! Ne senin için ne de bir başkası için başkan olacağım' dedi. Hz. Peygamber de öyle güldü ki, azı dişleri gözüktü."[388]

c) Hz. Ebû Bekr'in Râfi et-Tâî'ye başkanlık konusunda vasiyeti

1123. İbn Mubârek, *Zühd* adlı eserinde Râfi b. et-Tâî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir gazvede Hz. Ebû Bekr'le arkadaşlık ettim. Dönüşte kendisine 'Ey Ebû Bekr! Bana tavisiyede bulun' dedim. Hz. Ebû Bekr de 'Farz olan namazlarını vaktinde kıl, malından gönül hoşnutluğuyla zekâtını ver, Ramazan orucunu tut, Mescidi Haram'a gelip hac görevini yerine getir. Bil ki, hicret İslam'da güzel bir şeydir. Hicrette iken cihad etmek de güzel bir şeydir. Başkan olma!' sonra şöyle devam etti: Şu an başkanlığa her ne kadar soğuk davransan da bunu arzulayanlar yayılacak ve çok olacak. Liyakatsiz olanların bu işe el atmaları yakındır. Sizden kim başkan olursa onun hesabı uzun süren, azabı en şiddetli olan kişi olur. Başkan olmayanın ise hesabı en basit şekilde olur, azabı da en hafif olan kişi olur. Çünkü başkanlar, mü'minlere zulmetmeye en yakın olan kimselerdir. Kim, mü'min olan kimseye zülmederse Allah'a verdiği ahdi bozmuş olur, çünkü Mü'minler Allah'ın komşuları ve onun kullarıdır. Sizden birinizin komşusunun koyunu veya devesi kaybolursa geceyi pazılarını şişirmiş halde kahraman gibi geçirir ve devamlı "Komşumun koyunu kayboldu veya komşumun devesi kayboldu!" deyip sevinirse (Allah ondan intikamını alır.) Çünkü Allah'ın (celle celâlühü) kendi komşuları için kızmaya daha hakkı vardır."[389]

---

[387] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XX, 609. Heysemî: "İsnadındaki raviler Umeyr b. İshak müstesna sahîh hadis ravileridir. Ümeyre de İbn Hibbân ve başkası sıka demiş, İbn Ma'în ve başkası da zayıf demiştir. Abdullah b. Ahmed ise sıka güvenilir biridir."(*Mecma'u'z-zevâid*, V, 201)
[388] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 3603. Heysemî: "Hadisin isnadında Atâ b. Sâib var, kendisi hafıza kaybına uğramıştır. Diğer raviler ise sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 201).
[389] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 162.

d) Hz. Ebû Bekr ve Hz. Râfi arasında başkanlık hakkında geçen kıssa

1124. Taberânî, Râfi'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Amr b. Âs'ı bir ordunun başında Zâtu's-selâsil denen yere gönderdi. Hz. Peygamber, bu orduyla beraber Hz. Ebû Bekr'i, Hz. Ömer'i ve diğer önde gelen ashabı da gönderdi. İlerleyip Tey Kabilesinin iki dağının arasında konakladılar. Hz. Ömer, 'Yolu iyi bilen bir kılavuz bulun' dedi. Ashab da 'Burayı sadece Rafi b. Amr bilir, çünkü o iyi bir rebîldir' dedi. Hz. Ömer, 'Rabîl nedir?' diye sordu. 'Tek başına bir kavimle çarpışıp onların malını çalan kişi demektir' dedi.

Râfi anlatıyor: Gazvemizi bitirdiğimizde hareket ettiğimiz yere geldim, Hz. Ebû Bekr'i arayıp yanına geldim. 'Ey sofrasında helal mal yiyen kişi! Ashabın arasında sizi arayıp buldum, bana öyle bir şey söyleyin ki, onu ezberlediğimde ben de sizden biri olayım, sizin gibi olayım' dedim. Hz. Ebû Bekr, 'Beş parmağını ezbere biliyor musun?' dedi. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Ebû Bekr, 'Tek olan, ortağı olmayan Allah'a ve Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet edeceksin, namazını kılacaksın, malın olunca zekâtını vereceksin, Mescidi Haram'a gidip hac görevini eda edeceksin, Ramazan orucunu tutacaksın. Bunları ezberledin mi?' dedi. Ben de 'Evet' dedim. 'Ayrıca iki kişi dahi olsa onlara başkan olmayacaksın' dedi. Ben de 'Bedir ehli dururken başkası başkan olabilir mi?' dedim. Hz. Ebû Bekr de 'Arzulayanların çoğalması senin ve senden daha düşük olanların başkanlığa uzanabilmeleri yakındır. Allah (celle celâlühü), elçisini gönderince insanlar İslam'a girip Müslüman oldu. Bazıları isteyerek İslam'a girdi, Allah da onlara hidayet nasip etti. Bazıları ise kılıç zoruyla İslam'a girdi. Fakat hepsi Allah'ın himayesinde, Allah'ın koruması altında olan komşularıdır. Bir insan başkan olur, insanlarda aralarında birbirlerine zulmederler ve başkan da bazısının hakkını bazısından almazsa Allah ondan intikam alır. Sizden birinizin komşusunun koyunu çalınsa ve komşusuna kızdığı için o da pazılarını şişirip kahraman bir hal alırsa, Allah o komşunun arkasında olur ve o kimseden intikamını alır' dedi.

Râfi, anlatıyor: Bir sene geçti, Hz. Ebû Bekr halife oldu. Ben de bineğime binip yola çıktım. Kendisine 'Ben Râfi'im, senle böyle böyle bir yerde karşılaşmıştık' dedim. 'Evet, tanıdım' dedi. 'Başkan olmamdan alıkoyuyordun, sen sonra en büyük başkanlık olan Muhammed'in ümmetine başkan oldun' de-

dim. Hz. Ebû Bekr de 'Evet, kim Allah'ın kitabıyla insanlara hükmetmezse Allah'ın laneti onların üzerine olur' dedi."[390]

Sahabenin savaşmayı komutanlığa tercih etmesi

1125. Hâkim, Ebû Nu'aym ve İbn Asâkir Sa'îd b. Amr[391] b. Sa'îd b. Âs'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Amcası Halid, Ebân ve Amr b. Sa'îd b.Âs (radıyallahu anhum), Hz. Peygamber'in vefat haberini aldıklarında işlerini bırakıp geri döndüler. Hz. Ebû Bekr, 'Bu görevlere Hz. Peygamber'in görevlendirdiği kişilerden daha layık kimse olamaz' dedi. Onlar ise 'Biz, Hz. Peygamber'den sonra kimse için görevli olmayız' dediler, sonra da Şam'a doğru yola çıktılar ve hepsi orda şehid oldu."[392]

e) Başkanlık hakkında Hz. Ömer ve Ebân b. Sa'îd'in arasında geçen olan, Alâ b. el-Hadramî'nin Bahreyn'e gönderilmesi

1126. İbn Sa'd, Abdurrahman b. Sa'îd b. Yerbû'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ebân b. Sa'îd Medine'ye dönünce Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), kendisine 'Halifenin izni olmadan görevini bırakıp buraya gelme hakkın yok, hele bu halde. Fakat sen halifenin sana bir şey demiyeceğinden emin şekilde yaptın' dedi. Ebân, 'And olsun! Hz. Peygamber'den sonra hiç kimseden görev almayacağım. Hz. Peygamber'den sonra biri için görev almayacağım Hz. Ebû Bekr'in faziletli olması, hayırda önde olması ve ilk Müslüman olmasından dolayı kendisi için çalışırdım. Fakat kararlıyım, Hz. Peygamber'den sonra hiç kimseye memur olmyacağım. Hz. Ebû Bekr, Bahreyn'e göndereceği kişiyi belirlemek için ashabıyla istişare etti. Osman b. Affân (radıyallahu anh), 'Hz. Peygamber'in onlara görevli olarak gönderdiği bir kimseyi yine onlara gönder. Onların Müslüman olmasına sebep olan, onların itaat ettiği, onların tanıdığı, onun da onları tanıdığı kimseyi gönder, yani Alâ b. el-Hadramî'yi (radıyallahu anh) gönder' dedi. Hz. Ömer, karşı çıktı, kabul etmedi ve 'Ebân b. Sa'îd'i gitmesi için zorla! çünkü Ebân, onların müttefikidir' dedi. Hz. Ebû Bekr, onu zorlamak istemedi ve 'Yapamam! Hz. Peygamber'den sonra hiç kimse için vazife almayacağım diyen birini zorlayamam'

---

[390] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 4467. Heysemî: "Hadisin isnadındaki raviler sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 202).

[391] Asılda tahrif edilmiş halde Ömer şeklinde gelmiştir. *(B)*.

[392] Hâkim, III, 249; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 126.

dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Alâ b. el-Hadramî'yi Bahreyn'e gönderme konusunda karar verdi."[393]

f) Ebû Hüreyre'nin başkanlığı kabul etmemesi

1127. Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Ebû Hüreyre'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), görevlendirmek için kendisini çağırdı, fakat Ebû Hüreyre görev almayı kabul etmedi. Hz. Ömer, 'Senden daha hayırlı olan birinin istediği görevi sen kabul etmiyor musun?' dedi. Ebû Hüreyre, 'Kim ki?' dedi. 'Hz. Yusuf b. Yakub (aleyhisselam)' dedi. Ebû Hüreyre, 'Fakat Hz. Yusuf Allah'ın görevlendirdiği bir peygamber, bir peygamberin oğlu. Ben ise Ümeyme'nin oğlu Ebû Hüreyre'yim. Ben üç artı iki şeyden korkarım' dedi. Hz. Ömer, 'Bu beş şeyi söyler misin?' dedi. Hz. Ebû Hüreyre, 'Bilmeden konuşmaktan, delilsiz hükmetmekten, sırtıma vurulmasından, malımın alınmasından, ırz ve namusuma küfredilmesinden korkarım' dedi."[394]

g) İbn Ömer'in insanların davalarına bakan kâdı olmayı kabul etmemesi

1128. Taberânî, *el-Kebîr*, *el-Evsat* adlı eserlerinde Abdullah b. Mevheb'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Osman, İbn Ömer'e (radıyallahu anhum) 'Git, ve insanların arasındaki davalara bak' dedi. İbn Ömer, 'Beni bağışla, beni mazur gör ey mü'minlerin emiri!' dedi. Hz. Osman, 'Hayır, kararlıyım gidip insanların arasındaki davalara bakacaksın' dedi. İbn Ömer, "Acele etme! Ben Hz. Peygamber'in '*Kim Allah'a sığınırsa Allah ona sığınak olur*' dediğini işittim" dedi. Hz. Osman da 'Tamam' dedi. İbn Ömer de 'Kadı olmaktan Allah'a sığınırım' dedi. Hz. Osman, 'Seni kâdı olmaktan ne alıkoyuyor, senin baban da kâdı idi' dedi. İbn Ömer, "Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: '*Kim kâdı olur ve bilmeden hükmederse cehennemliklerden olur.*

---

393 *et-Tabakât*'ın matbu olmayan kısmındadır. Allah daha iyi bilir. *(B)*. Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 133.

394 Bu hadisi, Ebû Musa *ez-Zeyd* adlı eserinde rivâyet etmiş. İbn Hacer: Hadisin isnadı çok zayıftır. Fakat Abdurrezzak, hadisi Ma'mer←Eyyûb tariki ile rivâyet etmiş, hadis güçlenmiştir." (*el-İsâbe*, IV, 241). İbn Sa'd, hadisi İbn Sîrîn←Ebû Hureyre tariki ile başında ek yaparak bu mealde rivâyet etmiştir.

Kim de bilgin bir kâdı olup hak (veya adaletle) hükmederse bir an önce Allah'a kavuşmak ister.' Bundan sonra ne isteyebilirim!" dedi."[395]

1129. Ahmed rivâyetinde şu eki yapmıştır: "Hz. Osman da İbn Ömer'i mazur gördü ve 'Bu hadisi kimseye söyleme!' dedi."[396]

1130. Taberânî, İbn Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Osman, İbn Ömer'in kadı olmasını istedi, fakat o kabul etmedi ve Hz. Peygamber'den şöyle bir hadis işittiğini söyledi: *Üç çeşit kâdı vardır. Biri kurtulur, diğer ikisi cehennemliktir. Kim zülüm ile veya arzu ve isteğine göre hükmederse helak olur. Kim hak ile hükmederse kurtulur.*"[397]

h) İbn Ömer ve mü'minlerin annesi ve kız kardeşi Hz. Hafsa arasında geçen Dûmetu'l-Cendel kıssa

1131. Taberânî, *el-Kebîr* adlı eserinde İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Dûmetu'l-Cendel denen yerde Hz. Alî ve Mu'âviye'nin karşılaştığı gün mü'minlerin annesi Hz. Hafsa, bana 'Allah'ın Hz. Muhammed'in ümmeti arasında sağlayacağı anlaşmada senin olmaman hiç de güzel değil! Sen Hz. Peygamber'in Humusı ve Ömer b. Hattâb'ın oğlusun' dedi. Mu'âviye, o gün çok şatafatlı bir halde geldi ve 'Hilafete tamah eden, halife olmak isteyen veya ona boynunu uzatan kimdir?' dedi. İbn Ömer anlatıyor: Bu günden evvel hiç içimden halife olmak geçmemişti. Fakat şimdi gidip 'Seni ve babanı dövüp zorla İslam'a sokan kişi bu işe taliptir' demek istedim, fakat cennet ve nimetlerini hatırladım, bunu söylemekten vazgeçtim."[398]

1132. İbn Sa'd ayrıca Ebû Husayn'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Mu'âviye, 'Hilafete bizden daha layık kim olabilir?' dedi. Abdullah b. Ömer (radıyallahu anhuma), 'Seni ve babanı dövüp zorla İslam'a sokan kişi senden

---

[395] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 13319. Heysemî: "Hadisi, Taberânî *el-Kebîr* ve *el-Evsat* adlı eserlerinde, Bezzâr ve Ahmed de rivâyet etmiş. Bezzâr ve Ahmed muhtasar olarak rivâyet etmiştir. İsnadındaki raviler sıka kimselerdir.

[396] Ahmed, *Müsned*, I, 66.

[397] Heysemî: "Hadisi Taberânî, *el-Evsat* ve *el-Kebîr* adlı eserlerinde rivâyet etmiş, *el-Kebîr* adlı eserindeki isnadının ravileri sıka kimselerdir. Ebû Ya'lâ, hadisi buna yakın şekilde rivâyet etmiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IV, 193). İbn Sa'd, hadisi Abdullah b. Mevheb'den uzunca bu mealde rivâyet etmiştir. (*et-Tabakât*, IV, 108).

[398] Heysemî: "Hadisin isnadındaki raviler sıka kimselerdir. Anlaşılan, İbn Ömer Hz. Hasan b. Alî ve Mu'âviye arasındaki sulhu kasdetmiş, fakat ravi hata yapmıştır." (*Mecma'u'z-zevâid*, IV, 208). İbn Sa'd, hadisi İbn Ömer'den buna yakın şekilde rivâyet etmiştir.

daha layıktır' demek istedim. Sonra cennet bahçelerini hatırladım. Ayrıca bu sözümden dolayı fitne çıkmasından endişe ettim."

1133. Zührî'den şöyle rivâyet edilir: "Hz. Alî ve Mu'âviye karşı karşıya gelince Mu'âviye, 'Hilafete benden daha layık kim olabilir?' dedi. İbn Ömer, hazırlanıp kalkıp şöyle diyesim geldi: 'Küfür üzere olduğunuzda seni ve babanı döven kişi hilafete senden daha layıktır.' Fakat halk arasında benim de hilafette gözüm var zannı oluşur endişesiyle söylemedim."

ı) İmrân b. Husayn'in başkanlığı kabul etmemesi

1134. Ahmed, Abdullah b. Sâmit'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ziyâd, İmrân b. Husayn'ı Horasan'a göndermek istedi, İmrân ise kabul etmedi. Arkadaşları, kendisine 'Horasan'a Vâlî olmaktan mı kaçıyorsun?' dedi. İmrân, 'Vallahi ben Horasan'ın sıkıntısını onlar ise onun sefasını çekmeleri benim hoşuma gitmez. Düşmanla çarpışırken Ziyad'dan bir mektup gelmesinden endişe ediyorum. Eğer onun emrine uyarsam helak olurum, eğer emrine uymazsam da boynum vurulur' dedi. Ziyad, Hakem b. Amr el-Ğıfârî'yi atadı, o da emrine uydu. İmrân, 'Biri bana Hakem'i çağırmaz mı?' dedi. Elçi gidip çağırdı. Hakem de ona doğru yola çıktı. İmrân'ın huzuruna girince İmrân, kendisine "Hz. Peygamber'in '*Allah'a yapılan günahta hiç kimseye itaat yoktur*' sözünü işitmedin mi?' dedi. Hakem, 'Evet, işittim' dedi. İmrân da 'Allah'a hamd olsun! Veya Allah'u Ekber' dedi."[399]

1135. Hasan el-Basrî'den gelen bir rivâyette şöyle denir: "Ziyâd, Hakem el-Ğıfârî'yi ordu komutanı olarak tayin eder. İmrân b. Husayn (radıyallahu anh), gelip onu insanların arasında bulur ve kendisine 'Sana niye geldiğimi biliyor musun?' dedi. Hakem, 'Niye geldin?' dedi. İmrân, 'Hatırlıyor musun? Komutanı birine kendini ateşe at demişti de adam da tam kendini ateşe atarken yakalanmıştı. Hz. Peygamber'e bu olay anlatılınca Hz. Peygamber, '*Eğer adam ateşe kendini atmış olsaydı, ikisi de cehennemlik olacaklardı. Allah'a karşı isyanda itaat yoktur*' buyurdu. Hakem de 'Evet, hatırlıyorum' dedi. İmrân, 'Sadece bu hadisi hatırlatayım diye geldim' dedi."[400]

---

[399] Ahmed, *Müsned*, V, 66.

[400] Heysemî: "Hadisi Ahmed birkaç lafızla rivâyet etmiş, Taberânî muhtasar olarak rivâyet etmiş (bazı rivâyetlerde "Hiçbir mahluk için hâlıka isyan konusunda itaat yoktur" diye gelmiş). Ahmed'in isnadındaki raviler sahîh hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 226).

HALİFE VE KOMUTANLARA SAYGI VE ONLARIN EMİRLERİNE İTAAT

a) Bir seriyyede Hz. Halid ve Hz. Ammâr arasında cereyan eden olay

1136. İbn Cerîr ve İbn Asâkir İbn Abbâs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Halid b. Velid b. Muğîre el-Mahzûmî'yi bir seriye başkanı olarak gönderdi. Seriyyede Ammar b. Yasir (radıyallahu anhuma) de vardı. Yola çıkıp sabahın erken vaktinde baskın yapmayı düşündüklerinde düşmana yakın bir yere gelip gecenin bir bölümünü orda geçirdiler. Düşmanın gözcüsü gelip onlara haber verdi, onlar da kaçabildikleri yere kadar kaçtılar. Tek bir adam orda kaldı. Ailesiyle beraber Müslüman olmuştu. Ailesine bineklerine binmelerini emretti ve ailesine 'Geri gelene kadar durun!' dedi. Adam geldi, Ammar'ın olduğu çadıra girdi ve 'Ey Ebû Yakazân! Ben ve ailem Müslüman olduk. Burada kalırsak Müslüman olmamız bir fayda sağlayacak mı? Kavmimdekiler sizi duyduğu gibi kaçtı' dedi. Hz. Ammâr, kendisine 'Sen evinde kal, emniyettesin' dedi. Adam da çekip ailesinin yanına gitti. Sabah olunca Hz. Halid baskın düzenledi, hepsinin kaçtığını sadece Ammâr ile görüşen adam ve ailesini buldu. Hz. Ammâr, Hz. Halid'e 'Bu adam Müslüman olmuştur, ona bir şey yapamazsın' dedi. Hz. Halid, 'Nasıl böyle bir şey dersin? Komutanın benim, bana karşı mı geliyorsun?' dedi. Hz. Ammâr, 'Evet, sana karşı geliyorum ve sen de komutansın. Bu adam iman etti, isteseydi o da kavmi ile beraber giderdi. Müslüman olduğu için ben yerinde kalmasını istedim' dedi. Hz. Ammâr ve Hz. Halid arasında bu konudan dolayı tartışma çıktı ve birbirlerine hakaret ettiler. Medine'ye vardıklarında Hz. Peygamber'in yanında geldiler. Hz. Ammâr, seriyyedeki adamı ve olanları anlattı. Hz. Peygamber de Hz. Ammâr'ın emanını geçerli kıldı. O gün hiç kimse başkana karşı çıkmasın diye uyardı. Hz. Peygamber'in yanında da birbirlerine hakaret ettiler. Hz. Halid, 'Ya Resulallâh! Bu köle senin yanında bana mı hakaret ediyor! Vallahi sen burada olmasaydın o bana hakaret edemezdi' dedi. Hz. Peygamber, '*Halid! Ammâr'dan elini çek, ona karışma! Kim Ammar'a buğz ederse Allah* (celle celâlühü) *ona buğz eder. Kim Ammâr'a lanet ederse Allah* (celle celâlühü) *ona lanet eder'* buyurdu. Sonra Hz. Ammâr kalktı, sırtını çevirip gitti. Hz. Halid b.

Velîd peşinden gidip elbisesinden tuttu, onun gönlünü alana kadar bırakmadı."

Başka bir rivâyette şöyle denmiştir: "Bu nizadan dolayı Allah şu ayeti nazil etti :

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ülülemre (yani seriyyedeki komutanlara) **de itaat edin. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız onu Allah'a ve Resûl'e götürün** (Allah ve Resulünün tâlimatına göre halledin); **bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir."** (Nisâ: 59).[401]

b) Hz. Avf b. Malik ve Hz. Halid arasında cereyan eden kıssa

1137. Ahmed, Avf b. Mâlik el-Eşca'î'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Mûte Savaşında Zeyd b. Hârise komutanlığında çıkan Müslüman ordusu ile beraber ben de çıktım. Yanımda Yemen'den gelen Meded'lî biri vardı, yanında kılıcından başka bir şey yoktu. Müslümanlardan biri bir deve kesti. Meded'li adam, kesen kişiden derisinden bir parça vermesini söyledi, adam da ona verdi. Aldığı deri parçasını kalkan yerine kullandı. İlerledik ve Rum topluluğuyla karşılaştık. Düşman ordusunun içinde altın eğerli, kızıl bir ata binmiş biri vardı, silahları da altındandı. Rumlu bu adam, Müslümanlara çok zayiat veriyordu. Meded'li, bir kaya parçasının arkasında o adam için pusuya yattı. Rumlu, tam geçerken Meded'li onun atının ayağını kesti ve adam attan düştü. Meded'li sahabî, üzerine çıkıp adamı öldürdü. Onun silahına ve atına da el koydu.

---

[401] İbn Cerîr, *Tefsîr*, V, 148; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 242. Hadisi Ebû Ya'lâ, İbn Asâkir, Nesâî (Fedâilu's-sahabe, 164), Taberânî (*el-Kebîr*, 3830) ve Hâkim (III, 390) Halid'den bu mealde uzunca rivâyet etmiştir. İbn Ebî Şeybe (XII, 120), Ahmed (*Müsned*, IV, 89), Nesâî, muhtasar olarak rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 73). Hâkim: Hadisin isnadı sahîhtir, fakat Şeyhân rivâyet etmemiştir. Hafız Zehebî: Hadis sahihtir. Heysemî: "Hadisi, Taberânî uzunca rivâyet etmiş, ayrıca Ahmed'in rivâyetine uygun şekilde muhtasar olarak da rivâyet etmiştir. İsnadındaki raviler sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 294).

Allah (celle celâlühü), Müslümanlara fethi müyesser kılınca Halid b. Velid (radıyallahu anh) birini gönderip adamın elindekini aldı. Ben de gidip Halid'e 'Bilmiyor musun? Hz. Peygamber'in, düşmanın üzerindeki savaş malzemelerinin öldürene ait olduğuna dair hükmünü bilmiyor musun? dedim. Hz. Halid, 'Evet, biliyorum. Fakat bu kadar ganimeti ona çok gördüm' dedi. Ben de 'Ya bu adamın ganimetini adama geri verirsin, ya da Hz. Peygamber'in yanında bunun hesabını sorarım' dedim. Hz. Halid, adamın ganimetini geri vermedi.

Avf anlatıyor: Hz. Peygamber'in yanında toplandık ve ben de olan kıssayı ve Hz. Halid'in yaptığını anlattım. Hz. Peygamber, '*Ey Halid! Niye bunu yaptın?* dedi. Hz. Halid, 'Ya Resulallâh! Onun payına düşeni çok gördüm' dedi. Hz. Peygamber, '*Ey Halid! Ondan aldığını yine ona geri ver*' buyurdu. Ben de 'Haydi Halid aldığını ver, sana bunu söylemiştim' dedim. Hz. Peygamber, *'Ne var?'* dedi, ben de dediğimi söyledim. Hz. Peygamber de kızdı ve *'Ey Halid, geri verme! Siz de komutanlarımı bırakır mısınız? Sorumluluğu onlar çekiyor, işin kaymağını yiyorsunuz!'* buyurdu."[402]

c) İdareciye saygı konusunda Hz. Ömer ve Sa'd b. Ebî Vakkâs arasında geçen kıssa

1138. İbn Sa'd, Râşid b. Sa'd'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb'a (radıyallahu anh) bazı mallar getirildi. Hz. Ömer de malları insanlara taksim ediyordu ve izdiham çıktı. Sa'd b. Ebî Vakkas, halkın arasından izdiham ederek geçti ve Hz. Ömer'in yanına geldi. Hz. Ömer, ona kamçıyla vurarak şöyle dedi: "Sen Allah'ın halifesinden korkmadan buraya kadar geldin. Ben de Allah'ın halifesinin senden korkmadığını bildirmek istedim."[403]

d) Bir seriyyede Hz. Ömer ve Amr b. Âs arasında olan hadise

1139. Beyhakî, Abdullah b. Yezîd'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Amr b. Âs'ı seriye başkanı olarak gönderdi. Seriyyede Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer de bulunuyordu. Savaş meydanına vardıklarında Amr, kimsenin ateş yakmaması için emir verdi. Hz. Ömer kızdı, gidip laf söylemek istedi, fakat Hz. Ebû Bekr bırakmadı ve Hz. Peygamber, Amr'ı sırf daha iyi

---

[402] Ahmed, *Müsned*, VI, 26. Bu hadisi Müslim (V, 149) ve Ebû Dâvud (2719) buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. (*el-Bidâye*, IV, 249). Hadisi ayrıca Beyhakî buna yakın bir metinle rivâyet etmiştir. (*es-Sünen*, VI, 310).
[403] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 287.

savaş taktiğini bildiği için sana komutan yaptığını söyledi. Hz. Ömer de sakinleşti."[404]

e) İyâd b. Ğanm'in başkana saygı husus undaki hadisi

1140. Hâkim, Cübeyr b. Nüfeyr'den şöyle rivâyet etmektedir: "İyâd b. Ğanm el-Eş'arî, Dârâ Kalesi fethedildiğinde kalenin komutanına çok dayak atmıştı. Hişam b. Hakîm gelip ona kötü laflar etti. Hişam biz kaç gece durdu, sonra gelip özür diledi. Hişâm, İyâd'a "Hz. Peygamber'in *'Kıyamet günü azabı en şiddetli olan kişi, dünya hayatında insanlara en çok acı çektiren kişidir'* dediğini bilmiyor musun?' dedi. İyâd, 'Ey Hişâm! Senin işittiğini biz de işittik, senin gördüğünü biz de gördük, senin beraber olduğun kimselerle biz de beraber olduk. Sen Hz. Peygamber'in *'Kim, başkana nasihat etmek isterse onunla açık yerde konuşmasın, elinden tutup boş bir yere çekip öyle konuşsun. Başkan kabul ederse eder, etmezse de kişi kendi görevini yerine getirmiştir'* şeklinde buyurduğu hadisi işitmedin mi? Sen ey Hişâm! Allah'ın halifesine karşı çıktın, Allah'ın halifesinin seni öldüreceğinden korkmuyor musun? O zaman sen de halifenin öldürdüğü kişi olarak kalırsın' dedi."[405]

f) Hz. Huzeyfe'nin, silaha sarılıp başkana saldırma hususundaki hadisi

1141. Bezzâr, Zeyd b. Vehb'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Huzeyfe zamanında insanlar başkana karşı bir hususta kızdılar. Mescidi Azam'da bir adam, insanların arasından geçip Hz. Huzeyfe'nin yanına geldi. Hz. Huzeyfe, bir halka içinde oturuyordu. Başının ucunda durup 'Hz. Peygamber'in sahabîsi! İyilikle emredip kötülükten alıkoymuyor musun?' dedi. Hz. Huzeyfe, başını kaldırdı ve adamın ne istediğini anladı, akabinde şöyle dedi: "İyiliği

---

[404] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VI, 310. Hâkim, hadisi Abdullah b. Bureyde←babası tariki ile "Hz. Peygamber, Amr b. Âs'ı (radıyallahu anh) Zâtu's-selâsil gazvesinde komutan olarak gönderdi..." rivayet etti ve "Hadisin isnadı sahihtir, fakat Şeyhân rivâyet etmemiştir." Zehebî: "Hadis sahihtir."

[405] Hâkim: Bu hadisin isnadı sahihtir. Fakat Şeyhan rivâyet etmemiştir." Zehebî: İsnadında İbn Züreyk var, kendisi çok zayıf (vâhî) biridir." (*Müstedrek*, III, 290). Beyhakî, bu hadisi bu isnadla aynen böyle rivâyet etmiş. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid* adlı eserinde kimin rivâyet ettiğini söylemeden sırf hadisi getirmiştir. Sonra isnadındaki ravilerin sıka, isnadında muttasıl olduğunu belirtmiştir. Ahmed, Şurayh b. Abîd ve başkasından şöyle rivâyet etmektedir: "İyâd b. Ğanm, Dârâ kalesi fethedildiğinde kalenin komutanını kırbaçladı. Hişâm kendisine kızdı..." Heysemî: "İsnadındaki raviler sıka kimselerdir. Fakat Şurayh tabiinden olsa da onun İyâd ve Hişâm'dan işittiğine dair bir şey görmedim." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 229).

emredip kötülükten alıkoymak güzel bir şeydir. Fakat başkana karşı silah çekmek doğru yol değildir."[406]

g) Ebû Bekr'in başkana karşı saygılı davranma hususundaki hadisi

1142. Beyhakî, Ziyad b. Kuseyb el-Adevî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Âmir insanlara hutbe veriyordu. Üzerinde devamlı ince ve kaliteli elbise olurdu, saçları da taranmış olurdu. Yine bir gün namaz kıldı ve evine girdi. Ebû Bekr de minberin yanında oturuyordu. Mirdâs Ebû Bilâl, 'Halkın Vâlîsini ve önderini görmüyor musunuz? İnce elbiseler giyiyor, fasıklara benziyor' dedi. Ebû Bekr bunu duydu ve oğlu Usayli'ya 'Git, bana Ebû Bilâl'i çağır' dedi. Oğlu gidip çağırdı, Ebû Bekr'e 'Biraz önce başkana söylediğin sözü duydum. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Kim Allah'ın Vâlîsine saygı gösterirse Allah da ona saygı gösterir. Kim, Allah'ın Vâlîsine saygısız davranırsa Allah da ona saygısızca davranır.*"[407]

h) Başkana ancak güzel şeylerde itaat edilir

1143. Şeyhân, Alî b. Ebî Tâlib'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ensar'dan birini seriyyeye komutan tayin etti. Hz. Peygamber, insanları gönderdi ve onlara liderlerini dinlemeleri ve ona itaat etmelerini emretti. Askerler, bu konudan dolayı komutanlarını kızdırdılar. Komutan da 'Bana odun toplayın' dedi ve onlar da topladılar. Komutan, 'Ateşi yakın!' dedi, onlar da ateşi tutuşturdular. Sonra 'Hz. Peygamber, size beni dinlemenizi, bana itaat etmenizi emretmedi mi?' dedi. Onlar da 'Evet' dedi. Komutan da 'Şimdi ateşe girin!' dedi. Sahabîler birbirlerine baktı, 'Biz ateşten kurtulmak için Hz. Peygamber'e tabi olduk, sen ise ateşe girin diyorsun' dediler. Komutanın öfkesi gitti ve ateş de söndü. Hz. Peygamber'in yanına döndüklerinde bu olayı ona söylediler. Hz. Peygamber, *'Eğer insanlar ateşe girseydi bir daha çıkamazdılar. İtaat iyilikte olur'* buyurdu."[408]

---

[406] *Keşfu'l-estâr*, 1633. Heysemî: "hadisin isnadında Habîb b. Halid var, İbn Hibbân kendisine sıka demiş, Ebû Hatim ise güçlü biri değildir (leyse bi'l-kavî)' demiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 224)

[407] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VIII, 163.

[408] Buhârî, V, 203; Müslim, VI, 15. Bu kıssayı, Buhârî (VI, 57) ve Müslim'in (VI, 13) ayrıca İbn Abbas'dan (radıyallahu anhuma) rivayeti sabittir. (*el-Bidâye*, IV, 226). Hadisi, İbn Cerîr İbn Abbas'dan, İbn Ebî Şeybe Ebû Sa'îd'den bu mealde rivâyet etmiştir. Ebû Sa'îd, komutan olan Medinelinin ismini Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî olarak vermiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-*

j) Başkana saygı hakkında İbn Ömer'in hadisi

1144. Ebû Ya'lâ ve İbn Asâkir -isnadındaki râvîleri sıkadır- İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, ashabından bazı kimselerle beraberdi. Onlara döndü ve '*Benim size gönderilmiş bir Peygamber olduğumu bilmiyor musunuz?* dedi. Onlar da 'Evet, şahadet ederiz ki sen Allah'ın elçisisin' dedi. Hz. Peygamber, '*Bana itaat edenin Allah'a itaat etmiş olacağını, bana itaat etmenin Allah'a itaat etmek olduğunu bilmiyor musunuz?* dedi. Onlar da 'Evet, şahadet ederiz ki, sana kim itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Sana yapılan itaat Allah'a yapılan itaattır' dedi. Hz. Peygamber, *'Bana itaat etmeniz Allah'a yapılan itaattır. Başkanlarınıza yapılan itaat bana yapılan itaattır. Eğer başkanınız oturarak namaz kılarsa siz de oturarak namaz kılın!* buyurdu."[409]

k) Başkana saygı hakkında Ebû Zerr'in tavsiyesi

1145. İbn Cerîr, Esmâ bt. Yezîd'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Zerr el-Ğifârî (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e hizmet ediyordu. Hz. Peygamber'in hizmetini bitirdikten sonra Mescide gidiyordu. Mescit, onun eviydi, orda yatıyordu. Hz. Peygamber, bir gece mescide girdi, Ebû Zerr'in mescitte uzanarak uyuduğunu gördü. Hz. Peygamber, ayağıyla kendisine dokundu ve Ebû Zerr dik ayağa kalktı. Hz. Peygamber, kendisine '*Neden burada uyuyorsun?* dedi. Ebû Zer, 'Nerde uyuyayım ya Resulallâh? Benim başka evim yok' dedi. Hz. Peygamber, yanında oturdu ve '*Seni burdan çıkarırlarsa ne yaparsın'* dedi. Ebû Zer, 'O zaman Şam'a giderim. Şam, hicret yeri, mahşer yeri, peygamberler yeridir. Ben de Şam ehlinden biri olurum' dedi. Hz. Peygamber, '*Seni Şam'dan çıkarsalar nereye gidersin?* dedi. Ebû Zer, 'Tekrar bu mescide dönerim. Bu mescit benim evim ve menzilim olur' dedi. Hz. Peygamber, '*Seni ikinci defa buradan çıkarırlarsa ne yaparsın*' dedi. Ebû Zer, 'Kılıcımı alır, ölene kadar Allah yolunda savaşırım' dedi. Hz. Peygamber, buna güldü, elini omzuna koyarak '*Bundan daha hayırlı bir şeye yönlendireyim mi seni?* dedi. Ebû Zerr de 'Anam babam sana feda olsun! Evet, söyle!'

---

ummâl, III, 170). Buhârî, İbn Abbas'dan rivâyet ettiği hadiste o da öyle isimlendirmiştir. (*el-İsâbe*, II, 296).

[409] Ebû Ya'lâ, 5450; İbn Asâkir, Tehzîb, VI, 52; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 168.

dedi. Hz. Peygamber, '*Sana emredenlerin emirlerine uy, sana sürgün ettirirlerse sen de git. Neticede bu hal üzere iken bana ulaşacaksın'* buyurdu."[410]

1146. İbn Cerîr, Ebû Zerr'den(radıyallahu anh) buna yakın bir lafızla hadisi rivâyet etmekte ve hadisinde şöyle denmektedir: "Hz. Peygamber, '*Seni ordan çıkaracak olurlarsa ne yaparsın?* dedi. Ebû Zer, 'Kılıcımı alır, beni çıkarmak isteyene darbeyi indiririm' dedi. Hz. Peygamber, eliyle Ebû Zerr'in omzuna vurdu ve '*Ey Ebû Zer! Allah onların günahını affetsin! Başkan oldukları müddetçe onların emrinden çıkma, onlara itaat et, seni nereye sürgüne yollarlarsa sen de git, başında siyahî bir köle dahi olsa ona itaat et'* buyurdu.

Ebû Zerr devam ediyor: Rabeze'ye sürgün edildiğimde namaz vakti oldu, siyahî biri öne geçip arkadaşlarına namaz kıldırmak istedi, beni görünce geri gelip beni öne geçirmek istedi. Fakat ben, *'Sen kıldır, ben Hz. Peygamber'in emrine itaat ederim' dedim."*

1147. Abdurrezzâk, hadisi Tâvus'dan rivâyet eder, hadiste şöyle denmiştir: "Hz. Ebû Zerr (radıyallahu anh), Rabeze'ye geldiğinde orada Hz. Osman'nın siyah tenli bir kölesini gördü. Köle, ezan okudu, kamet getirdi sonra 'Buyrun öne geç ey Ebû Zer!' dedi. Ebû Zer, 'Hayır, Hz. Peygamber, başkan bir siyahî köle dahi olsa onu dinlememi, ona itaat etmemi emretti' dedi. Köle öne geçti, Ebû Zerr arkasında namaz kıldı."[411]

1148. İbn Ebî Şeybe, İbn Cerîr, Beyhakî, Nu'aym b. Hammâd ve başkası Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Başına azaları kesik bir Habeşli köle dahi başkan olsa onu dinle, ona itaat et, sana zarar verirse sabret, bir şey yapmanı emrederse emrini yerine getir! Sizi bazi şeylerden mahrum ederse sabredin, size zülmederse sabredin, dininizden bir şey eksiltmek isterse dinin uğruna kanım feda olsun, deyin ve cemaatten ayrılmayın."[412]

---

[410] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 168. Hadisi, Ahmed, Esmâ'dan buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. Heysemî: "İsnadında Havşeb var, kendisine sıka denmişse de zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 223).

[411] Abdurrazzâk, *el-Musannef*, 3784; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 168.

[412] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XII, 544; Beyhakî, *el-Kübrâ*, VIII, 159; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 167.

l) Başkana hürmet konusunda Hz. Ömer'in hadisi, Alkame ile bu konuda kıssası

1149. Yakub b. Süfyan, sahih bir isnadla Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer (radıyallahu anh), gece yarısı Alkame b. Alâse ile karşılaştı. Hz. Ömer, Halid b. Velid'e benziyordu. Alkame, kendisine 'Ey Halid! Bu halife seni azletti ve bunu sırf cimriliğinden dolayı yaptı. Amcaoğlum ile beraber halifenin yanına bir şey istemek için gittim, fakat seni azlettiği için artık ondan bir şey istemem' dedi. Hz. Ömer, 'Başka ne var?' dedi. Alkame, 'Vâlîler, üzerimizde hakkı olan kimselerdir. Biz onların hakkını veriyoruz, bizim mükâfatımız Allah'adır' dedi. Sabah olunca Hz. Ömer, Hz. Halid'e 'Alkame, bu gece sana ne dedi?' dedi. Hz. Halid, 'Vallahi bana bir şey demedi' dedi. Hz. Ömer, 'Bir de yemin içersin öyle mi!' dedi."[413]

1150. Yakub, Bu hadisi ayrıca Ebû Nadra tariki ile buna benzer şekilde rivâyet etmiş, şu ek yapılmıştır: "Hz. Ömer sorduğunda Alkame de Halid'e 'Sus bir şey deme ey Halid!' dedi."[414]

1151. Seyf b. Ömer, ayrı bir tarikle Hasan el-Basrî'den rivâyet etmiş, şu eki yapmıştır: "Hz. Ömer, 'İkisi de doğru söylemiştir (çünkü Alkame, Halid ile konuştuğunu sanıyordu, Halid'in de bir şeyden haberi yoktu)' dedi."

1152. İbn Âiz de böyle rivâyet etmiş, şu eki yapmıştır: Hz. Ömer, Alkame'ye verdi ve ihtiyacını giderdi."

1153. Zübeyr b. Bekkâr, hadisi Muhammed b. Seleme←Malik'den çok kısa buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. Hadiste şöyle demiştir: Hz. Ömer, 'Söyleyecek başka bilgin var mı?' dedi, Ebû Zerr de 'Sadece dinler ve itaat ederim, başka bir şey diyemiyeceğim' dedi. Şu eki yapmıştır: "Hz. Ömer, Eğer arkamdakiler de böyle düşünecek olsaydılar bu, benim için bundan daha sevimlidir' dedi."[415]

m) Cüzamlı bir kadının halifeye saygılı davranma kıssası

1154. Malik, İbn Ebî Müleyke'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (r.a) cüzamlı bir kadının yanından geçti, kadın Kâ'be'yi tavaf ediyordu. Hz. Ömer, kadına 'Ey Allah'ın kölesi! İnsanlara eziyet etme! Keşke evinde otursan!' dedi. Kadın da onun emrine uyarak evinde oturdu, hiç çık-

---

[413] Yakub, el-Ma'rife, II, 36-37.
[414] Yakub, el-Ma'rife, II, 37.
[415] İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 504.

madı. Biri, bir zaman sonra ona uğradı, kendisine 'Sana evden çıkmayı yasaklayan adam öldü, artık çıkabilirsin' dedi. Kadın, 'Yaşarken itaat ettiğim kişiye öldükten sonra isyan edemem' dedi."[416]

n) Emîre isyan etmenin tehlikesi

1155. İbn Ebî Şeybe, Şehr←bir adamdan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Alî döneminde belli bir askeri birliğin başında görevli bulunuyordum. Hz. Alî, bize bir emir verdi. Sonra 'Size emrettiğimi yaptınız mı?' diye sordu. Biz 'Yapmadık' dedik. Hz. Alî de 'Ya size emrettiğimi yaparsınız, ya da Yahudi ve Hıristiyanlar gelip boyunlarınıza oturur' dedi."[417]

---

[416] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, V, 192.
[417] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XV, 57; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 167.

BAŞKANLARIN BİRBİRLERİNE SAYGILI DAVRANMASI

a) Amr b. Âs, Ebû Ubeyde ve Hz. Ömer'in bu konu hakkında kıssası

1156. Beyhakî, Urve b. Zübeyr'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Amr b. Âs'ı Belî, Sadullah ve onlardan sonra gelen Kudâ'a kabilelerinden oluşan bir orduya komutan yaparak Şam'ın yüksek tepelerinde bulunan Zâtu's-Selâsil'e gönderdi. Belîoğulları, Âs b. Vâil'in dayılarıdır. Amr b. Âs, savaş meydanına yetişince düşman ordusu çok olduğundan korktu. Hz. Peygamber, ona destek için bir ordu gönderdi. Orduyu ilk hicret edenlerden oluşturdu. Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in de içinde bulunduğu muhacirlerin önde gelenleriyle bir ordu kuruldu. Hz. Peygamber, başlarına Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı komutan olarak tayin etti. Amr'ın yanına vardıklarında Amr, 'Komutan benim, ben Hz. Peygamber'e elçi göndererek yardım talep ettim' dedi. Muhacirler, 'Hayır, sen kendi bölüğünün komutanısın, Ebû Ubeyde ise muhacirlerin komutanıdır' dedi. Amr, 'Siz, benim yardım talep edip yardımcı olmak için gönderildiğiniz kimselersiniz' dedi. Ebû Ubeyde, bunu görünce - Ebû Ubeyde güzel ahlaklı, yumuşak mizaçlı biriydi- 'Biliyorsun ki ey Amr! Hz. Peygamber'in bana son dediği şey, arkadaşının yanına vardığında birbirinize iyi davranın şeklinde olmuştur. Eğer sen bana itaat etmez, isyan edersen ben sana itaat ederim' dedi. Bunun akabinde Ebû Ubeyde başkanlık görevini Amr b. Âs'a bıraktı."[418]

1157. Beyhakî, Zührî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Kelb, Ğassân ve Şam'ın yüksek tepelerinde olan kâfir Araplar'a karşı iki ordu gönderdi. Bir orduya Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı komutan tayin etti, diğer orduya ise Amr b. Âs'ı komutan tayin etti. Ebû Ubeyde'nin ordusunda Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer vardı. Ordunun hareket zamanı gelince Hz. Peygamber, Ebû Ubeyde ve Amr'ı çağırdı, '*Birbirinize karşı çıkmayın*' buyurdu. Ordular Medine'den ayrılınca Ebû Ubeyde, Amr'ı bir kenara çekti ve ona 'Hz. Peygamber, ikimizi de birbirimize isyan etmeyelim diye tenbihte bulundu. O zaman ya sen bana itaat et, ya da ben sana itaat edeyim' dedi. Amr, 'Ben etmem, sen bana itaat et!' dedi. Ebû Ubeyde de ona itaat etti ve Amr her iki

---

[418] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 273. İbn Asâkir, hadisi Urve'den böyle rivâyet etmiştir. Fakat Meşârif lafzı yerine (tahrif yapılarak) Meşârik lafzı kullanılmıştır. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, V, 310).

ordunun da komutanı oldu. Hz. Ömer, bunu gördü ve 'Sen Nâbiğe'nin oğluna itaat mi edip onu kendine, Hz. Ebû Bekr'e ve bize komutan mı yaptın? Bu doğru bir fikir değil!' dedi. Ebû Ubeyde, Hz. Ömer'e 'Ey Annemin oğlu! Hz. Peygamber, bana ve ona birbirmize isyan etmeyelim diye tenbihte bulundu. Ona itaat etmezsem Hz. Peygamber'e isyan etmiş olurum endişesi taşıyorum ve böylece benimle onun arasına halk girecek, büyük kargaşa çıkacaktır. Allah'a and olsun! Geri dönene kadar ona itaat edeceğim' dedi. Geri döndüklerinde Ömer b. Hattâb, bu konuyu Hz. Peygamberle konuştu ve olanları ona şikâyet etti. Hz. Peygamber, '*Bundan sonra sizden olmayan birini (Muhacirleri kastediyordu) size asla başkan yapmayacağım*' dedi."[419]

LİDERİN HALK ÜZERİNDE HAKKI

a) Hz. Ömer'in bu husustaki sözü

1158. Hennâd, Seleme b. Şihab el-Abdî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), 'Ey halk! Bizim üzerinizde hakkımız vardır; hakkımız uzakta da olsanız samimi şekilde bağlılık ve hayır işlerinde yardımlaşmaktır. Allah için en sevimli ve insanlar için en menfaatli lider hâlim ve merhametli olandır. Allah için en sevimsiz şey ise liderin cahil ve ahmak olmasıdır."[420]

1159. Hennâd, Abdullah b. Ukeym'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), 'Allah için liderin hâlim ve yumuşak olmasından daha sevimli hâlimlik yoktur. Allah için imamın cehaleti ve ahmaklığı kadar buğz ettiği başka bir cehalet yoktur. Kim, suçları affederse afiyette olur. Kim insanlara insaflı davranırsa hedeflerinde zafere ulaşır. İtaattaki zillet, isyandaki şereften çok daha hayırlıdır."[421]

---

[419] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, V, 319.

[420] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 165. Taberî, hadisi Seleme'den bu mealde rivâyet etmiştir. (*Târîh*, V, 32).

[421] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 165.

LİDERLERE HAKARET ETMEYİ NEHYETME

a) Hz. Enes'in Hz. Peygamber'den bu konu hakkında rivâyet ettiği hadis

1160. İbn Cerîr, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ileri gelen ashabı bizi alıkoyup şöyle dediler: Liderlerinize hakaret etmeyiniz, onları aldatmayınız, onlara isyan etmeyiniz, Allah'tan korkun, sabırlı olun. Başarı yakındır."[422]

DİLİ LİDERİ KÖTÜLEMEKTEN MUHAFAZA ETMEK

a) İbn Ömer'in Urve'ye bu husustaki "Biz bunu nifak sayıyorduk" sözü

1161. Beyhakî, Urve'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Ömer b. Hattâb'a geldim ve ona 'Ey Ebû Abdirrahman! Biz bu liderlerimizle oturuyoruz, bazı şeyler söylüyorlar, biz söylenenlerin doğru olmadığını bilmemize rağmen onları tasdik ediyoruz. Onlar zülüm ile hükmediyorlar, biz de onlara destek veriyoruz, zülümlerini güzelleştiriyoruz. Bu yaptığımızı nasıl görüyorsun?' dedi. İbn Ömer, 'Ey yeğenim! Biz Hz. Peygamber'in yanındayken bunu nifak sayardık, fakat sizin bunu nasıl karşıladığınızı bilmiyorum' dedi."[423]

1162. Beyhakî, Âsım b. Muhammed←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Bir adam, İbn Ömer'e (radıyallahu anhuma) 'Biz sultanımızın yanına giriyoruz, huzurlarından çıktığımızda aksini savunduğumuz şeyler söylüyoruz' dedi. İbn Ömer, 'Biz bunu nifak sayardık' dedi."[424]

1163. Buhârî, Muhammed b. Zeyd'den hadisi una yakın bir şekilde rivâyet etmiş, şu eki yapmıştır: "İbn Ömer, 'Biz, Hz. Peygamber zamanında bunu nifak sayıyorduk' dedi."[425]

1164. İbn Asâkir, Mücâhid'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir adam, İbn Ömer'e (radıyallahu anhuma) geldi, İbn Ömer, ona 'Vâlîniz olan Ebû Uneys ile aranız nasıl?' diye sordu. Adam, 'Onunla karşılaştığımızda hoşuna giden

---

[422] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 168.
[423] Beyhakî, *es-Sünen*, VIII, 165.
[424] Beyhakî, *es-Sünen*, VIII, 164.
[425] Buhârî, IX, 89; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 382.

şeyler söylüyoruz, sırtımızı döndüğümüzde de aksini söylüyoruz' dedi. İbn Ömer, 'Bunu, biz -Hz. Peygamberle beraber iken- nifaktan sayardık' dedi."[426]

1165. Ebû Nu'aym, Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer'e dedik ki: Bu idarecilerin yanına girdiğimizde sevdikleri şeyleri söylüyoruz. Fakat yanlarından çıkıp ayrıldığımızda tam aksini söylüyoruz.' İbn Ömer, 'Biz, bunu Hz. Peygamber döneminde nifaktan sayardık' dedi."[427]

b) Alkame b. Vakkâs'ın liderleri güldürmeyi, eğlendirmeyi yasaklayan hadisi

1166. Beyhakî, Alkame b. Vakkâs'dan şöyle rivâyet etmektedir: "İşi gücü olmayan bir adam, idarecilerin yanında gidip onları güldürüyor, eğlendiriyordu. Dedem, kendisine 'Yazıklar olsun sana! Niye bu adamların yanına gidip onları eğlendiriyorsun? Ben, Peygamber efendimizin eshabından olan Bilâl b. Hâris el-Müzenî'nin Hz. Peygamber'den şöyle rivâyet ettiğini işittim: "*İnsan bazen Allah'ı razı eden, sonucu nereye varacağını bilmediği öyle bir kelime eder ki, Allah (celle celâlühü) ahirete kadar ondan razı olur. Kişi bazen de Allah'ı öfkelendiren, sonucunun nereye varacağını bilmeden öyle bir kelime söyler ki, Allah ahiret gününe kadar o asama buğz eder'* dedi."[428]

1167. Beyhakî, Alkame'nin Bilâl b. Haris el-Müzenî'den rivâyet ettiği hadisi şöyle aktarır: "Görüyorum ki, bu idarecilerin yanına gidip onları topluyorsun. Onlarla konuştuğun şeylere dikkat et! Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: "*İnsan bazen Allah'ı razı eden sonucu nereye varacağını bilmediği öyle bir kelime eder...*" yukardakina yakın şekilde hadisi rivâyet etmiştir."[429]

c) Hz. Huzeyfe'nin "İdarecilerin kapıları fitne yerleridir" sözü

1168. Ebû Nu'aym, Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Fitne yerlerinden kendinizi muhafaza ediniz!' kendisine 'Fitne yerleri nerelerdir ey Ebû Abdillâh!' diye soruldu. 'İdarecilerin kapısıdır. Kişi idarecinin yanına gider, idareci yalan söyler ve o da onu tasdik eder, idarecide olmayan şeylerin onda var olduğunu söylemek zorunda kalır' dedi."[430]

---

[426] Munzirîr, *et-Terğîb*, I, 93.
[427] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, IV, 332.
[428] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VIII, 165.
[429] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VIII, 165.
[430] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 227.

d) Hz. Abbâs'ın oğluna bu konu hususundaki nasîhatı

1169. Ebû Nu'aym, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Babam, bana 'Ey yavrum! Görüyorum ki, mü'minlerin emiri seni çağırıyor, kendisine yakın tutuyor, Hz. Peygamber'in eshabıyla beraber senle de istişare ediyor. Üç şeyi hep hafızanda tut: Allah'tan kork! Asla yalan söylediğin tecrübe edilmesin, halifenin sırrını asla yayma, onun yanında bir başkasını gıybetini etme!' Amir, İbn Abbâs'a 'Bu öğütlerden her biri bin dinardan daha değerlidir' dedi. İbn Abbas, 'Bu öğütlerden her biri on bin dinardan daha değerlidir' dedi."[431]

1170. Beyhakî, Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Abbâs, oğlu Abdullah'a (radıyallahu anhuma) şöyle dedi: 'Ben bu adamın (Hz. Ömer'i kastediyor) sana ikramda bulunduğunu görüyorum, seni meclisine yaklaştırdığını görüyorum, seni onlar gibi olmadığın önde gelen eshabın içine koyduğunu görüyorum. Benden alacağın üç öğüdü hafızandan çıkarma: Asla yalan söyleme! Halifenin asla sırrı ifşa etme, onun yanında kimsenin arkasından konuşup gıybet etme!"[432]

---

[431] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 318. Taberânî hadisi buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. (*el-Kebîr*, 10619). Heysemî: "İsnadında Mecâlid b. Sa'îd var, Nesâî ve başkası kendisine sıka demiş, âlimlerin geneli ona zayıf demişlerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IV, 221).

[432] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VIII, 167.

İDARECİNİN YANINDA HAKKI SÖYLEMEK, İSYAN HUSUSUNDA ONUN EMRİNE UYMAMAK

a) Hz. Ömer ve Hz. Übey arasında olan olay, Hz. Ömer'in "Yanında hak söyleyenmeyen başkandan hayır yoktur" sözü

1171. İbn Râhuyeh, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb, Übeyy b. Ka'b'ın okuduğu bir ayeti kabul etmedi. Übeyy b. Ka'b, 'Ben bu iki ayeti Hz. Peygamber'den işitirken sen Bakî denen yerde alışveriş ile meşguldün' dedi. Hz. Ömer, 'Evet doğru söyledin. Ben sadece hakkı söyleyip söylemeyeceğini tecrübe etmek için itiraz ettim. Hakkı söylemeyen ve yanında da hak söylenmeyen bir idarecide hayır yoktur' dedi."[433]

1172. Abd b. Humeyd, İbn Cerîr ve İbn Adî Ebû Miclez'den şöyle rivâyet etmektedir: "Übeyy b. Ka'b, şu ayeti okudu:

﴿فَإِنْ عُثِرَ عَلَى أَنَّهُمَا اسْتَحَقَّا إِثْمًا فَآخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأَوْلَيَانِ فَيُقْسِمَانِ بِاللهِ لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَا إِنَّا إِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ﴾

"(Eğer sonradan) o iki kişinin günaha girdikleri (yalan söyledikleri) anlaşılırsa, o zaman, bu öncelikli şahitlerin zarar verdiği kimselerden olan başka iki adam, onların yerine geçer ve "Allah'a yemin ederiz ki, bizim şahitliğimiz onların şahitliğinden elbette daha gerçektir. Biz hakkı da çiğneyip geçmedik. Çünkü o takdirde biz elbette zâlimlerden oluruz" diye yemin ederler." (Mâide: 107).

Hz. Ömer, 'Yanlış yaptın, yalan söz ettin' dedi. Hz. Übey, 'Sen daha yalancısın' dedi. Orda hazır olan biri, 'Sen mü'minlerin emirini yalancılıkla mı itham ediyorsun?' dedi. Übeyy b. Ka'b, 'Ben, halifeye senden daha saygılıyım, fakat ben onu Allah'ın kitabını tasdik için tekzib ettim. Ben mü'minlerin emirinin Allah'ın kitabını tekzib etmesini tasdik etmem' dedi. Hz. Ömer, 'Evet, haklısın' dedi."[434]

---

[433] Ali el- Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 2.

[434] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 285.

b) Hz. Beşîr b. Sa'd'ın Hz. Ömer'e "Eğer böyle yapsan okun düzeltildiği gibi seni düzeltiriz" sözü

1173. İbn Asâkir ve Ebû Zerr el-Herevî Nu'mân b. Beşîr'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), etrafında muhacir ve Ensar'ın bulunduğu bir mecliste 'Önceden yaptığınız bazı şeylerde gevşeklik yapıp hata yapmış olsaydım ne yapardınız?' dedi. Hepsi sustu. Bu sözü iki veya üç defa tekrar etti. Beşîr b. Sa'd, 'Böyle yaparsan okun düzeltildiği gibi seni düzeltiriz' dedi. Hz. Ömer, 'İşte böyle olun, işte böyle olun' dedi."[435]

c) Hz. Ömer ve Muhammed b. Mesleme'nin bu konu hakkındaki kıssası

1174. İbn Mubârek, Musa b. Ebî İsa'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb, Benî Harise'ye ait bir su kaynağına geldi, orada Muhammed b. Mesleme'yi gördü. Hz. Ömer, 'Ey Muhammed yönetimimi nasıl görüyorsun?' dedi. Muhammed de 'And olsun ki, seni arzu ettiğim gibi, sana hayırlı dualar eden kişiler gibi görüyorum. Malı toplama da çok namuslu, taksim ederken adeletli davrandığına şahit oluyorum. Şayet haktan saparsan okun ateşte düzeltildiği gibi seni düzeltiriz' dedi. Hz. Ömer, 'Haktan saptığımda beni düzeltecek kimseleri yaratan Allah'a hamd olsun!' dedi."[436]

d) Hz. Mu'âviye, kendisine itiraz eden birine "Bu adam, beni ihya etti" demesi

1175. Taberânî ve Ebû Ya'lâ Ebû Kabîl'den şöyle rivâyet etmektedir: "Mu'âviye b. Ebî Süfyan, Cuma günü hutbeye çıktı, hutbede 'Mal bizim malımız, ganimet bizim ganimetimizdir. Malı istediğimiz kişiye veririz, istediğimiz kişiyi maldan mahrum ederiz' dedi. Hiç kimse ona cevap vermedi. İkinci Cuma oldu yine aynı şeyler söyledi, yine kimse cevap vermedi. Üçüncü Cuma olunca yine aynı şeyler dedi, mescitte hazır olan bir adam kalktı ve 'Asla! Mal bizim malımız, ganimet de bizim ganimetimizdir. Kim biz ile malımız arasına girerse kılıçlarımızla onu Allah'ın mahkemesine sevk ederiz' dedi. Hz. Mu'âviye minberden indi, bu adama birini gönderdi ve huzuruna aldı. İnsanlar, 'Adamın işi bitti' dedi. Sonra halk da içeri girdi, baktılar ki adam tahtta oturuyor. Mu'âviye, insanlara 'Bu adam beni ihya etti, Allah da onu ihya etsin. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: "*Benden sonra öyle idare-*

---

[435] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 148.

[436] Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, IV, 381.

ciler gelecek ki, idareciler söyleyecek, kimse itiraz etmeyecektir. Maymunların zıpladığı gibi ateşin içinde kaynayacaklar." İlk cumada konuştum, kimse itiraz etmedi, ben de onlardan olmaktan korktum. Sonra ikinci cumada söyledim, yine kimse itiraz etmedi. Kendi kendime 'Ben o idarecilerdenim' dedim. Üçüncü Cuma günü söyledim, bu adam kalktı, bana itiraz etti ve beni ihya etti, Allah da onu ihya etsin' dedi."[437]

e) Hz. Ebû Ubeyd ve Hz. Halid'in bu konu hakkındaki kıssası

1176. İbn Ebî Âsım ve Beğavî Halid b. Hakîm b. Hizam'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Ubeyde, Şamda Vâlîlik yaptığı sırada bazı çiftçileri dövdü. Hz. Halid de kalktı ve Ebû Ubeyde'ye bir şeyler söyledi. İnsanlar, 'Vâlîyi kızdırdın' dedi. Hz. Halid, "Onu kızdırmak istemedim, fakat Hz. *Peygamber'in 'Kıyamet günü azabı en şiddetli olan, dünya hayatında en acı çektiren kişidir'* dediğini işittim."[438]

f) Hasan el-Basrî'nin bu konu hakkında hadisi

1177. Hâkim, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ziyad, Hakem b. Amr el-Ğifârî'yi Horâsân'a ordu komutanı olarak gönderdi, orda birçok ganimet elde ettiler. Ziyad, kendisine mektup yazdı:

Emmâ ba'd: Mü'minlerin emiri, bana bir mektup yazıp altın ve gümüşlerin kendisine ayrılmasını istemekte, Müslüman mücahitler arasında altın ve gümüşü taksim edilmemesini söylemektedir.

Hakem, kendisine şöyle mektup gönderdi:

Emmâ ba'd: Sen, bana mektup gönderip mü'minlerin emirinin mektubundan bahsediyorsun. Ben henüz mü'minlerin emirinin mektubunu görmeden Allah'ın kitabını görmüştüm. Allah'a and olsun ki, yer ve gök birbirine

---

[437] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XIX, 925; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 7382. Heysemî: "Hadisi Taberânî *el-Kebîr* ve *el-Evsat* adlı eserlerinde ve Ebû Ya'lâ rivâyet etmiş. İsnadındaki raviler sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 236).

[438] Bu hadisi Ahmed (IV, 90), Buhârî *Târîh* (*el-Kebîr*, III, 485) adlı eserinde ve Taberânî (*el-Kebîr*, 3824) rivâyet etmiştir. Bâverdî hadisi rivâyet etmiş, şu eki yapmıştır: "Ebû Ubeyd, cizyeden dolayı onlara ceza veriyordu." (*el-İsâbe*, I, 403). Heysemî: "Hadisi, Ahmed ve Taberânî rivâyet etmiş, ve şöyle denmiştir: "Hz. Halid'e valiyi kızdırdın" dendi. Ayrıca şu ek yapılmıştır: "Hz. Halid, Ebû Ubeyde'ye 'Git, onları serbest bırak!' dedi." İsnadındaki raviler Halid b. Hakîm müstesna hepsi sahîh hadis ravileridir. Halid b. Hakîm de sıka biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 234).

bitişik olsa Allah (celle celâlühü), yine kendisinden korkan kulu için bir çıkış yolu açar. Es-Selâm.

Hakem, tellalı çağırıp herkesin gelip ganimetini alması için seslenmesini emretti. Ganimeti mücahitler arasında bölüştürdü. Hakem, ganimet taksiminde verilen emri dinlemeyince Mu'âviye, birini gönderip onu bağlayıp hapsetmesini istedi. Hakem, öyle bağlı iken ruhunu teslim etti ve orda defnedildi. Hakem, 'Kıyamet günü davacıyım' dedi."[439]

1178. İbn Abdilber, hadisi buna yakın şekilde rivâyet etmiş, fakat şöyle demiştir: "Hakem, ganimeti onlara bölüştürdü. Hakem, 'Ey Allah'ım! Eğer senin yanında hayırlı bir hayatım olacaksa benim ruhumu kabzet!' diye dua etti. Horâsân'ın Merv şehrinde vefat etti."[440]

İbn Hacer: "Sahih olan rivayete göre Ziyad'ın kendisini kınayan mektubu kendisine ulaşınca Allah'ın ruhunu kabzetmesi için dua etti ve vefat etti."[441]

g) İmran b. Husayn'ın zekât mallarını gereken yerlere dağıtması

1179. Hâkim, İbrahim b. Atâ←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Ziyad ve İbn Ziyad İmran b. Husayn'i zekât toplaması için gönderdi. İmran geldi, fakat yanında bir dirhem dahi yoktu. 'Zekât malı nerde?' diye sordu. İmrân, 'Sen malı getirmem için mi beni gönderdin! Hz. Peygamber zamanında nasıl alırduysak yine öyle aldık ve Hz. Peygamber döneminde nerelere sarf ediyorduysak yine oralara sarf ettik' dedi."[442]

---

[439] Hâlim, *Müstedrek*, III, 442.
[440] İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, I, 316.
[441] İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 347.
[442] Hâkim, *Müstedrek*, III, 471. Hâkim: Bu hadisin isnadı sahihtir. Zehebî: Bu hadis sahihtir.

HALKIN YÖNETİCİ ÜZERİNDEKİ HAKKI

a) Hz. Ömer'in Sorusu ve Liderin Özelliklerini Sayması

1180. Beyhakî, Esved'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'e, bir heyet gelince onlara yöneticileri hakkında soru sorardı; "Hastaları ziyaret eder mi? Kölelere cevap verir mi? Nasıl çalışıyor, kapısında kimleri barındırır?" Eğer sorduğu soruların birinde olumsuz cevap alsa hemen yöneticiyi azledederdi."[443]

1181. Hennâd, İbrahim'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, birini görevlendirdiğinde o beldelerden bir heyet kendisine geldiğinde hemen 'Vâlîniz nasıldır? Hasta köleleri ziyaret ediyor mu? Cenazelerin peşinden gidiyor mu? Kapısında kimler barınıyor? Yumuşak davranıyor mu?' diye sorardı. Eğer heyet, 'Kapısından girmek kolaydır, hasta köleleri ziyaret ediyor' derse görevinde bırakırdı. Yok, eğer olumsuz bir şey söyleseler hemen onu görevden alırdı."[444]

b) Hz. Ömer'in Vâlîlere koştuğu şartlar

1182. Beyhakî, Âsım b. Ebî Nucûd'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), idarecileri gönderince onlara bazı şartlar koşardı; 'Atlara binmesin, beyaz ve kaliteli ekmek yemeyin, ince kaliteli elbise giymeyin, insanların ihtiyaçlarına kapılarını kapatmayın! Bunlardan bir şey yapsanız cezaya mustahak olursunuz' derdi, sonra da onları uğurlardı. Tam dönmek üzereyken onlara şöyle derdi: Müslümanların kanına, onların bedenine, onların ırzlarına, onların mallarına musallat olasınız diye sizi görevlendirmiyorum. Sizi sadece onlara namaz kıldırasınız, onlara ganimetlerini dağıtasınız, aralarında adaletle hükmedesiniz diye gönderiyorum. Eğer müşkil bir mesele olursa meseleyi bana yollayın. Sakın ola ki, Müslümanlara vurup onları rencide etmeyesiniz, sakın ola ki, hudutlarda askerleri uzun zaman bekletip ahlakının bozulmasına sebep olmayasınız, sakın ola ki, onlara karşı kibirli davranıp onları ihtitaçlarından mahrum etmeyesiniz, sadece Kur'ân ayetlerini yazın, hadisleri yazarak karışmasına sebebiyet vermeyin!"[445]

---

[443] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 166. Bu hadisi Taberî Esved'den bu mealde rivâyet etmiştir. (*Târîh*, V, 33).

[444] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 166.

[445] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 148.

1183. Taberî, hadisi Ebû Husayn'den bu mealde muhtasar olarak rivâyet etmiş, şu eki yapmıştır: "Sadece Kur'ân'ı yazın, hadisleri Kur'ân'la karıştırmayın, Hz. Peygamber'den rivâyeti azaltın, ben de sizinle beraberdim. Hz. Ömer, idarecilerine kısası dahi uygulamaktan çekinmezdi. Bir valîsi şikayet edilirse hemen davacı ve valiyi yanına çağırır toplantı yapardı. Eğer validen alınması gereken bir hususta davacı haklı çıkarsa hemen validen alırdı."[446]

1184. İbn Ebî Şeybe ve İbn Asâkir İbn Huzeyme b. Sabit'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, birini yönetici olarak atayınca Ensar ve başka Müslümanlardan bir cemaati şahid eder ve şöyle derdi: Ben, seni Müslümanların kanını akıtasın diye görevlendirmiyorum..." yukardaki hadis mealinde hadisi rivâyet eder.[447]

c) Hz. Ömer'in yöneticiler hususundaki esasları

1185. İbn Sa'd ve İbn Asâkir Abdurrahman b. Sâbit'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb, Sa'îd b. Âmir el-Cumahî'ye birini gönderdi ve 'Seni bu insanlara komutan olarak görevlendirdik, onlarla beraber düşman topraklarını gidip onlarla cihad edeceksiniz' dedi. Sa'îd b. Âmir, 'Ya Ömer! Ne olursun beni bu beladan uzak tut, beni fitneye atma' dedi. Hz. Ömer, 'And olsun! Sizi bırakmayacağım, siz hilafet ipini boynuma atacaksınız, ben de sizi serbest bırakacağım öyle mi! Ben seni öyle bir topluluğa başkan kıldım ki, sen onlardan daha faziletli değilsin. Seni onları dövesin, onurlarını yere seresin diye görevlendirmiyorum. Sadece onlarla beraber düşmanla cihad edersin, onların ganimetlerini taksim edersin' dedi."[448]

d) Hz. Ebû Musa'nın bu husustaki sözü

1186. İbn Asâkir ve Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Ebû Musa'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Mü'minlerin emiri Ömer b. Hattâb, beni, size Allah'ın kitabını, Peygamber efendimizin sünnetini öğreteyim ve yollarınızı temizleyeyim diye gönderdi."[449]

---

[446] Taberî, *Târîh*, IV, 204.
[447] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XII, 327; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 148.
[448] İbn Asâkir, Tehzîb, VI, 147.
[449] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 149. Bu hadisi Taberânî buna yakın bir şekilde rivâyet etmiş. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 213).

YÖNETİCİNİN HALKA TEPEDEN BAKMASI VE ONLARIN İHTİYAÇLARINA DUYARSIZ KALMASI

a) Bu olay hakkında Hz. Ömer ve Amr b. Âs'ın kıssası

1187. İbn Abdilhakem, Ebû Salih el-Ğifârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Amr b. Âs, Hz. Ömer b. Hattâb'a mektup yazarak "Sana büyük mescidin yanında bir ev yaptık' dedi. Hz. Ömer, Hicaz'da oturan bir adam için "Mısır'da ev mi yapılırmış!' dedi. Hemen orayı Müslümanlar için pazar yeri yapılmasını emretti."[450]

1188. İbn Abdilhakem, Ebû Temîm el-Ceyşânî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb, Amr b. Âs'a şöyle mektup yazdı:

"Emma ba'd: Bana ulaştığına göre insanların boyunlarına kadar yükselebilmen için bir minber yapmışsın. Müslümanların içinde kalkıp onların da ayaklarının dibinde olması sana yetmedi mi? Seni ikaz ediyorum, çabuk o minberi yık!"[451]

b) Hz. Ömer'in Utbe b. Farkad'a halka karşı tepeden bakmaması için mektubu

1189. Müslim, Ebû Osman'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, bize mektup gönderdi, biz o sırada Azerbaycan'da bulunuyorduk:

Ey Utbe b. Farkad! Bu ganimetler, ne senin, ne babanın, ne de annenin eseridir. Kendi ailenin doyduğu miktar kadar yiyeceği Müslümanların ailelerine de yedir. Sakın nimetlerde aşırılığa kaçma, şirk ehlinin elbiselerinden ve ipek kumaşlı elbiseden uzak dur!"[452]

c) Hz. Ömer'in Humus valisini yüksek bina inşa ettiği için cezalandırması

1190. İbn Asâkir, Urve b. Ruveym'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, b. Hattâb, hac mevsiminde halkın durumunu sormak için çıkmıştı. Humus ahalisi ile karşılaştı, 'Vâlîniz nasıldır?' dedi. Onlar da 'Vâlî iyidir, fakat kendisine yüksek bina inşa etmiş, orda oturuyor' dedi. Hemen bir mektup yazdı, bir postacıya vererek gönderdi ve binayı yakmasını emretti. Postacı, binanın yanına geldi, odun topladı ve binanın kapısını ateşe verdi. Hemen

---

450 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 148.
451 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 166.
452 Müslim, VI, 135; Munzirî, Terğîb, III, 458.

biri Vâlîye haber verdi. Vâlî de 'Bırakın, karışmayın o adam halifenin elçisidir' dedi. Postacı Vâlînin yanına gelip ona mektubu verdi. Vâlî mektubu okuyup bırakmadan bineğine binip yola koyuldu. Hz. Ömer, Vâlîyi görünce 'Benle beraber Harre'ye gel' dedi, orda zekât için alınan hayvanlar vardı. Sonra kendisine elbiselerini çıkar, üzerine göçebelerin deve kılından yapılan elbisesini giy, sonra da kuyudan su çekip bu hayvanlara su ver' dedi. Vâlî de durmadan su çekiyordu, nihayet yoruldu. Hz. Ömer, ona 'Ne zamandan beridir Vâlîsin?' dedi. Vâlî, 'Ey mü'minlerin emiri! Yakın bir zamanda atandım' dedi. Hz. Ömer de 'Bundan dolayı mı, hemen yüksek binanı inşa edip fakirlere, dullara ve yetimlere tepeden bakmaya başladın. Hemen görevine geri dön, yine böyle bir şey yapma!' dedi."[453]

d) Hz. Sa'd, köşk edindiği için Hz. Ömer'in onu cezalandırması

1191. İbn Mubarek, İbn Râhûyeh ve Musedded Attâb b. Rifâ'a'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'e Hz. Sa'd'ın köşk edindiği ve ona bir kapı yapıp kapattığı 'Artık sesler kesildi' dediğini duydu. Hz. Ömer, hemen Muhammed b. Mesleme'yi (radıyallahu anh) gönderdi. Hz. Ömer, Vâlîlerden bir şey yapmalarını isteyince elçiler gönderirdi. Muhammed b. Mesleme'ye 'Sa'd'a git ve evinnin kapısını ateşe ver' dedi. Muhammed b. Mesleme, Kûfe'ye geldi, önce gidip evin kapısını çıkardı, bir ateş yaktı ve kapıyı tutuşturdu. Hemen Hz. Sa'd'a gelip haber verildi, yakan adamın vasıfları anlatıldı ve Hz. Sa'd, Muhammed b. Mesleme'yi tanıdı. Hz. Sa'd, onun yanına gitti. Muhammed, 'Mü'minlerin emirine senin (bina inşa edip) 'Artık milletin sesi kesildi' demişsin diye haber ulaştı. Hz. Sa'd, böyle bir şey demediğine dair Allah adına yemin etti. Muhammed, 'Biz vazifemizi yapar, sözlerini naklederiz' dedi.

Hz. Sa'd, ona yiyeceği bir şeyler hazırlamak için ilerledi, fakat elçi kabul etmedi. Elçi bineğine binip Medine'ye doğru hareket etti. Hz. Ömer, elçiyi görünce 'Sana karşı hüsnü zannımız olmasaydı görevini yerine getirdiğini düşünmezdik' dedi. Elçi, hızlı şekilde gidip döndüğünü söyledi. Elçi, 'Ben görevimi yaptım, Sa'd ise özür diledi, böyle bir şey demediğine dair yemin etti' dedi. Hz. Ömer, 'Sa'd sana bir emirde bulundu mu?' dedi. Elçi, 'Hayır' dedi. Elçi, 'Neden bana azık vermedin?' dedi. Hz. Ömer, 'Irak bölgesi zengindir. Medine ahalisi ise etrafımda açlıktan ölüyor. Bundan dolayı sana vermek

---

[453] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 166.

istemedim. Çünkü o zaman sana serinlik bana ise ateş olurdu, çünkü etrafımda insanlar açlıktan ölüyor. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Komşusu aç iken mü'min tok olamaz.*"[454]

1192. Taberânî, hadisi Ebû Bekr ve Ebû Hüreyre'den muhtasar olarak rivâyet etmiş, fakat hadiste şöyle denmiştir: "Hz. Ömer'e Sa'd'ın insanlardan kaçtığını, onlara kapısını kapattığına dair haberler geldi. Hemen Ammâr b. Yâsir'i gönderdi ve ona oraya vardığında kapının kapalı olduğunu görürsen hemen ateşe vermesini emretti."[455]

e) Şam'da Hz. Ömer b. Hattâb ile bir camaat sahabe arasında geçen kıssa

1193. İbn Asâkir ve Yeşkurî Cuveyriye'den[456] bazısı Nafî'den, bazısı ise Ebû Derdâ'nın oğullarından bir adamdan şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Derdâ, Hz. Ömer'den Şam'a gitmek için izin istedi. Hz. Ömer, 'Hayır, orda görevli olman haricinde gitmene müsaade etmem' dedi. Ebû Derdâ, 'Ben görev alamam' dedi. Hz. Ömer de 'O zaman ben de izin vermem' dedi. Ebû Derdâ, 'Oraya gider, insanlara Hz. Peygamber'in sünnetini öğretirim, onlara namaz kıldırırım' dedi. Hz. Ömer de müsaade etti. Aradan bir müddet geçtikten sonra Hz. Ömer, Şam'a gitmek üzere yola çıktı. Şam'a yaklaşınca karanlık çökene kadar bekledi. Gece karanlığı iyice bastırınca 'Ey Yerfe![457] Önce Yezid b. Ebî Süfyan'a doğru gidelim. Gör bak, şimdi ışıkların altında yanında sohbet arkadaşları vardır. Bulunduğu bölümde de Müslümanların ganimetinden alınan kabartma ve ipek sergiler serilidir. Sen gidip ona selam ver, o da selamını alacaktır. Sonra girmek için izin iste, senin kim olduğunu bilmeden sana kapı açmayacaktır' dedi. İlerledik ve kapıya geldik. Yerfe, 'es-Selâmu aleyküm' dedi. Yezid de 'Aleykümü's-selâm' dedi. Yerfe, 'Girebilir miyim' dedi. Yezîd, 'Kimsin?' dedi, Yerfe de 'Dışarda seni hiç mutlu etmeyecek olan

---

[454] İbn Mübârek, ez-Zühd, 513; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 165. İbn Hacer, *el-İsâbe* (III, 384) adlı eserinde olayın tamamını zikretmiştir. Fakat İbâye b. Rifâ'a'dan rivâyet etmiştir. Heysemî de bu kıssayı İbâye'den uzunca zikretmiş, sonra şöyle demiştir: "Bu hadisi, Ahmed (*Müsned*, I, 54) ve Ebû Ya'lâ bazısını rivâyet etmiş. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Fakat İbâye b. Rifâ'a hadisi Hz. Ömer'den işitmemiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 167).

[455] Heysemî: "Hadisin isnadında Âta b. Sâib vardır, kendisi ihtilata uğramış bir zattır." (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 168).

[456] Yazar, Cüveyriye'yi bayan sandığından dolayı kendisinden sonra "r.anha" demiştir. Halbuki, Cüveriye, Esmâ'nın meşhur oğludur. *(B)*.

[457] Hz. Ömer'in kölesinin ismidir.

mü'minlerin emiri var' dedi. Yez'id, kapıyı açtı. Bir de baktık ki, sohbet arkadaşları, ışıklar, yerde de kabartma ve ipek kumaşlar serilidir. Hz. Ömer, Yerfe'ye 'Kapıyı tut, kimse gelmesin' dedi. Hz. Ömer elindeki kamçı ile Yezid'in kafasına vurmaya başladı ve evdeki eşyaları toplayıp evin ortasına yığdı. Sonra ordakilere 'Dönene kadar sakın kimse burdan ayrılmasın' dedi.

Hz. Ömer, kölesiyle beraber çıktı. Hz. Ömer, 'Yerfe! şimdi de Amr b. Âs'ın yanına gidelim. Bak, onun yanında da sohbet eden dostlarını, ganimet malından alınmış ışıklar, yerlerde serilmiş kabartma ipekler göreceksin. Gidip ona selam vereceksin, o da selamını alacaktır. Sonra girmek için izin isteyeceksin, senin kim olduğunu öğrenmeden sana kapıyı açmayacaktır' dedi. Hz. Ömer'le beraber kapıya vardık. Hz. Ömer, ''Es-Selâmu aleyküm' dedi. Amr da 'Aleykümü's-selâm' dedi. Hz. Ömer, 'Girebilir miyim' dedi. Amr, 'Kimsin?' dedi. Yerfe de 'Senin asla hoşlanmayacağın kişi, yani mü'minlerin emiridir' dedi. Amr da kapıyı açtı. Bir de baktık ki, sohbet arkadaşları, etrafına serilmiş ipek ve kabartma kumaşlar var. Hz. Ömer, 'Yerfe! Kapıyı tut, kimse girmesin' dedi, sonra elindeki kamçıyla Amr'ın kafasına vurmaya başladı. Sonra eşyaları toplayıp odanın ortasına yığdı. Akabinde de ordakilere 'Geri dönmeden sakın buradan ayrılmayın' dedi.

Akabinde Amr'ın yanından da ayrıldılar. Hz. Ömer, 'Yerfe'! Şimdi de Ebû Musa'nın yanına gidelim. Orda da sohbet arkadaşları, ışıklar, Müslümanların ganimetinden alınmış yünlü sergilerin serili olduğunu göreceksin. Eve girmek için izin isteyeceksin, o da seni tanımadan sana müsaade etmeyecektir' dedi. Ebû Musa'nın evine vardık, yanında sohbet arkadaşları, ışıklar ve yere yünlü sergiler vardı. Hz. Ömer, onun da kafasına kamçı ile vurdu, 'Sen de mi ey Ebû Musa!' dedi. Ebû Musa, 'Ey mü'minlerin emiri! Vallahi bu gördüğün benim de arkadaşlarımda gördüğüm şeydir. Onlar ne yaptılarsa ben de onu yaptım' dedi. Hz. Ömer, 'Bu nedir?' dedi. Ebû Musa, 'Bu şehir halkı, evin böyle olması gerektiği kanaatindedir' dedi. Hz. Ömer, onunda eşyalarını toplayıp odanın ortasına yığdı ve orda olanlara 'Geri dönüp gelmeden sakın kimse buradan ayrılmasın' dedi.

Ebû Musa'nın yanından çıktığımız zaman Hz. Ömer, 'Yerfe'! şimdi ilerle kardeşimin yanına gidelim, bak göreceksin yanında ne sohbet arkadaşları, ne kandiller, ne kapının kapalı olduğunu göreceksin. Atının eyerine yaslanıp yere uzandığını, üzerinde soğuğun geçtiği derece incelikte bir elbise göreceksin. Ona selam vereceksin, selamını alacak. Girmek için izin isteyeceksin senin

kim olduğunu öğrenmeden girmene müsaade edecektir' dedi. İlerleyip kapısına geldik. Hz. Ömer, 'Es-Selâmu aleyküm' dedi. Ebû Derdâ 'Aleykümü's-selâm' dedi. Hz. Ömer, 'Girebilir miyim' dedi. Ebû Derdâ da 'Buyrun girebilirsin' dedi. Hz. Ömer, kapıyı ittiği zaman kilitli olmadığını gördüler. Karanlık bir eve girdik. Hz. Ömer, karanlıkta onu aramaya başladı ve onu gördü. Yastığına vurdu, baktı ki atının eyeridir, yatağına baktı, yatağı düz yerdi. Sırtındaki elbisesine baktı, üzerinde çok ince bir elbisesi vardı. Ebû Derdâ (radıyallahu anh), 'Bu kim! mü'minlerin emiri mi?' dedi. Hz. Ömer, 'Evet' dedi. Ebû Derdâ, 'And olsun! Bir yıldır yolunu gözlüyordum' dedi. Hz. Ömer, 'Allah sana merhamet etsin! Sana rahat yaşayabileceğin bolluk vermedik mi?' dedi. Ebû Derdâ (radıyallahu anh), 'Ey Ömer! Hz. Peygamber'in bize söylediği hadisi hatırlıyor musun?' dedi. Hz. Ömer, 'Hangi hadisi?' dedi. Hz. Ebû Derdâ, 'Dünya azığınız bir yolcunun azığı kadar olsun' buyurdu, dedi. Hz. Ömer, 'Evet, hatırladım' dedi. Ebû Derdâ, 'Böyle bir emirden sonra ne yapabiliriz ey Ömer!' dedi. İkisi de sabaha kadar ağlamaklı konuştular."[458]

HALİFENİN HALKIN DURUMUYLA İLGİLENMESİ

a) Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in bu husustaki kıssası

1194. Hatîb, Ebû Salih el-Ğıfârî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), Medine'nin kenar mahallelerinde yaşlı ve kör olan bir bayanın işlerini üstlenmişti. Ona su taşıyor, işlerini yapıyordu. Bir müddet sonra ne zaman gelse birinin ondan evvel davranıp yaşlı kadının işini yaptığını, kadının istediklerini yerine getirdiğini gördü. Birkaç defa geldi, kendisinden önce davranan adamı geçemiyordu. Hz. Ömer de pusuda durdu ve kadına gelip hizmetini yapan kişinin Hz. Ebû Bekr olduğu gördü. Kendisi o zaman halifeydi. Hz. Ömer, 'Ömrüme yemin ederim ki, sendin' dedi."[459]

1195. Ebû Nu'aym, el-Evzâî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), gece karanlığında çıktı, Hz. Talha onu gördü. Hz. Ömer de ilerleyip bir eve girdi, sonra bir başka eve girdi. Sabah olunca Hz. Talha bu evlere gidip baktı, bir de baktı ki, yaşlı ve âmâ bir kadın oturuyor. Hz. Talha, kadına 'Neden bu adam sana geliyor?' dedi. Kadın, 'Uzun bir zamandır, benim işlerimi üstlenmiştir. Gelip isteklerimi yerine getiriyor, evdeki

---

458 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 77.

459 Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, IV, 347.

pislikleri çıkarıp evi temizler' dedi. Hz. Talha, 'Annen matemini tutsun ey Talha! Sen Ömer'in kusurlarını mı araştırmaya kalkışıyorsun!' dedi."[460]

AMELLERİN ZAHİRİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

a) Hz. Ömer'in bu husustaki sözü

1196. Abdurrezzâk, Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd'dan şöyle rivâyet etmektedir: " Hz. Ömer'in şöyle dediğini işittim: Bizler, Hz. Peygamber döneminde vahiy ile sorumlu tutulurduk, fakat artık vahiy kesilmiştir. Şu an ancak zahire göre amellerinizi sorgularız. Kim, bize hayırlı şeyler izhar ederse ona güvenir, onu kendimize yaklaştırırız. İç dünyasına bakmak bizim işimiz değildir. Allah (celle celâlühü), onu iç dünyasıyla hesaba çeker. Kim, bize kötü şeyler izhar ederse ona güvenmez, onu tasdik etmeyiz. Her ne kadar kalbim temizdir dese de."[461]

1197. İbn Sa'd ve Beyhakî Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, ilk hutbesinde Allah'a hamd ve sena etti sonra şöyle dedi:

Emma ba'd: Ben sizinle, siz de benimle imtihan edildiniz. İki arkadaşımdan (Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekr) sonra ben size halife oldum. Kişi yanımızdaysa onu kendimiz karşılarız. Burada bizimle olanları bilfiil biz yönetir, biz karşılarız. Başka yerlerde olanlara ise güçlü ve güvenilir valiler atarız. Kim iyi davranırsa biz de ona iyi davranırız. Kim kötü bir şey yaparsa onu cezalandırırız. Allah (celle celâlühü) bizi de sizi de affetsin!"[462]

---

[460] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 48.

[461] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 147. Beyhakî hadisi Abdullah'tan bu lafızla rivâyet etmiş ve 'Bu hadisi Buhârî Sahîh adlı eserinde rivâyet etmiştir' demektedir. (*es-Sünen*, VIII, 201).

[462] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 196; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 147.

YÖNETİCİLERİ KONTROL ETMEK

a) Hz. Ömer'in bu husustaki sözü

1198. Beyhakî ve İbn Asâkir Tâvus'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer (radıyallahu anh), şöyle dedi: "En hayırlı bildiğim birini size yönetici olarak atarsam sonra ona adeletle davranmasını söylersem görevimi yerine getirmiş olur muyum?' dedi. (Huzurunda bulunanlar) 'Evet' dedi. Hz. Ömer, 'Hayır, onların çalışmalarını kontrol edip emrime uygun şekilde çalışıp çalışmadıklarını kontrol etmeden görevimi yerine getirmiş olmam' dedi."[463]

SINIRDAKİ ASKERLERİN GÖREV DEĞİŞİMİ

a) Abdullah b. Ka'b b. Malik el-Ensârî'nin bu husustaki hadisi

1199. Ebû Davud ve Beyhakî Abdullah b. Ka'b b. Malik el-Ensârî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ensar'dan oluşan bir ordu, komutanlarıyla beraber İran topraklarındaydı. Hz. Ömer, her yıl yerine başka birlik gönderirdi. Nasıl olduysa Hz. Ömer bir yıl bu Ensar ordusunu unuttu. Zamanı geçtikten sonra bu sınır boyundakiler yola çıkıp geldiler. Hz. Ömer, onlara kızdı, onları tehdit etti. Hz. Peygamber'in ashabı olan bu ordu, 'Ey Ömer! Sen bizi unuttun, Hz. Peygamber'in devamlı mücahitleri değiştirme emrini terk ettin!' dedi."[464]

---

[463] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 165.

[464] Ebû Dâvud, 2960; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 148.

LİDERİN, MÜSLÜMANLARI FELAKETLERE KARŞI KORUMASI

a) Hz. Ömer ve Ebû Ubeyde'nin Amavâs'da olan taûn hastalı kıssası

1200. İbn Asâkir, Târık b. Şihab←Ebû Musa'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Mü'minlerin emiri Hz. Ömer, Şam'da insanlara bulaşan taûn hastalığını duyduğu için Ebû Ubeyde'ye bir mektup yazdı:

"Sana çok ihtiyacım var. Sensiz asla olmaz, mutlaka yanımda olman gerekir. Sana mektubum gece ulaşırsa sabahı beklemeden hemen bineğine binip bana doğru yola çık. Yok, eğer gündüz ulaşırsa geceyi bekleme, hemen bineğine binip bana doğru yola çık!"

Ebû Ubeyde şöyle dedi: Ben, mü'minlerin emirinin niçin beni çağırdığını biliyorum. Onun amacı bâki olmayan birini taûn hastalığından kurtarıp bâki bırakmaktır, dedi ve Hz. Ömer'e şöyle mektup yazdı:

"Ben, Müslümanlardan oluşan bir ordu içinde bulunuyorum. Kendi canımı onlara isabet eden bir beladan uzaklaştıramam. Bana arz ettiğin ihtiyacını biliyorum. Sen beni taûn hastalığı mıntıkasından uzak tutup bâki olmayan birini bâki bırakmak istiyorsun. Sana mektubum ulaşırsa eski kararından vazgeç ve burada kalmama müsaade et."

Hz. Ömer, mektubu okuyunca iki gözü yaşardı ve ağlamaya başladı. Yanındaki olan kişi, kendisine 'Ey mü'minlerin emiri Ebû Ubeyde mi öldü?' dedi. Hz. Ömer, 'Hayır, ama ölmek üzere' dedi. Hz. Ömer, kendisine şu mektubu yazdı:

"Ürdün toprağı, veba hastalığına uygun bir yerdir -daha önce Ürdün toprağının kötü havaya sahip olduğunu yazmıştı- Câbiye temiz bir yerdir. Muhacirleri oraya doğru kaydır."

Ebû Ubeyde mektubu okudu ve bu konuda Mü'minlerin emirini dinler, ona itaat ederiz. Ebû Musa anlatıyor: Ebû Ubeyde bana emretti, önceden gidip insanlara yer hazırlayayım diye. Hanımın taûn hastalığına yakalandı. Ebû Ubeyde'ye gittim, o insanlara konaklama yerleri hazırlamaya gitmişti, o da taûna yakalandı ve vefat etti. Taûn daha sonra bitti." Ebû'l-Muveccih: Ebû

Ubeyde'nin otuz altı bin askerle beraber olduğunu söylediler. Altı bini müstesna hepsi öldü."[465]

1201. Hâkim, Süfyân tariki ile hadisi rivâyet etmiş, siyakı şöyle olmuştur: "Ebû Ubeyde (radıyallahu anh), 'Allah, mü'minlerin emirine merhamet etsin, bâki olmayan bir toplumu bâki bırakmak istiyor' dedi, sonra şöyle mektup yazdı: "Ben, Müslümanlardan oluşan bir ordu içinde bulunuyorum. Kendi canımı onlara isabet eden bir musibetten uzak tutamam."[466]

1202. İbn İshak, bu hadisi Târık tariki ile uzunca rivâyet etmiştir. Siyakı şöyledir: Ey mü'minlerin emiri! Bana ihtiyacının ne olduğunu biliyorum. Ben Müslümanlardan müteşekkil bir ordu içindeyim. Kendimi onlardan uzak tutmak istemiyorum. Allah (celle celâlühü), benim ve onların hakkında hükmünü vermeyene kadar onlardan ayrılmayı düşünmüyorum. Ey mü'minlerin emiri! Beni bırak ve beni askerlerle beraber kalayım."[467]

---

[465] Süfyan b. Uyeyne, hadisi *Câmii* adlı eserinde Târık'dan buna yakın fakat daha kısa şekilde rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 324).

[466] Hâkim, *Müstedrek*, III, 263. Hâkim: "Bu hadisin tüm ravileri sıka kimselerdir. Bu çok farklı bir olaydır." Zehebî: "Bu hadis, Buhârî ve Müslim'in şartı üzeredir."

[467] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 78. Taberî, da hadisi Tarık'dan uzunca rivâyet etmiştir. (*Târîh*, IV, 201).

DEVLET BAŞKANININ HALKA KARŞI MERHAMETLİ OLMASI

a) Hz. Ebû Üseyd'in bu husustaki hadisi

1203. İbn Ebî Şeybe, Ebû Cafer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Üseyd, Bahreyn'den getirdiği tutsaklarla Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber, tutsakların içinde bir kadının ağladığını gördü, *'Neyin var?'* diye sordu. Kadın, 'Benim oğlumu sattı!' dedi. Hz. Peygamber, Ebû Üseyd'e *'Sen mi bu kadının oğlunu sattın?'* dedi. Ebû Üseyd, 'Evet' dedi. Hz. Peygamber, *'Kime sattın?'* dedi. *'Absoğullarını sattım'* dedi. Hz. Peygamber de *'Sen kendin hemen bineğine bin, git çocuğu getir!'* dedi."[468]

b) Hz. Ömer'in bu husustaki hurbesi

1204. İbn Munzir, Hâkim ve Beyhakî Bureyde'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'in yanında oturuyordum, bir ses duydu. 'Ey Yerfe'! bir bak, bu neyin sesi?' dedi. Yerfe baktı, sonra geldi ve 'Annesi satılmak üzere olan Kureyş'ten bir kadındır' dedi. Hz. Ömer, Yerfe'ye 'Bana muhacir ve Ensar'ı çağır' dedi. Bir saat geçmedi ki, ev ve hücre insanlarla doldu. Hz. Ömer, Allah'a hamd ve sena etti ve sonra 'Emmâ ba'd: Muhammed'in getirdiği dinde akraba bağını koparmanın varlığını biliyor musunuz?' dedi. 'Hayır, akraba bağı kesmek yoktur' dedi. Hz. Ömer, 'Maalesef bu, içinizde çok yaygınlaştı, sonra şu ayeti okudu:

﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾

"Geri dönerseniz, yeryüzünde bozgunculuk yapmaya ve akrabalık bağlarını kesmeye dönmüş olmaz mısınız?"

Sonra şöyle dedi: 'Allah size bunca bolluk vermesine rağmen bir kız çocuğunun annesini satarak akraba bağını kesmekten daha korkunç ne olabilir?' Onlar da 'Nasıl uygun görüyorsan öyle yap' dedi. Hz. Ömer de her bölgeye hür olan birinin annesinin satılmaması için mektup yazdı, bunun sıla-i rahmi kesmek olduğunu, sila-i rahmi kesmenin de haram olduğunu söyledi."[469]

c) Hz. Ebû Osman en-Nehdî'nin bu husustaki hadisi

1205. Beyhakî ve Hennâd Ebû Osman en-Nehdî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb, Esedoğullarından birini bir işle görevlendirdi.

---

[468] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 229.

[469] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 226.

Adam da görevli olduğuna dair belgesini almaya geldiği sırada Hz. Ömer'in çocuklarından biri çıkageldi, Hz. Ömer de çocuğu öptü. El-Esedî, 'Sen de mi çocukları öpüyorsun? Vallahi hayatımda çocuk öpmedim' dedi. Hz. Ömer, 'And olsun! Sen, insanlara çok az merhametlisin. Sana verdiğim belgemi geri ver, benim için hiç çalışma' dedi. Adam da görevli olduğuna dair belgeyi geri verdi."[470]

1206. Dîneverî, hadisi Muhammed b. Sellâm'dan rivâyet etmiş, hadiste şöyle denmiştir: "Hz. Ömer, 'Senin kalbinden şefkat sökülüp alınmışsa benim suçum nedir! Allah (celle celâlühü), sadece şefkatli kullarına rahmet eder' dedi ve görev verdiği adamı görevden aldı. Sonra 'Sen çocuğuna merhamet etmiyorsun, insanlara nasıl merhametli davranacaksın' dedi."[471]

---

[470] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 165.

[471] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 310.

HZ. PEYGAMBER VE ASHABIN ADALETLİ DAVRANMASI

a) Mahzûmoğullarından olan bir kadının kıssası ve Hz. Peygamber'in husustaki hutbesi

1207. Buhârî, Urve'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber döneminde fetih gazvesinde bir kadın hırsızlık yaptı. Kavmi, eli kesilmesin diye Hz. Üsâme b. Zeyd'i aracı kıldı. Hz. Üsâme, Peygamber efendimizle o kadın hakkında konuşunca Hz. Peygamber'in rengi değişti ve *'Sen benle Allah'ın hadlerinden olan bir had hususunda caymam için mi konuşuyorsun?'* dedi. Hz. Üsâme de 'Ya Resulallâh! Benim için istiğfar dile' dedi. Akşam olunca Hz. Peygamber kalktı, hutbe verdi, Allah'a layık olduğu şekilde sena etti sonra şöyle dedi:

"Emmâ ba'd: Sizden önceki insanlar şundan dolayı helak oldular: Onlardan ileri gelen biri hırsızlık yapsa ona had cezası uygulamazlardı, fakat fakir biri hırsızlık yapsa hemen had cezası uygularlardı. Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a and olsun! Muhammed'in kızı Fatıma dahi hırsızlık yapsa muhakkak sürette onun eli kesilecektir."

Sonra Hz. Peygamber, bu kadının cezaya çarptırılmasını emretti ve eli kesildi. Cezadan sonra kadın güzel şekilde tövbe etti ve ondan sonra da evlendi. Hz. Aişe (radıyallahu anha), 'Bu had cezasından sonra bazen gelirdi, ben de onun ihtiyacını Hz. Peygamber'e söylerdim' dedi."[472]

b) Ebû Katâde'nin bu husustaki hadisi

1208. Buhârî, Ebû Katâde'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber Huneyn Savaşına çıktık. Düşmanla çarpıştığımızda Müslümanlar dağılıp kaçmaya başladı. Müşriklerden biri, bir Müslümanın başı ucunda dikildiğini gördüm. Arkadan boynuna bir darbe indirdim, üzerindeki zırh parçalandı, adam bana dönüp beni öyle bir sıktı ki, ölüm kokusunu hissettim. Neyse ki sonra vurduğum darbe tesiriyle öldü ve beni bıraktı. Hz. Ömer'in yanına vardım, 'Ne oluyor bu insanlara?' dedim. Hz. Ömer, 'Takdir-i ilahi" dedi. Müslümanlar sonra toparlanıp geri döndü, Hz. Peygamber oturdu ve '*Kim birini öldürür ve şahidi olursa öldürdüğü adamın üzerindekiler onun*

---

[472] Buhârî, III, 223, IV, 213. Buhârî, bu hadisi başka yerde ve Müslim (V, 114) Hz. Aişe'nin hadisi olarak rivâyet etmiş. (*el-Bidâye*, IV, 418). Bu hadisi dört *es-Sünen* sahibi de Hz. Aişe'den rivâyet etmiş. Ebû Dâvud, 4373; İbn Mâce, 2547; Tirmizî, 1430; Nesâî, VIII, 72; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 26.

olur' buyurdu. Kalktım ve 'Bana kim şahid olacak?' dedim. Hz. Peygamber, yine aynı cümleyi söyledi. Ben yine kalktım, 'Kim bana şahid olacak?' dedim ve oturdum. Hz. Peygamber, aynı cümleyi yine tekrar etti. Ben de kalktım ve 'Bana kim şahid olacak?' dedim ve oturdum. Akabinde Hz. Peygamber yine aynı şeyi söyledi. Ben yine kalktım, Hz. Peygamber, 'Ne oluyor sana ey Ebû Katâde!' dedi. Ben de kendisine öldürdüğüm adamı söyledim. Biri, 'Evet, doğru söylüyor. Öldürdüğü adamın tüm malzemeleri benim yanımdadır, bunlar bende kalsın, onu başka şeyle razı edin' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'And olsun! Olmaz! Düşman askeri Allah'ın aslanlarından bir aslana kast edecek ve Allah'ın aslanı da Allah ve Resulü için savaşacak ve üzerindeki değerli şeyleri sana verecek öyle mi?' dedi. Hz. Peygamber, 'Doğru söyledi, onun hakkını ver!' dedi. O Adam da öldürdüğüm adamın üzerindeki malzemeleri bana verdi. Bu payımla Benî Seleme topraklarında bir hurma bahçesi satın aldım. Bu, benim İslam'da ilk hakkından geldiğim kafirdi."[473]

c) Abdullah b. Ebî Hadrad el-Eslemî'nin bir yahudiyle kıssası

1209. İbn Asâkir, Abdullah b. Hadrad el-Eslemî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir Yahudiye dört dirhem borcum vardı, beni Hz. Peygamber'e şikâyet etti, 'Ya Muhammed! Benim bu adam üzerinde dört dirhem borcum var, fakat bana ödemiyor' dedi. Hz. Peygamber de '*Onun hakkını öde!*' dedi. Ben de 'Seni hak din için gönderen Allah'a and olsun ki, ödemeye gücüm yok' dedim. Hz. Peygamber, yine '*Onun hakkını öde!*' dedi. Ben de 'Nefsim elinde olan Allah'a and olsun ki, ödemeye gücüm yok' dedim. Hz. Peygamber'e beni Hayber'e göndereceksin, umuyorum ki, ganimet elde ederiz ve sen de bize bir şeyler verirsin ve ben de döner borcumu öderim dedim. Hz. Peygamber, yine 'Onun hakkını öde!' dedi. Hz. Peygamber, bir şeyi üç defa tekrar ederse ondan dönüş olmazdı."

İbn Ebî Hadrad, pazara çıktı, başında bir sargı, üzerinde de bir kürk vardı. Hemen sargıyı çıkarıp kendisine izar yaptı ve üzerindeki kürkü çıkardı. Sonra 'Bu kürkümü borcuma karşı satın al' dedi. Yahudi de dört dirhem karşılığı bu kürkü aldı. Akabinde oradan yaşlı bir kadın geçti, 'Nedir bu halin ey Hz. Pey-

---

[473] Buhârî, III, 82; Müslim, V, 147; Ebû Dâvud, 2717; Tirmizî, 1562; İbn Mâce, 2738; Beyhakî, *el-Kübrâ*, IX, 50.

gamber'in arkadaşı?' dedi, ben de olanları anlattım. Kadın da 'Adama verdiğin kürke mukabil, al bu kürk de senin olsun' dedi."[474]

d) Ensar'dan iki kişinin bu husustaki kıssası

1210. İbn Ebî Şeybe ve Ebû Sa'îd Nakkâş Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Ensar'dan iki kişi gelip Hz. Peygamber'in yanında gelip şahidi olmayan uzun zaman geçmiş bir miras hakkında birbirlerine davacı oldular. Hz. Peygamber, '*Siz, bana davaya geliyorsunuz, ben de bana vahyin inmediği zamanlarda kendi fikrime göre hüküm veriyorum. Ben birinizin deliline bakıp ona bir hak verme üzere hükmedersem, adam da delil ileri sürüp kardeşinin olan bir şeyi almak istiyorsa ben, ona sadece kıyamet günü boynuna asılacağı bir ateş parçası kesip vermiş olurum*' buyurdu. İki adam da ağlamaya başladı ve her biri 'Ya Resulallâh! Benim hakkım onun olsun' dedi. Hz. Peygamber *de 'Mademki böyle yapıyorsunuz, o zaman gidin, hakkınızı iyi araştırın, malı ikiye bölün, kura çekin ve birbirinize hakkınızı helal edin'* buyurdu."[475]

e) Bir arabînin bu husustaki hadisi

1211. İbn Mâce, Ebû Sâ'id'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir Arabî, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve Hz. Peygamber üzerinde olan borcunu istedi. Çok sert konuştu ve Hz. Peygamber'e 'Benim borcumu ödeyene kadar seni sıkıştırırım' dedi. Ashab, adamı azarladı. 'Yazıklar olsun! Kimle konuştuğunu biliyor musun?' dediler. Arâbî, 'Ben hakkımı istiyorum' dedi. Hz. Peygamber, ashaba '*Hak sahibinin yanında olmanız gerekmez mi?*' dedi. Sonra Havle bt. Kays'a bir elçi gönderdi ve '*Yanında hurma varsa bize ödünç ver, bize hurma gelince sana öderiz*' dedi. Havle bt. Kays da 'Evet, anam babam sana feda olsun ya Resulallâh!' dedi ve kendisine ödünç verdi. Hz. Peygamber de Arâbîye borcunu ödedi, ona yemek yedirdi ve Arâbî, 'Sen, hakkını ödedin, Allah da mükâfatını versin' dedi. Akabinde Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Hakkını ödeyenler en hayılı insanlardır. Zayıfın hakkını kolayca alamadığı bir topluluk asla hayırlı ve onurlu olamaz*"[476]

---

[474] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 181.

[475] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VII, 2333; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 182.

[476] İbn Mâce, 2426. Hadisi, Bezzâr Hz. Aişe'den (radıyallahu anha) muhtasar olarak, Taberânî İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) güçlü (ceyyid) bir isnadla rivâyet etmiştir. (*et-Terğîb*, III, 271).

f) Havle bt. Kays'ın bu husustaki hadisi

1212. Taberânî, Havle bt. Kays'dan -Havle Hz. Hamza'nın hanımıdır- şöyle rivâyet etmektedir: "Benî Sâide Kabilesinden olan bir adamın, Hz. Peygamber üzerinde bir vasak hurma borcu vardı. Adam gelip Hz. Peygamber'den borcunu istedi. Hz. Peygamber de Ensar'dan birine borcu ödemesi için emir verdi. Sahabî de borcundan daha az hurma ödedi, adam da kabul etmedi. Sahabî, 'Hz. Peygamber'in verdiğini red mi ediyorsun?' dedi. Adam, 'Evet, Hz. Peygamber'in herkesten daha adil olması gerekir' dedi. Hz. Peygamber'in gözleri gözyaşlarıyla doldu. Sonra *'Evet doğru söyledi. benden daha adil kim olabilir? Allah (celle celâlühü), zayıf birinin güçlü birinden hakkını kolaylıkla alamadığı bir ümmeti asla şerefli kılmamıştır'* buyurdu. Sonra *'Ey Havle! Bu adama söz ver, ona hakkını öde! Alacaklısını razı etmeden yanından çıkan borçluya yeryüzündeki hayvanlar, denizdeki balıklar beddu eder. Alacaklının borcunu umursamayan borçluya Allah (celle celâlühü), her gündüz ve gecede günah yazar'* buyurdu."[477]

HZ. EBÛ BEKR'İN ADALETİ

Abdullah b. Amr'ın bu husustaki hadisi ve onun "Kıyamet günü kim beni Allah'ın azabından kurtaracak" sözü

1213. Beyhakî, Abdullah b. Amr b. Âs'dan şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Ebû Bekr Sıddık, Cuma günü kalktı ve 'Yarın sabah olunca zekât develerini getirin taksim edelim. Ancak hiç kimse izin almadan huzurumuza girmesin' dedi. Bir kadın, eşine 'Bu yuları alıp git, belki Allah bize bir deve verir' dedi. Adam geldi, Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'i develerin yerine girerken gördü ve adam da peşinden girdi. Hz. Ebû Bekr, adama baktı ve 'Niye içeri girdin?' dedi ve elindeki yuları alıp kendisine vurdu. Hz. Ebû Bekr, deve taksimi bitirdikten sonra adamı çağırdı ve ona yuları geri verdi ve 'Şimdi intikamını al!' dedi. Hz. Ömer, 'Vallahi intikam alamaz, böyle şeyleri adet haline getirme!' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Kıyamet günü olacak azaptan kim beni kurtarır?' dedi. Hz. Ömer, 'Adamın gönlünü al!' dedi. Hz. Ebû Bekr de kölesine adama semeriyle beraber bir binek, bir kadife kumaş ve beş dinar vermesini emretti. Adama bunları vererek gönlünü aldı."[478]

---

[477] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIV, 592. Ahmed, hadisi Hz. Âişe'den buna yakın bir şekilde güçlü (ceyyid ve kavî) bir isnadla rivâyet etmiştir. (*Müsned*, VI, 268; *et-Terğîb*, III, 270).
[478] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 127.

HZ. ÖMER FARUK'UN ADALETİ

a) Hz. Ömer ve Übeyy b. Ka'b'ın kıssası

1214. İbn Asâkir, Sa'îd b. Mansur ve Beyhakî Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer ve Übeyy b. Ka'b arasında bir husumet oldu. Hz. Ömer, 'Aramızda hükmedecek bir hakem seçelim' dedi ve aralarında Zyed b. Sabit'i hakem seçtiler. Hz. Zeyd'e geldiler ve Hz. Ömer, 'Aramızdaki davayı halletmen için sana geldik' dedi, mahkeme onun evinde kurulurdu. İkisi, onun evine girdiklerinde Hz. Zeyd, Hz. Ömer'in altına minder koydu ve 'Burda otur ey mü'minlerin emiri!' dedi. Hz. Ömer, kendisine 'Bu hükümünde yaptığın ilk haksızlıktır. Ben hasmımla beraber otururum' dedi. Hz. Zeyd'in önünde oturdular. Hz. Übey, bir iddiada bulundu, Hz. Ömer ise kabul etmedi. Hz. Zeyd, Hz. Übey'e 'Mü'minlerin emirini yeminden muaf tut, halifenin dışında başka biri için bu ricada bulunmam' dedi. Hz. Ömer hemen yemin etti. Sonra yemin edip '(Halife olan) Ömer ve sıradan biri Zeyd'in yanında eşit olmadığı müddetçe Zeyd'e dava götürülmemelidir' dedi."

1215. İbn Asâkir, Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer ve Übeyy b. Ka'b bir hurma dalı hakkında nizalaştılar. Hz. Übey ağladı ve 'Hem davacısın, hem de kadısın. Senin hilafetin döneminde böyle mi olmalıydı!' dedi. Hz. Ömer de 'O zaman aramızda hakem olacak birini seç' dedi. Hz. Übey, 'Zeyd olsun' dedi. Hz. Ömer de olur, dedi. İkisi ilerleyi Hz. Zeyd'in huzuruna girdiler..."[479]

b) Hz. Abbas ve Hz. Ömer'in arasında mescidi genişletme konusunda geçen kıssa

1216. Abdurrezzâk, Zeyd b. Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Abbas b. Abdulmuttalib'in Mescid-i Nebevî'nin yanında bir evi bulunuyordu. Hz. Ömer, kendisine 'Bu evi bana sat' dedi. Bu evi mescide katıp mescidi genişletmek istiyordu. Hz. Abbas, evi satmayı kabul etmedi. Hz. Ömer de 'Bari evi bana hibe et' dedi, onu da kabul etmedi. Hz. Ömer, 'O zaman sen evini katıp mescidi genişlet' dedi, bunu da kabul etmedi. Hz. Ömer, 'O zaman aramızda karar verecek bir hakem seç' dedi. Hz. Abbas, Übeyy b. Ka'b'ı hakem seçti. Onun huzurunda birbirlerine davacı oldular. Hz. Übey, Hz. Ömer'e 'Onun gönlünü hoşnut edip kendi rızasıyla onun mülkünden çıkmadan onu

---

[479] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 174.

evinden çıkaracak bir şey göremiyorum' dedi. Hz. Ömer, 'Bu verdiğin hükmü Allah'ın kitabında mı gördün, Hz. Peygamber'in sünnetinde mi?' dedi. Hz. Übey, 'Hz. Peygamber'in sünnetinden gördüm' dedi. Hz. Ömer, 'Hangi sünneti?' dedi. Hz. Übey, Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Hz. Süleyman b. Davud (sallallahu aleyhi ve sellem), Mescid-i Aksâ'yı inşa etmek isteyince bir duvarı kaç defa yaptıysa yıkıldı. Allah (celle celâlühü), kendisine 'Başkasının hakkında mescid yapacaksan onun gönlünü almadan yapamazsın' diye vahyetti.* Hz. Ömer de davayı bıraktı. Sonra Hz. Abbas, kendi rızasıyla evini mescide ekleyerek mescidi genişletti."

c) Sa'îd b. Müseyyib'in bu husustaki hadisi

1217. Abdurrezzâk, Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Hz. Abbas b. Abdulmuttalib'in evini alıp mescidi genişletmek istedi. Hz. Abbas, evini satmak istemedi. Hz. Ömer, kendisine 'Zorla alacağım' dedi. Hz. Abbâs, 'Aramızda Übeyy b. Ka'b hakem olsun' dedi. Hz. Ömer de 'Olur' dedi, onun yanına geldiler ve onlayı anlattılar. Hz. Übey, şöyle dedi: "Allah (celle celâlühü), Hz. Süleyman b. Davud'a vahyetti, Mescid-i Aksâ'yı yapmasını emretti. O yer, bir başkasınındı, ondan satın aldı. Adama parayı ödeyince adam, 'Bana ödediğin mi, benden aldığın yer mi daha değerli?' diye sordu. Hz. Süleyman, 'Senden aldığım yer daha değerli' dedi. Adam da 'O zaman satışı onaylamıyorum' dedi. Hz. Süleyman da önceden verdiğinden çok daha fazlasını vererek satın aldı. Adam aynı hareketini iki veya üç defa tekrar etti. Hz. Süleyman da 'Bana hangisi daha hayırlı dememen şartıyla senden satın alırım' dedi. Adam da şartı kabul etti, fakat on iki bin kantar altın istedi. Bu rakamı Hz. Süleyman çok buldu ve ödemek istemedi. Allah (celle celâlühü), kendisine şöyle vahyetti: Eğer adama kendi malından veriyorsan sen daha iyi bilirsin. Fakat eğer sana verdiğim rızıktan veriyorsan onun gönlünü hoş tutana kadar ver!' Hz. Süleyman da verdi." Hz. Übey, 'Ben Hz. Abbas razı edilmediği müddetçe onun haklı olduğu kanaatindeyim' dedi. Hz. Abbas, 'Benim lehime karar verdiysen ben de evimi Müslümanlara hayrıma veriyorum' dedi."[480]

---

[480] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 160. İbn Sa'd ve İbn Asâkir kıssayı Ebû'n-Nadr'dan çok uzun olarak rivâyet etmiştir. isnadı sahihtir. Fakat Sâlim, Hz. Ömer'i görmemiştir. İbn Sa'd, İbn Asâkir, Beyhakî ve Yakub b. Süfyan İbn Abbas'dan (radıyallahu anhuma) muhtasar olarak rivâyet etmiştir. Hadisin isnadı hasendir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 66). Hadisi, Hâkim ve İbn Asâkir Eslem tariki ile başka bir yoldan uzunca rivâyet etmiştir. Fakat hadiste Hz.

d) Abdurrahman b. Ömer b. Hattâb ve Ebû Serve'a'nın kıssası

1218. Abdurrezzak ve Beyhakî İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet ediyor: "Kardeşim Abdurrahman şarap içti, onla beraber Ebû Serve'a b. Hâris de içti. Hz. Ömer'in hilafeti dönemiydi ve İkisi de o sırada Mısır'da bulunuyorlardı. Sabahladıklarında Amr b. Âs'ın yanına gittiler. Amr, o sırada Mısır'ın valisiydi. 'Biz şarab içip sarhoş olduk, bize had uygulayarak bizi temizle!' dediler. Abdullah b. Ömer anlatıyor: Kardeşim bana sarhoş olduğunu söyledi. Ben de 'Eve gir, sana had cezası uygulayarak seni temizleyeyim' dedim. Henüz Amr'ın yanına gittiklerini bilmiyorum. Kardeşim, bunu mü'minlerin emirine söylediğini haber verdi. Bu gün insanların gözü önünde traş olma, eve gir seni traş edeyim' dedim. O zaman had uygulanacak kişiler traş edilirdi. İkisi eve girdi. Abdullah anlatıyor: Kardeşimi elimle traş ettim, Amr da had cezası uyguladı. Hz. Ömer, bu olayı duydu ve Hz. Amr'a mektup yazarak Abdurrahman'ı deveye bindirip kendisine göndermesini emretti. Amr da öyle yaptı. Abdurrahman, Hz. Ömer'in yanına geldiğinde Hz. Ömer onu ikinci defa kırbaçladı ve yaptığı şeyden dolayı çok azarladı. Akabinde Mısır'a geri gönderdi. Kardeşim, bir ay yaşadı, sonra kaderi gelip çattı ve ruhunu teslim etti. İnsanların geneli Hz. Ömer'in ona vurduğu had cezasından öldüğünü zannederdi, fakat ondan dolayı ölmedi."[481]

e) Hz. Ömer ve kocası kaybolan bir kadının olayı

1219. Abdurrezzâk ve Beyhakî Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb, evine kolaylıkla girilen ve kocası kaybolan bir kadının yanına gelmesi için birini gönderdi. Kadına 'Hz. Ömer çağırıyor, ona git!' denildi. Kadın, 'Vay benim hâlime! Bu Ömer'den çekeceğim var' dedi. Yolda giderken korkuya kapıldı ve sancısı tuttu, kendisini bir eve attı ve çocuğunu doğurdu. Çocuk iki kez ses çıkardı, sonra öldü. Hz. Ömer, ashab ile istişare etti. Bazı sahabîler, 'Sana bir şey düşmez, sen ancak vali ve eğiticisin' dedi. Hz. Alî konuşmadı. Hz. Ömer, Hz. Alî'ye dönerek 'Sen ne diyorsun?' dedi. Hz. Alî, 'Ashab, eğer fikrini söylemişse görüşleri yanlıştır. Yok, eğer arzı

Übeyy b. Ka'b'ın yerine hakem olarak Hz. Huzeyfe'nin ismi geçmektedir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 65).

481 Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 17047. Ali el-Muttakî: "Hadisin isnadı sahihtir" dedi. (*Muntahabu Kenzi'l-ummâl* IV, 422). İbn Sa'd, Eslem← Amr b. Âs'dan uzunca rivâyet etmiştir. (Munatahabu'l-Kenz, IV, 420).

ve isteklerine göre söylemişlerse sana nasihat etmemişler. Bence o çocuğun diyeti senin üzerindedir, çünkü sen onu korkuttun ve senden dolayı çocuğunu düşürdü' dedi. Hz. Ömer, Hz. Alî'ye diyetini Kureyş'e ödetme konusunda ne kadar olacağını belirlemesi için emir verdi. Çünkü hata yoluyla birinin ölümüne sebep olursan ölenin diyeti kabileye ödetilir."[482]

f) Hz. Ömer'in hac mevsiminde halka Vâlîlerin kendilerine adil davranıp davranmadığını sorması

1220. İbn Sa'd, Atâ'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb, idarecilere hac mevsiminde toplanmalarını emrederdi. Toplandıklarında ise şöyle derdi:

"Ey İnsanlar! Vâlîleri size eziyet çektirsinler, mallarınıza el koysunlar diye görevlendirmedim. Sadece aranızdaki sorunları gidermeleri için ve ganimet malını aranızda adilce taksim etsinler diye görevlendirdim. Kim, Bunun haricinde başka bir muamele görmüşse ayağa kalksın."

Halk içinde sadece biri kalktı ve 'Ey mü'minlerin emiri! Senin falan valin bana yüz kırbaç vurdu' dedi. Hz. Ömer, valiye 'Neden ona vurdun?' dedi ve sonra adama 'Kalk gel, öcünü al' dedi. Amr b. Âs kalktı ve 'Ey mü'minlerin emiri! Eğer böyle yaparsan şikayetin ardı arkası kesilmez ve senden sonra da herkes bunu adet edinir' dedi. Hz. Ömer, 'Resulullah'ın kendi nefsinde dahi kısas uyguladığını gördüğüm halde nasıl ben uygulamam' dedi. Amr, 'Bırak, adamı biz hoşnut ederiz' dedi. Hz. Ömer de 'Alın sizin olsun, onu razı edin!' dedi. Adam'a her kırbaç başına iki dinar olmak üzere iki yüz dinar ödedi."[483]

g) Mısırlı biri ve Amr b. Âs'ın oğlunun kıssası

1221. İbn Abdilhakem, Enes'ten şöyle rivâyet etmektedir: "Mısırlı bir adam, Hz. Ömer b. Hattâb'a geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Zülümden sana sığınıyorum' dedi. Hz. Ömer de' 'Seni koruyan birine sığındın' dedi. Mısırlı, Amr b. Âs'ın oğlu ile yarıştım ve onu geçtim, o da bana kırbaçla vurup 'Ben en hayırlı anne ve babanın oğluyum' dediğini söyledi. Hz. Ömer, hemen Amr'a mektup yazdı ve oğluyla beraber hemen gelmesini emretti. Amr geldi. Hz. Ömer, 'Mısırlı genç nerde?' dedi ve kırbaçı alıp kısasını almasını söyledi. Mısırlı da Amr'ın oğluna kırbaçla vurdu. Hz. Ömer de 'Vur anne ve babası

---

[482] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 18010; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 300.

[483] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 293. İbn Râhûyeh de hadisi rivâyet etmiş. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 419).

olmayanın oğluna!' diyordu. Enes anlatıyor: And olsun! Vuruyordu ve vurması da bizim hoşumuza gidiyordu. Biz, yeter artık diyene kadar vurmaya devam etti. Hz. Ömer sonra Mısırlı'ya 'Amr'ın da başına bir darbe indir' dedi. Mısırlı, 'Ey mü'minlerin emiri! Oğlu bana vurmuştu ben de kısasımı aldım' dedi. Hz. Ömer, Amr'a 'Annelerinin hür olarak doğurduğu kimseleri ne zamandan beri köle ediniyorsunuz' dedi. Amr, 'Ey mü'minlerin emiri! Bu durumu bilmiyordum, olay bana ulaşmadı' dedi."[484]

h) Hz. Ömer'in Bahreyn Vâlîsini cezalandırması

1222. İbn Cerîr, Yezid b. Ebî Mansur'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Bahreyn valisi olan İbn Cârûd'a (veya İbn Ebî Cârûd'a) Ediryâs adında bir adam getirildi. Adamın Müslümanların düşmanlarına mektup yazıp bilgi sızdırdığına, düşman ordusuna katılmayı düşündüğüne dair beyyine vardı. Vâlî de boynunu vurdu, adam da 'Ey Ömer, Ey Ömer! Nerdesin?' diyordu. Hz. Ömer, bu valisine mektup yazarak hemen gelmesini emretti. Vâlî geldi, Hz. Ömer de elinde mızrağıyla oturup onu karşıladı. Vâlî, Hz. Ömer'in huzuruna girdiğinde Hz. Ömer, mızrağı onun boynuna dayadı ve 'Ediryas! Buyur! Ediryas! Buyur!' diyordu. İbn Cârûd da 'Ey mü'minlerin emiri! O adam, düşmanlara Müslümanların gizli bilgilerini yazdı ve onlara katılmak üzereydi' dedi. Hz. Ömer, 'Düşmana katılmayı düşündüğü için mi öldürdün? Hangimiz önce düşünmüyorduk ki! Şayet adet olacağından endişe etmeseydim seni bu mızrakla öldürürdüm' dedi."[485]

ı) Zeyd b. Vehb'in bu husustaki hadisi

1223. Beyhakî, Zeyd b. Vehb'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, 'Buyur işte buradayım! Buyur işte buradayım!' diye bağırarak çıktı. İnsanlar 'Ne oldu?' dedi.'Bir komutanından posta geldi. Geçecekleri yerle onlar arasında bir nehir varmış, onları karşıya geçirecek gemiler de bulamamışlar. Komutanları, 'Bu nehirin derinliğini bilen birini bulun!' demiş, kendisine bir yaşlı getirdiler. Yaşlı da mevsim soğuk olduğu için 'Ben soğuktan korkarım, giremem' dedi. Komutan, yaşlıyı zorla nehire girmesini emretmiş, adam da soğuğa dayanamayıp 'Ey Ömer! Nerdesin?' deyip suda boğulmuştu. Hz. Ömer, komutana gelmesi için mektup yazdı ve o da yola çıktı. Hz. Ömer, birkaç gün onla hiç konuşmadı. Birine kızdığında öyle yapardı. Sonra 'Kanına girdiğin

---

[484] Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, IV, 420.

[485] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 298.

adamın günahı neydi, ne yaptı?' dedi. Komutan, 'Ey mü'minlerin emiri! Onu öldürmeyi kasdetmedim. Binip karşıya geçeceğimiz bir şey yoktu. Biz de suyun derinliğini ölçmek istedik. Sonra böyle böyle fetihler gerçekleştirdik' dedi. Hz. Ömer, 'Tek bir Müslüman benim için getirdiğin her şeyden daha hayırlıdır. Benden sonra adet edilir endişesi olmasaydı boynunu vururdum. Hemen adamın diyetini ailesine öde ve huzurumdan çık, seni bir daha görmeyim' dedi."[486]

i) Hz. Ebû Musa ve bir adamın kıssası, Hz. Ömer'in bu husus hakkında mektubu

1224. Beyhakî, Cerîr'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Musa komutanlığında yapılan savaşta bir adam da bulunuyordu. Savaşta birçok ganimet elde ettiler. Ebû Musa, onun payını eksik verdi. Adam da ganimet payını ancak hepsini verirseniz kabul ederim, dedi. Ebû Musa, ona yirmi kırbaç vurdu, başını traş etti. Adam da saçlarını toplayıp Hz. Ömer'e geldi. Cebinden saçı çıkarıp Hz. Ömer'in göğsüne vurdu. Hz. Ömer, 'Neyin var?' dedi. Adam da olayı anlattı. Hz. Ömer, Ebû Musa'ya mektup yazdı:

"Selamun aleyk. Emmâ ba'd: Falan oğlu falan, böyle böyle yaptığını söyledi. Yemin ederim eğer sen insanlar içinde ona bunları yapmışsan oturacaksın ve insanların içinde senden kısasını alacaktır. Yok, eğer ikinizin tek olduğu bir ortamda ona bunu yaptıysan boş bir yerde oturacaksın ve o senden kısasını alacaktır."

Bu mektup Ebû Musa'ya ulaşınca adamın kendisinden kısas alması için oturdu. Fakat adam 'Seni Allah için affettim' dedi."[487]

j) Fîrûz ed-Deylemî'nin Kureyşli gençle olan kıssası

1225. İbn Asâkir el-Hirmâzî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Fîrûz ed-Deylemî'ye bir mektup yazdı:

"Emmâ ba'd: Duydum ki, ceviz ve bademin iç çekirdeğini bal ile yemek seni çok meşgul etmiş. Mektup sana ulaştığı gibi Allah'ın bereketiyle gel ve Allah yolunda cihad et."

Hz. Fîrûz geldi, Hz. Ömer'in huzuruna girmek için izin istedi, Hz. Ömer de izin verdi. Kureyş'li bir genç kapıdan girerken Hz. Fîrûz'u biraz sıkıştırdı.

---

[486] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 299.
[487] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 299.

Hz. Fîrûz elini kaldırıp Kureyş'li gencin burnuna bir tokat vurdu. Kureyş'li genç, Hz. Ömer'in huzuruna burnu kanar bir halde girdi. Hz. Ömer, 'Kim sana bunu yaptı?' dedi. Genç 'Fîrûz yaptı, kapının ardındadır' dedi. Hz. Ömer, Fîrûz'un girmesine müsaade etti ve içeri girdi. Hz. Ömer, ona 'Bu nedir Fîrûz?' dedi. Fîrûz, 'Ey mü'minlerin emiri! Biz yeni krallıktan kurtulmuş kişileriz. Sen bana mektup yazdın, ona değil, sen bana girmem için izin verdin, ona değil. Benim yerime o girmek istedi ve sana söylediği şeyler oldu' dedi. Hz. Ömer, 'Kısas olacak' dedi. Fîrûz, 'Kesin mi?' dedi, Hz. Ömer 'Evet, mutlaka' dedi. Fîrûz dizleri üzeri yere çöktü, genç de kısasını almak için ayağa kalktı. Hz. Ömer, kendisine 'Ey genç biraz bekle, sana Hz. Peygamber'den işittiğim bir şey söyleyim. Bir sabah Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: "*Bu gecenin karanlığında yalancı peygamber Esved el-Ansî öldürüldü ve onu Salih bir kul olan Fîrûz ed-Deylemî öldürdü.*" Hz. Peygamber'in bu hadisini işittikten sonra yine de kısas alacak mısın?' dedi. Genç, 'Hz. Peygamber'in bu sözünü bana aktardıktan sonra onu affettim' dedi. Hz. Fîrûz, 'Benim suçumu itiraf etmem, onun da baskı altında kalmadan, kendi isteğiyle beni affetmesi beni günahımdan kurtarır mı?' dedi. Hz. Ömer, 'Evet' dedi. Fîrûz, 'Senin huzurunda kılıcımı atımı ve otuz bin dinar (veya dirhem) malımı ona hediye ediyorum' dedi. Hz. Ömer de 'Ey Kureyş'li! Afetten hem sevabını aldın, hem de malını aldın' dedi."[488]

k) Cariyenin kıssası ve Hz. Ömer'in adaleti

1226. Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde, İbn Asâkir ve Beyhakî İbn Abas'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir cariye Hz. Ömer b. Hattab'ın yanına geldi ve 'Efendim, beni suçla itham etti, sonra beni ateşin üzerinde oturttu ve fercim yandı' dedi. Hz. Ömer, ona 'Efendin seni suç işlerken gördü mü?' dedi, cariye 'Hayır' dedi. 'Efendine bir itirafta bulundun mu?' dedi, Cariye 'Hayır' dedi. Hz. Ömeri 'Adamı bana getirin' dedi. Hz. Ömer, adamı görünce 'Allah'ın azabıyla mı insana azap ediyorsun?' dedi. Adam, 'Ey mü'minlerin emiri! Onun zina ettiğini sanıyorum' dedi. 'Yaparken gördün mü' dedi. Adam, 'Hayır' dedi. 'Sana itiraf etti mi?' dedi, adam 'Hayır' dedi. Hz. Ömer, 'Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Şayet Hz. Peygamber'in *'Efendi kölesinden, baba oğlundan dolayı kendisine had uygulanmaz'* dediğini duymasaydım cariye senden kısas alırdı' dedi ve kendisine yüz sopa vurdu. Hz.

---

[488] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 83.

Ömer, cariyeye de 'Git, sen de Allah'ın yüzü hatırına hürsün, sen Allah ve Resulünün azatlısısın. Şahadet ederim ki, Hz. Peygamber'in '*Kim ateşle kendisine azap edilip yakılır veya ateşle kendisine alemet yapılırsa o hürdür. O kişi Allah ve Resulünün azatlısıdır'* dediğini kulaklarımla işittim."[489]

k) Bir Nebetîli ve Hz. Ubâde b. Sâmit'in kıssası, Hz. Ömer'in adaleti

1227. Beyhakî, Mekhûl'dan şöyle rivâyet etmektedir: Ubâde b. Sâmit (radıyallahu anh), Mescid-i Aksâ'nın yanında Nebetî olan birini bineğini tutsun diye çağırdı, adam da gelip tutmadı. Hz. Ubâde de onun başına vurdu ve başı yarıldı. Adam da gidip Hz. Ömer'e şikayet etti. Hz. Ömer, 'Niye böyle yaptın?' dedi. Hz. Ubâde, 'Ey mü'minlerin emiri! Ona bineğimi tut dedim, o ise tutmadı. Ben de biraz hiddet var ve kendimi tutamayıp ona vurdum' dedi. Hz. Ömer de kendisine 'Otur, kısas olacak' dedi. Zeyd b. Sâbit, 'Bir köle için kardeşine kısas mı uygulayacaksın!' dedi. Hz. Ömer de kısası bıraktı ve diyet ödemesine hükmetti."[490]

l) Avf b. Malik el-Eşca'î'nin bir yahudiyle kıssası ve Hz. Ömer'in adaleti

1228. Ebû Ubeyd, Beyhakî ve İbn Asâkir Süveyd b. Ğafele'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Şam'a gelince ehli kitaptan biri yanında dikildi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Müslümanlardan biri bana gördüğün şeyi yaptı' dedi. Adam dövülmüş, başı da yarılmıştı. Hz. Ömer çok kızdı ve Süheyb'e 'Hemen git, bak kimmiş, hemen alıp getir' dedi. Süheyb de gitti, baktı ki Avf b. Malik el-Eşca'î adama vurmuş. Süheyb, 'Mü'minlerin emiri, sana çok kızdı, hemen Mu'âz b. Cebel'i al gel, o senin yerine konuşsun, yoksa seni dinlemeden hemen cezalandırmasından korkuyorum' dedi. Hz. Ömer namazını kıldı ve 'Süheyb nerde? Adamı getirdin mi?' diye sordu. Süheyb, 'Evet' dedi. Avf, Hz Mu'âz'ı getirdi ve Mu'âz olanları anlattı. Sonra Mu'âz kalktı ve 'Ey mü'minlerin emiri! İşte Avf b. Malik onu dinle acele hüküm verme' dedi. Hz. Ömer de 'Ey Avf! Aranızda ne oldu?' diye sordu. Avf da 'Ey mü'minlerin emiri! Baktım bu adam Müslüman bir kadını merkeb üzerinde çekip götürüyordu. Kadını düşürmek için hayvana dürttü, fakat kadın düşmedi. Sonra aldı kadını hayvanın üzerinden itti, kadın da

[489] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 299.
[490] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 303.

düştü, adam da (tecavüz etmek için) üzerine atladı (veya yüz üstü kendini kadının üzerine attı)' dedi. Hz. Ömer de 'O zaman kadını getir seni tasdik etsin' dedi. Avf, kadının evine geldi. Kadının babası ve kocası, 'Niçin kadının ismini verdin, bizi rezil ettin' dedi. Kadın, 'Vallahi ben adamla beraber gidip anlatacağım' dedi. Babası ve kocası da 'Hayır sen evde kal, biz senin yerine gidip söyleriz' dedi. İkisi Hz. Ömer'in yanına geldi ve Avf'ın dediğini aynen anlattılar. Hz. Ömer de emir verdi, Yahudî çarmıha gerildi. Hz. Ömer, 'Ben, sizinle Müslüman kadına bunu yapasınız diye sulh etmedim' dedi. Sonra şöyle dedi:

"Ey-İnsanlar! Muhammed'in güvencesi altında Allah'tan korkun! Kim böyle bir şey yaparsa onun güvencesi yoktur!"

Süveyd, 'Bu Yahudi, İslam'da ilk çarmıha gerilen kişidir."[491]

m) Ebû Bekr b. Şeddâh'ın bir yahudî ile kıssası ve Hz. Ömer'in adaleti

1229. İbn Mende ve Ebû Nu'aym, Abdulmelik b. Ya'lâ el-Leysî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bekr b. Şaddâh el-Leysî (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e hizmet edenlerdendi. Henüz çocuktu. Buluğ çağına erdiğinde Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'Ya Resulallâh! Ben senin ailenin yanına girip çıkıyordum, fakat artık buluğ çağına girdim. Hz. Peygamber, '*Ey Allah'ım onu sözünü tasdik et, kendisine zafer nasip et*' buyurdu. Hz. Ömer'in hilafeti döneminde bir Yahudî ölü bulundu. Bu Hz. Ömer'in çok ağrına gitti, çok üzüldü. Minbere çıktı ve 'Allah'ın beni size idareci kıldığı, beni halife yaptığı bir zamanda insanlar da mı öldürülecekti! Bu konu hakkında az bilgisi olan kişi de Allah adına bana bildirmesini istiyorum. Ebû Bekr b. Şaddâh, 'Ben yaptım' dedi. Hz. Ömer, 'Allah'u Ekber! Onu öldürdüğünü itiraf ettin! Peki, neden öldürdün?' dedi. Ebû Bekr de 'Anlatayım: Falan kişi, cihada çıktı, beni de ailesine bakmakla vekil tuttu. Evine gittim, baktım bu Yahudî onun evinde şöyle diyordu:

وَأَشْعَثُ غَرَّهُ الإِسْلاَمُ حتى خَلَوْتُ بِعُرْسِهِ لَيْلَ التَمَامِ.

أَبِيتُ عَلَى ترائبها وَيُمْسِي عَلَى جرداءَ لاَحِقَةِ الْحِزَامِ.

---

[491] Ebû Ubeyd, el-Emvâl, 486; Beyhakî, IX, 201; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 299. Hadisi Taberânî (*el-Kebîr*, XVIII, 64), Avf b. Malik'den (radıyallahu anh) muhtasar olarak rivâyet etmiştir. Heysemî: "İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 13).

كَأَنَّ مَجَامِعَ الرَّبَلَاتِ مِنْهَا فِئَامٌ قَدْ ينهضون إِلَى فِئَامٍ.

Eş'as'ı İslam aldatmıştır.

Öyleki o cihada gittiği için ben gecenin tamamını hanımıyla geçirdim.

O ise tüysüz ve zayıf bir bineğin üstünde gecelerken

Hanımının göğüsleri üzerinde geceliyorum

Bacak araları sanki toplantı yerinde toplanan

Büyük bir topluluk insandır.

Hz. Ömer, onun sözünü tasdik etti ve Hz. Peygamber'imizin duasından dolayı onun kanını dökmedi.[492]

n) Öldürülen bir Yahudi için Hz. Ömer'in Ebû Ubeyde'ye mektup yollaması

1230. Abdurrezzâk ve Beyhakî Kâsım b. Ebî Bezze'den şöyle rivâyet etmektedir: "Şam'da Müslüman olan biri, zimmîlerden birini öldürdü. Bu olay Ebû Ubeyde'ye ulaştı. Ebû Ubeyde de Hz. Ömer b. Hattâb'a bir mektup yazıp haber verdi. Hz. Ömer de ona mektup yazdı:

"Eğer Müslüman olan adam, bunu adet olarak yapıyorsa onu insanların huzuruna getir ve boynunu vur! Yok, eğer tasadüfi olmuş bir olaysa adamı dört bin dirhem (veya dinar) diyet için ödemesini söyle!"[493]

o) Hz. Ömer'in, eman verilen müşrikleri öldürmemeleri için ordu komutanına mektup göndermesi

1231. Mâlik, Kûfe ehlinden olan bir adamdan şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), kendisinin gönderdiği ordunun komutanına şöyle mektup yazdı:

"Kulağıma geldi ki, sizden bazı kimseler, Acem kâfirlerin peşinden gidiyor ve onları bir dağın eteğinde sıkıştırıp kaçacak yer bırakmadıklarında adam, 'Meters' diyor, yani 'korkma, sana bir şey yapmayız' diyor, sonra da Acem'i yakalayıp öldürüyor. Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim. Birinin böyle yaptığı bana ulaşırsa onun boynunu vururum."[494]

---

[492] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 13. İbn Ebî Şeybe, Şa'bî'den bu hadisi rivâyet etmiştir. (*el-İsâbe*, I, 52).

[493] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 297.

[494] Mâlik, *Muvatta*, 921.

1232. İbn Sâid ve Lâlekâî Ebû Seleme'den şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Ömer şöyle demiştir: "Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Sizden biriniz parmağına semaya doğru işaret ederek müşrike eman verdiğini belirtir, sonra müşriğin yanına gidip onu öldürürse ben de onu öldürürüm."[495]

p) Hz. Ömer ve Hürmüzân arasında geçen kıssa

1233. Beyhakî, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Tustur beldesini muhasara altına aldık. Hürmüzân da Hz. Ömer'in şartını kabul etti. Onu alıp Hz. Ömer'in yanına geldim. Hz. Ömer'in yanına vardığımızda Hz. Ömer, kendisine 'Konuş!' dedi. Hürmüzân, 'Ölü hükmünde olan adam gibi mi konuşayım, hayatta kalacak adam gibi mi?' dedi. Hz. Ömer, 'Konuş, sana bir şey olmayacak' dedi. Hürmüzân şöyle konuştu:

Biz ve siz Arapları Allah serbest bıraktığında, yani Allah size yardım etmediğinde sizi bize köleleştiriyor ve sizi öldürüp mallarınızı gasbediyorduk. Allah sizle beraber olunca size güzümüz yetmez oldu.

Hz. Ömer (radıyallahu anh), bana 'Sen ne diyorsun?' dedi. Ben de, 'Ey mü'minlerin emiri! Arkamızda büyük ve çok güçlü bir düşman ordusu var. Eğer komutanları olan Hürmüzân'ı öldürürsen onların hayattan ümitleri kesilir ve daha da hırslanırlar' dedim. Hz. Ömer (radıyallahu anh), 'Berrâ b. Malik ve Meczee b. Sevr'in katilini hayatta mı bırakacam?' dedi. Hz. Ömer'in onu öldüreceğinden korktuğum zaman 'Onu artık öldüremezsin, çünkü ona konuş sana bir şey olmayacak, dediğini, hatırlattım. Hz. Ömer (radıyallahu anh), 'Ondan rüşvet almış gibi onu savunuyorsun' dedi. Hz. Ense de 'Vallahi rüşvet almadım, onun tarafına da meyletmedim' dedi. Hz. Ömer , 'O zaman böyle dediğime dair başka bir şahid getireceksin veya seni cezalandıracağım' dedi. Hz. Enes anlatıyor: Çıktım ve Zübeyr b. Avâm'a rastladım. Benle beraber şahitlik yaptı. Hz. Ömer de Hürmüzân'ı öldürmekten vageçti, Hürmüzân da Müslüman oldu ve Hz. Ömer ona aylık bağladı."[496]

---

[495] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 298.

[496] İmam-ı Şafiî, bu hadisi bu mealde muhtasar olarak rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 298). Beyhakî (*es-Sünen*, IX, 96), Cübeyr b. Hayye tariki ile başka bir siyakla uzunca rivâyet etmiş. İbn Kesîr de hadisi *el-Bidâye* (VII, 87) adlı eserinde uzunca rivâyet etmiştir.

r) Hz. Ömer'in, Beytü'l-Maldan zimmî olan bir yaşlıya aylık bağlaması

1234. İbn Asâkir ve Vâkidî Abdullah b. Ebî Hadred el-Eslemî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer ile beraber Câbiye denen yere vardığımızda orda yemek dilenen bir yaşlıyı gördük. Hz. Ömer, o yaşlı adamın kim olduğunu sordu. Biri, onun zimmîlerden biri olduğunu, yaşlandığını ve takattan düştüğünü söyledi. Hz. Ömer de onun boynunda olan cizye vergisini kaldırdı ve şöyle dedi: 'Onu cizye vermek zorunda bırakıyorsunuz, takattan düşüp yaşlandığında yemek dilenmesi için terk mi ediyorsunuz?' Hz. Ömer hemen ona Beytü'l-Mal'dan ona on dirhem aylık bağladı. Adamın ailesi de vardı.

1235. Ebû Ubeyd, İbn Zencûyeh ve el-Ukaylî Hz. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, zimmî olan yaşlı bir adamın yanından geçti, adam mescidin kapılarında dileniyordu. Hz. Ömer, 'Sana insaflı davranmadık. Gençliğinde senden cizye aldık, yaşlandığında seni başıboş bıraktık' dedi, sonra Beytü'l-Maldan ona yetecek kadar maaş bağladı."[497]

s) Zimmî olan bir adamın Hz. Ömer ile kıssası

1236. Ebû Ubeyd, Yezid b. Ebî Malik'den şöyle rivâyet etmektedir: "Müslümanlar, Câbiye denen yerde iken Hz. Ömer de onların içindeydi. Zimmîlerden biri gelip Hz. Ömer'e insanların bağıma saldırıp talan ettiğini söyledi. Hz. Ömer çıktı ve kalkanı üzerinde üzüm olan bir sahabî ile karşılaştı. Hz. Ömer, 'Sen de mi?' dedi. Sahabî, 'Ey mü'minlerin emiri! Çok acıktık' dedi. Hz. Ömer dönüp gitti ve bağ sahibine üzümün kıymetinin verilmesini emretti."[498]

ş) Hz. Ömer'in bir davada yahudinin lehine, Müslümanın aleyhine hükmetmesi

1237. Malik, Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir Yahudî ve Müslüman bir hususta Hz. Ömer'in yanına gidip birbirlerinden davacı oldular. Hz. Ömer, hakkın Yahudî tarafında olduğunu görünce onun lehine davayı sonuca bağladı. Yahudî, 'And olsun ki sen hak ile hükmettin' dedi. Hz. Ömer, ona elindeki kamçı ile hafiften vurdu ve 'Hak ile hükmettiğimi nerden biliyorsun?' dedi. Yahudî, 'And olsun! Tevrat'ta şunu görüyoruz: Bir kadı hak ile hükmederse onun sağında ve solunda o hak ile beraber ol-

---

[497] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 301, 302.
[498] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, XXII, 299.

dukça onu tasdik eden, onunla arkadaşlık eden melekler olur. Ne zaman kadı haktan cayarsa o zaman melekler göğe yükselir, onu terk ederler."[499]

t) Hz. Ömer ve İyâs b. Seleme'nin kıssası

1238. Taberî, İyâs b. Seleme←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, pazardan geçti, yanında kamçısı da vardı. Kırbaçla bana bir tane vurdu, kırbaç elbisemin bir tarafına çarptı ve 'Yoldan çekil!' dedi. Bir sonraki sene yine benimle karşılaştı ve 'Ey Seleme! Hacca mı gidiyorsun?' dedi. Ben de 'Evet' dedim. Elimden tuttu, beni evine götürdü, bana altı yüz dirhem verdi ve 'Bu parayla hacda ihtiyacını karşılarsın ve bunun, geçen sene sana vurduğum kırbaçın diyeti olduğunu bil' dedi. Ben de 'Ey mü'minlerin emiri! Ben hatırlamadım' dedim. Hz. Ömer, 'Ben unutmadım' dedi."[500]

---

[499] Ali el-Muttakî, *et-Terğîb*, III, 455.
[500] Taberî, *Târîh*, V, 32.

HZ. OSMAN ZU'N-NÛREYN'NİN ADALETİ

a) Hz. Osman ve kölesi arasında geçen olay

1239. Semmân *el-Muvâfakât* adlı eserinde Ebû'l-Fırât'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Osman'ın bir kölesi vardı. Hz. Osman, kölesine 'Bir ara senin kulağını çekmiştim, gel kısasını al' dedi. Kölesi gelip Hz. Osman'ın kulağını çekti, Hz. Osman 'Daha sert çek, dünyada kısas ne güzeldir, ahirette kısas olmaz."[501]

b) Hz. Osman'ın bir kuş ile kıssası

1240. İmam-ı Şâfiî, Nâfi b. Abdilharis'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Mekke'ye geldi, Cuma günü Dâru'n-Nedve'ye girdi. Burdan Kâ'be'ye kestirmeden gitmek istedi. Abasını çıkarıp evin içindeki bir sutuna astı. Bir güvercin gelip abasının üzerine kondu, Hz. Ömer de güvercini ordan uçurdu. Başka yere konduğu gibi bir yılan onu kapıverdi ve öldürdü. Hz. Ömer gidip namazını kıldı. Ben ve Hz. Osman onun yanına vardık, bize 'Bu gün başımdan geçen bir olayı size anlatayım: "Ben bu eve girdim, Kâ'be'ye kestirmeden gelmeyi düşünmüştüm. Abamı çıkarıp bu sutuna astım. Bu güvercinlerden bir güvencin gelip üzerine kondu. Abamın üzerine pislik edeceğinden korktuğum için kuşu uçurttum. Bu diğer sutunun üstüne kondu ve yılan saldırıp onu öldürdü. Kendi kendime bu kuş emin bir yerdeydi, ben onu ordan uçurup öldürüldüğü yere gitmesine sebep oldum' dedi. Ben, Hz. Osman'a 'Mü'minlerin emiri, üç yaşında olan beyaz bir keçiyi kurban etsin mi, ne düşünüyorsun?' dedim. Hz. Osman, 'Ben de bu fikirdeyim' dedi. Hz. Ömer de 'Bir keçi kesilmesi için emir verdi."[502]

---

[501] el-Muhibbu't-Taberî, er-Riyâdu'n-Nadra fî menâkibi'l-Aşara, II, 111.

[502] İmam-ı Şâfiî, *Müsned*, s. 47.

HZ. ALÎ'NİN ADALETİ

a) Hz. Alî'nin Esbehân'dan gelen malı taksim etmesi

1241. Beyhakî ve İbn Asâkir Küleyb'den şöyle rivâyet etmektedir: "Esbehân'dan Hz. Alî'ye mal geldi. Hz. Alî gelen malı yedi paya ayırdı. Her bir payın üstüne bir çöp kırarak koydu, sonra ordu komutanlarını çağırdı, hangisinden başlanıp dağıtılacak diye aralarında kura çekti."[503]

b) Hz. Alî'nin arap ve acemin arasında fark olmadığına dair kıssası

1242. Beyhakî, İsa b. Abdillah el-Hâşimî←babası←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Arap ve acem olan iki bayan gelip Hz. Alî'den bir şeyler istedi. Hz. Alî, herbirine bir kur yiyecek ve her birine kırk dirhem verilmesini emretti. Acem olan, kendisine verileni alıp gitti. Arap olan bayan, 'ey mü'minlerin emiri! Bu kadına verdiğin kadar mı bana veriyorsun? Halbuki ben arap, o ise acemdir' dedi. Hz. Alî, ona 'Araştırdım ve Hz. İsmal'in oğullarının Hz. İshak'ın oğullarından daha faziletli olduğunu görmedim."[504]

c) Hz. Alî ve Ca'de b. Hübeyre arasında geçen kıssa

1243. İbn Asâkir, Alî b. Rabî'a'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ca'de b. Hübeyre, Hz. Alî'nin yanına geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! İki kişi sana bir dava için geliyor. Onlardan biri sana senin canından (veya ailenden ve malında) daha sevimli, diğeri ise senin boğazını kesmeye gücü yetse boğazını kesen biridir. Burda kimin lehine hüküm verirsin?' dedi. Hz. Alî, onun göğsüne bir yumruk vurdu ve 'Şayet bu mesele benim için olan bir şey olsaydı isteğime göre yapardım. Fakat bu, Allah için olan bir şeydir' dedi."[505]

d) Asbağ b. Nebâte'nin hadisi

1244. Ebû Ubeyd, *el-Emvâl* adlı eserinde Asbağ b. Nebâte'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Alî b. Ebî Talip ile beraber pazara çıktık. Baktı ki, pazarcılar normal kalmaları gereken yerin dışına çıkmış. "Ne bu?" dedi. Onlar da 'Pazarcılar yerlerini geçip başkalarının yerlerini kapmışlar' dedi. Hz. Alî, 'Bu onların hakkı değil mi zaten? Müslümanların pazarı, Müslümanların içinde

---

[503] Beyhakî, *es-Sünen*, VI, 348; *Kenzü'l-ummâl*, III, 116; İbn Abdilber *el-İstî'âb*, III, 49.
[504] Beyhakî, *es-Sünen*, VI, 349.
[505] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 166.

namaz kıldığı mescide benzer. Kim önce gidip bir yeri kaparsa o gün o yeri terk edene kadar o yer onundur' dedi."[506]

HZ. ABDULLAH B. RAVÂHA'NIN ADALETİ

Hz. Abdullah'ın Hayber'de bir hayber yahudisiyle kıssası ve onların "Yer ve semâ işte böyle adaletli insanlar sayesinde ayakta kalmıştır" sözü

1245. Beyhakî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) hadisi uzunca Hayber kıssasında zikretti. Hadiste şöyle denmiştir: "Abdullah b. Ravâha, her sene Hayberlilere gelir, hurmalarının ne kadar olduğunu tahmin eder ve yarısını vermeleri üzere onları sorumlu tutardı. Hayberliler, Hz. Peygamber'e gelip Abdullah'ın çok yanlış tahminde bulunduğunu idia ettiler ve ayrıca ona rüşvet vermek istediler. Hz. Abdullah, 'Ey Allah'ın düşmanları! Benim rüşvet almamı mı istiyorsunuz? And olsun! İnsanların içinde en çok sevdiğim zatın (Hz. Peygamber'in) yanından geldim ve siz ise benim için maymun ve domuz sürüsünden daha iğrençsiniz. Size olan öfkem asla size zülmetmeme, o zatı sevmem sizin hakkınızda adeletten ayrılmama vesile olmayacaktır' dedi. Hayberliler de 'Yer ve semâ işte böyle adaletli insanlar sayesinde ayakta kalmıştır' dedi."[507]

---

[506] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 176. Hz. Alî'nin bir yahudi ile olan kıssası sahabîlerin insanları hidayete erdiren amel ve ahlakı bahsinde geçti.
[507] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 199.

HZ. MİKTAD B. ESVED'İN ADALETİ

Haris b. Süveyd'in bu husustaki hadisi ve Mikdad'ın "Ben öleceğim, fakat İslam aziz olacaktır" sözü

1246. Ebû Nu'aym, Hâris b. Süveyd'den şöyle rivâyet etmektedir: "Mikdad b. Esved (radıyallahu anh), bir seriyyedeydi. Düşman ordusu onları kuşattı. Komutan, kimse bineğini otlatmaya götürmesin diye emir verdi. Fakat emrin kendisine ulaşmadığı biri, bineğini otlatmaya götürdü. Komutan da onu dövdü. Adam geri dönünce şöyle söyleniyordu: 'Bu gün yediğim dayağı hayatım boyunca yemedim.' Hz. Mikdad, yanından geçti ve 'Ne bu hal?' dedi. Adam da olanları anlattı. Mikdad kılıcını çekti, adamı da yanına alıp komutanın yanına çıktı ve 'Senden kısas alacak' dedi. Komutan da oturdu, kısas alması için fakat adam komutanı affetti. Hz. Mikdad döndü ve 'Ben öleceğim, fakat İslam çok güçlü olacaktır (yani gözüm arkada kalmayacaktır)' diyordu."[508]

HULEFÂ-İ RÂŞİDÎNİN ALLAH'TAN ÇOK KORKMASI

a) Dahhak'ın Hz. Ebû Bekr'in Allah'tan çok korktuğuna dair hadisi

1247. İbn Ebî Şeybe, Hennâd ve Beyhakî Dahhâk'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, ağacın üzerine konmuş bir kuş gördü ve 'Müjdeler olsun sana ey kuş! Vallahi senin gibi kuş olup ağaçlara konmak, meyveler yemek, sonra da uçmak isterdim. Senin ne hesabın, ne de azabın var. Vallahi yola kenarında bir ağaç olmak isterdim, yanımdan geçen develer benim yapraklarımı alıp ağzına atsın, çiğnesin, sonra da yutup dışkı olarak çıkarsın. Ama insan olarak yaratılmayaydım."[509]

1248. İbn Fethûyeh *el-Vecel*[510] adlı eserinde Dahhâk b. Mûzâhim'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, serçeye baktı ve şöyle dedi: müjdeler olsun sana ey serçe! Meyvelerden yiyorsun, ağaçların arasında uçuyorsun ne bir hesab, ne de azab var! And olsun! Bir koç olmak isterdim. Bana sahip olan aile bana iyi baksın semizleneyim, yeteri kadar büyüyüp yağlandığımda

---

[508] Ebû Nu'aym, Hilye, I, 176.

[509] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIII, 259. Çok zayıf bir hadistir. İsnadında Cüveybir b. Sa'îd el-Ezdî vardır. Kendisi çok zayıf biridir. Ayrıca hadis münkatıdır. *(B).*

[510] Asılda recul şeklinde gelmiştir, bu hatadır. *(B).*

beni kessin. Bir kısmımı ızgara da pişirsinler, diğer kısmı ise haşlasınlar, sonra beni alıp yesinler ve sonra tuvalete pislik olarak atsalardı, yeter ki insan olarak yaratılmayaydım."[511]

1249. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Ebû Bekr Sıddîk'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Mümin bir kölenin yanında olan bir kıl olmak isterdim"[512]

b) Hz. Dahhâk'ın Hz. Ömer'in Allah korkusuna dair hadisi

1250. Hennâd, Ebû Nu'aym ve Beyhakî Dahhâk'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer şöyle dedi: "Keşke ben ailemin bir koçu olsaydım, beni yapabildikleri kadar semizlendireydiler. Semizlendiğim kadar semizlendikten sonra bazı yakın dostları, onları kendilerini ziyarete gelselerdi ve beni kesip bir kısmımı ızgara, diğer kısmı da haşlasalardı, sonra da beni yeyip dışkı olarak çıkarsalardı da insan olmayaydım."[513]

c) İbn Asâkir ve Ebû Nu'aym'ın Hz. Ömer'in Allah korkusuna dair hadisi

1251. İbn Mubârek, İbn Sa'd, İbn Ebî Şeybe, Müsedded ve İbn Asâkir Abdullah b. Âmir b. Rabî'a'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb'ı gördüm, yerden bir saman çöpünü aldı ve şöyle dedi: "Keşke ben bu saman çöpü olaydım, keşke hiç yaratılmayaydım, keşke ben şey dahi olmayaydım, keşke annem beni doğurmayaydı, keşke ben nesyen mensiyyen olsaydım (yok olup unutulup gitseydim)!"[514]

1252. Ebû Nu'aym, Hz. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Sem'adan bir münâdî, 'Ey insanlar! Bir kişi müstesna hepiniz cennete gireceksiniz' dese o kişin ben olacağından endişe ederim. Münâdî, 'Ey insanlar! Bir kişi müstesna hepiniz cennete gireceksiniz' dese o kişinin ben olmasını umarım."[515]

---

[511] Fasid bir hadistir. Hz. Ebû Bekr böyle bir şey dememiştir, demesi de mümkin değildir. *(B).*

[512] Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, IV, 361.

[513] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 52. Çok zayıf bir hadistir. Hz. Ömer böyle bir şey dememiştir, demesi de mümkin değildir. İsnadında Cüveybir b. Sa'îd el-Ezdî vardır. Kendisi çok zayıf biridir. *(B).*

[514] İbn Mubârek, ez-Zühd, 79; İbn Ebî Şeybe, XIII, 276.

[515] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 53.

d) Hz. Ömer ve Ebû Musa el-Eşarî'nin arasında geçen kıssa

1253. İbn Asâkir İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Ebû Musa el-Eşarî'ye rastladı ve 'Ey Ebû Musa! Hz. Peygamber döneminde yaptığın ameller halis şekilde senin olsa, sonra yaptığın ameller hayır ve şer hususunda eşit olur mu?' dedi. Ebû Musa, 'Hayır vallahi eşit olmaz. Çünkü ben Basra'ya gittiğimde zülüm onlarda çok yaygındı. Onlara Kur'ân ve sünneti öğrettim, Allah yolunda cihad ettim, ben sevaplarımın günahlarımdan çok daha fazla olduğunu umuyorum' dedi. Hz. Ömer, 'Fakat ben Hz. Peygamber'den sonraki hayatımda günahlarımın sevaplarıma, sevaplarımın günahlarıma eşit gelmesini çok istiyorum, ne lehime ne aleyhime olsun. Çünkü o zaman Hz. Peygamber zamanında da yaptıklarım bana halis kalır ve onlarla kurtuluşa ererim' dedi."[516]

e) Hz. İbn Abbas'ın, Hz. Ömer'in Allah korkusuna dair hadisi

1254. Ebû Nu'aym, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, hançerlenince onun yanına vardım, ona 'Müjedeler olsun! Ey mü'minlerin emiri! Allah (celle celâlühü), senin vesilenle birçok şehir fethetti, nifakı kaldırdı, rızkı bollaştırdı' dedi. Hz. Ömer, 'Ey İbn Abbas! Yönetimden dolayı mı beni övüyorsun?' dedi. İbn Abbas, 'Hem yönetim konusunda hem de başka konular için seni övüyorum' dedi. Hz. Ömer, 'Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Bu dünyaya nasıl geldiysem aynen öyle gitmek istiyorum, ne sevabım olsun ne de günahım' dedi."[517]

1255. İbn Sa'd, başka tarikle İbn Abbas'tan bu hadisi rivâyet etti, hadiste şöyle denmiştir: İbn Abbas anlatıyor: Ey Hz. Peygamber'in arkadaşı! Cennetle müjdelen! Çünkü sen onunla uzun zaman arkadaşlık ettin, mü'minlerin yönetimine geçtin, yönetimi pekiştirdin ve sana verilen emaneti güzel şekilde yerine getirdin' dedim. Hz. Ömer, 'Sen, beni cennetle mi müjdeliyorsun! Ondan başka ilah olmayan Allah'a and olsun! Şayet dünya ve içindekiler benim olsa bana ne olacağını bilmeden önümde göreceğim dehşetli anları görmemek için hepsini verirdim. Mü'minleri yönetme işime gelince, sevap ve günahım eşit olsun, ne lehime ne aleyhime olsun başka şey iste-

---

[516] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 401.

[517] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* I, 52. Taberânî, hadisi İbn Ömer (radıyallahu anhuma)'den uzunca rivâyet etmiş. Ebû Ya'lâ da Ebû Rafi'den rböyle rivâyet etmiş. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 76). İbn Sa'd (III, 254), hadisi İbn Abbas (radıyallahu anhuma)'dan buna yakın şekilde rivâyet etti.

mem. Hz. Peygamberle arkadaşlığıma gelince onun bana yeteceğini umuyorum' dedi."[518]

1256. İbn Sa'd, Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'den bu kıssayı uzunca rivâyet etmiş, şu eki yapmıştır: "Hz. Ömer, 'Beni oturtun' dedi. Onu oturttuklarında İbn Abbas'a 'Bana söylediklerini tekrar et' dedi. İbn Abbas, söylediklerini tekrar edince Hz. Ömer, 'Böyle olduğuma dair ahirette Allah'ın yanında şahitlik eder misin?' dedi. İbn Abbas (radıyallahu anhuma), 'Evet' dedi, Hz. Ömer buna çok sevindi ve çok mutlu oldu."[519]

f) İbn Ömer ve Misver'in Hz. Ömer'in ölüm esnasında Allah'tan korktuğuna dair hadisi

1257. Ebû Nu'aym, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Ölün döşeğinde iken Hz. Ömer'in başı, benim dizimdeydi. Bana, 'Benim başımı yere koy' dedi. Ben de 'Başının dizim üzerinde olmasıyla yerde olması arasında ne fark var?' dedim. Hz. Ömer, 'Yere koy!' dedi. Ben de başını alıp yere koydum. 'Allah (celle celâlühü), bana merhamet etmese vay benim ve annemin haline!' dedi."[520]

1258. Misverden şöyle rivâyet edilir: "Hz. Ömer hançer darbesini alınca şöyle dedi: Şayet benim yer dolusu altınım olsa Allah'ın azabını görmeden ondan kurtulmak için hepsini verirdim."

LİDERİN KINAYICININ KINAMASINDAN KORKMAMASI

Sâib b. Yezîd'in bu konu hakkında hadisi

1259. Beyhakî, Sâib b. Yezîd'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir adam, Hz. Ömer b. Hattâb'a 'Allah yolunda kınayıcının kınamasından korkmamak mı daha iyi, yoksa kendi nefsimi ibadete vermek mi daha iyi?' diye sordu. Hz. Ömer, 'Müslümanların işlerinden bir işle görevlendirilen kişinin Allah yolunda kınayıcının kınamasından korkmaması gerekir. Tek kalan ise kendisini ıslaha yönelsin, emri altında bulunduğu kişilere nasihat etsin' dedi."[521]

---

[518] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 256.
[519] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 257.
[520] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 52.
[521] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 164.

HALİFENİN HALİFE OLNACAK OLANA VE KOMUTANLARA TAVSİYESİ

Hz. Ebû Bekr'in Hz. Ömer'e tavsiyesi

a) Hz. Ömer'i halife tayin ettiğinde ona tavsiyesi

1260. Taberânî, Malikoğullarından olan Eğar'dan şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer'i halife olarak tayin etmek isteyince Hz. Ömer'e birini gönderip onu çağırdı. Hz. Ömer geldi ve ona şöyle dedi:

İnsanı çok yoracak bir işe atamak için çağırmış bulunuyorum. Allah'a itaat etmed bir kusur etme, çok titiz ol! Ondan korkarak ona itaat et. Takva, insanı muhafaza eder, güvende tutar. Sana hilafeti arz ediyorum, bu işi ancak yapabilenler üstlenir. Kim hakkı emreder, batıl olanı yaparsa, iyiliği emredip münker olanı yaparsa hayallerinin suya düşmesi yakındır ve amelleri de boşa çıkar. Şayet insanların yönetimine geçersen gücün yettiği kadar elini onların kanından, mideni onların malından, dilini onların ırz ve onurundan uzak tut! Güç sadece Allah'ındır."[522]

b) Hz. Ebû Bekr'in ölüm döşeğinde Hz. Ömer'i halife seçmesi ve ona vasiyeti

1261. İbn Asâkir, Sâlim b. Abdillah b. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr ölüm döşeğinde iken şöyle vasiyet etti:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Bu Ebû Bekr Sıddık'ın dünya hayatından çıkıp ayrılmak üzere olduğu, kafirin mü'min, fâcirin takvalı olduğu, yalancının doğru konuştuğu yer olan ahirete göç edip girmek üzere olduğu bir anda yazdığı bir ahittir. Ben kendimden sonra halife olarak Ömer'i bıraktım. Eğer adil olursa ki zannım o yöndedir. Yok, eğer adaleti ters çevirip zülüm ederse ben onu değil, hayrı irade etmiştim. Ğaybı ben bilemem fakat "**Zulmedenler hangi âkibete uğrayacaklarını yakında bileceklerdir**". (Şuarâ: 26/27)

Hz. Ebû Bekr, sonra Hz. Ömer'i çağırması için birini gönderdi ve ona şöyle dedi:

---

[522] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 37. Heysemî: "Eğar denen ravi, Hz. Ebû Bekr'i görmemiştir (yani isnadında inkita vardır), diğer raviler ise sıka kimselerdir."(*Mecma'u'z-zevâid,* V, 198). Hafız el-Munzirî, *et-Terğîb* (III, 15) adlı eserinde "İsnadındaki raviler sıkadır, fakat isnadında inkita vardır' dedi.

"Ey Ömer! Sana buğz eden yine buğz edecektir, seni seven de sevmeye devam edecektir. Bazen hayırlı şeye buğz edilir, günah ise sevilir. Hz. Ömer, 'Benim hilafete ihtiyacım yok, olmak istemiyorum' dedi. Hz. Ömer, 'Fakat onun sana ihtiyacı var. Sen Hz. Peygamber'i gördün, onla arkadaşlık ettin, bizim nefsimizi kendi nefsine tercih ettiğini gördün, öyle ki bazen bize verdiği şeylerden arta kalanı onun ailesine hediye ederdik. Beni de gördün, benimle de arkadaşlık ettin. Ben sadece kendimden önce olan Hz. Peygamber'in izinden gittim. Vallahi uyumadım ki, rüya göreyim, görmedim ki, hayal edeyim. Ben üzerinde olduğum yolda hiçbir zaman sapmadım. Ey Ömer! İyi bil ki, Allah'ın gece istediği bazı hakları var ki, gündüz yapılmasını kabul etmez. Gündüz yapılmasını istediği bazı haklar var ki, gece yapılmasını kabul etmez. Kıyamet günü sevap yükleri ağır olanlar, ancak hakka ittiba ettiklerinden bu hale gelmişlerdir. Sevabı ağır gelenin tartısında hakkın olması çok doğaldır. Kıyamet günü tartıları hafif gelenlerin tartılarının hafif olmasının nedeni onların batıla tabi olmalarıdır. Tartısı ağır gelenin tartısında batılın olması çok doğaldır. Seni önce kendi nefsine, sonra insanlara karşı dikkatli olmakla uyarıyorum. İnsanlar çok aç gözdür, haval ve isyetekleri çok kabarmıştır. Yapacağın küçük hatayı dahi affetmezler. Küçük bir hata yapmaktan dahi kendini koru. Sen Allah'tan korktuğun müddetçe onlar da senden korkacaklardır. Bu sana olan vasiyetimdir. Üzerine selam olsun!"[523]

c) Abdurrahman b. Sabit ve başkası ölüm döşeğinde olan Hz. Ebû bekr'in Hz. Ömer'e sözü hususundaki hadisi

1262. İbn Mubârek, İbn Ebî Şeybe,[524] Hennâd, İbn Cerîr ve Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Abdurrahman b. Sabit, Zübeyd b. Haris ve Mücahid'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr ölüm döşeğinde iken Hz. Ömer'i çağırdı ve ona şöyle dedi:

"Ey Ömer! Allah'tan kork! İyi bil ki, Allah'ın (celle celâlühü) gündüz yapılmasını istediği bazı işler var, bunların gece yapılmasını kabul etmez. Bir de gece yapmasını istediği işler var, bunların gündüz yapılmasını kabul etmez. Farzları kılmadan nafileleri kabul etmez. Kıyamet günü, tartıları ağır gelenlerin tartısının ağır olması onların dünya hayatında hakka ittiba edip tartılarını ağırlaştırmalarından kaynaklanmaktadır. İçine hak doldurulan tartının yarın

---

[523] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 146.
[524] İbn Ebî Şeybe, XIII, 259-260, XIV, 572-573.

ağır gelmesi çok uygundur. Kıyamet günü, tartıları hafif gelenlerin tartılarının hafif olmasının nedeni, onların dünya hayatında batıla ittiba edip tartılarını hafif bırakmalarından kaynaklanmaktadır. İçine batıl konulan tartının yarın hafif gelmesi çok doğaldır. Allah (celle celâlühü), cennet ehlini en güzel amellerle zikretmiş, onların günahlarını es geçip silmiştir. Allah (celle celâlühü), cennet ehlinden bahsedince onlardan olmayacağım diye çok korkuyorum. Allah (celle celâlühü), cehennem ehlini ise en kötü amellerle zikreder, onların iyiliklerini de kabul etmez. Allah (celle celâlühü), bunları zikredince bunlardan olacağım diye çok endişeleniyorum -Hz. Ebû Bekr rahmet ve azab ayetini zikretti- kul, Allah'ın rahmetini uman, azabından da korkan olmalıdır. Allah'tan hak olmayan bir şey istememelidir, onun rahmetinden ümit kesmemeli, eliyle kendini tehlikeye atmamalıdır. Eğer tavsiyemi iyi hafızanda tutar, iyi uygularsan gelecek hayat, senin için sana gelen ölümden daha sevimli olamaz. Yok, eğer tavsiyemi zâyi edersen yaşamayı, ölüme tercih eder, ölümü hiç arzulamazsın ve sen ölmü engeleyecek de değilsin"[525]

---

[525] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 363.

HZ. EBÛ BEKR'İN AMR B. ÂS'A TAVSİYESİ

a) Hz. Ebû Bekr'in Amr'ı Şam'a ordu komutanı olarak gönderdiğinde ona tavsiyesi

1263. İbn Sa'd, Abdullah b. Ebî Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, ordunun Şam'a doğru gitmek üzere toplanmasına karar verdi. Şam'a doğru giden ordunun ilk komutanı Amr b. Âs'dı. Hz. Peygamber, kendisine Eylat[526] üzerinde Filistin'e gitmesini emretti. Amr'ın Medine'den çıkan ordusu üç bin kişiden oluşmaktadı. İçlerinde birçok muhacir ve Ensar bulunuyordu. Hz. Ebû Bekr de onları yolcu etmek için çıktı, Amr b. Âs'ın bineğinin yanında yürüyor, ona tavsiyede bulunuyordu:

"Ey Amr! İşinin ha gizli olanında, ha aşikar olanında Allah'tan kork, ondan hayâ et! Çünkü Allah (celle celâlühü), seni ve yaptığını görür. Gördüğün gibi seni, senden çok daha önce Müslüman olanlara, İslam'a ve Müslümanlara senden çok daha fazla faydası olanlara komutan tayin ettim. Ahiret için çalışanlardan ol, yaptıklarını Allah rızası için yap! Yanında olanlara baba ol, insanların gizli şeyleri ile uğraşma, onların zâhirleri ile yetin! İşinde çok ciddi ve titiz ol, düşmanla karşılaştığında karşılık ver, sakın korkma! Ganimetlere karşı ihanet edenleri cezalandır, ashabına nasihat edince kısa kes, kendi nefsini islah et ki, senle beraber olan insanlar da islah olsun."[527]

b) Hz. Ebû Bekr'in Amr'a ve Velid b. Ukbe'ye mektubu

1264. İbn Cerîr Taberî (IV, 29), Kasım b. Muhammed'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, Amr ve Velid'e şu mektup yazdı. Onlar o sırada Kudâ'a Kabilesinin zekâtlarını toplamakla görevliydiler. Hz. Ebû Bekr, onları gidecekleri yere gidip zekât toplamaları için uğurladı. İkisine de aynı tavsiyede bulundu:

Ha gizli, ha aşikar olsun tüm işlerinizde Allah'tan kork! Kim Allah'tan korkarsa Allah (celle celâlühü), ona bir çıkış kapısı açar ve onu hiç ummadığı yerden rızıklandırır. Kim Allah'tan korkarsa Allah, onun günahlarını affeder ve ona büyük mükâfat verir. Allah'tan korkmak, kulların birbirlerine tavsiyelerin-

---

[526] Şam yolu üzerinde bir şehirdir. Îlât diye meşhurdur.

[527] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 133. Bu hadisi, İbn Asâkir buna yakın bir şekilde rivâyet etmiştir. (*Târîh*, I, 129).

den çok daha hayırlıdır. Allah için bir yola çıkmış bulunuyorsunuz. Sakın dalkavukluk, tefrît, dini ayakta tutan ve işinizin pürüzsüz geçmesinde başrol oynayan faktörlerden gafil kalmak sizi haktan saptırmasın. Ne zayıf olun, ne de haddi aşın, mütedil olun!"[528]

c) Hz. Ebû Bekr'in, Halid b. Velid hakkında Amr b. Âs'a mektup göndermesi

1265. İbn Sa'd, Muttalib b. Sâib b. Ebî Vadâ'a'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr Sıddık, Amr b. Âs'a mektup yazdı:

"Ben, Halid b. Velid'e mektup yazarak sana yardımcı olmasını söyledim. Sana geldiğinde onu güzel karşıla, sakın ona karşı büyüklük taslama, seni ona ve diğerlerine komutan tayin ettim, fakat onsuz bir şey yapma, diğer Müslümanlarla da istişare et, onlara muhalefet etme!"[529]

d) İbn Sa'd'ın, Hz. Ebû Bekr'in Amr'a gönderdiği mektup hususundaki hadisi

1266. İbn Sa'd, Abdulhamîd b. Cafer←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, Amr b. Âs'a şöyle dedi:

Ben, seni yolun üzerinde olan Belî, Uzrâ ve diğer Kudâ'alılara ve oradaki diğer Araplara komutan olarak görevlendirdim. Onları Allah yolunda cihadla görevlendirdi ve onları cihada teşvik etti. Onlardan sana katılmak isteyen olursa onlara binecek binek, azık ver ve onları da aranıza katın. Her kabileyi durumlarına ve mevkilerine göre ayrı ayrı muameleye tabi tut."[530]

e) Hz. Ebû Bekr'in Şurahbîl b. Hasene'ye tavsiyesi

1267. İbn Sa'd, Muhammed b. İbrahim b. Harıs et-Teymî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, Halid b. Sa'îd'i azledince diğer komutanlardan Şurahbîl b. Hasene'ye tavsiyede bulundu ve şöyle dedi:

Halid b. Sa'îd'e bak, ona iyi davran. Vâlî olursa senin üzerinde nasıl davranmasını istiyorsan sen de ona öyle davran. Onun İslam'da nasıl bir mevkide olduğunu biliyorsun. Hz. Peygamber vefat edince Halid onun valisiydi. Ben de onu vali olarak atadım, fakat sonra azledilmesini daha uygun buldum.

---

[528] İbn Cerîr Taberî, *Târîh*, IV, 29. Bu hadisi, İbn Asâkir (*Târîh*, I, 132) Kâsım'dan buna yakın şekilde rivâyet etti.

[529] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 133.

[530] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 133. Bu hadisi İbn Asâkir de rivâyet etmiştir. (et-Tehzîb, I, 129).

Belki bu onun dini için daha hayırlı olur. Yöneticilikte kimseyi gıpta etme. Ben Halid'i istediği komutanın emri altında hizmet etmesi noktasında muhayyer bıraktım, o seni başkasına, amcaoğluna dahi tercih etti. Bir sorun çıkar da Allah'tan korkan ve nasihatçi olan birinin fikrine ihtiyacın olursa ilk önce Ebû Ubeyde b. Carrah ve Mu'âz b. Cebel'den başla, onlarla istişare et, üçüncü istişare ettiğin kişi de Halid b. Sa'îd olsun. Onların yanında nasihat ve sana yararlı şeyler göreceksin. Onlara danışmadan sadece kendi fikrinle hareket etme, onlardan sakın bir şeyler gizli tutma!"[531]

f) Hz. Ebû Bekr Sıddîk'ın Yezîd b. Ebî Süfyan'a tavsiyesi

1268. İbn Sa'd, Haris b. Fadl'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, Yezid b. Ebî Süfyan'ın sancağını bağlayıp komutan tayin ettiğinde şöyle dedi: "Ey Yezîd! Sen, insanlar tarafından hayırla bahsedilen bir gençsin. Bu senin iç dünyanla alakalı bir şeydir. Seni, denemek ve nasıl komutanlık yaptığına, nasıl yöneticilik yaptığına bakmak, seni imtihan etmek için ailenden ayırıp cihada göndereceğim. Eğer görevini güzel ifa edersen sana daha çok görev vereceğim, fakat görevini kötüye kullanırsın seni görevinden azlederim. Seni (azlettiğim) Halid b. Sa'îd'in göreviyle görevlendirdim." Sonra ona yapması gereken şeyler hususunda tavsiyede bulundu: "Ebû Ubeyde b. Carrâh'a karşı iyi davranmanı tavsiye ederim. Onun İslam'daki mevkiini biliyorsun. Hz. Peygamber, onun hakkında '*Her ümmetin güvendiği bir emini vardır. Bu Ümmetin güvendiği kişi Ebû Ubeyde b. Carrâh'dır*' buyurdu. Onun kadir kıymetini ve İslam'daki önceliğini bil. Mu'âz b. Cebel'e dikkat et, onun Hz. Peygamberle beraber katıldığı gazveleri biliyorsun. Hz. Peygamber, onun için '*Mu'âz b. Cebel, ahiret günü bir ok atışı mesafesi kadar âlimlerin önünde yürüyecektir*' buyurdu. Onlar olmadan bir işe sakın kalkışma, onlar senden hayrı esirgemez, seni devamlı hayırlı şeylere sevk ederler." Yezid, 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Onlara iyi davranmam konusunda bana tavsiye de bulunduğun gibi bana da iyi davranmaları konusunda onlara vasiyet de bulun' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Senin için onlara devamlı tavsiyede bulunuyorum' dedi. Yezid, 'Allah (celle celâlühü), sana rahmet etsin, İslam'a harcadığın çabadan dolayı sana hayırlı mükâfatlar versin' dedi."[532]

---

[531] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 70; *Kenzü'l-ummâl*, III, 134.

[532] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 132.

1269. Ahmed, Hâkim ve Mansur b. Şu'be el-Bağdâdî *el-Erba'în* adlı eserinde -hadisin metnine hasen, isnadına ise ğarîb demiştir- Yezîd b. Ebî Süfyan'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, beni Şam'a gönderdiğinde bana şöyle dedi:

Ey Yezîd! Senin çok akraban var, onları idare görevinde tercih edeceğinden endişe ediyorum. Bu senin için en çok korktuğum şeydir. Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *Kim Müslümanların bir görevinde idareci olursa ve birini haksız yere sırf sevdiğinden idareci yaparsa Allah'ın laneti onun üzerine olur. Allah (celle celâlühü), o adamın ne kıldığı farzlarını ne de nafilelerini kabul eder ve sonunda onu cehenneme atar. Kim, Müslüman kardeşinin malını sevdiği bir dostuna verirse Allah'ın laneti onun üzerine olur. (veya Allah'ın onunla olan ahdini ve himayesini bozmuştur' dedi). Allah (celle celâlühü), insanları Allah'a iman edip onun himayesine girmeye davet ediyor. Kim, haksız yere Allah'ın himayesinde olan bir kişinin hakkını çiğnerse Allah'ın laneti onun üzerine olur (veya Allah'ın onunla olan ahdini ve himayesini bozmuştur, dedi)*"[533]

[533]Ahmed, *Müsned*, I, 6; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 93. İbn Kesîr: "Bu hadis, kutub-i Sitte kitaplarında geçmiyor. Galiba Bakiyye'nin hocasından dolayı bu hadisi rivâyet etmemişler. Fakat kalbime gelen bu hadisin sahih olduğudur. Çünkü Hz. Ebû Bekr aynen böyle yaptı ve kendisinden sonra insanların en hayırlısını halife tayin etti." (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 143). Heysemî: "Bu hadisi, Ahmed rivâyet etmiş, isnadında ismi söylenmeyen biri var." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 232).

HZ. ÖMER'İN TAVSİYELERİ

a) Hz. Ömer'in kendisinden sonra halife olacak kişiye vasiyyeti

1270. İbn Ebî Şeybe, Ebû Ubeyd, Ebû Ya'lâ, Nesâî, İbn Hibbân ve Beyhakî Hz. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir:

"Benden sonra gelecek halifeye önce hicret edenlerin kadir kıymetini bilmesini, onlara saygılı olmasını tavsiye ediyorum. Ayrıca muhacirlerden daha evvel memleketlerini hazırlayan ve imana giren Ensar'ı tavsiye ediyorum. Onların iyi olanlarını dikkate alsın, kötü olanlarını da affetsin. Diğer şehirlerde yaşayanlara da iyi davranmasını tavsiye ederim. Onlar, İslam'ın yardımcıları, vergi toplayıcıları ve düşmanı kızdıran kimselerdir. Onlardan ancak fazla olan mallarını onların rızasıyla almasını tavsiye ederim. Göçebe olan arabîlere de iyi davranmasını tavsiye ederim. Onlar, Arapların asil olanları ve İslam'ın çekirdekleridir. Onlardan da mallarının ürünlerini alıp fakirlerine dağıtsın. Allah'ın ve Resulünün ahdini yerine getirmesini tavsiye ederim. Arkalarındaki düşmanla savaşmalarını, Müslümanlara ancak güçleri nisbetinde sorumluluk yüklemesini tavsiye ediyorum."[534]

1271. İbn Sa'd ve İbn Asâkir Kasım b. Muhammed'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb şöyle konuştu: Benden sonra hilâfete geçen kişi, yakın-uzak herkesin onu rahatsız edeceğini bilsin. Ben, kendi hesabıma insanlarla çok mücadele ettim. Şayet bu işi yapmaya benden daha muktedir olan biri olduğunu bilseydim kendimi meydana çıkarıp boynumu vurdururdum. Bu, benim için halife olmaktan daha sevimlidir."[535]

b) Hz. Ömer b. Hattâb'ın Ebû Ubeyde b. Cerrâh'a vasiyyeti

1272. İbn Cerîr, Sâlih b. Keysân'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'in halife olduktan sonra gönderdiği ilk mektup Halid b. Velid yerine ordu komutanlığına tayin ettiği Ebû Ubeyde'ye gönderdiği şu mektuptur:

"Kendisi bâkî olan, onun haricindekiler fânî olan, bizi sapıklıktan hidayete erdiren, karanlıklardan aydınlığa çıkaran Allah'tan (celle celâlühü) korkmanı tavsiye ederim. Seni Halid b. Velid'in ordusuna komutan olarak tayin ettim. Onlara layık şekilde komutan ol. Ganimet elde etmek için sakın Müslümanları

[534] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 578; Ebû Ubeyd, *el-Emvâl, 334; Ebû Ya'lâ, 148; İbn Hibbân, 6917;* Ali el-Muttakî, el-Muntahab, IV, 439.

[535] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 197; *Kenzü'l-ummâl*, III, 147.

helaka sürükleme. Önceden gidip kontrol ettiğin, nasıl olduğunu bildiğin yerler haricinde sakın onları konaklatma. Öncü olarak gönderdiğin grubu kalabalık gönder. Müslümanları tehlikeye atmaktan sakın! Muhakkak ki, Allah (celle celâlühü) seni benle, beni de senle imtihan etmektedir. Gözünü dünyaya dikme, gözünü ona karşı kapat, kalbini de dünya ile meşgul etme! Dünyanın, senden öncekilerini helak ettiği gibi seni de helak etmesine sakın müsaade etme! Onların helak olup yere serildikleri yerleri gördün!"[536]

c) Hz. Ömer'in Sa'd b. Ebî Vakkâs'a tavsiyesi

1273. İbn Cerîr, Seyf←Muhammed ve Talha tariki ile şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Sa'd'ı (radıyallahu anh) çağırmak için birini gönderdi. Hz. Sa'd (radıyallahu anh) da geldi. Hz. Ömer, kendisini Irak üzerine gidecek orduya komutan olarak tayin etti ve şöyle tavsiyede bulundu:

"Ey Sa'd! Ey Vüheyb oğullarından olan Sa'd! Resûlullâh'ın dayısı ve onun arkadaşı olman sakın seni mağrur etmesin! Allah (celle celâlühü), kötülüğü kötülükle silmez. Fakat iyilikle kötülüğü siler. Allah (celle celâlühü) ile bir başkası arasında itaattan başka bir bağ yoktur. İnsanlardan eşraf ile sıradan olanlar arasında Allah katında bir fark yoktur, hepsi eşittir. Allah (celle celâlühü), hepsinin Rabbi, onlar da onun kullarıdır. Ancak afiyet konusunda birbirlerinden üstün olurlar. Allah katında olan nimetlere ancak itaat ile ulaşabilirler. Hz. Peygamber gönderilip bizden ayrılana kadar nasıl muamele ettiğini görmüşsen sen de öyle yap. Ona sıkı bağlan, çünkü iş ona ittibadır. Bu, benim sana olan nasihatımdır. Eğer bu nasihatımı terk eder, yüz çevirirsen amelin boşa gider ve hüsran edenlerden olursun."

Hz. Ömer, Sa'd (radıyallahu anh)'ı uğurlarken çağırdı ve şöyle dedi:

"Seni, Irak üzerine giden orduya komutan olarak tayin ettim. Sana olan vasiyyetimi yerine getir. Sen, zor ve istenmeyen bir görevin başına geldin. Bu işten ancak hak ile kurtulunur. Kendin ve beraberindekiler için hayrı edat edinip hep hayırlı davran, hayırla başlangıç yap! Her adetin bir hazırlığı vardır, hayırlı işlerin hazırlığı da sabırdır. Başına gelen bela ve musibetlere karşı sabırlı ol, sabırlı ol ki, kalbinde Allah korkusu toplansın. İyi bil ki, Allah korkusu iki şeyle toplanır; Allah'a itaat etmekle ve günahlardan sakınmakla. Allah'a itaat eden kişi, dünyadan buğz edip ahireti sevmekle kendisine itaat eden kimsedir. Ona isyan eden ise Allah'a isyan edip dünyayı seven ve

---

[536] Taberî, *Târîh*, III, 434.

ahirete buğz eden kimsedir. Kalpler Allah'ın inşa ettiği hakikat hazineleridir. Bu hakikatlerin bazısı sır, bazısı ise aşikardır. Aşikar olan, Allah'a hamd eden ve onu zemmedenin eşit haklara sahip olmalarıdır. Sır olan ise hikmetin o kimsenin kalbinden diline doğru zuhur etmesi ve insanların ona muhabbet beslemesiyle zuhur eder. İnsanlar tarafından sevilmekten kendini alı koyma! Çünkü peygamberler, Allah'tan insanların kendilerina karşı sevgi beslemeleri için dua etmişler. Allah (celle celâlühü), bir kulu sevince onu insanlara da sevdirir. Bir kuldan buğz ederse o kimseyi insanlara da buğz ettirir. Görevinde beraber olduğun insanların yanındaki menzilinden yola çıkarak Allah (celle celâlühü) katındaki menzilini anlayabilirsin."[537]

d) Hz. Ömer'in Utbe b. Ğazvân'a (radıyallahu anh) tavsiyesi

1274. İbn Cerîr, Abdulmelik b. Umeyr'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Utbe b. Ğazvân'ı Busra'ya doğru gönderirken şöyle dedi:

"Ey Utbe! Seni Hint topraklarına giden orduya komutan tayin ettim. Orası düşmanın kaynadığı bir yerdir. Umuyorum ki, Allah (celle celâlühü) senin galip gelmen için sana yeterli olacak ve onlara karşı sana yardım edecektir. Arfece b. Herseme'yi sana yardımcı olarak göndermesi için Alâ b. El-Hadramî'ye mektup yazdım. Arfece, düşmanla çetin mücadele etmekte ve düşmana karşı iyi tuzaklar kurmaktadır. Arfece, sana geldiğinde ona iyi davran, onla istişare et ve kendine yakın tut. Düşmanı Allah'a davet et, kim icabet ederse sen de imanlarını kabul et. Kim de İslam'ı kabul etmezse aşağılanmış ve zelil olmuş şekilde cizye vermesini emret. Cizye vermeyi de kabul etmezse fırsat vermeden kılıca sarıl. Görevlerini Allah'tan korkarak yerine getir! Kardeşlerine karşı yanlış davranmana sebep olacak kibirden kendini koru![538] Hz. Peygamberle arkadaşlık ettin, onunla zilletten kurtulup izzetli oldun, zayıfken onun vasıtasıyla güçlü oldun. Nihayet düşmana musallat olan ve kendisine itaat edilen bir komutan oldun. Sen söylersin hemen emrin dinlenir, emredersin hemen emrine itaat edilir. Bu görev, seni olduğun daha yüceltip kibirli kılmazsa, emrinde olanlara karşı seni şımartmazsa bu ne güzel bir nimettir! Günahlardan korunduğun gibi kamu malını almaktan da kendini muhafaza et! Senin için endişelendiğim bu iki şeydir. Olmaya ki nimet, aklını başından alıp seni aldatır ve sen de tepe takla cehenneme yuvarlanasın! Seni ve beni

537 Taberî, III, 483.

538 Asılda: "Ahiretini perişan edecek kibirden kendini koru!"

bundan koruması için Allah'a (celle celâlühü) sığınıyorum. İnsanların arzuladığı dünya ortadan kalkınca onlar, Allah'a doğru hızlı şekilde koşarlar. Allah'ı iste, dünyayı isteme ve zâlimlerin düşüp helak olduğu şeylerden sakın!"[539]

e) Hz. Ömer'in Alâ b. el-Hadramî'ye (radıyallahu anh) tavsiyesi

1275. İbn Sa'd, Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb, o sırada Bahreyn'de bulunan Alâ el-Hadramî'ye şu mektubu yazdı:

"Utbe b. Ğazvân'a git, seni onun işiyle görevlendirdim. Unutma ki, Allah'ın kendilerine iyilikler bahşettiği ilk hicret edenlerden olan birinin yanına gidiyorsun. Onu, iffetli, sert ve iyi savaşçı olmadığı için azletmedim, sadece senin bu bölgede Müslümanlara daha yararlı olacağını bildiğim için onu azlediyorum. Utbe'ye yakışır şekilde davran. Senden önce başka birini tayin ettim, fakat oraya varmadan vefat etti. Eğer Allah (celle celâlühü) irade etmişse bu görevle görevlendirilirsin. Yok, eğer Utbe'nin görevde kalmasını irade ederse sana da ölüm yetişecektir. Halk ve görevler sadece âlemin Rabbi olan Allah'ındır. İyi bil ki, Allah'ın dini, indirdiği koruma ile muhafaza edilecektir. Niçin yaratıldığını düşün, onun için çalış, diğer işleri bırak. Dünya geçici, ahiret ise ebedidir. İyiliği arkaya itilip kötülüğü bâkî kalacak şeyler seni meşgul etmesin. Allah'ın gazabından korunmak için yine ona doğru koş. Çünkü Allah (celle celâlühü), dilediği kişinin faziletini kaza ve kaderinde artırır. Allah'ın, ona itaat etme ve azabından kurtulma konusunda bize ve sana yardım etmesini niyaz ediyoruz."

f) Hz. Ömer'in Ebû Musa el-Eş'arî'ye tavsiyesi

1276. Dîneverî, Dabbe b. Mihsan'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb, Ebû Musa el-Eş'arî'ye şu mektubu yazdı:

Emmâ ba'd: Halkın, başkanlara karşı bir nefreti vardır. Bana ve sana karşı böyle bir nefretin olmasından Allah'a sığınalım. Gündüzün bitimine bir saat dahi kalsa had cezalarını uygula! Eğer bir hususta hem Allah için, hem diğer dünya için iki durum ortaya çıkarsa sen Allah (celle celâlühü) katındaki nasibini tercih et, çünkü dünya geçici, ahiret ise ebedidir. Fasık olan kimseleri korku içinde yaşat, onların gücünü kır, onları kendinden uzak tut. Müslüman hastaları ziyaret et, cenazelerinde hazır ol, kapını açık tut, kendin bil fiil onların işleriyle ilgilen. Sen, onlardan birisin. Sadece Allah (celle celâlühü), senin

---

[539] Taberî, *Târîh*, III, 593. Bu hadisi, Ali b. Muhammed el-Medâinî de buna yakın bir şekilde rivâyet etmiştir. (*el-Bidâye*, VII, 48).

yükünü onlara göre daha çok artırmıştır. Bana haber geldi ki, senin ve ailenin giyecekleri, yiyecekleri ve binekleri çok daha kaliteli, diğer Müslümanlarda bunların benzeri yoktur. Ey Allah'ın kulu! Otlak bir vadiden geçmekte olan ve orada olmasındaki tek amacı semizlenmek olan hayvan gibi olmaktan kendini muhafaza et! O hayvanın helak olması ancak semizlenmesinden dolayıdır. İyi bil ki, başkan haddi aşarsa onun himayesinde olan halk da yoldan çıkar. İnsanların en kötüsü, halkın yoldan çıkmasına sebep olan kişidir."[540]

1277. İbn Ebî Şeybe, Dahhâk'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb, Ebû Musa el-Eş'arî'ye şöyle mektup yazdı:

"Emmâ ba'd: İşinde sağlam olmak, bu günün işini yarına bırakmamaktır. Eğer bunu yaparsanız birçok iş üst üste birikir, hangisinden başlayacağınızı bilmezsiniz ve böylece işlerinizi aksatırsınız. Eğer dünya ve ahiret için olan iki iş arasında tercih yapmak zorunda kalırsanız ahiret işini, dünya işine tercih edin! Çünkü dünya geçici, ahiret ise ebedidir. Devamlı Allah'a karşı korku içinde olun. Allah'ın kitabını öğreniniz, çünkü Allah'ın kitabı ilimlerin kaynağı, kalplerin ilkbaharıdır."[541]

---

540 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 149. Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe (*el-Musannef*, XIII, 265) ve Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Sa'îd b. Ebî Burde'den muhtasar olarak rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 209).

541 İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIII, 525; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 208.

ZU'N-NÛREYN OLAN HZ. OSMAN'IN TAVSİYESİ

1278. Fedâilî er-Râzî, Alâ b. Fadl←annesinden şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Osman şehid edilince hazinelerini araştırdılar, kapalı bir sandık buldular. Sandığı açtıklarında bir yaprağa yazılmış şu mektubu gördüler:

"Bu Hz. Osman'ın vasiyyetidir: Bismillâhirrahmânirrahîm. Osman b. Affân, ortağı olmayıp tek olan Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet eder. Cennet haktır, cehennem de haktır. Şüphe götürmeyen bir günde muhakkak ki Allah (celle celâlühü) kabirlerde olan insanları diriltecektir. Çünkü Allah (celle celâlühü), verdiği söze asla muhalefet etmez. Herkes o va'dle yaşar, onunla ölür ve yine onun üzerinde Allah'ın izniyle diriltilir."

1279. Bu hadisi, Nizâmu'l-Mülk[542] de rivâyet etmiş, ve şöyle ek yapmıştır: sayfanın arka kısmında şöyle yazılıydı:

غِنَى النفسِ يُغْني النفسَ حتى يُجلَّها وإنْ غضهَا حَتى يَضُرَّ بها الفَقْرُ

وما عُسْرَةٌ فاصْبِرْ لها إن لقيتها بكائنة إِلا سيتبعها يُسْرُ

ومن لم يقاسِ الدهر لم يعرف الأسَى وفي غَيَر الأيام ما وعد الدهرُ

a) Hz. Ali ve Hz. Osman arasında evinde geçen diyalog

1280. Ebû Ahmed, Şeddâd b. Evs'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Şehid edildiği evinde muhasara altına alındığında çıkıp insanlara şöyle dedi:

"Ey Allah'ın kulları!..."

Hz. Alî'yi gördüm, Hz. Peygamber'in sarığını sarmış, kılıcını da kuşanıp evinden çıktı. Önünde Hz. Hasan ve Abdullah b. Ömer'in de içinde bulunduğu Ensar ve muhacirlerden oluşan bir grup sahabe vardı. Evi kuşatan insanlara saldırıp onları yardılar. Sonra Hz. Osman'ın huzuruna girdiler ve Hz. Alî, Hz. Osman'a 'Es-Selamu Aleyk ey mü'minlerin emiri! Hz. Peygamber, İslam görevi ile görevlendirildiğinde dinden yüz çevirenler, dine doğru yönelenlere darbe indirmiştir. Allah'a and olsun! Bu insanların, seni öldürmek istediklerini görüyorum. Bize emret de onlarla savaşalım' dedi.

[542] Muhibbu't-Taberî, *er-Riyâdu'n-Nadra fî Menâkibi'l-Aşara*, II, 133.

Hz. Osman da şöyle dedi: "Allah'ın ve benim kendi üzerinde bir hakkı bulunduğunu düşünen herkese yemin verdiriyorum ki, benim yüzümden bir hacamat şişesi kadar da olsa kan dökülmesin! Ayrıca benim için kimse kanını dökmesin!" dedi. Hz. Alî yine önceki sözünü tekrar etti. Hz. Osman da aynen cevap verdi. Hz. Alî'nin evin kapısında çıktığını gördüm, 'Ey Allah'ım! Sen biliyorsun ki, biz var gücümüzü sarfettik' diyordu. Sonra Mescide girdi, namaz vakti geldi. Eshab, kendisine 'Ey Ebû'l-Hasan! Öne geç, insanlara namaz kıldır' dedi. Hz. Alî, 'İmam muhasara altında iken size namaz kıldıramam. Ben tek namaz kılacağım' dedi ve tek başına namaz kılıp evine geçti. Hz. Alî'nin oğlu, kendisine yetişti ve 'Ey babacığım! Vallahi evine zorla baskın yaptılar' dedi. Hz. Alî, 'İnnâ lillâh ve innâ lillâhi raci'ûn. And olsun! Onlar Osman'ı öldürmüştür' dedi. İnsanlar, 'Ey Ebû Hasan! Osman nerededir?' dedi, Hz. Alî de 'Vallahi cennettedir' dedi. 'Öldürenler nerededir?' diye sordular. Hz. Alî, 'And olsun! Cehennemliktirler' sözünü üç defa tekrar etti."[543]

b) Ebû Seleme b. Abdirrahman'nın bu husustaki hadisi

1281. Ebû Ahmed, Ebû Seleme b. Abdirrahman'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Katâde ve başka biri Hz. Osman'ın huzuruna girdi. Hz. Osman o sırada muhasara altındaydı. Hacca gitmek için izin istediler, Hz. Osman da izin verdi. 'Bu kimseler gâlip olurlarsa kimle beraber olalım' diye sordular. Hz. Osman, 'Cemaattan ayrılmayınız' dedi. 'Seni mağlup eden kimseler, büyük cemaati teşkil ederlerse o zaman kimle beraber olalım?' diye sordular. Hz. Osman, 'Cemaatla beraber olun, nerede olursa olsun' dedi. Hz. Osman'ın huzurundan çıktık, kapıda Hz. Osman'ın huzuruna girmek üzere olan Hz. Hasan ile karşılaştık. Ne diyeceğini dinlemek için onla beraber Hz. Osman'ın yanına döndük. Hz. Hasan, Hz. Osman'a selam verdi, sonra 'Ey mü'minlerin emiri! Emret, ne istersen' dedi. Hz. Osman, 'Ey kardeşimin oğlu! Geri dön, Allah'ın emri gelene kadar da otur' dedi. Hz. Hasan'la beraber huzurundan çıktık. Çıkarken tam girmek üzere olan İbn Ömer ile karşılaştık. Ne diyeceğini dinlemek için onla da beraber bir daha girdik. İbn Ömer, Hz. Osman'a selam verdi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Hz. Peygamberle beraber oldum, onu dinledim, ona itaat ettim. Sonra Hz. Ebû Bekr ile beraber oldum, onu dinledim, ona itaat ettim. Sonra Hz. Ömer ile beraber oldum, onu dinledim, ona itaat ettim. Onun üzerimde hem babalık, hem de hilafet hakkını

---

[543] el-Muhibbu't-Taberî, er-Riyâdu'n-Nadra fî Menâkibi'l-Aşara, II, 128.

gözettim. Ey mü'minlerin emiri! Şimdi önünde boynum bükük şekilde emrini bekliyorum, dilediğini emret!' dedi. Hz. Osman, 'Ey Ömer ailesi! Allah (celle celâlühü), size iki defa hayırlı mükâfatlar versin. Kanın akıtılmasına ihtiyacım yoktur' dedi."[544]

c) Hz. Ebû Hüreyre'nin bu husustaki hadisi

1282. Ebû Amr, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Osman evinde muhasara altında iken ben de onunla beraberdim. Bizden birine ok atıldı ve 'Ey mü'minlerin emiri! Savaşma zamanı geldi, onlar bizden birini vurdular' dedim. Hz. Osman, 'Hemen elindeki kılıcı atmanı söylüyorum. Sadece benim canım isteniyor, ben de kendi nefsimi siper edip mü'minleri koruyacağım' dedi. Hz. Ebû Hüreyre anlatıyor: "Öyle deyince ben de kılıcımı attım, halen nerde olduğunu bilmiyorum."[545]

---

[544] el-Muhibbu't-Taberî, er-Riyâdu'n-Nadra fî Menâkibi'l-Aşara, II, 128.
[545] el-Muhibbu't-Taberî, er-Riyâdu'n-Nadra fî Menâkibi'l-Aşara, II, 129.

HZ. ALÎ B. EBÎ TALİB'İN İDARECİLERE TAVSİYESİ

a) Hz. Alî'nin bazı idarecilere gönderdiği mektup

1283. Dîneverî ve İbn Asâkir Muhacir el-Âmirî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Alî b. Ebî Talib, şehirlerde görevli olan bazı ashabına şöyle mektup yazdı:

"Emmâ ba'd: Halk ile temasını sakın kesme! İdarecilerin, halk ile teması kesmesi sıkıntılara yol açar, halkın durumu hakkında az bilgiye sebep olur. Halktan temas kesilince idarecilerden onlara bilgi gelmez ve önde gelen kimse onların yanında küçük görülmüş olur, basit insanlarda yanlarında tazim edilmiş olur, güzel şey çirkin, çirkin olan güzel bir şeymiş gibi algılanır, hak batıl ile karıştırılır. Vâlî, bir insandır, halkın kendisinden gizlediği şeyleri bilemez. Sözlerin üzerinde alametler yok ki, doğru olanı yalan olandan ayıklayabilsin. Halk ile tamasın gevşek olması, hakların içine girip haklı olanı çıkarmaya engel olur. Sen iki kişiden birisin: 1) Ya sen haklıya hakkını vermede çok cömertsin ve bundan dolayı da hakkını vereceğin kimse kalmamıştır veya çok güzel ahlaklı birisindir. 2) Ya da halka hakkını vermekte cimri birisin. İnsanlar da senden ve senden bir şey istemekten hızlı bir şekilde ümidini kesmiştir. Hâlbuki insanların ihtiyaçlarının çoğu sana karanlık sıkıntısı vermeyecek ve insaf talebi olmayacak kadar masrafsızdır. Sana anlattığım şeylerden istifade et. Allah'ın izniyle payına düşen hak ve doğrulukla yetin!"[546]

b) Hz. Alî'nin Bazı Vâlîlere mektubu

1284. Dîneverî ve İbn Asâkir el-Medâinî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Alî b. Ebî Tâlib, bazı valilere şöyle mektup yazmıştır:

"Yavaş ve dikkatli ol! Ecelin gelmiş, amellerin sana arz edilmiş, o yerde mağrur eyvahlar çekiyor, hakkı zâyî eden tövbe etmek istemekte ve zâlim ise bir daha dünyaya dönmek istemekte olan ahiret hayatını düşün, öyle hareket et!"[547]

c) Ukberâ'ya gönderilen memuruna vasiyeti

1285. İbn Zencûyeh, Sakîf kabilesinden olan bir adamdan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Alî b. Ebî Talib, Ukberâ denen yere beni Vâlî olarak tayin etti. O yerin ahalisi yanımdayken bana dedi ki: 'Irak ahalisi, aldatan bir mil-

---

[546] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 58.

[547] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 58.

lettir, sakın seni aldatmasınlar! Onlardan alacağın vergiyi de eksiksiz al!' sonra bana 'Akşama bir daha yanıma gel' dedi. Yanına döndüğümde şöyle dedi: "Önceden sana söylediklerimi onlar duysunlar diye söyledim. Sakın para için onlara kırbaçla vurmayasın, sakın onları ayakta bekletmeyesin, sakın onlardan koyun, keçi ve sığır almayasın! Biz sadece onlardan "Afvu" almakla emrolunduk. Avfu nedir, bilir misin? Avf, gücün yettiği kadarını vermekdtir."[548]

1286. Beyhakî de bu hadisi rivâyet etmiş, hadiste şöyle demiştir: "Hz. Alî, zekât memuruna 'Sakın vergiden dolayı onların yiyeceğini, yazlık ve kışlık elbiselerini, çalıştırdıkları hayvanlarını satıp hakkını almaya çalışma! Onlardan vergi istediğinde sakın onları ayakta bekletme!' dedi. Memur anlatıyor: Ben de 'Ey mü'minlerin emiri! O zaman yanından ayrıldığım gibi bomboş gelirim' dedi. Hz. Alî, 'Gittiğin gibi boş dönsen dahi böyle yap! Yazıklar olasıca! biz sadece Avfu almakla emrolunduk, yani ihtiyacından fazla olan şeyi almakla emrolunduk' dedi."

---

[548] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 166.

HALKIN BAŞKANLARA NASİHAT ETMESİ

a) Sa'îd b. Âmir'in mü'minlerin emiri Hz. Ömer'e nasihatı

1287. İbn Sa'd ve İbn Asâkir Mekhûl'den[549] şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından olan Sa'îd b. Âmir b. Hizyim el-Cumahî, Ömer b. Hattâb'a 'Ben sana tavsiyede bulunmak istiyorum' dedi. Hz. Ömer de 'Evet, bana tavsiyede bulun!' dedi. Sa'îd de şöyle dedi: "İnsanlar hakkında karar vermede Allah'tan korkmanı tavsiye ederim. Allah için hakkı yapmakta insanlardan korkma, söz ve amelin ters düşmesin. En hayırlı söz, fiil ile tasdik edilendir. Bir konuda iki ayrı hüküm verme, çünkü o zaman işlerin karışır, haktan saparsın. Delil sahibine hak ver ki, kararında isabet etmiş olup kurtuluşa eresin. Allah (celle celâlühü), sana yardım etsin, sorumlu olduğun halkı senin ellerinle islah etsin. Yüzünü ve hükmünü, Allah'ın kendilerine karşı sorumlu olmakla seni görevlendirdiği kimselere çevir, yakın bir Müslüman olması veya uzak olması önemli değildir. Kendi nefsin ve ailen için istediğini onlar için de iste! Kendi nefsin ve ailen için istemediğin şeyleri onlar için de isteme! Hak uğrunda vereceğin mücadeleye dal, Allah için kınayıcının kınamasından korkma!"

Hz. Ömer, 'Buna kimin gücü yeter?' dedi. Sa'îd, 'Senin gibilerin gücü yeter. Allah (celle celâlühü), kimi Muhammed'in ümmetine halife olarak görevlendirmişse ve sonra da o halife ve Allah (celle celâlühü) arasına bir şey girmemişse işte bu halife bunu başarır' dedi."[550]

b) Abdullah b. Bureyde'nin bu husustaki hadisi

1288. İbn Rahûyeh, Hâris, Müsedded ve Ebû Ya'lâ –hadise sahih demiştir- Abdullah b. Bureyde'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb, heyet geldiği için insanları topladı ve 'Kapıcısı[551] İbn Arkam'a 'Hz. Muhammed'in ashabına bak, insanlardan evvel onları çağır, sonra onlardan sonra gelenleri çağır' dedi. İnsanlar da Hz. Ömer'in huzuruna girdi, onun önünde dizildiler ve Hz. Ömer onlara baktı. Hz. Ömer, kürkü parçalanmış, iri bir adama gözü ilişti ve ona işaret ederek gelmesini istedi, adam da geldi. Hz. Ömer, üç defa 'Eee söyle!' dedi. Adam da üç defa 'Eee sen söyle!' dedi. Hz.

---

[549] Asılda Makhûl b. Sa'îd şeklinde tahrif edilmiş şekilde gelmiştir. *(B).*

[550] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz,* IV, 390.

[551] Asılda Zeyd b. Arkam şeklinde tahrif edilmiştir. *(B).*

Ömer de 'Üff, kalk!' dedi. Adam da kalkıp gitti. Sonra el-Eş'ar kabilesine mensup birine baktı –adam, beyaz tenli, zayıf biri, kısa boylu ve ağır biriydi- ona işaret edip gelmesini istedi, adam da geldi. Hz. Ömer, adama 'Eee söyle!' dedi, adam 'Eee sen söyle!' dedi. Hz. Ömer, yine 'Eee söyle!' dedi. Adam da 'Ey mü'minlerin emiri! Bir konu aç ki, konuşalım' dedi. Hz. Ömer de 'Üff, kalk! Senin koyun çobanına[552] bir faydan olmaz' dedi. Hz. Ömer baktı, beyaz tenli, zayıf birini gördü. Hz. Ömer ona işaret etti ve adam geldi. Hz. Ömer, 'Eee söyle!' dedi. Adam da sıçradı, Allah'a hamd ve sena etti, vaaz etti ve şöyle dedi:

"Sen, bu ümmetin işiyle görevlendirildin. Bu ümmetin, halkın işlerinde ve kendi nefsin için Allah'tan kork! Sen hesaba çekileceksin ve bunlardan dolayı sorguya çekileceksin. Sen yanında emanet bırakılan bir emanetçisin. Üzerindeki emaneti hakkıyla yerine getirmen gerekir ve unutma, emeğin miktarınca ücretini alacaksın."

Hz. Ömer, 'Halife olduğum günden beri senden başka bana doğruyu konuşan olmadı. Kimsin sen?' dedi. Adam da 'Ben Rabî b. Ziyâd'ım' dedi. Hz. Ömer de 'Muhacir b. Ziyad'ın kardeşi mi?' dedi. Adam da 'Evet' dedi. Hz. Ömer, bir ordu hazırladı ve başına el-Eş'ar kabilesine mensup adamı komutan tayin etti ve sonra şöyle dedi: Rabî b. Ziyad'a dikkat et! Eğer söylediğinde sadık biri ise bu konuda sana yardımcı olacaktır, onu komutan olarak tayin et, on gün boyunca sana gelmesin, sen de onun işini kontrol et ve bana onun yaşayışı hakkında mektup yaz, sanki ben onu komutan olarak tayin etmişim gibi davran' dedi. Sonra Hz. Ömer, 'Hz. Peygamber, bize şöyle dedi: *Benden sonra sizin için en korktuğum şey, yaldızlı konuşan münafıktır'* dedi."[553]

c) Ebû Ubeyde ve Mu'âz'ın Hz. Ömer'e mektubu ve onun da onlara mektubu

1289. Ebû Nu'aym,[554] Muhammed b. Sûka'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Nu'aym b. Ebî Hind'e geldim, bana bir sahîfe çıkarıp gösterdi, sahîfede şöyle yazıyordu:

"Ebû Ubeyde b. Cerrâh ve Mu'âz b. Cebel'den Ömer b. Hattab'a: Selâmun aleyk emmâ ba'd: Biz eskiden beri senin kendi nefsinle uğraşmayı

---

[552] Hz. Ömer kendisini kastediyor. Yani senin gibi biri benim gibi bir çobana faydası olmaz.
[553] İbn Hacer, el-Metâlibuul-âliye, III, 90-92; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 36.
[554] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 237.

önemsediğine şahid oluyoruz. Sen, ümmetin kırmızı tenli olsun, siyah tenli olsun hepsini idare etme işiyle görevlendirildin. Önünde hem asil hem alçak, hem dost, hem de düşman insanlar oturuyor. Her birine âdil davranılması gerekir. Bir kendine bak, sen bu durumda nasılsın? Biz, seni yüzlerin zelil olacağı, kalplerin kupkuru olacağı, bütün delillerin, melikin getirdiği deliller karşısında yok olacağı günle uyarıyoruz. İnsanlar, o melikin karşısında zelil olacaktır. İnsanlar, onun merhametini rica eder, azabından da korkarlar. Biz, âhir zamanda bu ümmetin idaresi hususunda zâhirde kardeşliğin içte ise düşmanlığın baş göstereciğini düşünüyoruz. Mektubumuzun, kasdettiğimiz gibi anlaşılmamasından Allah'a sığınıyoruz. Biz, mektubu sırf sana nasihat olsun diye yazdık. Es-Selâmu aleyk."

Hz. Ömer de onlara şöyle mektup yazdı:

"Ömer b. Hattâb'dan Ebû Ubeyde ve Mu'âz'a... ikinizi de selam olsun! Emmâ ba'd: mektubunuz bana ulaştı. Nefsimle uğraşmayı önemsediğimi, ümmetin kırmızı tenli olsun, siyah tenli olsun hepsini idare etme işiyle görevlendirildiğimi, önünde hem asil hem alçak, hem dost, hem de düşman insanlar oturuyor olduğunu, her birine adil davranılması gerektiğini söylemişsiniz. Bir kendine bak, sen bu durumda nasılsın ey Ömer! diye yazmışsınız. Hilafet konusunda Allah'ın yardımı olmadan Ömer'in hiçbir gücü ve kuvveti yoktur. Bana mektup yazıp önceki ümmetlerin uyarıldığı şeylerle beni uyarmışsınız. Ezelden beri gece ve gündüzlerin değişmesi insanların ömrü ile beraber olur. gece ve gündüzün değişmesi, uzak olan her şeyi yakınlaştırır, her yeni olan şeyi çürütür, söz verilen her va'di yerine getirir. Nihayetinde insanlar ahiretteki cennet ve cehennem menzillerine giderler. Bana mektup yazıp bu ümmetin idaresi konusunda ahir zamanda insanlar her ne kadar zahirde kardeşliği izhar etse de içlerinde düşmanlığı barındıracaklar diye uyarmışsınız. Siz, o kimseler değilsiniz. Bu zaman da bahsettiğiniz zaman değildir. Bu dönemde insanlarda korku ve ümit hakimdir. İnsanların ümitli olması, aralarındaki dünya selahı içindir. Ayrıca mektubunuzun kasdınızın dışında başka şekilde algılanması konusunda Allah'a sığındığınızı yazmışsınız. Siz, bu mektubu bana nasihat olsun diye yazmışsınız ve doğru yazmışsınız. Bana mektup göndermeyi bırakmayınız, sizden müstağni kalamam. İkinize de selam olsun."[555]

---

555 Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe (*el-Musannef*, XIII, 266-267) ve Hennâd bu lafızla rivâyet etmiş. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 209). Heysemî: "Taberânî de hadisi rivâyet etmiş,

EBÛ UBEYDE B. CARRÂH'IN VASİYYETİ

a) Ürdün'de vefatı sırasında Müslümanlara vasiyeti

1290. Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivâyet edilir: Ebû Ubeyde (radıyallahu anh), Ürdün'de tâûn hastalığına yakalandığında yanında olan Müslümanları çağırdı ve şöyle dedi:

Size öyle bir vasiyette bulunacağım ki, onu kabul ederseniz asla hayırdan ayrılmazsınız; namazınızı kılın, Ramazan orucunu tutun, zekâtınızı verin, hacca gidin, ümrenizi yapın, birbirinize hayırlı tavsiyelerde bulunun, yöneticilerinize nasihat edin, onları aldatmayın. Dünya sizi meşgul etmesin, kişi bin yıl dahi yaşasa gördüğünüz bu hâlime düşmekten kurtuluşu yoktur. Allah (celle celâlühü), insanoğullarına ölümü vacip kılmıştır, onlar muhakkak ki öleceklerdir. İnsanların en akıllısı Rabbine en çok itaat eden ve ahiret günü için en çok çalışan kimsedir. Allah'ın selamı ve rahmeti üzerinize olsun. Ey Mu'âz b. Cebel! İnsanlara namaz kıldır!"

Ebû Ubeyde sonra ruhunu teslim etti. Mu'âz da kalktı ve şöyle dedi:

"Ey insanlar! Günahlarınızdan dolayı Allah'a tövbe edin. Kim, Allah'a (celle celâlühü) tövbe etmiş halde ulaşırsa Allah (celle celâlühü) illa onun günahını affeder. Kimin üzerinde borç varsa onu ödesin. Çünkü kişi borcu karşılığında rehin olur. Kim, kardeşinden küs olarak sabahlamışsa hemen gidip kardeşini bulsun ve barışsın. Müslüman olan kişinin, kardeşinden üç günden fazla küs kalması düşünülemez. Ey Müslümanlar! Öyle birinin ölümüyle acı çekiyorsunuz ki, ondan daha iyi kalpli, kötülüktan daha uzak, insanları daha çok seven, ondan daha çok nasihat eden bir başkasını görmedim. Ona rahmet dileyin ve onun üzerine kılınacak cenaze namazında hazır olun."[556]

---

isnadındaki raviler bu sahifeye kadar sıka kimselerden oluşmuştur." (*el-Kebîr*, XX, 45; *Mecma'u'z-zevâid*, V, 214).

[556] el-Muhibbu't-Taberî, er-Riyâdu'n-Nadra fî Menâkibi'l-Aşara, II, 129.

HALİFE VE İDARECİLERİN HAYAT HİKÂYESİ

Hz. Ebû Bekr'in hayatı

a) Hilafete öncesi ve sonrası

1291. İbn Sa'd, İbn Ömer, Hz. Âişe, İbn Müseyyeb ve başkasından şöyle rivâyet etmektedir –bazısının hadisi bazısıyla karışmıştır-: "Hz. Peygamber'in ruhunun kabzedildiği hicri 11. Senesinin Rabîu'-evvel ayının 12. günü olan pazartesi Hz. Ebû Bekr Sıddık'a bey'at edildi. Evi, Sünh denen yerde Haris b. Hazrecoğullarından olan hanımı Habîbe bt. Hârice b. Zeyd b. Ebî Züheyr'in yanındaydı. Yünden yapılmış bir odada yaşıyordu. Medine'deki evine taşınana kadar başka bir şeyi yoktu. Kendisine bey'at edildikten sonra altı ay daha orda kaldı. Yaya olarak sabah namazına Medine'ye geliyordu. Bazen de atına biner gelirdi. Üzerinde izar ve kırmızı renkte bir rıdası vardı. Öyle Medine'ye gelir ve insanlara namaz kıldırırdı. Yatısı namazı kıldırdığında Sunh'da oturan ailesinin yanına giderdi. Hazır olunca kendisi namaz kıldırırdı, olmadığında ise Ömer b. Hattâb namaz kıldırırdı. Cuma günü gündüzün başında Sunh denen yerde olurdu, başını ve sakalını boyardı. Sonra Cumanın ilk vaktinde gider ve insanlarla Cuma namazı kılardı.

Hz. Ebû Bekr, tüccar biriydi. Her gün sabahtan pazara gider alış veriş yapardı. Kendisine ait bir koyun sürüsü vardı. Onları otlatırdı, genellikle kendisi bil fiil çıkar, otlatırdı, bazen de başkasına otlatırdı. Mahallenin koyunlarını kendisi sağardı. Hilafet için kendisine bey'at edildiğinde mahalleden bir kız çocuğu, 'Artık evimizin koyunları sağılmayacak' dedi. Hz. Ebû Bekr bunu duydu ve 'Hayır, ömrüme and olsun! Koyunlarınızı sizin için sağacağım. Umuyorum ki, şu an yüklendiğim bu görev, önceki ahlak yapımı ve davranışımı değiştirmeyecektir' dedi. Hz. Ebû Bekr devamlı onların koyunlarını sağardı. Hz. Ebû Bekr, bazen mahalle kız çocuklarına 'Ey kız! Köpüklü sağmamı mı istersin, köpüksüz mü?' derdi. Kız çocuğu bazen 'Köpüklü olsun' bazen de 'Köpüksüz olsun' derdi. Kız çocuğu nasıl isterse öyle yapardı. Hz. Ebû Bekr bu halde altı ay Sunh mahallesinde kaldı. Sonra Medine'ye evini taşıdı, orda kalıp işlerini yürüttü. Hz. Ebû Bekr, 'Hayır, vallahi ticaret insanların işini islah etmiyor, ikisi beraber yürümüyor. İnsanların idaresi için sadece o işle ilgilenmem, insanların durumunu kontrol etmem gerekir. Fakat aile efradımın geçimi için de bir şeyler gerekir' dedi ve ticareti bıraktı. Beytü'l-Mal'dan günlük olarak kendisine ve ailesine yetecek kadar maaş bağladı. Hacca gidiyor, ümre

yapıyordu. Bir sene boyunca kendisine düşen maaş miktarı altı bin dirhemdi. Ölüm döşeğinde iken 'Beytü'l-Mal'dan bize verilen malları geri verin, o Müslümanların malından bir şey harcamak istemiyorum. Falan falan yerdeki arazimi, Müslümanların malından bana maaş olarak verilene mukabil olarak Müslümanlara (vakıf olarak) bırakıyorum. Bu mallar kendisinden sonra halife olan Hz. Ömer'e verildi. Vasiyeti gereği geri verilen şeyler, (arazi ile beraber) bol süt veren bir deve, kılıçları cilalayan bir köle ve beş dirhem değerindeki bir kadife parçasıydı. Hz. Ömer, 'Hz. Ebû Bekr böyle yapmakla kendisinden sonra gelen halifeleri zora sokmuştur' dedi.

Râvîler şöyle anlatır: Hz. Ebû Bekr, hac farizası için hicri 11. Senesinde Hz. Ömer b. Hattab'ı kafile başkanı tayin etti. Sonra Hz. Ebû Bekr, hicri 12. Senesinin Recep ayında ümre yaptı. Mekke'ye kuşluk vaktinde ulaştı. Hemen evine geldi, babası Ebû Kuhâfe'de evin kapısı önünde oturuyordu. Yanında bazı delikanlı gençler vardı, onlarla konuşuyordu. Ta ki kendisine 'Bak oğlun geldi' denildi. Babası hemen ayağa kalktı, Hz. Ebû Bekr de bineği çöktürmeden binek ayakta iken hemen indi ve 'Ey babacığım! Sen kalkma!' dedi. Sonra babasını karşıladı, yanında durdu, babası Ebû Kuhâfe'nin alnından öptü. Babası onun gelişine çok sevindiğinden sevinç gözyaşını tutamadı. Mekke'ye Attâb b. Esîd, Süheyl b. Amr, İkrime b. Ebî Cehl, Haris b. Hişam (radıyallahu anhum) geldi. Hz. Ebû Bekr'in yanına gelip kendisine selam verdiler. Hepsi musafahalaştı. Onlar Hz. Peygamber'den bahsettiklerinde Hz. Ebû Bekr ağlamaya başladı. Sonra Ebû Kuhâfe'ye selam verdiler. Ebû Kuhâfe, 'Ey Atîk![557] Bu cemaatla iyi geçin, bunlarla ilgilen' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Ey babacığım! Güç ve kuvvet yalnız Allah'ındır. Öyle bir işle görevlendirdim ki, Allah'ın yardımı olmazsa bu görevi kaldırmama ne gücüm, ne de kuvvetim vardır' dedi.

Hz. Ebû Bekr, sonra eve girdi ve yıkandı. Akabinde evden çıktı, ashab da onun peşine takıldı, Hz. Ebû Bekr bunu kabul etmedi ve onlara 'Siz yolunuza devam ediniz' dedi. İnsanlar onla karşılaşıp onun önünde yürüyorlardı ve onu Hz. Peygamber'e yakınlığıyla övüyorlardı, Hz. Ebû Bekr de ağlıyordu. Böyle Kâ'be'ye kadar devam etti. Rıdasını sırtına attı ve rüknü selamladı, sonra Kâ'be'yi yedi defa tavaf etti, iki rekât namaz kıldı. Sonra da evine doğru dönüp gitti. Öğle vakti olunca yine evinden çıktı ve yine Kâ'be'yi tavaf etti,

---

557 Hz. Ebû Bekr'in ismidir. Annesinin çocukları ölüyordu. O da Hz. Ebû Bekr ölümden azat olsun diye Atîk ismini taktı.

Dâru'n-Nedve'ye yakın bir yerde oturdu ve 'Yapılan bir zülümden dolayı şikâyeti olan var mı, bir hak talep eden var mı?' dedi. Kimse hak talap etmek için gelmedi. İnsanlar, valilere hayırlı övgüler yağdırdı. Sonra ikindi namazını kıldı. Namazdan sonra oturdu, insanlar da onla vedalaştı. Hz. Ebû Bekr de Medine'ye geri dönmek için hareket etti. Hac vakti gelince Hz. Ebû Bekr, hicri 12. Senesinde hac görevini yerine getirmek için insanlarla beraber hacca gitti. Haccı ifrad[558] yaptı. Medine'de yerine Osman b. Affan'ı (radıyallahu anh) vekil bıraktı."[559]

---

[558] Yani ümresiz sadece hac görevini yerine getirdi.

[559] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 185-187. İbn Kesîr: "Hadisin bu siyakı hasendir. Başka tariklerle birçok şahidi vardır. Bu gibi hadisleri insanlar kabul eder ve kabul ederek alır."

HZ. ÜMEYR B. SA'D EL-ENSARÎ'NİN KISSASI

a) Humus'a Vâlî olarak atadığında durumu ve Hz. Ömer'in sözü

1292. Ebû Nu'aym[560] Abdulmelik b. Harun b. Antara←babası←babası←Ümeyr b. Sa'd el-Ensârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, kendisini Humus'a vali olarak gönderdi. Bir yıl kaldı, kendisinden hiç haber gelmedi. Hz. Ömer, kâtibine 'Ümeyr'e mektup yaz, and olsun! Onun bize ihanet ettiği kanaatindeyim' dedi. Mektupta şöyle yazılıydı:

"Bu mektubum sana ulaştığı gibi buraya doğru hareket et! Geldiğinde Müslümanların ganimetinden getirebildiğin kadar ganimeti de beraberinde getir."

Hz. Ümeyr de mektubu alır almaz, büyük kabını aldı, içine azığını ve tabağını bıraktı, su kabını boynuna attı, asasını da aldı. Sonra Humus'dan yaya olarak yola çıktı ve Medine'ye geldi. Medine'ye vardığında rengi solmuş, yüzü toz duman içinde, saçları da uzamıştı. Hz. Ömer'in huzuruna vardı ve 'Ey mü'minlerin emiri! Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun' diye selam verdi. Hz. Ömer, 'Nedir bu durumun?' dedi. Ümeyr, 'Durumumda ne görüyorsun ki! Sıhhatımın yerinde olduğunu, kanımın temiz olduğunu görmüyor musun? Yanımda dünya var, fakat onu boynuzundan tutup peşimden çekiyorum' dedi. Hz. Ömer, 'Yanında ne var, ne getirdin?' dedi. Hz. Ömer, onun mal getirdiğini sanıyordu. Ümeyr, 'Yanımda bir büyük bir kabım var, içine azığımı koyuyor, yemek yiyeceğim tabağımı koyuyor, onun içinde başımı ve elbisemi yıkıyorum. Su kırbasında da abdest suyumu ve içecek suyumu taşıyorum. Asama ise yaslanıyorum, düşman çıkınca onla mücadele ediyorum. And olsun! Dünya benim metaımın peşinden geliyor' dedi. Hz. Ömer, 'Yaya mı geldin?' dedi. Hz. Ümeyr, 'Evet' dedi. Hz. Ömer, 'Sana binmen için hayrına bir binek verecek kimse yok muydu?' dedi. Hz. Ümeyr, 'Kimse vermedi, ben de istemedim' dedi. Hz. Ömer, 'Yanından geldiğin kimseler ne kötü Müslümandır!' dedi. Ümeyr, kendisine 'Ey Ömer Allah'tan kork! Allah (celle celâlühü), bizi gıybetten alıkoydu. Onları sabah namazı kılarken görüyordum' dedi.

---

[560] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 247-250.

Hz. Ömer, 'Seni nereye göndermiştim?' Taberânî'nin rivâyetinde 'seni gönderdiğim yer neresidir, neler yaptın?' diye sordu. Hz. Ümeyr, 'Ey mü'minlerin emiri niye bu soruyu sordun?' dedi. Hz. Ömer, 'Subhânellâh!' dedi. Ümeyr, 'Seni üzeceğimden endişe etmemiş olsam hiç anlatmazdım. Beni gönderdin, ben de şehire gittim. Şehrin önde gelen salih insanlarını topladım, onları vergi memuru olarak tayin ettim. Onlar her ne zaman vergileri topladılarsa ben de verilmesi gereken yerlere verdim. Eğer sana düşen bir şey olsaydı onu da sana getirirdim' dedi. Hz. Ömer, 'Bize bir şey getirmedin mi?' dedi. Hz. Ümeyr, 'hayır' dedi. Hz. Ömer de 'Ümeyr'in görev kararnamesini yenileyin' diye emir verdi. Hz. Ümeyr, 'Hayır, istemiyorum. Ne senin, ne senden sonra gelen bir başkasının emrinde çalışmak istemiyorum. And olsun! Kendimi günahlardan koruyamadım, koruyamayacağım da. Bir Hıristiyan'a bir defasında 'Allah seni rezil etsin!' dedim. Ey Ömer! Bana sunduğun budur işte. Benim en kötü ve hayırsız günlerim sen halife olduktan sonra senle beraber benim görev aldığım günlerdir' dedi. Huzurundan çıkmak için müsaade istedi, Hz. Ömer de müsaade etti. Evine döndü. Evi ile Medine arası birkaç mil uzaklıkta idi.

Hz. Ömer, Ümeyr (radıyallahu anh) dönüp gidince 'Onun ihanet ettiğini düşünmüştüm' dedi. Haris adında bir adama yüz dinar verdi ve 'Yabancı bir misafir gibi Ümeyr'in evine git, eğer durumunun iyi olduğunu belirten bir şey görürsen geri dön, yok, sıkıntıda olduğunu görürsen bu yüz dinarı kendisine ver' dedi. Haris geldi, bir de baktı ki, Ümeyr oturmuş duvarın dibinde gömleğini bitlerden temizliyor. Haris, ona selam verdi. Ümeyr, kendisine 'Buyrun otur, Allah sana rahmet etsin' dedi. Haris de geçip evde oturdu. Ümeyr, sonra kendisine 'Nerden geldin?' diye soru sordu. Haris, 'Medine'den' dedi. Ümeyr, 'Müminlerin emiri nasıldı?' dedi. Haris, 'Durumu iyi' dedi. 'Müslümanlar nasıl?' diye sordu. Haris, 'Onlar da iyi' dedi. 'Halife had cezalarını uyguluyor mu?' diye sordu. Haris, 'Evet, uyguluyor. Oğlu kötü bir yaptığı için (Abdurrahman ismindeki oğlu içki içmişti) oğluna had cezası vurdu, ve o darbelerden dolayı oğlu öldü' dedi. Hz. Ümeyr, 'Ey Allah'ım! Ömer'e yardım et! Onun sana çok sevgi beslediğini biliyorum' dedi. Haris onun yanında üç gün misafir kaldı. Yanlarında biraz arpadan başka bir şey yoktu. O arpayı sadece misafir için hazırlıyorlar, kendileri ise aç geceliyorlardı, öyle ki dayanacak güçleri kalmadı. Ümeyr, Haris'e 'Sen bizi aç bıraktın, eğer gitmeyi düşünüyorsan git artık' dedi. Haris, dinarları çıkardı, ona verdi ve 'Bunları sana mü'min-

lerin emiri yolladı, bununla ihtitacını giderirsin' dedi. Ümeyr bağırdı ve 'Bunlara ihtiyacım yok!' dedi ve geri verdi. Hanımı, kendisine 'İhtiyacın olursa kullanırsın, ihtiyacın olmazsa vermen gereken yerlere verirsin' dedi. Hz. Ümeyr, 'Vallahi onları içine koyacağım bir şeyim dahi yok' dedi. Hanımı da zırhın alt kısmını yırttı, ona bir bez parçası verdi, o da dinarları onun içine koydu. Hz. Ümeyr, sonra evden çıktı ve o dinarları şehid ve fakir çocukları dağıttı. Hz. Ümeyr dönüp geldi, elçi kendisine de bu paradan bir şeyler verir sandı. Hz. Ümeyr, elçiye 'Benden mü'minlerin emirine selam söyle!' dedi.

Haris, Hz. Ömer'e geri döndü. Hz. Ömer, 'Ne gördün?' diye sordu. Haris, 'Ey mü'minlerin emiri! Kötü durumda olduğunu gördüm' dedi. Hz. Ömer, 'Dinarları ne yaptı?' diye sordu. Haris, 'Bilmiyorum' dedi. Hz. Ömer, ona mektup yazdı ve 'Bu mektubum eline geçer geçmez, elinden bırakmadan gel' dedi. Hz. Ömer'e gelip huzuruna girdi. Hz. Ömer, kendisine 'Dinarları ne yaptın?' diye sordu. Ümeyr, 'Ne yaptıysam yaptım, niye soruyorsun?' dedi. Hz. Ömer, 'Allah şahidim olsun ki, ne yaptığını söyleyeceksin' dedi. Ümeyr de 'Ahiret azığım olsun diye verdim' dedi. Hz. Ömer, 'Allah (celle celâlühü), sana rahmet etsin!' dedi. Kendisine verilmesi için iki vasak buğday ve iki elbise emretti. Hz. Ümeyr, 'Buğdaya ihtiyacım yok, evde iki sa' arpa bırakıp geldim. Bunu yiyip bitirene kadar Allah (celle celâlühü) rızkımızı gönderir' dedi. Buğdayı almadı. Fakat elbise için 'Falan adamın annesinin elbisesi yoktur' dedi ve elbiseleri alıp evine döndü. Hz. Ümeyr eve döndükten kısa bir süre sonra vefat etti. Allah (celle celâlühü), ona rahmet etsin. Vefat haberi Hz. Ömer'e ulaşınca çok üzüldü ve ona Allah'tan rahmet diledi. Hz. Ömer, ashabı ile beraber çıkıp Bakî'u'l-Ğarkad mezarlığına doğru yürüyordu, arkadaşlarına 'Herkes bir hayalini dilesin' dedi. Biri, 'Ey mü'minlerin emiri! Çok malım olsun ve bu malımla Allah (celle celâlühü) rızası için birçok köle azat etmeyi isterdim' dedi. Bir başkası, 'Ey mü'minlerin emiri! Çok malım olsun ve o malımı Allah (celle celâlühü) yolunda sarfetmek isterdim' dedi. Bir başkası, 'Allah'ın bana öyle bir güç vermesini isterdim ki, zemzem suyunu kuyusundan çıkarıp Kâ'be'yi tavaf edenlere su dağıtaydım' dedi. Hz. Ömer, 'Müslümanların işlerinle Ümeyr b. Sa'd gibi birinin bana yardımcı olmasını isterdim' dedi."[561]

---

[561] Taberânî de hadisi bu lafızla Ümeyr b. Sa'd'dan rivâyet etmiş. Heysemî: "Hadisin isnadında Abdulmelik b. İbrahim b. Antara var, bu zat metruk biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 384). Heysemî böyle demiştir, fakat doğru olan isnadında Abdulmelik b. Harun b. Antara var, rical

HZ. SA'ÎD B. ÂMİR B. HİZYEM EL-CUMAHÎ'NİN KISSASI

a) Humus'ta Vâlî iken hayatı

1293. Ebû Nu'aym,[562] Halid b. Ma'dân'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Humus şehrinde bize Sa'îd b. Âmir b. Hizyem el-Cumahî'yi (radıyallahu anh) vâlî olarak atadı. Hz. Ömer b. Hattab, Humus'a gelince 'Ey Humus ahalisi! Vâlînizi nasıl biliyorsunuz?' dedi. Halk ondan şikayetçi oldu. Humus ahalisine, valilerden çok şikayetçi olduklarından küçük kûfe deniyordu. Humus ahalisi, 'Dört şeyden şikayetçiyiz; güneş tam yükselmeden işinin başına geçmiyor' dedi. Hz. Ömer, 'Bu, büyük bir hata, başka ne var?' dedi. 'Gece hiç kimseyi kabul etmez' dediler. 'Bu da büyük bir hatadır, başka ne var?' dedi. 'Ayın bir günü hiç içimize çıkmaz, evine kapanır' dediler. 'Bu da büyük bir hata, başka ne var' dedi. 'Bazı günler titreme tutup bayılıyor, hiç işlerine bakamıyor' –yani ölecek gibi oluyor- dediler.

Hz. Ömer, vâlîyi ve ahâliyi topladı ve 'Ya Rabbim! Ona olan husnu zannımı yanlış çıkarma! Vâlîniz hakkında ne şikâyette bulunuyorsunuz?' dedi. Onlar da 'Güneş yükselmeden işinin başına geçmiyor' dediler. Vâlî olan Hz. Sa'îd de 'Vallahi bu konuda konuşmak istemiyorum. Benim evde yardımcım yok. Ben hamuru yoğuruyorum, sonra tam kıvamına gelene kadar oturuyorum, sonra da ekmek yapıyorum, akabinde abdest alıp evden çıkıyorum' dedi. Hz. Ömer, 'Başka ne şikayetiniz var?' dedi. Onlar da 'Geceleri kimseyi kabul etmiyor' dedi. Hz. Ömer, Vâlîye 'Sen ne diyeceksin?' diye sordu. Vâlî, 'Bunu da söylemek istemiyorum. Gündüzümü insanlara, gecemi ise Allah'a ayırıyorum' dedi. Hz. Ömer, 'Başka ne şikayetiniz var?' diye sordu. Onlar da 'Ayın bir gününde hiç içimize çıkmıyor' dedi. Hz. Ömer, 'Buna ne diyeceksin?' diye sordu. Vâlî de 'Elbisemi yıkayacak bir yardımcım yok, değiştirecek başka elbisem de yok. Ben de elbisem kuruyana kadar bekliyorum, sonra ovalayıp akşama doğru onların yanına çıkıyorum' dedi. Hz. Ömer, 'Başka ne şikayetiniz var?' diye sordu. Onlar da 'Bazı günler kendisini titreme alıyor, ölecek gibi oluyor ve iş görmüyor' dedi. Hz. Ömer, kendisine 'Buna ne cevap vereceksin' dedi. Vâlî de sebebini şöyle anlattı: Habîb el-Ensârî (radıyallahu anh), Mekke'de şehid edildiğinde ben de yanında hazır bulunuyordum.

---

kitaplarında da böyle gelmiştir. Bu hadisi İbn Asâkir, Muhammed b. Müzâhim tariki ile uzunca, bazı ziyadelerle bu mealde rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 79).

[562] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 245-246.

Kureyş'liler, onun etini kesip hurma dalının üstüne koyuyorlardı ve 'Şu an Muhammed'in senin yerinde olmasını ister misin?' diyorlardı. Habîb (radıyallahu anh) ise 'Vallahi şu an ben, ailemin içinde çoluk çocuğumun arasında bulunmayı Muhammed'in ayağına bir diken batmasına değişmem' dedi ve 'Ya Muhammed!' diye seslendi. Bu olayı ve ona yardım etmediğimi hangi gün hatırlasam –o zaman henüz müşrik ve büyük olan Allah'a iman etmemiştim- Allah'ın (celle celâlühü) beni asla affedeceğini düşünmüyorum ve bundan dolayı bu baygınlık beni tutuyor' dedi. Hz. Ömer, 'Ferasetimi yanlış çıkarmayan Allah'a hamd olsun!' dedi. Hz. Ömer, kendisine verilmek üzere bin dinar gönderdi ve 'Bunla ihtiyacını gider' dedi. Valinin hanımı sevinerek 'Senin çalışmana ihtiyaç bırakmayan Allah'a hamd olsun' dedi. Vâlî, hanımına 'Bundan daha hayırlı bir şeye sarfetmemizi istemez misin? Bu paraları, öyle birine verelim ki, bizim en muhtaç olduğumuz anda bize versin' dedi. Hanımı da 'Tamam' dedi. Vâlî de ailesinden güvendiği birini çağırdı, paraları birkaç keseye koyarak ona verdi. Sonra 'Falan aileden olan dul kadına, falan aileden olan falan yetime, falan aileden olan falan fakire, falan ailenin falan hastasına verirsin' dedi. Paralardan küçük bir altın parçası yanında kaldı. Hanımına 'Bunu da sen infak et' dedi. Vâlî sonra kendi işinin başına döndü. Hanımı, 'Bize bir hizmetçi tutmayacak mısın? Ne oldu o paralara' dedi. Vali, 'Çok muhtaç olduğumuz bir zaman bize gelecektir (ahireti kastediyor)' dedi."

b) Ebû Hüreyre'nin kıssası

1294. Ebû Nu'aym, Sa'lebe b. Ebî Malik el-Kurazî'den şöyle rivâyet edilir: "Ebû Hüreyre (radıyallahu anh), sırtında bir kucak odun olduğu halde çarşıdan geçiyordu. Ebû Hüreyre o zaman halife olan Mervân'ın vekiliydi. Bana 'Ey İbn Ebî Malik! Başkana yol ver!' dedi. Ben de 'Bu kadar yeter, geçebilirsin' dedim. O yine bana 'Başkana yolu aç' dedi, sırtında da odun vardı."[563]

[563] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 385.

8. BÖLÜM

ASHABIN ALLAH YOLUNDA İNFAKI

Hz. Peygamber ve ashabı malları ve Allah'ın onlara verdiği şeyleri nasıl infak ederlerdi, Allah'ın razı olduğu yerler, nasıl insanlara infak onlar için kendilerine infak etmekten daha sevimli olabilirdi, kendilerinin de ihtiyacı olmasına rağmen nasıl olur da başkasını kendisine tercih ederlerdi?

HZ. PEYGAMBER VE ASHABININ İNFAK ETME ARZUSU VE BUNA TEŞVİK ETMELERİ

Hz. Peygamber'in infaka teşvik etmesi

a) Cerîr'in (radıyallahu anh) bu husustaki hadisi

1295. Müslim, Nesâî ve başkası Cerîr'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Gündüzün ilk vakitlerinde Hz. Peygamberle beraberdik. Yalın ayaklı, yünden yapılmış çizgili elbise giymiş (veya aba giymiş), kılıçlarını kuşanmış bir topluluk geldi. Geneli, bilakis hepsi Mudar ahalisindendi. Hz. Peygamber, onlarda ördüğü fakirliği görünce rengi-benzi değişti. Sonra çıktı ve Hz. Bilal'e ezan okumasını emretti, Bilal de ezan okudu, kâmet getirdi. Hz. Peygamber de namaz kıldırdı, hutbe verdi ve şöyle dedi:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾

"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir." (Nisâ: 1).

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللهَ إِنَّ اللهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır." (Haşr: 18).

Her biriniz, bir dinar, bir dirhem, bir elbise, bir sa' buğday veya bir sa' hurma versin. Sonunda 'Bir hurmanın parçası dahi olsa verin!

Ensar'dan bir sahabî elleriyle taşıyamayacağı kadar büyük bir torba ile gedi, nerdeyse torbayı taşıyamıyordu. Sonra insanlar birbiri peşinden bir şeyler getirdi. Yemek ve elbise olmak üzere iki öbek oluştuğunu ve bundan dolayı Hz. Peygamber'in yüzünün sevinçten altın gibi parladığını gördüm. Hz.

Peygamber, '*Kim, İslam'da güzel bir yol açarsa hem kendi yaptığı iyiliğin mükâfatı, hem de ondan sonra o fiili yapan insanların mükâfatlarından hiç eksiklik olmadan mükâfatı aynen kendisinede verilecektir. Kim, İslam'da kötü bir yol açarsa hem kendi yaptığı kötülüğün günahını, hem de ondan sonra o günahı işleyenlerin günahlarından hiç eksiltme olmadan aynen kendisine de yüklenir*' buyurdu."[564]

b) Hz. Cabir'in bu husustaki hadisi

1296. Hakim –hadise sahih demiştir- Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Benî Amr b. Avf kabilesine Çarşamba günü geldi... '*Ey Ensar topluluğu!*' dedi, onlar da 'buyur ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber de '*Siz cahiliyye döneminde Allah'a ibadet etmiyor, fakat zayıf insanları taşıyor, mallarınızı güzel yerlerde harcıyordunuz, misafirleri güzel ağırlıyordunuz. Sonra Allah (celle celâlühü), sizi İslam ve elçisi ile onurlandırdı. Sizi bunlarla onurlandırdıktan sonra mı mallarınızı biriktirmeye başladınız. Mallarınızı infak ediniz, çünkü insanların yediğinde, yırtıcı hayvanların ve kuşların yediğinde mükâfat vardır*' buyurdu. Hz. Peygamber'in bu sözünden sonra orda bulunan Ensar'dan her biri insanlar ve hayvanlar yesin diye bahçelerinde otuzar kapı açtılar."[565]

c) Hz. Peygamber'in cömertliğin fazileti ve cimriliğin kötülüğü hususundaki hutbesi

1297. İbn Asâkir, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, ilk hutbesini irad etmek için minbere çıktı, Allah'a hamd ve sena etti, sonra şöyle dedi:

Ey insanlar! Muhakkak ki, Allah (celle celâlühü), size din olarak İslam'ı seçti. İslam'ı cömertlikle ve güzel ahlakla beraber güzelleştirin. Cömertlik, cennetten bir ağaçtır, dalları dünyaya kadar uzanmıştır. Sizden bir kimse cömert olursa cömertlik ağacının dalını tutmuş olur, Allah (celle celâlühü), bundan dolayı onu cennetine koyar. İyi bilin ki, cimrilik, cehennem ağaçlarından bir ağaçtır. Dalları da dünyaya uzanmıştır. Sizden bir kimse cimri olursa cehennemin cimri ağacına tutunmuş olur ve sonunda Allah (celle

---

[564] Müslim, III, 86, 87; Nesâî, V, 75; Tayâlisî, 670, Tirmizî, 2675; İbn Mâce, 203; Munzirî, *et-Terğîb*, I, 53. Hz. Peygamber'in infaka teşvik hakkında hadisi geçti.
[565] Hâkim, *Müstedrek*, IV, 133.

celâlühü), o kimseyi cehenneme koyar. Hz. Peygamber iki defa 'Cömertlik Allah'tandır, cömertlik Allah'tandır' buyurdu."[566]

HZ. PEYGAMBER VE ASHABININ İNFAKI

a) Hz. Ömer'in bu husustaki hadisi

1298. Tirmizî, Hz. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'e gelip Hz. Peygamber'den bir şeyler istedi. Hz. Peygamber de '*Vereceğim bir şey yok, fakat benim adıma bir şeylar al, elime bir şey geçtiği gibi borcumu öderim*' dedi. Hz. Ömer, 'Ya Resulallâh! O adama veriyorsun, fakat Allah (celle celâlühü), gücünün yetmediği şeyle seni sorumlu tutmuyor ki' dedi. Hz. Peygamber, Hz. Ömer'in sözünü beğenmedi. Ensar'dan biri, 'Ya Resulallâh! İnfak et, arş sahibi olan Allah'ın malını azaltacağından endişe etme!' dedi. Hz. Peygamber gülümsedi, adamın sözünden dolayı Hz. Peygamber'in mutluluğu yüzünden okunuyordu. Hz. Peygamber '*İşte ben bununla emrolundum*' buyurdu."[567]

b) Hz. Cabir'in bu husustaki hadisi

1299. İbn Cerîr, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'e gelip kendisinden bir şeyler vermesini istedi, Hz. Peygamber de verdi. Sonra başka biri gelip bir şeyler istedi, ona da vereceğine dair söz verdi. Hz. Ömer kalktı ve 'Ya Resulallâh! Senden bir şey istendi ve sen de verdin. Sonra bir daha istendi, yine verdin. Sonra bir daha istendi bu kez vereceğine dair söz verdin. Sonra bir daha istendi, sen yine (olmadığı için) söz verdin' dedi. Hz. Peygamber, sözünden hoşnut olmadı gibi. Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî (radıyallahu anh) kalktı ve 'Ya Resulallâh! Sen infak et, Arş sahibin olan Allah'ın azaltacağından endişe etme!' dedi. Hz. Peygamber de '*İşte ben bunla emrolundum*' dedi."[568]

---

[566] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 310.

[567] Tirmizî, eş-Şemâil, III, 310; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VI, 56. Bu hadisi ayrıca Bezzar, İbn Cerîr, el-Harâitî *Mekârimu'l-Ahlak* adlı eserinde, Sa'îd b. Mansur rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 42). Heysemî: "Bu hadisi Bezzâr rivâyet etmiş, isnadında İshak b. İbrahim el-Huneynî var, cumhur kendisine zayıf demiş, İbn Hibbân ise "sıka biridir, fakat hata yapmaktadır" demiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 242).

[568] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 311).

c) Hz. Peygamber'in Bilal'e infak etme emrini verdiği hadis

1300. Bezzâr -hasen bir isnadla- ve Taberânî İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Bilal'in yanına girdi, yanında biraz hurma vardı ve 'Bilal! Bu da nedir?' dedi. Hz. Bilal de 'Bunu misafirlerin için hazırlıyorum' dedi. Hz. Peygamber, '*Korkarım ki, bu cehennem ateşinin dumanı olur. Ey Bilal! İnfak et, arş sahibi olan Allah'ın azaltacağından endişe etme!*' buyurdu."[569]

d) Hz. Enes'in, Hz. Peygamber ve hizmetçisi arasında geçen hadisi

1301. Ebû Ya'lâ, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'e yemesi için üç kuş hediye edildi. Yemesi için bir tanesini hizmetçisine verdi. Ertesi gün olunca kuşu yemesi için alıp Hz. Peygamber'e getirdi. Hz. Peygamber de '*Yarın için bir şey saklama diye uyarmamış mıydım! Allah (celle celâlühü), her yarının rızkını verir*' buyurdu."[570]

e) Hz. Ömer ve insanlar arasında artan mal hususunda geçen olay ve Hz. Ali'nin bu husustaki sözü

1302. Ahmed,[571] Ebû'l-Bahterî←Hz. Alî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, insanlara 'Bu ganimet malından arta kalanı ne yapayım' diye sordu. İnsanlar, 'Ey mü'minlerin emiri! Seni meşgul ettik; ne ailene, ne sanatına ne de ticaretinle ilgilenebildin, bu arta kalan senin olsun' dedi. Hz. Ömer, bana (Hz. Alî'ye) 'Sen ne diyorsun?' dedi. Ben de 'Ne yapman gerektiğini söylediler' dedi. Hz. Ömer, 'Sen de fikrini söyle!' dedi. Ben de 'Niye yakin bildiğini zanna çeviriyorsun'[572] dedi. Hz. Ömer de 'Söylediğini isbat etmen gerekir' dedi.

Hz. Alî anlatıyor: Ben de 'Tamam, vallahi isbatlarım. Hz. Peygamber'in seni zekât toplaması için görevlendirdiğini hatırlıyor musun? Sen, Abbas b. Abdilmuttalib'in yanına gittin, sana zekâtını vermemişti ve aranızda bazı olaylar geçmişti. Bana gelip 'Benle beraber Hz. Peygamber'e gel de Abbas'ın

---

569 *Keşfu'l-estâr*, 10300. Bu hadisi, Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Abdullah'tan buna yakın bir şekilde rivâyet etmiştir. Ebû Ya'lâ ve Taberânî ise Ebû Hureyre'den hasen bir isnadla rivâyet etmiştir. (Munzirî, *et-Terğîb*, II, 174).
570 Heysemî: "İsnadındaki raviler sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 241).
571 Ahmed, *Müsned*, I, 94.
572 Yani senin hakkın olmadığını kesin bilmene rağmen neden zanmış gibi istişare ediyorsun.

yaptığını anlatalım' dedin. Beraber Hz. Peygamber'in yanına gittik ve onu üzgün halde bulduk. Üzgün olduğundan bir şey demeden geri döndük. Ertesi gün olunca yine gittik, bu kez neşeli olduğunu gördük ve Abbas'ın yaptığını anlattın. Hz. Peygamber de sana '*Amcanın, baba gibi olduğunu bilmiyor musun?*' dedi. Sonra ilk günkü üzüntüsünü, ikinci günkü neşesini sorduk, Hz. Peygamber, '*İlk gün geldiğinizde yanımda zekât malından arta kalan iki dinar vardı ve bendeki üzüntü ve sıkıntı da bu yüzdendi. Bu gün geldiğinizde ise onları verilmesi gereken yerlere gönderdiğim için sevinçliyim*' buyurdu.

Hz. Ömer de Hz. Alî'ye 'Evet, doğru söyledin. Bunu bil ki, hem dünyada, hem ahirette sana teşekkür edeceğim' dedi."[573]

f) Mal, Müslümanlar arasında taksim edilince Hz. Ömer ve Hz. Alî arasında cereyan eden kıssa

1303. Bezzâr,[574] Talha b. Ubeydillah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'e bazı mallar getirildi, o da Müslümanlar arasında malı taksim etti ve az bir miktar arttı. Hz. Ömer ne yapayım diye insanlarla istişare etti. İnsanlar da 'İhtiyacın olunca kullanırsın' dedi. Hz. Alî ise susmuş, hiç konuşmuyordu. Hz. Ömer, 'Ey Ebû Hasan! Neden konuşmuyorsun?' dedi. Hz. Alî de 'İnsanlar ne yapacağını zaten söyledi' dedi. Hz. Ömer, 'Sen de bana fikrini söyle' dedi. Hz. Alî de 'Allah (celle celâlühü), bu zekât malının nereye sarf edileceğini zaten belirtmiş. Bahreyn'den Hz. Peygamber'e mal geldiğini söyledi. gece olduğundan dolayı Hz. Peygamber, malı Müslümanlara dağıtamamıştı. Namazlarını mescitte kılıyordu. Hz. Peygamber, malı dağıtana kadar yüzünde sıkıntının devam ettiğini gördüm' dedi.

---

[573] Bu hadisi ayrıca Ebû Ya'lâ, ed-Davrakî, Beyhakî ve Ebû Davud (?) rivâyet etmiştir. Hadiste Ebû'l-Bahterî ve Hz. Alî arasında inkita vardır. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 39). Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Ebû'l-Bahterî'den bu mealde rivâyet etmiştir. Heysemî: "Hadisi, Ahmed rivâyet etmiş, isnadındaki raviler sahîh hadis ravileridir. Ebû Ya'lâ ve Bezzâr da rivâyet etmiştir. Fakat Ebû'l-Bahterî, hadisi ne Hz. Alî'den, ne de Hz. Ömer'den işitmiş ve bundan dolayı hadis mürsel ve sahîhtir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 338). Aslında Heysemî'nin kullandığı bu cümlede zıtlık vardır. Çünkü hadis mürsel ise sahih olamaz. Ancak sahabînin mürseli sahih olabilir. Çünkü sahabî yine adil olan bir sahabîyi düşürünce hadise zarar vermez, çünkü düşen de sıka ve adil biridir. Ama sahabînin mürseli haricindeki mürseller zayıftır. Fakat zayıf olsa dahi Ebû Hanife ve İmam-ı Malik ilk üç karnın mürsel hadislerini kabul etmişler.

[574] Bezzâr, *el-Behru'z-zehhâr*, II, 100.

Hz. Ömer de Hz. Alî'ye 'Kesinlikle bu malı sen dağıtacaksın' dedi. Hz. Alî malı taksim etti ve bana (hadisin râvîsi olan Talha'ya) da o maldan yüzsekiz (108) dirhem düştü."[575]

g) Ümmü Seleme'nin Hz. Peygamberle beraber malın infakı hakkındaki hadisi

1304. Ahmed ve Ebû Ya'lâ[576] Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün yanıma geldi, yüzünün rengi değişmişti. Hastalıktan öyle olmuş diye endişe ettim. 'Ya Resulelah! Neden yüzün solmuş?' dedim. Hz. Peygamber, '*Dün bana yedi dinar getirildi, bu gece bu dinarlar yatağımın bir köşesinde iken sabahladım da ondan rahatsızım*' buyurdu." Bir başka rivâyette '*Bize bu dinarlar verildi, fakat henüz infak etmediğimizden bu hale düştüm*' buyurdu."[577]

h) Sehl b. Sa'îd'in bu husustaki hadisi

1305. Taberânî, –isnadındaki râvîler sıka ve sahih (Müslim ve/veya Buhârî) hadis râviîleridir- Sehl b. Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında yedi dinar vardı, bunları Hz. Âişe'nin yanına bırakmıştı. Hastalanınca '*Ey Âişe! Altınları Hz. Alî'ye gönder de dağıtsın*' dedi, sonra bayıldı, Hz. Aîşe Hz. Peygamberle meşguldu, Hz. Peygamber de bunu birkaç defa tekrar etti. Her defasında Hz. Alî'ye gönder, diyor ve bayılıyor, Hz. Aişe'de onla ilgilendiği için gönderemiyordu. Nihayet o dinarlar Hz. Alî'ye gönderildi ve Hz. Alî onları dağıttı. Hz. Peygamber, pazartesi gecesi hastalığı şiddetlendi, ölümle burun buruna geldi. Hz. Âişe de Hz. Peygamber'in bir eşine kandiline yağ koysun diye kandilini gönderdi. O gün kandilimiz için bize halis yağ hediye edildi. Hz. Peygamber, bu gece ölümle burun buruna geldi." [578]

1306. Ahmed, Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, ölüm döşeğinde iken yanımdaki altını sadaka verememi emretti. Sonra ayıldı ve '*Ne yaptın, sadaka olarak verdin mi?* dedi. Ben de 'Senle meşgüldüm'

---

[575] Heysemî: Hadisin isnadında Haccâc b. Arta var, bu zat müdellis biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 239).

[576] Ahmed, *Müsned*, VI, 293; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 7017.

[577] Ahmed, VI, 293; Ebû Ya'lâ, 7017. Heysemî: "İsnadındaki raviler sahîh hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 238).

[578] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr, 5990.* İbn Hibban, bu hadisi Sahîh adlı eserinde Hz. Âişe'den bu mealde rivâyet etmiş. (*et-Terğîb*, II, 178).

dedim. Hz. Peygamber de '*Hemen onları getir!*' buyurdu.Hz. Aişe de altınları getirdi yedi (veya dokuz) taneydi –kaç tane olduğu hakkında şüphe eden Ebû Hazım'dır- Hz. Âişe dinarları getirince Hz. Peygamber, '*Muhammed, bu altınlarla beraber Rabbiyle buluşursa hali nice olur!*' buyurdu."[579]

ı) Ubeydullah b. Abbası'ın malın infakı hakkındaki hadisİ

1307. Bezzâr, Abdullah b. Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Zerr (radıyallahu anh), bana 'Ey kardeşimin oğlu! Ben Hz. Peygamber'in yanında elini tutmuştum, bana '*Ey Ebû Zer! Uhud kadar altın ve gümüşüm olsa ölmeden hepsini Allah yolunda harcamak isterim. Allah ile karşılaştığım bir kîrat kadar dahi altınım kalsın istemem*' buyurdu. Ben de 'Ya Resulallâh! Bir kantar altının olsa da mı dağıtırdın?' dedi. Hz. Peygamber, '*Ey Ebû Zer! Ben en azına diyorum sen ise en çoğunu diyorsun. Ben ahireti istiyorum, sen ise dünyayı istiyorsun. Evet bir kırat dahi bırakmazdım*' buyurdu, bunu üç defa tekrar etti."[580]

i) Hz. Osman'ın huzurunda Hz. Ebû Zerr ve Hz. Ka'b arasında cereyan eden kıssa

1308. Ahmed, Ebû Zerr'den(radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Zer, Hz. Osman'a geldi, huzuruna girmek için izin istedi, Hz. Osman da izin verdi ve Ebû Zerr elinde asasıyla içeri girdi. Hz. Osman, 'Ey Ka'b! Abdurrahman vefat etti, ardında mal bıraktı, ne dersin?' dedi. Ka'b (radıyallahu anh), 'Eğer malına düşen zekâtını vermişse bırakmasında bir beis yoktur' dedi. Ebû Zerr (radıyallahu anh), asasını kaldırdı, Ka'b'a vurdu ve şöyle dedi: Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: "*Bu dağ kadar altınım olsa hepsini allah için infak ederdim ve kabul da edilirdi. Geriye sadece altı ukiyye bırakırdım. Ey Osman! Allah (celle celâlühü) şahidim olsun ki, bunu Hz. Peygamber'den üç defa duydum*' dedi. Hz. Osman da 'Evet, doğrudur' dedi."[581]

---

[579] Heysemî: "Hadisi Ahmed birkaç isnadla rivâyet etmiştir. bir isnadındaki raviler sahîh hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 240). Beyhakî (VI, 356) ise hadisi Hz. Âişe'den buna yakın bir şekilde rivâyet etmiştir.

[580] *Keşfu'l-estâr*, 3657. Taberânî, bu hadisi buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. Heysemî: "Bezzâr'ın isnadı hasendir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 239).

[581] Ahmed, *Müsned*, I, 239. Heysemî: "Hadisi Ahmed rivâyetmiş, isnadında İbn Lahî'a var, çoğu alim onu zayıf görmüştür. Bu hadisi ayrıca Ebû Ya'lâ rivâyet etmiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 239).

1309. Bu hadisi, Beyhakî Ğazvân b. Ebî Hâtim'den uzunca (mutavvelen) rivâyet etmiş, .hadiste şöyle denmiştir: Hz. Osman, Hz. Ka'b'a (radıyallahu anh) 'Ey Ebû İshak! Bir malın zekâtı verilirse artık o malda sahibine bir beis var mıdır?' dedi. Hz. Ka'b da 'Hayır, bir beis yoktur' dedi. Ebû Zerr (radıyallahu anh) kalktı, yanında asası vardı ve asayla Ka'b'ın başına bir darbe indirdi, sonra da şöyle dedi: Ey Yahudi kadının oğlu! Malının zekâtını verse artık malında bir hak yoktur diyorsun, hâlbuki Allah (celle celâlühü) şöyle buyuruyor: **"(Ashab) Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler."** (Haşr: 9). **"Onlar, kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler." "Mallarında, belli bir hak vardır, Sâile ve mahrûma(vermek için)."** (Me'âric: 24, 25). Ebû Zerr (radıyallahu anh), bunları ve bunlara yakın Kur'ân'dan ayetler okumaya başladı."[582]

j) Hz. Ömer'in hadisi ve Hz. Ebû Bekr'in infakta önde olduğuna dair sözü

1310. Ebû Davud, Tirmizî –hadis hasen ve/veya sahihtir- Dârimî, Hakim, Beyhakî, Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde ve başkaları Hz. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün sadaka vermemizi emretti. Tam da malımın olduğu bir zamana denk gelmişti. Eğer Ebû Bekr'i geçeceksem bu gün geçerim, dedim. Malımın yarısını alıp sadaka olarak getirdim. Hz. Peygamber, '*Ailene ne bıraktın?* diye sordu, ben de 'Onlara da bıraktım' dedim. Hz. Peygamber, '*Ne bıraktın onlara?* diye bir daha sordu, ben de 'Bu kadar bıraktım, dedim. Hz. Ebû Bekr, malının hepsini alıp geldi. Hz. Peygamber, '*Ey Ebû Bekr! Ailene ne bıraktın?* dedi. O da 'Allah (celle celâlühü) ve Resulünü bıraktım' dedi. Ben de. 'Asla onu geçemiyeceğim' dedim."[583]

k) Hz. Osman'ın bir adamla bu konu hakkındaki kıssası

1311. Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân* adlı eserinde Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: Bir adam, Hz. Osman'a 'Ey mal sahipleri tüm hayrı siz yapıyorsunuz, siz sadaka veriyorsunuz, siz köle azat ediyorsunuz, siz hacca gidiyorsunuz, siz infak ediyorsunuz' dedi. Hz. Osman da 'Siz de bizi gıpta

---

[582] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 310.

[583] Ebû Dâvud, 1678; Tirmizî, 3675; Dârimî, 1667; Hâkim, I, 414; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 347.

ediyorsunuz değil mi?' dedi, adam da 'Evet, sizi gıpta ediyoruz' dedi. Bunun üzerine Hz. Osman 'Allah'a and olsun! Alın teriyle elde ettiği bir dirhemi infak etmek, zengin adamın onbinleri infak etmesinden daha hayırlıdır, çünkü zengin, çokluk içinden azını infak ediyor' dedi."[584]

l) İhtiyaç sahibi birinin Hz. Alî ile olan kıssası

1312. Askerî, Ubeydullah b. Muhammed b. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir ihtiyaç sahibi, mü'minlerin emiri olan Hz. Alî'nin yanında durdu, bir şey istedi. Hz. Alî de Hz. Hasan veya Hz. Hüseyin'e 'Annene git, onun yanına altı dirhem bırakmıştım, bir dirhem getir' dedi. Oğlu gidip döndü ve "Annem un almak için altı dirhem bıraktığını" söyledi. Hz. Alî, 'kişi, Allah'ın elinde olana, kendi elinde olandan daha çok güvenmezse imanı sadık olmuş olamaz' dedi. Git, annene söyle, altı dirhemi de göndersin, dedi. Hz. Fatıma da altı dirhemi gönderdi, Hz. Alî de alıp ihtiyaç sahibine verdi. Adam henüz uzaklaşmamıştı ki, devesini satmak isteyen bir adam geçti. Hz. Alî, 'Devenin fiyatı ne kadar?' diye sordu. Adam, 'Yüzkırk (140) dirhem' dedi. Hz. Alî, 'Parasını sonra ödemek üzere bırak' dedi. Adam da bırakıp gitti. Sonra başka biri geldi ve 'Bu deve kimindir?' diye sordu. Hz. Alî, 'Benimdir' dedi. 'Bana satar mısın?' dedi, Hz. Alî de 'Evet' dedi. 'Fiyatı ne kadar' diye sordu, Hz. Alî 'İkiyüz dirhem' dedi. Adam da 'Oldu, deveyi satın aldım' dedi. Adam ikiyüz dirhem verip deveyi aldı. Sonradan parasını vermek üzere devesini aldığı kişiye yüzkırk dirhem verdi, altmış dirhemi de Hz. Fatıma'ya getirdi. Hz. Fatıma, 'Bu da nerden geldi?' dedi. Hz. Alî şöyle dedi: Bu Allah'ın, Peygamber'in lisanı üzere bize va'd ettiği şeydir; **"Kim bir iyilik yaparsa, ona on misli vardır"** (En'âm: 160).[585]

m) Bir sahabînin semiz olan devesini zekât için arz etmesi

1313. Ahmed, Ebû Davud, Ebû Ya'lâ, İbn Huzeyme ve başkası Übey'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, sadaka toplamak için beni gönderdi. Bir adama uğradım, malını topladığında zekâte elverişli olan henüz yeni bir yaşını doldurmuş bir deve gördüm, 'Bu deveyi zekât olarak ver' dedim. Mal sahibi, 'Bu deve ne süt verir, ne de bu devenin sırtında bir şey taşınır. Fakat bu devem genç, iri, besilidir, onu al' dedi. Ben de adama 'Onu almakla emrolunmadığım müddetçe onu almam, Bak Hz.

---

584 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 320.

585 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 311.

Peygamber! Sana da yakındır. Eğer gidip bana arz ettiğini ona da arz etmek istersen gidebilirsin. Eğer Hz. Peygamber, onu vermeni kabul ederse ben de kabul ederim, yok, eğer kabul etmezse ben de kabul etmem' dedim. Adam da 'Tamam, gideceğim' dedi. Bana arz ettiği devesini de alıp benle beraber yola çıktı ve Hz. Peygamber'in yanına vardık. Adam, 'Ya Resulallâh! Senin elçin bana gelip malımın zekâtını almak istedi, Allah'a and olsun! Bundan önce ne Resulullah, ne de onun gönderdiği elçi hiç zekât almaya gelmemişti. Elçi için mallarımı topladım, vermem gereken hayvanın henüz yeni bir yaşını doldurmuş deve olduğunu söyledi. Bu devenin ne sütü var, ne de sırtında bir şey taşınabilir. Buna mukabil ben ise alması için ona iri ve genç bir deve arz ettim, fakat elçi kabul etmedi. Ya Resulallâh! Elçiye arz ettiğim, işte bu sana getirdiğim devedir' dedi. Hz. Peygamber, '*Vermen vacip olan elçinin dediği devedir. Fakat hayır işleyip daha fazla vermek istersen Allah (celle celâlühü), sana mükâfatını verir ve biz de onu kabul ederiz*' buyurdu. Adam de işte arz ettiğim iri deve burdur, bunu alın!' dedi. Hz. Peygamber de alınması için emir verdi ve adamın malı beraketli olsun diye de dua etti."[586]

n) Hz. Âişe ve kızkardeşi Hz. Esmâ'nın cömetliği

1314. Buhârî, Abdullah b. Zübeyr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Âişe ve Hz. Esma'dan daha cömert kadın görmedim. İkisinin cömertliği farklıdır. Hz. Âişe, az az toplar, yanında bayağı toplanınca yoksullara taksim eder. Hz. Esma ise hiçbir şeyi yarına bırakmaz, hemen dağıtır."[587]

o) Hz. Mu'âz'ın cömertliği

1315. Abdurrezzak ve İbn Râhûyeh Ka'b b. Abdirrahman b. Ka'b b. Malik←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Mu'âz b. Cebel, cömert, genç, yakışıklı ve kavminin en faziletlilerindendi. Yanında hiçbir şey bırakmaz, hemen dağıtırdı. Öyle borçlandı ki,borç tüm malını kapladı. Hz. Peygamber'e geldi, Hz. Peygamber'in alacaklılara borçlarını biraz indirmelerini söylemesini istedi, fakat alacaklılar kabul etmedi. Eğer birinin borcunu birinden dolayı terk edecek olsalardı, Mu'âz b. Cebel'in borcunu Hz. Peygamber'den dolayı indirirlerdi. Hz. Peygamber de Mu'âz'ın tüm malını satıp borçlarını kapattı, öyle ki Mu'âz'ın hiçbir şeyi kalmadı. Mekke'nin fethi senesinde Hz. Peygamber, onu

---

[586] Ahmed, V, 142; Ebû Dâvud, 1583; İbn Huzeyme, 2277; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 309.

[587] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 43.

toparlansın diye Yemen'e zekât memuru olarak gönderdi. Mu'âz, Yemen'de memur olarak uzun zaman kaldı. Allah'ın malında[588] ilk ticaret yapan kişi kendisidir. İyi mal elde edene kadar orda kaldı. Hz. Peygamber'in ruhu kabzedilene kadar orda kaldı. Hz. Peygamber vefat ettikten sonra Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekr'e 'Bu adama (Mu'âz'ı kastediyor) birini gönder de maişetine yetecek kadarını ona bırak, geri kalanını ise ondan al' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Onu toparlansın diye Hz. Peygamber gönderdi. Onun verdiği müstesna ondan hiçbir şey alamam' dedi. Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer'in dediğini yapmayınca kendisi Mu'âz'a gitti ve ona yapması gerekeni söyledi. Mu'âz (radıyallahu anh), 'Hz. Peygamber, toparlanayım diye beni gönderdi, dediğini yapmayacağım' dedi. Sonra Hz. Mu'âz (radıyallahu anh), Hz. Ömer ile karşılaştı ve 'Sana itaat edeceğim, bana emrettiğini yapacağım. Rüyada gördüm, suyun ortasında çetin yerdeydim, boğulacağımdan korktum ve sen beni kurtardın ey Ömer!' dedi. Mu'âz (radıyallahu anh), Hz. Ebû Bekr'in yanına geldi ve olanları anlattı. Kırbaçına kadar ne varsa her şeyi açıkladığına, hiçbir şeyi gizlemediğine dair yemin etti. Hz. Ebû Bekr, 'And olsun! Senden hiçbir şey almayacağım, hepsini sana hediye ettim' dedi. Hz. Ömer, 'İşte şimdi bu mal helal ve tîb oldu' dedi. Hz. Mu'âz bu olaydan sonra Şam'a doğru yola çıktı."[589]

1316. Ebû Nu'aym, Abdurrezzak tariki ile kendi isnadıyla İbn Ka'b b. Malik'den hadisi şöyle rivâyet etmektedir: "Mu'âz b. Cebel, genç, yakışıklı, cömert ve kavminin en hayırlı insanlarındadı. Kendisinden ne istense hemen verir. Nihayetinde öyle borçlandı ki, borcu tüm malını kapsadı." Hadisi yukardakine yakın şekilde rivâyet etti.[590]

1317. Hâkim, Abdurrahman b. Ka'b b. Malik←babasından muhtasar olarak bu hadisi rivâyet etmiştir. Hâkim: Bu hadis, Şeyhân'ın şartı üzere sahihtir, fakat Şeyhân bu hadisi rivâyet etmemiştir." Hafız Zehebî de bunu ikrar etmiştir.[591]

---

[588] Yani zekat malında

[589] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 15177; İbn Hacer, el-Metâlib, 1389; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 126.

[590] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 231.

[591] Hâkim, *Müstedrek*, III, 273.

p) Hz. Cabir'in Hz. Mu'âz'ın cömertliği hususundaki hadisi

1318. Hâkim, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Mu'âz b. Cebel (radıyallahu anh), insanların en yakışıklılarından, ahlak olarak en güzel olanlarından, en cömert olanlardan biriydi. Çok borçlandı ve alacaklıları kendisini sıkıştırdı, birkaç gün evinde alacaklılardan kendini sakladı. Alacaklılar, Hz. Peygamber'e şikâyet etti, Hz. Peygamber de Mu'âz'ı çağırmak için birini gönderdi. Hz. Mu'âz (radıyallahu anh), alacaklılarla beraber geldi. Alacaklılar, 'Ya Resulallâh! Hakkımızı Mu'âz'dan al' dedi. Hz. Peygamber de *'Allah rızası için hakkından vazgeçene Allah (celle celâlühü) rahmet etsin'* buyurdu. Bazı kimseler hakkından vazgeçti, bazıları ise kabul etmedi. 'Ya Resulallâh! Hakımızı ondan al' dediler. Hz. Peygamber de '*Sabırlı ol ey Mu'âz!*' dedi. Akabinde Hz. Peygamber, Hz. Mu'âz'ın malını elinden aldı ve alacaklılara verdi, onlarda aralarında taksim ettiler. Fakat malı, borçlarının yedide beşini karşıladı. Alacaklılar, 'Kalan borçları karşılığı Mu'âz'ı bize sat!' dedi. Hz. Peygamber, '*Bırakın onun yakasını. Artık hiç birinizin onda bir hakkı kalmamıştır*' buyurdu.

Mu'âz (radıyallahu anh), Selemeoğullarına gitti. Onlardan biri, 'Ey Ebû Abdirrahmân! Keşke Hz. Peygamber'den biraz yardım isteseydin! Çünkü bu gün hiçbir şeyin kalmadı' dedi. Hz. Mu'âz, 'Ondan bir şey istemem' dedi. Birkaç gün durdu, sonra Hz. Peygamber onu çağırdı, onu Yemen'e gönderdi ve '*Belki Allah (celle celâlühü), açığını kapatır ve borcunu ödemeye yardımcı olur*' buyurdu. Mu'âz (radıyallahu anh), Yemen'e doğru yola çıktı, Hz. Peygamber vefat edene kadar orda kaldı. Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer'i hac görevi için görevli olarak Mekke'ye gönderdiği sene Hz. Mu'âz da geldi. Terviye günü birbirleriyle Mekke'de karşılaştılar. Birbirlerine sarıldılar, her biri Hz. Peygamber vefat ettiğinden birbirlerine baş sağlığı diledi. Sonra bir yerde oturup konuşmaya başladılar. Hz. Ömer, Mu'âz'ın (radıyallahu anh) yanında köleler gördü." İbn Mes'ûd'un hadisine yakın bir şekilde hadisi rivâyet etmiştir.[592]

---

[592] Hâkim, *Müstedrek*, III, 274. İbn Sa'd da hadisi Cabir'den (radıyallahu anh) buna yakın bir şekilde rivâyet etmiştir. *(et-Tabakât*, III, 123).

r) Abdullah b. Mes'ûd'un Hz. Mu'âz'ın cömert olduğuna dair hadisi

1319. Hâkim, Ebû Vâil←Abdullah tariki ile şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ruhu kabzedildiğinde insanlar, Hz. Ebû Bekr'i halife seçti. Hz. Peygamber, Mu'âz'ı (radıyallahu anh) Yemen'e göndermişti. Hz. Ebû Bekr, hac mevsiminde Hz. Ömer başkanlığında insanları hacca gönderdi. Hz. Ömer, Mekke'de Hz. Mu'âz ile karşılaştı, yanında birçok köle vardı. 'Bunlar nedir?' diye sordu. Hz. Mu'âz (radıyallahu anh), 'Bu köleler bana, bunlar da Hz. Ebû Bekr'e hediye edildi' dedi. Hz. Ömer, 'Bence sen hepsini Hz. Ebû Bekr'e ver' dedi. Ertesi gün olunca Hz. Mu'âz (radıyallahu anh), 'Ey İbn Hattâb! Bu gece bir rüya gördüm. Ben tam ateşe düşecektim ki, beni arkadan elbisemden tuttun. Bu rüya sana itaat edeyim diye bana gösterildi' dedi. Hz. Mu'âz, hepsini Hz. Ebû Bekr'e getirdi ve 'Bunlar bana, bunlar da sana hediye edildi' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Sana hediye edilenleri sana teslim ediyoruz' dedi. Hz. Mu'âz (radıyallahu anh), namaza çıktı, bir de baktı, köleleri arkasında namaz kılıyor. Onlara 'Kim için namaz kılıyorsunuz' dedi, onlar da 'Allah (celle celâlühü) için' dedi. Hz. Mu'âz da 'O zaman siz onun kullarısınız' dedi ve onları azad etti."[593]

[593] Hâkim ve Hafız Zehebî: Bu hadis Şeyhân'ın şartı üzere gelmiş, fakat Şeyhân bu hadisi rivâyet etmemiştir." (*Müstedrek*, III, 272).

SEVDİĞİNİ İNFAK ETMEK

a) Hz. Ömer'in Hayber'deki arazisini infak etmesi

1320. Kutub-i Sitte imamları İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Hayber'de bir araziye sahip oldu. Hz. Peygamber'e geldi ve 'Hayatımda sahip olmadığım kadar güzel bir araziye sahip oldum, ne yapmamı emredersin?' diye sordu. Hz. Peygamber, '*İstersen mülkü sende kalır, ama gelirini vakf edersin*' buyurdu. Hz. Ömer de aslı satılmamak, hibe edilmemak, miras olmamak şartıyla fakirlere, akrabalarına, kölelere, mücahitlere ve misafirlere tasadduk etti (yani vakf etti).[594] Araziden sorumlu olan idarecinin maruf bir şekilde yemesinde ve israfa kaçmadan dostuna yedirmesinde bir beis olmadığını belirtti."[595]

b) Hz. Ömer'in Ebû Musa'dan talep ettiği cariyeyi azad etmesi

1321. Abd b. Humeyd, İbn Cerîr[596] ve İbn Munzir Hz. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Ebû Musa el-Eş'arî'ye mektup yazdı ve Calûlâ[597] şehrinde kendisi için bir cariye satın almasını söyledi. Hz. Ömer, cariyeyi çağırdı ve Allah (celle celâlühü) şöyle buyurdu, dedi: **"Sevdiğiniz şeyleri infak etmedikçe hayır yapmış olamazsınız."** (Âl-i İmrân: 92). Sonra Hz. Ömer cariyesini azad etti.[598]

c) Hz. İbn Ömer'in bir cariye ile kıssası

1322. İbn Sa'd, Nafi'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer'in bir cariyesi vardı, onu çok sevince onu azad etti ve kölelerinden biriyle evlendirdi. Sonra cariyesinin bir çocuğu oldu. Nafi anlatıyor: İbn Ömer bu çocuğu kucağına alıp öpüyor ve şöyle diyordu: "Nasıl da annesinin güzel kokusu kendisinden geliyor." azad ettiği cariyesini kastediyordu."

---

[594] Bu hadis, vakıf müessesesinin ta Hz. Peygamber döneminde olduğunun en büyük kaynağıdır.

[595] Buhârî, III, 259; Müslim, V, 74; Ebû Dâvud, 2878; İbn Mâce, 2396; Tirmizî, 1375; Nesâî, VI, 230.Zeylaî, Nasbu'r-râye, III, 476.

[596] Taberî, *Tefsîr*, III, 347.

[597] Irak'a bağlı, İran'a yakın bir bölgede olan bir şehirdir.

[598] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 314.

d) Hz. İbn Ömer'in aklına ayetin gelme kıssası

1323. Bezzâr, İbn Ömer (radıyallahu anhuma)'dan şöyle rivâyet etmektedir: **"Sevdiğiniz şeyleri infak etmedikçe hayır yapmış olamazsınız."** (Âl-i İmrân: 92). Ayeti aklıma geldi. Allah'ın bana verdiği şeyleri düşündüm, Allah'ın bana verdiği şeyler içinde Rum olan cariyem Mercâne'den daha sevimli başka şey göremedim. Ben de 'Mecâne Allah rızası için hürdür. Allah rızası için verilen bir şeyi geri almak olsaydı onu kendi nikahıma alırdım."[599]

1324. Hâkim de hadisi rivâyet etmiş, şu eki yapmıştır: "İbn Ömer, bu cariyeyi Nâfi ile evlendirdi ve ondan çocuğu olduğu için cariye de Ümmü veled oldu."[600]

e) Nâfi'in İbn Ömer'in infakı hakkındaki hadisi

1325. Ebû Nu'aym, Nâfi'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), mülkünde olan bir şeyi çok sevdiğinde hemen Allah (celle celâlühü) için onu sadaka verirdi. Köleleri onun bu huyunu biliyorlardı. Bazen kölelerinden biri hazırlanır ve devamlı mescide giderdi. İbn Ömer (radıyallahu anhuma), onu bu hal üzeri görünce hemen azad ederdi. Arkadaşları, kendisine 'Ey Ebû Abdirrahman! Vallahi kölelerin seni aldatıyor' diyorlardı. İbn Ömer ise 'Kim, bizi Allah (celle celâlühü) ile aldatırsa aldanırız' dedi.

Nâfi şöyle anlatır: Bir akşam üzeri İbn Ömer kendisine ait olan güzel devesi ile dolaşıyordu. Bu devesini yüksek bir fiyatla satın almıştı. Yürüyüşü onun hoşuna gidince hemen devesini çöktürdü ve deveden indi. Sonra 'Ey Nafi! Yularını ve semerini indirin, hemen bağlayın, deveyi işaretleyin, sonra da Kâ'be için kurban edilecek develerin içine koyun' dedi."[601]

1326. Ebû Nu'aym, başka bir rivâyette Nâfi'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer, kendi devesiyle gidiyordu, devenin yürüyüşü hoşuna gitti ve hemen devesini çökmesi için "ih ih!' dedi, devesi de çöktü. Sonra 'Ey Nâfi! Devenin üzerindeki semeri indir!' dedi. Bunu istediği bir şey için veya şüphelendiği bir şey için istediğini anladım. Sonra bana 'Bir bak, bundan kurbanlık olur mu?' dedi. Ben de 'Bu deveyi satsan, parasıyla bir kurbanlık alsan vallahi

---

599 *Keşfu'l-estâr*, 2194. Heysemî: "Hadisi Bezzâr rivâyet etmiş, isnadında bilmediğim var." (*Mecma'u'z-zevâid*, 6/326).

600 Hâkim, *Müstedrek*, III, 561. Bu hadisi Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 294) adlı eserinde Mücahid ve başkası tariki ile rivâyet etmiştir.

601 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 294.

daha güzel olur' dedim. İbn Ömer, 'Hemen deveyi bağla, işaretle ve kurbanlık develerin içine koy' dedi. İbn Ömer, neden hoşlansa hemen böyle infak ederdi."

1327. Ebû Nu'aym, Nâfi←İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Malından neye karşı sevgi beslerse onu hemen Allah (celle celâlühü) rızası için sadaka verirdi. Bazen bir mecliste otuzbin dirhem (veya dinar) sadaka verirdi. İbn Âmir, kendisine iki defa otuzbin verdi. İbn Ömer, 'Ey Nâfi! İbn Âmir'in paralarının beni yoldan çıkarmasından endişe ediyorum. Git, sen hürsün' dedi. Bir ay boyunca hiç et yemediği olurdu. Ancak misafir veya Ramazan olsaydı et yerdi. Bir ay geçer, bir et parçasını dahi tatmadığı olurdu."[602]

f) Hz. İbn Ömer'in, Cuhfe denen yerde konaklaması

1328. Ebû Nu'aym, Sa'îd b. Hilal'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Ömer (radıyallahu anhuma), Cuhfe denen yerde konakladı, kendisi hastaydı. 'Canım balık istiyor' dedi ve onun için aradılar, fakat tek bir balık buldular. Hanımı Safiyye bt. Ebî Ubeyd, balığı aldı ve yaptı sonra İbn Ömer'e yaklaştırdı. Bir fakir gelip yemeğin üzerinde dikildi. İbn Ömer de ona 'Balığı al!' dedi. Ailesi, 'Subhânellâh! Bizi bu kadar yordun, ona yanımızda bulunan yiyecekten verebilirdik' dedi. İbn Ömer, 'Allah'ın kulu balığı sever' dedi."[603]

1329. Ebû Nu'aym, Ömer b. Sa'd tariki ile hadisi buna yakın şekilde rivâyet eder, hadiste şöyle denmişti: "Hanımı, 'Fakire para veririz, para onun için balıktan daha iyi. Sen balıktaki arzunu gider, balığı sen ye!' dedi. İbn Ömer, 'Ben arzumu gerçekleştirmek istemiyorum, fakire verin' dedi."[604]

g) Ebû Talha'nın Bayrahâ!'da bulunan arazisini infak etmesi

1330. Şeyhân, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Talha, Medineli Ensar içinde en çok hurmalıklara sahip olandı. En sevdiği arazisi ise Beyrahâ'daki hurmalığıydı. Mescidin karşısındaydı. Hz. Peygamber, o hurmalığa girer, içindeki güzel sudan içerdi. **"Sevdiğiniz şeyleri infak etmedikçe hayır yapmış olamazsınız."** (Âl-i İmrân: 92). Ayeti nail olunca

---

[602] Taberânî, hadisi muhtasar olarak rivâyet etmiş. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 347). İbn Sa'd, Nâfi'den muhtasar olarak rivâyet etmiştir. *(et-Tabakât*, IV, 122).

[603] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 297.

[604] Ebû Nu'aym, Nâfi tariki ile de bu hadisi rivâyet etmiştir. İbn Sa'd, hadisi Habîb b. Ebî Merzûk'dan bazı eklerle bu mealde rivâyet etmiştir. *(et-Tabakât*, IV, 122).

Ebû Talha, Hz. Peygamber'e gitti ve şöyle dedi: 'Ya Resulallâh! Allah (celle celâlühü), **"Sevdiğiniz şeyleri infak etmedikçe hayır yapmış olamazsınız"** diyor. Benim en sevdiğim malım Beyrahâ'daki hurmalığımdır. O hurmalığım Allah (celle celâlühü) için hayrım olsun. Onun hayrını ve meyvesini Allah (celle celâlühü) katında alacağımı umuyorum. Ya Resulallâh! Bu arazimi Allah'ın istediği yerde kullan!" Hz. Peygamber, *'Bravo, bu çok kazançlı bir mal, bu çok kazançlı bir mal!'* buyurdu."[605]

1331. Buhârî, *Sahih* adlı eserinde sonuna şöyle bir ek yapmıştır: Hz. Peygamber, *'Dediğini duydum, akrabalarının yararlanmasını uygun buluyorum'* buyurdu. Ebû Talha da 'Ya Resulallâh! Dediğin gibi yapıyorum' dedi ve o hurmalığını akraba ve amcaoğulları arasında taksim etti."

h) Zeyd b. Hârise'nin atını infak etmesi

1332. Sa'îd b. Mansur, Abd b. Humeyd, İbn Munzir ve İbn Ebî Hatim Muhammed b. Münkedir'den şöyle rivâyet etmektedir: "**"Sevdiğiniz şeyleri infak etmedikçe hayır yapmış olamazsınız."** (Âl-i İmrân: 92) ayeti nazil olunca Zeyd b. Hârise, Şible adındaki atını alıp geldi. O atından daha sevimli bir başka malı yoktu. 'Bu at sadakam olsun' dedi. Hz. Peygamber de kabul etti ve Zeyd'in oğlu Üsâme'yi ata bindirdi. Hz. Peygamber, Zeyd'in arzusunun bu olduğunu yüzünden anlamıştı ve *'Muhakkak ki, Allah (celle celâlühü) senin sadakanı kabul etti'* buyurdu."[606]

g) Hz. Ebû Zerr'in "malda üç ortak vardır" sözü

1333. Ebû Nu'aym, Ebû Zerr'den(radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir Malda üç ortak vardır; birincisi kaderdir. Malın seni hayra mı götüreceğini, helaka mı, ölüme mi götüreceğini sormaz. İkincisi mirasçıdır. O da bir an önce ölmeni ve sen kınanmış halde malına konmayı amaçlar. Eğer bu iki şeyden biri olmamaya gücün yetiyorsa yap ve üçüncü şıkkı yani tasadduk et. Çünkü Allah (celle celâlühü) şöyle diyor: "**Sevdiğiniz şeyleri infak etmedikçe hayır yapmış olamazsınız.**" İşte bak, bu devem, malım içinde en sevdiğimdi, ben de ahiret azığı için rasadduk ettim."[607]

---

[605] Buhârî, II, 148; Müslim, III, 79; Munzirî, *et-Terğîb*, II, 140.

[606] İbn Cerîr, Amr b. Dînâr'dan bu lafızla rivâyet etti. Abdurrezzak ve İbn Cerîr Eyyûb'den bu mealde rivâyet etti. (ed-Durru'l-Mensûr, II, 50).

[607] Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 163.

KİŞİNİN MUHTAÇ OLMASINA RAĞMEN İNFAK ETMESİ

a) Hz. Peygamber'in bu husustaki hadisi

1334. İbn Cerîr, Sehl b. Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir kadın, Hz. Peygamber'e bir hırka getirdi –Sehl, hırkanın yünden ve astarlı bir hırka olduğunu söyler- 'Ya Resulallâh! Bu hırkayı giymen için getirdim' dedi. Hz. Peygamber de hırkayı aldı ve ihtiyacı olduğu için giydi. Ashabdan biri, o hırkayı onun üzerinde gördü ve 'Ya Resulallâh! Bu hırka ne güzel! Bana verir misin' dedi. Hz. Peygamber de '*tabiki veririm*' dedi. Hz. Peygamber kalktığında ashab, o adamı kınadı ve 'Hz. Peygamber'in muhtaç olduğu için o hırakayı aldığını görmene rağmen ondan hırkayı istemekle hiç de güzel etmedin! Biliyorsun ki, Hz. Peygamber'den ne istense yok demez' dedi. Sahabî de 'Allah'a and olsun! İstememdeki amacım, sırf onun giydiği bir şeyle bereketlenmekti. Umulur ki, bu elbise içinde kefenlenirim' dedi."

1335. İbn Cerîr, yine Sehl'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'e yünden beyaz çizgili, siyah bir cübbe dokundu. Hz. Peygamber cübbesini giyip ashabının içine çıktı. Elini dizlerine vurdu ve '*Görüyor musunuz, ne güzel bir cübbe!*' dedi. Bir arabî, 'Anam babam sana feda olsun ya Resulallâh! Onu bana hediye eder misin?' dedi. Hz. Peygamber'den ne istense asla yok demezdi. Hz. Peygamber de '*Tabiki, hediye ederim*' dedi ve cübbeyi alıp ona verdi. Sonra eskimiş, yamalı cübbesini istedi onu giydi. Hz. Peygamber, bir daha aynısı yapılsın diye emir verdi. Fakat Hz. Peygamber vefat etti, o cübbe henüz dokunma evindeydi."[608]

b) Hz. Ebû Akîl'in kıssası

1336. Taberânî, Ebû Akîl'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Ebû Akîl, iki sa' hurma karşılığı sırtıyla odun çekiyordu. Hurmanın bir sa'ını ailesine, diğer sa' hurmayı ise Allah için sadaka veriyordu. Hz. Peygamber'e gelip ona böyle yaptığını anlattı. Hz. Peygamber de ona '*Bir sa' hurmanı sadaka olan malın içine dök*' dedi. Münafıklar, onunla dalga geçip 'Bu adamın yaptığı bir sa' hurmanın Allah için ne faydası var?' diyorlardı. Akabinde Allah (celle celâlühü), şu ayeti nazil etti:

---

[608] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 42.

﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا
جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللّٰهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

"Sadakalar hususunda, müminlerden gönüllü verenleri ve güçlerinin yettiğinden başkasını bulamayanları çekiştirip onlarla alay edenler var ya, Allah işte onları maskaraya çevirmiştir. Ve onlar için elem verici azap vardır." (Tevbe: 79).[609]

1337. Bezzâr, Ebû Seleme'den ve Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, '*Sadaka verin! Çünkü savaş ganimeti için bir müfreze göndermeyi düşünüyorum'* buyurdu. Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh) geldi ve 'Ya Resulallâh! Yanımda dört bin dirhem var; iki binini Allah'a ödünç veriyorum, iki bin ise aileme kalsın' dedi. Hz. Peygamber, '*Verdiğin şeyde ve yanında beklettiğin malında Allah (celle celâlühü) bereketlendirsin*' buyurdu. Ensar'dan bir sahabî, bir işte çalışıp iki sa' hurma kazanmıştı. Geldi ve 'Ya Resulallâh! İki sa' hurma kazandım; bir sa' Rabbime, bir tane de ailem için kalsın' dedi. Münafıklar kendisiyle kaş göz hereketi yaparak dalga geçtiler. Münafıklar, 'Abdurrahman b. Avf riya için o kadar çok verdi' veya 'Allah ve Resulü bu adamın verdiği iki sa'dan mustağni değil midir?' dedi. Allah (celle celâlühü) da akabinde şu ayeti nazil etti:

﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا
جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللّٰهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

"Sadakalar hususunda, müminlerden gönüllü verenleri ve güçlerinin yettiğinden başkasını bulamayanları çekiştirip onlarla alay edenler var ya, Allah işte onları maskaraya çevirmiştir. Ve onlar için elem verici azap vardır." (Tevbe: 79).[610]

---

[609] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 3598. Heysemî: İsnadındaki raviler Halid b. Yesâr müstesna hepsi sıka kimselerdir. Halid'i ise ne kendisine sıka diyen ne zayıf diyen kimse görmedim (yani meçhuldur)." (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 33).

[610] *Keşfu'l-estâr*, 2216. Bezzâr, Ebû Tâlut b. İbâd hariç kimsenin bu hadisi Ömer b. Ebî Seleme'den isnadlı rivâyet ettiğini görmedik." Heysemî: "İsnadında Ömer b. Ebî Seleme var, el-İclî, Ebû Hayseme ve İbn Hibban sıka bir zattır demiş. Şu'be ve başkası ise zayıf biridir demiştir. Diğer ravileri ise sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 32).

c) Abdullah b. Zeyd'in kıssası

1338. Hâkim, ezanı rüyasında gören sahabî olan Abdullah b. Zeyd b. Abdirabbihi'den şöyle rivâyet etmektedir: " Abdullah, Hz. Peygamber'e gelir ve 'Ya Resulallâh! Bu behçem Allah'a ve Resulüne sadaka olsun' dedi. Anne ve babası gelip 'Ya Resulallâh! Bu bahçe bizim geçim kaynağımızdır' dedi, Hz. Peygamber de onlara geri verdi. Sonra anne ve babası vefat etti, oğlu o bahçeye mirasçı oldu."[611]

d) Ensar'dan bir sahabînin kıssası

1339. Müslim ve başkası Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'Çok yoksulum, bir şeyler verir misin?' dedi. Hz. Peygamber de eşlerinden birine birini gönderdi. Eşi, 'Seni hak din için gönderen Allah'a and olsun! Yanımda sudan başka hiçbir şey yok' dedi. Sonra başka bir eşine gönderdi, o eşi de aynısını dedi. Nihayet tüm eşleri aynı şekilde 'Seni hak din için gönderen Allah'a and olsun! Yanımda sudan başka hiçbir şey yok' diye cevap verdi. Akabinde Hz. Peygamber, '*Kim bu adamı bu gece misafir ederse Allah o kimseye rahmet eder*' buyurdu. Ensar'dan biri kalktı ve 'Ben ya Resulallâh!' dedi. Sahabî, onu alıp evine götürdü ve hanımına 'Yanında yiyecek bir şey var mı?' dedi. hanımı, 'Hayır, sadece çocuklarımın yiyeceği var' dedi. Sahabî, hanımına 'Çocukları bir şeylerle oyala, yemek istediklerinde ise onları uyut. Misafirimiz içeri girince ışığı kapat ki, bizim de onla beraber yediğimizi sansın' dedi. Başka bir rivâyette: Yemek yemeğe başlayınca kalk, ışığı kapat' dedi. Yemeğe oturdular, misafir yemeğini yedi, sahabî hanımı ile beraber aç olarak uyudular. Sabah olunca sabahın erken vaktinde Hz. Peygamber'in yanına gittiler. Hz. Peygamber, sahabîye dönerek '*Allah (celle celâlühü), misafirinize yaptığınız muameleden çok memnun kaldı* buyurdu. Bir rivâyette: akabinde şu ayet nazil oldu: **"(Ashab) Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler."** (Haşr: 9).[612]

---

611 Hâkim, *Müstedrek*, III, 336. Hafız Zehebî: Bu hadisin isnadında inkita (kopuk) vardır.

612 Müslim, VI, 127, 128. Munzirî, *et-Terğîb*: IV, 147. Bu hadisi, Buhârî (V, 42) ve Nesâî de rivâyet etmiştir. Müslim'in (VI, 128) bir rivâyetinde ensardan olan bu sahabînin Ebû Talha olduğu söylenmiştir. (İbn Kesîr, *Tefsîr*, IV, 338). Taberânî'nin bir rivâyetinde bu adamın Ebû Hureyre olduğu söylenmiştir. Hafız İbn Hacer de Fethu'l-Bârî (VIII, 446) adlı eserinde zikretmiştir.

e) Yedi ev kıssası

1340. İbn Cerîr, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Sahabenin başkasını kendisine tercih etmesinden dolayı bir koyunun başı tam yedi ev gezdi. halbuki hepsi buna muhtaçtı. Sonunda bu koyun başı ilk çıktığı eve geri döndü."[613]

KİM ALLAH'A ÖDÜNÇ VERİR

a) Hz. Ebû Dahdâh'ın bahçesini cennette bir hurma bahçesi karşılığı satması

1341. Ahmed, Beğavî ve Hâkim Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir sahabî, Hz. Peygamber'e gelerek 'Ya Resulallâh! Falan adamın hurma bahçesi var, ona söyle de bahçesinde ev yapmama müsaade etsin' dedi. Hz. Peygamber de bahçe sahibine '*Cennetteki bir hurma bahçesi karşılığı bu bahçeni ona ver*' dedi, adam kabul etmedi. Ebû Dahdâh (radıyallahu anh) geldi ve hurma bahçesine sahip olan adama 'Bu bahçeni evime mukabil bana sat!' dedi. Adam da kabul edip öyle yaptı. Ebû Dahdâh, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! bu hurma bahçesini evime mukabil satın aldım. Bu bahçeyi ben sana verdim, sen de al, bu bahçeyi o adama ver' dedi. Hz. Peygamber de '*Ebû Dahdâh'ın cennetteki bahçesi ne verimli, ne büyüktür!*' buyurdu. Hz. Peygamber bunu birkaç defa tekrar etti. Ebû Dahdâh, hanımına geldi ve 'Ey Ümmü Dahdâh! Evden çık! Bu evi cennette verilmek üzere bir bahçe karşılığı sattım' dedi. Hanımı, 'Kazançlı bir alış veriş' veya buna yakın bir şey dedi."[614]

b) Hz. Ebû Dahdâh'ın "Evimi Rabbime ödünç verdim" sözü

1342. Ebû Ya'lâ, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Şu ayet nazil olunca

﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾

---

[613] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 176.

[614] Ahmed, *Müsned*, III, 146; Hâkim, II, 20; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 95. Heysemî: "Hadisi, Ahmed ve Taberânî rivâyet etmiş, isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 324).

"Verdiğinin kat kat fazlasını kendisine ödemesi için Allah'a güzel bir borç (isteyene faizsiz ödünç) verecek yok mu? Darlık veren de bolluk veren de Allah'tır. Sadece O'na döndürüleceksiniz." (Bakara: 245) Ebû Dahdâh (radıyallahu anh), 'Ya Resulallâh! Allah (celle celâlühü) ona ödünç vermemizi istiyor' dedi. Hz. Peygamber de '*Evet, ey Ebû Dahdâh!*' dedi. Hz. Peygamber'e elini uzatmasını söyledi ve elini tutup 'Evimi bahçesiyle beraber Rabbime ödünç verdim' dedi. Evinin bahçesinde altıyüz hurma ağacı vardı. Yaya yürüyüp eve geldi. Hanımı Ümmü Dahdâh ve çocukları evdeydi. 'Ey Ümmü Dahdâh!' dedi, hanımı da 'Buyur!' dedi. 'Evi Rabbime ödünç verdim, evden çıkın!' diye seslendi."[615]

İSLAM UĞRUNDA İNFAK ETMEK

a) Bir adamın bu husustaki kıssası

1343. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Peygamber'den İslam adına ne istenirse hemen verirdi. Bir adam gelip bir şeyler istedi. Hz. Peygamber de iki dağ arasında olan birçok koyunu ona sadaka olarak verilmesi tâlimatını verdi. Adam, kavmine döndü ve 'Ey kavmim! Müslüman olunuz! Çünkü Muhammed, fakirlikten korkmadan aklınızın alabildiğince veriyor' dedi. Bir rivâyette şu ek vardır: "Kiş, Hz. Peygamber'e dünya malı için gelir. Bir gece kalmaz, bir de bakar ki, onun için din, dünya ve dünyanın içindeki her şeyden daha sevimli daha değerlidir."[616]

b) Zeyd b. Sabit'in bu husustaki hadisi

1344. Taberânî, Zeyd b. Sabit'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Araplardan biri, Hz. Peygamber'e geldi ve ondan iki dağ arasındaki araziyi istedi. Hz. Peygamber de ona o araziyi verdi. Bunun üzerine adam da

---

[615] Heysemî: "Hadisi, Ebû Ya'lâ ve Taberânî rivâyet etmiş. isnadındaki raviler sıka kimselerdir. Ebû Ya'lâ'nın isnadındaki raviler sahîh hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 324). Bezzâr, hadisi İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) zayıf bir isnadla buna yakın bir metinle rivâyet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, III, 113). İbn Mende de hadisi rivâyet etmiştir. (*el-İsâbe*, IV, 59). İbn Ebî Hatim de hadisi rivâyet etmiştir. (İbn Kesîr, *Tefsîr*, I, 299). Taberânî (*el-Kebîr*, XXII, 764), hadisi Ömer b. Hattâb'dan (radıyallahu anh) zayıf bir isnadla bu mealde rivâyet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, III, 113). Abdurrahman b. Avf'ın sözü geçti: "Ya Resulallâh! yanımda dörtbin dirhem var. iki binini Allah'a ödünç veriyorum..."

[616] Ahmed, *Müsned*, III, 107. İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VI, 42. Bu hadisi, Müslim (VII, 74) Enes'den (radıyallahu anh) buna yakın bir şekilde rivâyet etmiştir.

Müslüman oldu. Sonra kavmine gelip 'Müslüman olunuz! öyle birinin yanından geldim ki, fakirlikten hiç korkmadan mal vermektedir' dedi."[617]

c) Safvân b. Ümeyye'nin Müslüman olma sebebi ve Hz. Peygamber hakkındaki sözü

1345. Safvân b. Ümeyye'nin Müslüman olma kıssası geçti: "...Sefvân b. Ümeyye, dereyi dolduran deve, koyun ve sürülere doğru devamlı bakıyordu. Resûlullâh da onu izliyordu. Resûlullâh '*Ey Ebû Vehb! Bu dere çok hoşuna gitti galiba*' dedi. Hz. Sefvân da 'Evet' dedi. Resûlullâh da '*Dere ve içindekiler senin olsun*' buyurdu. Sefvân bunun üzerine 'Nebî hariç hiç kimse bunu gönül hoşnutluğuyla yapamaz. Allâh'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim' dedi ve orda Müslüman oldu."[618]

ALLAH YOLUNDA YAPILAN CİHAT İÇİN İNFAK ETMEK

HZ. EBÛ BEKR'İN İNFAK ETMESİ

a) Hz. Ebû Bekr'in hicret esnasında yaptığı infak, Ebû Kuhâfe ve Esmâ arasında geçen olay

1346. İbn İshak, (Hz. Ebû Bekr'in kızı olan) Esma'dan (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber hicret için yola çıktığında Hz. Ebû Bekr de onla beraber çıktı. Hz. Ebû Bekr parasının hepsini de kendi ile beraber götürdü. Beş bin (veya altı bin) dirhem parası vardı. onları kendisiyle beraber aldı. Dedem Ebû Kuhâfe, yanımıza geldi, gözü görmüyordu. 'Vallahi, Ebû Bekr servetini kendisiyle beraber alıp götürmekle sizi üzdü' dedi. Ben de 'Hayır, babacığım! Ebû Bekr bize çok mal bıraktı' dedim. Bir kaç taş alıp babamın parasını evin içinde koyduğu deliğe bıraktım, üzerine bir de elbise örttüm, sonra dedemin elini tutup üzerine koydum ve 'Babacığım! elini bu paralara bir dokun' dedim. Dedem elini taşların üstüne koydu ve 'Eğer size bu kadar para bıraktıysa bir sorun yok o zaman. Bu size yeter' dedi. Vallahi bize

---

[617] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 4877. Heysemî: "Hadisin isnadında Abdurrahman b. Yahyâ el-Uzrî var, meçhul olduğu söylenmiştir. diğer raviler ise tavsik edilmiş kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 13).

[618] Vâkidî (el-Meğâzî, III, 946) ve İbn Asâkir bu hadisi Abdullah b. Zübeyr'den rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, V, 294).

hiçbir şey bırakmamıştı. Sadece yaşlı dedemi teskin edeyim diye böyle demiştim."[619]

HZ. OSMAN'IN İNFAK ETMESİ

a) Usra (Tebûk) ordusuna infak etmesi ve Hz. Peygamber'in sözü

1347. Ahmed, Abdurrahman b. Habbâb es-Sülemî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, hutbe verdi ve Usra[620] ordusu için infak etmeye teşvik etti. Hz. Osman b. Affân, 'Teçhizatı ve yükü ile beraber yüz deve infak ettim' dedi. Sonra bir basamak indi, yine infaka teşvik etti. Hz. Osman yine 'Arıyıca teçhizatı ve yükü ile beraber yüz deve daha infak ettim' dedi. Hz. Peygamber'in dediğime hayret eden adam gibi elini salladığını gördüm. (Hadisin râvîsi olan Abdussamed de elini çıkarıp salladı) ve şöyle diyordu: *Bundan sonra Osman'ın bir şey yapması gerekmez, bu amel ona yeterlidir.*"[621]

1348. Beyhakî, bu hadisi rivâyet etmiş, şöyle demişti: Hz. Peygamber, bu sözü üç defa tekrar etti. Hz. Osman, üç yüz deveyi teçhizatı ve yükü ile vermeyi taahhüt etti. Abdurrahman anlatıyor: Hz. Peygamber'in şöyle dediğine şahit oldum: "*Bu amelinden sonra Osman'a hiçbir şey zarar vermez' veya 'Bu günden sonra artık hiçbir şey zarar vermez.*"[622]

b) Abdurrahman b. Semure'nin Hz. Osman'ın Usra ordusuna yaptığı infak husundaki hadisi

1349. Hâkim, Abdurrahman b. Semure'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Osman, Usra ordusu hazırlanınca Hz. Peygamber'e bin dinar getirip Hz. Peygamber'in kucağına döktü. Hz. Peygamber de dinar-

---

[619] İbn İshak, *Sîretu İbn Hişâm*, I, 488. İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 179. Bu hadisi, Ahmed (VI, 350) ve Taberânî (*el-Kebîr*, XXIV, 230) buna yakın bir şekilde rivâyet etmiştir. Heysemî: Ahmed'in isnadındaki raviler İbn İshak müstesna sahîh hadis ravileridir. ibn İshak her ne kadar müdellis ise de işittiğini belirtmiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 59). Daha önce Hz. Ebû Bekr, malının hepsi olan dört bin dirhemi Tabûk gazvesinde hayrına verdiğine dair haber geçmişti.

[620] Usra ordusu, Tebûk gazvesidir. Tebûk gazvesi çok sıcak ve meyvelerin olgunlaştığı dönem olduğu için çıkılması zor, sıkıntılı bir gazveydi, ondan kendisine usra yani zor gazve denmiştir.

[621] Ahmed, *Müsned*, IV, 75.

[622] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V, 4. Bu hadisi, Ebû Nu'aym da *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 59) adlı eserinde buna yakın şekilde rivâyet etti.

ları evirip çevirmeye başladı ve şöyle buyurdu: Bu günden sonra Hz. Osman ne yaparsa ona zararı dokunmaz. bu sözünü birkaç kez tekrar etti."[623]

1350. İbn Ömer'in hadisinde şöyle denmiştir: "Hz. Peygamber, *'Ey Allah'ım! Osman'ın yaptığını unutma! bundan sonra Osman ne yaparsa kendisine zarar vermez'* buyurdu."

c) Huzeyfe b. Yeman'ın Hz. Osman'ın Usra ordusu için yaptığı infakı anlatan hadisi

1351. İbn Adiy, Darekutnî, Ebû Nu'aym ve İbn Asâkir Huzeyfe b. Yeman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Usra ordusunun teçhizatına yardımcı olsun diye Hz. Osman'a birini gönderdi. Hz. Osman da Hz. Peygamber'e on bin dinar getirip önüne döktü. Hz. Peygamber de önündeki dinarları evirip çevirip oynamaya başladı ve ona dua edip şöyle buyurdu: *"Ey Osman! Allah (celle celâlühü), günahlarını affetsin! gizli yaptığın, aşikar yaptığın gizlediğin, kıyamet gününe kadar işleyeceğin günahlarının hepsini affetsin! Bundan sonra Hz. Osman ne yaparsa ona zarar vermez."*[624]

d) Abdurrahman b. Avf, Katâde ve Hasan el-Basrî'nin bu husustaki hadisi

1352. Ebû Ya'lâ ve Taberânî Abdurrahman b. Avf'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman, Hz. Osman'ın Hz. Peygamber'e Usra ordusunun teçhizatı için verdiği şeyleri verince orda bulunuyordu. Hz. Osman, yedi yüz ûkiyye altın getirdi."[625]

1353. İbn Asâkir, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Osman, dokuz yüz elli (950) deve, elli (50) devenin de teçhizatını yapmıştır.

---

[623] Hakim: Bu hadisin isnadı sahihtir. Fakat Şeyhan rivâyet etmemiştir. Hafız Zehebî: Hadis sahihtir. Bu hadisi Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Abdurrahman ve İbn Ömer'den buna yakın şekilde rivâyet etmiştir.

[624] İbn Adiy, el-Kâmil, VI, 2253; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 12.

[625] Heysemî: "İsnadında İbrahim b. Ömer b. Ebân var, zayıf bir zattır." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 85). Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Katâde'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Osman içinde elli atın bulunduğu bin deveyi hazırlamayı üstlendi.

Veya dokuz yüz yetmiş (970) deve ve otuz (30) atın teçhizatını yapmıştır. Bunları Tebûk (Usra) gazvesinde yapmıştır.[626]

HZ. ABDURRAHMAN V. AVF'IN İNFAK ETMESİ

a) Allah olunda yedi yüz deveyi teçhizatı ve yüküyle beraber infak etmesi

1354. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Aişe'nin bizde olduğu bir sırada Medine'de yükselen bir ses işittim. 'Bu nedir?' diye sordum. 'Bu Abdurrahman b. Avf'ın Şam'dan gelen içinde her şey bulunan kervanıdır' dediler. Kervanı, yedi yüz deveden oluşuyordu. Kervanın gürültüsü Medine'yi çınlatıyordu. Hz. Aişe şöyle dedi: Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: "*Abdurrahman b. Avf'ın emekleyerek cennete gireceğini gördüm.*" Bu, Abdurrahman b. Avf'a ulaştı ve 'Gücüm yeterse emekleyerek değil de ayakta gireceğim' dedi ve kervanın hepsini teçhizatı ve yükü ile beraber Allah yolunda infak etti."[627]

b) Hz. Abdurrahman'ın Hz. Peygamber döneminde Allah yolunda infak etmesi

1355. Ebû Nu'aym, Zühri'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf, Hz. Peygamber döneminde malının yarısı olan dört bin infak etti. Sonra kırk bin infak etti. Sonra kırk bin dinar infak etti. Ayrıca beşyüz atı Allah yolunda donattı. Sonra bin beş yüz bineği Allah yolunda donattı. Malının hepsi ticaret kazancıydı."[628]

c) Zühri'nin Abdurrahman'ın Allah yolunda infak ettiğine dair hadisi

1356. İbn Mubarek, Ma'mer←Zühri'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh), Hz. Peygamber döneminde malının

---

[626] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 13. Daha önce Hz. Osman'ın Tebûk ordusunun üçte birini kendisi tüm masraflarını karşıladığı (606. hadiste) geçmişti. Öyle ki, tüm ihtiyaçlarını giderdi, denmiştir.

[627] Ahmed, *Müsned*, VI, 115. Ebû Nu'aym, hadisi *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 98) adlı eserinde Enes'den (radıyallahu anh) buna yakın şekilde rivâyet etti. İbn Sa'd, hadisi Habîb b. Ebî Merzuk'dan bu mealde rivâyet etti. İbn Kesîr: Ahmed'in isnadında Ümâre b. Zâzân es-Saydlânî teferrüd etmiştir ve zayıf bir zattır." (*el-Bidâye*, VII, 164).

[628] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 99. İbn Kesir, böyle *el-Bidâye* (VII, 163) adlı eserinde Ma'mer←Zührî tariki ile zikretmiş. fakat şöyle demiştir: Sonra Allah yolunda yüz elli bineği donattı.

yarısını infak etti, sonra kırk bin dinar infak etti. Akabinde yüz elli atı ve yüz elli bineği Allah yolunda donattı. Malının çoğunu ticaretten kazanmıştı."[629]

HZ. HAKÎM B. HİZÂM'IN İNFAKI

a) Allah yolunda cihada çıkanlara infak etmesi

1357. Taberânî, Ebû Hâzim'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Medine'de Hakîm b. Hizâm'dan daha çok Allah yolunda malını infak eden duymadık. İki arabî Medine'ye geldi, Allah yolunda kimin kendilerini donatacağını sordular. Halk, onları Hakîm b. Hizâm'a yönlendirdi. Arabîler onun evine geldi. Hakîm, onlara 'Ne istiyorsunuz?' diye sordu. Onlar da isteklerini söylediler. Hakîm, onlara 'Acele etmeyin, bekleyin geliyorum' dedi. Hakîm, Mısır'dan getirilen ipeğimsi ve dört dirhem fiyatı olan elbise giyerdi. Elinde asası ve iki kölesiyle beraber evden çıktı. Ne zaman bir çöplük ve süprüntü atılan yerde Allah yolunda kendisine binilen devenin teçhizatına yarayan bir deri parçası görse hemen asasının ucuyla onu alır, tozunu çırpar ve kölelerine 'Bunları teçhizat için olan eşyanızın içine koyun!' derdi. Hakîm bunla meşgulken Arabilerden biri diğerine 'Yazıklar olsun! Bizi kurtar! Vallahi bu adamın yanında kuru deri parçalarından başka bir şey yok' dedi. Arkadaşı, ona 'Yazıklar olsun! acele etme, bekle bakalım' dedi. Beraber çarşıya çıktılar. Hakîm, iki güzel, besili ve hamile deveye baktı. Onları ve teçhizatlarını satın aldı. Sonra kendi iki kölesine 'Bu deri parçalarıyla kendi savaş teçhizatını onarın, dedi. Akabinde aldığı iki deveyi yiyecek, buğday ve yağ ile donattı. Sonra da develere yiyeceklerini verdi ve develeri alıp iki arabîye verdi. Arabîlerden biri, arkadaşına 'Vallahi bu güne kadar eski deri parçalarını toplayan birinden hayırlı bir şey görmemiştim' dedi."[630]

b) Mücahitlere, fakirlere ve kölelere bir evi vakfetmesi

1358. Taberânî, Hakîm b. Hizam'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir evi altmış bine Mu'âviye'ye satmıştı. Kendisine 'Vallahi Mu'âviye seni aldattı' dediler. Hakîm ise 'Vallahi ben bu evi cahiliyye döneminde bir küp şarap karşılığı satın almıştım. Sizi şahit tutarım ki, o ev şimdi

---

629 İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 416. Daha önce Abdurrahman b. Avf'ın Tebûk gazvesinde iki yüz ûkiyye altın infak ettiği geçmişti.

630 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 3074; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 384.

mücahit, fakir ve köleler için kullanılacaktır. Hangimiz aldatıldık?' dedi. Bir rivâyette "Yüz bine satmıştır."[631]

İBN ÖMER VE BAŞKA SAHABÎLERİN İNFAKI

a) Hz. İbn Ömer'in yüz deveyi Allah yolunda infak etmesi

1359. Ebû Nu'aym, Nâfi'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), bir arazisini iki yüz deve karşılığı sattı. Yüz deveyi Allah yolunda yapılan cihadda infak etti. Fakat verdiği adamlara Kurâ vadisini[632] geçmeden develeri satmamalarına dair şart koştu."[633]

b) Hz. Ömer, Âsım b. Adiy ve başka sahabenin Allah yolunda infak etmesi

1360. Hz. Peygamber'in cihada ve malları infak etmeye teşvik ettiği geçmişti. Hz. Ömer, Tebûk gazvesinde yüz (100) ûkıyye infak etti. Âsım b. Âdiy (radıyallahu anh) doksan vasak hurma infak etti. Hz. Abbas, Hz. Talha, Hz. Sa'd b. Ubâde, Hz. Muhammed b. Mesleme de geçtiği gibi büyük mal infak etti. cihadda infak bahsinde bir adamın Allah yolunda bir deve infak ettiği, Kays b. Sal' el-Ensârî'nin (radıyallahu anh) cihadda infak ettiğine dair haber geçmişti.

---

[631] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 3072. Heysemî: "Bu hadisi Taberânî iki isnadla rivâyet etmiş, bir isnadı hasendir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 384).

[632] Medine ve Şam arasında bir vadidir.

[633] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 296.

HZ. ZEYNEB BT. CAHŞ VE BAŞKA KADINLARIN İNFAK ETMESİ

1361. Şeyhân, -lafız Müslim'e aittir- Hz. Âişe'dan (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, '*Siz hanımlarımdan bana en erken ulaşan eli en uzun olandır*' buyurdu. Biz de ellerimizi yanyana getiriyor, hangimizin eli daha uzun diye bakıyorduk. Eli en uzun (en cömert) olan Zeyneb idi. Çünkü Zeyneb kendi eliyle çalışıyor ve sadaka veriyordu. Başka bir tarikte: Hz. Aişe anlatıyor: Hz. Peygamber vefat ettikten sonra bir evde toplandığımızda ellerimizi duvarda uzatıyor, hangimizin eli daha uzun diye kontrol ediyorduk. Zeyneb bt. Cahş vefat edene kadar biz böyle yapmaya devam ettik. Zeyneb kısa boylu biriydi, en uzunumuz da değildi. Zeyneb'in vefatından anladık ki, Hz. Peygamber'in kast ettiği sadakada eli uzun olanı (yani en cömert olanı) kasdetmiştir. Zeyneb, el işlerinde hünerli bir kadındı. Derileri dibağlar, diker ve Allah yolunda bunu sadaka verirdi."[634]

1362. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) hadisi rivâyet eder, hadiste şöyle der: Hz. Zeyneb, yün eğirir ve eğirdiklerini Hz. Peygamber'in seriyyelerinde sadaka olarak verirdi. Onlar da o iple savaşta bir şeyler diker, bir şeylerde kullanırlardı."[635]

Daha önceki konularda bayanların Tebûk Gazvesinde mücahitlerin teçhizatına yardım etmek için bilezikleri, bilek halkaları, ayaklara takılan halhalları, küpeleri ve yüzükleri göndermişlerdi. Hz. Peygamber'in önünde serili olan elbisenin üstü bayanların Müslümanlara savaş teçhizatı için arz ettikleri şeylerden dolup taştı.

---

[634] Buhârî, II, 138; Müslim, VII, 144; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 314.

[635] Heysemî: "İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kimselerdir. bazısında zayıflık vardır." (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 289).

FAKİR, MİSKİN VE İHTİYAÇ SAHİPLERİNE İNFAK ETMEK

1363. Ebû Ubeyd, Ümeyr b. Seleme ed-Duelî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir öğle vakti Hz. Ömer ağacın gölgesinde uyuyordu. Aniden bir Arabî kadın çıkageldi. Hz. Ömer'in insanlar arasında olduğunu tahmin etti ve onların yanına geldi. Kadın, 'Ben çocukları olan fakir bir kadınım. Mü'minlerin emiri Ömer b. Hattab, zekât memuru olarak Mmuhammed b. Mesleme'yi gönderdi, fakat bize bir şey vermedi. Allah sana rahmet etsin! Belki sen aracı olursan bize bir şeyler verir' dedi. Hz. Ömer, kölesi olan Yerfe'e Muhammed b. Mesleme'yi çağırması için seslendi. Kadın, 'Benimle beraber onun yanına gelirsen ihtiyacımı giderir' dedi. Hz. Ömer, 'Allah'ın izniyle ihtiyacını giderecek' dedi. Yerfe geldi ve "Buyur" dedi. Sonra Muhammed b. Mesleme de geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri es-Selâmu Aleyk!' dedi. Kadın onu görünce utandı. Hz. Ömer, 'En seçkinlerinizi seçmek için her türlü çaba sarfediyorum. Allah (celle celâlühü), sana bu kadının hesabını sorsa halin nasıl olur?' dedi. Muhammed'in gözyaşları inmeye başladı. Hz. Ömer, 'Allah (celle celâlühü), Peygamberini gönderdi, biz de onu tasdik ettik, ona tabi olduk. Hz. Peygamber de Allah'ın emrettiğini yaptı ve sadakayı ehli olan fakirlere verilmesini farz kıldı, ruhu kabzedilene kadar da böyle devam etti. Sonra Allah (celle celâlühü), Ebû Bekr'i halife seçti. O da ruhu kabzedilene kadar Hz. Peygamber'in yolu üzere gitti. Sonra Allah (celle celâlühü), beni halife seçti. Ben de en seçkinlerinizi seçip bu görevle görevlendirme de var gücümü sarfettim. Eğer bu sene de seni gönderirsem kadına bu senenin ve geçen seneki zekâtını ver. Bilmiyorum, belki seni göndermem' dedi. Hz. Ömer, sonra kadına verilmek üzere bir deve istedi. Kadına deve, un ve zeytinyağı verdi ve 'Hayber'e gidiyoruz, Hayber'de görüşene kadar şimdilik bunları al' dedi. Kadın, Hayber'de Hz. Ömer'in yanına geldi, Hz. Ömer ayrıca ona iki deve verdi ve 'Bunları al, Muhammed zekât dağıtmaya gelene kadar bunlar sana yeter. Sana hem bu senenin, hem geçen seneki hakkını versin diye Muhammed b. Mesleme'ye emir verdim' dedi."[636]

a) Hufâf b. Îymâ el-Ğifârî'nin kızı ile Hz. Ömer'in kıssası

1364. Ebû Ubeyd, Buhârî ve Beyhakî Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb ile beraber pazara çıktım. Genç bir bayan Hz.

---

[636] Ebû Ubeyd, *el-Emvâl, 1929;* Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 319.

Ömer'in yanına geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! kocam öldü ve arkasında küçük çocuklar bıraktı. Çocuklar, atın üzerinde duramayacak kadar küçükler, onların ne ekini ne de sütü vardır. Onların kıtlıktan yok olup gideceklerinden endişe ediyorum. Ben, Hufâf b. Îymâ el-Ğifârî'nin kızıyım. Babam, Hudeybiye Anlaşmasında Hz. Peygamber ile beraber bulunmuştu. Hz. Ömer onun yanında durdu ve 'Bu ne büyük şeref' dedi. Sonra evin önünde bağlı olan besili devenin yanına gitti ve üzerine yemek dolusu iki torba attı, arasına da yiyecek ve elbise koydu, sonra devenin yularını kadına verdi ve 'Bununla geçinin, bunlar bitmeden Allah (celle celâlühü), size daha hayırlısını verecektir' dedi. Bir adam, 'Ey mü'minlerin emiri! Ona çok verdin!' dedi. Hz. Ömer şöyle dedi: 'Annen matemini tutsun! Bu kadının babası Hudeybiye'de Hz. Peygamber ile beraber bulundu. And olsun ki, bu kadının babası ve kardeşini gördüm, bir müddet tek başlarına bir kaleyi muhasara altına aldılar ve sonra biz o kaleyi fethettik, onların ganimet paylarına ortak olup istifade ettik."[637]

[637] Buhârî, V, 158; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 147.

SA'ÎD B. ÂMİR HİZYEM EL-CUMAHÎ'NİN İNFAK ETMESİ

a) Şam'da Vâlî iken infak etmesi

1365. Ebû Nu'aym, Hassân b. Atiyye'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb, Mu'âviye'yi Şam Vâlîliğinden azledince Sa'îd b. Âmir b. Hizyem el-Cumahî'yi (radıyallahu anh) vali olarak gönderdi. Hz. Sa'îd, Kureyş'li ve güzel yüzlü bir cariyesi ile beraber yola çıktı. Orda bir müddet kaldıktan sonra çok sıkıştı ve paraya ihtiyacı oldu. Bu, Hz. Ömer'e ulaşınca hemen kendisine bin dinar gönderdi. Hz. Sa'd da hemen bin dinarı alıp hanımının yanına gitti ve 'Ömer, gördüğün gibi bize bu paraları gönderdi' dedi. Hanımı, 'Bu parayla bize biraz katık, buğday alsan, geri kalan parayla da zahîre alsan' dedi. Hz. Sa'îd, hanımına 'Öncelikle sana bundan daha güzel bir fikir söyleyim. En güzeli geri kalan bu parayı, bizim için çalıştıran bir tüccara verelim, onun geliri ile geçiniriz, çalıştırması ve sorumluluğu da ona ait olur' dedi. Hanımı da 'Tamam daha güzel olur' dedi. Hz. Sa'îd, biraz katık ve buğday aldı. Ayrıca iki deve ve ihtiyaçlarını gideren iki köle satın aldı. Geri kalan parayı da fakir ve ihtiyaç sahiplerine dağıttı. Az zaman geçmedi, hanımı kendisine 'Aldığın şeyler tükendi. Paranı çalıştırması için verdiğin adama gitsen ve kazançtan payımıza düşen payı alıp bize bir şeyler alsan' dedi. Hz. Sa'îd sustu, bir şey demedi. Hanımı yine tekrar etti. Hz. Sa'îd yine sustu, hanımı kendisine kızdı. Hz. Sa'îd de artık geceden geceye eve gelmeye başladı. Bir gece akrabalarından biriyle beraber eve geldi. Akrabası, Hz. Sa'îd'in hanımına 'Sen ne yapıyorsun? Kocanı üzdün, kocan geri kalan parayı tasadduk etmişti' dedi. Bunun üzerine hanımı giden mala üzülerek ağlamaya başladı. Sonra bir gün Hz. Sa'îd, hanımının yanına vardı ve 'Sen kızmaya devam et! kısa bir zaman önce arkadaşlarım benden ayrıldı, öldüler. Onlardan geri kalmak istemem. Biz daha sağız, dünya ve içindekilerinden faydalanıyoruz. Şayet hurilerden tek bir hûrî, gök semasından baksa yeryüzündeki herkesi aydınlatır. Yüzündeki pırıltı, güneş ve ayı yanında sönük bıraktırır. Hûrînin başına taktığı başörtüsü dünya ve içindeki her şeyden daha hayırlıdır. Onları, senin için terk etmektense seni onlar için terk etmem daha uygundur' dedi. Akabinde hanımı barıştı ve kendisinden razı oldu."[638]

---

[638] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 244.

b) Abdurrahman b. Sabit'in bu husustaki hadisi

1366. Ebû Nu'aym, Abdurrahman b. Sabit el-Cumahî'den rivâyet etmekte ve hadisinde şöyle denmiştir: "Hz. Ömer'in gönderdiği para Hz. Sa'd'a ulaşınca, ailesine yiyecek aldı ve diğer parayı da tasadduk etti. Hanımı, kendisine 'Paranın geri kalanı nerde?' diye sordu. Hz. Sa'îd, 'Geri kalanını (Allah'a) ödünç verdim' dedi. Bazı insanlar gelip 'Ailenin senin üzerine hakkı var, hısımlarının da senin üzerinde hakkı var, niye böyle yapıyorsun?' dedi. Hz. Sa'îd, 'Hûrîler varken ne kimseyi tercih eder, ne de kimsenin rızasını talep ederim. Şayet hurilerden tek biri, cennetten çıkıp gök semasında gözükse Güneşin dünyayı aydınlattığı gibi dünyayı aydınlatır. Hz. Peygamber'den işittiğim hadisten sonra Cennete ilk sırada hızlı gidenlerden geri kalamam.

Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Allah (celle celâlühü), insanları hesap için toplar, mü'min fakirler gelip güvercinlerin uçuşu gibi hızlı geçerler. Onlara, 'Hesap için durun!' denecek, onlar ise 'Bizim hesabımız yok, bize bir şey vermediniz ki hesabını sorasınız' der. Rableri, 'Kullarım doğru söyledi' buyurur. Onlara cennet kapısı açılır ve insanlardan yetmiş yıl evvel cennete girerler.*"

1367. Geçen bir kıssada da şöyle denmişti: "Vâlî olan Sa'îd, hanımına 'Bundan daha hayırlı bir şeye sarfetmemizi istemez misin? Bu paraları, öyle birine verelim ki, bizim en muhtaç olduğumuz anda bize versin' dedi. Hanımı da 'Tamam' dedi. Vâlî de ailesinden güvendiği birini çağırdı, paraları birkaç keseye koyarak ona verdi. Sonra 'Falan aileden olan dul kadına, falan aileden olan falan yetime, falan aileden olan falan fakire, falan ailenin falan hastasına verirsin' dedi. Paralardan küçük bir altın parçası yanında kaldı. Hanımına 'Bunu da sen infak et' dedi. Hz. Sa'îd, sonra kendi işinin başına döndü. Hanımı, 'Bize bir hizmetçi tutmayacak mısın? Ne oldu o paralara' dedi. Hz. Sa'îd, 'Çok muhtaç olduğumuz bir zaman bize gelecektir (ahireti kastediyor)' dedi."[639]

---

[639] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 245.

HZ. ABDULLAH B. ÖMER'İN İNFAK ETMESİ

a) Nâfi'in İbn Ömer'in infak ettiğine dair hadisi

1368. Ebû Nu'aym, Nâfi'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), hastalandı. Kendisine bir dirheme salkım üzüm alındı. Bir fakir geldi, İbn Ömer de 'Üzmü ona verin' dedi. Biri, adamın önüne çıkıp o üzümü bir dirheme o fakirden satın aldı ve İbn Ömer'e getirdi. Akabinde yine o fakir geldi ve üzüm istedi. İbn Ömer de 'Üzümü ona verin' dedi. Biri gidip yine o fakirden bir dirheme o üzümü satın aldı ve üzümü alıp İbn Ömer'e getirdi. O fakir bir daha geldi ve üzümü istedi. İbn Ömer de 'üzümü ona verin!' dedi. Sonra biri bir daha fakirin önüne çıkıp bir dirheme o üzümü satın aldı. Fakir olan yine geri dönmek istedi, fakat engellendi. Şayet İbn Ömer, bu üzüm salkımı üzerinde neler oldu, bilseydi hiç tatmazdı."[640]

b) Nâfi'in başka bir tarikle bu husustaki hadisi

1369. Ebû Nu'aym, başka bir tarikle Nâfi'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer hasta iken canı üzüm istedi. Ben de gidip ona bir dirheme bir salkım üzüm aldım ve getirip önüne koydum... Hadisin sonunda şöyle denmiştir: Dilenci devamlı gelip yine istiyordu, İbn Ömer de her defasında üzümün ona verilmesini emrediyordu. Nihayet üçüncü veya dördünce seferinde dilenciye 'Yazıklar olsun, utanmıyor musun!' dedim ve ondan üzümü bir dirheme satın alıp İbn Ömer'e getirdim ve o da yedi."[641]

---

[640] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* I, 297.

[641] Bu hadisi, İbn Mubarek birinci siyaka benzer şekilde muhtasar olarak rivâyet etmiştir. (*el-İsâbe*, II, 248). Taberânî (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 348) ve İbn Sa'd *(et-Tabakât*, IV, 117) da rivâyet etmiş. Heysemî: "Taberânî'nin isnadındaki raviler Nu'aym b. Hammad müstesna sahih hadis ravileridir. Nu'aym da sıka bir zattır."

HZ. OSMAN B. EBÎ ÂS'IN İNFAKTA BULUNMASI

Hz. Ebû Nadra'nın bu konu hakkındaki hadisi

1370. Taberânî, Ebû Nadra'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Zilhicce'nin onuncu günlerinde Osman b. Ebî Âs'a (radıyallahu anh) geldim. Kendisinin bir evi vardı, onu sadece sohbet etmek için ayırmıştı. Yanından bir koç geçti. Koç sahibine 'Bunu kaça satın aldın?' dedi. Adam, 'On iki dirheme satın aldım' dedi. Ben de 'On iki dirhem param olsaydı, o parayla bu koçu satın alır, kurban eder ve aileme yedirirdim' dedim. Kalktığımda Osman'ın elçisi peşimden gelip içinde elli dirhem olan bir kese verdi. Osman'ın bana verdiği bu paralardan daha bereketli para görmedim. Osman verdiği paralardan dolayı hayrını kazandı, ben de ihtiyacımı giderdim."[642]

HZ. ÂİŞE'NİN İNFAKTA BULUNMASI

a) Bir fakir ile olan kıssası

1371. Malik, Hz. Peygamber'in eşi Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir fakir, kendisinden bir şey istedi fakat evinde ekmekten başka hiçbir şey yoktu. Bir cariyesine 'O ekmeği ona ver' dedi. Cariyesi, 'İftar edeceğin bir şey kalmaz' dedi. Hz. Âişe, 'Ekmeği ona ver' diye ısrar etti. Cariyesi de verdi. Gece olunca aileden biri (veya bir insan) bize bir koyun ve ekmek hediye etti. Hz. âişe beni çağırdı ve 'Bundan ye, bu verdiğinden daha hayırlıdır' dedi."[643]

1372. İmam-ı Mâlik şöyle anlatır: "Bir yoksul gelip Hz. Âişe'den yemek istedi. önünde üzüm vardı. Birine 'Bir üzüm tannesini al ve o adama ver!' dedi. Adam, bakakaldı ve hayret etti. Hz. Âişe, 'Neden hayret ediyorsun ki! bu dane içinde kaç zerre[644] var biliyor musun?' dedi."

---

642 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 8330. Heysemî: "Hadisin isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 371).

643 Malik, *el-Muvatta, II, 176.*

644 "Kim zerre kadar sevap işlerse karşılığını görür" ayetine işaret var.

YOKSULLARA YEMEK YEDİRMEK

a) Hârise b. Nu'mân'nın bu husustaki kıssası ve Hz. Peygamber'in yoksula yemek yedirme hakkındaki sözü

1373. Taberânî, Hasan b. Süfyan←Muhammed b. Osman←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Harise b. Nu'mân'ın (radıyallahu anh), (Bir rivâyette Hârise b. Nu'man'dan şöyle rivâyet edilir, denmiştir) gözleri görmüyordu. evinin kapısı ile mescid arasına bir ip çekmişti. Yanında içinde hurma ve başka şeyler bulunan bir sepet vardı. Yoksul biri geldiğinde sepetinden bir şeyler alır, sonra ipin ucundan tutup yoksulun yanına gidip ona verirdi. Ailesi, kendisine 'Biz veririz, sen otur' diyordu. Fakat o 'Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim, derdi: *Bir miskine yemek vermek insanı kötü âkıbetlerden korur.*"[645]

b) İhtiyaç sahibine kendi eliyle vermenin fazileti

1374. İbn Asâkir, Amr el-Leysî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Vâile b. Aska'nın (radıyallahu anh) yanındaydık. Yanına muhtaç biri geldi. Vâile, bir parça ekmek ve biraz da para aldı, sonra kalkıp muhtaç adamın eline koydu. Ben, 'Ey Ebû Aska'! Ailen içinde bu işi yapan kimsen yok mu, sen niye kalkıyorsun?' dedim. Vâile, 'Evet, var. Fakat kim, kalkar yoksula bir şey verirse attığı her adımından kendisi için bir günah af olunur. Kalkıp bir de yoksulun eline verirse atığı her adım için on günahı af olunur' dedi."[646]

c) İbn Ömer'in bu husustaki kıssası

1375. İbn Sa'd, Nâfi'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), her akşam ailesini sofraya toplardı. Bazen bir ihtiyaç sahibinin sesini işitirdi ve kalkıp kendi payına düşen ekmeği ve eti yoksula verirdi. Yoksula kendi payını verip döndüğünde genelde ailesi yemeği bitirmiş olurdu. Azatlısı Nâfi anlatıyor: "Eğer ben, sofrada bir şeye yetişirsem o da yetişirdi, sonra oruçlu olarak sabahlardı."[647]

---

[645] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 3228; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 299. Bu hadiis, Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 365) adlı eserinde ve İbn Sa'd Muhammed b. Osman← babasından buna yakın şekilde rivâyet etti. *(et-Tabakât*, III, 52).

[646] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 315.

[647] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 122.

MUHTAÇLARA İNFAKTA BULUNMAK

a) Bir arabînin Hz. Peygamber ile kıssası

1376. İbn Cerîr, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün mescide girdi, üzerinde kenarları kalın dokunmuş Necrân kürkü vardı. Arkadan bir Arabî geldi ve kürkün arkasından tutup öyle çekti ki, Hz. Peygamber'in boynunda iz yaptı. Sonra 'Ya Muhammed! Allah'ın malından yanında olanı bize ver!' dedi. Hz. Peygamber, kendisine baktı, tebessüm etti ve *'Ona istediğini verin!'* dedi."[648]

b) Bu hususta başka bir kıssa

1377. İbn Cerîr, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında sabahları oturuyorduk. Evine gitmek üzere kalktığında evine girene kadar ayakta dururduk. Bir gün kalktı ve mescidin ortasına yetişmişti ki, bir arabî kendisine yetişti ve 'Ya Muhammed! bana iki deve ver! vereceğin, ne senin ne de babanın malıdır. Yanına geldiğinde kürkünü çekti ve Hz. Peygamber'in mübarek boynu kızardı. Hz. Peygamber, '*Hayır, rıdamı çekmeden hakkını vermediğim için Allah'ın günahlarımı bağışlamasını diliyorum*' buyurdu. Bunu üç defa söyledi. Sonra bir adamı çağırdı ve ona '*Bu adama iki deve ver; birine arpa, diğerine hurma yükle!*' dedi."[649]

c) Nu'man b. Mukarrin'nin bu husustaki hadisi

1378. Ahmed ve Taberânî Nu'mân b. Mukarrin'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Müzeyne'den dört yüz adamla beraber Hz. Peygamber'e geldik. Hz. Peygamber, bize tâlimatlarını verdi. Cemaattan biri, 'Ya Resulallâh! Azık için yiyeceğimiz yok' dedi. Hz. Peygamber, Hz. Ömer'e '*Onlara azık ver!*' dedi. Hz. Ömer, 'Yanımda az hurmadan başka bir şey yok. Bunun da onlara yeteceğini sanmıyorum' dedi. Hz. Peygamber, '*Git ve onlara azık ver!*' dedi. Hz. Ömer de bizi alıp yukarı kata çıkardı. İçinde genç deve sürüsü gibi hurma öbekleri vardı. 'İhtiyacınız kadar alın!' dedi. İnsanlar

---

[648] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 43. Bu hadisi, Şeyhân (Buhârî, IV, 115; Müslim, III, 103) Enes'den (radıyallahu anh) buna yakın bir şekilde rivâyet etmiştir. (*el-Bidâye*, VI, 38).

[649] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 47. Bu hadisi, Ahmed (II, 288) ve Tirmizî'nin haricindeki diğer üç *es-Sünen* sahibi Ebû Hureyre'den (radıyallahu anh) buna yakın şekilde rivâyet etti. (*el-Bidâye*, VI, 38).

da ihtiyacı kadar aldı. Ben onların en sonundaydım. Hurma yığınına baktım, hiç bir hurma eksilmemişti, halbuki dört yüz kişi ondan hurma almıştı."[650]

d) Hz. Dükeyn b. Sa'îd el-Has'amî'nin bu husustaki kıssası

1379. Ahmed ve Taberânî Dükeyn b. Sa'îd el-Has'amî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanına vardık. Biz, dört yüz kişi civarındaydık, Hz. Peygamber'den yiyecek istedik. Hz. Peygamber, Hz. Ömer'e '*Kalk, onlara yiyecek ver!*' dedi. Hz. Ömer, 'Ya Resulallâh! Yanımda sadece kayz kadar (dört ay) bana ve çocuklarıma yetecek kadar azık var' dedi -Vakî: Kayz, Arap dilinde dört aya denir- Hz. Peygamber, '*Kalk ve onlara istediklerini ver!*' dedi. Hz. Ömer, 'Ya Resulallâh! baş üstüne yaparım' dedi. Hz. Ömer kalktı ve biz de onla beraber kalktık. Kendisine ait olan üst kattaki odaya çıkardı, anahtarı cebinden çıkarıp kapıyı açtı. Dükeyn anlatıyor: Odada deve yavrusu gibi hurma (öbekleri) vardı. Hz. Ömer, 'İstediğiniz kadar alın!' dedi. Bizden her biri ihtiyacı kadar hurma aldı. Ben en arkadaydım, hurma yığınına baktığımda bir hurma dahi eksilmemiş gibiydi."[651]

e) Ebû Nu'aym'ın *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserindeki Dükeyn kıssası

1380. Ebû Nu'aym, Düken'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Dört yüz süvari birlikle Hz. Peygamber'in yanına geldik ve kendisinden yiyecek istedik... Hadiste şöyle denmiştir: Hz. Ömer, 'Yanımda dört ay boyunca bana ve çocuklarıma yetecek miktarda birkaç sa' hurmadan başka bir şey yok' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Sen dinle ve itaat et!' dedi. Hz. Ömer de 'Başüstüne veririm' dedi." Ebû Nu'aym: Bu hadis, sahihtir. Bu hadis peygamberliğin bir delili ve mucizesidir.[652]

f) İbn Ömer'in (radıyallahu anhuma) ihtiyaç sahipleriyle çalışması

1381. Ebû Nu'aym, Aflah b. Kesîr'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), asla ihtiyaç sahibini geri çevirmezdi. Bu, parmaklarında kan damlayan cüzamlı biri dahi olsa onla yemek yerdi."[653]

---

650 Ahmed, V, 445. Heysemî: Hadisin isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 304).

651 Ahmed, IV, 174; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 4107. Heysemî: "İkisininde isnadındaki raviler sahîh hadis ravileridir. Ebû Davud, bu hadisin bir bölümünü rivâyet etmiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 304).

652 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 365.

653 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 300.

ZEKÂT VE SADAKA

a) Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in bu husustaki kıssası

1382. Ebû Nu'aym, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Ebû Bekr Sıddîk, Hz. Peygamber'e gizli şekilde sadakasını getirdi ve 'Ya Resulallâh! Bu benim Allah için olan sadakamdır, ileri de yine getirecem' dedi. Hz. Ömer geldi, aşikâr şekilde sadakasını verdi ve 'Ya Resulallâh! Bu benim Allah için olan sadakamdır, ilerde Allah'tan mükâfatımı beklerim' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Ey Ömer! Okunu attın, fakat hedefe gelmedi yani yine Ebû Bekr seni geçti. Senin ile Ebû Bekr'in sadakasında fark olduğu gibi sözleriniz arasında da fark var* (Çünkü Ebû Bekr gizli, Ömer ise aşikar. Ebû Bekr Allah'a olan borcumu ilerde yine öderim derken Ömer, Allah'tan mükâfatımı beklerim, dedi.)[654]

b) Hz. Osman'ın Rûma kuyusunu satın alıp Müslümanlara tasadduk etmesi

1383. İbn Adiy ve İbn Asâkir İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Rûma Kuyusunu kim satın alıp Müslümanlara tasadduk eder? Kim, böyle yaparsa kıyamet günü Allah (celle celâlühü), ona susuzluk zamanında su verir.* Hz. Osman b. Affân kuyuyu satın aldı ve Müslümanlara tasadduk etti."[655]

c) İbn Asâkir'in bu husustaki hadisi

1384. Taberânî ve İbn Asâkir Beşîr el-Eslemî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Muhacirler Medine'ye geldiklerinde oranın suyunu içemediler. Ğifaroğullarından olan birinin Rûma adında bir kaynağı vardı. Bir kırba suyu bir avuç (hurma) karşılığı satıyordu. Hz. Peygamber, kuyu sahibine '*Cennette olan bir kaynak suya mukabil bu kuyuyu bana sat!* dedi. Adam, 'Ya Resulallâh! Bu kuyunun haricinde ne benim ne de ailemin bir geliri yoktur ve ben de çalışamıyorum' dedi. Bu, Hz. Osman'a ulaşınca gelip kuyuyu 35 bin dirheme satın aldı. Sonra Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! Bu kuyuyu satın alırsam, kuyu sahibine söylediğin gibi bana da bu kuyuya mu-

---

[654] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 32. İbn Kesîr: Hadisin isnadı güçlüdür (ceyyiddir). Fakat hadis mürsellerden sayılır (Çünkü Hasan el-Basrî Ebû Bekr'i görmemesine rağmen direk ondan rivâyet etmiştir.) (el-Muntahab, IV, 348).

[655] İbn Adiye el-Kâmil, III, 1242; Tehzîbu't-*Târîh*, I, 261.

kabil cennette bir kuyu va'd eder misin?' dedi. Hz. Peygamber de '*Evet*' dedi. Hz. osman, 'O kuyuyu satın aldım ve Müslümanlara tasadduk ettim dedi."[656]

d) Hz. Talha'nın bir günde yüz bin dirhem tasadduk etmesi

1385. Ebû Nu'aym, Hz. Talha'nın eşi olan Su'dâ'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Talha (radıyallahu anh), bir gün içinde yüz bin dirhem tasadduk etti. Sonra elbisesini yamadığım için mescide gidememişti."[657]

e) Abdurrahman Avf'ın Hz. Peygamber döneminde yaptığı tasadduk

Daha önce Abdurrahman b. Avf'ın Hz. Peygamber döneminde malının yarısı olan dört bin, sonra kırk bin, sonra bir daha kırk bin dinar tasadduk ettiği geçmişti.

f) Hz. Ebû Lubâbe tövbe ettiğinde Allah için tasadduk etmesi

1386. Hâkim, Sâib b. Ebî Lübâbe'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Allah (celle celâlühü), Ebû Lübâbe'nin tövbesini kabul edince Ebû Lübâbe, 'Hz. Peygamber'e geldim ve 'Ya Resulallâh! Ben günah işlediğim kavmimi bırakıp geldim. Malımın hepsini Allah ve Resulü için tasadduk ediyorum' dedi. Hz. Peygamber, '*Ey Ebû Lübâbe! Üçte birini tasadduk etmen yeterlidir*' buyurdu. Ebû Lübâbe de malının üçte birini tasadduk etti."[658]

g) Hz. Selmân'ın (radıyallahu anh) bu husustaki çabası

1387. İbn Sa'd, Nu'mân b. Humeyd'den şöyle rivâyet etmektedir: "Dayımla beraber Medâin'de Selman'ın (radıyallahu anh) yanına vardık, hurma yaprağından sepet yapıyordu. Hz. Selman'ın şöyle dediğini işittim: Sepeti bir dirheme satın alıyorum, onda bazı düzenlemeler yapıp üç dirheme satıyorum. Sonra bir dirheme yine bir tane alıyor, bir dirhemi aileme harcıyor, diğerini de tasadduk ediyorum. Hz. Ömer, beni bundan alıkoysa dahi ben yapacağım."[659]

---

[656] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 1226; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 11.
[657] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 88.
[658] Hâkim *Müstedrek*, III, 632.
[659] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 89. Hz. Selman, o sırada Medâin'de Hz. ömer'in tayin ettiği bir valiydi.

ALLAH YOLUNDA VERİLEN HEDİYELER

a) Hz. Osman'ın bir gazvede Hz. Peygamber'e hediye vermesi

1388. Taberânî, Ebû Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Bir gazvede Hz. Peygamberle beraber bulunuyorduk. İnsanlar çok sıkıntı çekti. Öyle ki, Müslümanların sıkıntısını, münafıkların ise sevincini yüzünden okuyabiliyordum. Hz. Peygamber, bunu görünce *'Vallahi Güneş batmadan Allah (celle celâlühü), size rızkınızı gönderecektir'* buyurdu. Hz. Osman, Allah ve Resulünün söylediklerinin kesinleşeceğini iyi bildiğinden hemen gidip on dört tane deveyi üzerindeki yiyeceklerle beraber satın aldı. Hz. Peygamber'e bunlardan dokuzunu gönderdi. Hz. Peygamber, bunu görünce '*Bu nedir?* diye sordu. Osman (radıyallahu anh), sana hediye etti, dedi. Hz. Peygamber'in yüzünden sevinç, münafıkların yüzünde ise sıkıntı belirdi. Hz. Peygamber'i gördüm, ellerini öyle kaldırmıştı ki, koltuk altı beyazlığı gözüküyordu. Hz. Osman'a öyle dua ediyordu ki, hiç kimseye bundan evvel ve sonra böyle dua ettiğini hiç duymadım. '*Ey Allah'ım! Osman'a bol mal ver, ey Allah'ım Osman için bunu yap, bunu yap!'* dedi."[660]

b) İbn Abbas'ın (radıyallahu anhuma) hediyenin fazileti hakkında hadisi

1389. Ebû Nu'aym, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Müslümanlardan bir ailenin bir ay, bir hafta veya Allah'ın dilediği kadar bakmam benim için ikinci bir defa hac yapmaktan daha iyidir. Allah rızası için Müslüman kardeşime bir tabak yemek hediye etmem, benim için Allah yolunda infak ettiğim bir dinardan daha hayırlıdır."[661]

---

[660] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVII, 694. Heysemî: "Bu hadisi, Taberânî rivâyet etmiş, isnadında Sa'îd b. Muhammed Varrâk var, kendisi zayıf biridir." İbn Asâkir, Ebû Mes'ûd'dan buna yakın bir hadisi rivâyet etti. (el-Muntahab, V, 12).

[661] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 328.

YEMEK YEDİRMEK

a) Hz. Alî'nin yemek yedirmenin fazileti hakkında hadisi

1390. Buhârî ve İbn Zencûyeh Hz. Alî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Arkadaşlarımı davet edip onlara bir sa' yemek ikram etmem, benim için pazara çıkıp bir köle alıp azad etmekten daha hayırlıdır."[662]

b) Cabir'in (radıyallahu anh) bu konu hakkındaki hadisi

1391. Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân* adlı eserinde Abdulvahid b. Eymen← babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Cabir'in misafirleri geldi. Onlara yemeleri için sirke ve ekmek getirdi ve 'Yeyin!' dedi. Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: "*Sirke ne güzel katıktır! Önlerine konanı hakir gören insanlara helak olsun! Evindekini arkadaşlarına sunmaktan utanan adama da helak olsun!*"[663]

c) Hz. Enes'in (radıyallahu anh) bu konu hakkındaki hadisi

1392. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde ceyyid bir isnadla Humeyd Tavîl←Enes b. Mâlik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Enes (radıyallahu anh) hastalanınca insanlar onu ziyaret etmek için yanına geldi. Hz. Enes, 'Ey cariye! Arkadaşlarımıza ekmek parçası dahi olsa getir! çünkü Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: "*Güzel ahlakî hasletler, cennete götüren amellerdendir.*"[664]

d) Şakîk b. Seleme'nin bu husustaki hadisi

1393. Taberânî, Şakîk b. Seleme'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir arkadaşımla beraber Selman el-Farisî'nin yanına gittik. Hz. Selman, 'Hz. Peygamber misafire güzelini yapıp külfete girmekten alıkoymasaydı, sizin için çok külfete girerdim, sonra ekmek ve tuz alıp ikram etti. Arkadaşım, 'Keşke tuzun içinde baharat da olsaydı' dedi. Hz. Selman, matarasını

---

[662] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred, 566;* Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, V, 65.

[663] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, V, 64. Heysemî: "Ahmed (III, 371), Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde ve Ebû Ya'lâ (*Müsned*, 1981) hadisi rivâyet etmiş fakat hadiste şöyle demiştir: "Kişiye kötülük olarak önüne sunulan yemeği küçümsemesi yeterlidir." Ebû Ya'lâ'nın isnadında Ebû Tâlib Kâs var, kendisini tanımıyorum. Ebû Ya'lâ'nın diğer ravileri tavsik edilmiş kişilerdir. Bu hadis es-Sahîh (Müslim, VI, 125, 126) adlı eserde muhtasar olarak gelmiştir."

[664] Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 152. Heysemî, hadisi Taberânîden alıntı yaparak zikrettikten sonra şöyle demiştir: "İsnadı ceyyiddir (güçlüdür)." Hadisi ayrıca İbn Asâkir, buna yakın bir şekilde rivâyet etmiştir.

gönderip rehin bıraktı ve baharat getirdi. Yiyeceğimizi yedikten sonra arkadaşım, 'Bize verdiği rızık için kanaat veren Allah'a hamd olsun!' dedi. Hz. Selman, 'Eğer rızkınla kanaat etseydin mataram rehin olmazdı' dedi."[665]

e) Hz. Ömer ve Hz. Suheyb arasında bu konu hakkında geçen kıssa

1394. Ebû Nu'aym, Hamza b. Suheyb'den şöyle rivâyet etmektedir: "Suheyb (radıyallahu anh), insanlara çok yemek ziyafeti verirdi. Hz. Ömer, ona 'Ey Suheyb! Sen çokça ziyafet veriyorsun, bu malda israftır. Suheyb, Hz. Peygamber şöyle buyurdu, dedi: *"En hayırlınız en çok yemek yedireniniz ve verilen selamı alandır."* Hz. Peygamber'in işte bu sözü, çok yemek yedirmeme vesile oluyor."[666]

[665] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 6085. Heysemî: "Hadisi, Taberânî rivâyet etmiş. isnadındaki raviler ise Muhammed b. Mansur et-Tûsî müstesna sahih hadis ravileridir. Muhammed b. Mansur da sıka biridir. Taberânî'nin bir başka rivâyetinde: "Hz. Peygamber, yanımızda yiyeceğimiz bulunmadığında misafir için külfete girmemizden alıkoydu." (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 179).

[666] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 153.

HZ. PEYGAMBER'İN YEMEK İKRAM ETMESİ

a) Cabir'in (radıyallahu anh) bu konu hakkındaki kıssası

1395. Müslim, Câbir'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ben, evimde oturuyordum. Hz. Peygamber, yanımdan geçerken bana işaret etti ve ben de kalktım. Elimden tutup ilerledik. Hz. Peygamber'in hanımlarından birinin olduğu odaya geldik, Hz. Peygamber içeri girdi. Akabinde benim de girmeme izin verdi, ben de perdeyle bölünmüş olan kısma girdim. Hz. Peygamber, '*Yiyecek var mı?* diye sordu. Onlar da 'Evet' dedi. Üç tabak getirilip Hz. Peygamber'in önüne konuldu. Hz. Peygamber, bir tabak aldı ve önüne koydu, diğer tabağı da aldı benim önüme koydu. Üçüncü tabağı da aramızda bölüştürdü, yarısını kendisine, diğer yarısını bana verdi. Sonra '*Katık var mı?* dedi. 'Hayır, biraz sirke var' dediler. '*Sirkeyi getirin, sirke ne güzel katıktır!* buyurdu."[667]

b) Hz. Osman'ın bu husustaki kıssası

1396. Taberânî, Abdullah b. Selâm'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Osman'ın un, yağ ve bal taşıyan deveyi sürdüğünü gördü. Hz. Peygamber, 'Deveyi çöktür!' dedi. Hz. Osman da deveyi çöktürdü. Taştan yapılmış tencereyi istedi. İçine yağ, bal ve un koydu. Sonra altında ateş yakılması için emir verdi. Nihayet yemek iyice pişti ve 'Yeyin!' dedi. Hz. Peygamber de ondan yedi. Akabinde '*Bu, İranlıların Habîs diye adlandırdıkları bir tatlı çeşididir*' buyurdu."[668]

c) Hz. Abdullah b. Busr'un bu husustaki hadisi

1397. Ebû Dâvud, Abdullah b. Busr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ancak dört kişinin taşıyabileceği büyüklükte Ğarrâ adında bir tenceresi vardı. Duhâ vakti olunca Duhâ namazını kıldılar. Bu tencereyi getirdi, içinde serîd (tirit) yemeği vardı. Halk yemeğin etrafında oturdu. İnsanlar çok olunca Hz. Peygamber diz üstü çöktü. Bir Arabî, 'Bu ne oturuşudur?' diye sordu. Hz. Peygamber, '*Allah (celle celâlühü), beni yumuşak bir kul kıldı, beni inatçı ve zâlim biri kılmadı*'

---

[667] Müslim, VI, 125, 126. Bu hadisi, *es-Sünen* sahipleri de rivâyet etmiştir. Ebû Dâvud, 3821; Nesâî, VII, 14; Tirmizî, 1839; İbn Mâce, 3317; *Cem'u'l-fevâid*, I, 295.

[668] Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, I, 297. Heysemî: Bu hadisi Taberânî üç eserinde de rivâyet etmiş. es-Sağîr ve *el-Evsat* adlı eserindeki raviler sıkadır." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 38).

buyurdu. Sonra şöyle dedi: "*Herkes önünden yesin, yemeğin ortasına kimse dokunmasın ki, yemek bereketli olsun!*"[669]

HZ. EBÛ BEKR'İN YEMEK İKRAM ETMESİ

a) Hz. Ebû Bekr ve misafirleri arasında geçen olay

1398. Müslim, Ebî Bekr'in oğlu Abdurrahman'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: Bazı misafirlerimiz geldi. Babam da gece vaktine kadar Hz. Peygamberle konuşurdu. Dışarı çıktı ve 'Ey Abdurrahman! Misafirlere bir şeyler ikram et!' dedi. Akşam olunca misafirlere yiyeceklerini getirdik. Fakat onlar, 'Evin reisi gelip bizle beraber yemek yemedikçe yemek yemeyi kabul etmeyiz' dediler. Ben de misafirlere 'Babam sinirli biridir. Eğer yemezseniz bana dayak atar diye korkuyorum' dedim. Fakat yine yemediler. Baba gelince onlar hiç yemeğe başlamamışlardı. Babam, 'Misafirlerinize yemek verdiniz mi?' dedi. Onlar 'Hayır, vallahi vermedik' dedi. 'Abdurrahman'a misafilere yemek verin diye emir vermedim mi?' dedi. Ben hemen babamdan uzaklaştım. 'Ey Abdurrahman!' diye seslendi, fakat ben uzak durdum, gitmedim. Babam, sonra 'Ey cahil! Sesimi duyuyorsan hemen gel!' dedi. Ben de gittim ve 'Vallahi benim bir suçum yok. Bak misafirler burda onlara sor. Onlara yemeklerini getirdim, fakat onlar sen gelmeden yemeği kabul etmediler' dedim. Babam, misafirlere 'Neden yemeği kabul etmediniz? Vallahi ben bu akşam yemek yemiyecem' dedi. Onlar da 'Vallahi sen yemedikçe biz de yemeğiz' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Bu gece gibi hayırsız bir gece görmedim. Yazıklar olsun! Neden yemeği kabul etmiyorsunuz?' dedi. Sonra Babam, 'Yemeği yemem diye ettiğim birinci yemin şeytandandı. Getirin yemeği!' dedi. Yemek getirildi ve besmele çekip yemeğe başladı, misafirler de yedi. Ertesi gün olunca Hz. Peygamber'in yanına gitti ve 'Ya Resulallâh! Misafirler sözünde durdu, ben ise yeminimi yedim' dedi ve olanları anlattı. Hz. Peygamber de 'Bilakis sen, onlardan daha hayırlı, daha seçkinsin' dedi. Babamın bu yemini için keffaret verdiğini duymadım."[670]

---

[669] Ebû Dâvud, 3773; Mişkâtu'l-Mesâbîh, s. 361.
[670] Müslim, VI, 130, 131.

HZ. ÖMER B. HATTÂB'IN YEMEK İKRAM ETMESİ

a) Hz. Ömer'in yemek ikram etmesi

1399. Malik, Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Eslem, Hz. Ömer'e 'Zahr'da kör bir deve var' dedi. Hz. Ömer, 'O deveyi alın, ehli beyte verin de ondan faydalansınlar' dedi. 'Deve kördür' dedim. Hz. Ömer, 'Develerle beraber otlatsınlar' dedi. Ben de 'Gözü kör nasıl otlayacak' dedim. Hz. Ömer, 'Cizye hayvanlarından mı, zekât hayvanlarından mıdır?' diye sordu. Ben de 'Cizyeden gelen hayvandır' dedim. Hz. Ömer, 'Vallahi siz yemeği düşünüyorsunuz' dedi. Ben de 'Devenin üstünde cizye mührü var' dedim. Hz. Ömer de emir verdi, boğazlandı. Hz. Ömer'in yanında dokuz tabak bulunuyordu. Ne zaman meyve veya nefis yiyecekler olsa bu tabaklara koyar, Hz. Peygamber'in eşlerine gönderirdi. Kızı Hafsa'ya en son tabakta gönderirdi. Eğer eksik kalırsa Hafsa'nın payında eksik kalırdı. Bu devenin etini bu tabaklara doldurdu ve Hz. Peygamber'in eşlerine gönderdi. Geri kalan etin de pişilmesini emretti ve Muhacir, Ensar'ı da yemeğe çağırdı."[671]

TALHA B. UBEYDİLLAH'IN YEMEK İKRAM ETMESİ

a) Hz. Talha'nın yemek vermesi ve Hz. Peygamber'in ona sözü

1400. Hasan b. Süfyan ve Ebû Nu'aym el-Ma'rife adlı eserinde Seleme b. Akva''den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Talha b. Ubeydillah dağ eteğinde bir kuyu satın aldı, insanlara yemek verdi. Hz. Peygamber, '*Ey Talha! Sen çok cömertsin*' buyurdu."[672]

HZ. CAFER B. EBÎ TALİB'İN YEMEK İKRAM ETMESİ

a) Ebû Hüreyre'nin bu husustaki hadisi

1401. İbn Sa'd, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Fakirlerin en çok sevdiği, onlara en çok faydası olan kişi Cafer b. Ebî Talib idi. Bizi alır, evine götürür, yemek yedirirdi. Öyle ki, bazen halis yağın içinde olduğu kabı getirir, içinde hiç yağ olmazdı. Kabı ikiye yarar, biz de içindekini yalardık."[673]

---

671 Mâlik, *Muvatta*, 188; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, I, 296.
672 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 67.
673 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 28.

HZ. SUHEYB ER-RÛMÎ'NİN YEMEK İKTAM ETMESİ

a) Suheyb'in Hz. Peygamberle beraber bu konu hakkındaki kıssası

1402. Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Suheyb'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'e yemek yaptım ve kendisi bir cemaat içinde otururken ona geldim. Önünde durdum ve ona işaret ettim. Hz. Peygamber, '*Bunlar da mı gelsin?* dedi, ben ise 'Hayır!' dedim. Hz. Peygamber sustu, ben de yerimde durdum. Hz. Peygamber bana baktı, ben de yemek hazır diye ona işaret ettim. Hz. Peygamber ise '*Bunlar da mı?* dedi. Ben 'Hayır' dedim. Bunu iki veya üç defa tekrar etti. Ben de 'Evet, onlar da gelsin' dedim. Hz. Peygamber için çok az yemek yapmıştım. Hz. Peygamber ve orda oturanlar gelip yemeği yedi ve yemek arttı."

ABDULLAH B. ÖMER'İN YEMEK İKRAM ETMESİ

a) Muhammed b. Kays'ın bu husustaki hadisi

1403. Ebû Nu'aym, Muhammed b. Kays'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Ömer (radıyallahu anhuma), yoksul olmadan yemek yemezdi. Öyle ki, açlıktan bedeni zayıf düşmüş, hastalanmıştı. Hanımı, kendisine hurmadan bir şeyler yaptı ve yediğinde ona su verdi."[674]

1404. Ebû Bekr b. Hafs'dan rivâyet edildiğine göre: "Abdullah b. Ömer, sofrasında yetim bulunmadan asla yemek yemezdi."

b) İbn Ömer'in bir yetimle olan kıssası

1405. Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet edilir: İbn Ömer, sabah ve akşam yemek yerken etrafında bulunan yetimleri de yemeğe çağırırdı. Bir gün sabah yemek yerken bir yetimin çağrılması için birini gönderdi, fakat giden, yetimi bulamamıştı. İbn Ömer'in yemekten sonra yediği buğday, hurma ve şekerden yapılan tatlı bir içeceği vardı. Yetim geldiğinde yemeğini bitirmiş, elinde içeceği vardı, onu yudumluyordu. İçeceği, yetime verdi ve 'Zannedersem bu gün ekildim' dedi."

c) Meymûn b. Mehrân'ın bu husustaki hadisi

1406. Ebû Nu'aym, Meymun b. Mehrân'dan şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer'in hanımını, 'Bu yaşlı adama bakmıyorsun' diye azarladılar. Ha-

---

674 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 298.

nımı, 'Ne yapabilirim ki! Ona ne zaman yemek yapsak bir başkasını çağırıyor' dedi. Hanımı, İbn Ömer mescitten gelince yolu üzerine duran yetimlere bir şeyler gönderdi, onlara yiyeceklerini verdi ve onlara 'Artık onun yolu üzerinde oturmayın' dedi. Sonra İbn Ömer eve geldi ve 'Falanı, falanı çağırın' dedi. Hanımı, o kişilere yemek daha önce göndermiş ve 'Eğer sizi yemeğe çağırırsa gelmeyin!' demişti. İbn Ömer de 'Bu akşam yemek yememi istemiyor musunuz?' dedi ve o gece yemek yemedi."[675]

e) İbn Ömer'in Cuhfe'deki kıssası

1407. Ebû Nu'aym, Ebû Cafer el-Kârî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Azatlı kölem bana şöyle dedi: İbn Ömer ile çık da ona hizmet et! Kendisi nerde su bulsa hemen orda konaklar ve o suyun etrafında olanları kendisiyle beraber yemek yemeğe davet ederdi. O suyun yanındaki büyük çocuklar gelip kendisiyle yemek yerlerdi. İbn Ömer ise ya iki, ya da üç lokma yerdi. Cuhfe'de konakladı ve yine orda olanlar geldi. Siyah tenli ve çıplak bir çocuk geldi. İbn Ömer onu da yemeğe davet etti. Çocuk, 'Sıkışmışlar, bir yer bulamıyorum' dedi. İbn Ömer'in çekildiğini ve çocuğu önüne oturttuğunu gördüm."[676]

f) İbn Ömer seferde iken yemek ikram etmesi

1408. İbn Sa'd, Ebû Cafer el-Kârî'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer ile beraber Mekke'den Medine'ye doğru yola çıktım. Onun içinde serîd olan bir kabı vardı. Çocukları, arkadaşları ve gelen herkes onun etrafında toplanıp yemek yerdi. Öyle ki, bazı kimseler ayakta yerdi. Kendisi ile beraber bir devesi vardı. Devenin üzerinde içinde su ve nebîz olan iki bölüm vardı. İnsanlar için bu nebizle beraber bir savîk kadehi ikram ederdi, insanlar göbeğini şişirene kadar ondan içerdi."[677]

g) Ma'n'ın bu husustaki hadisi

1409. İbn Sa'd, Ma'n'dan şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer, bir yemek yaptığında hali vakti yerinde biri geçince onu çağırmazdı. Öylelerini oğulları veya yiğenleri çağırırdı. Fakat yoksul biri geçince İbn Ömer hemen

---

675 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 298. İbn Sa'd, bu hadisi buna yakın şekilde rivâyet etti. *(et-Tabakât*, IV, 122).

676 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 302.

677 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 109.

onu yemeğe çağırırdı, fakat onlar çağırmazlardı. Onlar, İbn Ömer'in çağırmak istemediği kimseyi çağırır, davet etmek istediğini ise çağırmazlardı."[678]

HZ. ABDULLAH B. AMR'IN YEMEK İKRAM ETMESİ

a) Kardeşlerine, şehir halkına ve misafirlere ziyafet vermesi

1410. Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* (1/291) adlı eserinde Süleyman b. Rabî'a'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Süleyman b. Rabîa, Mu'âviye'nin (radıyallahu anh) hilafeti döneminde içinde Muntasır b. Haris es-Dabbî'nin de bulunduğu kurrâlardan oluşan bir cemaatla beraber hacca gitti. Kendi aralarında 'Hz. Peygamber'in seçkin bir sahabîsi ile karşılaşıp ondan hadis dinlemeden dönmeyeceğiz' dediler. Biz de devamlı soruyorduk, nihayet Abdullah b. Amr b. As'ın (radıyallahu anhuma) Mekke'nin alt tarafında konakladığı söylendi. Ona doğru yola çıktık. Yolda üç yüz deveden oluşan büyük bir kervana rastaladık. Yüz tanesi iyi ve güçlü deve, iki yüz tanesi ise sadece yük taşımada kullanılan deveden oluşuyordu. 'Bu kervan kimin?' diye sorduk. Abdullah b. Amr'ın olduğunu söylediler. 'Hepsi onun mu dedik! Biz devamlı onun çok mütevâzi biri olduğunu duyardık' dedik. Onlar da 'Bu yüz iyi ve güçlü deve, onun kardeşlerine infak ettiği develerdir. Diğer ikiyüz deve ise ona gelen şehirliler ve misafirler içindir' dedi. Buna çok hayret etmiştik. 'Hayret etmeyin! Çünkü Abdullah b. Amr zengin biridir. Kendisine gelenlere ziyafet vermeyi bir görev bilir' dediler. Biz de 'Ona götürün bizi!' dedik. 'Şu an Mescid-i Haram'da' dediler. Onu arayıp bulmak için yola koyulduk ve onu Kâ'be'nin arka tarafında otururken bulduk. Kısa boylu, gözü çapaklı ve üstünde iki kürk ve sarık vardı. Üzerinde uzun gömlek (kamîs) yoktu. Ayakkabılarını da soluna asmıştı."[679]

---

[678] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 109.

[679] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 291. İbn Sa'd, bu hadisi Süleyman b. Rabî''den ziyade ile bu meâlde rivâyet etti. (*et-Tabakât*, IV, 12).

HZ. SA'D B. UBÂDE'NİN YEMEK İKRAM ETMESİ

a) Bu hususta Hz. Peygamber ile kıssası

1411. İbn Asâkir, Sa'd b. Ubâde'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Sa'd, Hz. Peygamber'e bir tabak dolusu beyin getirdi. Hz. peygmber, '*Ey Ebû Sabit nedir bu?* dedi. Hz. Sa'd 'Seni hak din için gönderen Allah'a and olsun! Kırk deve kestim, seni beyinleriyle doyurmak istedim' dedi. Hz. Peygamber de yedi ve ona hayırlı dua etti."[680]

b) Hz. Enes'in bu husustaki hadisi ve Hz. Peygamberin Hz. Sa'd'a duası

1412. İbn Asâkir, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Sa'd b. Ubâde (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'i davet etti. Ona hurma ve ekmek getirdi, Hz. Peygamber de yedi. Sonra kendisine bir kadeh süt getirdi, onu da içti. Sonra şöyle dua etti:

﴿أَكَلَ طَعَامَكُمُ الأَبْرَارُ وَأَفْطَرَ عِنْدَكُمُ الصَّائِمُونَ وَصَلَّتْ عَلَيْكُمُ الْمَلاَئِكَةُ اللّٰهُمَّ اجْعَلْ صَلَوَاتِكَ وَرَحْمَتَكَ عَلَى آلِ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ﴾

"Yemeğinizi iyi insanlar yesin, oruçlular yanınızda iftar etsin, melekler üzerinize salât (mağfiret) etsin! ey Allah'ım! Rahmetlerini Sa'd b. Ubâde ailesini üzerine yağdır."[681]

c) Hz. Sa'd'ın ikramda bulunması

1413. İbn Sa'd, Urve'den şöyle rivâyet etmektedir: "Sa'd b. Ubâde'nin balkondan şöyle seslendiğini gördüm: 'Yağı seven, eti seven Sa'd b. Ubâde'ye gelsin!' Sonra oğlunu da aynı şekilde yemeğe davet ettiğini gördüm. Medine yolunda yürüyordum, henüz genç biriydim. Abdullah b. Ömer (radıyallahu anhuma), Medine'nin üst köylerindeki arazisine gidiyordu. 'Ey Genç! gel bakalım, bir bak Sa'd b. Ubâde'nin balkonunda yemeğe çağıran kimse var mı?' dedi. Ben de baktım ve 'Hayır' dedim, İbn Ömer 'Doğru söylüyorsun' dedi."[682]

---

[680] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 40.

[681] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, V, 66. İbn Asâkir, ayrı bir tarikle Enes'den (radıyallahu anh) uzunca bu melade rivâyet etmiştir. Hadiste şöyle denmiştir: Sa'd, Hz. Peygamber'in önüne biraz susam ve biraz hurma getirdi." (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, V, 66).

[682] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 613.

EBÛ ŞU'AYM EL-ENSÂRÎ'NİN İKRAMDA BULUNMASI

a) Hz. Peygamberle kıssası

1414. Buhârî, Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ensar'dan bir sahabî vardı, kendisine Ebû Şu'ayb el-Ensârî deniyordu. Kendisinin kasap bir kölesi vardı. Ebû Şu'ayb, kölesine 'Bana beş kişilik yemek hazırla, Hz. Peygamber dahil beş kişiyi davet edeceğim' dedi. Hz. Peygamberle beraber beş kişi çağırdı, biri de onların peşine takıldı. Hz. Peygamber, '*Sen bizi beş kişi olarak davet ettin, fakat bu adam da geldi. İster ona da müsaade edersin, istersen müsaade etmezsin'* buyurdu. Ebû Şu'ayb, 'Ona da müsaade ettim, o da gelsin' dedi."[683]

HZ. HAYYAT'IN İKRAMDA BULUNMASI

a) Hz. Hayyat'ın Hz. Peygamber'i hazırladığı bir yemeğe davet etmesi

1415. Müslim -lafız onundur- ve Buhârî Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hayyat, Hz. Peygamber'i yaptığı bir yemeğe davet etti. Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: Ben de Hz. Peygamberle bu yemeğe gittim. Hz. Peygamber'e arpadan yapılmış ekmek, kabak ve güneşte kurutulmuş et ikram etti. Baktım, Hz. Peygamber tabaktaki kabakları seçip yiyiyor. O günden beri kabağı çok severim."[684]

---

[683] Buhârî, III, 76, 171. Bu hadisi, Müslim (VI, 115) Ebû Mes'ûd'dan buna yakın şekilde rivâyet etmiş, hadiste şöyle denmiştir: Ebû Şu'ayb, Hz. Peygamber'in yüzüna baktı, aç olduğunu anladı ve kölesine 'Yazıklar olsun! hemen git, bize beş kilik yemek hazırla!' dedi..."

[684] Müslim, VI, 121; Buhârî, III, 79.

CABİR B. ABDİLLAH'IN İKRAMDA BULUNMASI

a) Hendek savaşındaki kıssası

1416. Buhârî, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hendek Savaşında, hendek kazıyorduk, çok sert bir kayaya denk geldik. Ashab, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Hendekte sert bir kayaya denk geldik' dedi. Hz. Peygamber, '*Durun, hendeğe ben ineyim*' dedi. Sonra kalktı, karnına bir taş bağlıydı. Çünkü üç gündür hiçbir şey ağzına almamıştık. Hz. Peygamber, balyozu alıp kaya parçasına vurdu, kaya toz duman oldu. Ben, 'Ya Resulallâh! İzin ver, eve gideyim' dedim. Gidip eşime 'Hz. Peygamber'in dayanılamayacak derecede çok aç olduğunu gördüm, evde yiyecek bir şey var mı?' dedim. Eşim, 'Yanımda arpa ve bir oğlak var' dedi. Hemen oğlakı kestim, arpayı da hamur yaptım, eti de pişmesi için tencereye koyduk. Sonra Hz. Peygamber'e gittim, hamur kıvamına gelmiş, ateşin üzerinde olan tenceredeki et de pişmek üzereydi. 'Ya Resulallâh! Az yemeğim var, sen ve bir iki kişi gelsin' dedim. '*Yemek ne kadar?* diye sordu. Ben de anlattım. Hz. Peygamber de '*İyi çokmuş, hanımına söyle ben gelmeden yemeği ateşten, ekmeği de tandırdan almasın*' buyurdu. Hz. Peygamber, ashaba '*Kalkın!* dedi. Muhacir ve Ensar kalktı. Cabir, hanımımın yanına vardığında 'Yazıklar olsun! Hz. Peygamber, muhacir, Ensar ve beraberindekilerle beraber geldi. Hanımım, 'Sana ne kadar olduğunu sordu mu?' dedi, ben de 'Evet' dedim. Hz. Peygamber, ashaba 'İçeri *girin, fakat izdiham yapmayın!* dedi. Hz. Peygamber, ekmeği parçalıyor, üzerine eti koyuyor, sonra tencere ve tandırın üzerini kapatıyor. Ashabına ikram ediyor, sonra geri geliyordu. Hz. Peygamber durmadan ekmek parçalıyor, kepçe ile et alıp veriyordu ve böylece hepsi doydu, geriye yemek de arttı. Hz. Peygamber, '*Bu geri kalanını da siz yeyin ve başkalarına da verin. çünkü insanlara açlık isabet etti*' dedi."[685]

1417. Beyhakî, bu hadisi Cabir'den (radıyallahu anh) daha detaylı şekilde rivâyet etti. Hadiste şöyle denmiştir: Hz. Peygamber, yemeğin miktarını öğrenince tüm Müslümanlara '*Haydi Cabir'e gidiyoruz*' dedi. Cabir anlatıyor: Öyle bir utandım ki, nasıl utandığımı sadece Allah (celle celâlühü) bilir. Kendi kendime 'Bunca halk arpa ve bir oğlak için mi bize gelecek?' dedim. Hanımımın yanına vardım ve 'Mahvoldum! Hz. Peygamber, Hendekte olan herkesi alıp getirdi!' dedim. Hanımım, 'Yemeğin ne kadar olduğunu sana sordu mu?'

---

[685] Buhârî, V, 138. Bu hadisi şeyhandan sadece Buhârî rivâyet etti.

dedi, ben de 'Evet' dedim. Hanımım, 'O zaman Allah ve Resulü daha iyi bilir' dedi. Bunu demekle içimdeki tüm sıkıntıyı giderdi. Hz. Peygamber eve girdi ve hanımıma 'Sen hizmet et, eti bana bırak!' dedi. Hz. Peygamber, ekmeği kırıyor, arasına eti kepçeyle koyuyor, sonra da etin ve ekmeğin üstünü kapatıyordu. Hiç durmadan ashaba böyle veriyordu ve tüm ashab doydu. Herkes yedikten sonra bile tandır ekmekle, tencere etle doluydu. Sonra Hz. Peygamber, '*Kalanını siz yeyin ve başkasına da verin!*' buyurdu. Eşim, hem yedi, hem de bütün gün dağıttı."[686]

1418. Bu hadisi İbn Ebî Şeybe daha uzunca rivâyet etmiştir. Hadisin sonunda şöyle demiştir: Bana onların sekiz yüz veya üç yüz kişi olduğunu söyledi."[687]

1419. Buhârî, ayrıca Cabir'den başka bir tarikle buna yakın bir metinle rivâyet etmiş, hadiste şöyle demiştir: "Hz. Peygamber seslendi ve '*Ey hendekte çalışanlar! Cabir bize yemek yapmış, bizi yemeğe çağırıyor!*' dedi. Hz. Peygamber, '*Ben gelmeden tencererinizi ateşten indirmeyin, hamurunuzu da ekmek yapmayın!*' buyurdu. Ben eve gittim. Hz. Peygamber de insanların önünden geliyordu. Eşimin yanına vardım ve 'Yazıklar olsun! Yazıklar olsun! Ben sadece senin dediğini yaptım!' dedim. Eşim, Hz. Peygamber'e çıkarıp hamuru verdi. Hz. Peygamber de tükürdü ve bereketli olması için dua etti. Sonra tencereye gidip onun içinede tükürdü bereketli olması için dua etti. Sonra 'Sonra ekmek yapan bir bayanı çağır da senle beraber ekmek yapsın, tencereyi ateşin üzerinden indirmeyin, öyle kepçe ile alın!' buyurdu. Misafirler, bin kişiydi. Allah'a yemin olsun! Yemeği yediler ve yemek bitmeden bırakıp gittiler. Bizim tencere önce olduğu gibi dopdoluydu. Ekmek için olan hamurumuz da aynen duruyordu." [688]

b) Taberânî'nin Cabir'in ikramda bulunduğuna dair hadisi

1420. Taberânî, Cabir'den şöyle rivâyet etmektedir: "Annem yemek yaptı ve bana 'Git, Hz. Peygamber'i çağır!' dedi. Ben de Hz. Peygamber'e gittim ve gizlice 'Annem bir şeyler hazırlamış' dedim. Hz. Peygamber, ashabına '*Kalkın, gidiyoruz!*' dedi. Hz. Peygamberle beraber elli kişi kalktı. Hz.

---

[686] Beyhakî, *Delâil, 416-417.*
[687] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 97.
[688] Buhârî, IV, 90. Müslim (II, 178), bu hadisi Cabir'den buna yakın bir şekilde rivâyet etti.

Peygamber, kapıda oturdu ve *'Onar kişi halinde gelin!'* buyurdu. Hepsi gelip doyana kadar yedi ve yemek hiç eksilmedi, olduğu gibi kaldı."[689]

EBÛ TALHA EL-ENSÂRÎ'NİN İKRAMDA BULUNMASI

a) Hz. Peygamberle olan kıssası

1421. Müslim, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Talha, Ümmü Süleym'e (radıyallahu anhuma) 'Hz. Peygamber'in sesinin kısık olduğunu işittim. Açlıktan olduğunu biliyorum, yanında bir şey var mı?' dedi. Ümmü Süleym, 'Var' dedi. Hz. Enes anlatıyor: Birkaç yuvarlak arpa ekmeği çıkardı ve başörtüsünü çıkarıp ekmeği onla sardı. Sonra elbisemin içine koydu ve beni Hz. Peygamber'e gönderdi. Hz. Peygamber'in yanına gittim, Hz. Peygamber'in Mescidin içinde oturduğunu gördüm, yanında insanlar da vardı. Yanlarında ayakta durdum. Hz. Peygamber, *'Seni Ebû Talha mı gönderdi?* dedi, ben de 'Evet' dedim. Hz. Peygamber de 'Yemek için mi?' dedi, ben de 'Evet' dedim. Hz. Peygamber de yanındakilere 'Haydi yemeğe!' dedi. Hz. Peygamber gitti ve bende önlerinden gittim. Ebû Talha'ya geldim olanları söyledim. Ebû Talha, 'Ey Ümmü Süleym! Hz. Peygamber, insanları getirdi. Yanımızda onlara vereceğimiz yemeğimiz de yok' dedi. Ümmü Süleym, 'Allah ve Resulü daha iyi bilir' dedi. Ebû Talha gitti ve Hz. Peygamber'i karşıladı. Hz. Peygamber onla beraber ilerleyip eve girdiler. Hz. Peygamber, 'Ey *Ümmü Süleym! Yanındaki yemeği getir!* dedi. O da ekmeği getirdi. Hz. Peygamber, ekmeğin doğranmasını emretti ve Ümmü Süleym, üzerine deriden yapılmış kabını sıktı ve içindeki yağı katık olarak üstüne döktü. Sonra Hz. Peygamber yemeğin bereketlenmesi için Allah'ın dilediği kadar dua etti. Sonra *'On kişi girsin!'* buyurdu. On kişi girdi ve doyana kadar yedi, sonra çıktı. Akabinde 'Yine on kişi girsin!' dedi ve hepsi yemeğini yiyip doyana kadar böyle yaptı. Yemeği yiyen sahabîler yetmiş veya seksen kişiydi."[690]

---

[689] Heysemî: "Hadisin isnadındaki raviler sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 308).

[690] Müslim, VI, 118, 119, 120. Hadisi, Buhârî Enes'den buna yakın şekilde rivâyet etmiş. (*el-Bidâye*, IX, 105). İmam-ı Ahmed, Ebû Ya'lâ ve Beğavî de rivâyet etmiş, hadislerinin lafızlarını ve tariklerini *el-Bidâye* adlı eserde İbn Kesîr zikretmiştir. Heysemî de el-Macma' adlı eserde de zikretmiş ve 'Bu hadisi, Ebû Ya'lâ ve Taberânî rivâyet etti' demiş, sonra da şu eki yaptı: "Onlar yüz kişi kadarlardı." İkisinin de isnadındaki raviler sahîh hadis ravileridir."

AŞ'AS B. KAYS EL-KİNDÎ'NİN İKRAMDA BULUNMASI

a) Evlendiği için verdiği ziyafet yemeğinin kıssası

1422. Taberânî, Kays b. Ebî Hâzim'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Aş'as esir olarak Hz. Ebû Bekr'e getirildiğinde Hz. Ebû Bekr, onun kölelik ipini çözdü (yani azad etti) ve onu, kızkardeşi ile evlendirdi. Kılıcını çekti ve deve pazarına girdi. Hangi erkek veya dişi deve görse kesiyordu. İnsanlar, 'Aş'as cinnet geçirdi!' dedi. İşini bitirdikten sonra 'Vallahi ben cinnet geçirmedim. Fakat bu adam, beni kızkardeşiyle evlendirdi. Eğer bizim memleket olsaydı, düğün yemeği daha farklı olurdu. Ey Medineliler! yeyin! Ey deve sahipleri! Siz de gelin develerin parasını alın!' dedi."[691]

EBÛ BERZE'NİN İKRAMDA BULUNMASI

1423. İbn Sa'd, Hasan b. Hakîm←annesinden şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Berze, dul kadınlar, yetimler ve yoksullar için her gün sabah ve akşam olmak üzere iki tencere tirit (serîd) yemeği hazırlardı."[692]

MEDİNE'YE GELEN MİSAFİRLERE İKRAM EDİLMESİ

a) Talha b. Amr'in bu husustaki hadisi

1424. Ebû Nu'aym, Talha b. Amr'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Peygamber'e gelen kişinin Medine'de bir tanıdığı varsa ona misafir olurdu. Eğer tanıdığı yoksa süffe ehli (radıyallahu anhum) ile beraber kalırdı. Ben de süffe ehli ile beraber kalanlardandım. Orda bir adamla arkadaş oldum. Her gün Hz. Peygamber'den iki kişiye bir avuç hurma gelirdi. Hz. Peygamber, bir gün selam verip namazını bitirince süffeden biri seslendi ve 'Ya Resulallâh! hurma içimizi yaktı, hunuf kürklerimiz yırtıldı' dedi. Hunuf, yemen kürküne benzer bir çeşit kürktür. Hz. Peygamber, minbere yöneldi, minbere çıktı, Allah'a hamd ve sena etti. Sonra kavminde gördüğü eziyetleri anlattı ve şöyle dedi: "*And olsun! Ben ve arkadaşım on küsür gece kaldık, berîrden başka hiçbir yiyecek bulamadık –Berîr Erâk'da bir meyve ismidir- Kardeşlerimizi olan Ensar'a geldik, genelde yemeklerinin hurma olduğunu*

---

[691] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 649; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 51; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 415. Heysemî: "İsnadindaki raviler Abdulmü'min müstesna sahih hadis ravileridir. Abdulmü'min de sıka biridir."

[692] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 299.

gördük. Biz de onu yedik. Vallahi sizin için ekmek ve et bulsam size yediririm. Fakat öyle bir zaman gelecek ki, siz veya sizden o zamana ulaşanlar Ka'be'nin örtüleri gibi kaliteli ve güzel elbiseler giyecektir. Sabah ve akşamları kâse kâse yemek yiyeceksiniz."[693]

b) Fedâle el-Leysî'nin bu husustaki hadisi

1425. Taberânî, Fedâle el-Leysî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'e geldik. Medine'de kimin tanıdığı varsa onun evinde misafir olurdu. Kimin tanıdığı yoksa süffe ehlinin yanında misafir olurdu. Benim tanıdığım yoktu ve ben süffe ehlinin yanında kaldım. Cuma günü biri Hz. Peygamber seslendi ve şöyle dedi: Ya Resulallâh! Hurma midemizi yaktı! Hz. Peygamber, *'Sizden ömrü vefa gösterenler sabah ve akşamları kase kase yemekler yiyecekler ve Ka'be'nin perdeleri gibi kaliteli elbiseler giyecektir'* dedi."[694]

c) Seleme b. Akva'ın bu husustaki hadisi

1426. Beyhakî, Seleme b. Akva''dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, ashabına namaz kıldırır ve namazı kıldırdıktan sonra ashabına şöyle derdi: "*Her biriniz, yanındaki yiyecek miktarınca adam götürsün.*" Her biri, bir, iki veya üç kişi götürüyordu. Geri kalanları da Hz. Peygamber götürüyordu."[695]

d) Muhammed b. Sîrîn'in bu husustaki hadisi

1427. Ebû Nu'aym, Muhammed b. Sîrîn'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, akşam vakti olunca süffe ehlini ashabı arasında bölüştürürdü. Biri, bir kişiyi, iki kişiyi, üç kişiyi evine götürüdü. On kişiyi dahi misafir

---

[693] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 374. Bu hadisi, Taberânî, Bezzâr buna yakın şekilde rivâyet etti. Heysemî: "Bezzârın isnadındaki raviler Muhammed b. Osman el-Ukaylî müstesna sahîh hadis ravileridir. Muhammed de sıka biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 323). İbn Cerîr de bu hadisi rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 41). Ahmed, Hâkim ve İbn Hibbân da rivâyet etmiştir. (*el-İsâbe*, II, 231).

[694] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 8160, 8161. Heysemî: "Hadisin isnadında Mikdâm b. Davud var, kendisi zayıf biri, fakat tavsik edilmiştir. Diğer raviler ise sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 323).

[695] BAli el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, V, 65.

eden vardı. Sa'd b. Ubâde, her gece onlardan seksen kişiyi yanına alarak akşam yemeği için evine dönüyordu."[696]

e) Hz. Peygamber'in Süffe ehlini davet etmesi

1428. Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber yanımdan geçti ve 'Ey Ebû Hir! Dedi ben de 'Buyur ya Resulallâh!' dedim. O da *'Git, ehli süffeyi çağır!'* dedi. Süffe ehli, İslam'ın misafirleriydi. Ne malları ne de çoluk çocukları vardı. Hz. Peygamber'e zekât gelince hiçbir şey almaz (çünkü Hz. Peygamber'e ve ailesine zekât verilmez), onlara gönderirdi. Kendisine bir hediye gelince de onlara gönderir, ama kendisi de nasiplenir, onlara ortak olurdu."[697]

f) Hz. Ebû Zerr'in süffe ehline ikram hakkındaki hadisi

1429. Ebû Nu'aym, Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ben süffe ehlindendim. Akşam vakti olunca Hz. Peygamber'in kapısında dururduk. Her bir sahabîye birimizi götürmesi için emir verirdi. Süffe ehlinden geriye on, daha fazla, daha az kişi kalırdı. Hz. Peygamber'e akşam yemeği getirilir, biz de onla beraber yerdik. Yemeğimizi yedikten sonra Hz. Peygamber, '*Mescitte uyuyun!*' derdi. Hz. Peygamber, bir gün yanıma geldi, ben yüz üstü yatıyordum. Bana ayağı ile dokundu ve '*Ey Cündeb!*[698] *bu doğru yatış şekli değildir. Bu şeytanın yatış şeklidir*' buyurdu."[699]

g) İbn Kays'ın bu husustaki hadisi

1430. Ebû Nu'aym, Tıhfe b. Kays'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, ashabına emir verdi. Bazı kişiler bir, bazıları iki, bazıları üç kişiyi alıp eve götürdüler. Geriye benle beraber beş kişi kaldı. Hz. Peygamber, bize '*Yürüyün!*' dedi, biz de onla beraber Hz. Aişe'ye geldik. Hz. Peygamber, '*Ey Âişe! Bize yiyecek ve içecek bir şeyler ver!*' dedi. Hz. Âişe, bize Caşîşe[700] yemeği getirdi, biz de yedik. Sonra güvercin renginde Hayse[701]

---

[696] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* I, 341. Bu hadisi, İbn Ebî Dünya ve İbn Asâkir buna yakın bir lafız muhtasar olarak rivâyet etmiştir. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 190).

[697] Bu hadisi muttefekun aleyh olan sahih bir hadistir.

[698] Ebû Zerr'in ismidir.

[699] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 352.

[700] Caşîşe: Buğday övütülür, tencereye atılır ve et veya hurma ile pişirilen bir yemek çeşididir.

[701] Hayse: Un, yağ ve hurmadan yapılan bir yemektir.

getirdi ve biz de yedik. Hz. Peygamber '*Ey Âişe! Bize içecek getir!*' dedi. Hz. Âişe, küçük bir sürahide süt getirdi, onu da içtik. Sonra 'Dilerseniz geceyi burada geçirirsiniz, isterseniz mescide gidersiniz' dedi. Biz, '*Mescide gideceğiz*' dedik. Mescitte karın üstü yatıyorken birinin ayağıyla bana dürttüğünü hissettim. '*Bu yatış, Allah'ın buğz ettiği bir yatıştır*' diyordu. Bir de baktım, dürtten kişi Hz. Peygamber'dir."[702]

h) Müslüman olmak isteyenlere ziyafet verilmesi

1431. Taberânî ve Ebû Nu'aym Cahcâh el-Ğifârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Kavmimden oluşan bir cemaat içinde geldim, Müslüman olmak istiyorduk. Akşam namazında Hz. Peygamberle beraber bulundular. Hz. Peygamber selam verince '*Herkes yanındakinin elinden tutup eve götürsün*' dedi. Mescitte Hz. Peygamber ve benden başka kimse kalmadı. Ben şişko ve uzun biriydim, yanıma kimse gelmiyordu. Hz. Peygamber, beni evine götürdü. Bana keçiyi sağdı ve ben de içtim. Benim için tam yedi keçi sağdı ve ben de içtim. Sonra bana bir kab yemek getirildi, onu da yedim. Ümmü Eymen, 'Bu gece Hz. Peygamber'i aç bırakanı Allah da aç bıraksın!' dedi. Hz. Peygamber, '*Sus! Ey Ümmü Eymen! Adam kendi rızkını yedi, bizim rızkımızı da Allah verir*' dedi. Misafirliğe gidenler, sabahlayıp geldiklerinde Hz. Peygamber ve ashabı toplandı. İnsanlar bu gece ne yediklerini söylüyorlardı. Ben, 'Bana bu gece yedi keçi sağıldı ve sütlerini içtim. Sonra bir kab yemek getirildi, onu da yedim' dedim. Hz. Peygamberle beraber akşam namazını kıldılar. Hz. Peygamber yine 'Herkes yanındakinin elini tutup götürsün!' dedi. Mescitte ben ve Hz. Peygamber'den başkası kalmadı. Ben şişko ve uzun boylu biriydim, ondan kimse beni alıp götürmüyordu. Hz. Peygamber, beni alıp götürdü. Bana bir keçi sağdı ben de doydum ve şiştim. Ümmü Eymen, 'Ya Resulallâh! Bu dün geceki misafirimiz değil mi?' diye sordu. Hz. Peygamber de '*Evet odur*' dedi ve şöyle devam etti: "*Bu gece mü'min adamın bağırsaklarıyla yedi, dün ise kâfir adamın bağırsakları ile yemişti. Kâfir, yedi bağırsağı ile yer, mü'min ise bir bağırsağı ile yer.*"[703]

---

[702] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 374.

[703] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 2152; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 93. Bu hadisi, İbn Ebî şeybe buna yakın şekilde rivâyet etti. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 253). Bezzâr ve Ebû Ya'lâ da rivâyet etti. Heysemî: "İsnadında Musa b. Ubeyd er-Rabezî var, kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 31).

ı) Süffe ehlinin ramazan ayında yemeği

1432. Beyhakî, Vâile b. Aska''dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ramazan ayı geldi, biz de süffe ehli içindeydik. Oruç tuttuk, iftar vakti olunca bey'at ehlinden her biri gelip bizden birini alıp götürdü, akşam yemeği ikram etti. Bir defa akşam oldu, fakat kimse gelmedi ve biz öyle sabahladık. Ertesi gün akşam oldu, yine kimse gelip bizi götürmedi. Hz. Peygamber'in yanına vardık ve durumumuzu anlattık. Her bir eşine birini gönderip yanlarında yiyecek bir şey var mı diye sordu. Her bir eşi, yanında ciğer sahibi hiçbir insan için yiyecek bir şey olmadığına dair yemin ederek haber gönderdi. Hz. Peygamber de süffe ehline toplanmalarını söyledi ve şöyle dua etti: *"Ey Allah'ım! Senin fazlından, rahmetinden istiyorum. Rahmet senin elindedir, senden başka hiç kimse ona malik değildir."* Hz. Peygamber duasını bitirmemişti ki, girmek için müsaade isteyen biri geldi. Elinde kızarmış bir koyun ve ekmekler vardı. Hz. Peygamber, yemeği getirmesini söyledi ve yemek önümüze konuldu. Doyana kadar yedik. Hz. Peygamber, bize *'Biz, Allah (celle celâlühü)'dan fazlını ve rahmetini istedik. Bu onun fazlıdır. Rahmetini ise ahirete saklamıştır'* buyurdu."[704]

i) Abdurrahman b. Ebî Bekr'in bu husustaki hadisi

1433. Buhârî, Abdurrahman b. Ebî Bekr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Süffe ehli fakir insanlardı. Hz. Peygamber, bir defasında '*Kimin yanında iki kişilik yemek varsa üçüncüyü alsın, kimin yanında dört kişilik yemek varsa beş (veya altı) kişi alsın!'* buyurdu. Babam Ebû Bekr, üç kişi getirdi. Hz. Peygamber, on kişi götürdü. Hz. Ebû bekr'in götürdüğü üç kişi, ben, babam ve annem idi. (eşim de demiş olabilir) Biz ve Ebû Bekr'in aile efradı arasında bir hizmetçi vardı. Ebû Bekr, Hz. Peygamber'in yanında akşam yemeğini yedi. Sonra gelip evde biraz kaldı. Bir daha geri döndü ve Hz. Peygamber ile yatısı namazını kıldı. Gecenin geç bir vaktinde eve döndü. Hanımı, kendisine 'Neden misafirlerini (veya misafirini) yalnız bıraktın?' dedi. Ebû Bekr, 'Akşam yemeğini yediler mi?' diye sordu. Hanımı, 'Hayır, gelmeni beklediler' dedi. Kendilerine yemek azr edildi, fakat kabul etmediler. Abdurrahman anlatıyor: Ben hemen gidip saklandım. Babam, 'Ey akılsız! Nerdesin?' dedi. Bana demediğini bırakmadı ve ağır hakaretler etti. Misafirlere 'Yemeğinizi yiyin! Ben yemek yemiyeceğim.' dedi. Abdurrahman anlatı-

---

[704]Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, VI, 129; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VI, 120.

yor: Allah adına and olsun! ne zaman bir lokma yemek alsak, yemek alttan daha da fazlalaşıyordu. Öyleki hepsi doydu, yemek eskisinden daha çok kalmıştı. Ebû Bekr, baktı yemek aynen duruyor veya daha fazla. Hanımına 'Ey Firas oğullarının kız kardeşi! Bu da nedir?' dedi. Hanımı, 'Gözümün nuru! Olamaz, yemek şu an öncekinin üç misli olmuş' dedi. Hz. Ebû Bekr, yemekten biraz yedi ve 'Yemiyeceğim diye ettiğim yemin şeytandandır' dedi ve sonra ondan bir lokma yedi. Sonra yemeği alıp Hz. Peygamber'e götürdü, onun yanında kaldı.

Biz ile bu kavim arasında anlaşma vardı. Antlaşmanın zamanı doldu ve onlardan on iki temsilci seçtik, her biri yanında birçok kişi vardı. Hepsi bu yemekten yedi. Bu râvîlerin haricindeki râvîler ise "Bizi on iki kişinin başkanlığında ayırdılar" şeklinde rivâyet etmiştir."[705]

j) Kays b. Sa'd'ın bu husustaki kıssası

1434. Dârekutnî, *el-Eshiyâ* adlı eserinde Yahya b. Abdilazîz'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir sene Sa'd b. Ubâde cihad eder, bir sene de oğlu Kays b. Sa'îd cihada giderdi. Sa'd, insanlarla beraber cihada çıktı. Hz. Peygamber'e birçok misafir geldi. Bu haber, Sa'd'a ulaşınca kendisi evde değil, ordunun içinde bulunuyordu. Hz. Sa'd de "Kays gerçekten oğlum ise 'Ey Nistâs! Anahtarları getir, Hz. Peygamber'in ne kadar ihtiyacı varsa vereyim' diyecektir. Nistas da 'Babandan mektup getir, öyle veririm' diyecektir. Kays da bunun üzerine Nistas'ın burnunu ezer ve anahtarları zorla alır ve Hz. Peygamber'in ihtiyacı kadar yiyecek çıkarır verir" dedi. Ve aynen öyle oldu. Kays, Hz. Peygamber için yüz vasak (hurma) çıkarıp vermişti."[706]

k) Kıtlık senesinde arabîlerin misafir edilmesi

1435. Taberânî, Meymûne bt. Haris'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir yıl insanlarda çok kıtlık oldu. Arabîler Medine'ye geldi. Hz. Peygamber de ashaba herkes birinin elinden tutup eve götürsün diye emretti. Ashab da birini alıyor, onu ağırlıyor ve akşam yemeğini veriyordu. Bir arabî, bir gece geldi ve Hz. Peygamber'in de çok az yemeği ve içecek sütü vardı. Arabî onları yedi ve Hz. Peygamber'e hiçbir şey bırakmadı. Bir, iki gece daha geldi ve Hz. Peygamber'in tüm yiyeceğini yiyordu. Hz. Peygamber'i düşüne-

---

[705] Buhârî, I, 106, IV, 236. Buhârî, bu hadisi Sahîh adlı eserinin birçok yerinde rivâyet etmiştir. Müslim (VI, 131) de bu hadisi rivâyet etti. (*el-Bidâye*, VI, 112).

[706] İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 553.

rek 'Ey Allah'ım! Bu Arabiyi mübarek kılma! Hz. Peygamber'in yemeğini yiyiyor, hiçbir şey bırakmıyor' dedim. Ertesi akşam Hz. Peygamber yine onu getirince Arabî bu kez çok az yemek yedi. Hz. Pegamber'e 'Bu, o adam değil mi?' dedim -Arabî önce kâfirdi, o gün Müslüman olmuştu- Hz. Peygamber, *'Kâfir, yedi bağırsağı ile yer. Mü'min ise bir bağırsağı ile yer'* buyurdu."[707]

l) Mü'minkerin emiri Hz. Ömer'in kıtlık senesinde ikramda bulunması

1436. İbn Sa'd, Eslem'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Kıtlık senesi olunca her taraftan Araplar hareket edip Medine'ye geldi. Hz. Ömer b. Hattâb, onlardan sorumlu başkanlar tayin etmişti, o başkanlar onlara yemek ve katıklarını dağıtıyorlardı. Tayin ettiği kişiler, Nemir'in kızkardeşinin oğlu Yezid, Misver b. Mahrame, Abdurrahman b. Abdilkârî, Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd (radıyallahu anhum) idi. Akşam olunca bu görevliler gelir, Hz. Ömer'in yanında toplanır ve olup biten her şeyi anlatırlardı. Her biri, Medine'nin bir tarafından sorumluydu. Seniyye'den ile Râtih'e, Hariseoğullarına, Abduleşheloğullarına, Bakî'ye, Benî Kurayza'ya kadar Arabîler dolmuştu. Arabîlerden bir bölümü de Selemeoğulları tarafındaydı. Onlar Medine'yi doldurmuşlardı. Bir gece insanlar yemek yerken Hz. Ömer'in 'Yanınızda akşam yemeği yiyenleri sayın!' dediğini işittim. Gelen Arabîleri saydılar, yedi bin kişiydiler. Hz. Ömer, 'Gelmeyen çocukları, hastaları ve çocukları sayın!' dedi. Onları saydılar, kırk bin kişiydiler.

Birkaç gece kaldık, insanlar daha da fazlalaştı. Yine saymaları için emir verdi. Görevliler saydı, akşam yemeği yiğenler on bin kişi, diğerleri ise elli bin kişiye ulaştı. Çok geçmeden Allah (celle celâlühü), yağmur yağdırdı. Yağmur yağınca Hz. Ömer'in her taraftaki kavimler için birilerini görevlendirdiğini gördüm. Onların şehir dışındaki yerlerine gitmelerine yardımcı oluyor ve onlara yiyecek ve eşya veriyorlardı. Hz. Ömer'in bil fiil onların çıkmasına yardımcı olduğunu gördüm.

Eslem anlatıyor: "Onlardan ölenler oldu. Üçte ikisinin öldüğünü sanıyorum, geriye üçte biri kaldı. Hz. Ömer'in yemek için getirdiği tencereleri görevliler taşıyor ve sabaha kadar içinde buğday veya arpa dövüyorlardı. Sonra

---

[707] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIII, 1051. Heysemî: Bu hadisi Taberânî tam şekilde rivâyet etmiş. Ahmed ise sonunu rivâyet etmiştir. Taberânî'nin isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 33).

hastalara ondan yediriyorlardı. Ayrıca un ve yağdan lapalar yapıyorlardı. Hz. Ömer, zeytinyağını emrediyor, ateşin üzerindeki büyük kazanlar içinde kaynatılıyor ve öyle yaparak acısı gidiyordu. Sonra ekmek doğranıyor ve bu yağ ile katık olarak yeniyordu. Araplar, zeytin yağı yemezlerdi, zeytin yağı onlara dokunurdu. Hz. Ömer kıtlık döneminde hiçbir evladının, hiçbir hanımının evinde bir şey tadmadı. Devamlı insanlarla beraber yiyordu. Nihayetinde Allah'ın (celle celâlühü), hayatta kalacaklarına dair takdir ettiği kişiler hayatta kaldı."[708]

m) Hz. Firas ed-Deylî'nin bu husustaki hadisi

1437. İbn Sa'd, Firas ed-Deylî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), her gün sofrasında Amr b. As'ın Mısır'dan gönderdiği develerden yirmi tane kesiyordu."[709]

n) Mü'minlerin emiri Hz. Ömer'in aç olan ailelerle geçen kıssası

1438. Dîneverî, İbn Şâzân ve İbn Asâkir Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), bir gece geziyordu ki, evin içinde bir kadın gördü. Etrafında çocuklar ağlıyor, ateşin üzerinde içi taş ile doldurulmuş bir tencere vardı. Hz. Ömer b. Hattab yaklaştı ve 'Ey Allah'ın kulu! Bu çocuklar niye ağlıyor' diye sordu. 'Açlıktan ağlıyorlar' dedi. 'Ateşin üzerinde olan bu tencere de nedir?' dedi. 'İçine su doldurdum ki, çocukları oyalayıp uyutayım, içinde bir şey var sansınlar diye koydum' dedi. Hz. Ömer ağlamaya başladı. Sonra zekât mallarının içinde olduğu ambara gitti, bir torba aldı, içine un, kuyruk yağı, normal yağ, hurma, elbise ve dirhem paralar koyup torbayı doldurdu. Sonra 'Ey Eslem! Kaldır sırtıma ver!' dedi. Ben, 'Ey mü'minlerin emiri! Ben taşırım' dedim. Bana 'Annesi olmayası ey Eslem! Ben taşıyacam, çünkü onlardan ahirette mesul olan benim' dedi. Torbayı sırtladı ve kadının evine getirdi. Ateşin üzerindeki tencereyi aldı, torbadan un, kuyruk yağı ve hurma alıp içine koydu. Tencereyi eliyle karıştırıyor, tencerenin altını yakmak için de üflüyordu. Dumanın sakalları arasından çıktığını gördüm ve nihayet çocuklara yemeği pişirdi. Sonra kendi eliyle onlara yemek dağıttı ve doyana kadar onlara yemek yedirdi. Yedirdikten sonra evden çıktı, tam onların karşısında bir yere yığıldı. Yırtıcı hayvan gibiydi, onla konuşmaya korkuyordum. Çocuklar oynayıp gülene kadar böyle durdu. Sonra kalktı ve 'Ey

---

708 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 316-317.

709 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 315; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 387.

Eslem! Niye onların hizasında oturup kaldığımı biliyor musun?' dedi. Ben, 'Hayır' dedim. Hz. Ömer de 'Onları ağlarken gördüm. Onları gülmeden de görmeden yanlarından ayrılıp gitmek istedim. Çocuklar gülmeye başlayınca gönlüm hoş oldu."[710]

1439. İbn Kesîr, *el-Bidâye* adlı eserinde Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir gece Hz. Ömer ile beraber Medine'de Vâkim denen yerde bulunan taşlık alana çıktım. Sırâr denen yere vardığımızda bir ateş gördük. Hz. Ömer, 'Ey Eslem! Orda bir kervan var, karanlığın bastırması onları gitmekten alıkoymuş. Bizi onların yanına götür' dedi. Onların yanına gittik. Bir de baktık ki, bir kadın ve yanında çocukları var..." Geçen hadise yakın şekilde olayı anlattı.[711]

---

[710] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 415.

[711] Taberî, hadisi bazı ziyadelerle bu meâlde rivâyet etmiştir. (*Târîh*, V, 20).

YİYECEK DAĞITMAK

a) Hz. Enes'in bu husustaki hadisi

1440. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ukeydir, Hz. Peygamber'e bir çömlek kudret helvası hediye etti. Hz. Peygamber, namazı kılıp döndükten sonra bir kavmin yanına uğradı. Hz. Peygamber, her birine bir parça helva veriyordu. Cabir'e verdi. Sonra döndü, yine Cabir'e bir parça verdi. Cabir (radıyallahu anh), 'Bana bir kere vermiştin' dedi. Hz. Peygamber, *'Bu da Abdullah'ın kızları (kızkardeşlerini kastediyırdu) içindir'* buyurdu."[712]

b) Hasan el-Basrî'nin bu husustaki hadisi

1441. İbn Cerîr, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ukeydir, Dûmetu'l-Cendel'de Hz. Peygamber'e içinde bildiğiniz kudret helvası olan bir çömlek hediye etti. And olsun ki, Hz. Peygamber ve ailesinin o gün ona ihtiyacı vardı. Hz. Peygamber, namazı kıldıktan sonra birine çömleği ashabı arasında dolaştırmasını emretti. Her biri elini çömleğin içine koyup içinden bulunan helvayı çıkarıp yiyordu. (Bir daha) Halid b. Velid'e geldiğinde Hz. Halid, eline çömleğe koydu ve 'Ya Resulallâh! Herkes bir kere aldı, ben iki kere aldım' dedi. Hz. Peygamber de *'Sen ye ve ailene yedir!'* buyurdu."[713]

c) Hz. Peygamber'in hurmaları ashabı arasında taksim etmesi

1442. Buhârî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün ashabı arasında hurmaları taksim etti ve her birine yedi tane verdi. Bana da yedi tane verdi. İçinde bir tanesi çekirdeksizdi ve en çok hoşuma giden de oydu. Çünkü taze olduğu için kolay çiğnemiştim."[714]

1443. Müslim, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'e hurma getirildi. Hz. Peygamber de onları taksim etti. Kalkıp gitmek istediğinden acele ediyor ve hızlı yiyordu."[715]

---

[712] Ahmed, *Müsned*, III, 122; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, I, 297. Heysemî: "Hadisin isnadında Alî b. Zeyd var, kendisinde zayıflık olmasına rağmen hadisi hasendir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 44).
[713] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 47.
[714] Buhârî, VII, 96, 102.
[715] Müslim, VI, 122.

d) Hz. Ömer'in kıtlık senesinde Amr b. Âs'a mektubu ve onun cevabı

1444. İbn Abdilhakem, Leys b. Sa'îd'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab'ın hilafeti döneminin kıtlık senesinde Medine'deki Müslümanlara büyük bir sıkıntı isabet etti. Hz. Ömer de o sırada Mısır'da[716] bulunan Amr b. Âs'a (radıyallahu anh) mektup yazdı:

"Allah'ın kulu ve mü'minlerin emirinden Âsî b. Âsî'ye... Sana selam olsun. Emmâ ba'd: Ömrüme and olsun! Ey Amr! Sen ve yanındakiler tok iken ben ve yanımdakiler açlıklan helak oluyoruz. Buna rağmen bizi hiç umursamıyorsunuz. Yazıklar olsun! Yazıklar olsun!" sözünü tekrar ediyor.

Amr b. Âs şu cevabı yazdı:

"Allah'ın kulu ve mü'minlerin emiri olan Ömer'e Amr b. Âs'dan. Emmâ ba'd: Buyur, emrin başım üstüne! Sana deve sürüsü gönderdim, başı senin yanında iken, diğer ucu benim yanımdadır. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun!"

e) Hz. Ömer'in Amr'ın ona gönderdiği yiyecekleri Medine sakinlerine dağıtması

Hz. Amr, büyük bir kervan yolladı. Önü Medine'de ise sonu Mısır'da idi. Peşi sıra geliyordu. Kervan, Hz. Ömer'e gelince kervanı insanlar arasında taksim etti. Medine sakinlerinin hepsine ve Medine etrafında oturan sakinlere bir deveyi üzerindeki yükü ile beraber verdi. Hz. Ömer, bu iş için Abdurrahman b. Avf, Zübeyr b. Avâm ve Sa'd b. Ebî Vakkas'ı gönderdi. Onlar develeri insanlara taksim ediyorlardı. Her hane sakinine üzerindeki yiyecekleri yiyip deveyi kessinler diye yükü ile beraber bir deve verdiler. Medine sakinleri devenin etini yiyiyor, yağından da katık, derisinden ayakkabı yapıyordu. Yiyeceğin içinde olduğu torbaları da yorgan ve benzeri şeylerde kullanıyorlardı. Allah (celle celâlühü), bu yiyecekle insanlara bolluk verdi." [717]

1445. Bu hadisi, İbn Huzeyme, Hakim[718] ve Beyhakî Eslem'den şöyle rivâyet etmiştir: Ömer b. Hattab, kıtlık senesinde Amr b. Âs'a mektup yazdı...

---

[716] Bu hadiste ciddi bir sorun vardır. Çünkü kıtlık senesi h. 18. Yılda tahakku etmişti, halbuki Mısır h. 20 senesinde fethedilmiştir. *(B).*

[717] Hadis uzunca şekilde "Yiyeceğin Medine ve Mekke'ye taşınması için haliçi Nil'den Kalzum'a kadar eşme" bahsinde zikredilmiştir. (*Muntahabu'l-Kenz,* IV, 398).

[718] Hâkim, *Müstedrek,* I, 405.

Hadiste şöyle denmiştir: Kervanın ilk kafilesi gelince Hz. Ömer, Hz. Zübeyr'i çağırdı ve 'Yola çık, Necd'de kervanı karşıla. Tüm ev sakinlerini bana getirebilirsen bana getir (ben onlara taksim ederim). Eğer getiremezsen her bir ev sakini için üstündeki yiyeceği ile beraber bir deve ver! Onlara emret, elbiselerini giysinler, develerini kessinler, yağlarını eritsinler, etlerini kesip doğrasınlar, devenin derisinden ayakkabı yapsınlar. Sonra da bir bölük et, bir bölük yağ ve bir avuç un alıp pişirsinler, Allah (celle celâlühü), onlara rızık gönderene kadar yesinler. Fakat Zübeyr yola çıkmayı kabul etmedi. Hz. Ömer, 'Vallahi sevabı böyle bol olan başka bir iş dünyadan ayrılana kadar görmeyeceksin' dedi. Sonra başka birini çağırdı –zannersem Talha (radıyallahu anh) idi- Talha da kabul etmedi. Sonra Ebû Ubeyde'yi çağırdı, Ebû Ubeyde bu görev için yola çıktı." Hadisin devamında Hz. Ömer'in Ebû Ubeyde'ye bin dinar verdiğini, onun ise reddettiğini, sonra Hz. Ömer'in sözünden dolayı kabul ettiğini anlattı.[719]

[719] Hadis ilerle gelecektir. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 396). Hz. Peygamber'in yiyeceği ensar ve Zafer oğullarına taksim ettiği "Ensar'ın ikramı ve hizmeti" bahsinde geçti.

KÜRKLERİ GİYDİRMEK VE ONLARA ELBİSE DAĞITMAK

a) Hz. Peygamber'in esire iki kürk verme kıssası

1446. Ebû Nu'aym, Hibbân b. Cez' es-Sülemî←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Bir Müslüman, Cez es-Sülemî'yi esir alarak Hz. Peygamber'e getirdi. Hz. Peygamber, Cez'e giymesi için iki elbise verdi. Cez de Hz. Peygamber'in yanında Müslüman oldu. Sonra Hz. Peygamber, kendisine '*Âişe'nin yanına git, sana yanındaki iki kürkü versin'* dedi. Hz. Cüz, Hz. Âişe'ye gitti ve 'Allah seni nurlandırsın! Yanında olan kürklerden benim için iki tane seçip verir misin? Hz. Peygamber, o kürklerden iki tanesini bana verdi' dedi. Hz. Âişe (radıyallahu anha), Erâk ağacından olan uzun misvakla kürkü uzattı 'Bunu al! bunu al!' dedi. Arap kadınları kendilerini göstermezlerdi."[720]

b) Hz. Ömer ile Hz. Peygamber'in iki tornu arasında geçen kıssa

1447. İbn Sa'd,[721] Cafer b. Muhammed←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'e Yemen'den kürkler geldi. O da insanlara dağıttı. İnsanlar da kürkleri giyip mutlu oldular. Hz. Ömer de Hz. Peygamber'in kabri ve minber arasında oturmuştu. İnsanlar, ona gelip selam veriyor ve ona dua ediyorlardı. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (radıyallahu anhuma), annesi Hz. Fatıma'nın evinden gelip insanların arasından geçiyorlardı. Üzerlerinde bu gelen kürklerden bir şey yoktu. Hz. Ömer'in yüzü asık ve kaşları çatıktı. Sonra şöyle dedi: "Vallahi size kürk giydirememem beni hiç mutlu etmedi' dedi. 'Ey mü'minlerin emiri! Sorumlu olduğun halkı giydirip güzel bir şey yaptın' dediler. Hz. Ömer, 'İnsanların arasından geçen bu iki kenç yüzünden mutlu olamadım. Onların üzerinde bu kürklerden yok. Gelen kürkler ya onlara büyük geldi, ya da onlara küçük oldu ve bunun yüzünden onlara giydiremedim' dedi. Hz. Ömer, sonra Yemen Vâlîsine mektup yazdı, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e acilen kürk göndermesini emretti. Vâlî de ona iki kürk gönderdi ve Hz. Ömer onlara giydirdi."[722]

1448. Daha önce Üseyd b. Hudayr ve Muhammed b. Mesleme'nin Hz. Ömer ile olan kıssaları geçmişti. Hz. Ömer, Ensara ikram amacıyla onlara

---

[720] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 153.

[721] Bu hadis, Hz. Hüseyin'in terceme-i halinde zikredilmiştir. Fakat henüz bu kısım basılmamıştır. *et-Tabakât*'ın bu kısmı Topkapı Sarayındaki nüshada mevcuttur. *(B)*.

[722] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 106.

kürk dağıtmıştı. Hz. Ömer, Uhud Savaşında kadınlar içinde savaşa katıldığı için Ümmü Ümâre'ye yünden yapılmış yeni bir elbise vermişti.

c) Mü'minlerin emiri Hz. Ömer'in bu hususta yaptığı

1449. Zübeyr b. Bekkâr, Muhammed b. Sellâm'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Şifâ bt. Abdilmuttalib el-Adeviyye'nin (radıyallahu anha) yanına gelmesi için birini gönderdi. Şifâ anlatıyor: "Yanına vardım, kapısında Âtike bt. Üseyd b. Ebî Îs'i (radıyallahu anha) gördüm. İçeri girdik, bir saat konuştuk. Bir kumaş istedi ve onu Âtike'ye verdi. Sonra başka bir tane istedi, onu da bana verdi. Ben, 'Ey Ömer! Ben ondan daha evvel Müslüman oldum, ben amcakızınım, o ise değil. Benim gelmem için birini gönderdin, o ise kendisi geldi (Nasıl ikimizi eşit tutarsın)' dedim. Hz. Ömer, 'Aslında bu kumaşı sadece sana ayırmıştım. Fakat ikiniz beraber olunca onun, Hz. Peygamber'e senden daha yakın olduğunu hatırladım' dedi."[723]

d) Hz. Alî'nin bu hususta yaptığı

1450. İbn Asâkir ve Ebû Musa el-Medînî *İstid'âu'l-Libâs* adlı eserinde Asbağ b. Nübâte'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir adam, Hz. Alî'nin yanına geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Benim bir ihtiyacım var. Sana arz etmeden önce Allah'a arz ettim. Eğer bu ihtiyacımı giderirsen Allah'a hamd ve şükür ederim. Eğer ihtiyacımı gidermezsen Allah'a hamd eder, seni de mazur görürüm' dedi. Hz. Alî, ihtiyacını yere yaz. Çünkü ben, istemenin verdiği ezikliği yüzünde görmek istemiyorum' dedi. Adam da "Ben muhtacım" yazdı. Hz. Alî, 'Bana bir kürk getirin!' dedi. Kendisine bir kürk getirildi, adam da onu alıp giydi, sonra şu şiiri söyledi:

كسوتني حلّة تَبْلَى محاسنُها ... فسوف أكسوكَ من حُسن الثنا حُلَلا

إن نلتَ حُسن ثنائي نلتَ مكرمةً ... ولستَ تبغي بما قد قلتُه بدلا

إن الثناء لَيُحيي ذكرَ صاحبه ... كالغيثِ يُحيي نَدَاه السهل والجبلا

لا تزهد الدهرَ في خيرٍ تُوَفِّقُه ... فكل عبد سيُجزى بالذي عمِلا

Sen, bana güzelliği zâil olacak bir kürk giydirdin

Ben ilerde seni güzel övgülerden oluşan kürklerle donatacağım.

---

[723] İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 356.

Benim güzel övgülerime mazhar olunca büyük şeref kazanacaksın

Her ne kadar sen, benden karşılık beklemesen de

Övgü, sahibini ihya eder, ova ve dağları ihya eden yağmur gibi

Yaşadığın müddetçe yapabileceğin hayrı yapmaktan çekinme!

Her kul, ilerde yaptığının karşılığını görür.

Hz. Alî, 'Bana dinar getirin!' dedi ve kendisine yüz dinar getirildi ve alıp adama verdi. Asbağ, 'Ey mü'minlerin emiri! Bir kürk ve yüz dinar öyle mi?' dedi. Hz. Alî, 'Evet, Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *İnsanları layık olduğu makama göre muamele edin! Bu, adamın yanımdaki makamıdır'* dedi."[724]

e) Müslümana elbise girdirmenin mükâfatı

1451. Tirmizî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "İhtiyaç sahibi ona geldi ve İbn Abbas, ona 'Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onun elçisi olduğuna şahadet ediyor musun?' diye sordu. Adam, 'Evet' dedi. İbn Abbas, 'Oruç tutuyor musun?2 dedi, adam da 'Evet' dedi. İbn Abbas, 'Sen bir şey istedin, isteyenin ihtitacını gidermek boynumuzun borcudur' dedi ve ona bir elbise verdi. Sonra şöyle dedi: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: "*Müslüman biri, başka bir Müslümana elbise giydirirse, o elbisenin bir parçası o Müslümanın üzerinde olduğu müddetçe o kimse Allah'ın muhafazası altında olur.*"[725]

[724] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 324.
[725] Tirmizî, 2484; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, I, 147.

MÜCAHİTLERE YEMEK YEDİRMEK

a) Kays b. Sa'd'ın bu hususta yaptığı ve Hz. Peygamber'in ona sözü

1452. Ebû Bekr, *el-Ğîlâniyyât* adlı eserinde ve İbn Asâkir Cabir b. Abdillah'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Kays b. Sa'd b. Ubâde'yi bir seriyye başkanı olarak gönderdi. Seriyyeki Müslümanlar çok sıkıntı çekti. Hz. Kays (radıyallahu anh) da onlar için yedi deve kesti. Medine'ye vardıklarında bunu Hz. Peygamber'e anlattılar. Hz. Peygamber, '*Cömertlik, bu ailenin tabiatında var*' buyurdu."

1453. İbn Ebî Dünyâ ve İbn Asâkir Râfi b. Hadîc'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Ubeyde, Hz. Ömer ile beraber Kays b. Sa'îd'in yanına geldi ve 'Bir daha deve kesmeyeceksin' dedi. Kays yine kesti, bu Hz. Peygamber'e ulaştı ve *'Kays cömertliğin yaygın olduğu ailedendir'* buyurdu. Bu olay Hatab Gazvesinde olmuştu."[726]

b) Mücahitler için büyük bir balığın deniz sahiline vurması

1454. Taberânî, Cabir'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber döneminde Kays b. Sa'd b. Ubâde yanımızdan geçti. Biz de açlıktan kıvranıyorduk. Bize yedi deve kesti. Deniz sahiline vardığımızda bir de baktık ki sahilde büyük bir balık. Üç gün boyunca orda kalıp o balıktan yedik. Yağından dilediğimiz kadar kab ve torblara koyup taşıdık. İlerledik ve nihayet Hz. Peygamber'in yanına vardık ve ona bunu anlattık. 'Bozulmadan sana ulaştırabileceğimizi bilseydik sana da balıktan getirmek isterdik' dediler."[727]

c) Mücahitlere ikramda bulunma hususnda Hz. Ömer ve Hz. Bilal arasında geçen kıssa

1455. Ebû Ubeyd, Kays b. Ebî Hizâm'dan şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Ömer Şam'a geldiğinde yanında ordu komutanları varken Hz. Bilal geldi ve 'Ey Ömer, Ey Ömer!' dedi. Hz. Ömer, 'Evet, bu Ömer buyur söyle!' dedi. Hz. Bilal, 'Bunlar ile Allah arasında sen varsın. Fakat sen ile Allah arasında kimse yok. Önünde, sağında ve solunda oturanlara bir bak, sana gelen bu kimseler

---

[726] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 260.

[727] Heysemî: "İsnadında Leys'in katibi olan Abdullah b. Salih var. Abdulmelik b. Şu'ayb b. Leys, 'kendisi sıka ve güvenilir (me'mûn) biridir' dedi. Ahmed ve başkası ise kendisine zayıf demiştir. İsnaddaki Ebû Hamza el-Havlânî'yi ise tanımıyorum. diğer raviler ise sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 37).

vallahi kuş etinden başka et yemeyecek kadar zengin kimselerdir' dedi. Hz. Ömer, 'Doğru söyledin. Yanımda oturanlar her bir Müslüman için iki avuç yiyeyecek ve o yiyeceğe yetecek kadar sirke ve zeytinyağı vermeyi taahhüt etmeden bu oturduğum yerden kalkmam' dedi. Yanında oturan zenginler de 'Ey mü'minlerin emiri! Senin için vereceğimizi taahhüt ederiz. Onu vermek üzerimize borç olsun. Allah, hayır ve bereketini çoğaltsın' dedi. Hz. Ömer de 'O zaman ne güzel olur!' dedi."[728]

[728] Ebû Ubeyd, el-Emvâl, 611; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 318. Bu hadisi, Taberânî Kays'dan buna yakın bir şekilde rivâyet etti. Heysemî: "İsnadındaki raviler Abdullah b. Ahmed müstesna sahih hadis ravileridir. Abdullah da sıka ve güvenilir (me'mûn) biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 213).

HZ. PEYGAMBER'İN İNFAK ŞEKLİ

a) Hz. Bilal'in bu hususta bir müşrikle kıssası

1456. Beyhakî, Abdullah el-Havzenî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Halep'te Hz. Peygamber'in müezzini olan Hz. Bilal ile karşılaştım. 'Ey Bilal! Bana söyler misin Hz. Peygamber nasıl infak ederdi?' dedim. Hz. Bilal, 'Peygamberlik geldiğinden vefat edene kadar bu gibi işlerini hep ben yapardım. Kendisine bir Müslüman gelse ve Hz. Peygamber onun yoksul olduğunu görünce bana emrederdi. Ben de gidip ödünç alır, ödünç aldığım parayla kürk ve başka şeyler satın alır, getirirdim muhtaç olan kişiye giydirir ve yedirirdim. Bir gün müşriklerden biri, bana itiraz edip 'Ey Bilal! Ben zengin biriyim. benden başka kimseden ödünç para alma!' dedi. Ben de öyle yaptım. Borcu ödeme vakti yaklaştığı bir gün abdest aldım, sonra kalkıp namaz için ezan okuyacaktım ki, bana borç veren müşrikin bir cemaat tüccar arasında olduğunu gördüm. Beni görünce 'Ey Habeşli!' dedi, ben de 'buyur!' dedim. Bana karşı asık bir suratla büyük ve ağır kelimeler kullandı ve 'Borcunu ödemen gereken ayın girmesine kaç gün var, biliyor musun?' dedi. Ben de 'Az kaldı, biliyorum' dedi. Müşrik, 'Dört gecen kaldı. Ondan sonra sana olan borcumdan dolayı boğazına yapışırım. Ben, bu borcu sana sen veya efendin (Hz. Peygamber'i kastediyor) şerefli olduğu için vermedim. Bu borcu, bana köle olasın, önceden olduğu gibi seni koyunlarımı otlatmak için kullanayım diye verdim' dedi. Bunu duyunca her insan gibi çok kızdım ve gidip namaz için ezan okudum. Yatısı namazını kıldık ve Hz. Peygamber ailesinin yanına döndü. Huzuruna girmek için izin istedim, Hz. Peygamber de izin verdi. 'Ya Resulallâh! -anam babam sana feda olsun- Kendisinden borç alacağım diye sana bahsettiğim müşrik, bana şöyle şöyle dedi. Ne senin, ne de benim yanımda borcunu ödeyecek paramız yok, adam bana çok hakaret ediyor. Allah (celle celâlühü), Resulüne borcumu ödeyecek kadar rızık verene kadar izin ver de Müslüman olmuş kabilelere gidip de onların yanında kalayım' dedi.

Hz. Peygamber'in huzurundan çıkıp evime geldim. kılıcımı, süngümü, mızrağımı ve ayakkabımı başımın yanına koydum, ufuka doğru yöneldim. Ne zaman uykuya dalsam hemen irkilip uyanıyorum. Gece tam bastırınca uykuya daldım ve sabahın ilk ışıklarıyla uyandım, yola çıkıp gitmek istedim. O sırada birinin 'Ey Bilal! Hz. Peygamber çağırıyor!' diye seslendiğini duydum. Hemen kalkıp Hz. Peygamber'e gittim. Üzerinde yükleri olan dört deve gör-

düm. Hz. Peygamber'e geldim, girmek için müsaade istedim. Hz. Peygamber, *'Müjde! Allah (celle celâlühü), senin borcunu ödeyecek rızkı gönderdi'* buyurdu. Hemen Allah'a hamd ettim. *'Üzerinde yükü olan dört devenin yanından geçtin mi?'* diye sordu. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Peygamber, *'O develer ve üzerindeki yükler senindir –develerin üzerinde giysi, yiyecek vardı. Bunları Hz. Peygamber'e Fedek kralı hediye etmişti- O develeri al, sonra gidip borcunu öde!'* dedi. Ben de öyle yaptım. Develerin üzerinki yükü indirdim, onlara yemlerini verdim, sonra sabah ezanı okumak için hareket ettim. Hz. Peygamber namaz kıldırdıktan sonra Bakî'a doğru yola çıktım. Parmaklarımı kulaklarıma koydum ve 'Kim, Hz. Peygamber'den borcunu istiyorsa gelsin!' diye seslendim. Durmadan satın alıyor, borcunu ödüyor, arz ediyorum ve nihayet yeryüzünde Hz. Peygamber'in üzerinde hiçbir borç kalmadı ve iki ûkiyye veya bir buçuk ûkiyye de fazla kaldı. Sonra mescide gittim, gün hayli ilerlemişti. Hz. Peygamber mescitte tek başına oturuyordu. Kendisine selam verdim. Hz. Peygamber, *'Ne yaptın?'* diye sordu. Ben de 'Allah (celle celâlühü), Hz. Peygamber'in üzerinde olan tüm borcu ödedi, hiçbir şey kalmadı' dedim. *'Fazla bir şey kaldı mı?'* diye sordu. Ben de 'Evet, iki dinar' kaldı. Hz. Peygamber de *'Haydi beni onlardan da kurtar, beni onlardan da kurtarmadan ailemin yanına girmeyeceğim'* buyurdu. İki dinarı verecek kimse gelmediğinden Hz. Peygamber sabaha kadar mescitte kaldı. İkinci günde mescitteydi. Nihayet günün akşamına doğru iki süvari geldi. Ben de gidip o dinarlarla onlara elbise ve yiyecek aldım. Hz. Peygamber, yatısı namazını kılınca beni çağırdı ve *'Yanındaki dinarları ne yaptın?'* dedi. Ben de 'Allah (celle celâlühü), seni kurtardı ve rahatlattı' dedim. Hz. Peygamber de tekbir getirdi ve onları infak etmeden ölme korkusundan kendisini kurtaran Allah'a hamd etti. Sonra Hz. Peygamber'e eşlik ettim. Eşlerini ziyaret edip teker teker sordu ve nihayet yatacağı yere geldi. Sonra bana *'Bana sorduğun sorunun cevabı bu işte'* dedi."[729]

[729] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VI, 80, IX, 215; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VI, 55. Bu hadisi, Taberânî Abdullah'tan buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 39).

MALIN TAKSİMİ

Hz. Peygamber'in malı taksim etmesi, nasıl taksim biçimi

a) Mü'minlerin annesi Hz. Ümmü Seleme'nin bu husustaki hadisi

1457. Taberânî, Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Allah ruhunu kabzedene kadar Hz. Peygamber'e getirilen malların çoğunu bilirim. Bir defa gece yarısında kendisine içinde sekiz yüz dirhem ve bir mektup olan bir çanta getirildi. Gece benim hücrede kalacağından çantayı bana gönderdi. Yatısıdan sonra eve döndü, kendi namazgâh hücresinde namazını kıldı. Yatağımızı hazırlamış, onu bekliyordum. Namazını uzattı. Sonra evden çıktı, akabinde döndü. Sabah ezanı okuyana kadar bu şekilde devam etti. Sabah namazını kıldı, geri döndü ve '*Bu gece ruh hâlimi bozan çanta nerede?* dedi. Hz. Peygamber, çantayı istedi ve paraları taksim etti. Ben, 'Ya Resulallâh! Bu gece çok farklıydın' dedim. Hz. Peygamber, *'Namaz kılıyordum, çanta aklıma geliyordu. Çıkıp çantaya bakıyordum, sonra dönüyor, bir daha namaz kılıyordum'* dedi."[730]

b) Hz. Peygamber, Alâ el-Hadramî'nin gönderdiği seksen bini dağıtması

1458. Hâkim, Humeyd b. Hilâl←Ebû Burde←Ebû Musa el-Eş'arî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Alâ el-Hadramî (radıyallahu anh), Bahreyn'den Hz. Peygamber'e seksen bin gönderdi. Ne bundan önde, ne de bundan sonra Hz. Peygamber'e bundan daha çok mal gönderilmemişti. Hz. Peygamber'in emriyle bu paralar bir hasır üzerine saçıldı. Namaz için ezan okundu. Sonra Hz. Peygamber geldi, malın başında ayakta durup gelen insanlara paraları dağıttı. O gün ne adet hesabı ne tartı hesabı vardı, sadece kabzetmek vardı Hz. Abbas geldi ve 'ya Resulallâh! Ben, Bedir Savaşında kendi ve parası olmayan Ukayl'in fidye parasını ödedim. Bu maldan bana da ver!' dedi. Hz. Peygamber de 'Alabilirsin' dedi. Hz. Abbas da üzerindeki gömleği çıkarıp paraları içine koydu. Sonra dönüp gitmek istedi, fakat taşıyamadı. Başını kaldırıp Hz. Peygamber'e baktı ve 'Ya Resulallâh! Kaldırıp sırtıma versene!' dedi. Hz. Peygamber öyle tebessüm etti ki, dişleri gözüktü.

---

[730] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIII, 999, 1000. Heysemî: Hadisi Taberânî birkaç isnadla rivâyet etmiş, bir isnadı güçlü (ceyyid)'dir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 325).

'Birazını bırak, gücün yettiği kadar götür!' dedi. Hz. Abbas da öyle yaptı; o paraları alıp gitti ve şöyle dedi: Allah'ın bana verdiği sözlerden birini yerine getirdi. Diğeri olur mu, bilmiyorum:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَى إِنْ يَعْلَمِ اللهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

"Ey Peygamber! Elinizdeki esirlere de ki: Eğer Allah kalplerinizde hayır olduğunu bilirse, sizden alınandan (fidyeden) daha hayırlısını size verir ve sizi bağışlar. Çünkü Allah bağışlayandır, esirgeyendir." (Enfâl: 70). Bu, bana verilenden daha hayırlıdır. Allah'ın beni bağışlayıp bağışlamayacağını bilmiyorum."[731]

[731] Hakim: "Bu hadis, Müslim'in şartı üzere gelmiş sahih bir hadistir. fakat Şeyhân bu hadisi rivâyet etmemiştir." Hafız Zehebî: Müslim'in şartı üzeredir. (*Müstedrek*, III, 329). Bu hadisi, İbn Sa'd Humeyd b. Hilal'den bu meâlde rivâyet etti, fakat Ebû Burde ve Ebû Musa zikretmedi. *(et-Tabakât*, IV, 9).

HZ. EBÛ BEKR'İN MALI EŞİT BİÇİMDE TAKSİM ETMESİ

a) Hz. Ebû Bekr'in döneminde mal taksimi ve Beytü'l-Mal

1459. İbn Sa'd, Sehl b. Ebî Hasme ve başkasından şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'in Sunh denen yerde hiç korunmayan, meşhur bir Beytü'l-Malı vardı. Kendisine 'Hz. Peygamber'in halifesi! Beytü'l-Malı koruyan bir bekçi tutmayacak mısın?' denildi. Hz. Ebû Bekr, 'Onun için endişe etmiyorum' dedi. Ben, 'Neden endişe etmiyorsun?' dedim. 'Üzerinde kilit var' dedi. Hz. Ebû Bekr, beytü'l-mâlda bulunan her şeyi dağıtır, bir şey bırakmazdı. Hz. Ebû Bekr, (hilafetinden altı ay sonra) Sunh denen yerden Medine'ye taşınınca Beytü'l-Malı da taşıdı, içinde yaşadığı kendi evinin bir bölümünü Beytü'l-Mal yaptı. Kabeliyye madenlerinden, Cüheyne madenlerinden kendisine çok mal geliyordu. Süleymoğullarının depoları onun hilafeti döneminde açıldı, oradan kendisine zekât getiriliyordu ve gelen mallar Beytü'l-Mala koyuluyordu. Hz. Ebû Bekr, gelen malları insanlara altın para dağıtıyordu. Her yüz kişiye bu kadar bu kadar düşüyordu. Taksimde adaleti gözetiyordu; hür, köle, erkek, bayan eşit alıyordu. Develer, atlar ve silahlar satın alıyordu, Allah yolunda yapılan cihadda bunlar kullanılıyordu. Bir yıl çölden gelen kadife kumaşları satın almıştı, kış mevsiminde onları Medineli dullara dağıttı.

Hz. Ebû Bekr vefat edip defnedildiğinde Hz. Ömer, Beytü'l-Maldan sorumlu emanetçileri çağırdı, onlarla beraber Hz. Ebû Bekr'in Beytü'l-Mal'a girdi, yanında Hz. Abdurrahman b. Avf ve Hz. Osman b. Affân ve başkası vardı. Beytü'l-Mal'ın kapısını açtılar, içinde bir tek dinar ve dirhem yoktu. Bir çul gördüler, silkelendi, içinden bir dirhem çıktı. Hz. Ebû Bekr'e çok hayır dua ettiler. Hz. Peygamber döneminde Medine'de altın ve gümüşün tartı işiyle ilgilenen bir memur vardı. Hz. Ebû Bekr'in yanına gelen parayı da o tartardı. Kendisine 'Hz. Ebû Bekr'e gelen para ne kadara ulaştı?' diye soruldu. 'İki yüz bine ulaştı' dedi."[732]

b) İsmail b. Muhammed ve başkasının Hz. Ebû Bekr'in eşit taksim ettiğine dair hadisi

1460. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde İsmail b. Muhammed'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Bekr Sıddîk (radıyallahu anh), gelen malı insanlar

---

[732] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 213; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 131).

arasında eşit taksim ederdi. Hz. Ömer, kendisine 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Sen Bedir ehli ile diğerlerine eşit mi dağıtıyorsun?' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'İnsan dünyadan kendisine yetecek kadar almalıdır, en hayırlı olanı ise eşit olanıdır. Fazilet ise onların ahiretteki mükâfatlarında olur' dedi."

1461. Ebû Ubeyd, Yezid b. Ebî Habîb ve başkasından şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'e, taksim konusunda farklı dağıtması hususunda kendisiyle konuştular. Hz. Ebû Bekr, 'Onların fazleti Allah katındadır. Bu dünya hayatında herkes eşittir' dedi."[733]

1462. Beyhakî, Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr halife oldu, gelen malları insanlar arasında eşit taksim etti. Kendisine 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Muhacir ve Ensar'a ayrıcalık tanısan!' dendi. Hz. Ebû Bekr, 'Onların mükâfatlarını parayla satın mı alayım? Dünya hayatında eşitlik ayrıcalıktan daha hayırlıdır' dedi."[734]

1463. Ğafra'nın azatlısı Ömer b. Abdillah'dan şöyle rivâyet edilir: "Hz. Ebû Bekr, gelen malı ilk defa taksim ettiğinde Hz. Ömer, kendisine 'İlk hicret edenleri ve ilk Müslüman olanlara daha fazla ver' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Onların önceliklerini onlardan satın mı alayım?' dedi ve eşit biçimde taksim etti."

c) Bahreyn'den gelen malın kıssası ve onu insanlar arasında taksim etmesi

1464. Beyhakî, İbn Ebî Şeybe, Bezzâr ve Hasan b. Süfyan Ğafra'nın azatlısı olan Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber vefat edince Bahreyn'den mal geldi. Hz. Ebû Bekr, 'Kimin Hz. Peygamber üzerinde bir hakkı veya va'di varsa gelsin, hakkını alsın' dedi. Hz. Cabir (radıyallahu anh) kalktı ve 'Hz. Peygamber'in, *'Bahreyn'den mal gelirse sana bu kadar bu kadar vereceğim'* dediğini söyledi. Üç defa eliyle toprak saçtı. Hz. Ebû Bekr, kendisine 'Kalk ve elinle al!' dedi. Cabir (radıyallahu anh) de kalktı, aldı. Aldığı beş yüz dirhemdi. Hz. Ebû Bekr, 'Onun payını bine tamamlayın' dedi. Geri kalanını insanlar arasında onar dirhem şeklinde taksim etti. Sonra 'Muhakkak ki, bu Hz. Peygamber'in insanlara verdi va'dlerdir' dedi. Bir sene sonra kendisine daha çok mal geldi. İnsanlara bu kez yirmişer yirmişer dirhem olarak taksim etti. Az bir şey fazla kaldı. Onu da hizmetçilere beşer dirhem şeklinde dağıttı ve 'Size hizmet eden, işinizi gören hizmetçileriniz bulunuyor,

---

[733] Ebû Ubeyd, el-Emvâl, 649; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 306.
[734] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VI, 348.

onlara da biraz verdik' dedi. 'Keşke islamdaki önceliklerinden ve Hz. Peygamber'in yanındaki makamlarından dolayı Muhacir ve Ensar'a daha fazla verseydin' dediler. Hz. Ebû Bekr, 'Bu kimselerin mükâfatı Allah katındadır. Bu dünya hayatında eşitlik, ayrıcalıktan daha hayırlıdır' dedi ve hilafeti döneminde hep eşit dağıttı..." Hadis ilerde gelecektir.[735]

Daha önce Hz. Alî'nin âdil davrandığı, eşit taksim ettiği, Arap bir bayan ile azatlısına eşit verdiğinde kadının itiraz ettiği ve Hz. Alî'nin ona 'Bakıyorum, İsmailoğullarının İshakoğullarından daha faziletli olduğunu görmüyorum' dediği geçmişti.

HZ. ÖMER FARUK'UN TAKSİMİ VE İSLAMDAKİ ÖNCELİĞİ VE NESEBİ TERCİH NEDENİ SAYMASI

a) Hz. Ömer'in bu konudaki eylemi ve belirlediği maaşları İslamdaki önceliğe ve nesebe göre zikretmesi

1465. İbn Ebî Şeybe, Bezzar ve Beyhakî Ğafra'nın azatlısı Ömer'den önceki hadise yakın bir metine hadisi rivâyet etti, hadiste şöyle demiştir: Hz. Ebû Bekr vefat edince Hz. Ömer halife seçildi. Allah (celle celâlühü), onun eliyle birçok fetih gerçekleştirdi. Ona daha çok mal geldi. Hz. Ömer, 'Ebû Bekr'in mal taksiminde bir fikri vardı. Benim fikrim onunkinden farklıdır. Hz. Peygamber'e karşı savaşanları, onunla beraber savaşa katılanlarla eşit tutamam' dedi ve Muhacir ve Ensar'ı diğerlerinden daha fazla verdi. Bedir ehline beşer bin, Bedir ehlinden daha evvel Müslüman olanlara dörder bin, Hz. Peygamber eşlerine onikişer bin maaş bağladı. Sadece Safiyye ve Çüveyriye analarımıza altışar bin maaş belirledi. Onlar da bunu kabul etmedi. Hz. Ömer, 'Ben diğerlerine hicret ettiklerinden daha fazla takdir ediyorum' dedi. Onlar ise 'Sen onlara hicretten dolayı fazla vermedin. Sadece Hz. Peygamber'e olan yakınlıklarına göre verdin, bizimle onların makamı eşittir' dedi. Hz. Ömer de bunu gözetti ve hepsini eşit kıldı. Hz. Abbas b. Abdilmuttalib, Peygamber efendimize olan yakınlığından dolayı kendisine on iki bin, Üsâme b. Zeyd'e (radıyallahu anhuma) dört bin, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i babalarına ilhak ederek onlara da beşer bin maaş bağladı. Abdullah b. Ömer'e ise üç bin maaş bağladı. Oğlu Abdullah, 'Ey babacığım! Neden Üsâme'ye dört bin, bana üç bin verdin? Onun babasında olup da sende olmayan, onda olup bende

[735] Beyhakî, VI, 350; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XII, 303-308; *Keşfu'l-estâr*, 1736; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 127.

olmayan bir fazileti yok ki!' dedi. Hz. Ömer, 'Onun babası Hz. Peygamber'e senin babandan daha sevimliydi, o da Hz. Peygamber'e senden daha sevimliydi' dedi.

Bedir'de bulunan Muhacirlerin evlatlarına ikişer bin maaş bağladı. Ömer b. Ebî Seleme yanından geçerken 'Ona bin daha fazla verin (veya ey adam! ona bin daha ver!)' dedi. Muhammed b. Abdillah, 'Neden ona daha fazla veriyorsun? Onun babası bizim babamızdan daha faziletli değil!' dedi. Hz. Ömer, 'Ebû Seleme'den (radıyallahu anh) dolayı iki bin verdim, annesi Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) dolayı diğer bini ekledim. Senin de Ümmü Seleme gibi annen olsaydı sana da fazla verirdim' dedi. Osman b. Ubeydillah b. Osman'ın oğlu, Talha b. Ubeydillâh'ın kardeşi, yani Osman b. Ubeydillah'a sekiz yüz verdi, Nadr b. Enes'e iki bin verdi. Hz. Talha, kendisine 'Osman'ın oğlu geldi, ona sekiz yüz verdin, Ensar'dan bir köle geldi ona iki bin!' dedi. Hz. Ömer, 'Ben, bu kölenin babasına Uhud'da rastladım. Bana Hz. Peygamber'i sordu, ben de 'Galiba öldürüldü' dedim. Babası kılıcını çekti, saldırıya hazır oldu ve 'Eğer Hz. Peygamber öldürülmüşse Allah diridir, asla ölmez' dedi ve savaşmaya başladı, sonunda da şehid oldu. Babası da koyun otlatıyordu. İkisini eşit tutmamı mı bekliyorsunuz!' dedi. Hz. Ömer, hayatı boyunca böyle taksim etti." Hadisi sonuna kadar rivâyet etti, hadisin bir bölümü ilerde gelecektir.[736]

b) Hz. Enes'in (radıyallahu anh) bu husustaki hadisi

1466. Beyhakî, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) ve İbn Müseyyeb'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Muhacirlere beşer bin, Ensar'a dörder bin maaş bağladı. Bedir'e katılan muhacirlerin evlatlarına dörder bin verdi. Onların içinde Ömer b. Ebî Seleme b. Abdilesed el-Mahzûmî, Üsâme b. Zeyd, Muhammed b. Abdillah b. Cahş el-Esedî ve Abdullah b. Ömer (radıyallahu anhum) vardı. Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh), 'İbn Ömer, bunlardan değil, bunlardan daha üstündür' dedi. İbn Ömer de 'Eğer hakkım varsa verin, yoksa vermeyin!' dedi. Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf'a 'Onu beş bin alanlardan, beni ise dört bin alan içinde

---

736 Heysemî: Bu lafız Bezzar'a aittir. İsnadında Ebû Ma'şer Nacîh var, kendisi zayıf biridir, fakat hadisi tâbi' ve şâhid hususunda dikkate alınıyor." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 4).

yaz!' dedi. Abdullah b. Ömer, 'Hayır, bunu demek istemedim' dedi. Hz. Ömer, oğluna 'Vallahi ikimiz de beş bin alanlar içinde olamayız' dedi."[737]

c) Zeyd b. Eslem'in bu husustaki hadisi

1467. İbn Asâkir, Zeyd b. Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), insanlara paylarını takdir edince Abdullah b. Hanzala'ya iki bin takdir etti. Hz. Talha, kendisinin yiğenini alıp getirdi, ona daha az miktarda para verildi (sekiz yüz verilmişti). Hz. Talha, 'Ey mü'minlerin emiri! Bu Ensar genci yiğenimden daha üstün tuttun!' dedi, Hz. Ömer de 'Evet, çünkü onun babasını Uhud Savaşında kılıcını çekip erkek deve gibi savaştığını gördüm' dedi."[738]

d) Nâşire el-Yezenî'nin bu husustaki hadisi

1468. Ahmed, Nâşire[739] b. Sümeyy el-Yezenî'den şöyle rivâyet etmektedir: Ömer b. Hattab'ın (radıyallahu anh) Câbiye Savaşında hutbe verirken şöyle dediğini işittim: Allah (celle celâlühü), beni bu mala bekçi kıldı ve dağıtan kişi olarak vazifelendirdi. Sonra şöyle devam etti: Bilakis Allah (celle celâlühü), malı taksim ediyor. Önce Hz. Peygamber'in ailesinden, sonra da en şerefli onlarından başlayacağım. Hz. Peygamber'in hanımlarına Cüveyriyye ve Safiyye müstesna onar bin takdir etti. Hz. Âişe, 'Hz. Peygamber, aramızda adaleti gözetiyordu' dedi, Hz. Ömer de Hz. Peygamber'in eşleri arasında eşit davrandı. Sonra Hz. Ömer, 'İlk hicret eden muhacirlerden başlayacağım – Çünkü biz zülüm ve düşmanlıkla memleketimizden çıkarıldık- sonra en şerefli olanlara dağıtmaya başlayacağım' dedi. Muhacirlerden Bedir Savaşına katlanlara beşer bin, Ensar'dan Bedir'e katılanlara dörder bin, Uhud Savaşına katılanlara üçer bin maaş bağladı. Şöyle devam etti: 'Önce hicret edenler, hızlı şekilde alacağını alır. Hicret işinde gevşek olup geride kalanlar ise alacağını geç alır. Beni, bineğini çökertip savaşa katılmayandan başkası kınamaz. Halid b. Velid'i azlettiğim için sizden özür diliyorum. Ben kendisine bu malı, zayıf Muhacirlere saklamasını emrettim, fakat o, güçlü olanlara, şeref ve ağzı iyi laf yapanlara dağıttı. Bundan dolayı onu azlettim, onun yerine Ebû Ubeyde'yi görevlendirdirm.'

---

[737] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VI, 350. Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe (*el-Musannef*, XII, 311) buna yakın bir şekilde rivâyet etti. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 315).

[738] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 319.

[739] Bazı nüshalarda Nâşize olarak gelmiş, fakat doğru olan tesbit ettiğimizdir.

Ebû Amr b. Hafs, 'Vallahi özrünü kabul etmiyorum. Sen, Hz. Peygamber'in görevlendiği birini azlettin, Hz. Peygamber'in kınından çektiği kılıcı kınına koydun, Hz. Peygamber'in diktiği sancağı yere indirdin, sen amcaoğlumu çekemedin!' dedi. Ömer b. Hattab, 'Sen, çok yakın akrabasısın, yaş olarak henüz toysun, amcaoğlundan dolayı öfkelenmişsin' dedi."[740]

HZ. ÖMER'İN MAAŞLARI DİVANA KAYDETMESİ

a) Ebû Musa çok para getirince Hz. Ömer'in durumu ve malı taksimi

1469. İbn Sa'd ve Beyhakî Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Ebû Musa el-Eş'arî'nin yanından sekiz yüz bin dirhem ile Hz. Ömer'in yanına geldim. Hz. Ömer, 'Ne kadar parayla geldin?' dedi, ben 'Sekiz yüz bin dirhem ile döndüm' dedim. 'Bu helal para mı? Kahrolasıca!' dedi. Ben de 'evet' dedim. Hz. Ömer'i o gece uyku tutmadı, sabah ezanı okuyana kadar bu şekilde devam etti. Hanımı, kendisine 'Bu gece uyumadın!' dedi. Hz. Ömer, 'Ömer b. Hattab nasıl uyusun! İslam geldi geleli, insanlara hiç gelmediği kadar para geldi. Bu mal yanımda kalsa ve bunu uygun yere dağıtmazsam Ömer azaptan nasıl emin olabilir?' dedi. Hz. Ömer sabah namazını kıldırınca Hz. Peygamber'in ashabı da toplandı. Hz. Ömer, onlara 'İslam geldi geleli Müslümanlara gelmediği kadar çok mal bu gece geldi. Bir fikrim var, siz de bana fikrinizi söyleyin. Ölçerek dağıtmak istiyorum' dedi. Ashab, 'Öyle yapma! Ey Mü'minlerin emiri! İnsanlar İslam'a giriyor, mal çoğalıyor. Bir kitapta tescil ederek dağıt. Müslüman ve mal çoğaldığında ona göre onlara verirsin' dedi. Hz. Ömer, 'Kimden başlamam konusunda fikrinizi söyleyin!' dedi. Onlar, 'Kendinden başla ey mü'minlerin emiri! Sen dağıtma göreviyle sorumlu halifesin' dedi. Bazısı ise 'Mü'minlerin emiri daha iyi bilir' dedi. Hz. Ömer, 'Hayır, Hz. Peygamber'den başlayacağım, sonra ona en yakın olanlardan öyle devam edeceğim. Bunun için bir divan hazırladı. Benî Hâşim ve Benî Muttalib'den başladı, onların hepsine verdi. Sonra Abduşemsoğulları, sonra Nevfel b. Abdumenafoğullarına verdi.

---

[740] Ahmed, *Müsned*, III, 475. Heysemî: Bu hadisi, Ahmed rivâyet etti, isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 3). Bu hadisi, Beyhakî (*es-Sünen*, VI, 349) Nâşire b. Sümeyy el-Yezenî'den buna yakın bir şekilde rivâyet etti. Fakat Hz. Ömer'in Hz. Halid'i azlettiğinden dolayı özür diledği ve sonrasını zikretmedi.

Abduşems'den başlamasının nedeni çünkü onlar Hâşim'in anneden kardeşleridir."[741]

b) Hz. Ömer'in maaş divanı tutması ve önce Hz. Peygamber'e yakın olandan başlaması

1470. İbn Sa'd, ve Taberî Cübeyr b. Huveyris'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anhuma), divanın yazılması için ashab ile istişare etti. Alî b. Ebî Talib (radıyallahu anh), 'Her sene yanında toplanan malı taksim et, yanında bir şey tutma!' dedi. Osman b. Affan (radıyallahu anh), 'Tüm insanlara yetecek kadar malın olduğunu görüyorum. Eğer insanları sayıp zabt altına almazsanız kime verilip verilmediği belli olmaz ve işin karışık bir hal alacağın korkarım' dedi. Velid b. Hişam b. Muğîre, 'Ey mü'minlerin emiri! Şam'a gittim, oranın meliklerinin divan tuttuklarını ve orduyu tanzim ettiklerini gördüm. Sen de defter tut ve orduyu tanzim et' dedi. Hz. Ömer onun sözünü aldı ve hemen Ukayl b. Ebî Talib, Mahrame b. Nevfel, Cübeyr b. Mut'im'i (radıyallahu anhum) çağırdı. Bunlar Kureyş'in soy ve nesebini çok iyi bilirlerdi. Hz. Ömer, 'İnsanları makam ve mevkiilerine göre yazın, onlar da yazmaya başladı. Önce Benî Haşimî, sonra hilafeti esas alarak Ebû Bekr ve kavmini, sonra Ömer ve kavmini yazdılar. Hz. Ömer yazılan sıralamaya baktı şöyle dedi: Vallahi isterdim ki, önce Hz. Peygamber'e yakın olanlardan başlayasınız, en yakın olandan aşağı doğru yazasınız. Allah, Ömer'i nereye koymuşsa siz de oraya koyun!' dedi."[742]

c) Mal taksiminde Hz. Ömer ve Adiyoğulları arasında olan olay

1471. İbn Sa'd ve Taberî Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Ömer'in kavmi olan Adiyoğulları, Hz. Ömer'e geldi. 'Sen Hz. Peygamber'in halifesisin' dediler. Hz. Ömer, 'Hz. Ebû Bekr'in, Hz. Ebû Bekr de Hz. Peygamber'in halifesidir' dedi. Onlar da 'Eveti öyle. Bu kavmin seni seçtiği mevkiye göre kendini yazsaydın!' dedi. Hz. Ömer, 'Hop, hop! benim sırtımdan yemek mi istiyorsunuz? Benim de tüm iyiliklerim sizin için yok olsun gitsin öyle mi! Hayır, vallahi sıranız geldiği zaman alırsınız, defter üzerinize kapansa da –yani defterin en sonunda siz olsanızda sıranızı bekleyeceksiniz-benden önce olan iki arkadaşım bir yol tuttular. Eğer ben, onlara muhalefet edersem bana da muhalefet edilir. Vallahi, hem dünyadaki üstünlüğe hem

---

[741] İbn Sa'd, III, 300; Beyhakî, *el-Kübrâ*, VI, 364; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 315.

[742] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 295; Taberî, *Târîh*, IV, 209; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 316

ahirette yaptığımıza karşılık Allah'tan mükâfat almaya ancak Hz. Muhammed ile ulaşabiliriz. Muhammed bizim şerefimiz, kavmi de Arapların en şereflisidir. Sonra ona en yakından başlanarak bu şeref devam eder. Araplar, Hz. Muhammed ile şeref kazandılar. Bazılarımızın nesebi ile Hz. Peygamber'in nesebinin buluşması arasında çok babalar vardır. Fakat biz Adiy kabilesinin Hz. Peygamberle birleşip Hz. Âdem'e kadar ayrılmaması arasında çok az baba vardır. Buna rağmen vallahi, Acemler amel işleyerek gelir de biz amelsiz olursak onlar kıyamet günü Muhammed'e bizden daha layık olurlar. Kimse, Hz. Peygamber'e yakınlığa bakıp güvenmesin. Herkes Allah katında güzel mükâfatlar için çalışsın. Kimin ameli az olsa, onun nesebi onu hedefine doğru hızlandırmayacaktır."[743]

d) Hz. Ömer'in taksim konusunda Hz. Ebû Bekr ve Hz. Alî'nin görüşüne dönmesi

1472. Bezzâr, Ğafra'nın azatlısı Ömer b. Abdillah'tan şöyle rivâyet etmektedir: "Bahreyn'den Hz. Ebû Bekr'e mal geldi..." hadisi uzunca zikretti. Hadisin bir bölümünde şöyle denmiştir: "Hz. Ömer, Cuma günü evden çıktı, (minbere çıktı) Allah'a hamd ve sena etti, sonra şöyle dedi: Sizden birinin, Ömer vefat ederse veya mü'minlerin emiri ölse falan kişiye bey'at ederim. Ebû Bekr'in (radıyallahu anh) hilafeti de oldubittiye geldi' dediği bana ulaştı. Evet, onun hilafeti hızlı gerçekleşti. Bu gün dahi Hz. Ebû Bekr gibi herkesin boyun eğeceği başka biri var mıdır? Hz. Ebû Bekr'in bir fikri vardı. Ebû Bekr, malı eşit taksim etme fikrindeydi. Ben ise fazilete göre taksim etme fikrindeydim. Eğer önümüzdeki seneye kadar hayatta kalırsam Hz. Ebû Bekr'in fikrine döneceğim. Onun fikri, benim fikrimden daha hayırlıdır..."[744]

---

[743] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 295; Taberî, *Târîh*, IV, 210.

[744] *Keşfu'l-estâr*, 1736. Heysemî: "İsnadında Ebû Ma'şer Nacîh var, kendisi zayıf, fakat itibara elverişli biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 6).

HZ. ÖMER'İN MALI DAĞITMASI

a) Hz. Ömer'in Beytü'l-Malda geri kalan malı Hz. Abbas'a vermesi

1473. İbn Sa'd, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "İnsanlara malı taksim ettikten sonra Beytü'l-Mal'da az bir şey geriye kaldı. Hz. Abbas, Hz. Ömer'e ve insanlara 'İçinizde Hz. Musa'nın amcası olsaydı ona ikram eder miydiniz?' dedi, onlar da 'Evet, ederdik' dedi. Hz. Abbas da 'Ben Hz. Musa'nın amcasından daha layıkım, çünkü ben peygamber efendinizin amcasıyım' dedi. Hz. Ömer, insanlarla konuştu, onlar da geri kalan malı ona vermeyi kabul ettiler."[745]

b) Hz. Âişe'nin bu husustaki hadisi

1474. Ebû Ya'lâ, Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab'a (içine koku falan koyulan) küçük bir sandık getirildi. Ashab sandığı kime verelim diye düşündü. Hz. Ömer, 'Sandığı Âişe'ye göndermeme müsaade eder misiniz? Çünkü Hz. Peygamber, Âişe'yi çok severdi' dedi. Ashab da 'Tamam' dedi. Sandık, Hz. Âişe'ye getirildi, sandığı açtığı sırada kendisine 'Bunu Ömer b. Hattab, sana gönderdi' denildi. Hz. Âişe de 'Hz. Peygamber'den sonra Ömer'e birçok fetih müyesser oldu! Ey Allah'ım! Beni, onun gelecek seneki atiyyesine (verdiği maaşa) bırakma!' dedi."[746]

c) Hz. Enes'in (radıyallahu anh) bu husustaki hadisi

1475. İbn Sa'd, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, beni sadaka ile görevli memur olarak tayin etti. Döndüğümde Hz. Ebû Bekr vefat etmişti. Hz. Ömer, 'Ey Enes! Bize hayvan getirdin mi?' dedi, ben de 'Evet' dedim. Hz. Ömer, 'Hayvanları biz getir, para senin olsun!' dedi. Ben, 'Çok fazla getirdim' dedim. Hz. Ömer, 'Çok da olsa senin olsun' dedi. Paranın miktarı dört bindi. Bunu bana verdiğinde Medine'de en çok parası olan adam oldum."[747]

d) Allah yolunda cihad ederken yaralanan birine para verilmesi

1476. Ebû Nu'aym, Abdullah b. Ubeyd b. Ümeyr'den şöyle rivâyet etmektedir: "İnsanlar, Hz. Ömer'in önündeki hediyeleri aldıkları sırada Hz.

---

[745] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 20.
[746] Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 6).
[747] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 148.

Ömer başını kaldırdı, yüzünde kılıç darbesi olan birini gördü. Yüzündeki darbenin sebebini sordu. Adam, cihadda kendisine bir şey isabet ettiğini söyledi. Hz. Ömer, 'Ona bin (dirhem) sayıp verin!' dedi ve adama bin dirhem verdi. Adam parayı biraz elinde çevirdi. Sonra Hz. Ömer, 'Ona bir bin daha sayıp verin!' dedi ve ona bin daha verdi. Bunu kendisine dört defa söyledi, her defasında adama bin dirhem verdi. Adam kendisine çok para verilmesinden dolayı utandı ve gitti. Hz. Ömer, o adamı sordu. Adam, kendisine çok para verilmesinden dolayı utandı ve gitti, dediler. Bunun üzerine Hz. Ömer 'Vallahi, dursaydı, kalan paranın hepsini verene kadar devam edecektim. Çünkü o adam, Allah yolunda öyle bir kılıç darbesi yemiş ki, yüzü kararmıştı' dedi."[748]

e) Hz. Alî b. Ebî Talib'in malı taksim etmesi

1477. Ebû Ubeyd, *el-Emvâl* adlı eserinde Alî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Alî, bir yıl içinde üç defa hazineden mal dağıttı. Sonra Esbahân'dan kendisine mal geldi. 'Dördüncü defa malınızı almaya gelin! Malınızın bekçisi değilim' dedi ve gelen develeri dağıttı. Bazısı aldı, bazısı almadı."[749]

---

[748] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, III, 355.

[749] Ebû Ubeyd, *el-Emvâl,673;*Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 320.

HZ. ALÎ VE HZ. ÖMER'İN BEYTÜ'L-MÂL'DA OLAN HER ŞEYİ DAĞITMASI

a) Hz. Ömer'in malı taksim etmesi, malın dağıtılmamasını söyleyen kişiyi azarlaması

1478. Beyhakî, Yahyâ b. Sa'îd←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab, Abdullah b. Arkam'a (radıyallahu anhuma) 'Her ay Beytü'l-Mal'da bulunan malı dağıt! Müslümanların malını her hafta bir defa dağıt!' dedi. Sonra 'Beytü'l-Mal'daki malı her gün taksim et!' dedi. Topluluk içinde olan biri, 'Ey mü'minlerin emiri! Beytü'l-Mal'da bir şeyler bıraksan, felaket veya çıkan bir olay için hazır bulundursan!' dedi. Hz. Ömer, konuşan adama 'Bunları sana şeytan söyletiyor. Allah (celle celâlühü), o gibi şeylerin çaresini bana söyledi ve beni onun şerrinden koruyacaktır. Hz. Peygamber, o gibi şeylere karşı ne hazırlık yapmışsa ben de o hazırlığı yaptım. Hazırlık, Allah (celle celâlühü)'a ve Resulüne itaattır' dedi."[750]

b) İbn Ömer'in bu husustaki hadisi

1479. Ebû Nu'aym, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Irak'dan Hz. Ömer'e mal geldi, Hz. Ömer de onu dağıtmaya yöneldi. Bir adam kalktı ve 'Ey mü'minlerin emiri! Bu malın bir kısmını ilerde zuhur edecek düşman veya felaket için bıraksan!' dedi. Hz. Ömer, 'Ne oluyor sana! Allah, seni katletsin! Bunu sana şeytan söyletiyor. Allah (celle celâlühü), bana o gibi durumların çaresini söyledi. Vallahi, ben, yarın olacak bir şey için bu günden Allah'a isyan etmem. Hayır! Hz. Peygamber, ne ile hazırlık yapmışsa ben de onla hazırlık yaparım' dedi."[751]

c) Hz. Ömer'in Abdurrahman b. Avf ile bu husustaki kıssası

1480. İbn Asâkir, Seleme b. Sa'îd'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'e mal getirildi. Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh), ona doğru kalktı ve 'Ey mü'minlerin emiri! İlerde vuku bulacak felaket veya ansızın olacak bir olaydan dolayı bu malın bir kısmını dağıtmasan!' dedi. Hz. Ömer, 'Söylediğin, Şeytan'ın sana arz ettiği bir kelimedir. Allah (celle celâlühü), bana onun çaresini vermiş ve onun fitnesinden koruyacaktır. Gelecek yılın korkusuyla bu

---

[750] Beyhakî, *es-Sünen*, VI, 357.

[751] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 245.

sene Allah'a isyan edemem. O gibi şeylere karşı Allah korkusunu kendime siper ediyorum' dedi. Allah (celle celâlühü), şöyle buyurdu:

﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ﴾

"Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir." (Talak: 2-3). Ve senin söylediğin benden sonrakiler fitne olacaktır' dedi."[752]

d) Hz. Ömer'in Ebû Musa el-Eş'arî'ye bu konu hakkında mektubu

1481. İbn Sa'd ve İbn Asâkir Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, Ebû Musa'ya şöyle mektup yazdı:

"Emma ba'd: İmdi senin tasarrufunda olan Beytü'l-Mal'da hiçbir dirhemin olmadığını bilmek istiyorum. Ne varsa her şeyi süpürün temizleyin ki, Allah (celle celâlühü), her hak sahibine hakkını verdiğimi bilsin!"[753]

e) Hz. Ömer'in bu konu hakkında Hz. Huzeyfe'ye mektubu

1482. İbn Sa'd, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Hz. Huzeyfe'ye insanların hazinedeki mallarını ve rızkını onlara vermesi için mektup yazdı.

Hz. Huzeyfe de şöyle cevap yazdı: "Dediğinizi yaptık, fakat çok mal arttı."

Hz. Ömer de ona şöyle yazdı: "O mal, Allah'ın onlara verdiği ganimettir. O mal ne Ömer'in ne de ailesinindir. O malı onların arasında dağıt!"[754]

f) Hz. Alî'nin malın hepsini taksim etme hususundaki eylemi

1483. Ebû Nu'aym, Alî b. Rabî'a el-Vâlibî←Alî b. Ebî Talib'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Nebbâc, Hz. Alî'ye geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Müslümanların hazinesi altın ve gümüşle doldu. Hz. Ali 'Allah'u ekber' dedi. Hz. Ali, İbn Nebbâc'a yaslanarak kalktı ve Müslümanların Beytü'l-Mal'ına gitti ve şöyle dedi:

هَذَا جَنَايَ وَخِيَارُهُ فِيهِ ... إِذْ كُلُّ جَانٍ يَدُهُ إِلَى فِيهِ

752 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 391.
753 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 218; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 217.
754 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 215.

Ey İbn Nebbâc! Bunu küfelilere hemen dağıtmalıyım, dedi. İnsanlara nida edildi ve Hz. Ali, Beytü'l-Mal'da olan her şeyi insanlara dağıtıyor ve şöyle diyordu: Ey gümüş, ey altın! Gidin benden başkasını aldatın!' Beytü'l-Mal'da dinar ve dirhem bitene kadar böyle demeye devam etti. Sonra oranın temizlenmesini emretti ve içinde iki rekât namaz kıldı."[755]

1484. Mücemmi' et-Teymî'den şöyle rivâyet edilir: "Hz. Alî, Beytü'l-Malın içini temizliyor, içinde namaz kılıp orayı mescit ediniyordu. Bunu, kıyamet günü kendisine şahitlik etsin diye yapıyordu."[756]

1485. Mu'âz b. Alâ←babası←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Alî'nin şöyle dediğini işittim: "Sizin ganimetinizde bana sadece bu sürahi düştü, onu da oranın lideri bana hediye etmişti. Sonra Beytü'l-Mal'a indi ve tüm malı dağıttı, sonra şöyle demeye başladı:

أفلح مَنْ كانَتْ لَهُ قَوْصَرّةْ ... يأكل منها كل يوم مَرَّةْ

Hurma için bir kabı olan, her gün bir defa içinden hurma alıp yiyen kurtuluşa ermiştir.

1486. Antara eş-Şeybânî'den şöyle rivâyet edilir: "Hz. Alî, cizye ve haracı sanatkârın sanatından ve el emeğinden alırdı. Öyle ki, iğneciden iğne, çuvaldız, ip ve halat alırdı. Sonra da onu insanlara taksim ederdi. Beytü'l-Mal'da bir şey bırakıp asla gecelemezdi, olan şeyleri hemen taksim ederdi. Ancak sabaha kadar kendisini meşgul eden bir şey olduğunda hemen dağıtamazdı. Hz. Alî, 'Ey Dünya! Beni aldatma, sen git başkasını aldat!' der ve şu şiiri sölerdi:

هَذَا جَنَايَ وَخِيَارُهُ فِيهِ ... إِذْ كُلُّ جَانٍ يَدُهُ إِلَى فِيهِ

1487. Ebû Ubeyd, Antara'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Bir gün Hz. Ali'nin yanına vardım, benden hemen sonra (hizmetçisi olan) Kanber geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Sen hazinede hiçbir şey bırakmayan birisin. Ailenin de bu ganimette hakkı var. Ben sana biraz mal sakladım' dedi. Hz. Alî, 'Ne sakladın' dedi. Kanber, 'Gel gidip bakalım, neymiş diye' dedi. Kanber, Hz. Alî'yi bir odaya koydu, odanın içinde bir çuval vardı, içi altın gümüş doluydu. Hz. Alî, bunları görünce 'Annen matemini tutsun! Evime büyük bir ateş mi

---

[755] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 81.

[756] Bu hadisi, İbn Abdilber, *el-İstî'âb* (III, 49) adlı eserinde Mücemmi' et-Teymî'den buna yakın şekilde rivâyet etti.

koymak istedin!' dedi. Sonra onları tartıp her kavimden sorumlu kişiye hissesi kadar dağıttı. Akabinde şöyle dedi:

هَذَا جَنَايَ وَخِيَارُهُ فِيهِ ... إِذْ كُلُّ جَانٍ يَدُهُ إِلَى فِيهِ

'Ey Dünya! beni aldatma, sen git başkasını aldat!'[757]

---

[757] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 57. Ahmed, ez-Zühd adlı eserinde ve Müsedded Mücemmi'den Ebû Nu'aym'ın *Hilyetü'l-evliyâ*'de geçen hadise yakın bir metinle rivâyet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 57).

HZ. ÖMER'İN, MÜSLÜMANLARIN MALDAKİ HAKKI HAKKINDA FİKRİ

a) Eslem'in bu konudaki hadisi

1488. Beyhakî, Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'in şöyle dediğini işittim: Size emrediyorum, bu malın üzerine toplanın ve fikrinizi söyleyin! Allah'ın kitabından bazı ayetler okudum, Allah'ın şöyle buyurmaktadır:

﴿مَا أَفَاءَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللهَ إِنَّ اللهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (٧) لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾

"Allah'ın, (fethedilen) ülkeler halkından Peygamberine verdiği ganimetler, Allah, Peygamber, yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Böylece o mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir devlet olmaz. Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir. (Allah'ın verdiği bu ganimet malları,) yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılmış olan, Allah'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'ın dinine ve Peygamberine yardım eden fakir Muhacirlerindir. İşte doğru olanlar bunlardır." (Haşr: 7,8). Vallahi bu mal sadece Muhacirlerin değil, Ensar'ın da bunda payı vardır:

﴿وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ﴾

"Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık hissetmezler." (Haşr: 9). Vallahi ganimet sadece bunların da değildir:

﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾

"Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!" (Haşr: 10).

Vallahi, ister verilsin, ister verilmesin farketmez, fakat her Müslümanın bu malda hakkı vardır, Aden'de bulunan çobanın dahi."[758]

b) Malik b. Hadesân'ın bu husustaki hadisi

1489. Beyhakî, Malik b. Eves b. Hadesân'den (radıyallahu anh) bir kıssa anlattı, sonra şu ayeti okudu:

﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللهِ وَاللهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾

"Sadakalar (zekâtlar) Allah'tan bir farz olarak ancak, yoksullara, düşkünlere, (zekât toplayan) memurlara, gönülleri (İslâm'a) ısındırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda çalışıp cihad edenlere, yolcuya mahsustur. Allah pek iyi bilendir, hikmet sahibidir." (Tevbe: 60). Bu mal bu kimselerindir, sonra şu ayeti okudu:

"...Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Resulüne, onun akrabalarına yetimlere, yoksullara ve yolcuya aittir. Allah her şeye hakkıyla kadirdir." (Enfal: 41). Sonra bu ayeti okudu:

﴿لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾

(Allah'ın verdiği bu ganimet malları,) yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılmış olan, Allah'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'ın dinine ve Peygamberine yardım eden fakir muhacirlerindir. İşte doğru olanlar bunlardır." (Haşr: 7,8). Ve bu kimseler muhacirlerdir dedi, sonra şu ayeti okudu:

---

[758] Beyhak'i, *el-Kübrâ*, VI, 351.

﴿وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ﴾

"Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık hissetmezler." (Haşr: 9). Bu kimseler ise Medineli Müslümanlardır, dedi.

﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾

"Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!" (Haşr: 10).

Bu ayetten anlaşılan ise ganimet, tüm insanların hakkıdır. Sahip olduğunuz hizmetçiler hariç Müslümanlardan kim varsa bu malda onun hakkı vardır. Yaşarsam -inşaallah- Müslümanlardan kim varsa onun hakkı kendisine verilecektir. Himyer'deki çobanın bile, alnı hiç terlemeden hakkı kendisine gidecektir."[759]

[759] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VI, 352. Bu hadisi İbn Cerîr, Malik b. Evs'den buna yakın bir şekilde rivâyet etti. (İbn Kesir, *Tefsîr*, IV, 340).

HZ. TALHA B. UBEYDİLLÂH'IN MALINI TAKSİM ETMESİ

a) Hz. Talha'ın bir kadınla kıssası

1490. Taberânî, hasen bir isnadla Talha b. Yahya←Nenesi (ve Hz. Talha'nın hanımı olan) Su'dâ'dan (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir gün Talha b. Ubeydillâh'ın yanına vardım, bir sıkıntısı olduğunu gördüm. Kendisine 'Neyin var? Seni üzdüysek söyle de gönlünü alalım' dedim. Hz. Talha, 'Hayır, sen, Müslüman birine ne güzel, ne iyi eşsin! Fakat yanımda mal toplandı, bunu ne yapayım bilmiyorum' dedi. Hz. Su'dâ, 'Niye üzüyor ki seni? Kavmini çağır ve onlara dağıt!' dedi. Hz. Talha da 'Ey köle! Hemen kavmimi çağır! Dedi. Hazine memuruna 'Ne kadar para dağıttı?' diye sordum. 'Dört yüz bin' dedi."[760]

b) Hasan el-Basrî'nin bu husustaki hadisi

1491. Ebû Nu'aym, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Talha, kendisine ait olan bir araziyi yedi yüz bine sattı. Bu para gece onun yanında kaldı. Bu para yüzünden kendisini uyku tutmadı, sabah olunca hemen parayı dağıttı."[761]

c) Cömert Talha diye isimlendirilmesi

1492. Hakim, Talha'nın hanımı olan Su'dâ'dan şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Talha, yanıma geldi, üzgün olduğunu gördüm. 'Seni yüzü asık şekilde görüyorum, canını sıkacak bir şey mi yaptım?' dedi. Hz. Talha, 'Hayır, Vallahi, sen beni hiç üzmedin! Sen ne güzel eşsin! Fakat beni üzen şey yanımda malın toplanmasıdır' dedi. Hanımı da 'Akraba ve kavmine biri gönder, gelsinler sen de onlara taksim et!' dedi. Hz. Talha da öyle yaptı. Hazineden sorumlu memura 'Ne kadar dağıttı?' diye sordum. 'Dört yüz bin' dedi. Hz. Talha'nın günlük kazancı bin dirhemdi. Eli çok açık olduğu için kendisine Talhatu'l-Feyyâd –yani cömert Talha- ismini koymuşlardı."[762]

---

[760] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 195; Munzirî, *et-Terğîb*, II, 186. Heysemî: Hadisin isnadında kimseler sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 148). Bu hadisi, İbn Sa'd ve Ebû Nu'aym de buna yakın şekilde rivâyet etti. (*et-Tabakât*, III, 157; *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 88).

[761] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* I, 89. İbn Sa'd, bu hadisi daha uzun bir şekilde rivâyet etti. (*et-Tabakât*, III, 157).

[762] Hâkim, *Müstedrek*, III, 378.

ZÜBEYR B. AVÂM'IN MALINI DAĞITMASI

a) Hz. Zübeyr'in Kölelerle olan kıssası

1493. Ebû Nu'aym, Sa'îd b. Abdilaziz'den şöyle rivâyet etmektedir: "Zübeyr b. Avâm'ın elinin altında çalışan bin kölesi vardı. Bunlar toplanan toprak vergisini kendisine veriyorlardı. Hz. Zübeyr de her gece onu dağıtır, sonra evine geçerdi. Yanında hiçbir şey bırakmazdı."[763]

1494. Muğîs b. Sümey'den şöyle rivâyet edilir: Hz. Zübeyr'in bin kölesi vardı. Toplanan (toprak) vergisini getirirlerdi, onların getirdiği vergiden bir dirhem dahi evine koymazdı."[764]

b) Borcundan dolayı kendisi ve oğlu Abdullah arasında geçen olan

1495. Buhârî, Abdullah b. Zübeyr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Babam Hz. Zübeyr, Cemel Savaşında durduğunda beni çağırdı. Ben de yanına gittim. 'Ey yavrum! Bu gün sadece zâlim ve mazlum öldürülecektir. Mazlum olarak öldürülecekler içinde olduğumu sanıyorum. Beni en çok düşündüren borcumdur. Malımız verilse geriye borcumuzun kalacağını düşünüyor musun? Ey Yavrum! Malımızı sat, borcumuzu öde!' dedi. Üçte birini vasiyet etti. Abdullah anlatıyor: Üçte birinin üçte birini çocuklarıma vasiyet etti. Hz. Zübeyr, 'Eğer borcu ödedikten sonra mal artarsa kalanın üçte biri senin evlatlarına olsun!' dedi.

Hişâm anlatıyor: Abdullah'ın bazı çocukları; Hubeyb ve Abbâd, Zübeyr'in bazı oğullarının yaşıtlarıydı. Abdullah'ın o zaman dokuz erkek, dokuz da kız çocuğu vardı. Abdullah b. Zübeyr anlatıyor: Babam Zübeyr, bana dorcunu vermemi vasiyet ediyor ve şöyle diyordu: 'Ey yavrum! Eğer borcu ödemekten aciz kalırsan Mevlamdan yardım talep et!' Abdullah, 'Vallahi bu sözüyle neyi kasdetti bilmiyordum, ta ki ben, 'Ey babacığım! Mevlan kim?' dedim. O da 'Allah!' dedi. Vallahi babamın borcunu öderken ne zaman bir sıkıntıya düşsem 'Ey Zübeyr'in Mevlası! Onun borcunu öde!' diyordum ve Allah (celle celâlühü), borcunu ödeyecek bir kapı açıyordu.

---

[763] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 90.

[764] Bu hadisi, Beyhakî, Muğîs'den bu lafızla rivâyet etti. Yakub b. Süfyan ise buna yakın bir lafızla hadisi rivâyet etti. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 546).

Hz. Zübeyr, şehid edildiğinde ne bir dinar, ne bir dirhem bıraktı. Sadece Ğâbe denen yerde arazileri ve Medine'de onbir evi, Basra'da iki evi, Kûfe'de bir evi, Mısır'da bir evi vardı. Babamın borcunun nedeni, biri, yanına emaneten bir şey bırakmak isteseydi, babam Zübeyr (radıyallahu anh) 'Hayır emanet değil, ödünç olsun. Çünkü zâyi olmasından korkarım'[765] demesinden kaynaklanıyordu. Babam, ne valilik, ne vergi memuru olarak, ne de başka bir işte çalıştı. Sadece Hz. Peygamberle, Hz. Ebû Bekr'le, Hz. Ömer'le ve Hz. Osman (radıyallahu anhum) ile cihada katılmıştı. Abdullah b. Zübeyr devam ediyor: Babamın üzerindeki borcu hesab ettim, 2 milyon 200 bin borcu vardı. Hakîm b. Hizâm, Abdullah b. Zübeyr ile karşılaştı ve 'Ey yiğenim! Kardeşimin ne kadar borcu var?' dedi. Abdullah, babasının ne kadar borcu olduğunu gizledi ve '100 bin' dedi. Hâkim, 'Vallahi malınızın bunu karşılayacağını tahmin etmiyorum' dedi. Abdullah da kendisine 'Eğer borcu 2 milyon 200 bin olursa?' dedi. Hâkim, 'Onu ödemeye asla gücünüz yetmez! Ödeyemediğinizde benden yardım isteyin!' dedi.

Ravî anlatıyor: Hz. Zübeyr, Ğâbe'deki araziyi 170 bine satın almıştı. Abdullah ise o araziyi 1 milyon 600 bine sattı. Sonra kalktı ve 'Kimin Zübeyr üzerinde borcu varsa Ğâbe'ye gelsin, orda ödeyeceğiz' dedi. Abdullah b. Cafer (radıyallahu anhuma) geldi. Zübeyr üzerinde 400 bin borcu vardı. Abdullah'a 'Sıkıntınız varsa ben borcumdan vazgeçerim' dedi. Abdullah, 'Hayır' dedi. Abdullah, 'O zaman istersen borcumu en sona bırakayım!' dedi. Abdullah, 'Olmaz!' dedi. 'O zaman borcum yerine bu araziden bir parça verin!' dedi. Abdullah da 'Burdan buraya kadar senin olsun' dedi. Abdullah, Ğâbe arazisinden bir bölüm sattı ve onun borcunu tam şekilde ödedi. Geriye dört buçuk parsel kaldı. Mu'âviye'nin yanına vardı. O sırada yanında da Amr b. Osman, Munzir b. Zübeyr ve İbn Zam'a (radıyallahu anhum) vardı. Hz. Mu'âviye, kendisine 'Ğâbe'ye ne kadar fiyat biçtin?' dedi. Abdullah da 'Her parsele 100 bin' dedi. 'Ne kadar kaldı?' dedi. Abdullah da 'Dört buçuk parsel kaldı' dedi. Münzir b. Zübeyr, 'Ben bir parselini 100 bine aldım' dedi. Amr b. Osman, 'Ben bir parselini 100 bine aldım' dedi. İbn Zam'a, 'Ben bir parselini 100 bine aldım' dedi. Mu'âviye, 'Geriye ne kadar kaldı?' dedi. Abdullah da

[765] Emanet, taaddi ve taksir olmadan zayi olursa emanetçiye bir şey gerekmez. Hz. Zübeyr de emanet olarak kalır da zayi olursa zararlı çıkarsın, en iyisi yanımda ödünç kalsın, o zaman her halükarda sana geri ödemek sorunda kalırım, diyordu.

'Bir buçuk parsel kaldı' dedi. Hz. Mu'âviye de 'Onu 150 bine aldım' dedi. Abdullah b. Cafer, kendi payını Mu'âviye'ye 600 bine sattı.

Hz. Zübeyr'in oğlu Abdullah babasının borcunu ödedikten sonra Zübeyr'in oğulları, 'Mirasımızı aramızda bölüştür!' dedi. Abdullah, 'Vallahi, dört hac mevsiminde 'Zübeyr'in üzerinde borcu olan gelsin, ödeyelim' diye seslenmeden dağıtmayacağım' dedi. Abdullah, her hac mevsiminde sesleniyordu. Dört sene geçtikten sonra onların mirasını aralarında taksim etti. Hz. Zübeyr'in üç hanımı vardı. Mirasın üçte biri vasiyet olduğundan ayrıldı, sonra her bir hanımına bir milyon 200 bin pay düştü. Malının hepsi 50 milyon 200 bindi."[766]

İbn Kesîr: Varisler arasında taksim edilenin toplamı 38 milyon 400 bindi. Vasiyet edilen de 19 milyon 200 bin. Malın toplamı o zaman 57 milyon 600 bindi. Miras dağıtımından evvel borç için verilen ise 2 milyon 200 bindi. Bunu da kattığımızda Hz. Zübeyr'in geride bıraktığı; borcu, vasiyyet ve mirası 59 milyon 800 bindi. Buna özel vurgu yapmamızın nedeni Sahîh-i Buhârî'de bu konuda bir hata var, ikaz edilmesi gerekli olduğundan böyle teker teker açıkladım."[767]

ABDURRAHMAN B. AVF'IN MALINI TAKSİM ETMESİ

Hz. Abdurrahman'ın Zühre oğullarıyla, fakir Müslümanlarla ve mü'minlerin anneleri ile olan kıssası

1496. Hâkim, Ümmü Bekr bt. Misver'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh), kendisine ait bir araziyi 40 bin dinara sattı. Hz. Abdurrahman da o parayı Zühreoğullarına, fakir Müslümanlara, Muhacirlere ve Hz. Peygamber'in hanımlarına dağıttı. Hz. Âişe'ye de bu paradan gönderdi. Hz. Âişe, 'Bu parayı kim gönderdi?' diye sordu. Ben de 'Abdurrahman b. Avf yolladı' dedim. Kıssayı anlattı. Hz. Âişe şöyle dedi: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Benden sonra size ancak sabırlı olanlar şefkat edecektir.*" Allah (celle celâlühü), Abdurrahman b. Avf'a cennet pınarlarından su içirsin!"[768]

---

[766] Buhârî, IV, 106.

[767] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 273.

[768] Hakim: Bu hadisin isnadı sahihtir, fakat Şeyhan rivâyet etmemiştir. Zehebî: Hadis muttasıl değildir, kendisinde inkita vardır. (*Müstedrek*, III, 310). Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 98) adlı eserinde ve İbn Sa'd *(et-Tabakât*, III, 94) Misver b. Mahrame'den buna yakın

1497. Hakim ve Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Cafer b. Burkân'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf, 30 bin evi (veya cariye) azad etmiştir."

EBÛ UBEYDE B. CARRAH, MU'ÂZ B. CEBEL VE HUZEYFE'NİN MALINI TAKSİM ETMESİ

a) Bu hususta onların Hz. Ömer'le olan kıssası

1498. Taberânî, Maliku'd-Dâr'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), 4 yüz dinar alıp bir keseye koydu. Kölesine 'Bunları alıp Ebû Ubeyde'ye götür! Sonra evinde bir saat falan oyalan, ne yaptığına bak?' dedi. Kölesi dinarları alıp Ebû Ubeyde'ye gitti ve 'Mü'minlerin emiri! bu dinarları alıp ihtiyacın için kullanmanı söyledi' dedi. Ebû Ubeyde, 'Allah, ona rahmet etsin' dedi. Sonra 'Ey cariye, Gelir misin? Bu yedi dinarı falana, bu beş dinarı falana, bu beş dinarı falana' diye dağıttı ve hepsini dağıttı. Hz. Ömer'in kölesi, Hz. Ömer'e döndü ve Ebû Ubeyde'nin ne yaptığını anlattı. Kölesi, Hz. Ömer'in Hz. Mu'az içinde böyle bir kese hazırladığını gördü. Hz. Ömer, 'Bunu al, Mu'âz'a götür ve ne yaptığını görmek için evinde bir şeyle oyalan!' dedi. Kölesi dinarları alıp kendisine götürdü ve 'Mü'minlerin emiri! Bunu alıp ihtiyaçlarını gidermen için harcamanı söyledi' dedi. Hz. Mu'âz da 'Allah, ona rahmet etsin! Cariye gel! bunları al, falanın evine, falanın evine götür!' dedi. Hz. Mu'âz'ın hanımı, Mu'âz'a muttali oldu ve 'Vallahi biz yoksuluz, bize ver!' dedi. Kesenin içinde sadece iki dinar kaldı. Onları da hanımına verdi. Hz. Ömer'in kölesi, Hz. Ömer'e döndü ve olanları anlattı. Hz. Ömer de buna çok sevindi ve 'Bunlar birbirinin kardeşidir' dedi."[769]

şekilde rivâyet etmiştir. Fakat Ebû Nu'aym'ın rivâyetinde şöyle denmişti: "Hz. Peygamber, *'Benden sonra size ancak salih olanlar şefkat edecekler'* buyurdu."

[769] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XX, 46. Munzirî: "İsnadındaki raviler Malikü'd-Dâr'a kadar hepsi sıka ve meşhur kimselerdir. Mâlikûd-Dâr kimdir, bilmiyorum." (*et-Terğîb*, II, 177). Heysemî: "Bu hadisi, Taberânî *el-Kebîr* adlı eserinde rivâyet etmiş, Mâlikü'-Dâr kimdir, bilmiyorum. Diğer ravileri ise sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, III, 125). (Kandehlevî) Ben diyorum ki: Hafız İbn Hacer, Malikü'd-Dâr *el-İsâbe* (III, 484) adlı eserinde zikretmiş ve şöyle demiştir: Malik b. İyad, Hz. Ömer'in azatlısı, kendisine Mâlikü'd-Dâr deniyor. Hz. Ebû Bekr'e yetişmiş ve ondan hadis işitmiştir. Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer, Mu'âz ve Ebû Ubeyde'den hadis rivâyet etmiştir. İki oğlu Avn ve Abdullah ve Ebû Salih es-Semmân kendisinden hadis rivâyet etmiştir. İbn Sa'd, kendisini Medine'deki tabîn tabakasının birinci tabakasında zikretmiş ve 'meşhur biridir' demiştir. Ali b. el-Medînî, 'Malikü'd-Dâr, Hz. Ömer'in hazine memuruydu' demiştir." İbn Hacer. *el-İsâbe* adlı eserinde şöyle demiştir: Beğavî'nin cem ettiği Fevâidu

1499. Buhârî, Zeyd b. Eslem←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), ashabına 'Bir şey dileyin!' dedi. Biri, 'Bu ev dolusu param olsa da Allah yolunda onu infak edeydim' dedi. Hz. Ömer tekrar 'Başka ne dilersiniz?' dedi. Başka biri, 'Bu ev dolusu (veya yakın) mücevherim olsa da Allah yolunda infak etseydim' dedi. Hz. Ömer, 'Başka ne dilersiniz!' dedi. Başka şey dilemezdik' dediler. Hz. Ömer, 'Bu ev dolusu Ebû Ubeyde b. Carrah, Mu'âz b. Cebel, Huzeyfe b. Yeman'lar olsaydı da onları Allah'a itaat işiyle görevlendireydim' dedi.

Hz. Ömer, sonra Huzeyfe'ye para gönderdi ve kölesine 'Parayı ne yapacağına dikkat et' dedi. Para kendisine geldiği gibi aldı, dağıttı. Hz. Ömer, sonra kölesine para vererek Hz. Mu'âz'a gönderdi. Hz. Mu'âz da parayı alıp dağıttı. Sonra kölesine para vererek Ebû Ubeyde'ye gönderdi ve 'Parayı ne yapacağına bak!' dedi. Hz. Ömer, 'Size demiştim' veya 'Dediğim gibi çıktı' dedi."[770]

Dâvud b. Amr ed-Dabbî'de Abdurrahman b. Sa'îd b. Yerbû' el-Mahzûmî← Malikü'd-Dâr tariki ile şöyle rivâyet etmektediriz, der ve bu kıssayı anlatır. Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 237) adlı eserinde Malikü'd-Dâr'dan bu hadisi rivâyet eder. İbn Sa'd, Ma'n b. İsa 'dan 'Malik b. Enes'e arz ettik' diyerek bu kıssayı muhtasar olarak rivâyet eder. *(et-Tabakât*, III, 300).

[770] Buhârî, *Târîhu*'s-Sağîr, 29.

ABDULLAH B. ÖMER'İN MALINI TAKSİM ETMESİ

a) Abdullah b. Ömer'in bir mecliste büyük bir parayı dağıtması ve Mu'âviye'nin kendisine gönderdiği parayı infak etmesi

1500. Ebû Nu'aym, Meymun b. Mihran'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Bir mecliste İbn Ömer'e (radıyallahu anhuma) 22 bin dinar geldi. Meclisten kalkmadan hepsini dağıttı."[771]

1501. Nâfi'den şöyle rivâyet edilir: "Mu'âviye (radıyallahu anh), İbn Ömer'e 100 bin gönderdi. Aradan bir sene bile geçmeden o paradan elinde hiçbir şey kalmadı."

b) İbn Ömer'in bir günde binlerce dirhem dağıtması

1502. Eyyûb b. Vâil er-Râsibî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Medine'ye vardım, İbn Ömer'in komşusu olan biri, Mu'âviye tarafından İbn Ömer'e 4 bin dirhem, diğer birinden kendisine 4 bin dirhem, bir başka birinden 2 bin dirhem ve kadife kumaş geldiğini söyledi. Biri, pazara geldi, bineği için veresiye olarak bir dirheme yem aldı. Bu adamın İbn Ömer olduğunu anladım. Cariyesine gidip 'Sana bir şey soracağım fakat doğru söylemeni istiyorum. Ebû Abdirrahman'a Mu'âviye'den 4 bin, diğer birinden 4 bin, bir başkasından da 2 bin dirhem ve kadife geldiği doğru mu?' dedim. Cariyesi, 'Evet, doğru' dedi. 'Ama ben onun bir dirhem veresiyeye yem aldığını gördüm?' dedim. Cariyesi, 'İbn Ömer, hepsini dağıtmadan gecelemedi. Kadife kumaşları da sırtına alıp götürdü (dağıttı), sonra geldi' dedi. Ben de 'Ey tüccar topluluğu! Dünyayı ne yapacaksınız! İbn Ömer'e daha dün 10 bin sahîh dirhem gelmesine rağmen bu gün bir dirheme veresiye olarak yem alıyor!' dedim."

c) İbn Ömer'in buna benzer bir başka kıssası

1503. İbn Sa'd, Nâfi'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer'e 20 küsür bin para geldi. Yerinden kalkmadan paraları dağıttı, biraz da arttı. Yanında ne kadar varsa hepsini dağıtmadan durmadı. Para dağıttığı bir kimse, kendisine geldi ve ondan ödünç alıp başkasına infak etti."[772]

Meymûn anlatıyor: Kendisine cimri diyerek yalan söylüyorlar. Vallahi faydalı yerlere harcama noktasında asla cimri değildi.

---

[771] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 296.

[772] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 109.

HZ. AŞ'AS B. KAYS'IN MALINI DAĞITMASI

1504. Taberânî, Ebû İshak'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Benim Kinde'de oturan bir adamdan alacağım vardı. Seher vakti ona doğru gidiyordum ki, Aş'as'ın mescidinde sabah ezanı okundu. Ben de gidip namazımı kıldım. İmam selam verdiğinde herkesin önüne bir kürk, bir çift ayakkabı ve beş yüz dirhem koyuldu. Ben de 'Bu mescidin müdavimlerinden değilim. Bu da nedir?' dedim. 'Aş'as b. Kays Mekke'den geldi de o dağıtıyor' dediler."[773]

HZ. ÂİŞE BT. EBÎ BEKR'İN MALINI İNFAK ETMESİ

1505. İbn Sa'd, Ümmü Dürre'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Âişe'ye 100 bin dirhem geldi, hepsini dağıttı. Kendisi o gün niyetliydi. Kendisine 'İnfak ettiğin paralardan bir dirhem bırakıp iftar için et alsaydın!' dedim. 'Bana hatırlatsaydın yapardım' dedi."[774]

MÜ'MİNLERİN ENNESİ HZ. SEVDE B. ZAM'A'NIN MAL İNFAK ETMESİ

1506. İbn Sa'd, sahih bir senedle Muhammed b. Sîrîn'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Hz. Sevde'ye içinde dirhem olan bir torba gönderdi. Hz. Sevde, 'Bu nedir?' dedi. 'Dirhemdir' dediler. 'Hurma gibi torbaya mı doldurulmuş, öyle mi?' dedi ve hepsini dağıttı."[775]

---

[773] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 650. Heysemî: "Hadisin isnadında Ebû İsrail el-Mülâî var, sıka mı, zayıf mı olduğu hakkında ihtilaf var. Diğer ravileri ise sahih hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 415).
[774] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 67; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 461.
[775] İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 339.

MÜ'MİNLERİN ANNESİ HZ. ZEYNEB BT. CAHŞ'IN MALINI DAĞITMASI

1507. İbn Sa'd, Berre bt. Râfi'den şöyle rivâyet etmektedir: "Vergiler geldiğinde Hz. Ömer, Zeyneb bt. Cahş'ın payına düşeni kendisine gönderdi. Gelen para onun evine getirildiğinde 'Allah, Ömer'i bağışlasın! Kızkardeşlerim buna benden daha muhtaçtırlar' dedi. 'Bunların hepsi sadece senindir' dediler. Hz. Zeyneb, 'Subhânellâh!' dedi. Üzerine bir örtü aldı ve 'Paraları dökün, üzerine bir örtü atın!' dedi. Sonra bana 'Elini içine daldır ve bir avuç al! –akrabalarından ve yetimlerden- falan oğullarına götür, falan oğullarına götür! Dedi. Gelen paranın hepsini dağıttı, örtünün altında az bir şey kaldı. Berre, kendisine 'Ey mü'minlerin annesi! Allah seni bağışlasın! Vallahi, bizim de bu parada hakkımız var' dedi. Hz. Zeyneb, 'Elbisenin altındaki de sizindir' dedi. Berre anlatıyor: Elbisenin altında seksen beş dirhem gördüm. Hz. Zeyneb, sonra ellerini kaldırdı ve 'Ey Allah'ım! beni Ömer'in bir seneye alacağı vergi zamanına ulaştırma!' dedi ve sonra vefat etti."[776]

Hz. Zeyneb'in buna benzer başka bir kıssası

1508. İbn Sa'd, Muhammed b. Ka'b'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Zeyneb bt. Cahş'a bağlanan maaş 12 bin dirhemdi. Onu sadece bir yıl aldı. Şöyle dua ediyordu: 'Ey Allah'ım! Önümüzdeki yıl gelecek mala beni yetiştirme! Çünkü para fitnedir.' Sonra parayı akrabalarına ve ihtiyaç sahiplerine dağıttı. Hz. Ömer'e bu hadise ulaşınca 'Bu kadından sadece hayır beklenir' dedi. Hz. Ömer yanına vardı, selam verdi ve 'Sana gönderdiğimi dağıtıyormuşsun. Sana bin dirhem göndereceğim, bunu dağıtma yanında bırak' dedi. Hz. Zeyneb, o parayı da aynı yolda harcadı."[777]

---

[776] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 216.

[777] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 110; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 314.

DOĞAN ÇOCUKLARA MAAŞ BAĞLANMASI

1509. İbn Sa'd, Ebû Ubeyd ve İbn Asâkir İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir grup tüccar, Medine'ye geldi ve mecsitte konakladı. Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf'a 'Var mısın, bu gece bu tüccarları hırsızlardan koruyalım? Dedi. İkisi de gece bekçilik yapıyor ve Allah'ın kendilerine takdir ettiği kadar namaz kılıyorlardı. Hz. Ömer, bir çocuğun ağlama sesini işitti, hemen o tarafa yöneldi ve çocuğun annesine 'Allah'tan kork, çocuğuna güzel davran!' dedi ve tekrar eski yerine döndü. Bir daha çocuğun ağlama sesini duydu, tekrar annesinin yanına döndü ve ona aynı şeyler dedi. Bir daha yerine döndü. Gecenin sonlarına doğru bir daha ağlama sesi duydu ve annesine geldi, 'Yazıklar olsun! Görüyorum ki, kötülük anasısın! Akşamdan beri çocuğunun sustuğunu görmedim' dedi. Kadın, 'Ey Allah'ın kulu! Bu çocuk, bu gece beni usandırdı. Onu sütten kesmeye çalışıyorum, fakat o kesilmiyor' dedi. Hz. Ömer, 'Neden ki?' dedi. Kadın, (Hz. Ömer'i tanımadı) 'Ömer, sütten kesilmeden çocuğa maaş bağlamıyor' dedi. 'Yaşı kaç?' dedi. Kadın, 'Şu kadar aylık' dedi. Hz. Ömer de 'Yazıklar olsun! bu kadar da acele etme!' dedi. Sabah namazını kıldırmaya başladı. Ağlayarak kıraât okuduğundan insanlar ne dediğini doğru dürüst anlayamıyorlardı. Selam verince 'Yazıklar olsun, Ömer'e! Nice Müslüman evladını öldürmüştür!' dedi. Sonra birine şöyle seslenmesini emretti: "İyi dinleyin! Çocuklarınızı acele sütten kesmeyin! Müslümanlar içinde doğan her çocuğa maaş bağlayacağız.' Bunu her taraf mektup yazarak bildirdi: Müslümanlar içinde doğan her çocuğa maaş bağlayacağız."[778]

[778] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 301; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 317.

BEYTÜ'L-MALDAN HARCAMA YAPARKEN İHTİYATLI OLMAK

a) Hz. Ömer'in Müslümanların malındaki tavrı ve bu hususta titiz davranması

1510. İbn Sa'd,[779] Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarmaktadır: "Ben, Allah'ın malını yetim malı gibi kabul ederim. ihtiyacım olmadığında hiç dokunmam, ihtiyacım olursa normal ölçüde yararlanırım. başka bir rivâyette: Allah'ın malı benim nazarımda yetimin malı mesabesindedir:

﴿وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ﴾

"Zengin olan (veli) iffetli olmaya çalışsın, yoksul olan da (ihtiyaç ve emeğine) uygun olarak yesin." (Nisa: 6).

1511. İbn Sa'd, Urve'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), şöyle dedi: Beytü'l-Mal'dan ancak kendi malından yediğim kadar yiyebilirim."[780]

b) Hz. Ömer ile beytü'l-mal memuru arasında geçen kıssa

1512. İbn Sa'd, İmrân'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), ihtiyacı olunca Beytü'l-Mal memuruna gelir, ondan ödünç alırdı. Çoğu zaman dar durumda olduğu için borcunu ödeyemezdi. Hazine memuru gelir ve alacağını isterdi. Hz. Ömer de parası olmadığından birçok hileye başvururdu. Bazen aldığı maaşıyla borcunu öderdi."[781]

c) Hz. Ömer ve Abdurrahman b. Avf'ın bu husustaki kıssası

1513. İbn Sa'd, İbrahim'den şöyle rivâyet etmektedir: Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), halife iken ticaret yapıyordu. Şam'a göndermek üzere bir kervan hazırladı. Abdurrahman b. Avf'a birini gönderdi, kendisinden 4 bin dirhem ödünç para istedi. Hz. Abdurrahman b. Avf, 'Gelen elçiye 'Ömer'e söyle, Beytü'l-Mal'dan alsın, sonra öder' dedi. Elçi, Hz. Ömer'e gelince ona Hz. Abdurrahman'ın dediğini aktardı. Bu, Hz. Ömer'in çok zoruna gitti. Hz. Ömer bir gün Abdurrahman ile karşılaştı ve 'Beytü'l-Mal'dan alsın diyen sen misin? Para elime geçmeden ölürsem 'Beytül'-Mal'dan mü'minlerin emiri

---

779 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 198.
780 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 418.
781 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 276.

aldı, onun hatırına alacağınızdan vazgeçin' dersiniz. Ve kıyamet günü onun hesabı benden sorulur! Fakat ben, senin gibi cimri ve dünyaya hırslı bir adamdan ödünç almak istedim, çünkü ölsem de gelir malımdan hakkını alır diye düşündüm' dedi."[782]

d) Hz. Ömer'in Beytü'l-Mal'dan bal alma kıssası

1514. İbn Asâkir, Berrâ b. Ma'rûr'un bir çocuğundan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, bir gün evden çıkıp geldi ve minbere çıktı. Bir rahatsızlığı vardı. Kendisine bal tavsiye edildi. Beytü'l-Mal'da da bir kab bal vardı. Hz. Ömer de 'İzin verirseniz onu alırım, yoksa onu almam bana haram olur' dedi. İnsanlar da ona izin verdi."[783]

e) Hz. Ömer ile kızı Hz. Hafsa arasında Müslümanların malı hakkında geçen kıssa

1515. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'e bir mal getirildi. Bu, Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa'ya ulaştı. Geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Akrabalarının bu malda hakkı var, Allah (celle celâlühü), yakın akrabaya iyilik yapmakla vasiyet etmiştir' dedi. Hz. Ömer, kendisine 'Ey yavrum! Akrabalarımın hakkı benim malımda var. Ama bu mal, fey' gelirinden gelen Müslümanların malıdır. Babanı aldattın, şimdi kalk!' dedi. Hz. Hafsa annemiz de kalktı, eteğini yerden sürterek gitti."[784]

f) Hz. Ömer'in Abdullah b. Arkam ile bu konudaki kıssası

1516. İbn Ebî Şeybe, Ahmed, İbn Ebî Dünya, İbn Ebî Hatim ve İbn Asâkir Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Arkam'ın Hz. Ömer'e geldiğini gördüm. 'Ey mü'minlerin emiri! zinet eşyalarından olan gümüş kaplar var. Bir gün boş olunca gelsen ve onları nerede harcamamız gerektiğini söylesen!' dedi. Hz. Ömer de 'Boş olduğumu gördüğünde beni çağırırsın' dedi. Abdullah bir gün geldi, 'Bu gün işinin olmadığını görüyorum' dedi. Hz. Ömer de 'Evet, bana bir sergi ser!' dedi ve dediği eşyaları emretti, getirilip üzerine döküldü. Hz. Ömer, sonra üzerine geldi ve 'Ey Allah'ım sen bu malı Kur'ân'da şöyle zikrettin:

[782] Bu hadisi, Ebû Ubeyd *el-Emvâl* (644) adlı eserinde ve İbn Asâkir İbrahim'den buna yakın bir şekilde rivâyet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 418).
[783] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 418.
[784] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 412.

﴿زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ﴾

"Nefsanî arzulara, (özellikle) kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, salma atlara, sağmal hayvanlara ve ekinlere karşı düşkünlük insanlara çekici kılındı. Bunlar, dünya hayatının geçici menfaatleridir. Halbuki varılacak güzel yer, Allah'ın katındadır." (Âl-i İmrân: 14).

Ayrıca şöyle dedin:

﴿لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ﴾

"(Allah bunu) elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmayasınız diye açıklamaktadır."(Hadîd: 23)

Ey Allah'ım ancak bize güzel gösterdiğin şeylere sevinebiliriz. Ey Allah'ım! bu malı hak uğruna infak etmeyi bize nasip kıl! Ey Allah'ım onun şerrinden sana sığınırım' dedi. O esnada Hz. Ömer'in Abdurrahman b. Behiyye adındaki çocuğu biri, kucağında taşıyıp getirdi. Çocuk, 'Babacığım! bana bu yüzüğü ver!' dedi. 'Haydi annenin yanına git, sana sevîk çorbasını içirsin' dedi. Vallahi çocuğa bir şey vermedi."[785]

g) Bahreyn'den gelen misk ve anberin taksim edilmesi

1517. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde İsmail b. Muhammed b. Sa'd b. Ebî Vakkas'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Bahreyn'den Hz. Ömer'e misk ve anber geldi. Hz. Ömer, 'Vallahi isterim ki, tartı işinden iyi anlayan bir bayan gelsin de bana bu kokuyu tartın ve ben de bunu dağıtayım' dedi. Hanımı Âtike bt. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl (radıyallahu anhuma), 'Ben iyi tartarım, gelip sana tartayım mı?' dedi, Hz. Ömer, 'hayır' dedi. Âtike, 'Neden?' diye sordu. Hz. Ömer, 'Misk ve anberi alıp böyle yapmandan –Parmaklarını yanaklarını sürdü- ve boynuna sürüp Müslümanlara hava atmandan endişe ediyorum' dedi."[786]

---

[785] İbn Ebî Şeybe, XII, 578; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 412.
[786] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 413.

h) İbn Ömer'in kızı hakkında babası Hz. Ömer ile olan kıssası

1518. İbn Sa'd, İbn Ebî Şeybe ve İbn Asâkir Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), küçük bir kız gördü, zayıflıktan halsiz düşmüştü. 'Bu kimin kızı?' diye sordu. Abdullah, 'Bu, senin kızın' dedi. 'Hangi kızım?' dedi. Abdullah, 'Benim kızım (yani senin torunun)' dedi. 'Peki bu ne hal!' dedi. Abdullah b. Ömer, 'Bu senin işin, çünkü onlara bir şey vermiyorsun' dedi. Hz. Ömer, 'Ben ha! Evladından dolayı asla kendini kandırma! Ey adam! Evladına nafakasını bol ver!' dedi."[787]

j) Âsım b. Ömer'in bu husustaki kıssası

1519. İbn Sa'd, Ebû Ubeyd *el-Emvâl* adlı eserinde Âsım b. Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, beni evlendirince bir ay boyunca bana Beytü'l-Mal'dan yiyecek verdi. Sonra babam Hz. Ömer, bana Yerfe'i gönderdi, ben de yanına gittim. Hz. Ömer şöyle dedi: 'Vallahi hilafet makamına geçmeden -payıma düşen hariç- bu malın bana helal olduğunu hiç düşünmedim. Fakat halife olduktan sonra onu da asla kendime haram kılmadım. Bu mal yanımda emanettir. Bir ay boyunca sana Allah'ın malından infak ettim, daha fazla veremem. Fakat Ğâbe'de olan arazimin meyveleri ile sana yardımcı olurum. Onları kopar ve sat! sonra akrabalarından tüccar olan birinin yanına git, onun yanında ticaret yap. Yanında çalıştığın tüccar bir şey satın alınca sen de ortak olursun ve kazanç elde edersin, ailene de harcarsın."[788]

k) Hz. Ömer'in eşinin bu konudaki kıssası

1520. Dîneverî, *el-Mücâlese* adlı eserinde Malik b. Evs b. Hadesân'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Rum kralının postacısı, Hz. Ömer b. Hattab'a geldi. Hz. Ömer'in hanımı bir dinar ödünç istedi. Onunla bir koku satın aldı ve onu bir cam kavanoza koyup Rum melikinin postacısına verdi ve melikin hanımına hediye olarak vermesini söyledi. Bu kavanoz, Rum melikinin hanımına gelince içindeki miski boşattı ve içini mücevher doldurdu, 'Bunu al, Ömer b. Hattab'ın hanımına gönder!' dedi. Hz. Ömer'in hanımına gelince içindeki mücevheri alıp bir sergiye döktü. O sıra içerine Ömer b. Hattab girdi. 'Bu da

---

[787] İbn Ebî Şeybe, XIII, 269; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 277; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 418.

[788] Ebû Ubeyd *el-Emvâl*, 566; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 418.

ne?' diye sordu. Hanımı da olanları anlattı. Hz. Ömer, mücevherleri alıp sattı, hanımına bir dinar satın aldı, geri kalanını da Beytü'l-Mal'a bıraktı."[789]

m) İbn Ömer'in develeri hususunda babası Hz. Ömer'in ile kıssası

1521. Sa'îd b. Mansûr, İbn Ebî Şeybe ve Beyhakî İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Deve satın almıştım, Himâ'ya götürmüştüm. İyice besili olunca alıp getirdim. Hz. Ömer, pazara geldi ve besili develeri gördü. 'Bu develer kimin?' dedi. 'Ömer'in oğlu Abdullah'ın' dediler. Hz. Ömer de 'Ey Abdullah b. Ömer! Bravo sana, bravo ey mü'minlerin emirinin oğlu!' Demeye başladı. Ben koşarak geldim. 'Ne oldu ey mü'minlerin emiri!' dedim. 'Nedir bu develer?' dedi. Ben de 'Satın aldığım develerdir. Develeri Müslümanların da yaptığı gibi ben de (besili olsun diye) Himâ'ya gönderdim' dedim. Hz. Ömer de 'Oh ne güzel! Mü'minlerin emirinin oğlunun develerini otlatın, develerine su verin! Ey Abdullah b. Ömer! Kendi ana paranı al, fazlasını Beytü'l-Mal'a bırak!' dedi."[790]

n) Hz. Ömer'in, beytü'l-maldan bir şey istediğinden dolayı hısmını azarlaması

1522. İbn Sa'd, İbn Cerîr ve İbn Asâkir Muhammed b. Sîrîn'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'in hısımı, kendisine geldi. Beytü'l-Maldan kendisine bir şeyler vermesini söyledi. Hz. Ömer, onu azarladı ve şöyle dedi: Hain ve bir melik olarak mı Allah'ı karşılamama mı istersin!' dedi. Sonra kendi kendi öz malından ona on bin dirhem verdi."[791]

o) Mü'minlerin emiri Hz. Alî'nin bu husustaki kıssası

1523. Ebû Ubeyd, Antara'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Alî b. Ebî Talib, Havarnak'da iken yanına gittim. Üzerinde bir kadife vardı ve soğuktan titriyordu. Ben, 'Ey mü'minlerin emiri! Allah (celle celâlühü), sana ve ailene de bu maldan bir pay vermiştir, sen ise soğuktan üşüyorsun!' dedi. Hz. Alî, 'Vallahi, ben, malınızdan hiçbir şey tüketmem. Bu üzerimdeki kadife de evimden (veya Medine'den) gelen bir elbisedir' dedi."[792]

---

[789] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 422).
[790] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 419.
[791] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 21?; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 317.
[792] Ebû Ubeyd, el-Emvâl, 671; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VIII, 3.Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 82) adlı eserinde Hârun b. Antara←Babası tariki ile buna yakın şekilde rivâyet etti.

HEDİYE EDİLEN MALI REDDETMELERİ

Hz. Peygamber'in kendisine teklif edilen serveti reddetmesi

a) Hz. Peygamber'in bu konuda Hz. Cibrîl ve başka bir melek ile kıssası

1524. Yakub b. Süfyan, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etti: "Allah (celle celâlühü), Peygamber efendimize Hz. Cibrîl ile beraber başka bir meleği gönderdi. Melek, Hz. Peygamber'e 'Allah (celle celâlühü), seni kul olan peygamber ile melik olan bir peygamber olma arasında muhayyer bırakmıştır, istediğini tercih edebilirsin' dedi. Hz. Peygamber, Hz. Cibrîl'e danışır gibi şöyle bir baktı. Hz. Cibrîl, Hz. Peygamber'e tavazulu bir kul olmasını işaret etti. Hz. Peygamber de *'Allah'a kul olmuş bir peygamber olmak istiyorum'* dedi. Hz. Peygamber, bu cümleyi söyledikten sonra Allah'a kavuşana kadar yaslanarak asla yemek yemedi."[793]

b) Hz. Peygamber'in Hz. Cibrîl ile bir başka kıssası

1525. Taberânî -hasen bir isnadla- ve Beyhakî İbn Abbas'tan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber ve Hz. Cibrîl bir gün Safa'da idiler. Hz. Peygamber, *'Ey Cibrîl! Seni hak din ile gönderen Allah'a and olsun! Muhammed'in evinde ne azıcık un, ne de azıcık savîk çorbası var'* dedi. Hz. Peygamber henüz kelamını bitirmemişti ki, semadan kendisini korkutan bir ses duydu. Hz. Peygamber, *'Allah, kıyametin kopmasını mı emretti?'* dedi. Hz. Cibrîl, 'Hayır fakat Allah (celle celâlühü), İsrafîl'e (aleyhisselam) seni dinlemesi için emir verdi ve o da sana geldi' dedi. Hz. İsrafil, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Allah (celle celâlühü), dediğini işitti ve beni, yeryüzündeki hazinelerin anahtarları ile sana gönderdi. Allah, Tihâme dağlarını zümrüt, yakut, altın ve gümüşe dönüştürmemi sana arz etmemi söyledi, istersen hemen yaparım. Dilersen melik bir peygamber olursun, dilersen Allah'a kul olan bir peygamber olursun?' dedi. Hz. Cibrîl, tavazulu olmasını işaret etti. Hz. Peygamber de üç defa *'Allah'a kul olan bir peygamber olmak istiyorum'* dedi."[794]

---

[793] Yakub b. Süfyan, el-Ma'rife, I, 361. Buhârî, bu hadisi *Târîh*'inde (*el-Kebîr*, I, 378) ve Nesâî rivâyet etti. (*el-Bidâye*, VI, 48).

[794] Munzirî, *et-Terğîb*, V, 157. Heysemî: Bu hadisi, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde rivâyet etti. İsnadında Sa'dân b. Velid var, kendisini tanımıyorum. Diğer ravileri ise sahih hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 315).

c) Hz. Ebû Ümâme'nin bu husustaki hadisi

1526. Tirmizî, Ebû Ümâme'nin Hz. Peygamber'den şöyle aktardığını rivâyet etti: "*Rabbim, Mekke ovasını altın kılmayı bana arz etti. Ben ise 'Hayır, ya Rabbim! Bir gün tok, bir gün de aç kalmak isterim (veya üç gün veya buna benzer bir şey dedi). Aç kaldığımda sana yalvarırım, seni zikrederim. Doyduğumda ise sana şükreder, sana hamd ederim*"[795]

d) Hz. Alî'nin bu husustaki hadisi

1527. Askerî, Hz. Alî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Bana bir melek geldi ve 'Ya Muhammed! Rabbin sana selam söylüyor ve dilerse ona Mekke ovasını altın yaparım diyor' dedi. Hz. Peygamber, başını semaya doğru kaldırdı ve şöyle dedi: 'Hayır ya Rabbim! Beni bir gün doyur, ben de sana hamd edeyim. Bir gün aç bırak ki, senden isteyeyim*"[796]

e) Müşrik birinin fidyesinin kıssası

1528. Beyhakî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hendek Savaşında müşriklerden biri öldürüldü. Hz. Peygamber'e müşrikin cesedini gönder, sana 12 bin verelim diye birini gönderdiler. Hz. Peygamber, '*Ne cesedinde, ne de parasında bir hayır yoktur*' dedi."[797]

1529. İmam-ı Ahmed'ın hadisinde şöyle denmiştir: "*Müşriklere leşini verin, o pis bir leştir, onun için verilecek diyet de pistir.*"[798]

1530. İbn Ebî Şeybe İkrime'den şöyle rivâyet etmektedir: "Nevfel veya İbn Nevfel, Hendek Savaşında atlarıyla beraber hendeğe yuvarlanıp öldüler. Ebû Süfyan, Hz. Peygamber'e fidye olarak yüz deve gönderdi, Hz. Peygamber kabul etmedi ve '*Alın cesedinizi, Onun diyeti pistir, leşi de pistir*' buyurdu."[799]

---

[795] Tirmizî, 2347; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 150.

[796] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 39.

[797] Beyhakî, *el-Kübrâ*, IX, 133.

[798] Ahmed, I, 248. Bu hadisi Tirmizî de rivâyet etmiş, hadis için "ğarîbdir" demiştir. (*el-Bidâye*, IV, 107).

[799] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XII, 419; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, V, 281.

f) Müşrik olan Hâkim'in hikayesini kabul etmemesi

1531. İbn Cerîr, Urve'den Şöyle rivâyet etmektedir: "Hakim b. Hizam, Yemen'den çıkarken Zîyezen'in bir elbisesini satın almıştı. Onu alıp Medine'ye getirdi ve Hz. Peygamber'e hediye etti. Hz. Peygmber, o elbiseyi kabul etmedi ve '*Biz, müşrik birinin hediyesini kabul etmeyiz*' buyurdu. Hakim de o elbiseyi sattı, Hz. Peygamber o elbisenin satın alınmasını emretti ve kendisine satın alındı. Sonra o elbiseyle mescide girdi. Hakîm anlatıyor: Elbise Hz. Peygamber'e o kadar yakışmıştı ki, bu kadar yakışan başka bir elbise görmemiştim. Hz. Peygamber ayın ondürdü gibiydi. Hz. Peygamber'i bu kıyafetle görünce kendimi tutamadım şöyle dedim:

وما تنظر الحكّام بالحكم بعدما بدا واضحٌ ذو غُرَّة وحُجُول

إِذا واضحوه المجدَ أربى عليهم كمستفرِغ ماء الذِّناب سجيل

Yüzü ve ayakları bu kadar güzel ve beyaz olunca
Söz söyleyenlerin söyleyecek bir sözü kalmamıştır
Ondaki şerefi gördüklerinde kendilerinin üzerine çıkar
Su dolusu kovadan dökülen su gibi

Bu şiiri söyleyince Hz. Peygamber güldü."[800]

1532. Hakim, Hakîm b. Hizam'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Peygamber olan Hz. Muhammed, cahiliyye döneminde en sevdiğim kişiydi. Peygamber olup Medine'ye hicret edince Hakim bir hac mevsiminde çıktı ve Zîyazen'e ait olan bir elbiseyi elli dirheme satıldığını gördü ve onu satın aldı. O elbiseyi Hz. Peygamber'e hediye etmek için satın almıştı. Elbiseyi Hz. Peygamber'e getirdi ve hediye olarak almasını istedi. Fakat Hz. Peygamber kabul etmedi. Ubeydullah anlatıyor: Şöyle dediğini sanıyorum: "*Biz, müşriklerden hiçbir şey kabul etmeyiz, fakat istersen parasıyla satın alırız.*" Elbiseyi Hz. Peygamber'e verdim, o da alıp Medine'ye getirdi. O elbiseyi giyip minbere çıktığını gördüm. O elbise Hz. Peygamber'e öyle yakıştı ki, bir başkasına bu kadar yakıştığını hiç görmedim. Sonra o elbiseyi Üsâme'ye verdi. Hakîm, elbiseyi Üsâme üzerinde gördü ve 'Ey Üsâme! Sen Ziyezen'in elbisesini giyi-

800 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 177. Bu hadisi, Taberânî (*el-Kebîr*, 3094) Hakîm b. Hizâm'dan buna yakın bir şekilde rivâyet etmiş. Heysemî: İsnadında yakub b. Muhammed ez-Zührî var, cumhur kendisine zayıf demiş, fakat kendisi bazısı tarafından tavsik edilmiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 278).

yorsun' dedim. Üsâme de 'Evet, niye giymeyeyim ki, ben, Zîyezen'den, babam da onun babasından, annnem de onun annesinden daha hayırlıdır' dedi." Daha sonra Mekke'ye gittim ve Mekkelilere Üsâme'nin sözünü aktardım, sözüne hayret ettiler."[801]

g) At ve devenin hediyye edilmesi

1533. İbn Asâkir, Abdullah b. Büreyde←Âmir b. Tufeyl el-Âmirî'nin amcasından şöyle rivâyet etmektedir: "Âmir b. Tufeyl, Hz. Peygamber'e bir at hediye etti ve göğsünde bir çıban çıktığını, kendisine bir ilaç göndermesini istedi. Hz. Peygamber, hediye edilen atı kabul etmedi, çünkü henüz Müslüman olmamıştı. Kendisine bir kavanoz bal gönderdi ve '*Bunla tedavi ol!*' dedi."

1534. İbn Asâkir, Ka'b b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Mülâibu'l-Esinne, Hz. Peygamber'e hediye getirdi. Hz. Peygamber, kendisine islam'ı arz etti, fakat Müslüman olmadı. Hz. Peygamber de '*Ben, müşrikin hediyesini kabul etmem!* dedi."[802]

1535. Ebû Davud, Tirmizî –hadise sahih demiştir- İbn Cerîr ve Beyhakî İyad b. Himar el-Mücâşi'î'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Biri, Hz. Peygamber'e bir hediye etti (veya bir at hediye edildi). Hz. Peygamber, adama '*Müslüman oldun mu?* dedi, adam 'Hayır' dedi. Hz. Peygamber de '*Müşriklerin hediyesini kabul etmekten nehyedildim*' buyurdu."[803]

---

[801] Hâkim: "Bu hadisiin isnadı sahihtir, fakat Şeyhan rivâyet etmemiştir." Zehebî: "Hadis sahihtir." (*Müstedrek*, III, 484).

[802] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 177.

[803] Ebû Dâvud, 3057; Tirmizî, 1577; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 177.

HZ. EBÛ BEKR'İN BEYTÜL-MAL'DAN ALDIKLARINI GERİ VERMESİ

a) Hz. Ebû Bekr'in müşrik olan birinin hazinede çalışmasını kabul etmemesi

1536. Beyhakî, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Bekr Sıddîk (radıyallahu anh), insanlara hutbe verdi; Allah'a hamd ve sena etti, sonra şöyle dedi: 'En güzel giysi takvadır…' Sabah olunca pazara çıktı. Hz. Ömer, kendisine 'Nereye gidiyorsun?' dedi, o da 'Pazara' dedi. Hz. Ömer, 'Artık pazara gelip ticaret yapmaktan seni alıkoyan bir görevin var' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Subhanellâh! Aileme bakmaktan da mı beni alıkoyuyor!' dedi. Hz. Ömer, 'Sana normal bir maaş bağlanır' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Yazıklar olsun Ömer! Maaşın bana yetmeyeceğinden ve bundan dolayı da hazineden bir şey yerim diye endişe ediyorum' dedi. Hz. Ebû Bekr, iki buçuk senede hazineden kendi ailesine sekiz bin dirhem harcadı. Ölüm döşeğinde iken 'Ömer'e maaşımın bana yetmeyeceğinden ve bundan dolayı hazineden bir şey yerim diye korkuyorum, dedim, fakat anlatamadım. Ben ölüyorum, malımdan sekiz bin dirhem alın ve hazineye verin!' dedi. Hz. Ebû Bekr'in vefatından sonra bu para Hz. Ömer'e getirilince 'Allah, Ebû Bekr'e rahmet etsin, aldığı parayı hazineye geri vermekle kendisinden sonraki halifeleri çok zor durumda bırakmıştır!' dedi."[804]

b) Hz. Ebû Bekr ve mü'minlerin annesi Hz. Âişe arasında geçen kıssa

1537. İbn Sa'd,[805] Ebû Bekr b. Hafs b. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Âişe, Hz. Ebû Bekr'e geldi, kendisi artık ölümle pençeleşiyor, ruhunu teslim etmek üzereydi. Şu beytleri söyledi:

لَعَمْرُكَ ما يُغْنِي الثَّراءُ ولاَ الْغِنَى ... إذا حَشْرَجَتْ يَوْماً وضَاقَ بهَا الصَّدْرُ

Ömrüne and olsun! servet ve zenginlik hiçbir fayda vermez

Hırıltı çıkıp kalp daraldığı gün.

Hz. Ebû Bekr, Hz. Âişe'ye kızar gibi baktı, sonra şöyle dedi: Ey mü'minlerin annesi öyle değil, şöyle:

---

[804] Beyhakî, *es-Sünen*, VI, 535.

[805] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 139.

﴿وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ﴾

"Ölüm sarhoşluğu gerçekten gelir de: İşte (ey insan) bu, senin öteden beri kaçtığın şeydir, denir." (Kâf: 19).

Hz. Ebû Bekr şöyle devam ediyor: Ben, sana bir bahçe hediye etmiştim. İçim rahat değil, sen onu da mirasın içine kat' dedi. Hz. Aişe de 'tamam, kattım' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Biz Müslümanların yönetim işini devraldığım günden beri onların ne bir dinarını ne de bir dirhemini yedik. Sadece onların güzel öğütülmemiş yemeklerini yedik, en kaba elbiselerini sırtımıza aldık. Yanımda Müslümanların fey gelirinden sadece bu Habeşli köle, bu su taşıyan deve ve bu eski kumaş var. Öldüğümde bunları da Ömer'e gönderin, beni onlardan da kurtarın' dedi. Hz. Âişe de öyle yaptı. Elçi, Hz. Ömer'e gelince Hz. Ömer öyle ağladı ki, gözyaşları yerlere aktı. Hz. Ömer 'Allah, Ebû Bekr'e rahmet etsin! Kendisinden sonra gelen halifeleri sıkıntıya soktu. Allah, Ebû Bekr'e rahmet etsin! Kendisinden sonra gelen halifeleri sıkıntıya soktu. Köle! Onları kaldır!' dedi. Abdurrahman b. Avf, bunu görünce Hz. Ömer'e 'Sübhânellâh! Hz. Ebû Bekr'in ailesinden Habeşli köleyi, su taşıyan deveyi ve beş kuruş etmeyen eski püskü kumaşı da mı alıyorsun!' dedi. Hz. Ömer, 'Ne yapmamı emredersin?' dedi. Abdurrahman, 'Hapsini ailesine geri ver!' dedi. Hz. Ömer, 'Hayır, Muhammed'i hak ile gönderen Allah'a and olsun! bu benim yönetimimde asla olmayacaktır. Ebû Bekr ölüm anında verdiği şeyleri ben ailesine mi geri vereceğim, asla olmaz! Ölüm, bana bundan daha yakın, daha kolay!' dedi."

HZ. ÖMER'İN MALI GERİ VERMESİ

a) Hz. Peygamberle olan kıssası

1538. Malik, Atâ b. Yesar'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ömer b. Hattab'a (radıyallahu anh) bir hediye gönderdi. Hz. Ömer, kabul etmedi. Hz. Peygamber, '*Niye kabul etmedin*' dedi. Hz. Ömer, 'Ya Resulallâh! En hayırlı insanın, hiç kimseden bir şey kabul etmeyen olduğunu buyurmadın mı?' dedi. Hz. Peygamber, '*Benim dediğim, bir şey istemek hususundaydı. Fakat istemeden verilen ise Allah'ın sana verdiği rızıktır*' buyurdu. Hz. Ömer, 'Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Hiç kimseden bir şey istemeyeceğim. İstemeden bana verilen her şeyi de alacağım' dedi."[806]

b) Hz. Ömer'in bu hususta Ebû Musa el-Eş'arî ile kıssası

1539. İbn Sa'd ve İbn Asâkir İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Musa el-Eş'arî, Hz. Ömer'in hanımı olan Âtike bt. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'e (radıyallahu anha) ince deve kılından yapılmış bir sergi hediye etti –tahminimce bir ziradan bir karış daha uzundu- Hz. Ömer, onun yanına vardığında bu sergiyi gördü. 'Bu sergi nerden sana geldi?' dedi. Hanımı, 'Ebû Musa el-Eş'arî, bana hediye etti' dedi. Hz. Ömer, onu aldı, onunla hanımının başına öyle sert vurdu ki, örgüleri açıldı. Sonra 'Hemen Ebû Musa'yı bana getirin!' dedi. Ebû Musa'yı kan ter içinde yorgun şekilde getirdiler. Ebû Musa kendisine getirildiğinde bayağı yorulmuştu ve 'Ey mü'minlerin emiri hakkımda acele karar verme!' diyordu. Hz. Ömer, 'Hanımıma bunu niye hediye ettin?' dedi. Sonra o sergiyi alıp Ebû Musa'nın kafasına vurdu ve 'Al bunu, buna ihtiyacımız yok!' dedi."[807]

c) Sefhu'l-Mukattam'ın satış kıssası

1540. İbn Abdilhakem, el-Leys b. Sa'd'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Mukavkıs, Amr b. Âs'a Sefhu'l-Mukattam arazisini kendisine 70 bin dinar karşılığı satmasını istedi. Amr, bu isteğe hayret etti. Bunu Hz. Ömer'e yazacağım dedi ve bu konu hakkında ona mektup yazdı. Hz. Ömer şöyle yazdı: 'Ona sor bakalım, ekilmeyen, su çıkmayan, faydası olmayan böyle çorak bir

---

[806] İmam-ı Mâllik, bu hadisi bu şekilde mürsel olarak rivâyet etmiştir. (*Muvatta*, 2109). Hadisi, Beyhakî ise Zeyd b. Eslem←babası tariki ile rivâyet etti: Ömer b. Hattab'in şöyle dediğini işittim..." (Munzirî, *et-Terğîb*, II, 118).
[807] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 308; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 383.

arazi için neden böyle büyük meblağ para verdin?' Amr da Mukavkıs'a sordu. Mukavkıs da 'Kutsal kitaplarımızda orada cennet ağaçlarının olduğunu görmekteyiz' dedi. Amr da bunu Hz. Ömer'e haber verdi. Hz. Ömer de kendisine şöyle yazı yazdı: "Cennet ağaçlarının sadece mü'minler için olduğuna inanıyoruz. O toprağı senin tarafta ölen mü'minler için mezarlık yap! Onu asla bir şeye mükabil satma!"[808]

EBÛ BEYDE B. CERRAH'IN MALI KABUL ETMEMESİ

a) Kıtılık senesinde Hz. Ömer ile kıssası

1541. Beyhakî, Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Kıtlık senesinde Arap beldeleri kurak olunca Ömer b. Hattab, Amr b. Âs'a bir mektup yazdı... Hz. Ömer sonra Ebû Ubeyde'yi (radıyallahu anh) çağırdı, Ebû Ubeyde de (gelen kervanı karşılamak için) yola çıktı. Ebû Ubeyde (radıyallahu anh), dönünce Hz. Ömer, kendisine bin dinar gönderdi. Ebû Ubeyde, 'Ey İbn Hattab! Ben bunu senin için değil, Allah rızası için yaptım. Bu paradan hiçbir şey alamam' dedi. Hz. Ömer, 'Hz. Peygamber bize bir şeyler göndermişti, biz de almamıştık. Hz. Peygamber bundan dolayı bize kızmıştı. Ey Adam! Sen de bu verdiğimi al, dinin ve dünyan için harca!' dedi. Ebû Ubeyde de parayı kabul etti."[809]

SA'ÎD B. ÂMİR'İN MALI KABUL ETMEMESİ

a) Hz. Ömer, kendisine bin dinar verme kıssası

1542. Şâşî ve İbn Asâkir Abdullah b. Ziyad'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Sa'îd b. Âmir'e (radıyallahu anh) bin dinar verdi. Hz. Sa'îd, 'Buna ihtiyacım yok. Bunu al, benden daha muhtaç olana ver!' dedi. Hz. Ömer, 'Ağır ol! Sana Hz. Peygamber'in bir sözünü aktarayım. Sonra ister kabul edersin, ister bırakırsın. Hz. Peygamber, bana bir şey arz etti. Ben de senin dediğin gibi dedim. Hz. Peygamber, '*Kime, istemeden ve içinde ona karşı bir meyl olmadan bir şey verilirse onu alsın, reddetmesin. Çünkü o, Allah'ın kendisine verdiği rızkıdır*' buyurdu' dedi. Hz. Sa'îd, 'Hz. Peygamber'den bil fiil mi işittin?' dedi. Hz. Ömer, 'Evet' dedi."[810]

---

[808] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 152.

[809] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VI, 354; Hâkim, *Müstedrek*, I, 405. Bu hadisi, İbn Huzeyme ve Hakim buna yakın bir şekilde Eslem'den rivâyet etmiştir. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 392).

[810] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 325.

b) Hâkim ve Beyhakî'nin bu husustaki hadisi

1543. Hâkim, Zeyd b. Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Sa'îd b. Âmir b. Hizyem'e (radıyallahu anh) 'Neden Şamlılar seni seviyor?' dedi. Hz. Sa'îd de 'Onları gözetiyorum, onlara güzel tavsiyelerde bulunduğum için' dedi. Hz. Ömer de kendisine 10 bin verdi, Hz. Sa'îd fakat kabul etmedi ve 'Benim kölelerim, atlarım var, ben zengin biriyim. Yaptığım çalışmam da Müslümanlara sadakam olsun istiyorum' dedi. Hz. Ömer şöyle dedi: 'Böyle yapma, al parayı! Hz. Peygamber, bana daha düşük bir para verdi, ben de senin gibi dedim. Hz. Peygamber, bana '*Allah (celle celâlühü), sen istemeden, canın da çekmeden sana bir mal verirse onu al! Çünkü bu, Allah'ın sana verdiği rızkıdır*' buyurdu."[811]

1544. Beyhakî ve İbn Asâkir Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: Şam ehlinden biri halkı tarafından çok seviliyordu. Hz. Ömer, kendisine 'Şam ahalisi seni niye bu kadar çok seviyor?' dedi. Adam da 'Onlarla beraber cihad ediyorum, onlara güzel tavsilerde bulunuyorum' dedi. Hz. Ömer de kendisine 10 bin para verdi ve 'Bunu al, savaşta kullanırsın' dedi. Adam, 'Buna ihtiyacım yok' dedi..."

---

[811] Hâkim *Müstedrek*, III, 286.

ABDULLAH B. ES-SA'DÎ'NİN MALI KABUL ETMEMESİ

a) Bu konu hakkında Hz. Ömer'le olan kıssası

1545. Ahmed, Humeydî, İbn Ebî Şeybe, Dârimî, Müslim ve Nesâî Abdullah b. es-Sa'dî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah, Hz. Ömer'in hilafetinde onun yanına geldi. Hz. Ömer, kendisine 'Neden insanların işleriyle uğraştığını, onlara yardım ettiğini duyuyorum? Sana ücretini de verdiğimiz de kabul etmiyorsun!' dedi. Ben de 'Evet, haklısın' dedim. Hz. Ömer, 'Niye böyle yapıyorsun?' dedi. Ben de 'Atlarım, kölelerim var, zengin biriyim. Yaptığım görevin de Müslümanlara sadakam olsun istiyorum' dedi. Hz. Ömer, 'Böyle yapma! Senin düşündüğünü ben de düşünmüştüm. Hz. Peygamber, bana hediye verdi. Ben, 'Benden daha muhtaç olanlara ver!' diyordum. Yine bir defa bana verdi, ben de 'Benden daha muhtaç olanlara ver!' dedim. Hz. Peygamber, bana '*Bunu al, yanında bulundurursun ve tasadduk edersin. İstemeden, kalbinde de bir meyl olmadan sana bu mal gelirse hemen al! Gelmezse de nefsin peşinden gitmesin'* dedi."[812]

1546. İbn Cerîr, Abdullah b. es-Sa'dî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, beni zekât ile görevli memur olarak tayin etti. Topladığım zekâtı ona verdiğimde bana ücretimi verdi. Ben de 'Bunu sırf Allah rızası için yaptım, ücretimi de o verir' dedim. Hz. Ömer, 'Sana verdiğimi al! Ben, Hz. Peygamber döneminde çalıştım, Hz. Peygamber, bana ücret verdi ben de senin dediğin gibi şeyler dedim. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Sen istemeden ben sana bir şey verirsem onu al, hem ye, hem tasadduk et!'* dedi."[813]

---

[812] Ahmed, *Müsned*, I, 17; Humeydî, *Müsned*, 21; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VI, 552; Buhârî, IX, 84-85; Müslim, III, 98, 99.

[813] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 325.

HAKİM B. HİZAM'IN MALI KABUL ETMEMESİ

a) Hz. Peygamberle olan kıssası

1547. Abdurrezzak, Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hüneyn Savaşında Hakîm b. Hizam'a biraz para verdi, Hakîm bunu azımsayınca biraz daha verdi. 'Ya Resulallâh! İlk verdiğin mi, son verdiğin mi hayırlıdır?' dedi. Hz. Peygamber, '*İlk verdiğim*' dedi. Hz. Peygamber şöyle devam etti: '*Ey Hakîm b. Hizam! Bu mal, sevimli ve tatlıdır. Kim, onu gönül zenginliğiyle alır, güzel yiyerek kullanırsa ona mübarek olur. Kim, arzulayarak alır, kötü kullarak yerse yiyip doymayan gibi ona da mübarek olmaz.. Yüksek el (yani veren el), alttaki elden (yani alan elden) daha hayırlıdır."* Hakîm, 'Sen tarafından verilse de mi böyledir?' dedi. Hz. Peygamber de '*Evet, benden taraf verilse de*' dedi. Hakîm, 'Seni hak ile gönderen Allah'a and olsun! Senden sonra hiç kimseden bir şey istemeyeceğim' dedi. Ölene kadar ne divandan bir maaş aldı ne de hediye kabul etti. Ömer b. Hattab, 'Ey Allah'ım! Seni onun yaptığına şahid ediyorum. Ben ona hakkı olan malı vermek için çağırıyordum, o ise kabul etmiyor' derdi. Hâkim ise şöyle derdi: Vallahi ben, asla ne senden, ne bir başkasından br şey istemeyeceğim."[814]

1548. Şeyhan (Buhârî ve Müslim), Hakîm b. Hizam'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'den istedim, o da verdi. Sonra bir daha istedim, o yine verdi. Sonra bir daha istedim, yine verdi. Sonra şöyle buyurdu: '*Ey Hakîm! Bu mal, sevimli ve tatlıdır...*' Hz. Ebû Bekr, Hakîm'e (radıyallahu anh) para vermek için çağırırdı, fakat o hiçbir şey kabul etmezdi. Sonra Hz. Ömer, ona vermek için çağırırdı, onu da kabul etmezdi. Hz. Ömer de 'Ey Müslüman topluluğu! sizi Hakîm'e karşı şahid tutuyorum. Allah'ın bu fey gelirinden ona ayırdığı kısmı ona arz ediyorum, fakat o, kabul etmiyor' dedi. Hz. Hakîm, Hz. Peygamber'den sonra vefat edene kadar hiç kimseden bir şey istemedi."[815]

1549. Hâkim, Urve'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hakîm b. Hizam, Ebû Bekr'den Ebû Bekr vefat edene kadar, Hz. Ömer'den Ömer vefat edene ka-

---

[814] Abdurrezzâk, 16407; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 322.

[815] Buhârî, II, 152; Müslim, II, 94; Munzirî, *et-Terğîb*, II, 101. Hafız el-Munzirî: Bu hadisi, Buhârî, Müslim, Tirmizî ve Nesâî muhtasar olarak rivâyet etmiştir.

dar, Hz. Osman'dan Osman vefat edene kadar, Mu'âviye'den kendisi vefat edene kadar hiç bir şey kabul etmedi."[816]

HZ. ÂMİR B. RABÎ'A'NIN PAYINA DÜŞENİ REDDETMESİ

Arap olan biriyle cereyan eden kıssası

1550. Ebû Nu'aym, Zeyd b. Eslem←babası←Âmir b. Rabî'a'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Araplardan biri kendisine misafir oldu. Hz. Âmir de ona çok ikramda bulundu. Onun için Hz. Peygamber ile konuştu. Adam geldi ve 'Resulallâh'dan Arap diyarında kendisinden daha kalitelisi olmayan bir vadi istedim (o da verdi). Bu araziden bir parça da sana vermek istiyorum, sana ve senden sonra gelenlere olsun' dedi. Hz. Âmir, 'Benim senin arazi parçana ihtiyacım yok. Daha bu gün bizi dünyadan uzaklaştırmak için bir süre indi:

﴿اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَ﴾

"İnsanların hesaba çekilecekleri (gün) yaklaştı. Hal böyle iken onlar, gaflet içinde yüz çevirdiler." (Enbiyâ: 1).[817]

---

[816] Hâkim, *Müstedrek*, III, 483.

[817] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 179.

EBÛ ZERR EL-ĞİFÂRÎ'NİN DÜNYA MALINI KABUL ETMEMESİ

a) Hz. Osman'ın Hz. Ka'b ile olan kıssası

1551. Ebû Nu'aym, Hz. Ebû Zerr'in yiğeni olan Abdullah b. Sâmit'den şöyle rivâyet etmektedir: "Amcam Ebû Zerr ile beraber Hz. Osman'ın yanına girdik. Amcam, Hz. Osman'a '(Medine'nin bir köyü olan) Rabeze'ye gitmeme müsaade et' dedi. Hz. Osman da 'Tamam, sana birkaç zekât hayvanı verilmesini emredelim, sabah ve akşamları sana uğrasınlar, sen de onlardan istifade et!' dedi. Hz. Ebû Zer, 'Onlara ihtiyacım yok. Ebû Zerr'e birkaç devesi yeter' dedi ve akabinde kalktı, şöyle dedi: Siz, dünya işlerinize bakın! bizi, Rabbimizle ve dinimizle başbaşa bırakın' dedi. Abdurrahman b. Avf'ın malını taksim ediyorlardı. Yanında Hz. Ka'b da vardı. Hz. Osman, Hz. Ka'b'a 'Bu malı kendisinde toplayan kişi hakkında ne dersin? Sahibi, tasadduk ediyor, hayır yollarına harcıyor, böyle böyle yapıyordu' dedi. Hz. Ka'b, 'Sadece hayırlı şeyler umuyorum' dedi. Ebû Zerr kızdı, asasıyla Hz. Ka'b'ın kafasına vurdu ve şöyle dedi: Ey Yahudi kadının oğlu! Sen nerden biliyorsun? And olsun! Bu malın sahibi, kıyamet günü keşke akrepler kalbimin içini soksaydı da bu servetim olmasaydı, diyecektir' dedi."[818]

1552. Ebû Şu'be'den şöyle rivâyet edilir: "Hz. Ebû Zerr'in yanına biri geldi ve ona nafaka verdi. Ebû Zerr (radıyallahu anh), 'Yanımızda keçilerimiz var, onları sağıyoruz; merkeplerimizi var, bir şeyler taşıyoruz; azad edilmiş cariyemiz var, bize hizmet ediyor; elbisemizin haricinde fazladan abâmız var. Ben, fazla malım var diye hesaba çekilmekten korkuyorum' dedi."[819]

b) Ebû Zerr'in Bu hususta Habîb b. Mesleme ile kıssası

1553. Ebû Nu'aym, Ebû Bekr b. Munkedir'den şöyle rivâyet etmektedir: "Şam Vâlîsi Habîb b. Mesleme, Ebû Zerr'e üç yüz dinar gönderdi ve 'Bunları al ihtiyacını gider' dedi. Ebû Zer, elçiye 'Al bunları ona geri götür! Allah'a karşı bizden daha cesur olanı görmedi mi! Şükürler olsun, kendisine sığındığımız bir gölgemiz, kırda otlayan bir sürü koyunumuz, hayrına bize nizmet

---

[818] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 160.
[819] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 163.

eden bir azatlı cariyemiz var. Fazlalıktan (hesaba çekilmekten) korkarım' dedi."[820]

c) Haris el-Kuraşî ile kıssası

1554. Taberânî, Muhammed b. Sîrîn'den şöyle rivâyet etmektedir: "Haris'e –Haris, Şam Vâlîsi olan bir Kureyş'lidir- Ebû Zerr'in çok yoksul ve muhtaç olduğu ulaştı. Ebû Zerr'e üç yüz dinar gönderdi. Ebû Zer, Haris için 'Allah, katında bizden daha değersizini bulamadı mı? Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Kimin kırk parası olsa ve yine isterse istemekle haddi aşmıştır.* Ebû Zerr'in ise kırk dirhemi, kırk koyunu ve iki hizmetçisi var' dedi. Ebû Bekr b. Ayyaş: Mâhinân, iki hizmetçi demektir."[821]

---

[820] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 161.

[821] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 1630. Heysemî: Hadisin isnadındaki raviler Abdullah b. Ahmed b. Abdillah b. Yunus müstesna hepsi sahih hadis ravisidir. Abdullah b. Ahmed de sıka biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 331). Bu hadisi, Ebû Nu'aym İbn Sîrîn'den buna yakın bir şekilde rivâyet etti.

HZ. PEYGAMBER'İN AZATLISI OLAN EBÛ RÂFİ'İN MALI REDDETMESİ

Hz. Peygamber ile olan kıssası

1555. Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Hz. Peygamber'in azatlısı Ebû Râfi'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, '*Fakir düştüğünde ne yapacaksın, ey Ebû Râfi?* dedi. Ben de 'Malımdan sadaka vermeyeyim mi?' dedim. Hz. Peygamber, '*Bilakis ver!* dedi, sonra '*Ne kadar malın var?'* diye sordu. Ben de 'Kırk binim var, hepsi Allah için sadakam olsun!' dedim. Hz. Peygamber, *'Hayır, bazısını tasadduk et, bazısı sende kalsın, kalanla ailene bakarsın!'* dedi. Ben, 'Ya Resulallâh! bizim evlatlarımızı üzerinde hakkımız olduğu gibi onların da bizim üzerimizde hakları var mı?' dedi. Hz. Peygamber de '*Evet, çocuğun babası üzerindeki hakkı ona okuma yazma öğretmesidir*' buyurdu. Osman b. Abdirrahman, 'Allah'ın kitabını, ok atmayı ve yüzmeyi öğretmesidir' dedi. Ravî olan Yezîd, 'Ona helal mal miras bırakmasıdır' ekini yapmıştır. Ebû Râfi, 'Ne zaman fakir olurum' dedim, Hz. Peygamber, '*Benden sonra fakir olacaksın*' dedi. Ebû Süleym anlatıyor: Ebû Râfi'i yoksul bir halde gördüm, oturuyor ve şöyle diyordu: "Kim, bu yaşlı, büyük, âmâ kişiye sadaka verir! Kim, Hz. Peygamber'in kendisine benden sonra fakir olacaksın diye bildirdiği kişiye sadaka verir! Yok, mu sadaka veren? Allah'ın eli en yüce olandır. Veren adamın eli ortancı olandır. İsteyen kişinin eli ise en alttadır. Kim, ihtiyacı olmayıp dilenirse Allah (celle celâlühü), kıyamet günü herkesin kendisini tanıyacağı bir nişâne takar. Sadaka, zengin ve azaları sağlam güçlü adama helal değildir." Bir adamın kendisine dört dirhem verdiğini gördüm, Ebû Râfi, bir dirhemi geri verdi. Adam, 'Ey Allah'ın kulu! Sadakamı bana geri verme!' dedi. Ebû Râfi ise 'Hz. Peygamber, fazla mal edinmemden beni alıkoydu' dedi. Ebû Süleym anlatıyor: Bir zaman sonra kendisini gördüm, zenginleşmiş, onuncu evladı olmuştu. Ebû Râfi, 'Keşke Ebû Râfi fakirlik içinde iken (veya fakir iken) ölseydi' diyordu. Kölelerini kaç paraya satın almışsa aynen o para karşılığında mükâtebe akti yapardı."[822]

---

[822] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 161.

ABDURRAHMAN B. EBÎ BEKR'İN MALI REDDETMESİ

a) Hz. Mu'âviye ile olan kıssası

1556. Hâkim, İbrahim b. Muhammed b. Abdilaziz b. Ömer b. Abdirrahman b. Avf←babası←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Mu'âviye (radıyallahu anh), Abdurrahman b. Ebî Bekr'e Yezîd b. Mu'âviye'ye bey'at etmeyi kabul etmeyince yüz bin dirhem gönderdi. Hz. Abdurrahman, gönderilen parayı kabul etmedi ve 'Dinimi dünyama karşı satmamı mı istiyorsun?' dedi. Sonra Mekke'ye göç etti ve vefat edene kadar orda kaldı."[823]

ABDULLAH B. ÖMER'İN MALI KABUL ETMEMESİ

a) Amr b. Âs ile olan kıssası

1557. İbn Sa'd, Meymûn'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Mu'âviye, Amr b. Âs'a gizlice tâlimat verdi, İbn Ömer'in niyetini öğrenmek istiyordu; savaşa katılacak mı, katılmayacak mı diye. Amr b. As, 'Ey Ebû Abdirrahman! neden halife olduğunu ilan etmiyorsun, ilan edersen sana bey'at ederiz. Çünkü sen, Hz. Peygamber'in arkadaşı ve mü'minlerin emiri Ömer'in oğlusun. Sen, bu makama herkesten daha layıksın!' dedi. İbn Ömer, 'İnsanların hepsi, dediğin şeyde itifak etmişler mi?' dedi. Amr, 'Az insan hariç hepsi bu fikirdedir' dedi. İbn Ömer, 'Hacer'de üç acem dahi muhalefet etse bu makama ihtiyacım olmaz' dedi. Amr, İbn Ömer'in kıyama kalkıp savaşa girişmeyeceğini anladı. Amr, 'İnsanların büyük çoğunun bey'at ettiği birine bey'at eder misin? Bey'at ettiğin kişi de sana ve senden sonra gelen evlatlarına kimseye ihtiyaç duymayacağı kadar arazi ve mallar verir' dedi. İbn Ömer, 'Yazıklar olsun sana! Yanımdan defol, bir daha yanıma gelme! Yazıklar olsun sana! Benim dinim, dinarlarınız ve dirhemleriniz değildir. Ben, dünyadan eli ak ve temiz bir halde ayrılmak istiyorum' dedi."[824]

1558. Ebû Nu'aym, Meymûn b. Mihrân'dan şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), bir kölesiyle mükâtebe akdi yaptı ve bedelini takside bağladı. İlk taksit zamanı gelince köle taksidini getirdi. İbn Ömer, 'Nerden kazandın bu parayı?' diye sordu. Köle, 'Çalışıyorum ve dileniyorum'

---

[823] Hâkm, *Müstedrek*, III, 476. Bu hadisi, Zübeyr b. Bekkâr←Abdulaziz'den buna yakın şekilde rivâyet etti. (*el-İsâbe*, II, 408).
[824] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 121.

dedi. İbn Ömer de 'İnsanların kirlerini getirip bana yedirmek mi istiyorsun? Sen Allah rızası için hürsün, getirdiğin de senin olsun' dedi."[825]

ABDULLAH B. CAFER B. EBÎ TALİB'İN MALI KABUL ETMEMESİ

Bir bey ile olan kıssası

1559. İbn Ebî Dünya ve Harâitî -hasen bir senedle- Muhammed b. Sîrîn'den şöyle rivâyet etmektedir: "Iraklı bir bey, ihtiyacını gidermesi için İbn Cafer'in Hz. Alî ile konuşmasını istedi. İbn Cafer de Hz. Alî ile konuştu ve Hz. Alî adamın ihtiyacını giderdi. Bey, İbn Cafer'e kırk bin para gönderdi ve 'Bu parayı bey gönderdi' dediler. İbn Cafer, gelen parayı reddetti ve 'Biz, iyiliği parayla satmıyoruz' dedi." (İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 290).

HZ. ABDULLAH B. ARKAM'IN MALI REDDETMESİ

Hz. Osman'la olan kıssası

1560. Beğavî, İbn Üyeyne←Amr b. Dinar tariki ile şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Osman, Abdullah b. Arkam'ı (radıyallahu anhuma) hazineden sorumlu memur olarak tayin etti. Kendisine de üç yüz bin maaş bağladı. Abdullah, kabul etmedi." İmam Malik'in hadisine yakın şekilde hadisi rivâyet etti. İmam-ı Malik, bana ulaştığına göre Hz. Osman, Abdullah b. Arkam'ı otuz bin maaş bağladı. Fakat Abdullah kabul etmedi. Ben sadece Allah için çalışırım, dedi."[826]

HZ. AMR B. NU'MÂN B. MUKARRİN'NİN MALI KABUL ETMEMESİ

Bu konuda Mus'ab b. Zübeyr ile geçen kıssası

1561. 1013. İbn Ebî Şeybe, Mu'âviye b. Kurra'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Amr b. Nu'mân b. Mukarrin'e misafir oldum. Ramazan ayı gelince bir kese dirhemle beraber biri geldi. Gelen adam şöyle dedi: Vâlî Mus'ab b. Zübeyr sana selam söylüyor ve 'Hiçbir kurrayı[827] bırakmayız, hepsine iyilikte bulunacağız. Bu parayı al, ihtiyacını gider!' dedi. Amr ise, 'Vâlîye

---

825 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 301.
826 İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 274.
827 Kur'ân'ı iyi bilenlere kurrâ deniyordu.

söyle ki: Vallahi, biz Kur'an'ı dünya malını kazanmak için okumuyoruz' dedi ve parayı kabul etmedi."[828]

HZ. ESMA VE ÂİŞE'NİN MALI REDDETMESİ

a) Hz. Esma ve annesi Katîle bt. Abdiluzzâ arasındaki kıssa

1562. Ahmed ve Bezzar Abdullah b. Zübeyr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Malik b. Hisloğullarından olan Kuteyle bt. Abdiluzzâ b. Abd b. Sa'd, kendi kızı olan Hz. Esmâ'ya hediyeler; keler, süzme peynir, yağ getirdi. Kuteybe müşrik bir kadındı. Hz. Esma onun hediyelerini ve eve girmesini kabul etmedi. Hz. Âişe, Hz. Peygamber'e sordu, Allah şu ayeti nazil etti:

﴿إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَى إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوْهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾

"Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adaletli olanları sever." (Mumtehine: 7).

Hz. Peygamber, Hz. Esma'ya hediyelerini kabul etmesini, evine kabul etmesini emretti."[829]

b) Hz. Âişe'nin yoksul bir kadınla kıssası

1563. Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* (IV, 204) adlı eserinde Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Yanıma yoksul bir kadın girdi. Yanında bana hediye edeceği bazı şeyler vardı. Ona acıdığımdan hediyelerini kabul etmek istemedim. Hz. Peygamber, bana *'Hediyesini kabul edip karşılığında hediyeler vermeyecek misin? Eğer öyle yapmazsan onu aşağıladığını düşünebilir. Alçak gönüllü ol ey Âişe! Çünkü Allah* (celle celâlühü)*, mütevâzî olanları sever, müstekbir olanlara buğz eder'* buyurdu."

---

[828] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, II, 400; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 21.

[829] Ahmed, *Müsned*, IV, 4. Heysemî: İsnadında Mus'ab b. Sabit var, İbn Hibban, kendisine sıka demiş, alimlerin geneli ise kendisine zayıf demiştir. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 123).

DİLENMEYE KARŞI ÇIKILMASI

a) Bu konu hakkında Ebû Sa'îd'in (radıyallahu anh) Hz. Peygamberle olan kıssası

1564. İbn Cerîr, Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Aşırı yoksullaştık. Ailem, Hz. Peygamber'e gidip ondan bir şeyler istememi emretti. Ben de Hz. Peygamber'e gittim, Ondan ilk işittiğim şey şunlar oldu: '*Kim gözü tok olur da kimseden bir şey istemezse Allah (celle celâlühü), o kimseyi zengin kılar, kim iffetli olmaya çalışırsa Allah da onu iffetli kılar. Kim bizden bir şey isterse asla gördüğümüzü ambarda saklamayız, ona hemen veririz.*' Hz. Peygamber'den hiçbir şey istemeden geri döndüm. Ben böyle yapınca dünya bana geldi."

1565. İbn Cerîr, Ebû Sa'îd'den şöyle rivâyet etmektedir: Ebû Sa'îd, bir gün sabahladı. O gece karnına açlıktan bir taş bağlamıştı. Hanımı (veya cariyesi), kendisine 'Hz. Peygamber'e git de bir şeyler iste! Falan adam gidip istemiş, ona bir şeyler vermiş' dedi. Ben de Hz. Peygamber'in yanına geldim, hutbe veriyordu. Yetiştiğimde şöyle diyordu: *"Kim iffetli olmaya çalışırsa Allah onu iffetli kılar. Kim, gözü tok olup kimseden bir şey istemezse Allah, onu zengin kılar. Kim, bizden bir şey isterse ya ona hemen verir, yardım ederiz. Gözü tok olup istemeyen adam, bize göre bizden isteyen adamdan daha sevimlidir"* Ben de hemen döndüm, hiçbir şey istemedim. Allah, devamlı bize rızık verdi. Öyle ki, Ensar içinde bizden daha çok malı mülkü olan başka bir aile bilmiyorum."[830]

b) Hz. Abdurrahman b. Avf'ın Hz. Peygamberle olan kıssası

1566. Bezzar, Ebû Seleme b. Abdirrahman b. Avf←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bana bir söz vermişti. Kurayza fethedildiğinde sözünü yerine getirsin diye Hz. Peygamber'in yanına gittim. Vardığımda şöyle dediğini işittim: "*Kim, gözü tok olur da kimseden bir şey istemezse Allah, onu zengin kılar. Kim, kanaatkâr olursa Allah, onu razi eder.*" Kendi kendime 'Kesinlikle ondan hiçbir şey istemeyeceğim' dedim."[831]

---

[830] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 322.

[831] *Keşfu'l-estâr*, 914. Hadisin isnadındaki Ebû Seleme'nin -İbn Ma'în ve başkasının dediğine göre- babasından semaı mevcut değildir. (O zaman hadiste inkita vardır, yanı isnadı zayıftır.) (*et-Terğîb*, II, 104).

c) Bu hususta Hz. Sevban'ın kıssası

1567. Ahmed, Nesâî, İbn Mâce, Ebû Davud sahih bir isnadla Sevbân'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Kim, bana kimseden bir şey istemeyeceğim diye teminat verirse ben de ona cenneti garanti ederim.*" Bunun üzerine 'Ben teminat veririm' dedim. Hz. Sevbân, ondan sonra hiç kimseden bir şey istemedi."[832]

1568. İbn Mâce'nin hadisinde şöyle denmiştir: Hz. Peygamber, *'İnsanlardan bir şey isteme!'* buyurdu. Hz. Sevbân, binek üzerinde iken elindeki çubuk dahi düşse asla kimseye 'O çubuğu bana ver!' demezdi, kendisi iner ve çubuğunu alırdı."[833]

1569. İslam'ın eylemleri üzerine bey'at bahsinde Ebû Ümâme'nin hadisinde Hz. Sevban'ın hiç kimseden bir şey istemeyeceğine dair bey'at ettiği geçmişti. Ebû Ümâme anlatıyor: "Sevbân'ı Mekke'de insanların çok kalabalık olduğu bir yerde gördüm. Elinden çubuğu düşüyordu. Bazen adamın omzuna düşüyordu, adam çubuğu alıp vermek istiyordu. Fakat Hz. Sevbân almıyor, kendisi bineğinden inip çubuğunu alıyordu."[834]

d) Hz. Ebû Bekr Sıddîk'ın bu husustaki kıssası

1570. Ahmed, İbn Müleyke'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bazen yuların ucu Hz. Ebû Bekr'in elinden düşüyordu. Hemen devesinin ön ayaklarına vurup devesini çöktürüyordu, sonra da yularını alıyordu. Kendisine 'Neden bize emretmedin, biz sana verirdik' dediklerinde ise 'Dostum Hz. Peygamber, bana insanlardan hiçbir şey istemememi emretti' diyordu."[835]

---

[832] Ahmed, V, 275; Nesâî, V, 96; İbn Mâce, 1837; Ebû Dâvud, 1643.
[833] Munzirî, *et-Terğîb*, II, 101.
[834] Bu hadisi, Taberânî rivâyet etmiş. Ahmed ve Nesâî ise muhtasar olarak rivâyet etmiştir.
[835] Ahmed, *Müsned*, I, 11; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 321.

DÜNYAYA RAĞBET ETMEKTEN ENDİŞE ETMEK

Hz. Peygamber'in endişe etmesi

a) Ukbe b. Âmir'in bu husustaki rivâyeti

1571. Buhârî, Ukbe b. Âmir'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Uhud şehitlerine sekiz yıl sonra ölülere ve dirilere veda eder gibi dua etti. Sonra minbere çıktı ve şöyle buyurdu: *Ben sizden önce aranızdan ayrılacağım. Ben sizin üzerinize şahid olacağım. Buluşma adresiniz Havz-ı Kevser'dir. Ben, şimdiki makamımdan orayı görüyorum. Şirke gireceksiniz diye endişelenmiyorum. Dünyaya meyledeceksiniz diye enişeleniyorum.* Ukbe b. Âmir, Hz. Peygamber'e bu bakışım son bakıştı, bir daha görmedim, dedi."[836]

1572. Buhârî, Rikâk bölümünde Ukbe b. Âmir'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün çıkıp Uhud şehidlerine dua etti... Hz. Peygamber, '*Vallahi şu an Havz-ı Kevser'e bakıyorum. Bana yeryüzünün hazine anahtarları (veya yeryüzünün anahtarları) verildi. Benden sonra şirke gireceksiniz diye endişelenmiyorum. Dünyaya çok rağbet edeceksiniz diye endişeleniyorum*' dedi"[837]

b) Ebû Ubâde, Bahreyn'den mal getirdiğinde Hz. Peygamber'in sözü

1573. Şeyhan, Amr b. Avf el-Ensârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ebû Ubeyde b. Cerrah'ı (radıyallahu anh) Bahreyn'e onlardan cizye alıp getirmesi için gönderdi. Bahreyn'den mal (para) ile döndü. Ensar, Ebû Ubeyde'nin döndüğünü duyunca Hz. Peygamberle beraber sabah namazında hazır oldu. Hz. Peygamber, namaz kılıp evine dönünce Ensar kendisine bir şey imada bulunuyordu. Hz. Peygamber, onları görünce tebessüm etti ve '*Ebû Ubeyde'nin Bahreyn'den bir şeylerle döndüğünü duyduğunuzu biliyorum*' dedi. Onlar da 'Evet, ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber, '*Müjde! Sizi mutlu edecek beklentinize ulaşacaksınız. Vallahi sizin fakir düşmenizden endişelenmiyorum. Sizden öncekilerde olduğu gibi dünyanın*

---

836 Buhârî, II, 114, IV, 240.
837 Buhârî, IV, 240.

size servetini sermesinden, sizinde öncekiler gibi ona çok rağbet etmenizden ve bunun sonucu öncekiler gibi helak olmanızdan korkuyorum' dedi."[838]

c) Hz. Ebû Zerr'in bu konu hakkında hadisi

1574. Ahmed ve Bezzar Ebû Zerr'den(radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, hutbe okuduğu sırada kendisinde biraz kabalık olan bir Arabî kalktı ve 'Ya Resulallâh! Kıtlık bizi yedi, bitirdi' dedi. Hz. Peygamber, '*Bundan dolayı hakkınızdan korkmuyorum. Dünya nimetleri üzerinize döküldüğünde ona rağbet etmenizden endişe ediyorum. Keşke ümmetim hiç altın takmasa!'* buyurdu."[839]

d) Ebû Sa'îd'in bu husustaki hadisi

1575. Şeyhan, Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) uzun bir hadis içinde şöyle rivâyet etmiştir: Hz. Peygamber, minber üzerinde oturdu, biz de etrafında oturduk ve şöyle buyurdu: *"Sizin hakkınızda korktuğum şey, Allah'ın size açtığı dünya şaşaası ve ziynetidir."*[840]

e) Sa'd b. Ebî Vakkas'ın bu konudaki hadisi

1576. Ebû Ya'lâ ve Bezzar Sa'd b. Ebî Vakkas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Ben darlık tehlikesinden çok bolluk tehlikesi için hakkınızda endişeleniyorum. Siz darlık belasıyla imtihan oldunuz ve sabrettiniz. Dünya tatlı ve sevimlidir.'*[841]

f) Avf b. Malik'in bu husustaki hadisi

1577. Taberânî, Avf b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber ashabı içinde kalktı ve şöyle buyurdu: *Siz yoksulluktan korkuyor musunuz, yoksa dünyaya çok mu önem veriyorsunuz? Muhakkak ki, Allah (celle celâlühü), size İran ve Rum topraklarını fethedecek, dünya nimetleri üzerinize boşalacak ve sizi doğru yoldan da ancak bu dünya saptıracaktır.'*[842]

---

[838] Buhârî, IV, 117; Müslim, VIII, 212; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 141.

[839] Ahmed, *Müsned*, V, 152, 154, 178. Ahmed'in isnadındaki raviler sahîh hadis ravileridir. (Munzirî, *et-Terğîb*, V, 144).

[840] Buhârî, II, 12; Müslim, III, 101; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 144.

[841] İsnadında ismi söylenmeyen biri var, diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (Munzirî, *et-Terğîb*, V, 145).

[842] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVIII, 93. İsnadında Bakiyye (b. Velid) var (kendisi zayıf ve müdellis biridir). (Munzirî, *et-Terğîb*, V, 142).

HZ. ÖMER B. HATTAB'IN KORKMASI VE DÜNYA BOLLUĞU İÇİN AĞLAMASI

a) Hz. Misver b. Mahrame'nin Kâdisiyye ganimeti kıssasındaki rivâyeti

1578. Beyhakî, Misver b. Mahrame'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'e Kâdisiyye ganimeti getirildi. Ganimeti eline alıyor, bakıyor ve ağlıyordu. Yanında Abdurrahman b. Avf vardı. Hz. Abdurrahman, 'Ey mü'minlerin emiri! Bu gün sevinç günü, bu gün neşe günü!' dedi. Hz. Ömer, 'Evet, fakat böyle büyük servet bu kavme ne zaman verilse aralarında düşmanlık ve buğz ortaya çıkar' dedi."[843]

b) İbrahim b. Abdirrahman b. Avf'ın bu husustaki rivâyeti

1579. Beyhakî, İbrahim b. Abdirrahman'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'e Kisra'nın hazineleri getirilince Abdullah b. Arkam (radıyallahu anh), kendisine 'Bu hazineyi Beytü'l-Mal'a bırakmayacak mısın?' dedi. Hz. Ömer, 'Hayır, Beytü'l-Mal'a bırakmayacağız, hepsini dağıtacağız' dedi ve ağlamaya başladı. Abdurrahman b. Avf, 'Ey mü'minlerin emiri neden ağlıyorsun, seni ağlatan nedir? Vallahi, bu gün şükür, surûr ve mutluluk günüdür' dedi. Hz. Ömer, 'Allah (celle celâlühü), bu serveti hangi kavme vermişse onların arasına düşmanlık ve buğz da atmıştır' dedi."[844]

c) Hasan el-Basrî'nin Kisra'ya ait kürk ve bilezikler hakkında rivâyeti

1580. Beyhakî, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab'a (radıyallahu anh), Kisrâ'nın kürkleri getirilip önüne konuldu. Cemaat içinde Sürâka b. Malik b. Cü'şüm (radıyallahu anh) vardı. Hz. Ömer, Kisrâ b. Hürmüz'ün iki bilekliğini Sürâka b. Malik'e doğru attı. Sürâka da onları alıp eline taktı ve bilezikler omuzlarına kadar geldi. Hz. Ömer, onları Sürâkâ'nın elinde görünce 'Kisra b. Hürmüz'ün bilekliklerini Müdlic Kabilesinden olan arabî Sürâka b. Malik b. Cü'şüm'ün eline takıldığını bize gösteren Allah'a

---

[843] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VI, 358. Harâitî, de Misver'den bu lafızla rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 321).

[844] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VI, 358. Bu hadisi, İbn Mubarek, Abdurrezzak ve İbn Ebî Şeybe İbrahim'den bu lafızla rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 321). Ahmed *ez-Zühd* adlı eserinde ve İbn Asâkir İbrahim'den buna yakın şekilde muhtasar olarak rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 146).

hamd olsun!' dedi. Sonra şöyle dedi: Ey Allah'ım! Ben biliyorum ki, senin elçin, bir mal elde etse onu senin yolunda ve kulların için infak etmek isterdi. Fakat sen, onu gözettiğinden, onu seçtiğinden ona çok mal nasip etmedin' dedi. Sonra 'Ey Allah'ım! Biliyorum ki, Ebû Bekr de bir mal elde edince hemen senin ve kullarının yolunda sarfetmek isterdi. Fakat sen lehine olan noktada onu gözeterek, onun için hayırlı olanı gözeterek ona mal vermedin. Ey Allah'ım! Bu malın senden Hz. Ömer'e karşı bir tuzak olmasından sana sığınırım' dedi. Sonra şu ayeti okudu:

﴿أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَبَنِينَ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ﴾

"Sanıyorlar mı ki, onlara verdiğimiz servet ve oğullar ile. Kendilerine faydalar sağlamak için can atıyoruz? Hayır, onlar işin farkına varamıyorlar." (Mu'minûn: 55, 56).[845]

d) Ebû Sinan ed-Düelî'nin dünya bolluğundan dolayı Hz. Ömer'in ağladığına dair rivâyeti

1581. Ahmed, -hasen bir isnadla- Bezzar ve Ebû Ya'lâ Ebû Sinan ed-Düelî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Sinan, ilk hicret edenlerden oluşan bir cemaatla Ömer b. Hattab'ın (radıyallahu anh) yanına vardı. Hz. Ömer, sandığı getirmesi için birini gönderdi. Bu sandık, Irak kalesinden getirilmişti. Sandığın içinde yüzükler vardı. Bir çocuğu yüzüğü alıp ağzına attı, Hz. Ömer onun ağzından çıkardı. Hz. Ömer sonra ağlamaya başladı. Yanındakiler, kendisine 'Neden ağlıyorsun? Allah, sana bir sürü fetih müyesser kıldı, düşmanlarına karşı seni galip kılıp gözünü aydın etti' dedi. Hz. Ömer, 'Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Dünya nimetleri kime açılırsa Allah (celle celâlühü), onların arasına kıyamete kadar düşmanlık ve buğz atar. Ben işte bundan korkuyorum'* dedi."[846]

e) İbn Abbas'ın Hz. Ömer'in dünya bolluğundan dolayı ağladığına dair rivâyeti

1582. Humeydî, İbn Sa'd, Bezzar, Sa'îd b. Mansur, Beyhakî ve başkası İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab

[845] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VI, 358. Bu hadisi Abd b. Humeyd, İbn Munzir ve İbn Asâkir Hasan el-Basrî'den buna yakın bir şekilde rivâyet etmiştir. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 412).
[846] Ahmed, *Müsned*, I, 16; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 144.

(radıyallahu anh), insanlara namaz kıldırdıktan sonra insanlarla oturur, kimin ihtiyacı varsa gelir, ona söylerdi. Kimsenin ihtiyacı yoksa kalkar, giderdi. Birkaç defa namaz kıldırdı, fakat namazların akabinde hiç oturmadı. Ben, kölesine 'Ey Yerfe'! Mü'minlerin emirinin bir hastalığı mı var?' diye sordum. Yerfe, 'Mü'minlerin emirinin bir rahatsızlığı yok' dedi. Ben oturdum, sonra Hz. Osman b. Affan gelip oturdu. Yerfe çıkıp geldi ve 'Ey İbn Affan, ey İbn Abbas kalkın!' dedi. Hz. Ömer'in yanına vardık, önünde bölük bölük para yığınları vardı, her yığının üstünde bir kemer vardı. Hz. Ömer, 'Medine ahalisine baktım da sizden daha kalabalık aile görmedim, bu paraları alın ve aranızda taksim edin! Fazla kalırsa geri getirin!' dedi. Hz. Osman aldı. Ben ise dizlerim üstüne çöktüm ve 'Noksan olursa daha da verecek misin?' dedim. Hz. Ömer, 'Dağdan bir parçasın.[847] Hz. Peygamber ve ashabı deri parçaları yerken de bu hazineler Allah'ın yanında mevcut değil miydi?' dedi. Ben de 'Evet, vallahi Muhammed hayatta iken bunlar Allah katında mevcuttu. Eğer bu fetihler onun zamanında olsaydı senin yaptığın gibi yapmazdı' dedim. Hz. Ömer kızdı ve 'Onun zamanında olsaydı, nasıl yapardı?' dedi. Ben de 'Hz. Peygamber yerdi ve bize yedirirdi' dedim. Hz. Ömer hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı, nerdeyse kaburgaları birbirine geçecekti. Sonra şöyle dedi: Keşke günahlarım ve sevaplarım eşit olsaydı ve bu şekilde dünyadan ayrılsaydım'[848] dedi."[849]

1583. Ebû Ubeyd, İbn Sa'd, İshak b. Râhûyeh ve Şâşî –hadise hasen demiştir- İbn Abbas (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, beni çağırdı, ben de onun yanına gittim. Önünde bir deri vardı, üzerine de altınlar saçılmıştı. Hz. Ömer, 'Gel de bunları kendi kavmin arasında taksim et! Allah'ın (celle celâlühü), bu malı Peygamber efendimizden ve Ebû Bekr'den neden esirgediğini, bana neden verdiğini O daha iyi bilir. Bu mal, bana hayır için mi şer için mi verildi?' dedi ve ağlamaya başladı. Daha sonra şöyle dedi: "Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Allah, Hz.

---

[847] Yani fikir ve cesaretinde baban gibisin.

[848] Başka rivâyetklerde: Hz. Ömer, 'Fakat ben Hz. Peygamber'den sonraki hayatımda günahlarımın sevaplarıma, sevaplarımın günahlarıma eşit gelmesini çok istiyorum, ne lehime ne aleyhime olsun. Çünkü o zaman Hz. Peygamber zamanında yaptıklarım bana halis kalır ve onlarla kurtuluşa ererim' dedi.

[849] Humeydî, 30; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 288; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 320. Heysemî: "Hadisi, Bezzar rivâyet etmiş, isnadı güçlü (ceyyid)'dür." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 242).

Peygamber'e ve Ebû Bekr'e kötülük olsun diye onlardan esirgemedi. Ömer'e de hayır irade ettiği için vermedi."[850]

f) Hz. Ömer'in Abdurrahman b. Avf ile kıssası ve dünya bolluğundan dolayı ağlaması

1584. Ebû Ubeyd ve Adenî Abdurrahman b. Avf'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer bana birini gönderdi, ben de yanına vardım. Kapıya geldiğimde ağlama sesini duydum. Kendi kendime 'İnnâ lillâh ve innâ ileyhi raciûn, vallahi mü'minlerin emirine bir şey olmuş' dedim ve içeri girdim. Omuzlarından tuttup 'İnşaallah sorun yoktur ey mü'minlerin emiri!' dedim. Hz. Ömer, 'Bilakis çok büyük sorun var' dedi. Elimden tuttu ve beni kapıdan içeri götürdü. Bir de baktım ki, üst üste birçok torba var. Hz. Ömer, 'İşte şimdi İbn Hattab ailesi, Allah'a karşı rezil oldu. Allah (celle celâlühü) dileseydi benim iki arkadaşıma da –Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekr- bunları verirdi ve ben de onların yaptığı gibi yapar, onlara tabi olurdum' dedi. 'Otur da ne yapacağımızı düşünelim' dedim. Mü'minlerin annelerine dörder bin, Muhacirlere dörder bin, diğer insanlara ikişer bin vererek malın hepsini dağıttık."[851]

---

[850] Ebû Ubeyd, el-Emvâl, 623; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 317.
[851] Ebû Ubeyd, el-Emvâl, 622; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 218.

ABDURRAHMAN B. AVF'IN ALLAH KORKUSU VE DÜNYA BOLLUĞUNDAN DOLAYI AĞLAMASI

a) Yemek yerken ağlaması

1585. Buhârî, Sa'd b. İbrahim←babası Abduurahman b. Avf'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf'a (iftar için) yemek getirildi, kendisi oruçlu idi. Abdurrahman, 'Musab b. Zübeyr öldürüldü, benden daha hayırlı biriydi. Öyle bir elbise ile kefenlendi ki, başı örtülse ayakları dışarda kalıyordu. Ayakları örtünse başı dışarda kalıyordu' dedi. Zannedersem şöyle devam etti: 'Benden daha hayırlı olan Hz. Hamza da şehid oldu. Sonra Allah, serebildiği kadar dünyayı önümüze serdi. (Veya dünyadan bize verildiği kadar verildi) Korkarım iyiliklerimize mükâfat hemen dünyada verildi, ahirete bir şey kalmadı!' Sonra ağlamaya başladı ve yemekten kalktı."[852]

b) Bu hususta başka bir kıssa

1586. Ebû Nu'aym, Nevfel b. İyâs el-Hüzelî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman (radıyallahu anh), bizle oturan bir arkadaşımızdı –o ne güzel dosttu!- Bir gün bizi davet etti, biz de evine vardık. İçeri girdi, yıkandı sonra gelip yanımızda oturdu. Bize içinde ekmek ve et bulunan bir tepsi getirdi. Tepsi yere konunca Abdurrahman ağlamaya başladı. Kendisine 'Ey Ebû Muhammed! Neden ağlıyorsun?' dedik. Hz. Abdurrahman, 'Hz. Peygamber vefat etti, o ve ailesi arpa ekmeğiyle dahi hiç doymadı. Zannetmiyorum ki, bu nimetler daha hayırlı da biz de bu nimetler için hayatta kaldık."[853]

c) Hz. Abdurrahman'ın Malın bolluğu hususunda Ümmü Selemeye soru sorması ve onun cevabı

1587. Bezzar, Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh), Ümmü Seleme'nin yanına geldi ve 'Ey anne! Malımın beni helâka sürüklemesinden korkuyorum. Ben Kureyş'in en zengin adamıyım' dedi. Ümmü Seleme, 'Ey oğlum! Çokça infak et! Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Ashabımın içinde öyle kimseler*

---

[852] Buhârî, II, 97, 98. Ebû Nu'aym hadisi *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 100) adlı eserinde buna yakın bir lafızla rivâyet etti.

[853] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 99. Bu hadisi, Tirmizî ve Serrac buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. (*el-İsâbe*, II, 417).

var ki, ben onlardan ayrıldıktan sonra onlar bir daha beni göremiyecekler." Abdurrahman b. Avf çıktı, Hz. Ömer ile karşılaştı ve Ümmü Seleme'nin dediğini ona anlattı. Hz. Ömer, Ümmü Seleme'nin huzuruna vardı ve 'Vallahi ben onlardan biriyim?' dedi. Ümmü Seleme, 'Hayır, sen onlardan değilsin. Fakat senden başka hiç kimseyi ibrâ etmiyeceğim' dedi."[854]

HABBAB B. ERET'İN ALLAH KORKUSU VE DÜNYA BOLLUĞU İÇİN AĞLAMASI

a) Onun korkma kıssası ve Bazı sahabîler onu ziyaret etti.

1588. Ebû Ya'lâ ve Taberânî ceyyid bir isnadla Yahya b. Ca'da'dan şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Peygamber'in ashabından bazı kimseler, Habbab'ı (radıyallahu anh) ziyaret etti ve 'Müjde! Ey Allah'ın kulu! Sen Havz-ı Kevser üzerinde Hz. Muhammed ile görüşeceksin' dediler. Hz. Habbab, evin tavanı ve altına işaret ederek şöyle dedi: "Bunlarla nasıl olacak? Hz. Peygamber *'Size bir yolcunun azığı kadar azık yeter'* buyurdu"[855]

b) Vefatı sırasında bu husustaki kıssası

1589. Ebû Nu'aym, Târık b. Şihâb'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından bir cemaat ziyaret etti ve 'Ey Allah'ın kulu! Müjde, yarın kardeşlerine kavuşacaksın!' dedi. Hz. Habbab ağlamaya başladı ve şöyle dedi: Bir sıkıntım yok. Fakat öyle insanları zikredip beni onların kardeşi ilan ettiniz ki, onlar tüm ecirlerini alıp gittiler. Korkarım ki, zikrettiğiniz kişilere verilen sevap onlardan sonra bize hiç verilmesin!' dedi."[856]

c) İbn Sa'd, bu hadisi Târık'dan buna yakın bir şekilde rivâyet etmesi

1590. Ebû Nu'aym, Hârise b. Mudarrib'den şöyle rivâyet etmektedir: "Habbab'ın yanına vardık. Habbab'ın karnı (müşrikler tarafından) yedi yerden dağlanmıştı. Habbab, 'Hz. Peygamber, *'Kimse ölümü temenni etmesin!'* demeseydi ben ölümü arzulardım. Bazısı 'Hz. Peygamberle olan arkadaşlığını,

---

[854] *Keşfu'l-estâr*, 2496, 2497. Heysemî: "İsnadındaki raviler sahîh hadis ravileridir." *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 72).

[855] Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 7214; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 3695; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 184.

[856] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 145.

ona gideceğini düşün' dedi. Habbab, 'Korkarım ki, yanımdaki şaşaalı hayat beni ona gitmekten alıkoysun. Şu an evimde kırk bin dirhem var' dedi."[857]

1591. Ebû Nu'aym, hadisi ayrı bir tarikle Hârise'den muhtasar olarak buna yakın şekilde rivâyet etti ve şu eki yaptı: "Hz. Habbab, 'Beni Hz. Peygamber'in yanında meteliksiz olarak gördünüz. Halbuki şu an evimde kırk bin dirhem var' dedi. Sonra kefeni getirildi, onu görünce ağlamaya başladı ve şöyle dedi: Fakat Hamza (radıyallahu anh) şehid edildiğinde kendisine kefen olarak sadece çizgili bir hırka bulunmuştu. Başına örtüldüğünde ayakları çıplak kalıyordu, ayakları örtüldüğünde başı açık kalıyordu. (Vefat ettikten) Sonra elbise onun başına örtüldü, ayaklarına da (güzel kokulu) bir ot koyuldu."[858]

1592. Ebû Nu'aym, Ebû Vâil Şakîk b. Seleme'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Habab b. Eret hastalanınca yanına gittik. Hz. Habab, 'Vallahi bu sandıkta 80 bin dirhem var. Vallahi onları ne iplerle bağladım, ne de ihtiyacı olandan esirgedim' dedi ve ağlamaya başladı. 'Niye ağlıyorsun?' diye sorduk. Hz. Habbab, 'Arkadaşlarım dünyadan ayrıldı, dünya onlardan hiçbir şey almadı. Biz onlardan sonra hayatta kaldık, dünya için toprak edinmekten başka bir şey bilmiyoruz, işte buna ağlıyorum' dedi."[859]

1593. Ebû Nu'aym: Bu hadisi Ebû Üsâme, İdris'den rivâyet ettiği hadiste Hz. Habbab şöyle dedi: Keşke bu paralar, şu şu olsaydı. Galiba "Keşke hayvan pisliği olsaydı" veya başka bir şey dedi."

1594. Ebû Nu'aym, Kays'ın hadisinde: "Sonra Hz. Habbab, 'Bizden öncekiler dünyadan hiçbir şey elde etmeden vefat edip gittiler. Biz onlardan sonra hayatta kaldık. Dünya malını öyle çok elde ettik ki, sadece toprak olarak birimiz nerelere sahip olduğunu bilmiyor. Müslüman, infak ettiği her şeyin mükâfatını görür. Ancak (ihtiyacından ziyade) toprağa yaptığı harcamanın mükâfatını göremez' dedi."[860]

d) Buhârî'nin Hz. Habbab'ın Allah korkusu hakkındaki hadisi

1595. Buhârî, Hz. Habbab'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Sırf Allah rızasını kazanmak için Hz. Peygamberle beraber hicret ettik. Bundan dolayı mü-

---

857 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 144.

858 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 145. İbn Sa'd, hadisi Hârise'den buna akın şekilde rivâyet etmiştir. *(et-Tabakât*, III, 117).

859 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 145.

860 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 146.

kâfatımız Allah'a vacib oldu. Bizden ölüp giden kimseler ecirlerinden hiçbir şey yemediler. Gidenlerden biri Musab b. Ümeyr'dir, Uhud Savaşında şehid olduğu vakit arkasından sadece bir bez parçası bıraktı. O bez parçasıyla başını örttüğümüzde ayakları dışarda kalıyordu. Ayaklarını örttüğümüzde ise başı dışarıda kalıyordu. Hz. Peygamber, bize *'Elbiseyle başını örtün, ayaklarının üstüne de İzhir otunu koyun!'* buyurdu. Fakat şu an bazımız olgunlaşmış meyveleri koparmakla meşguldür."[861]

[861] Buhârî, V, 71, VIII, 119. Bu hadisi, İbn Sa'd *(et-Tabakât,* III, 85) ve İbn Ebî Şeybe aynı lafızla rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VII, 86).

SELMAN EL-FÂRİSÎ'NİN ALLAH KORKUSU VE DÜNYA BOLLUĞUNDAN DOLAYI AĞLAMASI

a) Abs oğullarından olan biriyle kıssası

1596. Ebû Nu'aym, Ebû'l-Bahterî←Absoğullarından olan birinden şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Selman'a arkadaşlık ettim. Allah'ın (celle celâlühü) Müslümanlar eliyle fethettiği Kisra hazinelerinden bahsetti ve şöyle dedi: O hazineleri size veren, o memleketi sizin için fetheden, her şeyi size amade eden zat, Hz. Muhammed hayatta iken bu hazineleri elinde tutuyor, size vermiyordu. Onlar çekip gittiklerinde ne dinarları, ne dirhemleri, ne de bir avuç yiyecekleri vardı. Ey Absoğullarının kardeşi! Sonra böyle bolluk oldu işte!' Absoğullarından olan adam anlatıyor: Bir müddet sonra Hz. Selman ile buğday tanelerinin ayıklandığı harmandan geçiyorduk şöyle dedi: O hazineleri size veren, her şeyi size amade eden, o memleketi size fetheden zat, Hz. Muhammed hayatta iken bu hazineleri elinde tutuyor, size vermiyordu. Onlar çekip gittiklerinde ne dinarları, ne dirhemleri, ne de bir avuç yiyecekleri vardı. Ey Absoğullarının kardeşi! Sonra böyle bolluk oldu işte!"[862]

1597. Taberânî, Absoğullarından olan birinden şöyle rivâyet etmektedir: "Selman (radıyallahu anh) ile Dicle kenarında yürüyorduk. 'Ey Absoğullarından olan zat! İn ve su iç!' dedi. Ben de binekten inip içtim. 'İçtiğin su, Dicle suyunu azaltmadı değil mi?' dedi. Ben de 'Azalttığı umulamaz' dedim. Hz. Selman da 'İlim de öyledir, Allah'tan alınır, fakat onun bilgisi asla eksilmez' dedi. Sonra 'Bineğine bin!' dedi. Buğday ve arpa harmanlarının yanından geçtik. 'Bunların, hayırlı bir şeyden dolayı bize verildiğini, şerden dolayı da Muhammed'in bunlardan mahrum kaldığına inanabilir misin?' dedi. Ben, 'Bilmiyorum' dedim. Selman (radıyallahu anh), 'Fakat ben biliyorum ki, şer bizim, hayır ise onundur' dedi. Şöyle devam etti: "Hz. Peygamber Allah'a kavuşana kadar üç gün peşpeşe asla tok kalmamıştır."[863]

b) Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Hz. Selman'ı ziyaret etmesi ve aralarında geçen kıssa

1598. Ebû Nu'aym, şöyle rivâyet etmektedir: "Sa'd b. Ebî Vakkas (radıyallahu anh), Hz. Selman'ı ziyaret etmek için yanına vardı. Hz. Selman

---

862 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 199.

863 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 6173. Heysemî: "Hadisin isnadında ismi söylenmeyen biri var, diğer raviler ise tavsik edilmiş kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 324).

ağladı. Hz. Sa'd, kendisine 'Neden ağlıyorsun? Arkadaşlarınla buluşacaksın, Havz-ı Kevser üzerinde olan Hz. Peygamber'e gideceksin. Hz. Peygamber senden hoşnut ve razı olduğu halde vefat etti' dedi. Hz. Selman şöyle dedi: 'Ölümden korktuğum için, dünyaya hırsımdan dolayı ağlamıyorum. Fakat Hz. Peygamber, bize şöyle buyurdu: *"Dünyadaki azığınız bir yolcunun azığı gibi olsun."* Etrafımda olan bu eşyalara bir bak! Hz. Peygamber'in etrafında sadece abdest için bir ibrik, elbise yıkaması için bir leğen ve benzeri şeyler vardı. Hz. Sa'd, ona 'Bize bir söz söyle ki, o ahdi yerine getirelim' dedi. Hz. Selman, 'Tedirgin olduysan tedirgin olduğun anda, hüküm vereceksen hüküm verme esnasında, malı taksim edeceksen dağıtma esnasında Allah'ı çok zikret!' dedi."[864]

1599. İbn Mâce, hadisi Hz. Enes'ten rivâyet etmiş, isnadındaki râvîler de sıka kimselerdir: Hz. Selman, hastalanmıştı. Hz. Sa'd (radıyallahu anh), kendisini ziyarete geldi. Hz. Selman'ın ağladığını gördü ve kendisine 'Ey kardeşim! Neden ağlıyorsun? Hz. Peygamberle arkadaşlık etmedin mi, böyle yapmadın mı, böyle yapmadın mı' dedi. Hz. Selman, 'Ben ne dünyaya tamah ettiğim için, ne de ahirete göç edeceğim diye ağlıyorum. Hz. Peygamber, bize bir sınır belirlemişti. Fakat ben sınırı aştım' dedi. Hz. Sa'd, 'Ne belirlemişti?' dedi. Hz. Selman, 'Hz. Peygamber, bize yolcunun azığı kadar azık almamızı söylemişti. Fakat kendime bakıyorum da o sınırı geçmiş bulunuyorum. Ey Sa'd! Sen, hüküm vereceksen hüküm anında, mal taksim edeceksen dağıtma esnasında, sıkıntılı isen sıkıntı esnasında Allah'tan kork!' dedi. Sâbit anlatıyor: Hz. Selman vefat ettiğinde geriye yirmi küsür dirhem ve evde az azık bıraktığı bana ulaştı."[865]

c) Ölüm döşeğinde iken Hz. Selman'ın sıkıntısının sebebi

1600. İbn Hibban, *es-Sâhîh* adlı eserinde Âmir b. Abdillah'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Selmanu'l-hayr (radıyallahu anh), ölüm döşeğinde iken sıkıntısı olduğunu farkettiler. 'Ey Ebû Abdillah! Ne sıkıntın var? Sen hayır işle-

---

[864] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 195. Bu hadisi, Hâkim rivâyet etmiş, hadise sahih demiştir. (*et-Terğîb*, V, 127). Bu hadisi ayrıca İbn Sa'd, Ebû Süfyan← Hocalarından buna yakın şekilde rivâyet etti. *(et-Tabakât*, IV, 65). Hâkim'in rivâyetinde şöyle denmiştir: "Hz. Peygamber'in etrafında sadece bir elbisesi, leğeni, bir kâsesi ve ibriği vardı." Bu hadisi, İbn el-Arabî Ebû Süfyan←hocaları tariki ile muhtasar şekilde rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 147).

[865] İbn Mâce, 4104; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 128.

rinde öncü birisin, Hz. Peygamberle beraber güzel gazvelere, büyük fetihlere katıldın' dediler. Selman (radıyallahu anh) şöyle dedi: Hz. Peygamber ayrılmadan bize bir ahit vermişti: *"Kişiye, misafirin azığı kadar yiyecek yeterli olsun"* Beni üzen budur işte. Vefatından sonra Hz. Selman'ın malını topladılar, on beş dirhem değerindeydi."[866]

1601. Ebû Nu'aym, Ali b. Bezîme'den şöyle rivâyet etmiş: "(Vefat ettiğinde) Hz. Selman'ın (radıyallahu anh) eşyası satıldı ve on dört dirhem etti."[867]

EBÛ HAŞİM B. UTBE B. RABÎA EK-KUREYŞÎ'NİN ALLAH KORKUSU

Ölüm sırasında Mu'âviye (radıyallahu anh) ile kıssası

1602. Tirmizî ve Nesâî Ebû Vâil'den şöyle rivâyet etmektedir: "Mu'âviye (radıyallahu anh), Ebû Haşim b. Utbe'nin (radıyallahu anh) yanına geldi. Ebû Haşim hastaydı, kendisini ziyarete gelmişti. Mu'âviye (radıyallahu anh), onun ağladığını gördü. 'Dayı! Neden ağlıyorsun? Şiddetli ağrın mı var, yoksa dünya hırsı mı?' dedi. Ebû Haşim, 'Asla onlardan değil! Fakat Hz. Peygamber, bize bir ahd vermişti, biz sözümüzü tutmadık' dedi. 'Ne söz vermişti?' dedi. Ebû Haşim (radıyallahu anh), 'Hz. Peygamber'in şöyle deidğini işittim: *"Mal toplamak isteyen kişiye bir hizmetçi ve Allah yolunda binecek bir bineği olsa yeterlidir."* Fakat bakıyorum da ben çok mal toplamışım' dedi."[868]

1603. Rezîn de hadisi rivâyet etmiş, fakat şu eki yapmıştır: "Selman (radıyallahu anh) vefat edince arkasında bıraktığı mal varlığı hesap edildi, otuz

---

[866] İbn Hibbân, 707; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 184. Bu hadisi, İbn Asâkir Âmir'den bu lafızla rivâyet etmiştir. Ancak onun hadisinde "Hz. Selman'ın malı on beş dinar değerindeydi." Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 197) adlı eserinde Âmir b. Abdillah'dan bu hadisi rivâyet etmiş, sonra şöyle demiştir: Âmir b. Abdillah "dinar" demiştir. Fakat diğer raviler ittifat şeklinde "on küsür dirhem" demişler.

[867] Taberânî de hadisi bu şekilde Hz. Alî'den şöyle rivâyet etmiştir. Hafız el-Munzirî: Bu hadisin isnadı güçlü (ceyyid)'dür. Fakar Alî, Selman'a ulaşmamıştır (yani hadis munkatıdır). (*et-Terğîb*, V, 186).

[868] Tirmizî, 2327; Nesâî, VIII, 218. Bu hadisi, İbn Mâce, hadisi Ebû Vâil←Semure b. Sehm←Kavminden olan, ismini söylemediği birinden rivâyet etmiş: Ebû Hâşim b. Utbe'nin yanına vardım, sonra Mu'âviye geldi..." Buna yakın şekilde rivâyet etti. İbn Hibban es-Sahîh adlı eserinde Semure b. Sehm'den rivâyet etmiş: Ebû Hâşim'e misafir oldum. Kendisi ta'ûn hastalığına yakalanmıştı. Sonra Mu'âviye geldi..."

dirheme ulaştı. İçinde hamur yaptığı, ekmek yaptığı kazan da hesap edilmişti."[869]

EBÛ UBEYDE B. CERRAH'IN ALLAH KORKUSU VE DÜNYA BOLLUĞU İÇİN AĞLAMASI

1604. Ahmed, Abdullah b. Âmir'in azatlısı olan Ebû Hasene Müslim b. Ekyes←Ebû Ubeyde b. Cerrah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Ubeyde'nin huzuruna biri girdi, Ebû Ubeyde'nin ağladığını gördü. 'Ey Ebû Ubeyde niye ağlıyorsun?' diye sordu. Ebû Ubeyde şöyle cevap verdi: Hz. Peygamber, bir gün Allah'ın Müslümanlara müyesser edeceği fetihleri anlattı, elde edilecek ganimet mallarını haber verdi, Şam'ı dahi zikretti. Sonra şöyle buyurdu: *"Ey Ebû Ubeyde eğer ömrün uzun olur, benden sonra da yaşayacak olursan üç hizmetçi ile yetin; biri sana hizmet edecek, biri senle sefere çıkacak, diğeri de ailene hizmet edip onların ihtiyacını giderecektir. Binek olarak da üç tane yeterlidir; Bir tanesi binmen için, biri nakliyat için, diğeri de kölen içindir."* Ben bakıyorum da evim kölelerle dolmuştur, ahırıma bakıyorum da binek ve atlarla dolmuştur. Bunlar olduktan sonra Hz. Peygamberle hangi yüzle görüşürüm! Hz. Peygamber, bize şöyle vasiyet etti: *"İçinizden bana en sevimli, bana en yakın olan kişi, benden ayrıldığı hal üzere olandır."*[870]

---

[869] Munzirî, *et-Terğîb*, V, 184. Bu hadisi, Beğavî ve İbn Seken Ebû Vâil←Semure b. Sehm←kavminden olan birinden rivâyet etmiştir. (*el-İsâbe*, IV, 201). İbn Hacer: Bu hadisi Tirmizî ve başkası sahih bir isnadla Ebû Vâil'den rivâyet etmiştir: "Mu'âviye, Ebû Hâşim'e gitti..." Bu hadisi, Hakim de Ebû Vail'den rivâyet etmiş, İbn Asâkir ise Semure tariki ile rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 149).

[870] Ahmed, *Müsned*, I, 195. Heysemî: Bu hadisi Ahmed rivâyet etmiş, isnadında ismi söylenmeyen biri var, diğeı raviler ise sıkadır." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 253). Bu hadisi ayrıca İbn Asâkir buna yakın bir şekilde rivâyet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 73).

HZ. PEYGAMBER VE ASHABININ DÜNYADAN UZAK DURMASI VE DÜNYAYA HİÇ BAĞLANMADAN DÜNYADAN AYRILMASI

HZ. PEYGAMBER'İN ZÜHD VE TAKVASI

a) Hz. Ömer'in Hz. Peygamber'in vucudunda iz bırakan hasır kıssasıyla alakalı hadisi

1605. İbn Mâce -sahih bir isnadla- İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), bana şöyle anlattı: "Hz. Peygamber'in huzuruna girdim, Hz. Peygamber hasır üzerinde uzanmıştı. Oturdum, üzerinde izarından başka bir şey olmadığını gördüm. Üzerine uzandığı hasır vucudunun yan tarafında izler yapmıştı. Ben bir sa' arpa elimde tutuyordum. Odanın bir kenarında deri dibağlamada kullanılan bir ot, asılı dibağlanmış bir deri vardı. Gözlerim yaşarmaya başladı. Hz. Peygamber, '*Niye ağlıyorsun ey İbn Hattab*? dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! nasıl ağlamayayım? Bu hasır vucudunun yan tarafında iz yapmış, şu gördüklerim de senin tüm servetindir. Kisra ve Kayser meyveler ve nehirler içinde, Allah'ın peygamberi, seçkin kulu olan sen ise bu daire içindesin' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey İbn Hattab! Razı olmaz mısın, dünya onların, ahiret ise bizim olsun?'* buyurdu."[871]

1606. Bu hadisi Hâkim[872] de rivâyet etmekte "Bu hadis sahih ve Müslim'in şartı üzeredir" demektedir. Hadisin lafzı şöyledir: "Hz. Peygamber'in huzuruna girmek için izin istedim ve huzuruna girdim, kendisi bir odada bir elbisenin üstünde uzanmıştı. Vucudunun bir kısmı da toprak üzerindeydi. Başının altında hurma lifleriyle doldurulmuş bir yastık, başının üstünde ise dibağlanıp temizlenmiş bir deri, odanın bir kenarında da dibağ işine yarayan bir ot vardı. Hz. Peygamber'e selam verdim ve oturdum. 'Sen, Allah'ın peygamberî ve seçkin kulusun. Kisrâ ve Kayser ise altından yapılmış tahtlar, dîbâc ve ipekten yapılmış döşekler üzerindedirler!' dedim. Hz. Peygamber, *'Onların güzellikleri acilen dünyada verilmiştir ve kesilmek üzeredir. Biz, ise güzellikleri ahirete ertelenmiş bir topluluğuz'* buyurdu."[873]

---

[871] İbn Mâce, 4153.

[872] Hâkim, *Müstedrek*, IV, 104.

[873] Bu hadisi İbn Hibban es-Sahîh adlı eserinde Hz. Enes'den rivâyet etmiş: Ömer (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in huzuruna girdi..." Yukardaki hadise yakın şekilde

1607. Ahmed, İbn Hibban *-es-Sahîh* adlı eserinde- ve Beyhakî İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Hz. Peygamber'in huzuruna girince Hz. Peygamber'in bir hasır üzerinde uzandığını ve hasırın onun bedeninde iz yaptığını gördü. Hz. Ömer, 'Ya Resulallâh! daha yumuşak bir yatak edinseydin!' dedi. Hz. Peygamber, *'Benim dünya ile işim olmaz. Benim ve dünyanın durumu, yaz günü yola çıkan, bir ağaç altında bir saat gölgelenip sonra yola devam edip orayı terk edenen yolcuya benzer.'*"[874]

b) Hz. Peygamber'in döşeği

1608. Beyhakî, Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Yanıma Ensar'dan bir kadın geldi. Hz. Peygamber'in döşeğinin kadife kumaştan yapılmış ince bir döşek olduğunu görünce bana içi yün dolu bir yatak gönderdi. Hz. Peygamber, yanıma geldi ve *'Bu da nedir ey Âişe?'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Ensar olan falan kadın odama girdi ve senin yatağını gördü. Sonra gidip bana bu yatağı gönderdi' dedi. Hz. Peygamber, *'Yatağı geri gönder! Vallahi istersem Allah (celle celâlühü), altın ve gümüş dağlarını benle bereber yürütür'* buyurdu."[875]

c) Hz. Peygamber'in yemeği ve elbisesi

1609. İbn Mâce ve Hâkim Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber yün elbise ve deve kılından yapılmış çarık giyerdi. Hz. Peygamber, beşi' ekmek yer, kaba ve kalitesiz elbise giyerdi. Hz. Hasan''a 'Beşi' nedir' diye soruldu. 'Arpası iyi öğütülmemiş' demektir. Hz. Peygamber, o ekmeği ancak suyla yutabiliyordu."[876]

---

rivâyet etti. (Munzirî, *et-Terğîb*, V, 161). Hz. Enes'in hadisini ayrıca Ahmed ve Ebû Ya'lâ buna yakın bir şekilde rivâyet etmiştir. Heysemî: "Ahmed'in isnadındaki raviler Mubarek b. Fadâle müstesna sahih hadis ravileridir. Mubarek b. Fadâle ise bir topluluk alim tarafından tavsik edilmiş, başka bir cemaat alim tarafından tad'if edilmiş biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 326).

[874] Ahmed, I, 301; İbn Hibbân, 6352; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 160. Bu hadisi, et-Tirmizî –hadise sahih demiştir- ve İbn Mâce İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) buna yakın bril şekilde rivâyet etti. Bu hadisi, Taberânî ve Ebû'ş-Şeyh İbn Mes'ûd'dan Hz. Ömer'in hadisine yakın şekilde rivâyet etmiştir. (Munzirî, *et-Terğîb*, V, 162; *Mecma'u'z-zevâid*, X, 327).

[875] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, I, 345. Bu hadisi, Ebû'ş-Şeyh daha uzun bir şekilde rivâyet etti. (Munzirî, *et-Terğîb*, V, 163).

[876] İbn Mâce, 3348; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 326. Hadisin isnadında meçhul olan Yusuf b. Ebî Kesir var, kendisi de çok zayıf olan (vâhi) Nuh b. Zekvân'dan rivâyet etmiştir. Hâkim: Hadisin isnadı sahihtir (!) (*et-Terğîb*, V, 163).

d) Hz. Peygamber ve Ümmü Eymen arasında ekmeğin yapımı ile alaklı geçen kıssa

1610. İbn Mâce ve İbn Ebî Dünya *el-Cû'* adlı eserinde ve daha başkaları Ümmü Eymen'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Ümmü Eymen, unu elekten geçirdi, akabinde Hz. Peygamber için ekmek yaptı. Hz. Peygamber, *'Nedir bu?'* dedi. Ümmü Eymen, 'Memleketimizde[877] ekmeği böyle yapıyoruz. Sana da öyle yapmak istedim' dedi. Hz. Peygamber, *'Elekte kalan unu da içine koy, sonra da hamurla yoğur!'* dedi."[878]

e) Ebû Râfi'in hanımı olan Selmâ'nın Hz. Peygamber'in yemeği hususundaki hadisi

1611. Taberânî, Ebû Râfi'in hanımı Selma'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Yanıma Hasan b. Ali, Abdullah b. Cafer, Abdullah b. Abbas (radıyallahu anhum) geldi ve 'Hz. Peygamber'in sevdiği yemeği bize yap!' dediler. Hz. Selma, 'Ey çocuklarım! O yemeği bu gün artık yiyemezsiniz' dedim. Kalktım, arpa alıp öğüttüm, sonra yoğurup ekmek yaptım. Katık olarak da yanına Hz. Peygamber'e yaptığım gibi zeytinyağı koydum. Üzerine biraz da biber serptim, yemeği onlara sundum ve 'Hz. Peygamber bu yemeği severdi' dedim."[879]

f) İbn Ömer'in Hz. Peygamber'in zühdü hususundaki hadisi

1612. Ebû'ş-Şeyh İbn Hibban[880] *es-Sevâb* adlı eserinde İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber yola çıkıp Ensar'dan bazısının bahçesine girdik. Hz. Peygamber, yere dökülen hurmaları alıp yiyordu. Bana, *'Ey İbn Ömer! neden yemiyorsun?'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Bunları sevmiyorum' dedim. Hz. Peygamber, *'Vallahi benim canım çekiyor. Bu dördüncü günün sabahıdır, hiçbir yiyecek tatmadım. Şayet Rabbime dua etsem Rabbim bana Kisrâ ve Kayser'in mülkünü verir. Ey İbn Ömer! Şayet bir senelik yiyeceklerini ambarda saklayıp*

---

877 Ümmü Eymen Habeşistanlıydı.
878 İbn Mâce, 3336; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 104.
879 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIV, 759. Heysemî: "İsnadındaki râvîler İbn Ebî Râfi'in azatlısı olan Fâid müstesna sahih hadis râvîleridir. Fâid de sıka biridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 325). Hafız Munzirî: Hadisi Taberânî rivâyet etmiş, isnadı da ceyyid (güçlü)'dir." (Munzirî, *et-Terğîb*, V, 159).
880 Asıl nüshada yanlış olarak Hibbân şeklinde gelmiştir. *(B).*

imanları zayıflamış insanlar arasında yaşarsan ne yapacaksın?' buyurdu. Vallahi yerimizden ayrılmamıştık ki şu ayet nazil oldu:

﴿وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾

"Nice canlı var ki, rızkını (yanında) taşımıyor. Onlara da size de rızık veren Allah'tır. O, her şeyi işitir ve bilir." (Ankebût: 60).

Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Allah (celle celâlühü), bana dünya hazinelerini biriktirmemi veya nefsin isteğine göre hareket etmeyi emretmedi. Kim, ebedi yaşamak için dünya malını biriktirirse iyi bilsin ki, hayat Allah'ın elindedir. İyi bilin ki, ben, asla dinar, dirhem biriktirmem ve yarın için azık da saklamam."*[881]

1613. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'e içinde süt ve bal karışımı içecek olan bir kadeh getirildi. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *'İki içecek bir içecek içinde, iki katık bir bardak içindedir! Benim buna ihtiyacım yok. Bunun haram olduğunu söylemiyorum. Fakat Allah'ın (celle celâlühü) yarın kıyamet gününde gereğinden fazla dünya nimetinden hesap sormasını istemiyorum. Allah için tevazu gösteriyorum. Kim, Allah için tevazu gösterirse Allah, onu yüceltir. Kim, kibirli davranırsa Allah, onu aşağılar. Kim, ekonomik davranırsa Allah onu zengin kılar. Kim, çokça ölümü anarsa Allah, kendisini sever."*[882]

---

[881] Munzirî, *et-Terğîb*, V, 149. Bu hadisi, İbn Ebî Hatim İbn Ömer'den bu lafızla rivâyet etti. İsnadında Ebû'l-Atûf el-Cezerî var, kendisi zayıf biridir." (İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 420).

[882] Munzirî, *et-Terğîb*, V, 158. Heysemî: İsnadında Nu'aym b. Muverri el-Anberî var, İbn Hibban kendisine sıka, çoğu alim ise zayıf demiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 325).

HZ. EBÛ BEKR SIDDÎK'IN ZÜHD VE TAKVASI

a) Zeyd b. Arkam'ın bu husustaki hadisi

1614. Bezzar, Zeyd b. Arkam'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'in yanında olduğumuz bir sırada su istedi. Kendisine bal şerbeti getirildi. Eline verilince sesli ağlamaya başladı. Öyle ağladı ki, bir şey oldu sandık fakat bir şey de sormadık. Ağlaması dindikten sonra 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Neden ağladın?' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Hz. Peygamber'in yanında olduğum sırada Hz. Peygamber'in bir şeyi kovuyor gibi hareketler yaptığını gördüm, fakat kovduğu şeyi görmüyordum. Ben de 'Ya Resulallâh! Nefsinden neyi uzaklaştırıyorsun; bir şey görmüyorum?' dedim. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: '*Dünya beni aldatmaya yeltendi de dünyaya 'Uzak dur benden' dedim, Dünya da 'Sen zaten bana ulaşamazsın' dedi.* Hz Ebû Bekr, 'Bunu hatırladım da canım sıkıldı, Hz. Peygamber'in emrine muhalefet ederim de dünya bana mübtela olur diye korktum' dedi."[883]

1615. Ebû Nu'aym, Zeyd b. Arkam'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr su istedi, kendisine de içinde bal şerbeti olan bir kadeh getirildi. Ağzına yaklaştırdığında ağlamaya başladı, yanındakileri de ağlattı. Hz. Ebû Bekr ağlamayı kesti, etrafındakiler halen ağlıyordu. Sonra bir daha ağlamaya başladı, etrafındakiler bir şey soramayacaklarını zannettiler. Sonra yüzünü meshetti ve kendini toparladı. 'Seni ağlamaya iten sebep nedir?' diye sordular..." Yukardaki hadise yakın şekilde rivâyet etti, fakat şu eki yapmıştır: "Hz. Peygamber, dünyayı kovunca dünya uzaklaştı ve şöyle dedi: *"Her ne kadar sen elimden kurtuldunsa da senden sonrakiler benden kurtulmayacaktır'* dedi."[884]

---

[883] *Keşfu'l-estâr*, 3618. Heysemî: "Hadisi Bezzar rivâyet etmiş, hadisin isnadında Abdulvahid b. Zeyd ez-Zâhid var, kendisi cumhura göre zayıf biridir. İbn Hibban, kendisini es-Sıkât adlı eserinde zikretmiş ve hakkında 'kendisinden rivayet eden ve kendisinin kendisinden rivayet ettiği kişi sıka olursa hadisleri itibara elverişlidir' demiştir. Diğer ravileri ise sıkadır." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 254). Hafız el-Munzirî: "Bu hadisi, İbn Ebî Dünya ve Bezzar rivâyet etti. İsnadındaki raviler de Abdulvahid b. Zeyd müstesna sıka kimselerdir. İbn Hibban, Abdulvahid için 'eğer kendisinden önceki ve sonraki sıka kimse olursa hadisi itabara alınır' dedi. Bu isnadda da öyle gelmiştir." (Munzirî, *et-Terğîb*, V, 168).

[884] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 30. Bu hadisi, Hâkim ve Beyhakî rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 37).

b) Hz. Âişe'nin, Hz. Ebû Bekr'in arkasında hiçbir miras bırakmadığına dair hadisi

1616. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr vefat etti, geride ne bir dinar, ne bir dirhem bıraktı. Ölmeden malını alıp hazineye devretmişti."

1617. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Urve'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr halife seçildiğinde tüm dinar ve dirhemlerini Müslümanların hazinesine bıraktı ve şöyle dedi: Daha önce bu paralarla ticaret yapıyordum, bunları kullanıyordum. Fakat size halife olunca artık ticaretle uğraşmaya vaktim kalmadı."[885]

c) Hilafete geçtiği gün Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer arasında geçen kıssa

1618. İbn Sa'd, Atâ b. Sâib'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'e bey'at edildiğinin ertesi günü koluna bir kürk almış pazara doğru gidiyordu. Hz. Ömer, 'Nereye gidiyorsun?'dedi. O da 'Pazara' dedi. Hz. Ömer, 'Sen ne yapıyorsun? Müslümanlara halifeliğe seçildin!' dedi. 'Nerden getirip çocuklarımı yediririm' dedi. Hz. Ömer, 'Git, Ebû Ubeyde sana maaş bağlasın!' dedi. Beraber Ebû Ubeyde'nin yanına gittiler. Ebû Ubeyde, 'Sana Muhacirlerden birinin günlük yiyeceği kadar maaş bağlarım, daha fazla bağlamam. Elbise olarak da onlardan daha fazla vermem; bir yaz, bir de kış elbisesi veririm. Eskisini getirir yenisini alırsın' dedi. Hz. Ebû Bekr'e günlük olarak başı ve iç organları hariç bir koyunun yarısı verilmesi kararlaştırıldı."[886]

d) Humeyd b. Hilal'in Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer arasında geçen kıssa hakkkındaki hadisi

1619. İbn Sa'd, Humeyd b. Hilal'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr halife seçilince Hz. Peygamber'in ashabı, 'Hz. Peygamber'in halifesi için ona yetecek kadar maaş bağlayın!' dedi. Hazineden sorumlu olanlar da 'Evet, iki elbise verilecek, elbisesi eskiyince onları bırakıp yenisini alacaktır. Sefere çıktığında kendisine bineceği bir binek verilecek, halife olmadan ailesine nafaka olarak ne kadar harcıyorsa yine o kadar nafaka verilecek' dediler. Hz. Ebû Bekr de 'Kabul ettim' dedi."[887]

---

[885] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 132.
[886] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 184; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 129.
[887] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 184; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 130.

HZ. ÖMER B. HATTAB'IN ZÜHD VE TAKVASI

a) Bazı sahabenin Hz. Ömer'in maaşını artırmak istemesi, onun ise kabul etmemesi

1620. Taberî, Sâlim b. Abdillah'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer halife seçilip Hz. Ebû Bekr'in rızkı üzerine oturunca onun için kararlaştırılan maaş kadar maaş almaya başladı. Çok sıkıntıya düştü. Muhacirlerden bir cemaat; Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr toplandı. Hz. Zübeyr, 'Hz. Ömer'e zammı söylesek de maaşını yükseltsek' dedi. Hz. Alî, 'Kabul etmesini arzuluyoruz' dedi. Bize geldiler. Hz. Osman, 'Bu Ömer! Ne kadar sert olduğunu biliyoruz. Bu isteğimizi kendisinin kırmayacağı birine söyleyelim. (Mesela) Hz. Hafsa'ya gidip onun söylemesini isteyelim ve bizim ona söylediğimizi söylemesin' dedi. Hz. Hafsa'nın yanına vardılar, bir camaat sahabî'nin bu isteğini Hz. Ömer'e söylemesini söylediler. Fakat kabul etmediği müddetçe hiç kimsenin ismini vermesin diye tembih ettiler. Sonra da Hz. Hafsa'nın yanında gittiler.

Bu olaydan sonra Hz. Ömer'le karşılaştım, kızgınlığı yüzünden okunuyordu. 'Maaşımın zamlanmasını isteyenler kimler?' diye sordu. Hz. Hafsa, 'Fikrini öğrenmeden kim olduklarını söyleyemem' dedi. Hz. Ömer, 'Onların kim olduğunu bilseydim onlara kötü şeyler derdim. Neyse ki sen aramızdasın. Allah aşkına söyle! Hz. Peygamber, senin evindeyken giydiği en güzel elbiseleri neydi?' dedi. Hz. Hafsa, 'İki renkli elbisesi vardı. Heyeti karşılamak veya cumaları hutbe okumak için giyerdi' dedi. Hz. Ömer, 'Yanında yediği en kaliteli yemek neydi?' diye sordu. Hz. Hafsa, 'Ekmeğimiz arpa ekmeğiydi. Sıcak iken onu yağ kavanozunun altına koyardık, böylece ekmek gevrek ve yağlanırdı. Hz. Peygamber onu yerdi, o yemeği sevdiğinden dolayı (genelde misafirlikte) kendisine o yemek hazırlanırdı' dedi. Hz. Ömer, 'Hz. Peygamber senin yanında iken yere serdiğiniz en güzel sergi nasıldı?' diye sordu. Hz. Hafsa, 'Kalın bir kumaş vardı, yazın onu dörde katlar, altımıza sererdik. Kış olunca yarısını serer, diğer yarısını da kendimize örterdik' dedi. Hz. Ömer, 'Ey Hafsa! Sana gelenlere söyle ki, Hz. Peygamber kendisine yeteni belirledi, fazla olanı yerine bıraktı ve olanla yetindi. Ben de gücüm yettiği müddetçe fazla olanı yerlerine bırakıp var olanla da yetineceğim. Benim ve benden önceki iki arkadaşımın durumu bir yolda giden üç kişinin durumuna benzer. Birinci (Hz. Peygamber'i kastediyor) geçti ve iyi azık elde etti ve sınıra ulaştı. Diğeri (Hz.

Ebû Bekr'i kastediyor) ardından yola koyuldu, yolu yürüdü ve ona yetişti. Üçüncü (kendisini kastediyor) olan da yola koyuldu. Eğer onların yolundan ayrılmaz, onların azığına razı olursa onlara yetişir ve onlarla beraber olur. Yok, eğer başka yollardan giderse onlarla buluşamaz' dedi."[888]

b) Hasan el-Basrî'nin Basra Camisinde Hz. Ömer'in zühdüne dair rivayeti

1621. İbn Sakir, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Basra Camiine geldim. Baktım ki, Hz. Peygamber'in bazı ashabı Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in zühdünü, Allah'ın onların eliyle yaptığı fetihleri ve güzel hayat hikâyelerini zikrediyorlar. Cemaata yaklaştım, baktım ki, Ahnef b. Kays et-Temîmî (radıyallahu anh) onların içinde onlarla beraber oturuyor. Onun şöyle dediğini işittim: Hz. Ömer, bir seriye içinde bizi Irak'a gönderdi. Allah (celle celâlühü), ellerimiz vesilesiyle Irak'ı ve İran'ı fethetti. Orda İran'a ve Horasan'a ait kıymetli kumaşlar gördük, onları yanımıza aldık, bazısını da giyindik. Hz. Ömer'in yanına vardığımızda bizden yüz çevirdi, bizle konuşmadı. Hz. Ömer'in böyle yapması ashaba çok ağır gelmişti. Hz. Ömer'in Oğlu Abdullah'ın (radıyallahu anhuma) yanına geldik, Abdullah mescitte oturuyordu. Mü'minlerin emiri Hz. Ömer'in bizi yeren davranışını ona şikâyet ettik. Abdullah (radıyallahu anh), 'Mü'minlerin emiri! Sizin üzerinizde Hz. Peygamber'in ve ondan sonra halifesi olan Ebû Bekr'in giymediği elbiseler olduğunu gördü, ondan kızdı' dedi. Bunun üzerine evimize gittik, üzerimizdeki elbiseleri çıkardık, önceki elbiselerimizi giydik. Hz. Ömer de kalktı, teker teker her birimize selam verip sanki daha önce hiç görmemiş gibi herkesin boynuna öyle sarılıyordu. Elde ettiğimiz ganimeti kendisine takdim ettik, Hz. Ömer de hepsini aramızda eşit şekilde dağıttı. Ganimetler içinde olan hurma ve yağdan mamul sarı, kırmızı çeşit çeşit tatlılar sunduk. Hz. Ömer tadına baktı ve tadının çok güzel, kokusunun da çok hoş olduğunu gördü. Bize doğru yüzünü çevirdi ve 'Vallahi ey muhacir ve Ensar topluluğu! Bu yemekten dolayı oğul, babasını öldürür, kardeş özkerdeşini öldürür!' dedi. Sonra da tatlıların Hz. Peygamber zamanında şehid olan Muhacir ve Ensar çocuklarına dağıtılması için emir verdi.

---

[888] Taberî, *Târîh*, III, 616. Bu hadisi, İbn Asâkir Sâlim b. Abdillah'dan buna yakın şekilde rivâyet etti. (Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 408).

Sonra Hz. Ömer kalktı ve gitti. Arkasından Hz. Peygamber'in ashabı da gitti. Orda olan bazı kimseler 'Ey Muhacir ve Ensar topluluğu! Bu adamın zühdü ve giydiği elbise hakkında ne dersiniz? Allah (celle celâlühü), onun eliyle bize Kisra ve Kayser'in diyarını, doğu ve batı memleketlerini fethettikten sonra nefislerimize güç yetiremiyoruz. Arap ve Acem heyetler geldiğinde halifenin üstünde on iki yaması bulunan bu cübbeyi görüyorlar. Ey Hz. Peygamber'in ashabı! Siz Hz. Peygamberle beraber savaşlara katılmış onun yanında makam ve mevkisi olan ileri gelenlerimizsiniz. Hz. Ömer'e söyleyin de üzerindeki bu cübbesini değiştirsin, görünüşü, heybetli, zarif, gösterişli bir cübbe giysin! Bir tepside kendisine sabah ve akşam yemek götürülsün. Yanındaki Muhacir ve Ensarla beraber yemeğini yesin' dedi. Orda olanların hepsi, 'Bunu ona söyleyebilecek tek kişi Ali b. Ebî Talib'dir. Çünkü Hz. Alî, ona karşı insanların en cesuru ve Hz. Ömer kızından dolayı onun akrabasıdır. Çünkü Kızı Hafsa Hz. Peygamber'in hanımıydı. Hz. Ömer, kızı Hz. Peygamber'in eşi olduğu için onun kadir kıymetini çok bilir' dedi. Hz. Ali ile konuştular, Hz. Ali 'Ben böyle bir şey yapmam. Hz. Peygamber'in hanımlarının yanına gidin, onlar mü'minlerin anneleri oldukları için Ömer'e karşı cesurdurlar' dedi.

Ahnef b. Kays anlatıyor: Hz. Âişe ve Hz. Hafsa'dan rica ettiler. İkisi de aynı yerdeydi. Hz. Âişe, 'Ben, mü'minlerin emirinden yapması için rica ederim' dedi. Hz. Hafsa, 'Yapacağını tahmin etmiyorum, göreceksin' dedi. İkisi de mü'minlerin emirinin huzuruna girdiler. Hz. Ömer, onları kendisine yakın oturttu, onlarla ilgilendi. Hz. Âişe, 'Ey mü'minlerin emiri! Konuşmama müsaade eder misin?' dedi. Hz. Ömer, 'Ey mü'minlerin annesi! Buyurun konuşabilirsin!' dedi. Hz. Âişe, 'Hz. Peygamber, Allah yolunda ilerleyip cennete ve Allah'ın rızasına ulaştı. Hiç dünyayı istemedi, dünya da onu istemedi. Ebû Bekr (radıyallahu anh) de Hz. Peygamber'in sünnetini ihya ettikten sonra, yalancı peygamber'leri öldürdükten sonra onun yolunda onu takip etti. Halka karşı âdil davrandıktan, eşit taksim yaptıktan, insanların Rabbini râzı ettikten sonra hakkı inkâr edenlerin delillerini yıktı. Akabinde de Allah, onu rahmetine ve rızasına doğru ruhunu kabzetti ve onun Refîku'l-alâ'da Hz. Peygamberle buluşturdu. Kendisi hiç dünyaya rağbet etmedi, dünya da kendisine rağbet etmedi. Allah (celle celâlühü), senin elinle de Kisra ve Kayser'in hazinelerini ve diyarını fethetti. Oranın hazineleri sana getirildi, doğu ve batı sana boyun eğdi. Allah'dan daha fazlasını vermesini ve Allah'ın İslam'ı güçlendirmesini temenni ediyoruz. Acem elçiler sana geliyor, Arap heyetleri sana uğruyor,

senin üstünde de oniki yerden yamalanmış bu cübben var. Bu cübbeni, daha zarif, görünüşü heybetli olan bir cübbe ile değiştirsen! Ayrıca sabah ve akşam yemek yerken sana bir tepside yemek getirilse, sen ve yanındaki Ensar ve Muhacirler de ondan yerse daha güzel olur' dedi.

Hz. Ömer bunun üzerine çok ağladı. Sonra şöyle dedi: Allah adına sana soruyorum: Hz. Peygamber, vefat edene kadar onun on gün veya beş gün veya üç gün peşpeşe buğday ekmeği yiyip doyduğunu veya bir günde hem sabah, hem akşam yemek yediğini gördün mü?' dedi. Hz. Âişe de 'Hayır' dedi. Hz. Ömer, Hz. Âişe'ye döndü ve 'Hz. Peygamber'e yerden bir karış yüksekte sofranın kendisine sunulduğunu hiç biliyor musun? Hz. Peygamber, yemeğin yere koyulmasını mı, yoksa sofranın yüksek olmasını mı emrederdi?' dedi. İkisi de 'Allah şahid olsun ki, yere koyulmasını emrederdi' dedi. Hz. Ömer, onlara 'Siz, Hz. Peygamber'in eşleri, mü'minlerin annesisiniz. Sizin, Müslümanlar üzerinde hakkınız var, özellikle de benim üzerimde. Fakat siz, dünyaya rağbetmem için bana geldiniz! Ben biliyorum ki, Hz. Peygamber, yünden yapılmış cübbe giyiyordu, bazen kumaşın sert olmasından dolayı Hz. Peygamber'in bedeni kaşınıyordu. Bunu biliyor musunuz?' dedi. Onlar da 'Allah şahit olsun ki, biliyoruz' dedi. Hz. Ömer, 'Ey Âişe! Hz. Peygamber'in tek katlı abası üzerinde uyuduğunu biliyor musun? Kıllardan yapılmış kaba bir kumaş vardı senin evinde. Gündüz sergi olarak, akşam olunca yatak kullanırdınız. Hz. Peygamber'in huzuruna girdiğimizde hasırın onun yanlarında iz yaptığını görürdük? Ey Hafsa! Sen bana söylememiş miydin: Bir gece Hz. Peygamber'e yatak sermiştim, Hz. Peygamber, yatağın yumuşak olduğunu gördü ve üzerinde uyudu. Ancak Hz. Bilal'in ezan sesiyle uyanabilmişti. Hz. Peygamber, sana 'Ey Hafsa! ne yaptın? Bana öyle bir yatak serdin ki, sabaha kadar uyumama, gece namazını kaçırmama sebep oldun! Benim dünya ile işim yok, dünyanın da benimle işi yok. Yatağın yumuşaklığıyla beni oyaladınız!' buyurdu. Ey Hafsa! Hz. Peygamber'in geçmiş ve gelecek günahlarının affedildiğini bilmiyor musun? Aç halde geceledi, secde ederek uykuya daldı. Allah (celle celâlühü), onun ruhunu kendi rahmeti ve rızasına doğru kabzedene kadar gece ve gündüz devamlı ruku ve secde yapar, ağlayarak Rabbine yalvarırdı. Ömer de güzel yemek yemedi, yumuşak elbise giymedi. Çünkü o iki arkadaşını örnek aldı. Tuz ve zeytinyağı hariç asla iki katığı bir yemekte toplamadı. Ayda bir kere Müslümanların tükettiğinden fazla asla et yemedi' dedi. Hz. Âişe ve Hz. Hafsa huzurundan çıktı ve olanları Hz. Peygamber'in

ashabına anlattılar. Hz. Ömer, Allah'a kavuşana kadar böyle yapmaya devam etti."[889]

c) Hz. Ömer'in yemekte zühdü

1622. Abdurrezzak, Beyhakî ve İbn Asâkir İkrime b. Halid'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Hafsa, İbn Mutî ve Abdullah b. Ömer (radıyallahu anhum) Hz. Ömer b. Hattab ile konuştu. 'Güzel yemekler yesen hakkı haykırmada daha güçlü olurdun!' dediler. Hz. Ömer, 'Samimi olduğunuzu biliyorum. Fakat ben, iki arkadaşımı (Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekr'i) bir yol üzerinde bıraktım. Eğer onların yolunu terk edip başka yollara girersem menzilde (son durak olan ahirette) onlarla buluşamam' dedi."[890]

1623. İbn Sa'd, Ebû Ümâme b. Sehl b. Huneyf'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Uzun zaman geçti, Hz. Ömer Beytü'l-Mal'dan bir şey yemiyordu. Maddi yönden çok daralınca Hz. Peygamber'in ashabına birilerini gönderdi ve onlarla istişare etti. Hz. Ömer, 'Kendimi sadece bu hilafet işine verdim, hiçbir gelirim de yok' dedi. Hz. Osman b. Affan, 'Beytü'l-Mal'dan sen de ye, ailene de yedir' dedi. Sa'îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl (radıyallahu anh) da böyle dedi. Hz. Ömer, Hz. Ali'ye 'Sen ne diyorsun bu konu hakkında?' diye sordu. Hz. Ali, 'Sabah ve akşam yemeklerini ordan ye ve ailene ordan yedirirsin' dedi. Hz. Ömer de öyle yaptı."[891]

1624. Abd b. Humeyd ve İbn Cerîr Katâde'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bize söylendiğine göre Hz. Ömer b. Hattab şöyle diyordu: "İstersem içinizde en güzel yemeği yiyen, en güzel ve yumuşak elbiseleri giyen ben olurum. Fakat ben güzelliklerimi sonraya (ahirete) saklıyorum." Bize söylendiğine göre Hz. Ömer b. Hattab, Şam'a geldiğinde kendisine önceden benzerini hiç görmediği bir yemek hazırlandı. Hz. Ömer, 'Bize düşen bu yemekse, ya arpa ekmeğiyle kendilerini asla doyuramayıp ölen fakir Müslümanların payına ne düşmektedir?' dedi. Ömer b. Velid, 'Onlara cennet var' dedi. Hz. Ömer'in gözlerinden yaşlar dökülmeye başladı ve şöyle dedi: "Eğer bizim payımıza düşen şu deve eti, onlar ise cennete gitmişlerse aramızda büyük fark var."[892]

---

[889] Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, IV, 408.
[890] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 20381, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 411.
[891] İbn Sa'd, III, 307; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 411.
[892] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 406.

d) Hz. Ömer'in oğlu Abdullah ve kız Hafsa ile olan kıssası

1625. İbn Mâce, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, bir gün yanınma geldi, ben de o sırada sofranın üstündeydim. Meclisin başında babama yer ayırdım. Hz. Ömer Bismillah dedi ve elini attı. Bir lokma yedi, ikinci lokma için elini uzatınca 'Ben, yağ kokusu alıyorum, fakat yağ, et yağına benzemiyor' dedi. Abdullah, 'Ey mü'minlerin emiri! Besili hayvanın etini almak için pazara gitmiştim, fakat yağı çok pahalıydı. Ben de zayıf bir hayvanın yağını aldım, üstüne de bir dirhemlik sadeyağ döktüm, eşim kemik kemik getirsin yiyelim diye düşündüm. Hz. Ömer, 'Hz. Peygamber'in yanında ne zaman iki yağ toplanmışsa birini yemiş, diğerini ise tasadduk etmiştir' dedi. Abdullah, 'Ey mü'minlerin emiri şimdilik yemeği ye, fakat budan sonra ne zaman iki şey yanımda toplandıysa öyle yaparım' dedim ve bir daha ikisini beraber yemedim."[893]

1626. İbn Sa'd, Ebû Hâzım'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), kızı Hz. Hafsa'nın yanına girdi. Kızı, kendisine soğuk et suyu ve ekmek getirdi. Et suyuna da zeytinyağı dökülmüştü. Hz. Ömer, 'Bir kabda iki katık var! Allah'a kavuşana kadar bunu tadmayacağım' dedi."[894]

e) Hz. Enes ve Hz. Saib b. Zeyd'in rivâyetlerinde Hz. Ömer'in yemeği

1627. İbn Sa'd, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, mü'minlerin emiri iken kendisine bir sa' hurma getirildi, (genelde hayvanlara verilen) kötü cins hurmaları yediğini gördüm."[895]

1628. Sâib b. Zeyd anlatıyor: "Bazen akşam yemeğini Hz. Ömer b. Hattab'ın yanında yapıyordum. Et ve ekmek yerdi. Sonra ellerini ayaklarına sürer ve 'Bu Ömer ve ailesinin mendilidir' derdi.

1629. Dîneverî, Sabit'den şöyle rivâyet etmektedir: "Cârud, Hz. Ömer'in yanında yemek yedi. Yemeği bitirdikten sonra 'Ey cariye! Mendil ver de elimi sileyim' dedi. Hz. Ömer, 'Elini al, arkanla temizle!' dedi.[896]

---

[893] İbn Mâce, 3361; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 146.
[894] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 319.
[895] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 318.
[896] Böyle bir kelamı Hz. Ömer söyleyemez. Bu hadis sahih değildir. Bu, zayıf hadislerin musibetlerindendir. *(B).*

f) Hz. Ömer'in insanlara "Dünyadaki hayatınızda en güzel şeylerinizi harcadınız" ayeti ile öğüt vermesi

1630. Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Abdurrahman b. Ebî Leyla'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Irak'tan Hz. Ömer'in huzuruna bir heyet insan geldi. Hz. Ömer baktı ki, istemeyerek yiyorlar. Hz. Ömer, 'Yemeğimiz böyledir ey Iraklılar! istesem kendinize yaptığınız gibi bana da güzel yemekler hazırlanır. Fakat biz, dünya hayatında değil, ahiret hayatında bunları görmek istiyoruz. Allah (celle celâlühü)'ın insanlara söylediği bu sözü işitmediniz mi:

﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا﴾

"İnkâr edenler ateşe arzolunacakları gün (onlara şöyle denir): Dünyadaki hayatınızda bütün güzel şeylerinizi harcadınız!" (Ahkaf: 20).[897]

1631. Ebû Nu'aym ve Hennad Habib b. Ebî Sabit←bir arkadaşından←Hz. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Irak'tan bazı insanlar, Hz. Ömer'in yanına geldi. İçlerinde Abdullah b. Cerîr (radıyallahu anh) de vardı. Onlara ekmek ve zeytinyağından yapılmış bir yemek getirildi. Hz. Ömer, onlara 'Buyrun alın!' dedi. Çok zayıf ve isteksiz aldılar. Hz. Ömer, onlara 'Yaptığınızı görüyorum. Ne istiyorsunuz? Tatlı, ekşi, sıcak, soğuk yiyecekler mi istiyorsunuz, sonra onları midenize atasınız' dedi."[898]

1632. İbn Sa'd ve Abd b. Humeyd Humeyd b. Hilal'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hafs b. Ebî'l-Âs (radıyallahu anh), Hz. Ömer'e yemek hazırlıyor, fakat kendisi yemiyordu. Hz. Ömer, kendisine 'Seni yemekten alıkoyan nedir?' dedi. Hafs (radıyallahu anh), 'Senin yemeğin sert ve katıdır. Bana yumuşak ve lezzetli yemek yapılıyor, gidip onu yiyiyorum' dedi. Hz. Ömer, 'Zannediyor musun ki, ben, bir koyun emredip kıllarının temizlenip pişirilmesinden, un emredip elekten geçirilmesinden, sonra emredip ince ve zarıf ekmek yapılmasından, bir sa' kuru üzüm emredip kabın içine atılmasından, sonra da üstüne su dökülüp ceylan kanı gibi hoşaf yapmaktan acizim?' dedi. Hz. Hafs, 'Bakıyorum da ağzının tadını da biliyorsun' dedi. Hz. Ömer, 'Evet, nefsim elinde olan zata and olsun! Kıyamet günü sevaplarımdan eksilme olacağı endişesi olmasaydı hayatınıza ortak olup güzel yaşardım' dedi."[899]

---

[897] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 49.
[898] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 405.
[899] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 280; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 403.

1633. Ebû Nu'aym, Sâlim b. Abdillah'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) şöyle derdi: "Vallahi dünya lezzetlerini umursamıyoruz. İstesek bir oğlağın getirilip bizim için kesilmesini emreder, iyi cins buğdaydan bize ekmek yapılmasını emreder, kabların içinde kuru üzümden nebizlerin yapılmasını emreder, keklik gözü gibi olana kadar kaynatılır. Bu yemeği yer, bu içeceği içerdik. Fakat biz, güzel yiyeceklerimizin ahirete kalmasını istiyoruz. Allah'ın (celle celâlühü) şöyle dediğini işittik:

﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا﴾

"İnkâr edenler ateşe arzolunacakları gün (onlara şöyle denir): Dünyadaki hayatınızda bütün güzel şeylerinizi harcadınız!" (Ahkaf: 20).[900]

g) Hz. Ömer'in Ebû Musa ve Basra heyeti ile kıssası

1634. İbn Mubarek ve İbn Sa'd, Ebû Musa el-Eş'arî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Musa, Basra'dan gelen bir heyetle beraber Hz. Ömer'in huzuruna vardı. Ne zaman yanına girsek ufalanmış ekmek yediğini görüyorduk. Bazen yanında katık olarak yağ, bazen zeytinyağı, bazen de süt görürdük. Bazen de doğranıp su içinde haşlanmış etler görürdük. Bazen de taze et görürdük, bu çok az olurdu. Bir gün bize 'Vallahi yemeğimi küçümsediğinizi, yemek istemediğinizi görüyorum. Vallahi istersem en güzel yemek yiyen, en güzel ve zarif hayat süren kişi olurum. Vallahi, koyun gerdanlarını, deve hörgüçlerini, silâyı, selâiki, sinâbınızı bilmiyor değilim -Cerîr b. Hazm: Silâ: kızarmış et. Sinâb: hardal. Selâik: İnce ekmek- Fakat Allah'ın böyle olan topluluğu ayıpladığını ve şöyle dediğini işittim:

﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا﴾

"İnkâr edenler ateşe arzolunacakları gün (onlara şöyle denir): Dünyadaki hayatınızda bütün güzel şeylerinizi harcadınız!"(Ahkaf: 20)

Ebû Musa, 'Mü'minlerin emiri ile konuşsaydınız size Beytü'l-Mal'dan ayrı yemek çıkarır ve siz de yerdiniz' dedi. Heyet de bir daha geldiğinde Hz. Ömer ile konuştu. Hz. Ömer, onlara 'Ey idareciler! Kendi nefsime razı gördüğümü, siz kendi nefsinize razı görmüyor musunuz?' dedi. Onlar da 'Ey mü'minlerin emiri! Medine hayatı zor bir hayattır. Yemeğiniz de çökülüp yenir cinsten de-

---

[900] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 49.

ğildir. Biz ise köy ve dağlık arazilerde yaşıyoruz. Başkanımızın yemeğine gelinir, yemekleri de yenir cinstendir' dedi. Hz. Ömer bir müddet başını eğdi, sonra kaldırıp şöyle dedi: Beytü'l-Mal'dan her gün iki koyun ve iki ölçek yiyecek alın. Sabah yemeği olunca bir koyun ve bir ölçek yiyecek sofraya koyun ve arkadaşlarınla yeyin! Sonra helal olan içecekten önce sen iç, sonra da sağından başlayarak uzat onlar da içsinler. Sonra kalk halkın ihtiyaçlarıyla ilgilen. Akşam olunca kalan koyunu ve kalan ölçek yiyeceği sofraya koyun, arkadaşlarınla beraber yiyin! İnsanları evilerinde doyurun, onların çocuklarına yemek verin. İnsanlardan bunu esirgerseniz ne ahlakları güzelleşir, ne de aç olanları doymuş olur. Vallahi, bunla beraber her gün hangi köyden iki koyun ve iki ölçek alınırsa (bu yükün altından kalkamayacaklarından dolayı) hızlı şekilde o köyün harap olacağını sanıyorum."[901]

h) Hz. Ömer'in Utbe b. Farkad ile kıssası

1635. Hennâd, Utbe b. Farkad'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'in yanına yağ ve hurmadan yapılan helva dolu sepetlerle geldim. 'Bu nedir?' diye sordu. Ben de 'Sana getirdiğim yiyecektir. Çünkü sabahın ilk saatlerinden başlayarak insanların ihtiyaçlarıyla ilgileniyorsun. Sana doğru gelirken yemek getimek istedim. Sen de yiyip vitamin alırsın. Bir sepeti açtı ve 'Ey Utbe doğru söyle! Müslümanlardan her ferde bir sepet yiyecek verdin mi?' dedi. Hz. Utbe, 'Ey mü'minlerin emiri! Kays'ın tüm malını infak etsen yine herkese vermeye yetmez' dedi. Hz. Ömer de 'Bu yiyeceklere ihtiyacım yok!' dedi. Sonra kendisine bir tabak serîd (tirit yemeği), sert ekmek, taze olmayan et istedi ve benle beraber iştahlı şekilde yedi. Ben de devenin horgüçündeki beyaz et sandım, elimi uzattım, bir de ne göreyim sinirmiş. Et parçasını ağzıma alıp çiğniyor, fakat yutamıyordum. Benim tarafa bakmıyorsa hemen çıkarıp yemek tabağı ile sofra arasına koyuyordum. Sonra büyük bir kadeh nebiz istedi. Fakat nebiz sirke olmak üzereydi. Hz. Ömer, 'Haydi iç!' dedi. Aldım, zorla içtim. Sonra Hz. Ömer aldı ve içti. Sonra şöyle dedi: Ey Utbe! her gün deve kesiyoruz. Fakat devenin yağı ve etli yerlerini farklı bölgelerden gelen Müslümanlara hazırlıyoruz. Boğaz bölümü ise ise Ömer'in ailesine kalır. Ömer'in ailesi ise açlığımızı gideren bu sert eti yer ve bu sert nebizi içer."[902]

---

[901] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 279; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 402.
[902] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 404.

j) Bal şerbeti kendisine getirilince korkması

1636. İbn Sa'd, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, bir adamın yanına vardı. Çok susadığı için ondan su istedi. Adam ise kendisine bal getirdi. Hz. Ömer, 'Bu da nedir?' dedi. Adam, 'Baldır' dedi. Hz. Ömer, 'hayır, vallahi kıyamet günü hesap vereceklerim içinde bir de bu olsun istemem' dedi."[903]

1637. Rezîn, Zeyd b. Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, su istedi, kendisine bal şerbeti getirildi. Hz. Ömer, 'Bu güzel bir içecektir. Fakat Allah (celle celâlühü)'ın arzularına yenik düşen insanları ayıpladığını işittim, şöyle buyurdu:

﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا﴾

"İnkâr edenler ateşe arzolunacakları gün (onlara şöyle denir): Dünyadaki hayatınızda bütün güzel şeylerinizi harcadınız!"(Ahkaf: 20)

İyiliklerimizin karşılığı hemen dünyada verilmesinden korkuyorum' dedi ve şerbeti içmedi."[904]

k) Hz. Ömer'in giysisi ve bazı davranışları

1638. Taberî, Urve'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Eyle denen yere geldiğinde yanına Muhacir ve Ensar vardı. Yolculuk sırasında arkadan yırtılan pamuktan gömleğini piskoposa verdi ve 'Bu gömleği yıka ve yamala!' dedi. Piskopos, gömleği götürüp yamaladı ve onun gibi olan başka bir gömleği de yanına koydu. Gömlekleri alıp Hz. Ömer'e getirdi. Hz. Ömer 'Bu nedir?' dedi. Piskopos, 'Bu senin gömleğindir, onu yıkadım ve yamaladım. Diğeri ise benim sana hediye ettiğim gömlektir' dedi. Hz. Ömer gömleğe baktı, elini dokundu. Sonra kendi gömleğini giyip diğer gömleği geri verdi. 'Bu, teri daha güzel çekiyor, onun için giydim' dedi."[905]

1639. Dîneverî ve İbn Asâkir Katâde'den şöyle rivâyet etmektedir: "Halife olan Hz. Ömer, bazı bölümleri deri ile yamalanan yünden yapılan cübbeyi giyiyordu. Omuzunda kırbaçı olduğu halde sokakları dolaşır, halkı kötülükler-

---

903 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 319. Bu hadisi, İbn Asâkir Hasan el-Basrî'den aynı lafızla rivâyet etmiştir. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 404).

904 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 168.

905 Taberî, *Târîh*, IV, 64. Bu hadisi, İbn Mubarek Urve←Hz. Ömer'in bir memurundan bu hadise yakın şekilde rivâyet etti. (Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 402).

den men ederdi. Yolda gördüğü ip ve çekirdekleri toplar, insanların faydalanması için evlerine götürürdü."

1640. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde, Hennad, İbn Cerîr ve Ebû Nu'aym Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, halife iken on iki yamalı cübbesi üzerinde olduğu halde insanlara hütbe verdi."[906]

1641. Malik, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'i omuzları arasında birbirleri üzerinde üç yama yapılmış halde gördüm ve o zaman kendisi mü'minlerin emiriydi."[907]

1642. İbn Sa'd, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, kendi ve ailesini günlük gidasını hazineden alıyordu. Yazları da bir elbise alırdı. Bazen cübbesi eskir ve yamalardı. Zamanı gelmeden asla yerine başka bir bir elbise almazdı. Bir sene hazine geliri çok fazla olmuştu. Fakat Ömer'in önceki seneden daha kötü elbise giydiğini gördüm. Bu konuda Hafsa (radıyallahu anha), kendisi ile konuştu. Hz. Ömer, 'Ben, Müslümanların hazinesindeki maldan alıp giyiniyorum. Bu da bana yeterli' dedi."[908]

1643. İbn Sa'd, Muhammed b. İbrahim'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, günlük kendisi ve ailesine iki dirhem harcıyordu."[909]

HZ. OSMAN B. AFFAN'IN ZÜHD VE TAKVASI

Giydiği elbise, mescitte hasır üstünde uyuması ve yediği yemek

1644. Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Abdulmelik b. Şeddad'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Osman b. Affan'ı Cuma günü minberin üstünde gördüm. Üzerinde Aden kumaşından bir kaba izarı vardı. Değeri dört veya beş dirhemdi. Ayrıca çizgili ve tek kumaş parçasından yapılmış Küfe malından bir aba ile gördüm."[910]

1645. Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet edilir: "Kendisine mescitte öğle uykusuna yatanlar soruldu. Hasan el-Basrî şöyle cevap verdi: Halife iken Hz. Osman b. Affan'ın mescitte kaylule uykusuna yattığını gördüm. Kalktığında

---

[906] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 405.
[907] Mâlik, *Muvatta*, 1924; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 396.
[908] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 307; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 411.
[909] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 411.
[910] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 60.

hasır, yanında iz yapıyordu. 'Bu, mü'minlerin emiridir! Bu mü'minlerin emiridir!' deniyordu."[911]

1646. Şurahbîl b. Müslim'dan şöyle rivâyet edilir: "Hz. Osman (radıyallahu anh), insanlara halifeye ait olan kaliteli yemekler verirdi, kendisi ise evinde sirke ve zeytinyağı yerdi."

[911] Ahmed, bu hadisi bu lafızla rivâyet etti. (Sıfatu's-safve, I, 116)

ALÎ B. EBÎ TALİB'İN ZÜHD VE TAKVASI

a) Hz. Alî'nin yemeği

1647. Ebû Nu'aym, Sakîf kabilesinden olan birinden şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Alî, beni Ukbarâ şehrine Vâlî olarak tayin etti ve 'Irak, namaz kılanı (yani Müslüman nufusu) az olan bir memlekettir' dedi. Ayrıca bana 'Öğle vakti olunca bana gel!' dedi. Hz. Ali'nin yanına vardım, kendisinden başka yanında bulunan bir muhafız yoktu. Yanında bir sürahi ve bir bardak vardı. Bir kese istedi. Kendi kendime 'Galiba bana güvendi, içi mücevher dolu bir kese verecek' dedim, fakat içinde ne var bilmiyordum. Torbanın üstü mühürlüydü. Üzerindeki mührü kırdı. Bir de baktım ki, içinde kızartılmış un (sevîk) var. İçinden biraz çıkardı, bardağın içine koydu, üzerinde su döktü ve sonra kendisi de içti, bana da içirdi. Kendimi tutamadım ve 'Ey mü'minlerin emiri! Sen Irak'ta bunu mu yapıyorsun? Irak'ın yemekleri bu yaptığından çok fazladır!' dedi. Hz. Alî, 'Vallahi cimri olduğumdan torbayı mühürlemiyorum. Fakat bana yetecek kadar satın alıyorum. (Medine'den getirttiğim bu sevîk) Biter de bana başka şeyden yemek yaparlar diye korkuyorum. Torbayı korumam da bundan dolayıdır. Mideme sadece helal rızık girsin istiyorum' dedi."[912]

1648. A'meş'den şöyle rivâyet edilir: "Hz. Alî, sabah ve akşam olmak üzere iki öğün yemek yerdi. Sadece Medine'den kendisine gelen şeylerden yerdi."

b) Fâlûzec helvası kendisine getirildiğinde söylediği söz

1649. Ebû Nu'aym, Abdullah b. Şerîk←dedesi←Alî b. Ebî Talib'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Alî'ye Fâlûzec helvasi getirilip önüne koyulduğunda şöyle dedi: "Sen, güzel kokulu, rengi güzel, tadı güzel bir yiyeceksin. Fakat ben nefsimi alışmadığım şeye alıştırmak istemiyorum' dedi."[913]

c) Hz. Alî'nin izârı

1650. İbn Mubarek, Zeyd b. Vehb'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Alî, bir gün yanımıza geldi. Üzerinde rıdası ve izarı vardı, onu bir bez parça-

---

[912] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 82.

[913] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 81. Bu hadisi, İmam-ı Ahmed'in oğlu Abdullah ez-Zevâid'inde Abdullah b. Şerîk'den bu lafızla rivâyet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 58).

sıyla sıkıca bağlamıştı. Kendisine neden böyle giydiği soruldu. Hz. Ali, 'Bu iki elbiseyi kibirlenmeyeyim, namazımı güzel ve rahat kılayım, ayrıca mü'minlere örnek olsun diye giyiyorum' dedi."[914]

1651. Beyhakî, Bir kişiden şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Alî'nin üstünde kalın bir izar gördüm. 'Bunu beş dirheme satın aldım. Kim bir dirhem kar verirse ona satarım' dedi."[915]

d) Hz. Alî'nin izar satın almak için kılıcını satması

1652. Ya'kûb b. Süfyan, Mücemmi b. Sem'ân et-Teymî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Alî kılıcı ile pazara çıktı ve 'Kim, benim bu kılıcımı satın alır? Eğer dört dirhemim olsa onla kendime bir izar satın alırdım ve bu kılıcı da satmazdım' dedi."[916]

1653. Ebû Kasım Beğavî, Salih b. Ebî Esved←kendisine hadisi rivâyet eden bir kişiden şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Alî'yi gördüm; merkebe binmiş, iki ayağını bir tarafa uzatmış ve yan binmiş, şöyle diyordu: "Ben, dünyayı aşağılayan kişiyim."[917]

e) Halifenin Hazineden mal almasının alma hususundaki hadisi

1654. Ahmed, Abdullah b. Züreyr'den[918] şöyle rivâyet etmektedir: "Kurban bayramında Hz. Ali b. Ebî Talib'in (radıyallahu anh) yanına vardım. Bize hazîre yemeğini ikram etti. Biz, 'Allah seni islah etsin! Keşke bize bu ördeği ikram etseydin. Çünkü Allah (celle celâlühü), çok mal verdi' dedik. Hz. Ali, 'Ey İbn Züreyr! Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: "Halifeye Allah'ın malından sadece iki tabak helaldır. Bir tabağı kendisi ve ailesi yer, diğerini de (misafir olan) insanların önüne koyar, onlar yerdi" dedi.[919]

---

914 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 58.

915 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 58.

916 Yakub b. Süfyan, el-Ma'rife, II, 683; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VIII, 3.

917 İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VIII, 5.

918 Asılda Rezîn şeklinde tahrif edilmiştir.

919 İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VIII, 3.

HZ. EBÛ UBEYDE B. CARRAH'IN ZÜHD VE TAKVASI

a) Urve'nin geçimi ile alakalı hadisi

1655. Ebû Nu'aym, Urve'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, Ebû Ubeyde b. Carrah'ın yanına girdi. Ebû Ubeyde'nin, atının eyerine yaslanmış uyuduğunu, torbasını da yastık yaptığını gördü. Hz. Ömer, kendisine 'Arkadaşlarının edindiği şeyleri sen niye edinmedin?' dedi. Ebû Ubeyde, 'Ey mü'minlerin emiri! Bu dinlenmeme yeterli oluyor' dedi. Ma'mer hadisinde şöyle diyor: Hz. Ömer, Şam'a gelince insanlar ve önde gelenler onu karşıladı. Hz. Ömer, 'Kardeşim nerede?' dedi. 'Kardeşin kim?' dediler. 'Ebû Ubeyde' dedi. 'Şimdi gelir' dediler. Ebû Ubeyde gelince Hz. Ömer onun boynuna sarıldı, sonra evine girdi. Evinde sadece kılıcını, kalkan ve bineğini gördü..."[920]

MUS'AB B. ÜMEYR'İN ZÜHD VE TAKVASI

a) Hz. Alî'nin Musab'ın zühdü ile alakalı hadisi, Hz. Peygamber'in ona sözü

1656. Tirmizî –hadise hasen demiştir- Ebû Ya'lâ ve İbn Râhûyeh Hz. Ali'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir kış sabahı evimden aç bir halde, yemek bulurum ümidi ile çıktım. Aşırı soğuktu, ben de evimizde olan kötü dibağlanmış bir deriyi aldım. Deriyi kesip ortasından boynuma taktım, sonra da göğsümün üstünden bağladım, böylece kendimi soğuktan koruyordum. Vallahi evimde yiyecek bir şeyim yoktu. Hz. Peygamber'in evinde bir şey olmuş olsaydı bana haber gelirdi. Medine'nin kenar mahallelerine gittim, bahçesinde olan bir Yahudiyi duvar deliğinden gördüm. 'Ey Arabî! Her kovaya mükabil bir hurma kazanmaya var mısın?' dedi. Ben de 'Evet, kapıyı aç!' dedim. Bahçenin kapısını açtı ve ben de girdim. Ben kova ile su çekiyordum, yahudi de bana her kova karşılığı bir hurma veriyordu. Avucum hurma dolana kadar su çektim. 'Şimdilik bu kadar yeterli bana' dedim. Hurmaları yedim, biraz da su içtim, akabinde Hz. Peygamber'in yanına geldim. Mescitte bir cemaat ashabı ile otururken ben de gelip oturdum. O sırada Musab b. Ümeyr, yamalı kürkü içinde bizi gördü. Hz. Peygamber,

---

[920] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 101. Bu hadisi, İmam Ahmed Ma'mer'in hadisine yakın şekilde rivâyet etti. (Sıfatu's-Sefve, I, 143). İbn Mubarek hadisi Ma'mer tariki ile buna yakın şekilde rivâyet etti. (*el-İsâbe*, II, 253).

kendisini görünce onun bolluk içinde olduğu günleri hatırladı, sonra şu an içinde olduğu halini baktı. Gözleri doldu ve ağlamaya başladı. Sonra şöyle buyurdu: *"Sabah ayrı elbiseyle, akşam ayrı elbiseyle gezdiğiniz günler, evleriniz Kâ'be'nin perdeleri gibi değerli kumaşlardan yapılan perdelerle örtündüğü zaman gelince ne yapacaksınız?"* Biz de 'O gün daha hayırlı insanlar oluruz, çünkü geçim sıkıntımız olmaz, kendimizi de ibadete veririz' dedik. Hz. Peygamber, *'Bu gün, o günden daha hayırlı kullar olmuş olacaksınız'* buyurdu."[921]

b) Müslüman olduktan sonra Hz. Musab'ın çektiği sıkıntı

1657. Taberânî ve Beyhakî Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Musab b. Ümeyr'e dönüp baktı. Koç derisini kuşak şeklinde beline bağlamıştı. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Allah'ın kalbini nurlandırdığı bu adama bakın! Vaktiyle onu şöyle gördüğümde anne ve babası ona en güzel yemek ve içecekler veriyorlardı. Onu gördüğümde üzerinde iki yüz dirheme satın alınan bir elbise vardı. Allah ve Resulüne olan sevgisi onu gördüğünüz bu hale getirdi.'"*[922]

1658. Hâkim, Zübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Kübâ mescidinde bir cemaatla oturuyordu. Hz. Musab b. Ümeyr, bedenini tam örtmeyen bir elbiseyle kalkıp geldi. İnsanlar başını eğdi. Gelip selam verdi, cemaat da selamını aldı. Hz. Peygamber, Musab'dan hayırlı şekilde ve ona övgüler yağdırarak bahsetti. Sonra şöyle buyurdu: *"Bu adamı (Musab'ı kastediyor), Mekke'de anne ve babası yanındayken onlar tarafından bolca ikram edilen, bolca nimet verilen biri olarak gördüm. Kureyş içinde onun gibi delikanlı yoktu. Sonra bu bolluk içinden sırf Allah rızası ve Resulüne destek için çıktı. İlerde böyle böyle şeyler olacak. Öyle ki, İran ve Bizans fethedilecek. Sabah ayrı, akşam ayrı elbiseler giyeceksiniz. Sabah ayrı, akşam ayrı yemek tepsileri gelecektir.* Ashab, 'Ya Resulallâh! Bu gün mü daha hayırlıyız, o gün mü daha hayırlı insanlar olacağız?' diye sordu. Hz. Peygam-

---

921 Tirmizî, 3476; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 321. Heysemî: "Hadisi, Ebû Ya'lâ rivâyet etmiş, isnadında ismi bilinmeyen biri var, diğer raviler ise sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 314).

922 Munzirî, *et-Terğîb*, III, 395. Bu hadisi, Hasan b. Süfyan, Ebû Abdirrahman ve Hâkim rivâyet etmiş. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 86). Ebû Nu'aym, hadisi *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 108) adlı eserinde Ömer'den buna yakın şekilde rivâyet etti.

ber, *'Bu gün, ö güne göre daha hayırlısınız. Eğer dünya hakkında benim bildiklerimi bilseydiniz onu istemekten vazgeçerdiniz'* buyurdu."[923]

1659. Sahih-i Buhârî'da Habbab'dan şöyle rivâyet edilmiştir: "Hz. Musab, geriye sadece bir elbise bıraktı. Bu elbiseyle başını örttüklerinde ayakları dışarda kalıyordu. Ayaklarını örttüklerinde başı dışarda kalıyordu. Hz. Peygamber de *'Ayaklarının üstüne İzhir*[924] *otundan koyup kapatın'* buyurdu."[925]

OSMAN B. MAZ'ÛN'UN ZÜHD VE TAKVASI

a) Hz. Osman b. Maz'ûn'un elbisesi

1660. Ebû Nu'aym, İbn Şihab'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Osman b. Maz'ûn (radıyallahu anh), bir gün mescide geldi, üzerinde çizgili yünden bir elbise vardı. Fakat elbise eskimiş ve deri parçalarıyla yamalanmıştı. Hz. Peygamber ve ashab onun bu haline acıdı. Hz. Peygamber, *'Sabah ayrı, akşam ayrı elbiselerle gezdiğinizde, önünüze bir yemek tepsisi gelip biri kalktığında, Kâ'be'nin perdeleri gibi perdelerle evlerinizi örtttüğünüzde ne yapacaksınız?'* dedi. Onlar da 'Ya Resulallâh! Öyle olmasını isteriz, o zaman daha rahatlığa, insanca yaşamaya kavuşuruz' dedi. Hz. Peygamber, *'O günler gelecektir ve siz bu gün, o günden daha hayırlı olacaksınız'* buyurdu."[926]

b) Hz. Osman b. Maz'ûn'un vefat kıssası

1661. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Osman b. Maz'ûn'un (radıyallahu anh) vefat ettiği gün yanına gidip ziyaret etti. Hz. Peygamber, kendisine eğildi, sanki vasiyet ediyordu. Sonra başını kaldırdı, Hz. Peygamber'in gözlerinde ağlama belirtisini gördüler. İkinci defa ona doğru başını eğdi, sonra başını kaldırdı, ağladığını gördüler. Üçündü defa başını eğdi, sonra başını kaldırdı, bu kez hıçkırığa boğulmuştu. İnsanlar, Osman b. Maz'ûn'un vefat ettiğini anladı ve ağlamaya başladı. Hz. Peygamber, *'Hayır, ağlamayın! Ölüm esnasında ağlamak şeytandandır. Allah'dan bağışlanmasını isteyin!'* buyurdu. Sonra

---

923 Hâkim, *Müstedrek*, III, 628.
924 Hoş kokulu bir ot çeşididir.
925 İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 321.
926 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 105.

şöyle buyurdu: *"Ey Ebû Sâib! Çıkıp gittin, dünyaya hiç bağlanmadan çekip gidiyorsun."*[927]

1662. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, Abdurabbih b. Sa'îd el-Medenî'den muhtasar olarak rivâyet etti. Hadisinde şöyle denmiştir: *"Ey Osman! Allah sana rahmet etsin. Ne sen dünyadan, ne de dünya senden bir şey aldı!"*

HZ. SELMAN EL-FÂRİSİ'NİN ZÜHD VE TAKVASI

a) Hz. Selman'ın daha fazla yemeğe zorlandığında söylediği söz

1663. Ebû Nu'aym, Atiyye b. Âmir'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Selman'ın yemek yediği sofra üzerinde daha çok yemesi için zorlandığını gördüm. Hz. Selman, 'Bu kadar yeterli, bu kadar yeterli! Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Bu dünyada en çok doyan insanlar, ahirette en aç kalacak insanlardır. Ey Selman! dünya mü'min için bir hapishane, kafir için ise cennettir."*[928]

b) Hz. Selman idareci iken zühd ve takvası

1664. Ebû Nu'aym, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Selman'ın (radıyallahu anh) maaşı beş bin dirhemdi. Takriben otuz bin Müslümana komutan tayin edilmişti. Hz. Selman, insanlara öyle bir aba içide hutbe veriyordu ki, geceleri bu abanın bir kısmını yatak, diğer kısmını ise yorgan gibi üstüne örterdi. Maaşı geldiğinde hemen infak ederdi, elinin emeğini yerdi."[929]

c) Kâ'be'nin inşası hakkında Hz. Huzeyfe ile olan kıssası

1665. Ebû Nu'aym, A'meş'den şöyle rivâyet etmektedir: "Onlardan işittim, şöyle diyorlardı: Hz. Huzeyfe, Hz. Selman'a 'Ey Ebû Abdillah! Sana bir ev inşa edeyim mi?' dedi. Selman (radıyallahu anh), buna çok bozuldu. Hz. Huzeyfe, 'Hele dur, sana nasıl bir ev yapacağımı anlatayım: "Öyle bir ev inşa edeceğim ki, uzandığında başın bir ucunda, ayakların ise diğer ucunda ola-

---

927 Tabrânî, *el-Kebîr*, 10826. Heysemî: Bu hadisi, Taberânî Ömer b. Abdilaziz b. Miklâs←babasından buna yakın şekilde rivâyet etti. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 303.

928 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 198. Bu hadisi, el-Askerî *el-Emsâl* adlı eserinde rivâyet etmiş. (Ali el-Mıttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 45).

929 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 197. Bu hadisi İbn Sa'd da Hasan el-Basrî'den buna yakın şekilde rivâyet etti. *(et-Tabakât*, IV, 62).

cak, ayağa kalktığında ise başın tavana değecek' dedi. Hz. Selman da 'Tam hayâlimdeki bir ev' dedi."[930]

d) Bu hususta Hz. Selman'ın başka bir kıssası

1666. İbn Sa'd, Ma'n←Malik b. Enes'ten şöyle rivâyet etmektedir: "Selman (radıyallahu anh), fey geliri ile geçiniyordu, evi yoktu, nerde kalırsa artık. Biri, kendisine 'İstersen sana sıcaktan korunacağın, sana gölgelik yapacak, içinde soğuktan emin olacağın bir ev yapayım?' dedi. Hz. Selman da ona 'Evet' dedi. Hz. Selman dönüp gittiğinde adama seslendi 'Nasıl bir ev yapacaksın?' dedi. Adam, 'Öyle bir ev yapacağım ki, kalktığında başın tavana değecek, uzandığında ayakların diğer ucuna değecektir' dedi. Hz. Selman (radıyallahu anh) da 'Tamam, oldu' dedi."

EBÛ ZERR EL-ĞİFÂRÎ'NİN ZÜHD VE TAKVASI

a) Ebû Zerr'in Rabeze'deki zühd hayatı

1667. Ahmed, Ebû Esmâ'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Zerr'in (radıyallahu anh) yanına vardım. Kendisi o sırada Rebeze'deydi. Yanında siyah tenli, çirkin, üzerinde hiç boya olmayan, güzel kokular sürmeyen bir kadın vardı. Hz. Ebû Zer, 'Bu siyah kadının bana ne dediğine bakar mısınız? Bana Irak'a gitmemi söylüyor. Irak'a gittiğimde halk beni dünya malıyla boğacakmış. Dostum Hz. Peygamber, bana şöyle bir söz verdi: *"Cehennem köprüsünün altında engebeli ve kaygan bir yol var. O köprünün üstüne geldiğimizde kurtuluşa ermemiz noktasında sırtımızda taşıyabildiğimiz ve ağırlığı hafif olan bir yükle olmamız sırtımızda olan ağır yükten daha iyidir.'*"[931]

1668. Ebû Nu'aym, Abdullah b. Hıraş'dan şöyle rvayet etmektedir: "Ebû Zer'i (radıyallahu anh) Rabeze'de siyah bir şemsiye altında, siyah tenli hanımı ile gördüm. Bir torba parçası üzerinde oturuyordu. Kendisine 'Evlatları hayatta kalmayan birisin' denildi. Hz. Ebû Zer, 'Onları geçici ve fânî olan hayattan alıp ahiret ve bâkî olan hayatta azık olarak bırakan Allah'a hamd olsun!' dedi. 'Ey Ebû Zer! Başka bir hanım edinsen' dediler. Hz. Ebû Zer, 'Beni küçük gösteren bir kadınla evlenmem, beni yüceltecek bir bayanla evlenmemden daha sevimlidir' dedi. 'Bu üzerine oturduğundan daha yumuşak

---

[930] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 202.

[931] Ahmed, *Müsned*, V, 159. Hafız el-Munzirî: Bu hadisi Ahmed rivâyet etmiş, isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*et-Terğîb*, V, 93). Bu hadisi Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Ebû Esma'dan, İbn Sa'd da buna yakın şekilde rivâyet etti. (*et-Tabakât*, IV, 174).

bir sergi edinseydin?' dediler. Ebû Zerr (radıyallahu anh), 'Ey Allah'ım beni bağışla! bana verilen dünya malından istediğini al!' dedi."[932]

b) Hz. Ebû Zerr'in günlük azığı

1669. Ebû Nu'aym, İbrahim et-Teymî←babası←Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Kendisine 'Falan falan aldığı gibi sende bir arazi almak istemez misin?' denildi. Hz. Ebû Zer, 'Kral olmak istemiyorum. Bana her gün bir yudum su (veya süt), her cuma günü de bir ölçek buğday yeterlidir."[933]

1670. Ebû Nu'aym, Ebû Zerr'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber döneminde benim günlük azığım bir sa'dı. Allah ile buluşana kadar asla artırmayacağım."

---

[932] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 160. Bu hadisi Taberânî Abdullah b. Hiraş'dan buna yakın şekilde rivâyet etti. Heysemî: "İsnadında Musa b. Ubeyd var, kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 331).

[933] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 162.

EBÛ DERDÂ'NIN ZÜHD VE TAKVASI

a) Ticareti bırakıp kendisini ibadete verdiğine dair hadisi

1671. Taberânî, Ebû Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Muhammed peygamber olarak gönderilmeden tüccar biriydim. Hz. Peygamber gönderildiğinde ticaret ve ibadeti beraber yapmak istedim, fakat başarılı olamadım. Ben de ticareti bıraktım, kendimi ibadete verdim."[934]

b) Takvalı olmasının nedeni

1672. Ebû Nu'aym, Ebû Derdâ'dan (radıyallahu anh) yukardakine yakın şekilde hadisi rivâyet etmekte ve şu eki yapmaktadır: "Ebû Derdâ'nın nefsi elinde olan zata and olsun! Mescidin kapısında bir dükkanım olsa, namazıma da mani olmazsa, günlük kırk dinar para da kazansam, hepsini de alıp Allah yolunda tasadduk etsem, yine de mutlu olmam. Kendisine 'Ey Ebû Derdâ! Neden istemiyorsun?' denildi. Hz. Ebû Derda, 'Hesabımın çetin olacağından istemiyorum' dedi."[935]

1673. Ebû Nu'aym, ayrı bir tarikle Ebû Derdâ'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Vallahi mescidin kapısında dükkanım olsa, günlük alış verişimde üç yüz dinar kazansam, tüm namazları camide cemaatla kılsam yine beni sevindirmez. Allah, elış verişi helal kılmadı, rıbayı ise haram kıldı, demiyorum. Fakat, ben, ticaret ve alış-verişin Allah'ı zikretmekten kendilerini alıkoymadığı kimselerden olmak istiyorum."

1674. Ebû Nu'aym, Halid b. Hudeyr el-Eslemî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Halid, Ebû Derdâ'nın yanına vardı. Altında deriden veya yünden bir yatak vardı. Üzerinde ise yünden bir elbise ve yünden bir ayakkabı vardı. Ebû Derdâ hastalanmış ve çok terlemişti. Halid, 'İstersen Mü'minlerin emirinin gönderdiği güzel kumaşlardan yatak edinebilirsin, güzel bir ayakkabı giyebilirsin?' dedi. Ebû Derda, 'Bizim yurdumuz ahiret yurdudur. Biz yurudumuza gideceğiz ve onun için çalışıyoruz' dedi."[936]

1675. Hassân b. Atiyye'den şöyle rivâyet edilir: "Ebû Derdâ'nın arkadaşları onu misafir etti, kendisi de arkadaşlarını misafir etti. Bazısı, kerpiç üzerinde, bazısı elbisesi üzerinde geceyi geçirdi. Sabah olunca Ebû Derda,

---

[934] Heysemî: "Hadisin isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 367).
[935] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 209. Hadisi, İbn Asâkir, bu şekilde rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 149).
[936] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 122.

onların yanına geldi, onların sıkıntılı bir gece geçirdiklerini anladı, onlara şöyle dedi: Bizim diyarımız vardır (ahireti kastediyor), sadece onun için çalışır ve ona döneriz' dedi."

1676. Ahmed, Muhammed b. Ka'b'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Bazı insanlar, Ebû Derdâ'ya (radıyallahu anh) çok soğuk olan bir gecede misafir oldu. Misafirlere sert bir yemek gönderdi ve onlara yorgan göndermedi. Bir misafir, 'Bize öyle bir yemek gönderdi ki, hiç yiyemedik, ayrıca hava çok soğuk. Gidip bunu ona kesinlikle söyleyeceğim, bundan vazgeçmem' dedi. Diğer biri, 'Yapma!' dedi. İlk konuşan misafir kabul etmedi ve gidip kapıda bekledi. Baktı ki, Ebû Derdâ oturuyor, hanımının üstünde de adam akıllı bir elbise yok. Adam geri döndü. Sabah olunca Ebû Derdâ'ya 'Gördüm de sen de bizim gibi geceyi geçirdin' dedi. Ebû Derdâ, 'Bizim yurdumuz başkadır. O yurdumuza göç ederiz. Yatak ve yorganlarımızı o yurdumuz için hazırladık. Eğer yanımızda bir şeyler olsaydı elbette ki, size gönderecektik. Önümüzde çetin ve tehlikeli bir geçit var, onu hafif yükle geçmemiz, ağır yükle geçmemizden çok daha hayırlıdır. Ne dediğimi anladın mı?' dedi. Adam da 'Evet' dedi."[937]

c) Hz. Ebû Derdâ ile Hz. Ömer arasında geçen olay

219. Daha önce "Vâlînin güzel bir hayat sürmemesi" bahsinde geçmişti: "...Hz. Ömer, kapıyı ittiği zaman kilitli olmadığını gördüler. Karanlık bir eve girdik. Hz. Ömer, karanlıkta Ebû Derdâ'yı aramaya başladı ve onu gördü. Yastağına vurdu, baktı ki atının eyeridir, yatağına baktı, yatağı düz yerdi. Sırtındaki elbisesine baktı, çok ince bir elbiseydi. Ebû Derdâ (radıyallahu anh), 'Kimsin, mü'minlerin emiri mi?' dedi. Hz. Ömer, 'evet' dedi. Ebû Derdâ, 'And olsun! Bir yıldır yolunu gözlüyordum' dedi. Hz. Ömer, 'Allah sana merhamet etsin! Sana rahat yaşayabileceğin bir bolluk vermedik mi?' dedi. Ebû Derdâ (radıyallahu anh), 'Hz. Peygamber'in bize söylediği hadisi hatırlıyor musun ey Ömer!' dedi. Hz. Ömer, 'Hangi hadisi?' dedi. Hz. Ebû Derdâ, *'Dünya azığınız bir yolcunun azığı kadar olsun'* buyurmuştu, dedi. Hz. Ömer, 'Evet, hatırladım' dedi. Ebû Derdâ, 'Böyle bir emirden sonra ne yapabiliriz ey Ömer!' dedi. İkisi de sabaha kadar ağlamaklı konuştular."

---

[937] Sıfatu's-Sefve, I, 263.

MU'ÂZ B. AFRÂ'NIN ZÜHD VE TAKVASI

Elbise hakkında Hz. Ömer ile olan kıssası

1677. Ömer b. Şebbe, Ebû Eyyûb'un azatlısı Eflah'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Bedir ehli için özel elbiselerin yapılmasını emrederdi. Bir elbiseyi de Mu'âz b. Afrâ'ya (radıyallahu anh) gönderdi. Hz. Mu'âz, bana 'Ey Eflah! Bu elbiseyi sat!' dedi. Ben de götürüp 1500 dirheme sattım. Sonra 'Şimdi de git, bu parayla bir köle satın al!' dedi. Ben de gidip o parayla beş köle satın aldım. Sonra şöyle dedi: Vallahi, beş köle alıp azad etme yerine gidip iki elbise alıp giyen adam aldanmıştır' dedi. Sonra kölelere 'Gidin, siz hürsünüz!' dedi. Kendisine gönderdiği elbiseyi giymediği Hz. Ömer'e ulaştı. Hz. Ömer de yüz dirheme kaba bir elbise satın aldı. Elçi bu elbiseyi alıp Mu'âz'a getirince 'Bu elbiseyi senle Ömer'in gönderdiğine inanmıyorum' dedi. Elçi, 'Vallahi o gönderdi' dedi. Mu'âz, elbiseyi alıp Hz. Ömer'in yanına geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Bu elbiseyi sen mi bana yolladın?' dedi. Hz. Ömer, 'Evet, senin ve Müslüman kardeşlerin için yaptırdığımız elbiseyi sana gönderiyorduk, fakat senin giymediğin haberi bana ulaştı' dedi. Mu'âz (radıyallahu anh), 'Ey mü'minlerin emiri! Her ne kadar o elbiseyi giymesem yanındaki güzel elbiselerden göndermeni istiyorum' dedi ve Hz. Ömer normalde ona gönderdiği elbisesini göndermeye devam etti."[938]

HZ. LECLÂC EL-ĞATAFÂNÎ'NİN ZÜHD VE TAKVASI

İslam'a girdiği günden itibaren hiç tok olmaması

1678. Taberânî, sorunlu olmayan bir isnadla Leclâcî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber Müslüman olduğum günden beri hiç midem yemekle dolmamıştır. Beni ayakta tutacak kadar yiyor ve içiyorum. Beyhakî şöyle bir ek yapmıştır: Yüz yirmi yıl yaşadı; ellisini cahiliyye döneminde, yetmişini İslamiyetle geçirdi."[939]

---

[938] Sıfatu's-sevfe, I, 188.

[939] Munzirî, *et-Terğîb*, III, 423. Bu hadisi, Ebû Abbas Serrac, tarihinde, el-Hatib el-Müttefik adlı eserinde rivâyet etmiştir. (*el-İsâbe*, II, 328). İbn Asâkir de rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 86).

ABDULLAH B. ÖMER'İN ZÜHD VE TAKVASI

a) İbn Ömer'in geçimi

1679. Ebû Nu'aym, Hamza b. Abdillah b. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Ömer'in yanında çok yemek bulunursa kendisiyle beraber yemek yiyecek birini bulmadan yemek yemezdi. İbn Mutî kendisini ziyaret için evine gelmişti. Bedeninin çok zayıf, bitkin olduğunu gördü. Safiyye'ye (radıyallahu anha) 'İbn Ömer'e iyi bakmıyor musun? Ona güzel yemekler yap belki vucudu eski haline gelir' dedi. Hz. Safiyye (radıyallahu anha), 'Biz yemek yapıyoruz, fakat kendisi ailesinden, yanına gelenlerden hiç kimseyi bırakmıyor, hepsini yemeğe davet ediyor (ona da yiyecek bir şey kalmıyor). Bu konuda sen kendisiyle konuş!' dedi. İbn Mutî, 'Ey Ebû Abdirrahman![940] eğer iyice yemek yesen bedenin eski sağlığına kavuşur' dedi. İbn Ömer (r.nhuma), 'Sekiz sene oldu, bir defa dahi doymadım (veya tek bir defa doydum). Şimdi mi doymamı bekliyorsun, merkebin susamaya[941] sabrettiği bir zaman dilimi kadar (yani çok az bir) ömrüm kaldıktan sonra mı doyacağım?' dedi."[942]

1680. Ebû Nu'aym, Ömer b. Hamza b. Abdillah'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Babamın yanında oturuyordum. Bir adam geçti ve 'Seni Cürüf'de Abdullah b. Ömer'e bir şey anlatırken gördüm, ona anlattığını bana da söylermisin?' dedi. Babam şöyle konuştu: Şöyle demiştim: Ey Ebû Abdirrahman! Artık bir şey çiğneyemiyorsun, yaşın da ilerledi. Senle oturanlar da senin hakkına ve onuruna göre davranmıyorlar. Ailene döndüğünde onlara desen de sana güzel yemekler hazırlasalar!' dedim. İbn Ömer, 'Yazıklar olsun! Vallahi, onbir yıldır, oniki yıldır, onüç yıldır, ondört yıldır bir kere dahi doymadım, nasıl olacaktım! Zaten artık ömrümün sonuna geldim, merkebin sussuzluğu sabredeceği kadar bir müddet kaldı' dedi."[943]

b) İbn Ömer'e Cevâriş hediye edildiğinde söylediği söz

1681. Ebû Nu'aym, Abdullah b. Ömer'in azatlısı olan Ubeydullah b. Adiy'den şöyle rivâyet etmektedir: "Azatlısı, Irak'tan gelince İbn Ömer'e geldi,

---

940 Abdullah b. Ömer'in künyesidir.

941 Eşek sussuzluğa en az sabreden hayvan olduğu için araplar bu deyimi "çok az zaman dilimi" manasında bir deyim olarak kullanırlar.

942 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 298.

943 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 299.

selam verdi ve 'Sana bir şey hediye edildi' dedi. İbn Ömer, 'Nedir o?' dedi. 'Cevâriş' dedi. İbn Ömer, 'Cevâriş de nedir?' dedi. Azatlısı, 'Hazmı kolaylaştıran bir ilaçtır' dedi. İbn Ömer, 'Kırk yıldır midemi hiç doldurmadım, onu alıp ne yapacağım!' dedi."[944]

1682. Ebû Nu'aym, İbn Sîrîn'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir adam, İbn Ömer'e 'Sana Cevâriş ilacı yapayım mı?' dedi. İbn Ömer, 'Cevâriş nedir' dedi. 'Fazla yemek yiyip rahatsız olursan ondan biraz alır yersin, hazmı kolaylaştırır' dedi. İbn Ömer, 'Dört aydır, karnımı yemekle hiç doyurmuyorum, buna niye ihtiyacım olsun ki! Fakat, bir kere dok olup bir defa da aç kalan insanlar tanıdım' dedi."[945]

c) Hz. Peygamber'in vefatından sonra İbn Ömer'in zühd ve takvası

1683. Ebû Nu'aym, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ruhu kabzedildiğinden beri ne kerpiç üstüne bir kerpiç koydum, ne de bir ağaç ektim (yani dünya için hiçbir şey yapmadım)."[946]

d) Cabir ve es-Süddî'nin bu husustaki hadisi

1684. Ebû Sa'îd İbn Arabî -sahih bir senedle- Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Ömer müstesna bizden herkes dünyaya meyl etti, dünya da ona meyletti."

1685. Ebû Abbas Serrâc'ın *Târîh*inde -hasen bir isnadla- es-Süddî'den şöyle rivâyet edilmektedir: "Birçok sahabe gördüm, Hz. Peygamber hayattan ayrıldıktan sonra hiç bir sahabenin eski hali üzere olduğuna inanmıyorlardı, İbn Ömer müstesna."[947]

---

944 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 300.

945 Bu hadisi, İbn Sa'd, İbn Sîrîn'den muhtasar olarak rivâyet etmiş, ayrıca Nâfi'den muhtasar olarak rivâyet etmiştir. *(et-Tabakât*, IV, 150).

946 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 303. Bu hadisi İbn Sa'd, bu lafızla rivâyet etmiştir. *(et-Tabakât*, IV, 125).

947 İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 347.

HUZEYFE B. YEMAN'IN ZÜHD VE TAKVASI

1686. Ebû Nu'aym, Sâide b. Sa'd b. Hüzeyfe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hüzeyfe (radıyallahu anh) şöyle derdi: "Gözümün en aydın olduğu, bana en sevimli gelen gün ailemin yanına gelip yiyecek bulamadığım, 'Yiyeyeceğin ne azına, ne çoğuna gücümüz yeter' dedikleri gündür. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Hasta olan bir kimsenin ailesi onu nasıl zararlı yemekten alıkoyuyorsa Allah (celle celâlühü) da öyle mü'min kulunu dünyadan korur. Allah (celle celâlühü), bir babanın, oğlunun iyiliğini istemesinden daha fazla mü'min kulunun iyiliğini ister."*[948]

DÜNYA ZEVKLERİNDEN DALMAYI ÇİRKİN GÖRMEK, DÜNYA'DAN SAKINMAYIMAYA TAVSİYE ETMEK

a) Hz. Peygamber'in günde iki defa yiyen Hz. Âişe'ye kızması

1687. Beyhakî, Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün iki defa yemek yediğimi gördü. *'Ey Âişe! Midende yemekten başka bir meşguliyetin olmasın mı istiyorsun? Günde iki defa yemek israftır. Allah da israf yapanları sevmez'* buyurdu." Başka bir rivâyette: "Hz. Peygamber, *'Ey Âişe! Dünya kadar yemek yedin! Günde bir öğünden fazla yemek israftır. Allah da israf yapanları sevmez'* buyurdu."[949]

b) Hz. Peygamber'in mü'minlerin annesi Hz. Âişe'ye vasiyeti

1688. İbn Arabî, Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında oturmuş ağlıyordum. Hz. Peygamber, *'Neden ağlıyorsun? Eğer (ahirette) benle buluşmak istiyorsan dünya malından yolcunun azığı kadar azıkla yetin, sakın zenginlerin içine karışma!'* dedi."[950]

1689. Bu hadisi Rezîn de rivâyet etmiş, şu eki yapmıştır: "Urve şöyle dedi: Hz. Âişe, bir elbiseyi yamalayıp altını üstüne getirmeden yenisini almazdı. Bir defasında Mu'âviye'nin yanından kendisine seksen bin dirhem geldi. Akşam olmadan yanında bir dirhem dahi bırakmadı. Cariyesi, kendi-

---

[948] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 277. Bu hadisi Taberânî Sâide'den bu lafızla rivâyet etti. Heysemî: "Hadisin isnadında tanımadığım biri var." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 285).

[949] Munzirî, *et-Terğîb*, III, 423.

[950] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 150. Bu hadisi, Tirmizî (1780), Hâkim (IV, 312) ve Beyhakî buna yakın bir lafızla rivâyet etmekte ve şu eki yapmıştır: *"Sakın! elbiseni yamalamadan eskidi diye atma!"*

sine 'Keşke bir dirhem bıraksaydın da bize et satın alsaydın!' dedi. Hz. Âişe, 'Hatırlatsaydın, bırakırdım' dedi."[951]

c) Hz. Peygamber'in Ebû Cuheyfe'ye vasiyeti

1690. Taberânî, Ebû Cuheyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Yağlı etten yapılmış Tirit yemeği yedim, sonra Hz. Peygamber'in yanına gittim. Yanında iken (yemekten dolayı) geğiriyordum. Hz. Peygamber, *'Ey Ebû Cuheyfe! Bizden uzak bir yerde geğir! Bu dünyada en çok tok olan kimseler, kıyamet gününde en uzun açlık çeken kimselerdir'* buyurdu. Ebû Cuheyfe de bunun üzerine hayattan ayrılana kadar tıka basa yemedi. Sabah kahvaltısı yaptığında akşam yemez, akşam yediğinde artık sabah yemezdi."[952]

d) Hz. Peygamber ve şişman bir adam arasında geçen kıssa

1691. Taberânî, Ca'de'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, şişman birini gördü, parmağını karnına koydu ve *'Şayet bu (yemek), burda (karnında) olmasaydı (da bir fakire verilmiş olsaydı) daha hayırlı olurdu'* buyurdu."[953]

1692. Başka bir rivâyette: Bir adam rüyasında Hz. Peygamber'i gördü. Hz. Peygamber adamı çağırması için birini gönderdi, adam da geldi. Hz. Peygamber, ona rüyasını anlattı, adam şişman biriydi. Hz. Peygamber, parmağını karnı üstüne getirdi ve *'Şayet bu (yemek) bu yerde olmasaydı daha hayırlı olurdu'* buyurdu."[954]

---

[951] Munzirî, *et-Terğîb*, V, 126.

[952] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXII, 317, 351. Heysemî: Bu hadisi, Taberânî *el-Evsat* ve *el-Kebîr* adlı eserlerinde rivâyet etmiş. *el-Kebîr*'deki bir isnadında Muhammed b. Halid el-Kûfî var, kendisini tanımıyorum, diğer ravileri sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 31). Bu hadisi, İbn Abdilber *el-İstî'âb* (IV, 37) adlı eserinde buna yakın şekilde rivâyet etti. Bu hadisi, Bezzar iki isnadla muhtasar olarak buna yakın şekilde rivâyet etti. İsnadlarından birinin ravileri sıka kimselerdir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 323). Bu hadisi, Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* (VII, 256) adlı eserinde Ebû Cuheyfe'den bu meâlde rivâyet etti. Fakat "Ebû Cuheyfe de bunun üzerine hayattan ayrılana..." zikretmedi.

[953] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 2185.

[954] Heysemî: "Bu hadisi, tümüyle Taberânî rivâyet etti. Ahmed de hadisi rivâyet etti, fakat Hz. Peygamber'in bir adamı rüyasında gördüğünü söylemiştir. Hepsinin isnadındaki raviler -Ebû İsrail el-Cuşşemî müstesna- sahih hadis ravileridir. O da sıka biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 13).

e) Cabir (radıyallahu anh) ailesine et aldığı için Hz. Ömer'in ona kızması

1693. Malik, Yahya b. Sa'îd'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Cabir b. Abdillah'ı et taşırken gördü. Hz. Ömer, 'Siz komşu ve amcaoğlunun midesini dolduracağınıza kendi midenizi mi dolduruyorsunuz? Bu ayeti nasıl görmezden gelirsiniz:

﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَ﴾

"İnkâr edenler ateşe arzolunacakları gün (onlara şöyle denir): Dünyadaki hayatınızda bütün güzel şeylerinizi harcadınız!"(Ahkaf: 20)[955]

1694. Beyhakî, Cabir b. Abdillah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), bir gün bana rastladı, bir dirheme et satın almıştım. 'Ey Cabir! Bu da nedir?' dedi. Ben de 'Ailemin canı et çekti. Ben de onlara bir dirheme et satın aldım' dedim. Hz. Ömer de 'Demek ailemin canı et çekti!' sözünü tekrar etmeye başladı. İçimden keşke bu dirhemi düşürseydim de Ömer ile karşılaşmayaydım, dedim."[956]

1695. Bu hadisi, Sa'îd b. Mansur, Abd b. Humeyd, İbn Munzir, Hâkim ve Beyhakî İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Cabir'in (radıyallahu anh) elinde bir dirhem gördü. 'Bu dirhem de nedir?' dedi. Cabir (radıyallahu anh), 'Ailemin canı et çekti de bunla gidip et almak istiyorum' dedi. Hz. Ömer de 'Canınızın çektiği her şeyi alır mısınız? Bu ayeti niye görmezden geliyorsunuz, dedi:

﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَ﴾

"İnkâr edenler ateşe arzolunacakları gün (onlara şöyle denir): Dünyadaki hayatınızda bütün güzel şeylerinizi harcadınız!"(Ahkaf: 20)[957]

f) Hz. Ömer'in, oğlu Abdullah'la beraber et gördüğünde ona kızması

1696. Abdurrezzak, Ahmed *ez-Zühd* adlı eserinde, Askerî *el-Mevâiz* adlı eserinde ve İbn Asâkir Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, oğlu Abdullah'ın yanına vardı. Abdullah'ın yanında et vardı. Hz.

---

[955] Malik, *Muvatta*, 163; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 424.

[956] Munzirî, *et-Terğîb*, III, 424. Bu hadisi, İbn Cerîr, Cabir'den daha uzun şekilde rivâyet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 407).

[957] Hâkim,, II, 455; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 406.

Ömer, 'Bu et de neyin nesi?' dedi. Abdullah (radıyallahu anh), 'Canım çekti' dedi. Hz. Ömer, 'Canın ne zaman bir şey çekse hemen yer misin? Canının çektiği her şeyi yemesi kişiye israf olarak yeterlidir' dedi."[958]

g) Hz. Ömer'in Yezid b. Süfyan'a vasiyeti

1697. İbn Mubarek, Sa'îd b. Cübeyr'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'e Yezid b. Süfyan'ın çeşit çeşit yemek yediği haberi geldi. Hz. Ömer, Yerfe'e adındaki azatlısına 'Akşam yemeğinin hazır olduğunu öğrenince bana bildir!' dedi. Akşam yemeği hazır olunca Yerfe, Hz. Ömer'e haber verdi. Hz. Ömer de geldi, selam verdi, içeri girmek için müsaade istedi. Yezid b. Ebî Süfyan da girmesine müsaade etti, Hz. Ömer de içeri dirdi. Akşam yemeği sunulunca Tirit ve et yemeği getirildi. Hz. Ömer, onla beraber yemeği yedi. Sonra izgara yapılmış et getirildi, Yezid ona da elini uzattı, Hz. Ömer bırakmadı ve sonra şöyle dedi: "Allah'dan kork ey Yezid b. Süfyan! Yemekten sonra bir daha yemek mi? Ömer'in nefsi elinde olan Allah'a and olsun! Eğer siz, sizden öncekilerin yoluna muhalefet ederseniz gittiğiniz yolda size de muhalefet edilecektir' dedi."[959]

h) Hz. Ömer'in arkadaşlarının önünde dünyayı kötülemesi

1698. Ebû Nu'aym, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, bir çöplüğün yanından geçiyordu. Çöplüğün yanında durdu, arkadaşları pis kokudan çok tiskindiler. Hz. Ömer, 'Hırsla elde etmek istediğiniz dünyanız işte budur (veya üstüne köpürdüğünüz dünyanız işte budur)' dedi."[960]

ı) Ebû Derdâ yüksek bina yaptığı için Hz. Ömer'in ona mektubu

1699. İbn Asâkir, Seleme b. Külsûm'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Derdâ (radıyallahu anh), Dımaşk'da kendisine yüksek bir bina inşa etti. Bu haber Hz. Ömer'e ulaştı, kendisi Medine'deydi. Hz. Ömer hemen Medine'den ona mektup yazdı:

"Ey Uveymir b. Ümmi Üveymir! İran ve Bizans binaları sana yetmedi mi, yeni binalar yapıyorsun? Halbuki Muhammed'in ashabı olan sizler insanlara örnek olacaksınız!"

---

958 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 401.
959 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 401.
960 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* I, 48.

1700. İbn Asâkir, Hennâd ve Beyhakî Râşid b. Sa'd'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'e Ebû Derdâ'nın Hıms'da yüksek bir bina inşa ettiği haberi geldi. Hemen kendisine mektup yazdı:

"Emmâ ba'd: Ey Uveymir! Bizans'ın dünya zevki için inşa ettiği binalar seni kesmedi mi? Halbuki Allah (celle celâlühü), dünyaya değer vermemeyi emretmiştir!"[961]

1701. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, Râşid b. Sa'd'dan bu lafızla rivâyet etti, fakat şu eki yapmış: "Bizanslıların dünyayı tezyin ve tecdid için yaptığı binalar seni kesmedi mi? Bu mektubum sana ulaştığında hemen Hıms'dan Dımaşk'a taşın!" Süfyan anlatıyor: Böyle yaptığından dolayı Hz. Ömer onu cezalandırdı."[962]

i) Hz. Ömer'in Amr b. Âs'a Hârice b. Huzâfe'nin yaptığı odanın yıkılması için gönderdiği mektubu

1702. İbn Abdilhakem, Yezid b. Ebî Habîb'den şöyle rivâyet etmektedir: "Mısır'da ilk yüksek bir oda inşa eden Hz. Hârice b. Huzâfe'dir. Bu, Hz. Ömer'e ulaşınca hemen (Mısır Valisi olan) Amr b. Âs'a mektup yazdı:

Selam... Emmâ ba'd: Bana ulaştığında göre Hârice b. Huzâfe, yüksek bir oda inşa etmiş. Hârice, komşuların gizli olması gereken şeyleri görmeyi kasdetmiştir. Bu mektubum sana ulaşınca Allah'ın izniyle hemen odasını yık! Selam..."[963]

j) Ümmü Talk ve Hz. Ömer'in vasiyeti

1703. İbn Sa'd ve Buhârî *ed-Edeb* adlı eserinde Abdullah er-Rûmî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ümmü Talk'ın evine girdim. Tavanının çok alçak olduğunu gördüm. 'Ey Ümmü Talk! Bu tavanın ne ladar alçak!' dedim. Ümmü Talk da 'Ey yavrum! Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Valilerine şöyle yazı yazdı: "Binalarınızı yüksek yapmayın, çünkü en şerli günleriniz binalarınızı yükselttiğiniz günlerindir."[964]

---

[961] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 62.
[962] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, VII, 305.
[963] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 63.
[964] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 486; Buhârî, 458; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 63.

k) Hz. Sa'd, bina yapmak için izin istediğinde Hz. Ömer'in ona mektubu

1704. İbn Ebî Dünya ve Dîneverî Süfyan b. Uyeyne'den şöyle rivâyet etmektedir: "Sa'd b. Ebî Vakkas, Hz. Ömer b. Hattab'a mektup yazdı. Hz. Sa'd, o zaman Kûfe Valisiydi. Kalacağı bir ev yapmak için Hz. Ömer'den izin istiyordu. Hz. Ömer, mektubunu imzaladı yolladı:

"Kendini güneşten koruyacak, yağmurdan örtecek bir bina inşa et! Çünkü dünya yetecek kadar alınması gereken bir yerdir."

Hz. Ömer, Mısır Valisi olan Amr b. Âs'a da mektup yazdı: "Bir devlet başkanın sana nasıl davranmasını istiyorsan halka da öyle davran!"[965]

l) Hz. Ömer'in tuğladan ev yapan birine kızması

1705. Ebû Nu'aym, Süfyan'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'e bir adamın tuğladan bina yaptığı haberi gelir. Hz. Ömer, 'Bu ümmet içinde firauvn gibilerinin olduğunu bilmiyordum' dedi. Hz. Ömer'in Allah'ın bu sözünü kastediyordu: **"Ey Hâmân! Haydi, benim için çamur üzerine ateş yak (ve tuğla imal et), bana bir kule yap..."** (Kasas: 38).[966]

m) İbn Ömer, oğlunun düğününde evin duvarlarını süslediğinden dolayı Ebû Eyyûb'un ona kızması

1706. İbn Asâkir, Sâlim b. Abdillah'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Babam sağ iken evlendim. Babam, insanları düğüne davet etti. Çağırdığı kişiler arasında Ebû Eyyûb de vardı. Benim evimi yeşil kumaşlarla örtmüşlerdi. Ebû Eyyûb geldi, başı eğikti. Başını kaldırıp baktı ki, evi perdelerle süslemişler. Ebû Eyyûb, 'Ey Abdullah! Duvarları perdelerle süsler misiniz?' dedi. Babam, utandı ve 'Ey Ebû Eyyub! Kadınlara mağlup olduk!' dedi. Ebû Eyyûb, 'Herkesin kadınlara mağlub olacağına inanırdım da senin mağlub olacağına inanmazdım. Evinize girmeyeceğim, yemeğinizi de yemeyeceğim!' dedi."[967]

n) Hz. Ebû Bekr'in Selman'a vasiyeti

1707. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde, İbn Sa'd ve başkası Selman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'in yanına geldim ve 'Bana yapmam gereken bir şey söyle' dedim. Hz. Ebû Bekr, 'Ey Selman!

---

[965] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 406.

[966] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* VII, 304.

[967] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 73.

Allah'tan kork! İyi bil ki, ilerde birçok fetihler olacaktır, payına ne kadar mal-mülk düşer bilemem, ancak midende yetecek kadar yiyecek, sırtında yetecek kadar giysi olsun yeter. İyi bil ki, beş vakit namaz kılan, Allah'ın himayesinde sabahlar, Allah'ın himayesinde geceler. Allah dostlarında sakın kimseyi öldürmeyin! Sonra Allah'ın zimmetinden çıkarsın ve Allah, seni yüz üstü ateşine atar' dedi."[968]

1708. Dîneverî, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Selman el-Farisi, Hz. Ebû Bekr ölüm döşeğinde iken yanına geldi ve 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Bana tavsiye de bulun!' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Allah, elinizle dünyayı fethedecektir. Herkes sadece kendisine yeten kadar alsın' dedi."[969]

o) Hz. Ebû Bekr vefat edince oğlu Abdurrahman'a sözü

1709. Ebû Nu'aym, Abdurrahman b. Avf'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr ölüm döşeğinde iken yanına vardım ve kendisine selam verdim. Hz. Ebû Bekr, 'Dünyanın size koşacağını, nimetlerini size saçacağını görüyorum. Dünya size doğru yönelince geliyor olacaktır, ipekten perdeler edineceksiniz, dîbâcdan yastıklar edineceksiniz, Azerî yün yatakları üstünde artık yatamayacaksınız, onların üzerinde yattığınızda sanki Si'dân otunun dikenlerinin size battığını hissedeceksiniz. Vallahi, sizden birinin öne çıkarılıp suçsuz yere boynunun vurulması, bu dünya malına dalmasından daha hayırlıdır' dedi."[970]

ö) Amr b. Âs'ın Hz. Peygamber'in zühdü ile alakalı hadisi ve Hz. Ömer'in insanlara kızması

1710. Ahmed, Uley b. Rabâh'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Amr b. Âs'ın (radıyallahu anh) şöyle dediğini işittim: Siz, gece gündüz Hz. Peygamber'in kaçındığı şeylere rağbet ediyorsunuz. Dünyaya rağbet ederek sabahlıyorsunuz, halbuki Hz. Peygamber, ondan kaçınıyordu. Hz. Peygamber'in geçirdiği her gece borcu alacağından çok daha fazla olurdu. Hz. Peygam-

---

968 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 233;İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 137.

969 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 146.

970 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 34. Bu hadisi, Taberânî (*el-Kebîr*, 43) Abdurrahman'dan (radıyallahu anh) buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. Ali el-Muttakî: Bu hadisi, (her ne zahiren kadar mevkûf olsa da) merfu hükmündedir, çünkü gelecekten haber vermiştir. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 362).

ber'in ashabından biri, 'Evet, biz de Hz. Peygamber'in ödünç aldığını gördük' dedi."[971]

1711. Hâkim de hadisi rivâyet etmiş, fakat şöyle demiştir: "Hz. Peygamber'in ömründen üç gün geçmedi ki, illa onun aleyhine olan onun lehine olandan daha fazlaydı." Bu hadisi İbn Hibban ise muhtasar olarak rivâyet etmiştir."[972]

1712. İmam-ı Ahmed'in bir rivâyetinde Amr'ın şöyle dediğini aktarmıştır: "Emmâ ba'd: Kılavuzluğunuz, Hz. Peygamber'in kılavuzluğundan ne kadar uzaktır! Hz. Peygamber, dünyaya en az önem veren insandı. Fakat siz ise dünyaya en çok rağbet eden kişilersiniz."[973]

p) Abdullah b. Ömer'in oğluna izar giydirdiğinde ona sözü

1713. Ebû Nu'aym, Meymun'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Ömer, oğullarından birine izar alıp giydirdi. Oğlu, bir zaman sonra 'İzarım yırtıldı' dedi. Abdullah (radıyallahu anh), 'İzarını kesip yamala, sonra giyin!' dedi. Çocuğun hoşuna gitmedi. Abdullah b. Ömer (radıyallahu anhuma), 'Yazıklar olsun! Allah'tan kork! Allah'ın verdiği rızkın hepsini mide ve sırtlarına harcayanlardan olma!' dedi."[974]

r) Evin inşası hakkında Hz. Ebû Zerr ve Hz. Ebû Derdâ arasında geçen kıssa

1714. Ebû Nu'aym, Sabit'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Zer, Ebû Derdâ'nın yanından geçerken Ebû Derdâ'nın kendisine ev yaptığını gördü. 'Demek milletin sırtına taş yüklüyorsun' dedi. Ebû Derdâ, 'Sadece kendime ev yapıyorum' dedi. Ebû Zer, kendisine 'Evet, öyle bir şey yapıyorsun' dedi. Ebû Derdâ, 'Galiba bunu yaptığımdan dolayı bana gücendin!' dedi. Ebû Zerr (radıyallahu anh), 'Senin yanından geçerken seni ailenin çöplüğü içinde olduğunu görsem bu gördüğüm durumda olmandan daha hayırlıdır' dedi."[975]

---

[971] Ahmed, *Müsned*, IV, 198, 203, 204. Hafız el-Munzirî: Bu hadisi, Ahmed rivâyet etmiş, isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*et-Terğîb*, V, 166).

[972] Hâkim, *Müstedrek*, IV, 315; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 166.

[973] Heysemî: "Ahmed'in isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir" Bu hadisi İbn Asâkir ve İbn Neccar buna yakın şekilde rivâyet etti. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 148).

[974] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* I, 301.

[975] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 163.

s) Hz. Âişe yeni bir elbise giydiğinde Hz. Ebû Bekr'in ona sözü

1715. Ebû Nu'aym, Hz. Âişe'den şöyle rivâyet edet: "Bir keresinde yeni bir elbise giydim, durup elbiseme bakıyordum, çok hoşuma gitmişti. Hz. Ebû Bekr, 'Neye bakıyorsun? Allah, senden yüz çevirdi!' dedi. Ben de 'Neden ki?' dedim. Hz. Ebû Bekr, 'Bilmez misin ki, kişi, dünya ziynetinden dolayı içine bir hayranlık girdiğinde bu zinetten ayrılana kadar Allah (celle celâlühü) ona buğz eder' dedi. Ben de hemen bu elbiseyi çıkarıp hayrıma birine verdim. Hz. Ebû Bekr, 'Umulur ki, bu yaptığın ona keffaret olur' dedi."[976]

ş) Hz. Ebû Bekr'in ölüm döşeğinde olan oğluyla kıssası

1716. Ebû Nu'aym, Habîb b. Damra'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'in bir oğlu ölüm döşeğindeydi. Çocuğu, durmuş yastığa bakıyordu. Oğlu vefat ettiğinde Hz. Ebû Bekr'e 'Oğlunun devamlı yastığa baktığını gördük?' dediler. Yastığı kaldırdılar, altında beş veya altı dinar gördüler. Ebû Bekr, bir elini diğer eline vurdu ve 'İnnâ lillâhi ve İnnâ ileyhi râci'ûn! Bedeninin buna dayanacağını sanmıyorum' dedi."[977]

t) Hz. İbn Mes'ûd kendisine ev inşa edince Hz. Ammar'ı çağırması ve Hz. Ammr'ın ona sözü

1717. Ebû Nu'aym, Abdullah b. Ebî Hüzeyl'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh), kendisine ev inşa edince Ammâr'ı (radıyallahu anh) çağırdı ve 'Gel, yaptığım eve bak!' dedi. Ammar (radıyallahu anh) da gelip evine baktı ve 'Sağlam yapmışsın, emelin uzak, fakat ölümün yakındır' dedi."[978]

u) Ebû Sa'îd el-Hudrî, düğün yemeğine davet edildiğinde söylediği söz

1718. Ebû Nu'aym, Atâ'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Sa'îd el-Hudrî, düğün yemeğine davet edildi, ben de yanındaydım. Ebû Sa'îd (radıyallahu anh), sofrada sarı, yeşil çeşit çeşit yemekler gördü. 'Biliyorsunuz ki, Hz. Peygamber, sabah yemeği yediğinde akşam yemez, akşam yediğinde sabah yemezdi' dedi."[979]

---

976 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 37.
977 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* I, 37.
978 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* I, 142.
979 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, III, 323. Ebû Nu'aym: Atâ'nın bu hadisi ğarîbdir. Kendisinden sadece Vadîn b. Atâ rivâyet etmiştir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

ASHABIN NEFSANÎ ARZULARDAN SIYRILMASI

Sahabenin nefsanî arzulardan nasıl sıyrıldığı, babalarını, evlatlarını, kardeşlerini, eşlerini, akrabalarını, mallarını, ticaretlerini, evlerini nasıl bırakıp da Allah'ın sevgisine, Hz. Peygamber'in sevgisine ve onlara bağlanan Müslümanların sevgisine bağlandıkları, bu Muhammed'i sevgiye nisbet edilen insanlara nasıl sevgi ve ikramda bulunduklarına dairdir.

İSLAM BAĞLARINI GÜÇLENDİRMEK AMACIYLA CAHİLİYYE BAĞLARINI KOPARMAK

a) Ebû Ubeyde b. Carrah'ın Bedir Savaşında babasını öldürmesi

1719. Ebû Nu'aym, İbn Şevzeb'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Ubeyde b. Carrah'ın babası, Bedir Savaşında oğluna saldırıyordu. Ebû Ubeyde ise ondan uzaklaşıyordu. Babası bunu çok yapınca Ebû Ubeyde de kendisine saldırıp öldürdü. Ebû Ubeyde babasını öldürdükten sonra Allah (celle celâlühü) şu ayeti nazil etti:

﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

"Allah'a ve ahiret gününe inanan bir toplumun -babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa- Allah'a ve Resûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, iman yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedî kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar, Allah'ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, kurtuluşa erecekler de sadece Allah'ın tarafında olanlardır." (Mücâdele: 22)[980]

b) Sahabeden iki kişinin babalarıyla kıssası

1720. Beyhakî, Malik b. Ümeyr'den (radıyallahu anh) –kendisi cahiliyye dönemini de yaşadı- şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'e biri geldi ve 'Düşmanla karşılaştım, içlerinde babam da vardı' dedi. Senin hakkında kötü cümleler sarfedince dayanamadım ve babama mızrakla bir darbe indirdim (veya babamı öldürdüm)' dedi. Hz. Peygamber sustu. Sonra başka biri geldi

---

[980] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 101. Bu hadisi, Beyhakî (IX, 27) ve Hakim (III, 265) Abdullah b. Şevzeb'den buna yakın şekilde rivâyet etti. Beyhakî, 'Bu hadis munkatıdır. Bu hadisi Taberânî ceyyid bir isnadla İbn Şevzeb'den buna yakın şekilde rivâyet etti. (*el-İsâbe*, II, 253).

ve 'Savaşata babamla karşılaştım, onu bıraktım, başkası karşıma çıksın istedim' dedi. Hz. Peygamber yine sustu."[981]

c) Abdullah b. Übey'in oğlunun, babasını öldürmek için izin istemesi

1721. Bezzar, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, münafık Abdullah b. Übey'in yanından geçti, Abdullah da kalenin gölgesindeydi. İbn Ebî Şeybe[982] her şeyimizi bulandırdı' dedi. Oğlu Abdullah b. Abdillah, 'Ya Resulelah! Sana ikram eden Allah'a and olsun! dilersen gider kellesini getiririm?' dedi. Hz. Peygamber, *'Hayır, babana iyilik yap, onla güzel şekilde sohbet et!'* dedi."[983]

1722. Taberânî hadisinde: Abdullah b. Abdillah'dan şöyle rivâyet edilir: Hz. Peygamber'den babamı öldürmek için izin istedim, Hz. Peygamber, *'Sakın, babanı öldürme!'* dedi."

1723. İbn İshak, Âsım b. Ömer b. Katâde'den şöyle rivâyet etmektedir: "Meşhur münafık Abdullah b. Übeyy b. Selûl'un oğlu Abdullah (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! Babam Abdullah b. Übey'in sana yaptıklarından dolayı onu öldürmek istiyormuşsun. Eğer gerçekten öldürmek istiyorsan bana emret de ben gidip kellesini getireyim. Hazrec kabilesi biliyor ki, babasına karşı benim kadar iyi davranan yoktur. Korkarım ki, başkasına onu öldürmesi için emir verirsin, o gidip babamı öldürür ve nefsim beni bırakmaz, babamın katili insanlar arasında gezdiğinde ona göz yumamam, sonra (Allah etmesin) onu öldürürüm. Kâfire mükabil bir Müslümanı öldürmüş olurum ve böylelece cehennemi boylamış olurum' dedi. Hz. Peygamber, *'Hayır, babana karşı şefkatli davranırız, içimizde olduğu müddetçe onla iyi geçiniriz'* buyurdu."[984]

1724. Taberânî, Üsâme b. Zeyd'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Benî Mustalik Gazvesinden döndüğünde Abdullah b. Übey'in oğlu kalktı, babasına kılıç çekti ve 'Üzerime vacib olsun ki, Muhammed en izzetli, ben ise en zelilim demedikçe kılıcımı kınına

---

[981] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 27. Beyhakî: Bu hadis ceyyid bir mürseldir.

[982] Ebû Kebşe, Peygamber efendimizin sütannesi olan Halime'nin kocasının künyesiydi. Müşrikler, Resûlullah'la dalga geçmek için Ebû Kebşe'nin oğlu derlerdi.

[983] *Keşfu'l-estâr*, 2708. Heysemî: Hadisin Bezzar rivâyet etmiş, isnadındaki raviler ise sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 318).

[984] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 292-293.

koymam' dedi. Babası, 'Yazıklar olsun sana! Muhammed en izzetli, ben ise en zelil insan mıyım!' dedi. Bu hadise Hz. Peygamber'in kulağına gelince çok sevindi ve kendisine teşekkür etti."[985]

1725. İbn Şahîn, hasen bir isnadla Urve'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hanzala b. Ebî Âmir, Abdullah b. Abdillah b. Übeyy b. Selûl (radıyallahu anhuma), Hz. Peygamber'den babalarını öldürmek için izin istediler, Hz. Peygamber kendilerini alıkoydu."[986]

d) Bedir Savaşında Hz. Ebû Bekr ve oğlu Abdurrahman'ın arasında geçen kıssa

1726. İbn Ebî Şeybe, Eyyûb'den şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Ebû Bekr'in oğlu Abdurrahman (Henüz Müslüman olmamıştı), babasına 'Uhud Savaşında seni gördüm, fakat sana saldırmadım' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Vallahi, seni görmüş olsaydım, senden yüz çevirmez, saldırırdım' dedi."[987]

1727. Hâkim, Vâkidî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman, Bedir Savaşında mubârezeye çağırdı, babası Ebû Bekr onla çarpışmak için ayağa kalktı. Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekr'e 'Sen bize lazımsın, kendini bize bırak' diyerek mani olduğu söylenir."[988]

e) Hz. Ömer ile Sa'îd b. Âs arasında babasını öldürme hususunda geçen kıssa

1728. İbn Hişam, Ebû Ubeyde'den ve başka ilim ehlinden *el-Meğâzî* adlı eserinde şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Sa'îd b. Âs'ın (radıyallahu anh) yanına geçti ve ona 'İçinde bana karşı bir kinin olduğunu görüyorum, babanı benim öldürdüğümü sanıyorsun. Şayet babanı öldürmüş olsaydım asla öldürdüğüm için senden özür dilemezdim. Fakat ben, dayım Âs b. Hişam b. Muğîre'yi öldürdüm. Babana gelince yanından geçtiğimde öküzün boynuzuyla yeri deştiği gibi o da yeri deşiyordu, ben ondan uzaklaştım. Ona, amcasının oğlu Alî saldırdı ve onu öldürdü."[989]

---

[985] Heysemî: Hadisin isnadında Muhammed b. Hasan b. Zebâle var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 318).

[986] İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 361.

[987] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 480; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, V, 274. Hâkim (*Müstedrek*, III, 475) de hadisi Eyyûb'den buna yakın şekilde rivâyet etmiştir.

[988] Hâkim, *Müstedrek*, III, 474. Beyhakî (*es-Sünen*, VIII, 186) de aynen böyle Vâkidî'den rivâyet etmiştir.

[989] *Sîretu İbn Hişâm*, I, 636; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 290.

1729. İbn Abdilber, İbn Hacer *el-İsâbe* adlı eserinde şu eki yapmıştır: Sa'îd b. Âs da kendisine 'Eğer babamı öldürseydin sen hak üzere, babam ise batıl üzere olacaktı' dedi. Amr'ın bu sözü Hz. Ömer'i hayretler içinde bıraktı."[990]

f) Bedir günü babasının cesedinin çukura doğru sürüklendiğini gören Ebû Huzeyfe'nin hali

1730. İbn Cerîr, Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Bedir'de ölenlerin çukura atılmasını emretti. Ashab da çukura attı. Sonra çukurun başında durdu ve *'Ey çukurda olanlar! Rabbinizin size va'd ettiğini hak olarak buldunuz mu? Muhakkak ki, ben, Rabbimin bana va'd ettiğini hak olarak buldum'* dedi. 'Ya Resulallâh! sen ölü insanlarla mı konuşuyorsun?' dediler. Hz. Peygamber, *'And olsun! rablerinin onlara olan va'dini hak olarak bildiler'* dedi. Ebû Huzeyfe, babasının çukura doğru sürüklendiğini görünce Hz. Peygamber, onun yüzündeki hoşnutsuzluğu gördü. 'Ey Ebû Huzeyfe! Gördüğün manzara karşısında sanki hoşnut değilsin' dedi. Ebû Huzeyfe, 'Ya Resulallâh! Babam lider biriydi. Rabbimin onu İslam'a hidayet etmesini umuyordum. Ölüp düştüğü yere yıkılması beni üzdü' dedi. Hz. Peygamber de Ebû Huzeyfe için hayır duada bulundu."[991]

1731. Hâkim, Ebû Zinad'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Huzeyfe (radıyallahu anh), Bedir Savaşına katıldı, babası Utbe'yi mübârezeye çağırdı. Kızkardeşi Hind bt. Utbe'nin bundan dolayı kendisine söylediği şiir beytlerini zikretti."[992]

g) Hz. Musab b. Ümeyr'in Bedir'de esir düşen kardeşi ile kıssası

1732. İbn İshak, Abduddar kabilesinden Nübeyh b. Vehb'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, esirlerle Medine'ye dönünce esirleri sahabe arasında taksim etti ve *'Onlara iyi davranın!'* dedi. Hz. Musab'ın anne-babadan kardeşi olan Ebû Azîz b. Ümeyr b. Haşim esirler içindeydi. Ebû Azîz

---

990 İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, II, 622.

991 İbn Cerîr, *Târîh*, II, 456-457; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, V, 296. Bu hadisi, Hâkim (III, 224) Hz. Âişe'den buna yakın şekilde rivâyet etti ve şöyle dedi: "Bu hadis, Müslim'in şartı üzere gelmiş sahih bir hadistir. Fakat Şeyhan, bu hadisi rivâyet etmemiştir." Hafız Zehebî de ona muvafık görüş bildirmiştir. Bu hadisi, İbn İshak isnadsız şekilde buna yakın şekilde rivâyet etti. (*el-Bidâye*, III, 294).

992 Hâkim, *Müstedrek*, III, 223. Beyhakî, hadisi bu şekilde isnadlı olarak getirmiştir. (*es-Sünen*, VIII, 186)

anlatıyor: "Kardeşim Musab (radıyallahu anh) yanımdan geçti, o sırada Ensar'dan biri beni esir alıyordu. 'Onun elini iyice bağla! Onun annesi zengindir, galiba çocuğu yerine (iyi) fidye verir!' dedi. Ebû Azîz anlatıyor: Bedir'den Medine'ye doğru yola çıktığımızda ben Ensar'dan olan bir cemaat içindeydim. Sabah ve akşam yemekleri gelince Hz. Peygamber'in onlara tavsiyesi üzerine ekmeği bana verir, kendileri ise hurma yerlerdi. Kimin elinde bir parça ekmek olsa hemen bana verirdi. Ben de utanıyor, onlara geri veriyordum. Onlar da ekmeğe elini sürmüyor, bana geri veriyorlardı. Ebû Azîz'in kardeşi Hz. Mus'ab, kardeşini esir tutan Ebû Yeser'e (yukardaki) sözünü söyleyince Ebû Azîz, 'Ey kardeşim! Bana olan tavsiyen bu mu?' dedi. Hz. Musab, kendisine 'Seni esir tutan benim kardeşimdir, sen değil' dedi. Ebû Azîz'in annesi, en yüksek fidyenin kaç para olduğunu sordu, dört bin dirhem olduğu söylendi. Annesi de oğlunu kurtarmak için dört bin dirhem fidye yolladı."[993]

h) Ebû Süfyan ve kızı Ümmü Habîbe arasında geçen kıssa

1733. İbn Sa'd, Zührî'den şöyle rivâyet etmektedir: Ebû Süfyan b. Harb, Medine'ye geldiğinde Hz. Peygamber de Mekke'nin fethi için hazırlık yapıyordu. Ebû Süfyan, Hz. Peygamberle ateşkesi uzatmak için konuştuysa da Hz. Peygamber kendisine hiç dönüp bakmadı. Ebû Süfyan, akabinde kalktı ve kızı Ümmü Habîbe'nin (radıyallahu anha) yanına gitti. Eve geldiğinde Hz. Peygamber'in yatağına oturmak istedi, fakat kızı Ümmü Habîbe yatağı toplayıp kaldırdı. Ebû Süfyan, 'Yavrum! Yatağı mı bana uygun görmüyorsun, beni mi yatağa layık görmüyor musun?' dedi. Kızı, 'Bilakis bu, Hz. Peygamber'in yatağıdır, sen ise müşrik ve necis birisin' dedi. Ebû Süfyan, 'Yavrum! and olsun! Benden ayrıldıktan sonra kötü biri olmuşsun' dedi."[994]

ı) İbn Mes'ûd'un Hattaf ve çocukları için söylediği sözü

1734. Ebû Nu'aym, Ebû Ahves'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Mes'ûd'un evine girdik. Yanında altın gibi (nur topu) üç çocuğu vardı. O çocukları bakıyorduk ki, İbn Mes'ûd farketti ve 'Sanki onlara imreniyorsunuz!' dedi. Biz de 'İmrenilecekse işte böyle çocuklara imrenilir' dedi. İbn Mes'ûd (radıyallahu anh), başını evin basık olan tavanına doğru kaldırdı, orda bir kuş

---

[993] *Sîretu İbn Hişâm,* I, 645-646; Zeylaî, *Nesbu'r-râye,* III, 403.

[994] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VIII, 70. İbn İshak, bu hadisi isnadsın buna yakın şekilde rivâyet etti ve şu eki yaptı: "Hz. Peygamber'in yatağına oturmanı istemedim' dedi." (İbn Kesîr, *el-Bidâye,* IV, 280).

yuva yapmıştı. 'Bu çocukları gömüp kabirlerindeki topraktan elimi silkmem benim için bu kırlangıç kuşun yumurtasının düşüp kırılmasından daha üzücü olmaz' dedi."[995]

1735. Ebû Osman, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Kûfe'de İbn Mes'ûd ile otururduk. Bir gün yine onun sofrasında oturuyorduk. Hanımı falan, falan kişiydi. Soylu ve güzel iki eşi vardı. Onlardan çok güzel çocukları vardı. Başının üstüne bir serçe kondu, sonra da pisliğini yaptı, eliyle pisliği alıp yere attı. Sonra şöyle dedi: "Abdullah'ın ailesi ölürse, ardından da Abdullah ölürse benim için bu serçenin ölmesinden daha üzücü olmaz."[996]

i) Hz. Ömer'in Bedir esirleri hakkında sözü

1736. Bedir esirleri hakkında yapılan istişarede Hz. Ömer'in fikrinin ne olduğu geçmişti: "...Hz. Ömer, 'Vallahi ben Ebû Bekr gibi düşünmüyorum. Bence yakın akrabam olan falanı bana ver, ben de onun boynunu vurayım. Akîl'i de Hz. Alî'ye ver, o da onun boynunu vursun. Hz. Hamza'ya da falan kardeşini ver, o da onun boynunu vursun. Öyle ki, artık Allah (celle celâlühü), kalbimizde müşriklere karşı içimizde hiçbir şefkat ve merhametin olmadığını bilsin."[997]

---

995 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 133.

996 Bu ve bundan önceki hadiste az aklı olan insanın dahi farkedeceği gibi islam fıtratının kabul edemeyeceği derecede mübalağa var, sahih olup olmadığını Allah daha iyi bilir.

997 Daha önce ensarında cahiliyye bağlarını nasıl kopardığı geçmişti.

ASHABIN, HZ. PEYGAMBER'E KARŞI OLAN SEVGİSİ

a) Hz. Sa'd b. Mu'âz'ın Hz. Peygamber'e sevgisi

1737. İbn İshak, Abdullah b. Ebî Bekr'den şöyle rivâyet etmektedir: "Sa'd b. Mu'âz (radıyallahu anh), 'Ya Resulallâh! Gölgelenmen için sana bir çardak yapalım mı? Bineklerini de yanında hazır ederiz. Sonra biz de düşmanla çarpışırız. Eğer Allah, bizi düşmana karşı aziz ve muzaffer kılarsa bu bizim de istediğimiz şeydir. Yok, eğer aksi olursa sen hemen bineklerine biner, arkamızda kalıp buraya gelmeyen kavmimizin yanına gidersin. Geride kalan topluluktan daha çok sana sevgi beslemiyoruz, onlar seni bizden daha çok seviyor. Eğer senin düşmanla karşı karşıya geleceğini bilselerdi, senden geride kalmazlardı. Onların yanına gidersin, Allah, onlar vasıtasıyla seni korur ve onlar sana iyi davranır ve senle beraber cihad ederler' dedi. Hz. Peygamber, kendisine övgü yağdırdı ve ona hayır duada bulundu. Akabinde Hz. Peygamber için gölgelenmesi için bir çardak yapıldı."[998]

b) Ashabın Hz. Peygamber'i sevmesi ve bu hususta ayetin nazil olması

1738. Taberânî, Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir sahabî, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'Ya Resulallâh! Sen, bana canımdan ve evladımdan daha sevimlisin. Evde seni hatırlıyorum, dayanamıyorum, gelip sana bakıyorum. Kendimin ve senin vefatını düşündüğüm de biliyorum ki, sen cennete girince peygamberlerin yanına yükseltirilirsin, fakat ben cennete girersem korkarım ki, seni hiç görmem' dedi. Hz. Peygamber, sahabîye hiçbir şey demedi, Hz. Cibrîl şu ayeti nazil etti:

﴿وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ
وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا﴾

"Kim Allah'a ve Resûl'e itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, sıddîkler, şehidler ve salih kişilerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaştır!" (Nisâ: 69).[999]

---

[998] *Sîretu İbn Hişâm*, I, 620-621; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 268.

[999] er-Ravdu'd-dânî, 52. Heysemî: "Bu hadisi, Taberânî, *es-Sağîr*, *el-Evsat* adlı eserlerinde rivâyet etmiş, isnadındaki raviler Abdullah b. İmran el-Âbidî müstesna hepsi sahih hadis ravisidir. Abdullah da sıka biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 7). Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* (IV, 240) adlı eserinde Hz. Âişe'den bu siyak ve isnadla buna yakın şekilde

1739. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir sahabî, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! seni çok seviyorum. Öyle ki, seni hatırladığımda evden çıkıp gelip seni görmesem canım çıkacak gibi oluyor. Düşünüyorum da cennete girersem senden alt derecede olacağım, bu da benim zoruma gidiyor, senle aynı derecede olmak istiyorum' dedi. Hz. Peygamber, kendisine bir cevap vermedi, Allah (celle celâlühü), şu ayeti nazil etti:

﴿وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾

"Kim Allah'a ve Resûl'e itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, sıddîkler, şehidler ve salih kişilerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaştır!" (Nisâ: 69). Ayet nazil olduktan sonra Hz. Peygamber, o sahabîyi çağırdı ve bu ayeti okudu."[1000]

c) Bir sahabînin kıyamet günü için Allah ve Resulüne karşı sevgisini hazırlaması

1740. Şeyhân (Buhârî ve Müslim), Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir sahabî, Hz. Peygamber'e 'Kıyamet ne zaman kopacak? Ona nasıl hazırlık yapayım?' diye sordu. Şöyle devam etti: Hiçbir şeyim yok, sadece Allah ve Resulünü çok seviyorum. Hz. Peygamber, '*O zaman sevdiğinle berabersin*' buyurdu. Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: Ben, Hz. Peygamber'i, Hz. Ebû Bekr'i, Hz. Ömer'i çok seviyorum, onlara olan sevgimden dolayı onlarla beraber olacağımı umuyorum."[1001]

1741. Buhârî'nin bir rivâyetinde şöyle denmektedir: Arabîlerden biri, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! kıyamet ne zaman kopacak?' diye sordu. Hz. Peygamber, *'Azap olasıca! Ona ne hazırlık yaptın ki?'* dedi. Arabî, 'Allah ve Resulünü çok sevmekten başka hiçbir hazırlık yapmadım' dedi. Hz.

rivâyet etti ve şöyle dedi: Bu hadis, Mansur ve İbrahim'den gelen ğarîb bir hadistir, çünkü Fudeyl teferrüd etmiş, ondan da el-Âbidî teferrüd etmiştir.

[1000] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 12959. Heysemî: Bu hadisi Taberânî rivâyet etmiş, isnadında Atâ b. Sâib var, kendisi ihtilata uğramıştır." (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 7).

[1001] Buhârî, V, 14, VIII, 49; Müslim, VIII, 42, 43.

Peygamber de *'Sen, sevdiğinle berabersin'* buyurdu. 'Biz de mi beraber olacağız?' dedi. Hz. Peygamber de *'Evet'* dedi. O gün çok sevinmiştik."[1002]

1742. Tirmizî, Hz. Enes'ten şöyle rivâyet etmektedir: "Ashabın o kadar sevindiğini gördüm ki, hayatımda bu kadar sevindiklerini görmemiştim. Bir sahabî, 'Ya Resulallâh! Bir adam, bir başkasını yaptığı güzel amelden dolayı seviyor, fakat kendisi yapmıyor, yine de onla beraber mi olur?' dedi. Hz. Peygamber, *'Kişi sevdiği ile beraberdir'* buyurdu."[1003]

d) Hz. Peygamber'in 'Ey Ebû Zer! sen sevdiğinle berabersin' sözü

1743. Ebû Dâvud, Ebû Zerr'den(radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ya Resulallâh! Kişi, bir topluluğu seviyor fakat onlar gibi yapmıyorsa?' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Ebû Zer! Sen sevdiğinle berabersin'* buyurdu. Hz. Ebû Zerr de 'Ben Allah ve Resulünü seviyorum' dedi. Hz. Peygamber yine *'Sen sevdiğinle berabersin'* buyurdu. Hz. Ebû Zerr tekrar söyledi, Hz. Peygamber de tekrarladı."[1004]

e) Hz. Alî'nin sıkıntıda olan Hz. Peygamber ile kıssası

1744. İbn Asâkir, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber çok açlık sıkıntısı çekmişti. Bu Hz. Alî'nin kulağına ulaşınca çıkıp bir iş bulmaya çalıştı. İşten alacağı kazancını getirip Hz. Peygamber'e yardımcı olmak istiyordu. Yahudi olan birinin bahçesine geldi, ona 17 kova su çekti, her kova başına bir hurma aldı. Yahudi, istediği hurmayı alma konusunda onu serbest bıraktı. Hz. Alî, acve hurmasından 17 tane aldı. Bu hurmaları alıp Hz. Peygamber'in yanına geldi. Hz. Peygamber, *'Ey Ebû Hasan! bunları nerden buldun?'* dedi. Hz. Ali, 'Ya Resulallâh! Çok aç olduğun kulağıma geldi. Ben de yiyecek bir şey elde etmek için evden çıktım, iş bulmaya koyuldum' dedi. Hz. Peygamber, *'Bunu yapmana seni sevk eden Allah ve Resulünün sevgisidir'* buyurdu. Hz. Ali de 'Evet, ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber de şöyle devam etti: "*Allah ve Resulünü seven kimse, sel*

1002 Buhârî, VIII, 48.

1003 Tirmizî, 2385.

1004 Ebû Dâvud, 5126; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 429, 431, 433.

suyundan daha hızlı şekilde fakirliğe mübtela olacaktır. Allah ve Resulünü seven devamlı müsibetlere karşı zırhını hazır tutsun!" Yani sabırlı olsun.[1005]

f) Hz. Ka'b b. Ucra'nın bu husustaki kıssası

1745. Taberânî, Ka'b b. Ucra'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'e geldim, renginin değiştiğini gördüm. Ben de 'Babam sana feda olsun! Renginin değiştiğini görüyorum, neyin var?' dedi. Hz. Peygamber, *'Üç günden beri ciğer sahibi kişinin karnına girecek hiçbir şey benim karnıma girmemiştir'* buyurdu. Ben de gittim, baktım ki, bir Yahudi develerine su veriyor. Her kova başına bir hurma olmak üzere onlara su verdim. Bir sürü hurma topladım, Hz. Peygamber'e getirdim. *'Ey Ka'b! nerden buldun bunları?'* dedi. Ben de anlattım. Hz. Peygamber, *'Beni seviyor musun ey Ka'b!'* dedi. Ben de 'Babam sana feda olsun, tabiî ki seviyorum' dedim. Hz. Peygamber, *'Beni seven kişiye fakirlik selin yerine doğru akmasından daha hızlı şekilde ulaşır. İlerde birçok müsibete maruz kalacaksın, şimdiden onlara karşı zırhını hazırla!'* buyurdu. Hz. Peygamber bir ara Ka'b'i göremeyince 'Ka'b ne yaptı?' diye sordu. 'Hastadır' dediler. Hz. Peygamber de yola çıkıp onun yanına geldi *ve 'Müjde! ey Ka'b!'* dedi. Annesi de bunun üzerine 'Cennet nimetleri sana afiyet olsun ey Ka'b!' dedi. Hz. Peygamber, *'Allah adına nimetlerini dağıtan kimdir?'* diye sordu. 'O annemdir ya Resulallâh!' dedim. Hz. Peygamber, annesine *'Ka'b'ın cennetlik olduğunu kim sana söyledi? Belki Ka'b, kendisine yarar sağlamayan şeyler demiş ve kendisine Menfaati olmayan şeylerden alıkoyuştur'* buyurdu."[1006]

g) Talha b. Berrâ'nın Hz. Peygamber'e olan sevgisi

1746. Taberânî, Husayn b. Vahvac el-Ensârî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Talha b. Berrâ (radıyallahu anh), Hz. Peygamberle karşılaşınca Hz. Peygamber'e yapıştı, ayaklarından öptü ve 'Ya Resulallâh! İstediğini bana emret, hiçbir konuda sana isyan etmem' dedi. Hz. Peygamber, bu sözüne çok sevindi. Talha o zaman henüz çocuktu. Hz. Peygamber de (denemek için)

[1005] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 321. Ali el-Muttakî: "İsnadında Haneş var (kendisi metruk, çok zayıf biridir).

[1006] Heysemî: "Hadisi, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde rivâyet etmiş, isnadı da ceyyiddir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 314). Hafız Munzirî de hocası Ebû'l-Hasan'dan alıntı yaparak böyle demiştir. (*et-Terğîb*, V, 153). İbn Asâkir de hadisi bu lafızla rivâyet etmiştir. Fakat rivâyetinde şöyle denmiştir: "Belki Ka'b, alakasız şeyler demiş, faydasız şeylerden alıkoymuştur." (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 320).

kendisine *'Git, babanı öldür!'* dedi. Talha da koşarak yapmak için ilerledi. Hz. Peygamber, kendisini çağırdı ve '*Gel, ben akraba bağını kesmek için gönderilmedim*' buyurdu."[1007]

1747. Hz. Talha bu olaydan sonra hastalandı, Hz. Peygamber de kendisini ziyarete geldi. Kış mevsiminin soğuk ve sisli bir günüydü. Hz. Peygamber, dönmek üzere iken ailesine *'Talha gördüğüm kadarıyla ölmek üzeredir. Ölünce bana haber verin, hazır bulunayım, namazını kıldırayım. Vefat ettiği gibi haber verin!'* dedi. Hz. Peygamber, Sâlim b. Avfoğullarının mahallesine varmadı ki, Talha vefat etti ve karanlık çöktü. Hz. Talha ailesine şöyle demişti: Öldüğümde hemen defnedin, beni hemen Rabbime kavuşturun! Hz. Peygamber'i çağırmayın, benden dolayı Yahudilerin kendisine suikast yapmalarından endişe ediyorum.' Sabah vakti olunca Hz. Peygamber'e haber verdiler. Hz. Peygamber de kabri başına gelip durdu, insanlar da onunla beraber saf tuttu. Sonra ellerini kaldırdı ve *'Ey Allah'ım! Talha'nın yüzüne gülümseyerek, onun da sana gülümsediği bir halde onunla karşıla!'* diye dua etti."[1008]

1748. Taberânî, hadisi Talha b. Miskîn←Talha b. Berrâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Talha b. Berrâ, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'Elini uzat da sana bey'at edeyim' dedi. Hz. Peygamber, *'Sana anne ve babanala irtibatını kesmeni söylesem onun üzerine de bey'at eder misin?'* dedi. 'Hayır!' dedim. Bir daha 'Elini uzat, sana bey'at edeyim' dedim. Hz. Peygamber, '*Ne üzere bey'at edeceksin?* dedi. Ben de 'İslam üzere kalacağıma dair' dedim. Hz. Peygamber de *'Sana anne ve babanala irtibatını kesmeni söylesem onun üzerine de bey'at eder misin?'* dedi. Ben de 'Hayır!' dedim. Sonra üçüncü defa tekrar ettim – Talha'nın bir annesi vardı, ona karşı en çok iyi davranan kişiydi- Hz. Peygamber, kendisine *'Ey Talha! Bizim dinimizde akraba bağını kesmek yoktur. Fakat ben istedim ki, dinimizde tereddüt de olmasın'* buyurdu. Hz. Talha Müslüman oldu ve İslam yaşantısı da güzel oldu. Bir müddet sonra hastalandı, Hz. Peygamber kendisini ziyarete geldi ve onu baygın şekilde buldu. Hz. Peygamber, *'Talha'nın bu gece ruhunun kabzedileceğini tahmin ediyorum, kendisine geldiğinde beni çağırın!'* dedi. Gece yarısında Talha ayıldı ve 'Hz. Peygamber, beni ziyarete gelmedi mi?' diye

---

[1007] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 3554.

[1008] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 50. Bu hadisi, Beğavî, İbn Ebî Hayseme, İbn Ebî Âsım, İbn Şâhîn ve İbn Seken rivâyet etmiştir. (*el-İsâbe*, II, 227). Heysemî: "Ebû Dâvud, bu hadisin bir bölümünü rivâyet etmiş ve hadise hüküm olarak bir şey dememiştir. Bu hadis hasendir inşallah." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 365).

sordu. 'Geldi' dediler ve dediklerini anlattılar. Hz. Talha da 'Bu saatte çağırmak için kimseyi göndermeyin, bir hayvan ısırır veya başka bir şey başına gelir. Eğer beni kaybederseniz kendisine benden selam söyleyin ve bana mağfiret taleb etmesini söyleyin' dedi. Hz. Peygamber sabah namazını kıldırınca Talha'yı sordu. Talha'nın öldüğünü ve ricasını bildirdiler. Hz. Peygamber, elini kaldırdı ve *'Ey Allah'ım! Talha'nın yüzüne gülümseyerek onun da sana gülümsediği bir halde onu karşıla!'* diye dua etti."[1009]

h) Hz. Abdullah b. Huzâfe'nin Hz. Peygamber sevgisi

1749. İbn Asâkir Zührî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Huzâfe (radıyallahu anh), mizah ve boş şeyler yapıyor diye Hz. Peygamber'e şikâyet edildi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Bırakın onu, ona karışmayın! çünkü o Allah ve Resulünü seviyor.*"[1010]

ı) Abdullah Zü'l-Bicâdeyn'in naaşı kaldırıldığında Hz. Peygamber'in sözü

1750. İbn Mâce, Beğavî, İbn Mende ve Ebû Nu'aym el-Edra'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir gece Hz. Peygamber'i korumak için gelmiştim. Yüksek sesle Kur'ân okuyan birini gördüm. Hz. Peygamber çıktı, ben de 'Ya Resulallâh! Bu riya yapıyor' dedim. Hz. Peygamber, *'Bu, Abdullah Zü'l-Bicâdeyn'dir'* dedi. Abdullah Zül'Bicâdeyn, Medine'de vefat etti. Cenaze teçhiz işlerini bitirdiklerinde naaşını kaldırdılar. Hz. Peygamber, *'Ona eşlik edin, Allah da ona eşlik etsin! Çünkü o Allah ve Resulünü seviyordu'* dedi. Hz. Peygamber, onun kabir çukuruna geldi, *'Çukurunu geniş yapın, Allah, onun çukurunu geniş kılsın!'* dedi. Ashabdan biri, 'Ya Resulallâh! Ona çok üzüldün' dedi. Hz. Peygamber, *'O, Allah ve Resulünü seviyordu'* buyurdu."[1011]

1009 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 8163. Heysemî: "Hadisi, Taberânî mürsel olarak rivâyet etmiş, isnadında Abdurabbih b. Salih var, kendisini bilmiyorum (?), diğer raviler ise tavsik edilmiş kişilerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 365). Bu hadisi İbn Seken de rivâyet etti. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 227).

1010 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 223.

1011 İbn Mâce, 1559; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 224. İsnadında Musâ b. Ubeyd er-Rabezî var, kendisi zayıf biridir. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 224).

i) İbn Ömer, Zeyd b. Desinne ve Hubeyb b. Adiy'in (radıyallahu anhum) Hz. Peygamber'e muhabbeti

1751. İbn Sa'd, Abdurrahman b. Sa'd'dan şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer'in yanındaydım, ayağı karıncalandı. 'Ey Ebû Abdirrahman! ne oldu ayağına?' dedim. İbn Ömer, 'Ayağımın sinirleri burada toplandı' dedi. Ben de 'İnsanlardan en çok sevdiğini çağır!' dedim. İbn Ömer, 'Ya Resulallâh!' dedi ve ayağı kendini bıraktı ve karıncalanma geçti."[1012]

1752. Ebû Süfyan, Zeyd b. Desinne'yi öldürürken ona sorduğu soruya Zeyd'in verdiği cevap daha önce geçmişti: "Ebû Süfyân, öldürülmek için getirilen Zeyd'e 'Allah aşkına doğru söyle! Şimdi senin yerine Muhammed'in olmasını, bizim de senin değil de onun boynunu vurmamızı, senin de ailen içinde olmanı istemez miydin?' dedi. Zeyd b. Desinne, 'Allah'a and olsun! Muhammed'in şu an olduğu yerde kendisine bir diken batıp acı vermesini, benim ise ailem içinde olmamı istemem' dedi. Ebû Süfyân, 'Muhammed'in ashabının kendisini sevdiği gibi başka hiçbir kimsenin bir başkasını sevdiğini görmedim' dedi."

1753. Hubeyb'in sözü daha önce geçmişti: "Allah aşkına Muhammed'in şu an yerinde olmasını istermiydin?' dediler. Hubeyb 'Büyük olan Allah'a and olsun hayır, istemezdim. Kurtulmam için ayağına bir dikenin batmasını dahi istemem' dedi."[1013]

[1012] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 154.

[1013] Bu hadis, "sahabenin Allah yolunda şehid olmaya rağbet etmesi" bahsinde gemişti.

RESULULLÂH'A OLAN SEVGİNİN DİĞER SEVGİLERE TERCİH EDİLMESİ

a) Hz. Ebû Bekr'in babasının bey'at ettiği sırada ağlaması ve Ebû Tâlib'in Müslüman olmasını razulaması

1754. Ömer b. Şebbe, Ebû Ya'lâ, Ebû Bişr Simûyeh *Fevâid* adlı eserinde Hz. Enes'ten Ebû Kuhâfe'nin Müslüman olma kıssasında şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'in babası Ebû Kuhâfe, Hz. Peygamber'e bey'at etmek için elini uzatınca Hz. Ebû Bekr ağlamaya başladı. Hz. Peygamber, '*Neden ağlıyorsun?* dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Keşke babamın eli yerinde amcan Ebû Talib'in eli olsaydı, onun Müslüman olup Allah'ın senin gözünü aydın etmesi benim için babamın Müslüman olmasından çok daha sevimlidir' dedi."[1014]

1755. Taberânî ve Bezzâr İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, babası Ebû Kuhâfe'yi Hz. Peygamber'in yanına getirdi. Babası Mekke'nin fethedildiği yıl âmâ idi. Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekr'e *'Neden yaşlı adamı evinde bırakmadın, biz yanına giderdik'* dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Allah, ona ecir versin diye getirdim. And olsun! Ebû Talib'in Müslüman olması beni babamın Müslüman olmasından daha çok sevindirirdi. Gözün aydın olsun diye onun Müslüman olmasını isterdim' dedi. Hz. Peygamber de *'doğru söyledin'* dedi."[1015]

b) Bu konu hakkında Hz. Ömer ve Hz. Abbas arasında geçen kıssa

1756. İbn Merdûyeh ve Hâkim İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Bedir Savaşında müşrikler esir alınınca esirler içinde Hz. Abbas da vardı. Onu Ensar'dan biri esir almıştı. Ensar, "seni öldüreceğiz" diye tehdit etmişti. Bu, Hz. Peygamber'in kulağına ulaştı. *'Amcamdan dolayı bu gece uyuyamadım. Ensar amcama seni öldüreceğiz, demiştir'* buyurdu. Hz. Ömer, 'Ensar'a gideyim mi?' dedi. Hz. Peygamber de 'olur' dedi. Hz. Ömer, Ensar'a geldi, onlara 'Abbas'ı gönderin!' dedi. Onlar da 'Yok, vallahi göndermeyeceğiz' dedi. Hz. Ömer, kendilerine 'Eğer Hz. Peygamber onu

---

[1014] Hadisin senedi sahihtir. Bu hadisi Hâkim bu tarikle rivâyet etmiş ve şöyle demiştir: Bu hadis, Şeyhân'ın şartı üzere gelmiş sahih bir hadistir. (*el-İsâbe*, IV, 116).

[1015] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 8323; *Keşfu'l-estâr*, 1823. Heysemî: Hadisin isnadında Musa b. Ubeyde var, kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 174).

bırakmanızdan razıysa?' dedi. 'Bırakılmasına razıysa alabilirsin' dediler. Hz. Ömer, Hz. Abbas'ı aldı. Hz. Abbas, Hz. Ömer'in eline geçince ona 'Ey Abbas! Müslüman ol! Vallahi senin Müslüman olman bana babam Hattab'ın Müslüman olmasından daha sevimlidir. Bunu, sırf Hz. Peygamber'in senin Müslüman olmandan dolayı hissedeceği mutluluğu görmek için istiyorum' dedi."[1016]

1757. İbn Asâkir, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Hz. Abbas'a 'Müslüman ol! Vallahi senin Müslüman olman bana babam Hattab'ın Müslüman olmasından daha sevimlidir. Bunu, sırf Hz. Peygamber'in senin İslam'da öncelik sahibi olmanı istediğini gördüğümden söylüyorum' dedi."[1017]

1758. İbn Sa'd, Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Abbas, (Hz. Ömer'in hilafeti döneminde) birkaç iş konusunda Hz. Ömer'e ısrar etti ve 'Ey mü'minlerin emiri! Hz. Musa'nın amcası Müslüman bir halde yanına gelseydi ne yapardın?' dedi. Hz. Ömer, 'Vallahi ona iyilikte bulunurdum' dedi. Hz. Abbas, 'Ben, Hz. Peygamber'in amcasıyım' dedi. Hz. Ömer, 'Ey Ebû'l-Fadl! ne düşünüyorsun? Vallahi senin baban benim için kendi öz babamdan daha sevimlidir' dedi. Hz. Abbas, 'Allah! Allah!' dedi. Hz. Ömer, 'Çünkü ben biliyorum ki, Hz. Peygamber, onu babamdan daha çok seviyor. Ben, Hz. Peygamber'in sevgisini kendi sevgime tercih ederim' dedi."[1018]

1759. İbn Sa'd, Ebû Cafer Muhammed b. Ali'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Abbas, Hz. Ömer'in yanına geldi ve 'Hz. Peygamber, bana Bahreyn'den gelecek fey gelirinden pay vereceğini söylemiştir' dedi. Hz. Ömer, 'Kim biliyor bunu (yani şahidin var mı?)' dedi. Hz. Abbas da 'Muğîre b. Şu'be biliyor' dedi. Muğîre geldi ve şahitlik etti. Hz. Ömer, payını geçerli kılmadı, sanki Muğîre'nin şahitliğini kabul etmedi. Hz. Abbas, Hz. Ömer'e ağır kelimeler kullandı. Hz. Ömer, (İbn Abbas'a) 'Ey Abdullah! Babanın elinden tut, götür!' dedi. Süfyan (b. Uyeyne), Amr'ın dışında birinden şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Ömer, 'Vallahi, ey Ebû'l-Fadl! Senin Müslüman olman bana babamın Müslüman olmasından her zaman daha çok sevimli gelmiştir. Çünkü senin Müslüman olman Hz. Peygamber'i mutlu ve razı edecekti."[1019]

[1016] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 298.
[1017] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 69.
[1018] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 30.
[1019] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 23.

c) Hz. Ebû Sa'îd el-Hudrî'nin Medine'de ölenlerin durumu hakkındaki hadisi

1760. İbn Sa'd, Ebû Sa'îd el-Hudrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Medine'ye geldiğinde bizden biri ölüm döşeğinde ise hemen Hz. Peygamber'e gelir, haber verirdik, o da gelir, ölüm döşeğinde olan kişiye mağfiret talep ederdi. Hz. Peygamber, adamın ruhu kabzedilene kadar kalırdı, sonra yanındakilerle beraber kalkıp giderdi. Bazen de defnedilene kadar beklerdi. Bazen bundan dolayı Hz. Peygamber uzun zaman kalmak zorunda kalıyordu. Bunun, Hz. Peygamber'i sıkıntıya soktuğu hakkında endişemiz oluşunca bazı Müslümanlar, diğerlerine 'Vallahi, kişinin ruhu kabzedilmeden ona haber vermeyelim. Ruhu kabzedilince ona haber veririz. Bu da Hz. Peygamber'e bir sıkıntı yapmaz ve onu çok da bekletmiş olmayız' dedi. Biz de artık öyle yaptık. Kişi öldükten sonra da onu sıkıntıya sokuyorduk. Hz. Peygamber gelirdi, ölünün üzerine namaz kıldırırdı, onun istiğfar talep ederdi. Bazen bunları yaptıktan sonra giderdi, bazen de defnedilene kadar beklerdi. Bir müddet bu şekilde davranmaya devam ettik. Sonra 'Böyle de yapmayalım, böyle de onu yoruyoruz. En iyisi Hz. Peygamber'i çağırmayalım, biz cenazeyi alıp onun evinin yanına götürelim, onu çağıralım, gelsin evinin yanında üzerine namaz kıldırsın. Böyle onun için daha kolay olur' dediler. Artık böyle yapmaya başladık.

1761. Muhammed b. Ömer: "Bundan dolayı oraya cenaze yeri diye isimlendirildi, çünkü cenazeler oraya taşınıyordu. Sonra uygulama bu güne kadar bu şekilde devam etti; insanlar cenazelerini taşıyıp oraya getiriyor ve orda üzerine namaz kılıyorlardı."[1020]

Hz. Peygamber, kızı Fatıma'yı çok sevdiğinden Hz. Ömer'in de onu çok sevmesi

1762. Hâkim, Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in kızı Hz. Fatıma'nın yanına girdi ve 'Ey Fatıma! Vallahi Hz. Peygamber'in senden daha fazla kimseyi sevdiğini görmedim. Vallahi bana babandan sonra senden daha sevimlisi yoktur' dedi."[1021]

[1020] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 157.

[1021] Hâkim, *Müstedrek*, III, 155; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 69.

HZ. PEYGAMBER'E TAZİM VE SAYGI GÖSTERMEK

a) Sahabenin edepten Hz. Peygamber'e bakamaması

1763. Tirmizî, Hz. Enes'ten şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, ashabı otururken onların huzuruna çıkıyordu. Ashabın içinde Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer de olurdu. Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer müstesna kimse gözünü Hz. Peygamber'e doğru dikemiyordu. Bu ikisi, Hz. Peygamber'e bakıyordu, Hz. Peygamber de onlara bakıyordu. İkisi, Hz. Peygamber'e tebessüm ederdi, Hz. Peygamber de onlara tebessüm ederdi."[1022]

b) Ashabın Hz. Peygamber'in etrafında oturma şekli

1764. Taberânî ve İbn Hibban *es-Sahîh* adlı eserinde Üsâme b. Şerîk'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında oturduğumuzda sanki başımızda kuş varmış gibi hiç konuşmazdık. İnsanlar gelip 'Allah'ın kullarından sana en sevimli olan kimdir?' diye sordu. Hz. Peygamber, *'Ahlakı en güzel olan'* diye cevap verdi."[1023]

1765. Hafız el-Munzirî: Taberânî'nin isnadındaki râvîler sahih hadis kitabında ihticac edilen kimselerdir. Bu hadisi, dört *Sünen* sahibi rivâyet etmiş, Tirmizî hadise sahih demekte ve Üsâme b. Şerîk'den şöyle rivâyet etmektedirler: "Hz. Peygamber'e geldim, ashabı etrafında başlarında kuş varmış gibi sessiz oturuyorlardı."[1024]

c) Hz. Peygamber'in Berrâ b. Âzib üzerindeki haybeti

1766. Ebû Ya'lâ –hadise sahih demiştir- Berrâ b. Âzib'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'e bir şey sormak istiyordum, Hz. Peygamber'in heybetinden dolayı bu sorumu iki sene soramadım."[1025]

d) Ashabın teberrüen Hz. Peygamber'in abdest suyunu ve balgamını bedenlerine sürmesi

1767. Beyhakî, Zührî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ensar'dan yalan atacağına ihtimal vermediğim biri bana şöyle dedi: Hz. Peygamber, abdest aldığında veya balgamını attığında sahabe hemen alır, yüzlerine ve bedenlerine sürerlerdi. Hz. Peygamber, *'Bunu yapmayın!'* dedi. Onlar da

---

[1022] Tirmizî, 3668; Kâdî İyâd, eş-Şifâ, II, 23.
[1023] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 471; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 187.
[1024] *Tercümânu's-Sünne*, I, 367.
[1025] *Tercümânu's-Sünne*, I, 370.

'Bununla bereketlenmek istiyoruz' dedi. Hz. Peygamber, *'Kim, Allah ve Resulünün kendisini sevmesini istiyorsa doğru konuşsun, emaneti geri versin, komşusuna eziyet etmesin!'* buyurdu."[1026]

e) Hz. Urve b. Mes'ûd'un ashabın, Hz. Peygamber'i ta'zim etmesi ile alakalı hadisi

1768. Hudeybiye andlaşması ile alakalı hadiste Buhârî'nin ve başkasının Misver b. Mahrame ve Mervân'dan rivâyet ettikleri hadis geçmişti: Urve, gözleriyle sahabîleri süzüyordu. (sonra sahabîlerin vasıflarını) şöyle anlatır: 'Allâh'a yemin ederim ki, Resûlullah'ın ne zaman ağzından bir şey çıksa sahabîlerden birinin elinde düşer ve teberruken onu alır yüzlerine ve ciltlerine sürerlerdi. Emrettiğinde emrini hemen yerine getirirlerdi. Resûlullâh, Abdest almak isteyince de abdest suyu için savaşırcasına yarışırlardı. Konuşmaya başlayınca huzurunda seslerini alçatırlardı. Saygıdan dolayı Resûlullah'ın yüzüne direk bakmazlardı.' Urve, Kureyş'lilerin yanına dönünce şöyle dedi: 'Ben birçok heyetle beraber meliklere gittim. Heyet içinde Kayser'e, Kisra'ya, Necaşi'ye gittim. Allâh'a yemin olsun ki; hiçbir melikin ashabından Muhammed'in kendi ashabından gördüğü saygı kadar saygı gördüklerini görmedim!"

f) Ashabın, Hz. Peygamber'in abdest suyunu teberrük niyetine kullanması hakkında Hz. Abdurrahman b. Haris'in hadisi

1769. Taberânî, Abdurrahman b. Haris b. Ebî Mirdas es-Sülemî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında bulunuyorduk, Hz. Peygamber, abdest almak için su istedi. Ellerini kaba daldırdı ve abdest aldı, akabinde biz de o suyu avuçladık. Hz. Peygamber, *'Sizi bunu yapmaya iten nedir?'* diye sordu. Biz de 'Allah ve Resulünün sevgisi' dedik. Hz. Peygamber de *'Eğer Allah ve Resulünün sizi sevmesini istiyorsanız size bir şey emanet bırakıldığında emaneti ehline verin, konuştuğunuzda doğru konuşun, size komşu olanlara karşı iyi davranın!'* buyurdu."[1027]

[1026] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 19748; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 228. Bu hadisten Peygamber efendimizin zımnen balgamın alınıp cildine sürmenin helal olduğunu iddia etmek doğru değildir. Çünkü Hz. Peygamber açıkça "yapmayın" demekte ve bunun yerine şöyle davrnamalarını istemektedir: "*Kim, Allah ve resulünün kendisini sevmesini istiyorsa doğru konuşsun, emaneti geri versin, komşusuna eziyet etmesin!"*

[1027] Heysemî: "İsnadında Ubeyd b. Vâfid el-Kaysî var, kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 1271).

g) İbn Zübeyr'in Hz. Peygamber'in kanını içmesi

1770. Ebû Ya'lâ ve Beyhakî *ed-Delâil* adlı eserinde Âmir b. Abdillah b. Zübeyr←babasından şöyle rivâyet etmektedir: Abdullah b. Zübeyr, Hz. Peygamber'in yanına gitti, Hz. Peygamber hacamat oluyordu. Hz. Peygamber, hacamat olduktan sonra *'Ey Abdullah! Al bu kanı, kimsenin seni görmeyeceği bir yere götür, dök!'* dedi. Abdullah, Hz. Peygamber'in yanından çıkınca kanı içmek istedi ve içti. Geri döndüğünde Hz. Peygamber, kendisine *'ey Abdullah! Ne yaptın kanı?'* diye sordu. Abdullah, 'İnsanlara gizli kalacak olarak bildiğim en derin ve gizli yere koydum' dedi. Hz. Peygamber, *'yoksa içtin mi?'* dedi. Abdullah da 'Evet' dedi. Hz. Peygamber, *'Neden içtin? Senin yüzünden insanların vay haline, onların yüzünden de senin vay hâline!'* dedi. Ebû Musa: Ebû Âsım şöyle dedi: İnsanlar, Abdullah'ın gücünü bu kana bağlıyorlardı."[1028]

1771. Bir rivâyette Ebû Seleme şöyle demektedir: İbn Zübeyr'de (radıyallahu anhuma) bulunan kuvvetin Hz. Peygamber'in bu kanından dolayı olduğuna inanırlardı.

1772. Ebû Nu'aym, Hz. Abdullah b. Zübeyr'in azatlısı Keysân'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Selman, Hz. Peygamber'in huzuruna girdi. O sırada Abdullah b. Zübeyr'in yanında bir leğen vardı, içindekini içiyordu. Abdullah, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'İşin bitti mi?' dedi, Hz. Peygamber de *'Evet'* dedi. Hz. Selman, 'Bu da nedir ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber de *'Hacamat yaptırdığım yeri yıkamak için kullandığım suyu dökmesini istedim, onu soruyordum'* dedi. Hz. Selman, 'Seni hak dinle gönderen Allah'a and olsun! Dökmek istediğini suyu içti' dedi. Hz. Peygamber, *'İçtin mi?'* dedi, Abdullah da 'Evet' dedi. Hz. Peygamber, *'Neden içtin?'* diye sordu. Abdullah, 'Hz. Peygamber'in kanının içimde olmasını istedim' dedi. Hz. Peygamber, elini İbn Zübeyr'in başına koydu ve şöyle buyurdu: *"Senin yüzünden insanların vahy haline, onların yüzünden de senin vay hâline! Yemin kısmı müstesna ateş sana dokunmayacaktır."*[1029]

[1028] İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 310. Bu hadisi Hâkim (*Müstedrek*, III, 554) ve Taberânî buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. Heysemî: "Bu hadisi, Taberânî ve Bezzar muhtasar olarak rivâyet etmiş, Bezzar'ın isnadındaki raviler Hüneyd b. kâsım müstesna hepsi sahîh hadis ravilleridir, Hüneyd de sıka biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 270). Bu hadisi İbn Asâkir buna yakın şekilde rivâyet etti ve Ebû Asım'ın sözünü de aktardı. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 57).

[1029] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 330. Bu hadisi, İbn Asâkir Selmân'dan buna yakın şekilde muhtasar olarak rivâyet etmektedir. Hadisin isnadındaki raviler de sıka kimselerdir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 56).

h) Hz. Sefîne'nin Peygamber efendimizin kanını içmesi

1773. Taberânî, Sefîne'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, hacamat oldu ve *'Bu kanı al, hayvanların, kuşların ve insanların göremeyeceği bir yere defnet!'* buyurdu. Hz. Peygamber'in yanından kayboldum ve kanı içtim. Sonra bunu Hz. Peygamber'e söyledim, yaptığım şeye güldü."[1030]

ı) Hz. Peygamber'in Uhud Savaşında Malik b. Sinân ile kıssası ve ona sözü

1774. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Ebû Sâ'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Uhud Savaşında yüzü darbe alınca Ebû Sa'îd'in babası Malik b. Sinân (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in kanını emdi ve yuttu. Kendisine 'Kan mı içiyorsun?' dedildi. 'Evet, Hz. Peygamber'in kanını içiyorum' diye cevap verdi. Hz. Peygamber, *'Benim kanım, onun kanıyla karıştı, artık ateş onu yakmaz'* buyurdu."[1031]

j) Ümmü Hakîme bt. Ümeyme'nin Hz. Peygamber'in bevlini içtiğine dair hadisi

1775. Taberânî, Hükeyme bt. Ümeyme←annesinden şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Peypamber'in ağaçtan bir kabı vardı. (Geceleri) onun içine bevlini eder ve yatağının altına koyardı. Hz. Peygamber, bir gün kalktı, aradı, bulamadı. *'Kabım nerde?'* diye sordu. Habeşistan'dan Ümmü Seleme ile beraber gelen hizmetsiçi (su zannederek) içti. Hz. Peygamber, *'O kendisiyle ateş arasında bir duvar inşa etti'* buyurdu."[1032]

k) Ebû Eyyûb'un Hz. Peygamber'e saygı hususundaki hadisi

1776. Taberânî, Ebû Eyyûb'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Medine'ye geldi, Ebû Eyyûb'un evinde misafir oldu. Hz. Peygamber, alt katta, Ebû Eyyub ise üst kattaydı. Gece olunca Hz. Peygamber uyudu. Ebû Eyyub ise kendisinin üstte, Hz. Peygamber'in ise altta olduğunu, kendisinin Hz. Peygamber ile vahiy arasında olduğunu hatırladı.

[1030] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VII, 81. Heysemî: Taberânî'nin isnadındaki raviler sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 270).

[1031] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIV, 205. Heysemî: İsnadında zayıflığı üzerinde icma edilen biri görmüyorum." (Mecma'u'z-Zevâdi, VIII, 280).

[1032] Heysemî: "İsnadındaki râvîler Abdullah b. Ahmed b. Hanbel müstesna sahîh hadis râvîleridir, Abdullah da sıka biridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 271).

Bunun üzerine Ebû Eyyûb uyursam belki hareket ederim de Hz. Peygamber'in üzerine toz düşer ve o toz, onu sıkıntıya düşürür endişesiyle hiç uyumadı. Sabah olunca Hz. Peygamber'in yanına gitti ve 'Ya Resulallâh! Bu gece ne benim ne hanımım Ümmü Eyyûb'un gözüne uyku girmemiştir' dedi. Hz. Peygamber, *'Neden ey Ebû Eyyûb!'* dedi. Ebû Eyyûb, 'Düşündüm de ben evin üstünde sen ise alt bölümdesin, uyursam belki hareket ederim de üzerin toprak gelir ve bu toprak sana sıkıntı verir endişesiyle uyumadım. Ayrıca ben sen ile vahiy arasındaydım' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Ey Ebû Eyyûb! Böyle yapma! Sana on kelimeleri öğreteyim sabah on defa, akşam on defa söylediğinde sana on iyilik verilir, on günahını silinir, makamın on derece daha yükselir, kıyamet günü de on köle azad etmiş gibi sevap kazanırsın! Şöyle de:*

لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ لاَ شَرِيكَ لَهُ

Allah'tan başka ilah yoktur. Mülk ve hamd sadece onundur. Onun için ortak da yoktur.[1033]

1777. Taberânî, Ebû Eyyûb'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bana misafir olduğunda 'Anam babam sena feda olsun! benim senin üstünde kalmam, senin ise benim altımda olman hiç hoşuma gitmiyor' dedi. Hz. Peygamber, *'Altta olmamız bizim için daha rahat olur, çünkü halk da gelip oturuyor'* dedi. (Bir defasında) bir su kabımızın kırıldığını gördüm, suyu da dökülüyordu. Ben ve Ümmü Eyyûb kalktık, su, Hz. Peygamber'e ulaşır da sıkıntı çeker endişesiyle kadife kumaşla suyu kurutmaya çalıştık, ondan başka yorganımız da yoktu. Hz. Peygamber'e yemek yapardık, yemekte kalanı bize geri verince teberrük niyetine parmaklarının dokunduğu yerden yerdik, bunu teberrük niyetine yapardık. Bir akşam yemeğini geri gönderdi. İçine sarımsak ve soğan koymuştuk, parmaklarının izlerini görmedik. Hz. Peygamber'e yaptığımızı anlattım, bize gönderdiği yemekten hiç yemediğini söyledim, Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Yemekte şu ağacın (soğan ve sarımsak) kokusunu hissettim. Ben, kendisiyle münacak yapılan biriyim, benden o kokunun gelmesini istemedim. Fakat siz, yiyebilirsiniz!"*[1034]

[1033] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 294.

[1034] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IV, 154; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 50. Bu hadisi bu şekilde Hâkim (*Müstedrek*, III, 461) rivâyet etmiş, fakat şurdan itibaren zikretmemiştir: Hz. Peygamber'e yemek yapardık..." Hadis için şöyle demiştir: "Bu hadis, Müslim'in şartı üzere

1778. Bu hadisi, Ebû Nu'aym ve İbn Asâkir Taberânî'nin siyakına uygun şekilde rivâyet etti. Fakat onların rivâyetinde şöyle denmiştir: Ebû Eyyûb anlatıyor: 'Ya Resulallâh! Üstünde kalamam, sen yukarı odaya taşın!' dedim. Hz. Peygamber de emretti ve eşyaları yukarı nakledildi. Zaten eşyaları azdı."[1035]

l) Bir oluğun yerine konması hakkında Hz. Ömer ile Hz. Abbas arasında geçen kıssa

1779. İbn Sa'd, Ahmed ve İbn Asâkir Ubeydullah b. Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'in yolu üzerinde Hz. Abbas'ın bir oluğu vardı. Hz. Ömer, Cuma günü ebliselerini giydi. Hz. Abbas'ın da iki tavuğu kesilmişti. Hz. Ömer, oluğun yanına vardığında üzerine kan sıçradı, kestiği tavukların kanı oluğa dökülmüştü. Hz. Ömer de oluğun ordan sökülmesini emretti. Sonra evine döndü, elbiselerini çıkardı, başka elbise giydi. Akabinde mescide gitti ve namazı kıldırdı. Hz. Abbas, Hz. Ömer'in yanına geldi ve 'Vallahi, oraya oluğu Hz. Peygamber koymuştu' dedi. Hz. Ömer, Hz. Abbas'a 'Israr ediyorum, sırtıma çıkacaksın ve Hz. Peygamber, o oluğu nereye koymuşsa yine oraya koyacaksın' dedi ve Hz. Abbas da öyle yaptı."[1036]

1780. İbn Sa'd, İbrahim b. Abdirrahman b. Abdilkârî'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer'e baktım, Hz. Peygamber'in minberde oturduğu yere elini sürdü, sonra da ellerini yüzüne sürdü."[1037]

1781. İbn Sa'd, Yezid b. Abdillah b. Kuseyt'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in bazı ashabını gördüm. Mescit boşalınca minberin kabir tarafına düşen baş tarafını sağ eliyle tutup kıbleye döner ve öyle dua ederlerdi."

---

gelmiş sahih bir hadistir. Fakat Şeyhân, bu hadisi rivâyet etmemiş." Hafız Zehebî de kendisine uymuştur.

[1035] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 50. Bu hadisi bu şekilde İbn Ebî Şeybe ve İbn Ebî Âsım da Ebû Eyyûb'den rivâyet etmiştir. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 405).

[1036] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 12; Ahmed, *Müsned*, I, 210; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 66. İbn Sa'd, Yakub b. Zeyd'den buna yakın şekilde rivâyet etti ve şu eki yaptı: "Hz. Ömer, Hz. Abbas'ı sırtına çıktı, ayaklarını Hz. Ömer'in omuzlarına koydu, sonra da oluğu önce olduğu yere yine koydu." *(et-Tabakât*, IV, 13). Bu hadisi Heysemî Ubeydullah b. Abbas (radıyallahu anhuma)'dan rivâyet etmiş, oluk yerine miras tabini kullanmış, galiba o kelime değişikliğe uğramıştır. Ahmed, bu hadisi rivâyet etmiş, isnadındaki ravilerin hepsi sıkadır. Fakat Hişam b. Sa'd, Ubeydullah'dan işitmemiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IV, 206).

[1037] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 254.

HZ. PEYGAMBER'İN BEDEDİNİ ÖPMEK

a) Üseyd b. Hudayr'ın bu konu hakkında kıssası

1782. Hâkim, Abdurrahman b. Ebî Leylâ←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Üseyd b. Hudayr, salih, güleryüzlü ve şakacı biriydi. Hz. Peygamber'in yanında olduğu bir anda insanlarla konuşur, onları güldürürdü. Hz. Peygamber, onun yan tarafına dürttü. Üseyd, 'Canımı acıttın' dedi. Hz. Peygamber, *'O zaman kısas al!'* dedi. Üseyd, 'Ya Resulallâh! senin üzerinde gömlek var, benim üzerimde yoktu' dedi. Hz. Peygamber de gömleğini çıkardı, Üseyd de sarılıp yan tarafını öptü ve 'Anam babam sana feda olsun! ya Resulallâh! Ben de bunu istiyordum' dedi."[1038]

b) Sevâd b. Ğuzeyye'nin Bedir Savaşında Hz. Peygamber'ın karnında öpmesi

1783. İbn İshak, Hibbân b. Vâsi←kavminden olan bazı yaşlılardan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Bedir Savaşında ashabın safını düzeltti. Elinde de bir ok vardı, onunla ashabı aynı hizaya getiriyordu. Sevâd b. Ğuzeyye'nin (radıyallahu anh) yanından geçti. Sevâd, Adiyy b. Neccâroğullarının müttefikiydi. Saftan biraz daha öndeydi. Hz. Peygamber, elinde ok ile karnına dürttü ve *'Sıraya gir ey Sevâd!'* dedi. Sevâd, 'Ya Resulallâh! Canımı acıttın. Muhakkak ki, Allah, seni hak ve adaletle göndermiştir, o zaman müsaade et, kısasımı alayım' dedi. Hz. Peygamber de karnını açtı, *'Kısasını al!'* buyurdu. Sevâd, hemen sarılıp karnından öptü. Hz. Peygamber, *'Ey Sevâd! Niye böyle yaptın?* dedi. Sevâd, 'Ya Resulallâh! Gördüğün gibi savaş gelmiştir. Düşündüm de en son ilişkimiz cildimin senin cildine temas etmesi olsun' dedi. Hz. Peygamber de ona hayırlı duada bulundu."[1039]

c) Başka bir sahabînin Hz. Peygamber'in karnında öpmesi

1784. Abdurrezzak, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, sarı renkte bir kına sürmüş biriyle karşılaştı. Hz. Peygamber'in elinde hurma dalı vardı. *'Safa gir!'* dedi ve elindeki dalla adamın karnına dürttü ve *'Seni bundan nehyetmedim mi?'* dedi. Dal, karnında iz yaptı, fakat

---

[1038] Hâkim, *Müstedrek*, III, 288. Hâkim: Bu hadisin isnadı sahihtir, fakat Şeyhan rivâyet etmemiştir. Hafız Zehebî de hadise sahih demiştir. İbn Asâkir de bu hadisi Ebû Leylâ'dan aynı lafızla rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 301). Taberânî, hadisi Üseyd b. Hudayr'dan buna yakın şekilde rivâyet etti. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 43).

[1039] *Sîretu İbn Hişâm*, I, 262; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 371.

kanatmadı. Adam, 'Kısas istiyorum ya Resulallâh!' dedi. İnsanlar, 'Hz. Peygamber'den mi kısas alacaksın?' dedi. Adam da 'Hiç kimsenin benden ayrıcalığı yoktur' dedi. Hz. Peygamber de karnını açtı sonra *'Kısasını al!'* dedi. Adam da eğilerek Hz. Peygamber'in karnını öptü ve 'Bu kısası kıyamet günü bana şefaat edesin diye affediyorum' dedi."[1040]

d) Sevâd b. Amr'ın Hz. Peygamber'in karnını öpme kıssası

1785. İbn Sa'd, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Sevâd b. Amr'ı saftan öne çıkmış olarak görünce *'Safa gir, safa gir!'* buyurdu ve elindeki çubuk veya misvakla karnına dürttü, karnını safa soktu ve çubuk karnında iz yaptı..."[1041]

1786. Abdurrezzak, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ensar'dan Sevâde b. Amr (radıyallahu anh) denilen biri, ağaç gibi uzundu ve zaferan kokusu sürerdi. Hz. Peygamber, onu görünce ona doğru kafasını salladı. Bir gün yine zaferan korkusu sürmüş halde geldi. Hz. Peygamber elindeki çubukla onun karnına vurdu ve yaraladı. Adam, 'Ya Resulallâh! kısas istiyorum' dedi. Hz. Peygamber de elindeki çubuğu ona verdi. Hz. Peygamber üstünde iki gömlek vardı. İkisini de çıkardı. İnsanlar, adamı azarladı. Genç, onları umursamadı. Hz. Peygamber'in kendisini yaraladığı yere gelince elindeki çubuğu attı, sarılıp öpmeye başladı ve 'Ya Resulallâh! Kıyamet günü bana şefaat edesin diye affediyorum' dedi."[1042]

e) Talha b. Berrâ'nın Hz. Peygamber'in ayağını öpmesi

1787. Ashabın Hz. Peygamber'e olan sevgisi bahsinde Husayn b. Vahvah'den şöyle rivâyet edilmişti: "Hz. Talha, ne zaman Hz. Peygamberle karşılaşsa ona yapışır ve ayaklarından öperdi."[1043]

[1040] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, IX, 466; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 302.
[1041] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 72.
[1042] Bu hadisi, Beğavî de rivâyet etmiştir. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 96).
[1043] Hz. Ebû Bekr'in Peygamber efendimizin vefatından sonra alnında öptüğü ilerde gelecektir.

UHUD SAVAŞINDA HZ. PEYGAMBER'İN ÖLÜM HABERİ YAYILINCA ASHABIN AĞLAMASI

a) Uhud Savaşında Hz. Peygamber'in ölüm haberini alan Ensarlı bir kadının kıssası

1788. Taberânî, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Uhud Savaşı olunca Medineliler her biri bir tarafa kaçmaya başladı. 'Muhammed öldürüldü!' dediler. Medine tarafından öldüğüne dair birçok ses yükseldi. Ensar'dan bir kadın, savaştan dönenleri karşılamak için Medine dışına çıktı. Babasıyla, oğluyla, kocasıyla ve kardeşiyle karşılaştı. Başta kimle karşılaştığını bilmiyordu. Hangisinin yanından geçtiyse 'Bu kim?' dedi, onlar da 'Baban, kardeşin, eşin ve oğlun' dediler. Kadın ise 'Hz. Peygamber ne yaptı, o nasıl?' diyordu. 'Sana doğru geliyor' dediler. Nihayet Hz. Peygamber'in geldiğini gördü, elbisesinin bir köşesinden tuttu ve 'Anam babam sana feda olsun ya Resulallâh! Sen sağ olduktan sonra benim kimim ölürse umrumda değil' dedi."[1044]

1789. Bezzâr, Hz. Zübeyr'den öyle rivâyet eder: "Uhud Savaşında Medine'de Hz. Peygamber ile beraberdim. Hz. Peygamber'in ashabından kimse Medine'de kalmamıştı ve ölenler çoktu. Biri 'Muhammed öldü!' diye bağırdı. Kadınlar fetyat fıgan etmeye başladı. Bir kadın, 'Hemen ağlamayın, durun bir bakayım' dedi. Kadın çıktı, ilerliyordu. Hz. Peygamber'den, onu sormaktan başka bir derdi yoktu."[1045]

1790. İbn İshak, Sa'd b. Ebî Vakkas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Dînaroğullarından olan birinin yanından geçti. Kadının kocası, kardeşi ve babası Hz. Peygamberle beraber öldürülmüştü. Kadına bunların ölüm haberi verildi, Kadın, (onları hiç umursamadan) 'Hz. Peygamber ne yaptı, o nasıl?' diye sordu. 'Ey Ümmü falan! Hamd olsun! Hz. Peygamber tam istediğin gibi sağ sâlimdir' dediler. 'Bana onu gösterin, ben de göreyim' dedi. Hz. Peygamber'i kadına işaret ettiler nihayet onu gördü ve 'Senden başka her müsibet kolay ve basittir' dedi."[1046]

[1044] Heysemî: "Bu hadisi, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde hocası Muhammed b. Şuayb'dan rivâyet etmiş, hakkında cerh veya tadil bilmiyorum. Diğer raviler ise sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 115).

[1045] Bezzâr, *el-Bahru'z-zahhâr*, III, 199. Heysemî: "İsnadında Ömer b. Sevfan var, kendisi meçhuldur." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 115).

[1046] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 99; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 47.

b) Uhud Savaşında Ebû Talha'dan zuhur eden Hz. Peygamber sevgisi

1791. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Talha (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in önünde ok atıyordu, Hz. Peygamber de onun arkasında durmuş, onu kendisine siper yapıyordu. Ebû Talha iyi bir ok atcısıydı. Ebû Talha ok attığında Hz. Peygamber okunun nereye düştüğüne bakıyordu. Ebû Talha da (Hz. Peygamber'e ok isabet etmesin diye) göğsünü kaldırıp 'Anam babam sana feda olsun! Böyle kal sen ya Resulallâh! Sana bir ok isbat etmesin. Senin boynun benim boynumun altında olsun' derdi. Ebû Talha, Hz. Peygamber'in önünde yerinde durmuyordu ve 'Ya Resulallâh! Ben kahramanım. İstediğin ihtiyacını söyle, dilediğini emret!' diyordu."[1047]

c) Katâde'nin, Hz. Peygamber'e olan sevgisinden dolayı sergilediği kahramanlık

1792. Taberânî, Katâde b. Numan'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'e bir yay hediye edildi. Hz. Peygamber de Uhud Savaşında bu yayı bana verdi. Hz. Peygamber'in önünde bu yayla ok atıyordum, ta ki yayın uçları aşındı. Yerimde durmaya devam ettim, Hz. Peygamber'e bir ok atılınca yüzümle okları karşılıyordum. Ne zaman Hz. Peygamber'e doğru bir ok gelse Hz. Peygamber'in yüzünü korumak için başımı eğiyordum, benim de atacak okum kalmamıştı..."[1048]

[1047] Ahmed, *Müsned*, III, 286; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 27. Bu hadisi, İbn Sa'd da Enes'den (radıyallahu anh) rivâyet etti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 65).

[1048] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XIX, 8. Bu hadis Katâde'nin kahramanlığı bahsinde geçmişti.

HZ. PEYGAMBER'İN HAYATTAN AYRILACAĞINI ANLADIKLARINDA ASHABIN AĞLAMASI

a) Hz. Ebû Bekr'in ağlaması

1793. İbn Ebî Şeybe, Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün mescitte bulunduğumuz bir sırada içimize geldi. Hz. Peygamber, ölüm hastalığında başına taktığı sargıyı sarmıştı. Minbere çıkmak için ilerleyip çıktı. Biz de peşinden gittik. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Ben şu an Havz-ı Kevser üzerinde bulunuyorum. Bir kula dünya ve zîneti arz edildi, fakat o ahireti tercih etti."* Hz. Ebû Bekr'den başka kimse ne dediğini anlamadı. Hz. Ebû Bekr'in gözyaşları döküldü, ağlamaya başladı ve 'Anam babam sana feda olsun! Bilakis babalarımız, analarımız, canlarımız, mallarımız sana feda olsun' dedi. Hz. Peygamber minberden indi ve o minbere bir daha çıkmak nasip olmadı."[1049]

b) Hz. Fatıma'nın ağlaması

1794. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Nasr süresi nazil olunca Hz. Peygamber, Hz. Fatıma'yı çağırdı ve *'Bana ölüm haberim geldi'* dedi. Bunun üzerine Hz. Fatıma ağlamaya başladı. Hz. Peygamber de ona *'Ağlama! Ailem içinde bana ilk ulaşan sen olacaksın'* buyurdu. Bunun üzerine Hz. Fatıma gülmeye başladı. Hz. Peygamber'in bir eşi onu gördü ve 'Seni gördüm, bir ağladın, bir güldün' dedi. Hz. Fatıma, "Hz. Peygamber, *'Bana ölüm haberim verildi'* dedi, ağlamaya başladım. *'Ağlama sen aile efradım içinde bana ilk ulaşan kişisin'* dedi, ben de gülmeye başladım" dedi.[1050]

1795. İbn Sa'd, Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, vefat ettiği hastalığı sırasında kızı Hz. Fatıma'yı çağırdı. Ona gizli bir şeyler söyledi, Hz. Fatıma da ağlamaya başladı. Sonra bir daha Hz. Fatıma'yı çağırıp gizli bir şeyler söyledi, bu kez güldü. Hz. Fatıma'ya ne olduğunu sordum.

[1049] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 559; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 58. Bu hadisi, İbn Sa'd Ebû Sa'îd'den buna yakın şekilde rivâyet etti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 230).

[1050] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 261. Heysemî: "İsnadındaki raviler Hilal b. Habbab müstesna hepsi sahih hadis ravisidir. Hilal da kendisinde az zayıflık olsa da sıka biridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 23).

Hz. Fatıma şöyle dedi: "Hz. Peygamber, bana bu hastalığında ruhunun kabzedileceğini söyledi, ben de ağladım. Sonra ailesi içinde kendisine ilk kavuşan kişinin ben olduğumu söyledi, ben de sevinip güldüm."[1051]

1796. Bu hadisi, ayrıca İbn Sa'd, Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. Rivâyetinde şöyle denmiştir: "Hz. Fatıma'ya neden hem ağladığını, hem güldüğünü sordum. Hz. Fatıma, 'Hz. Peygamber, önce vefat edeceğini söyledi (ondan ağladım). Sonra da benim cennette Meryem b. İmrân'dan sonra bayanların efendisi olacağımı söyledi, ben de sevindim ve güldüm' dedi."

1797. İbn Sa'd, Alâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, ölüm döşeğine yatınca Hz. Fatıma ağlamaya ağladı. Hz. Peygamber, kendisine *'Yavrum! Ağlama! Vefat ettiğimde şöyle de: İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râc'ûn (Muhakak ki, biz Allah'tan geldik, yine Allah'a döneceğiz). Çünkü bu söz, insanın her müsibetine karşı bir teselli kaynağıdır'* buyurdu. Hz. Fatıma, 'Senin ölümüne de mi?' dedi. Hz. Peygamber, *'Benim ölümüme de'* dedi."[1052]

c) Hz. Mu'âz'ın ağlaması

1798. Ahmed, Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Peygamber, Mu'âz'ı Yemen'e gönderince uğurlamak için onla beraber çıktı, ona tavsiyelerde bulundu. Hz. Mu'âz binekli, Hz. Peygamber ise onun bineğinin arkasında yaya idi. Tavsiyede bulunduktan sonra *'Ey Mu'âz! Belki bu yıldan sonra benle karşılaşmazsın, belki bu mescidime ve kabrime uğrarsın'* dedi. Hz. Mu'âz Hz. Peygamber'den aurıldığı için hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Sonra Hz. Peygamber dönüp Medine'ye doğru baktı ve şöyle buyurdu: *"Bana en yakın olan dost muttaki olanlardır, kim olursa olsun, nerede olursa olsun."*[1053]

[1051] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 247. Bu hadisin akabinde İbn Sa'd, Hz. Âişe'den başka bir isnadla daha uzun şekilde rivâyet etti.

[1052] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 312.

[1053] Ahmed, *Müsned*, V, 235. Heysemî: "Bu hadisi, Ahmed iki isnadla rivâyet etmiştir. Birinde Âsım b. Humeyd'den: Mu'âz anlatıyor: "Hz. Peygamber, 'Ey Mu'âz! ağlama! çünkü ağlamak şeytandandır' buyurdu." iki isnadının ricali de Raşid b. Sa'd ve Âsım b. Humeyd müstesna sahih hadis ravileridir. Bunlar da sıka kimselerdir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 22).

SAHABENİN HZ. PEYGAMBER'İN ÖLECEĞİ ENDİŞESİYLE AĞLAMASI

a) İbn Abbas'ın bu husustaki hadisi

1799. Bezzar, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'e gelip 'Ensar'ın kadınları ve erkekleri mescitte ağlıyor' denildi. Hz. Peygamber, *'Niye ağlıyorlar?'* dedi. 'Senin öleceğinden korkuyorlar' dedi. Hz. Peygamber de evden çıktı, gelip minberin üstüne oturdu. Elbisesine sarılmış, elbisenin iki yanını omuzlarına atmış, başına da kirli bir sargı sarmıştı. Allah'a hamd ve sena etti. Sonra şöyle buyurdu:

"Emmâ ba'd: Ey insanlar! İnsanlar çoğalacak, Ensar ise azalacaktır, öyle ki yemekteki tuz gibi olacaklar. Kim, sizin bir işinize yönetici olursa Ensar'ın iyilerini yanına alıp iyi davransın, kötülerin kötülüklerini de görmemezlikten gelsin."[1054]

b) Hz. Peygamber'in vefatı sırasında Ümmü Fadl'ın sözü

1800. Ahmed, Ümmü Fadl bt. Hâris'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber hasta iken yanına geldim. Ağlamaya başladım. Hz. Peygamber, başını kaldırdı ve '*Neden ağlıyorsun?* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Senin ölümünden korkuyoruz. Senden sonra insanlardan ne muamele göreceğiz acaba?' dedim. Hz. Peygamber, *'Siz benden sonra en zayıf insanlardan olacaksınız'* buyurdu."[1055]

[1054] *Keşfu'l-estâr*, 2798. Heysemî: "Bu hadis, Bezzar İbn Kerâme←İbn Musa'dan rivâyet etti. Bu ikisininde şimdi ismini bilmiyorum. Diğer râvîler ise sahih hadis râvîleridir. Bu hadis, Sahih-i Buharî'de başından "evden çıktı, gelip minberin üstüne oturdu" sözüne kadar yoktur." Hâmişinde İbn Hacer'den şöyle alıntı yapılmıştır: İbn Kerâme'nin ismi Muhammed b. Osman b. Kerâmedir. İbn Musa'nın ismi ise Abdullah'tır. İkisi de sahih hadis râvîsidir." Bu hadisi, İbn Sa'd İbn Abbas'dan buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 152).

[1055] Ahmed, *Müsned*, VI, 339. Heysemî: "İsnadında Yezid Ebî Ziyad var, kendine birçok alim zayıf demiş." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 34).

HZ. PEYGAMBER'İN VEDA ETMESİ

a) Hz. Peygamber, vefat etmeden tekfin, ğasl ve namazı için vasiyet etmesi

1801. Bezzar, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Sevgilimiz, Peygamber efendimiz vefat etmeden altı gün evvel bize öleceğini bildirdi. Ayrılık yakın olduğu zaman annemiz Âişe'nin (radıyallahu anha) evinde toplandık. Hz. Peygamber, bize baktı, gözleri yaşardı. Sonra şöyle buyurdu:

"Hoş geldiniz. Allah'ın selamı size olsun. Allah sizi korusun, Allah size sığınak olsun, Allah size yardım etsin, Allah derecenizi yükseltsin, Allah sizi hidayet üzere kılsın, Allah rızkınızı versin, Allah sizi muvaffak kılsın, Allah sizi kollasın, Allah amellerinizi kabul etsin. Size Allah'tan korkmayı vasiyet ederim, Allah de size vasiyet eder, sizi Allah'a emanet ediyorum. Ben sizi uyarıcı ve size açıklayıcıyım; Allah'a karşı kullarında veya şehirlerinde sakın kibirli davranmayın. Çünkü Allah (celle celâlühü) size ve bana şöyle buyurdu:

﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾

"İşte ahiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu arzulamayan kimselere veririz. (En güzel) âkıbet, takvâ sahiplerinindir." (Kasas: 83).

Sonra şöyle devam etti:

" Ecel vakti yakın oldu. Dönüş, Allah'a, Sidretu'l-Müntehâ'ya, Cennetü'l-me'vâ'ya, dolu olan bardağa ve Refîkî A'lâ'yadır."

Biz, 'Ya Resulallâh! Vefat ettiğinde seni kim yıkasın?' dedik. Hz. Peygamber, *'Ailemden en yakımından kim varsa o yıkasın'* buyurdu. 'Seni ne ile kefenleyelim?' dedik, Hz. Peygamber, *'İsterseniz bu elbiselerimle veya bir Yemen elbisesiyle veya Mısır'ın beyaz elbisesiyle'* buyurdu. 'Bizden kim namazını kıldırsın?' diye sorduk. Biz de ağladık, o da ağladı.

Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Yavaş olun! Allah, sizi bağışlasın, peygamberinizden dolayı size hayırlı mükâfatlar versin. Beni yıkadıktan sonra evimdeki şu yatağımın üzerine, kabrimin ucuna koyup bir saat beni yalnız bırakınız! Çünkü ilk namazımı kılan dostum ve arkadaşım Cibrîl, sonra Mîkâîl,*

sonra İsrâfîl, sonra ölüm meleği, ordusuyla beraber, sonra da diğer melekler kılacaktır. Allah hepsine selat etsin. Akabinde bulunduğum bölüme cemaat cemaat girin ve bana salat ve selam getirin. Sakın ağlayarak, bağırarak, çığlık atarak bana eziyet çektirmeyin. İlk önce ehli beytimin erkekleri üzerimde namaz kılsın, sonra da siz kılın. Benden kendinize selam götürün. Burda olmayan kardeşlerinize, benden sonra dinine girenlere de benden selam götürün. Sizi şahit tutuyorum ki, ben, bu günden sonra kıyamete kadar dinime girip bana tabi olan herkese selam yolluyorum."

Biz, 'Ya Resulallâh! Bizden kim kabrine girsin?' diye sorduk. Hz. Peygamber, *'Ailemden olan erkekler girsin, ayrıca birçok melek girecektir. Melekler sizin görmediğiniz, onların ise sizi gördüğü varlıklardır.''*[1056]

1056 Bezzâr, *Keşfu'l-estâr*, 847. Heysemî: "Hadisin isnadındaki râvîler Muhammed b. İsmaîl b. Semure el-Ahmesî hariç hepsi sahih hadis râvîleridir. Muhammed de sıka biridir. Taberânî, hadisi *el-Evsat* adlı eserinde buna yakın şekilde rivâyet etmiş, fakat "Hz. Peygamber ölmeden bir ay evveldi" demiştir. Taberânînin isnadında zayıflar var, Eş'as b. Tâbık onlardan biridir. el-Ezdî, onun hakkında "Hadisleri sahih değildir" demiştir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 52). Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* (4/168) adlı eserinde İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) buna yakın şekilde, az farkla uzunca rivâyet etmiş, sonra şöyle demiştir: Bu hadis ğaribdir. Mürre b. Abdillah'ın bu hadisini Abdulmelik b. Abdirrahman –İbn el-İsbehânî'dir - hariç kimse muttasıl rivâyet etmemiştir. Hadisi, İbn Sa'd İbn Mes'ûd'dan uzunca rivâyet etmekte, isnadında (müdellis ve zayıf biri olan) Vâkidî vardır. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 256).

HZ. PEYGAMBER'İN VEFATI

Hz. Peygamber'in vefat kıssası ve Hz. Ömer ve Hz. Ebû Bekr'in sözü

1802. Ahmed, Yezîd b. Bâbenûs'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ben ve bir arkadaşım Hz. Âişe'ye gittik. Huzuruna girmek için izin istedik, oturmamız için bize yastık attı ve perdesini çekti (oturdu). Arkadaşım, 'Ey mü'minlerin annesi! Arâk hakkında ne dersin?' diye sordu. Hz. Âişe, 'Ârâk nedir?' dedi. Ben arkadaşımın omuzuna vurdum. Hz. Âişe, 'Karışma, kardeşine eziyet ettin' dedi. Sona yine 'Ârâk nedir, el-Mehîd (aybaşı) mi? Allah'ın kullandığı tabirleri kullanın! Allah, el-Mehîd (aybaşı) demiştir' dedi. Sonra şöyle devam etti: Hz. Peygamber, ile aramızda elbise varken bana sarılıyor, başıma dokunuyordu ve ben de hayızlı idim. Hz. Peygamber, kapımın yanından geçtiğinde Allah'ın bana menfaat sağlayacağı şeyler söylerdi. Bir gün kapımın yanından geçti, fakat bir şey demedi. Sonra bir daha geçti, yine bir şey demedi veya üç defa geçti bir şey demedi. Bunun üzerine 'Ey cariye! kapının yanına bir yastık koy, başımı da sargı ile bağla' dedim. Hz. Peygamber kapının yanından geçerken *'Ey Âişe! nasılsın?'* dedi. Ben de 'Başım ağrıyor' dedim. *'Benim de başım ağrıyor!'* dedi. Gitti, az zaman geçmedi ki, bir elbise içinde taşınarak getirildi. Benim odama geldi, diğer hanımlarına birini gönderip şöyle dedi: '*Ben hastayım. Her gün birinize gelmeye gücüm yoktur, izin verinde Âişe'nin yanında kalayım!'*

Ben, Hz. Peygamber'in hastalığıyla ilgileniyordum, daha önce hiç kimseyle ilgilenmemiştim. Bir gün başı omuzumda iken aniden başıma doğru kaydı. Bir ihtiyacı var, onu söyleyecek sandım. Ağzından soğuk bir damla tam göğüsümün üstüne düştü. Cildim ürperdi, bayıldı sandım. Hemen üzerine bir elbise örttüm. Hz. Ömer ve Muğîre b. Şu'be gelip içeri girmek için izin istediler, ben de girmelerine müsaade ettim ve perdemi çektim. Hz. Ömer, Hz. Peygamber'e baktı ve 'Bayılmış! Hz. Peygamber'in de baygınlığı ne çetindir!' dedi. İkisi de kalktı, kapıya yaklaştıklarında Muğîre, 'Hz. Peygamber vefat etti' dedi. Hz. Ömer, 'Yalan söylüyorsun, sen içinde fitne taşıyan birisin. Münafıklar yok olmadan Hz. Peygamber ölmeyecektir' dedi. Sonra Hz. Ebû Bekr geldi, o da hicabı kaldırıp Hz. Peygamber'e baktı ve şöyle dedi: 'İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn! Hz. Peygamber vefat etmiştir.' Sonra başı ucuna gitti, başını (ağzını) eğdi ve Hz. Peygamber'in alnından öptü. Sonra 'Eyvah! Ey Hz.

Peygamber!' dedi. Akabinde Hz. Peygamber'in başını kaldırdı ve kendi başını da eğerek alnından öptü. Sonra 'Eyvah! Ey Allah'ın halis kulu!' dedi. Sonra yine başını kaldırdı ve kendi başını da eğerek alnından öptü. 'Eyvay ey Allah'ın dostu! Hz. Peygamber öldü' dedi.

Hz. Ebû Bekr mescide doğru yola çıktı. Hz. Ömer, insanlara hitab ediyor, insanlarla konuşuyor, 'Münafıkların kökü kazılmadan Hz. Peygamber ölmeyecektir' diyordu. Hz. Ebû Bekr konuştu, Allah'a hamd ve sena etti, sonra şöyle dedi: Allah (celle celâlühü), şöyle buyurdu:

﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ﴾

"Muhakkak sen de öleceksin, onlar da ölecekler." (Zümer: 30).

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللهُ الشَّاكِرِينَ﴾

"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse, Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır." (Âl-i İmrân: 144).

Sonra şöyle devam etti: "Kim Allah'a ibadet ediyorsa Allah, hayattadır, O ölmez. Kim, Muhammed'e ibadet ediyorsa Muhammed ölmüştür."

Hz. Ömer, 'Şimdi okuduğun ayet Kur'ân'da var mı?' dedi. Sonra şöyle devam etti: Ey insanlar! Bu, Ebû Bekr'dir, Müslümanların yaşlılarındandır. Ona bey'at edin!"[1057]

[1057] Ahmed, *Müsned*, VI, 31; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V, 241. Heysemî: Ahmed'in isnadındaki râvîler sıkadır. Hadisi, Ebû Ya'lâ bazı eklerle beraber buna yakın şekilde zayıf isnadla rivâyet etmiştir" (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 33). Bu hadisi, İbn Sa'd Yezîd b. Bâbenûs'dan muhtasar olarak buna yakın şekilde rivâyet etti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 267).

HZ. PEYGAMBER'İN TEÇHİZ VE TEKFİNİ

a) Hz. Alî'nin bu husustaki hadisi

1803. İbn Sa'd, Ali b. Ebî Tâlib'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in teçhiz işine başladığımızda kapıyı tüm insanlara kapattık. Ensar, 'Biz dayılarıyız, İslam'daki yerimiz de şöyle şöyledir' dedi. Kureyş'liler, 'Biz onun aşiretiyiz' dedi. Ebû Bekr (radıyallahu anh), 'Ey Müslüman topluluğu! Her kavim kendi cenazelerini teçhiz etmeye herkesten daha uygundur. Allah şahid olsun ki, içeri girseniz onların işlerini aksatacaksınız. Vallahi, ehli beyti tarafından çağrılan hariç hiç kimse içeri girmeyecektir' diye seslendi."[1058]

1804. Alî b. Hüseyin'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Ensar, 'Bizim de hakkımız var, çünkü Hz. Peygamber yiğenimizdir (onun dayısıyız). İslam'daki yerimiz de bellidir' dedi. Hz. Ebû Bekr'den girmek için yardım istediler. Hz. Ebû Bekr, 'Kişinin yakınları bu işe daha layıktır. Hz. Alî ve Hz. Abbas'a gidin, onların istediği kimse hariç hiç kimse giremez' dedi."

b) İbn Abbas'ın bu husustaki hadisi

1805. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in hastalığı ağırlaştı. Yanında Hz. Âişe ve Hz. Hafsa vardı. O sırada Hz. Alî girdi. Hz. Peygamber, onu görünce *'Yaklaş bana, yaklaş bana!'* dedi. Hz. Alî'yi alıp kendisine yasladı, vefat edene kadar yanından ayrılmadı. Hz. Peygamber, vefat edince Hz. Alî kalktı ve kapıyı kapattı. Hz. Abbas, Abdulmuttaliboğulları ile beraber gelip kapıda durdu. Hz. Ali, 'Babam sana feda olsun! Hayatta iken nasıl güzel kokuyorduysan ölünce de öyle güzel kokuyorsun!' dedi. Etrafa öyle güzel bir koku yayıldı ki, halk böyle bir kokuyu hiç görmedi. Hz. Abbas, 'Off! Kadın gibi burnundan ağlamayı bırakıp efendinizin başına dönün!' dedi. Hz. Ali, 'Yanıma Fadl b. Abbas'ı yollayın!' dedi. Ensar, 'Allah aşkına bizim de Hz. Peygamber'den nasibimiz olsun' dedi. Bunun üzerine Ensar'dan Evs b. Havlî adında birini içeri aldılar. Bu adam eliyle su kabını taşıyordu. Evde birinin 'Hz. Peygamber'in elbiselerini soymayın, onu gömleğinin içinde yıkayın!' dediğini işittiler. Hz. Alî, Hz. Peygamber'i yıkadı, elini gömleğin altından içeri koyuyordu, Fadl elbiseyi tutuyordu, Ensar'dan olan kişi de su taşıyordu. Hz.

[1058] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 61.

Ali'nin elinde bir bez parçası vardı, elini gömleğin altından koyup yıkıyordu."[1059]

HZ. PEYGAMBER'İN CENAZE NAMAZININ KILINMA ŞEKLİ

a) İbn Abbas'ın bu husustaki hadisi

1806. İbn İshak, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber vefat edince erkekler içeri alındı ve Hz. Peygamber üzerinde imamsız bölük bölük gelip namaz kıldılar ve bu şekilde hepsi namaz kıldı. Sonra kadınlar içeri alındı, onlar da cenaze namazını kıldılar. Sonra çocuklar alındı, onlar da cenaze namazını kıldılar. Sonra köleler alındı onlar da bölük bölük gelip kıldılar. Hz. Peygamber'in cenaze namazı için hiç kimse imam olmadı (herkes teker teker kıldı)."[1060]

b) Sehl b. Sa'd'in bu husustaki hadisi

1807. Vâkidî, Sehl b. Sa'd'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber kefenlendikten sonra yatağının üstüne konuldu, sonra da getirilip kabir çukurunun kenarına indirildi. Akabinde insanlar bölük bölük gelip namaz kıldılar, kimse imamlık yapmadı.

1808. Vâkidî, Musa b. Muhammed b. İbrahim'den şöyle rivâyet etmektedir: "Babamın el yazısıyla bir mektubunu gördüm. İçinde şunlar yazılıydı: Hz. Peygamber kefenlendikten sonra yatağının üzerine konuldu. Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer ve odaya yetecek kadar Ensar ve Muhacirlerden bir topluluk içeri girdi. Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer, 'Ey Hz. Peygamber! Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi senin üstüne olsun' dedi. Muhacirler ve Ensar da onlar gibi selam verdi. Sonra saf oldular, fakat kimse imam olmadı.

Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer Hz. Peygamber'in tam yüzünün karşısında ilk safta durmuşlardı ve şöyle dediler: "Ey Allah'ım! Biz şahidiz ki, Hz. Peygamber, kendisine indirileni tebliğ etti, ümmetine nasihat etti, Allah yolunda cihad etti ve sonunda Allah dinini izzetli kıldı, onun kelimesi (dini) tamamlandı, tek olup ortağı olmayan Allah'a iman edildi. Ey Rabbimiz! Bizi, onun üzerine nazil olan Kur'ân'a tabi olanlardan eyle! Bizi ona, onu da bize tanıt! Çünkü o

---

[1059] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 629. Heysemî: İsnadında Yezid b. Ebî Ziyad var, kendisinde az zayıflık olsa da hasenu'l-hadistir. Diğer râvîler ise sıkadır. İbn Mâce (1628), bu hadisin bir bölümünü rivâyet etmiştir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 36). Hadisi, İbn Sa'd, Abdullah b. Hâris'den bu meâlde rivâyet etti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 63).

[1060] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 663.

mü'minlere karşı çok yumuşak ve çok şefkatlidir. Allah'a iman etmeyi başka bir şeye asla değişmeyiz, onu para karşılığı asla satmayız."

İnsanlar da onların dediğine "Âmîn, âmîn" diyorlardı. Namaz kılan bölük çıkıyor, bir başka bölük giriyordu, erkeklerin hepsi namaz kılana kadar böyle devam etti. Sonra kadınlar, sonra da çocuklar gelip namaz kıldı."[1061]

c) Hz. Alî'nin bu husustaki hadisi

1809. İbn Sa'd, Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebî Talib←babası←babası←Hz. Alî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, yatağının üstüne koyulunca Hz. Alî, 'Kimse ona imam olamaz. O nasıl hayatta iken imamdıysa ölüyken de imamdır' dedi. İnsanlar bölük bölük içeri giriyor, saf saf şeklinde Hz. Peygamber'in üzerinde namaz kılıyorlardı. Kimse onlara imam olmuyordu, herkes tekbir getiriyordu.

Hz. Alî, Peygamber efendimizin yüzünün tam karşısında şöyle diyordu: 'Ey Hz. Peygamber! Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi senin üstüne olsun! Ey Allah'ım! Biz şahidiz ki, Hz. Peygamber, kendisine indirileni tebliğ etti, ümmetine nasihat etti, Allah yolunda cihad etti ve sonunda Allah dinini izzetli kıldı, onun kelimesi (dini) tamamlandı. Ey Allah'ım! Bizi, onun üzerine nazil olan Kur'ân'a tabi olanlardan eyle, ondan sonra da iman üzere sebat ver, biz ve onu ahirette bir araya topla!"

İnsanlar da Hz. Alî'nin duasına 'Âmîn' diyordu. Böylece tüm erkekler onun üzerine namaz kıldı, sonra bayanlar, sonra da çocuklar gelip namaz kıldı."[1062]

[1061] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V, 265. Bu hadisi, İbn Sa'd, Vâkidî←Musa b. Muhammed b. İbrahim b. Haris et-Teymî'den buna yakın şekilde rivâyet etti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 69).
[1062] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 70; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 55.

HZ. PEYGAMBERİN VEFATI SIRASINDA ASHABIN HALİ VE HAYATTAN AYRILDIĞINDAN DOLAYI AĞLAMASI

a) Hz. Ebû Bekr'in ağlaması ve hutbesi

1810. İbn Hüsrev, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber vefat edince Hz. Ebû Bekr insanların (ileri geri) konuşmaya başladığını gördü. Kölesine onları dinlemesini, sonra da kendisine gelip söylemesini söyledi. Kölesi, halkın şöyle dediğini işittim: Muhammed öldü. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekr öyle hızlı koştu ki, 'Vay sırtım kırıldı!' dedi. Mescide bir türlü ulaşamıyordu, onun ulaşamayacını sanıyorlardı."[1063]

1811. Abdurrezzak, İbn Sa'd, İbn Ebî Şeybe, Ahmed, Buhârî, İbn Hibban ve başkası İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Bekr Sıddîk (radıyallahu anh), Hz. Peygamber vefat edince evden çıktı, Hz. Ömer insanlarla konuşuyordu. Hz. Ebû Bekr, 'Ey Ömer! otur!' dedi, şahadet getirdi, sonra şöyle dedi:

Emmâ ba'd: Kim, Muhammed'e ibadet ediyorduysa bilsin ki, Muhammed ölmüştür. Kim, Allah'a (celle celâlühü) ibadet ediyorsa Allah hayattadır, asla ölmez. Allah (celle celâlühü) şöyle buyurmuştur:

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللهُ الشَّاكِرِينَ﴾

"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse, Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır." (Âl-i İmrân: 144).

Vallahi sanki Ebû Bekr bu ayeti okumadan kimse bu ayetin indiğini bimiyordu. İnsanların hapsi bu ayeti aldı. Duyan herkes bu ayeti okuyordu. Ömer b. Hattab, 'Vallahi Ebû Bekr bu ayeti okumadan bu ayeti bilmiyordum. Ayaklarım öyle tutuldu ki, beni taşıyamaz oldu. Yere düşecek gibi oldum. Ebû

[1063] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 48.

Bekr'in bu ayeti okuduğunu işittiğimde artık Hz. Peygamber'in öldüğüne inandım' dedi."[1064]

b) Hz. Osman'ın hüznü

1812. İbn Sa'd, Osman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber vefat edince ashabın erkekleri ona çok üzüldü, öyle ki bazısı konuşamayacak hale geldi. Ben de ölümüne çok üzülenlerdendim. Medine'nin büyük evlerinden bir evin içinde oturuyordum. Hz. Ebû Bekr'e bey'at edilmişti. Hz. Ömer (radıyallahu anh) yanımdan geçti; fakat aşırı üzgün olduğum için onu hiç farkedemedim. Hz. Ömer, ilerleyip Hz. Ebû Bekr'in yanına gitti ve 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Hayret bir şey! Hz. Osman'ın yanından geçtim, ona selam verdim; fakat selamımı almadı' dedi..."[1065]

c) Hz. Alî'nin hüznü

1813. İbn Sa'd, Abdurrahman b. Sa'îd b. Yerbû'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ali b. Ebî Tâlib, bir gün başı sarılı, üzgün ve bitkin bir halde geldi. Hz. Ebû Bekr, 'Seni çok üzgün görüyorum' dedi. Hz. Ali, 'Hz. Peygamber'in ölümü benim kadar seni üzmez' dedi. Ebû Bekr, 'Dediğine bakın! Allah aşkına doğru söyle! Hz. Peygamber'e benden daha üzülen birini görüyor musun?' dedi."[1066]

d) Ümmü Seleme'nin ağlaması

1814. Vâkidî, Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Yine bir gün oturmuş ağlıyorduk, yatamamıştık. Yatağının üstünde cenazesini görerek teselli oluyorduk. Seher vakti olunca kazma seslerini işittik. Çığlık attık, mescittekiler de çığlık attı. Medine tek bir sesle sallanıyordu. Hz. Bilal, sabah namazı için ezan okudu. Hz. Peygamber'in ismini andığında ağladı, sesli titredi. Bu bize daha çok hüzün verdi. İnsanlar kabrine girmek için izdiham ettiler, bunun üzerine kapı hepsine kapandı. Bu ne büyük bir müsibetti! Hz. Peygamber'in ölüm müsibetini düşündüğümüzde artık hiçbir sıkıntı bize ağır gelmiyordu, hepsi basit geliyordu."[1067]

[1064] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 9755; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 270; el-Buhârî, II, 90; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 48.
[1065] Hadisi uzunca zikretti, zaten hadis ilerde gelecektir." (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 84).
[1066] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 84.
[1067] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V, 271. Bu hadisi İbn Sa'd muhtasar olarak rivâyet etmiştir. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 121).

e) Medine ehlinin feryat figan etmesi

1815. İbn Mende ve İbn Asâkir Ebû Züeyb el-Hüzelî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Medine'ye vardım, Medineliler hacıların ihramda tehlil getirdikleri gibi hep beraber feryat ediyorlardı. 'Susun! Nedir bu?' dedim, bana Hz. Peygamber'in ruhunun kabzedildiğini haber verdiler."[1068]

f) Ölüm haberi gelince Mekke'deki ashabın hali

1816. Seyf ve İbn Asâkir Ubeydullah b. Ümeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber vefat etti. O sırada Mekke sorumlusu ve valisi Attâb b. Esîd (radıyallahu anh) idi. Hz. Peygamber'in ölüm haberi geldiğinde Mescitte olanlar ağlamaya başladı. Hz. Attâb mescitten çıktı, şaşkınlıktan Mekke'nin dağ yollarından birine saptı. Süheyl b. Amr, kendisine geldi ve 'İnsanların içine çık ve konuş!' dedi. Attab (radıyallahu anh), 'Hz. Peygamber'in ölümüyle konuşacak takatım kalmadı!' dedi. Süheyl, 'Sen benle beraber gel, ben yerine konuşurum' dedi. İkisi beraber çıkıp Mescide geldiler. Süheyl hatib olarak minbere çıktı, Allah'a hamd ve sena ettti. Hz. Ebû Bekr'in hutbesi gibi bir hutbe verdi, onunkinden hiç eksik değildi. Hz. Peygamber, Hz. Süheyl b. Amr Bedir esirleri içinde iken Hz. Ömer b. Hattab'a *'Neden adamın dişlerini söküp çıkarmak istiyorsun? Bırak onu, belki Allah, seni mutlu edecek bir makamda onu görevlendirir!'* dedi. İşte bu makam Hz. Peygamber'in dediği makamdı. Hz. Attab ve etrafındakiler şaşkınlığını atıp kendilerine geldiler."[1069]

g) Hz. Fatıma'nın Durumu

1817. İbn Sa'd, Ebû Cafer'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Fatıma'nın hiç güldüğünü görmedim. Sadece bazen ağzının bir tarafını uzatır gibi yapardı."[1070]

[1068] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 58. Bu hadisi, İbn İshak uzunca rivâyet etmiştir. Hadis, "Ashabın Hz. Peygamber'n vefatı üzerine söyledikleri" bahisinde gelecektir.

[1069] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 46.

[1070] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 84.

ASHABIN HZ. PEYGAMBER'İN VEFATININ ÜZERİNE SÖYLEDİKLERİ

a) Hz. Ebû Bekr'in "Artık vahiy kesildi" sözü

1818. Ebû İsmail el-Herevî *Delâilü't-tevhîd* adlı eserinde Muhammed b. İshak←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, Hz. Peygamber'in vefatı sırasında şöyle dedi: "Bu günden itibaren vahiy ve Allah'ın katındangelen kelam kesilmiştir."[1071]

b) Hz. Ümmü Eymen'in vahyin kesildiğine dair sözü

1819. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ümmü Eymen (radıyallahu anha), Hz. Peygamber'in ruhu kabzedilince çok ağladı. Kendisine 'Neden Hz. Peygamber'in üzerine ağlıyorsun?' denildi. Ümmü Eymen, 'Hz. Peygamber'in bir gün öleceğini zaten biliyordum. Fakat ben, vahyin kesilmesine ağlıyorum' dedi."[1072]

1820. Beyhakî, Enes'ten: "Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer'e 'Kalk, gidip Ümmü Eymen'i ziyaret edelim' dedi. Yanına vardığımızda ağladı. Kendisine 'Neden ağlıyorsun? Hz. Peygamber'in Allah'ın katında olması onun için daha hayırlıdır' dediler. Ümmü Eymen, 'Vallahi, Allah katında Hz. Peygamber'in durumunun daha hayırlı olduğunu bilmediğim için ağlamıyorum. Ben artık semadan gelen vahyin kesilmesine ağlıyorum' dedi. Onları da ağlamaya sevk etti ve onlar da ağlamaya başladı."[1073]

1821. İbn Ebî Şeybe, Târık'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ruhu kabzedilince Hz. Ümmü Eymen ağlamaya başladı. Kendisine 'Ey Ümmü Eymen! Niye ağlıyorsun?' diye soruldu. Hz. Ümmü Eymen, 'Semâdan gelen vahyin kesildiğine ağlıyorum' dedi."[1074]

1822. Musa b. Ukbe'nin hadisinde şöyle denmiştir: Ümmü Eymen, ' Semâdan her gün, her gece taze taptaze vahiy bize geliyordu. Artık bu vahiy

---

[1071] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 50.

[1072] Ahmed, *Müsned*, III, 212, 248.

[1073] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V, 274. Bu hadisi ayrıca İbn Ebî Şeybe, Müslim, Ebû Ya'lâ ve Ebû Avâne Hz. Enes'den bu lafızla rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 48). İbn Sa'd da Hz. Enes'den buna yakın şekilde rivâyet etti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 164).

[1074] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 274; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 60. İbn Sa'd, hadisi sahih bir senedle Târık'dan buna yakın şekilde rivâyet etti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 164).

kesildi, kaldırıldı. Bunun üzerine ağlıyorum' dedi. İnsanlar, onun sözüne hayret etti."[1075]

c) Ma'n b. Adiy'in sözü

1823. Malik, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber vefat edince insanlar çok ağladı ve 'Vallahi isterdik ki, biz ondan önce ölelim de ondan sonra fitneye düşmeyelim' dediler. Ma'n b. Adiy ise 'Vallahi ben ondan önce ölmek istemiyordum. Onu hayatta iken nasıl tasdik ettimse ölümünden sonra da tasdik etmek istiyorum' dedi."[1076]

d) Hz. Peygamber'in kızı Hz. Fatıma'nın sözü

1824. Buhârî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in hastalığı ağırlaşınca kendisini sıkıntı ve acı kapladı. Hz. Fatıma, 'Vay babamın çektiği ızdıraba!' dedi. Hz. Peygamber, Hz. Fatıma'ya *'Bu günden sonra babana artık sıkıntı yoktur'* dedi. Hz. Peygamber vefat edince 'Kendisini çağıran Rabbine icabet eden babacığım! Firdevs cenneti dönüş yeri olan babacığım! Cibrîl'in matemini tuttuğu babacığım!' dedi. Hz. Peygamber defnedildiğinde Hz. Fatıma, 'Ey Enes! Hz. Peygamber'in üzerine toprak atmak sizi mutlu etti mi?' dedi."[1077]

1825. Ahmed'in hadisinde şöyle denmiştir: Hz. Fatıma, 'Ey Enes! Hz. Peygamber'i toprağa defnedip geri dönmeniz sizi mutlu etti mi?' dedi. Hammad anlatıyor: Sâbit bu hadisi rivâyet edince çok ağladı, az kalsın kaburgaları birbirine geçecekti."[1078]

f) Hz. Peygamber'in halası Safiyye'nin şiiri

1826. Taberânî, Urve'den şöyle rivâyet etmektedir: Safiyye bt. Abdilmuttalib, Hz. Peygamber'e şöyle mersiye okudu:

1075 İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V, 274.

1076 İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VI, 339. Bu hadisi, İbn Abdilber *el-İstî'âb* (III, 446) adlı eserinde Malik tariki ile rivâyet etmiştir. İbn Hacer: Malik'in hadisindeki bulunan Sa'îd b. Hâşim zayıftır. Mahfuz olan hadis, Urve'nin mürselidir." (İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 450). İbn Sa'd, hadisi Urve'den buna yakın şekilde rivâyet etti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 465).

1077 Buhârî, VI, 18.

1078 Ahmed, *Müsned*, III, 204; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V, 273. Bu hadisi, İbn Asâkir ve Ebû Ya'lâ Buhârî'nin hadisine yakın şekilde rivâyet etti. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 57). Bu hadisi İbn Sa'd da Enes'den buna yakın şekilde rivâyet etti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 83).

لهف نفسي وبتُّ كالمسلوبِ أرقب الليل فَعْلة المحروب
من هموم وحسرة ردفتني ليت أنِّي سقيتها بشَعوب
حين قالوا إنَّ الرسول قد أمسى وافقته منية المكتوب
حين جئنا لآل بيت محمد فأشاب القَذال أيّ مشيب
حين رَيْنا بيوته موحشات ليس فيهن بعد عيش غريب
فعراني لذاك حزن طويل خالط القلب فهو كالمرعوب

Canım çok sıkıldı, yılan sokmuş insan gibi geceledim
Malı harap olmuş insan gibi geceyi bekliyorum.
Bunların hepsi bana gelen hasret ve hüzündendir.
Keşke ben daha önce ölüm şarabından içseydim.

Hz. Peygamber geceledi, dediklerinde
Ölüm mektubu da kendisine ulaşmıştı.
Muhammed'in ailesine vardığımızda
Kafamın ön kısmı hemen beyazladı.

Evini dehşetler içinde gördüğümüzde
Onlar için artık garib bir şey olmayacaktır, dedim.
Bundan dolayı beni hüzün kapladı
Hüzün kalbime o kadar karıştı ki, ürkek adam gibi oldum.

Şöyle devam etti:

ألا يا رسول الله كنت رخاءنا وكنت بنا براً ولم تَكُ جافياً
وكان بنا براً رحيماً نبينا ليَبْك عليك اليوم من كان باكيا
لعمري ما أبكي النبي لموته ولكن لهرج كان بعدك آتيا
كأن على قلبي لفقد محمد ومن حبه من بعد ذاك المكاويا

أفاطمَ صلَّى الله ربُّ محمد على جَدَث أمسى بيثرب ثاويا

أري حَسَنا أيتمتَه وتركته يبكِّي ويدعو جدَّه اليوم نائبا

فدىً لرسول الله أمي وخالتي وعمي ونفسي قصره وعياليا

صبرت وبلَّغت الرسالة صادقاً ومتَّ صليب الدين أبلج صافيا

فلو أنَّ رب العرش أبقاك بيننا سعدنا ولكن أمره كان ماضيا

عليك من الله السلام تحيةً وأدخلت جنات من العدن راضيا

Ya Resulallâh! Sen bize karşı çok yumuşaktın
Bize karşı çok iyilikseverdin, katı değildin.
Bize karşı, hayırsever ve şefkatli bir peygamberdin.
Ağlayabilen herkes bu gün sana ağlasın.

Hayatıma and olsun! Hz. Peygamber öldüğü için ağlamıyorum.
Senden sonra olacak kargaşalar için ağlıyorum.
Muhammed'i kaybettiğim ve onu çok sevdiğim için
Bundan sonra kalbimin üstünde dağlar olacaktır.

Ey Fatıma! Muhammed'in Rabbi olan Allah rahmet etsin
Dün Yesrib'de gömülen kabrin üstüne
Görüyorum ki, Hasan'ı yetim bırakmışsın, terketmişsin
Hasan da ağlıyor ve bu gün hep dedesini çağırıyor.

Hz. Peygamber'e feda olsun! Anam, teyzem
Amcam, benim canım ve çocuklarım hepsi feda olsun.
Sen, sabrettin ve doğru şekilde risalet görevini tebliğ ettin.
Vefat ettiğinde dinin özü açık ve saf temizdi.

Şayet arşın Rabbi, seni aramızda sağ bıraksaydı

Çok mutlu olurduk, fakat onun emri elbet yerine gelir.

Allah'ın selamı üzerine olsun

Sen, Adn cennetlerine razı şekilde girdin.[1079]

1827. Taberânî, Muhammed b. Ali b. Hüseyin'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ruhu kabzedilince Hz. Safiyye rıdasına bürünürek çıktı ve şöyle diyordu:

قَدْ كَانَ بَعْدَكَ أَنْبَاءٌ وَهَنْبَثَةٌ لَوْ كُنْتَ شَاهِدَهَا لَمْ تُكْثِرِ الْخُطَبَ

Senden sonra haberler ve ihtilaflı şeyler oldu

Eğer, bunları müşahede etseydin, çok hitab etmezdin.[1080]

1828. Buhârî ve Beğavî[1081] Ğuneym b. Kays'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in vefatında babamın söylediği bazı beytler ezberlemiştim:

ألا لي الويل على محمد ... قد كنت في حياته بمقعد

أبيت ليلي آمناً إلى الغد

Muhammed öldüğü için bana yazıklar olsun.

O hayatta iken ben oturuyordum.

Uyuduğumda yarına kadar emniyette olabilirim.[1082]

1079 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIV, 806. Heysemî: Bu hadisi, Taberânî rivâyet etmiş, isnadı da hasendir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 39).

1080 Heysemî: İsnadındaki râvîler sahîh hadis râvîleridir. Fakat isnada bulunan Muhammed, Hz. Safiyye'ye ulaşmamıştır (yani hadiste inkita vardır)." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 39). Bezzar, hadisi buna yakın şekilde rivâyet etti. Heysemî: İsnadındaki râvîler Bişr b. Adem hariç hepsi sahih hadis râvîsidir. Bişr de sıka biridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 39). İbn Sa'd, hadisi bu meâlde rivâyet etti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 89).

1081 Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, VII, 641.

1082 İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 264.

HATIRLADIKÇA ASHABIN HZ. PEYGAMBER'E AĞLAMASI

a) Hz. Ömer ve yaşlı bir kadın arasında geçen kıssa

1829. İbn Mubarek ve İbn Asâkir Zeyd b. Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, bir gece etrafı kontrol için evden çıktı. Bir evde kandilin açık olduğunu gördü. Yaklaştı, baktı ki, bir kadın hem yün eğiriyor, hem de şöyle diyor:

على محمد صلاة الأبرارْ صلى عليك المصطفون الأخيارْ

قد كنت قوّاماً بَكِيَّ الأسحارْ يا ليت شعري والمنايا أطوارْ

هل تجمعني وحبيب الدارْ

Muhammed üzerine hayırlı insanların salâtı olsun.

Seçkin ve seçilmiş peygamberler sana salat ettiler.

Sen seher vakitleri çok namaz kılar ve ağlardın.

Ya keşke bilseydim, temenniler de çeşit çeşittir

Beni ve habibimi ahirette bir araya getirecek midir?

Kadın Hz. Peygamber'i kastediyordu. Hz. Ömer oturdu, ağladı. Durmadan ağlıyordu, sonunda kadının kapısını çaldı. Kadın 'Kim o?' dedi. 'Ömer b. Hattab'dır' dedi. Kadın, 'Benim Ömer ile ne işim olacak! Ömer bu saatte niye geldi, ne işi var?' dedi. Hz. Ömer, 'Aç kapıyı, Allah sana rahmet etsin, bir suçun yok' dedi. Kadın kapıyı açtı, Hz. Ömer de içeri girdi. 'Biraz önce söylediklerini bir daha söyler misin!' dedi. Kadın bir daha söyledi. Sonuna geldiğinde Hz. Ömer, kadına 'Rica ediyorum, beni de kendin ve Hz. Peygamber arasına koy!' dedi. Kadın da 'Ömer'i de onu bağışla ey Ğaffâr!' dedi. Hz. Ömer çok memnun kaldı ve böylece döndü."[1083]

b) İbn Ömer'in ve Hz. Enes'in Hz. Peygamber'i hatırladıkları için ağlamaları

1830. İbn Sa'd, Âsım b. Muhammed←babasından şöyle rivâyet etmektedir: İbn Ömer'in ne zaman Hz. Peygamber'i zikrettiğini duysam gözleri dolar ve ağlardı."[1084]

[1083] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 381.

[1084] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 168.

1831. İbn Sa'd, el-Müsennâ b. Sa'îd Zâri'den şöyle rivâyet etmektedir: "Enes b. Malik, 'Sevgili Hz. Peygamber'i rüyada görmediğim gecem yoktur' dedi, sonra da ağlamaya başladı."[1085]

ASHABIN HZ. PEYGAMBER'E KÜFREDEN BİRİNİ DÖVMESİ

a) Ğarafe el-Kindî ve Amr b. Âs'ın arasında bu husustaki olayı

1832. İbn Mubarek, Harmele b. İmran←Ka'b b. Alkame'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in sahabesinden olan Ğarefe b. Haris el-Kindî (radıyallahu anh), bir Hristiyanın Hz. Peygamber'e küfrettiğini işitti, onu dövdü ve burnunu kırdı. Ğafare şikâyet edildi ve Amr b. Âs'ın huzuruna çıkarıldı. Amr, 'Biz onlara ahid verdik, nasıl onlara dokunursun?' dedi. Ğarefe, kendisine 'Maâzellâh! Hz. Peygamber'e küfretsinler diye mi onlara ahid verdik? Biz, sadece onlarla kilise, mabetleri arasına girmemek üzere, kilisede istediklerini söyleme konusunda, güçlerinin yetmediği şeyleri onlara yüklememe konusunda, düşman onlara saldırmak isterse onlar için savaşmak konusunda, onları dinleriyle başbaşa bırakma konusunda söz verdik. Ancak bizim ahkâmımız olan İslam hukukuna râzı gelirlerse ayrı bir konu. O zaman onlara da Allah ve Resulünün hükmüyle hükmederiz. Hukukumuza ihtiyaçları olmayınca onlara da bir şey diyemeyiz' dedi. Amr, 'Doğru söyledin' dedi."[1086]

1833. Taberânî, Hz. Peygamber'in sahabesi olan Ğarefe b. Haris'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Ğafâre, Ridde Savaşında İkrime b. Ebî Cehl (radıyallahu anh) ile Yemen'de cihad etti. Mundegûn adında Mısırlı bir hıristiyanın yanından geçti, onu İslam'a davet etti. Hıristiyan, Hz. Peygamber'i kötü şekilde zikretti, Ğafere de ona vurdu. Olay, Amr b. Âs'a götürüldü. Ğafere'ye birini gönderip onu çağırdı ve 'Onlara ahid verdik, nasıl onlara karışırsın!' dedi..."[1087]

[1085] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 20.

[1086] *el-İstî'âb*, III, 193. Hadisi, Buhârî, *Târîhu*'l-Kebîr'de Nu'aym b. Hammad←Abdullah b. Mubarek←Harmele'den kendi isnadıyla buna yakın şekilde rivâyet etti. Hadisin isnadı sahihtir. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 195).

[1087] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVIII, 654. Heysemî: "İsnadında el-Leys'in katibi olan Abdullah b. Salih var. Abdulmelik b. Şuayb, kendisi için "sıka ve güvenilir (me'mûn)'dir" dedi. Bir cemaat alim ise ona zayıf demiştir. Diğer râvîler ise sıka kimselerdir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VI, 13). Bu hadisi Beyhakî de rivâyet etti. (*es-Sünen*, IX, 200).

1834. İbn Asâkir, Ka'b b. Alkame'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in sahabesinden olan Ğarefe b. Haris el-Kindî (radıyallahu anh), zimmi olan bir adamın yanından geçti ve onu İslam'a davet etti. Zimmî, Hz. Peygamber'e sövdü, Ğarefe de adamı öldürdü. Amr b. Âs, kendisine 'Onlar bizden aldıkları ahidden dolayı emniyetteler' dedi. Ğarefe de 'Onlara Allah ve Resulü hususunda bize hakaret etsinler diye ahid vermedik' dedi..."

HZ. PEYGAMBER'İN EMRİNİ YERİNİ GETİRMEK

a) Nahle'ye gönderilen seriyyede Hz. Peygamber'in emrine itaat

1835. Beyhakî, İbn İshak←Yezid b. Rûmân←Urve b. Zübeyr tariki ile şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Abdullah b. Cahş'ı Nahle'ye gönderdiği seriyyeye komutan olarak tayin etti. Kendisine 'Orda dur, Kureyşlilerin ne yaptığı hakkında bilgiler getir!' dedi. Ona savaşması için emir vermedi. Bu olay haram aylarda vuku bulmuştu. Nereye gideceğini söylemeden kendisine bir mektup yazıp verdi. Hz. Peygamber, komutana *'Sen ve arkadaşların yola çıkın, iki gün ilerledikten sonra mektubunu aç ve bak. Mektupta ne emretmişsem onu uygula, arkadaşlarından hiç birini senle gelmesi için zorlama!'* dedi.

Abdullah b. Cahş iki gün ilerledikten sonra mektubu açtı, mektupta şöyle yazılıydı: *"Nahle'ye varıncaya kadar ilerle, Kureyşliler hakkında topladığın bilgileri toplayıp bize getir."* Mektubu okuduktan sonra arkadaşlarına 'Söyleneni dinleyeceğiz ve itaat edeceğiz. Kim şahadeti arzuluyorsa benle beraber gelsin. Ben Hz. Peygamber'in emrini yerine getireceğim. Kim, şahadeti arzulamıyorsa geri dönsün. Çünkü Hz. Peygamber, sizden birini zorlamamı nehyetti' dedi. Yanındaki topluluk da onla beraber ilerledi. Buhrân denen yere vardıklarında Sa'd b. Ebî Vakkas ve Utbe b. Ğazvân'ın sırayla bindikleri develerini kaybettiler. İkisi, deveyi aradıklarından ordudan geride kaldılar. Ordu ise ilerledi ve Nahle denen yerde konakladılar. Onların yanından ticaret maksadıyla Amr b. el-Hadramî, Hakem b. Keysân, Abdullah'ın oğulları olan Osman ve Muğîre geçti. Bunlar, Tâif'den katık ve kuru üzüm getiriyorlardı. İslam ordusundakiler bunları gördüklerinde Vâkıd b. Abdillah (radıyallahu anh), onların önüne çıktı. Başını da tıraş etmişti. Vâkıd'ı tıraşlı gördükleri zaman 'Bunlar ümre için gelenlerdir, bunlardan bir zarar gelmez' dediler. Hz. Peygamber'in ashabı, onları Receb'in son gününde kuşattı. 'Eğer bunları öldürürseniz haram ayda öldürmüş olacaksınız, eğer serbest bırakırsanız bu gece harem bölgesine girecekler ve artık onlara karışmazsınız' dediler. Neyse ki onları öldürme kararı

aldılar. Karar aldıktan sonra Vâkıd b. Abdillah et-Temîmî, Amr b. el-Hadramî'ye bir ok attı ve onu öldürdü. Osman b. Abdillah ve Hakem b. Keysân teslim oldu, Muğîre ise kaçtı. Bir türlü onu yakalayamadılar. Kervanı sürüp Medine'ye Hz. Peygamber'in yanına getirdiler. Hz. Peygamber, onlara *'Vallahi, haram aylarda savaşmanızı emretmedim'* dedi. Hz. Peygamber, iki esiri ve kervanı serbest bıraktı. Onlardan hiçbir şey almadı.

Hz. Peygamber, böyle deyince onlar pişman oldu. Helak olacaklarını sandılar. Müslüman kardeşleri de onları azarladı. Kureyş'e bu olanlar ulaşınca 'Muhammed, haram ayda kan döktü, ganimet elde etti, adamları esir aldı, haram aylarda savaşı mubah kıldı. Akabinde de Allah şu ayeti nazil etti:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ﴾

"Sana haram ayı, yani onda savaşmayı soruyorlar. De ki: O ayda savaşmak büyük bir günahtır. (İnsanları) Allah yolundan çevirmek, Allah'ı inkâr etmek, Mes-cid-i Haram'ın ziyaretine mâni olmak ve halkını oradan çıkarmak ise Allah katında daha büyük günahtır. Fitne de adam öldürmekten daha büyük bir günahtır." (Bakara: 217).

Allah (celle celâlühü), **'Allah'ı inkar etmek öldürmekten daha büyüktür'** buyurdu. Bu ayet inince Hz. Peygamber, kervanı kabul etti ve esirleri de fidye karşılığı salıverdi. Müslümanlar, Hz. Peygamber'e 'Bunun bizim için gazve sayılacağını umuyor musun?' dedi. Akabinde Allah şu ayeti nazil etti:

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللهِ وَاللهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

"İman edenler ve hicret edip Allah yolunda cihad edenler var ya, işte bunlar, Allah'ın rahmetini umabilirler. Allah, gafûr ve rahîmdir." (Bakara: 218).

Bu olaya karışanlar sekiz, komutanları Abdullah b. Cahş ile beraber dokuz kişidiler.[1088]

1836. Beyhakî, Cundeb b. Abdillah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir ordu gönderdi, başlarına da Ubeyde b. Haris'i (radıyallahu anh) komutan tayin etti. Ubeyde, gitmek için yönelince Hz. Peygamber'e olan sevgisinden dolayı ağladı. Hz. Peygamber de onun yerine Abdullah b. Cahş adında birini gönrderdi. Hz. Peygamber, Abdullah'a bir mektup yazıp verdi, şu şu yere gelmeden okumamasını emretti ve *"Hiçbir arkadaşını kendinle götürmeye zorlama!"* dedi. Hz. Peygamber'in belirttiği yere vardığında mektubu okudu ve 'İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn. İşittim ve Allah'a ve Resulüne itaat ettim' dedi. Eshabından iki kişi geri döndü. Diğerleri onunla beraber ilerledi. İbn el-Hadramî ile karşılaştılar ve onu öldürdüler. Fakat onu öldürmeleri Receb ayında mı, Cemâdu'l-âhire ayında mı olduğu tam bilinmemekteydi. Müşrikler, 'Muhammed, onları haram ayında öldürdü' dedi. Akabinde Allah (celle celâlühü), şu ayeti nazil etti:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللّٰهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ﴾

"Sana haram ayı, yani onda savaşmayı soruyorlar. De ki: O ayda savaşmak büyük bir günahtır. (İnsanları) Allah yolundan çevirmek, Allah'ı inkâr etmek, Mes-cid-i Haram'ın ziyaretine mâni olmak ve halkını oradan çıkarmak ise Allah katında daha büyük günahtır. Fitne de adam öldürmekten daha büyük bir günahtır." (Bakara: 217).

Bazı Müslümanlar, 'Eğer onlar hayra isabet etmişlerse de onlar için bir mükâfat yoktur' dedi. Akabinde şu ayet nazil oldu:

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

[1088] Ebû Nu'aym, bu kıssayı Ebû Sa'îd Bakkâl←İbn Abbas tariki ile uzunca (mutavvel) rivâyet etmiştir. Bu kıssayı, Taberî Esbât b. Nasr←es-Süddî tariki ile rivâyet etti. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 228).

"İman edenler ve hicret edip Allah yolunda cihad edenler var ya, işte bunlar, Allah'ın rahmetini umabilirler. Allah, gafûr ve rahîmdir." (Bakara: 218).[1089]

b) Ashab, Benî Kurayza gazvesine çıkatığında Hz. Peygamber'in emrine uyması

1837. Buhârî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber Hendek Savaşında *'Herkes ikindiyi Benî Kurayza'da kılsın!'* dedi. Bazısı yolda iken ikindi vakti girdi. Bazısı, 'Benî Kurayza'ya varmadan ikindi namazı kılmayacağız' dedi. Bazısı ise 'Bilakis namazımızı kılacağız, Hz. Peygamber bunu kasdetmedi' dedi. Hz. Peygamber'e bu iki farklı grubun uygulaması söylendi, Hz. Peygamber hiç birine kızmadı."[1090]

1838. Taberânî, Ka'b b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hendek Savaşına katılan düşmanın peşinden gittikten sonra döndü. Hemen zırhını kuşandı ve kokusunu sürdü."

1839. Duhaym hadisinde şu ek yapılmıştır: "Cibrîl (aleyhisselam), indi ve Hz. Peygamber'e 'Özrünü beyan et! Bakıyorum da sen zırhını çıkarmışsın, biz melekler halen zırhımızı indirmedik' dedi. Hz. Peygamber korkudan sıçradı ve insanlara ikindiyi Benî Kurayza'da kılmalarını söyledi. Silahlarını kuşanıp yola çıktılar. Benî Kurayza'ya varmadan güneş battı. İnsanlar ikindi namazı hakkında ihtilaf etti. Bazı sahabîler, 'Namaz kılın! Hz. Peygamber namaz kılmamanızı kasdetmedi' dedi. Bazısı ise 'Hz. Peygamber, Benî Kurayza'ya varmadan kılmamamız konusunda ısrar etti. Biz namaz kılmamakla Hz. Peygamber'in azimetini yerine getiririz, üzerimize de bir günah olmaz' dedi. Sahebenin bir kısmı inanarak ve sevabını da bekleyerek namazını kıldı. Diğer kısmı ise kılmadı. Benî Kurayza'ya güneş battıktan sonra varıp Benî Kurayza'da inanarak ve sevabını da Allah'tan bekleyerek namazını kıldılar. Hz. Peygamber, iki gruptan hiç birine kızmadı."[1091]

[1089] Bu hadisi, İbn Ebî Hatim, Cündeb b. Abdillah'dan buna yakın şekilde rivâyet etti. (İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 251).

[1090] Buhârî, II, 19, V, 143; Müslim, V, 162.

[1091] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XIX, 160. Heysemî: "İsnadındaki râvîler İbn Ebî Hüzeyl müstesna hepsi sahih hadis râvîsidir. İbn Ebî Huzeyl de sıka biridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VI, 140). Bu hadisi, Beyhakî Ubeydullah b. Ka'b b. Malik'den buna yakın şekilde rivâyet etti. Hz. Âişe'nin hadisini ise bundan daha uzun şekilde rivâyet etti. (İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 117).

c) Hüneyn Savaşında ashabın Hz. Peygamber'in emrine uyması

1840. Beyhakî, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hüneyn Savaşında insanların ne yaptığını görünce Hz. Abbas'a 'Ey Ensar topluluğu! Ey rıdvan ağacının altında bey'at edenler!' diye seslenmesini söyledi. Ashab da icabet etti ve 'Buyur, buyur!' dedi. Öyle oldu ki, adam, devesini döndürmek istiyordu, devesini döndüremiyor ve hemen zırhını boynundan çıkarıp atıyor, kılıcını ve kalkanını alıp sesin geldiği yere doğru koşuyordu. Nihayet Hz. Peygamber'in yanında bunlardan yüz kişi toplandı. Hz. Peygamberi bu yüz kişiyle düşmana yöneldi ve savaşmaya başladı. İlk savaş çağrısı Ensar'a oldu, sonra da Hazrec'e oldu. Bunlar savaşa karşı dayanıklıydılar. Hz. Peygamber de süvariler içinde hareket etti, savaş meydanına baktı ve *'İşte şu an savaşın kızıştığı andır'* dedi. İnsanlardan dönen hiçbir grup olmadı ki, illa Hz. Peygamber'in yanında elleri bağlı esirler gördüler. Allah (celle celâlühü), onlardan öldürdüğünü öldürdü, bozguna uğrayanları bozguna uğrattı. Allah (celle celâlühü), onların mallarını, çocuklarını Hz. Peygamber'e ganimet olarak verdi."[1092]

1841. İbn Vehb, Hz. Abbas'tan şöyle rivâyet etmektedir: "...Hz. Peygamber, Hz. Abbas'a *'Ey Semure*[1093] *ağacının altında bey'at edenler!'* diye bağırmasını istedi. Hz. Abbas anlatıyor: Sesimi duyduklarında sığırın yavrusu için döndüğü gibi geri dönüp geldiler ve 'Buyur, buyur!' dediler."[1094]

d) Sahabîlerle Ebû Süfyan arasında Hudeybiye Anlaşmasını bozma hakkında geçen olay

1842. İbn Ebî Şeybe, İkrime'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Mekkelilerle anlaşma yaptığında Huzâ'a Kabilesi cahiliyye döneminde Hz. Peygamber'in muttefikiydi, Bekroğulları da Kureyş ile sulh içindeydi. Huzâ'a ile Bekroğulları arasında savaş çıktı. Kureyş'liler, Bekroğullarına silah ve yemek yardımında bulundu. Huzâ'alıların zayıf noktalarını gösterdiler. Bekroğulları da Huzâ'aoğullarına galib geldi ve onlardan birçok kişi öldürdüler. Kureyş'liler, Hz. Peygamber'in antlaşmayı

1092 Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, V, 129; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 329.

1093 Hudeybiye anlaşması sırasında Semure ağacının altında savaştan kaçmayacaklarına dair bey'at ettiler, Hz. Peygamber orda bey'at edenleri kastediyor.

1094 Bu hadisi, Müslim (V, 166), İbn Vehb'den rivâyet etti. (İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 331). İbn Sa'd, Abbas'ın hadisi daha uzun şekilde rivâyet etti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 11).

bozacağından endişe ettiler ve Ebû Süfyan'a 'Muhammed'e git, antlaşmayı devam ettir ve insanlar arasında sulh yap!' dediler.

Ebû Süfyan yola çıktı ve Medine'ye geldi. Hz. Peygamber, *'Ebû Süfyan geldi, istediğini elde etmeden geri gidecektir'* buyurdu. Ebû Süfyan, Hz. Ebû Bekr'e geldi ve 'Ey Ebû Bekr! Antlaşmayı devam ettir, insanlar arasında sulh yap!' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Bu benim işim değildir. Bu konu, Allah ve Resulünün işidir' dedi. Hz. Ömer b. Hattab'a geldi, ona da Hz. Ebû Bekr'e söylediklerinin benzeri şeyler söyledi. Hz. Ömer, 'Sizin bozduğunuz antlaşma mı? Yeni tarafı varsa Allah (celle celâlühü) onu eskitsin. Sağlam tarafı varsa Allah onu kırsın!' dedi. Ebû Süfyan, 'Bu güne kadar senin gibi aşiretine, akrabalarına düşman olanı da görmedim' dedi. Sonra Hz. Fatıma'nın yanına geldi ve 'Ey Fatıma! kavmindeki kadınlara öncü olabileceğin bir şey yapar mısın?' dedi ve Hz. Ebû Bekr'e söylediğinin benzeri şeyler söyledi. Hz. Fatıma, 'Bu benim işim değil, bu iş Allah ve Resulünün işidir' dedi. Sonra Hz. Ali'ye geldi, ona da Hz. Ebû Bekr'e söylediği şeylere benzer şeyler söyledi. Hz. Ali, kendisine 'Bu gün senden daha sapkın birini görmedim. Sen, halkın efendisisin, sulhu geçerli kıl, insanların arasında sulhu gerçekleştir de göreyim!' dedi. Ebû Süfyan da bir elini diğerinin üzerine vurdu ve 'İnsanların arasındaki antlaşmayı yeniledim' dedi. Sonra yola çıkıp Mekke'ye vardı, onlara olanları anlattı. Kureyş'liler, 'Vallah, senin gibi temsilcisiyi hayatımızda görmedik. Vallahi, bize savaş getirmedin ki, kendimizi koruyalım. Bize sulh da getirmedin ki, kendimizi emniyette hissedelim' dedi." Mekke'nin fethinde bu hadis zikredildi.[1095]

e) Ashabın Bedir esirlerine davranışı

1843. Taberânî, *el-Kebîr* ve *es-Sağîr* adlı eserlerinde Müsab b. Ümeyr'in kardeşi Ebû Azîz b. Ümeyr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Bedir günü esirlerin içinde bulunuyordum. Hz. Peygamber, *'Esirlere iyi davranın!'* buyurdu. Ben de Ensar'dan olan bir cemaatin yanında bulunuyordum. Sabah ve akşam yiyeceklerini getirdiklerinde Hz. Peygamber'in vasiyetinden dolayı onlar hurma yerdi, bana ise buğday ekmeği yedirirlerdi."[1096]

[1095] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 480-482; Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, IV, 162.

[1096] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXII, 977; er-Ravdu'd-dânî, 409. Heysemî: Bu hadisin isnadı hasendir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VI, 86).

f) İbn Ravâha'nın Hz. Peygamber'in emrine acilen uyma hususundaki kıssası

1844. İbn Asâkir, Abdurrahman b. Ebî Leylâ'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Ravâh (radıyallahu anh), bir gün Hz. Peygamber'in yanında geldi, Hz. Peygamber hutbe okuyordu. Hz. Peygamber'in *'Oturun!'* dediğini işitti ve bunu duyar duymaz mescidin dışında oturdu. Hz. Peygamber, hutbesini bitirene kadar böyle kaldı. Böyle yaptığı, Hz. Peygamber'in kulağına ulaştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber de *'Alllah, kendisine ve Resulüne itaatını artırsın'* buyurdu."[1097]

1845. Bu hadisi, İbn Asâkir Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Cuma günü minberin üzerinde oturdu ve *'Oturun!'* dedi. Abdullah b. Ravâha (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in *'Oturun!'* sözünü işitince Ğanmoğulları içinde hemen oturdu. 'Ya Resulallâh! İbn Ravâha, insanlara *'Oturun!'* sözünü işitince olduğu yerde oturdu' denildi."[1098]

g) Hz. Abdullah b. Mes'ûd'un Hz. Peygamber'in emrine uyması

1846. İbn Ebî Şeybe, Atâ'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, hutbe veriyordu. İnsanlara *'Oturun!'* dedi. Abdullah b. Mes'ûd, Hz. Peygamber'in sesini kapıda iken işitti ve hemen oturdu. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Ey Abdullah! İçeri gir!* dedi."[1099]

1847. Bu hadisi, İbn Asâkir Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Cuma günü minberin üstüne çıktığında *'Oturun!'* dedi. İbn Mes'ûd, sesini duyar duymaz kapının yanında oturdu. Hz. Peygamber, kendisini gördü ve *'Ey Abdullah b. Mes'ûd! İçeri gir!'* dedi."[1100]

[1097] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 52. Bu hadisi, Beyhakî, Abdurrahman'dan sahih isnadla buna yakın şekilde rivâyet etti. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 306).

[1098] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 51. Taberânî, bu hadisi bu şekilde *el-Evsat* adlı eserinde rivâyet etti. Beyhakî ise Hz. Aişe'den gelen hadisi rivâyet etti. Heysemî: İsnadında İbrahim b. İsmail b. Mücemmi var, kendisi zayıf biridir." İbn Hacer, *el-İsâbe* (II, 306) adlı eserinde hadisin Mürsel olması dahi doğrudur.

[1099] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, II, 116; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 56.

[1100] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 55. Dikkat ettiğimizde Abdullah b. Ravâha ve Abdullah b. Mes'ûd için aynı kıssa rivayet edildi. İkisinin de böyle bir davranış sergilediği düşünülebilse de büyük olasılıkla bu, râvîlerin yaptığı hatalardan kaynaklanmaktadır. İki sahabînin ismi de Abdullah olduğundan dolayı İbn Ravâha mı, İbn Mes'ûd mu olduğu karıştırılmıştır.Bazısı İbn Ravâha olarak, bazısı ise İbn Mes'ûd olarak rivayet etmişlerdir.

h) Hz. Peygamber sevmediğinden dolayı büyük kubbenin yıkılması

1848. Ebû Davud, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün çıktı, biz de yanında bulunuyorduk. Yüksek bir kubbe gördü ve '*Bu nedir?* dedi. Sahabîler de 'Bu kubbe, Ensar'dan falan adamındır' dedi. Hz. Peygamber sustu, kızgınlığını içine attı. Nihayet o kubbe sahibi geldi, insanların içinde selam verdi, fakat Hz. Peygamber ondan yüz çevirdi. Hz. Peygamber, bunu birkaç defa tekrar edince adam, Hz. Peygamber'in kızdığını ve kendisinden yüz çevirdiğini farketti. Bunu ashaba şikâyet etti ve 'Vallahi, Hz. Peygamber'in bana karşı davranışını kötü görüyorum' dedi. Ashab da 'Hz. Peygamber yoldan geçerken senin kubbeyi gördü' dedi. Adam da kubbesine gitti ve onu yıkıp yerle bir etti. Hz. Peygamber, bir gün çıktı, fakat kubbeyi görmedi. *'Kubbeye ne oldu?'* diye sordu. Kubbenin sahibi senin ondan yüz çevirdiğini söyledi, biz de neden kızdığını söyledik, akabinde sahabî de gidip kubbeyi yıktı' dediler. Hz. Peygamber de *'Zorunlu olan müstesna her bina sahibi için vebaldir'* buyurdu."[1101]

1849. Bu hadisi, İbn Mâce muhtasar olarak rivâyet etmiş, rivâyetinde şöyle gelmiştir: Bir zaman sonra Hz. Peygamber ordan geçti, fakat kubbeyi yerinde görmedi. Kubbenin ne olduğunu sordu, sahibinin kulağına gelen haberden dolayı yıktığı söylendi. Hz. Peygamber de *'Allah (celle celâlühü), ona rahmet etsin! Allah (celle celâlühü), ona rahmet etsin!'* dedi."

ı) Hz. Peygamber sevmediğinden ashabın renkli elbisesini yakması

1850. Dûlâbî, Amr b. Şuayb←babası←dedesinden şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber Ezâhir Akabesi denilen yere gittik. Benim üzerimde sarı veya kırmızı renkle boyanmış bir elbise vardı. Hz. Peygamber, bana baktı ve 'Bu ne biçim elbise?' dedi. Ben sevmediğini anladım. Eşyalarımın yanına geldim, sahabîler tandır tutuşturuyorlardı, elbisemi alıp içine attım. Sonra Hz. Peygamber'in yanına geldim, *'Elbisene ne yaptın?'* dedi. Ben de 'Tandıra attım' dedim. Hz. Peygamber de *'Keşke ailenden birine verseydin'* dedi."[1102]

1101 Ebû Dâvud, 5237.

1102 Dûlâbî, el-Kunâ, II, 44.

i) Hz. Hureym'in saçını ve yerde sürtülen izarını kısaltması

1851. Ahmed, Buhârî *Târîh*'inde ve İbn Asâkir Sehl b. el-Hanzeliyye el-Abşemî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bana *'Perçemi uzun olmasa, izarı yerden sürtmese Harîm el-Esedî ne iyi bir adamdır!'* dedi. Hz. Peygamber'in bu sözü, Hz. Hureym'în kulağına gitti ve hemen perçemini kesip kulaklarının hizasına getirdi ve izarını kaldırıp aşık kemiğinin üstüne çekti."[1103]

j) Hz. Peygamber'in emrine uyarak Kinânî'nin (radıyallahu anh) altın kürsünden inmesi

1852. Ebû Nu'aym, Hz. Ömer'in elçisi olan Cüsâme b. Müsâhik b. Rabî b. Kays el-Kinânî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Oturdum fakat altımda ne var bilmiyordum. Bir de baktım ki, altımda altından bir kürsü var. Bunu gördüğüm gibi kürsüden indim. Hirakl güldü ve bana 'Sana ikramda bulunduğumuz bu kürsüden niye indin?' dedi. Ben de 'Hz. Peygamber'in bu gibi şeylerden nehyettiğini duydum' dedim."[1104]

k) Râfi b. Hadîc'in Hz. Peygamber'ine uyma hususundaki hadisi

1853. Abdurrezzak, Râfi b. Hadîc (radıyallahu anh)'de şöyle rivâyet etmektedir: "Dayım bir gün yanıma geldi ve 'Hz. Peygamber, bu gün size faydası olan her şeyi nehyetti! Allah ve Resulüne itaat bize de size de daha faydalıdır' dedi. Devamında yeri kiralama hakkında rivayet edilen hadisi zikretti.[1105]

l) Muhammed b. Eslem'in Hz. Peygamber'in emrine uyması

1854. Hasan b. Süfyan ve Ebû Nu'aym *el-Marife* adlı eserinde Abdullah b. Ebî Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm←Belhâris b. Hazrec'in kardeşi olan Muhammed b. Eslem b. Bücre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Muhammed b. Eslem yaşlı biriydi. Kendisi şöyle konuştu: Medine'ye gider, pazarda ihtiyacını giderir, sonra evine dönerdi. Rıdasını çıkarınca Mescid-i Nebevî'de namaz kılmadığını hatırladı ve şöyle dedi: Vallahi Hz. Peygamber'in mescidinde iki rekât namaz kılmadım. Hz. Peygamber, bize

---

1103 Ahmed, *Müsned*, IV, 321; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, III, 757; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 58.

1104 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*,VII, 15. Hadisi, İbn Mende buna yakın şekilde rivâyet etti. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 227).

1105 Abdurrezzâk, VIII, 96; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 73.

şöyle buyurmuştu: *"Sizden kim, Medine'ye gelirse ailesinin yanına dönmeden bu mescitte iki rekaat namaz kılsın!"*[1106]

m) Ensar'dan genç bir kızın Hz. Peygamber'in emrine uyması

1855. Sa'îd b. Mansûr ve İbn Neccar, Muğîre b. Şu'be'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Ensar'dan bir kadın ile nişanlandım. Bunu Hz. Peygamber'e söyledim. Hz. Peygamber, bana *'Onu gördün mü?'* dedi. Ben 'Hayır' dedim. Hz. Peygamber de *'Git kıza bak, bu aranızdaki muhabbet için daha uygundur'* buyurdu. Ben de gelip nişanlımın anne babasına durumu anlattım. Her biri, diğerine baktı, bir şey demedi. Ben de kalktım, çıktım. Nişanlım, 'Adamı getirin' dedi. Perdenin kenarında durdu ve 'Bana bakmanı Hz. Peygamber emretmişse sen de bak, yoksa bakman için ben zorlarım' dedi. Ben de ona baktım ve o kızla evlendim. Ondan daha nazik, daha sevimli bir kadınla evlenmedim. Ben yetmiş kadınla evlilik yaptım."[1107]

n) Ebû Zerr'in hizmetçi konusunda Hz. Peygamber'in emrine uyması

1856. Ebû Dâvud, Ma'rûr b. Süveyd'den şöyle rivâyet etmektedir: "Rabeze'de Ebû Zer'i (radıyallahu anh) gördüm, üzerinde kalın bir kürk vardı, kölesinin de üzerinde aynısından vardı. Cemaat, 'Ey Ebû Zer! Kölenin üstündekini de alsaydın, bu üzerindeki ile güzel bir elbise olurdu, kölene de başka bir şey giydirirdin' dedi. Ebû Zerr (radıyallahu anh), 'Ben, bir adama[1108] hakaret ettim. Annesi Acemdi, annesiyle onu ayıpladım. O da beni Hz. Peygamber'e şikâyet etti, Hz. Peygamber de *'Ey Ebû Zer! Sen içinde cahiliyye tohumlarını besleyen birisin'* buyurdu. Sonra '*Onlar, sizin kardeşinizdir. Allah, sizi onlardan (kölelerden) dünya hayatında daha faziletli kılmıştır. Size layık olmayanları satın; fakat sakın Allah'ın yarattığı kuluna acı çektirmeyin'* buyurdu."[1109]

1857. Bu hadisi, Şeyhân ve Tirmizî de rivâyet etmiş. Onların hadisi şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Köleler sizin kardeşlerinizdir. Allah, onları sizin emrinize vermiştir. Allah (celle celâlühü) İslam kar-*

[1106] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 446. Bu hadisi, İbn Mende rivâyet etmiş ve 'Hadis ğarîbdir' demiştir. Taberânî hadisi rivâyet etmiş, fakat Müslim b. Eslem diye isimlendirmiş. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 414).

[1107] Sa'îd b. Mnasur, *es-Sünen*, 516; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 277.

[1108] Hz. Bilal b. Rebâh'a siyah tenli olan annesi ile hakaret etmişti.

[1109] Ebû Dâvud, 5157.

deşini kimin elinin altına vermişse yediğinden ona da yedirsin, giydiğinden ona da giydirsin, gücünün yetmediği şeyleri ona yüklemesin. Eğer gücünün yetmediği şeyi kölesine yüklerse Allah ona lanet etsin!"[1110]

HZ. PEYGAMBER'İN EMRİNE MUHALEFET EDENE SERT DAVRANMAK

a) Hz. Ömer ve İbn Avf arasında İpek elbisenin giyimi hakkında geçen kıssa

1858. İbn Sa'd ve İbn Munî Ebû Seleme b. Abdirrahman'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf, Hz. Peygamber'e bitlerin çok olduğundan şikayet etti ve 'Ya Resulallâh! İzin ver de ipekten gömlek giyeyim' dedi. Hz. Peygamber de kendisine izin verdi. Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekr vefat ettikten sonra Hz. Ömer halife olmuştu. Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf'ın oğlu Ebû Seleme ile karşılaştı, üzerinde ipekten bir gömlek vardı. Hz. Ömer 'Bu nedir' dedi, sonra elini boynunun ordan gömleğin içine koydu ve onu aşağıya kadar yırttı. Abdurrahman (radıyallahu anh), 'Hz. Peygamber'in ipeği bana helal kıldığını bilmiyor musun?' dedi. Hz. Ömer, 'Hz. Peygamber, sen bitlerden şikayet ettiğin için sana helal kıldı. Fakat senin dışındakiler için bu geçerli değildir' dedi."[1111]

1859. İbn Uyeyne *el-Câmî* adlı eserinde, Müsedded ve İbn Cerîr Ebû Seleme'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf, Hz. Ömer'in yanına girdi, yanında oğlu Muhammed de vardı. Oğlunun üstünde ipekten bir gömlek vardı. Hz. Ömer kalktı ve gömleğinin boğaz kısmından tuttu ve ikiye böldü. Abdurrahman, 'Allah seni affetsin! Çocuğu korkuttun, kalpten götürecektin!' dedi. Hz. Ömer, 'Ona ipek mi giydiriyorsun?' dedi. Abdurrahman (radıyallahu anh), 'Ben hep ipek giyerim' dedi. Hz. Ömer, 'Bunlar senin gibi mi?' dedi."[1112]

[1110] Buhârî, I, 14; Müslim, V, 92-93; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 495. Bu hadisi, Beyhakî Ma'rûr'dan buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. İbn Sa'd Avn b. Abdillah'dan muhtasar olarak hadisi rivâyet etmiştir. (*es-Sünen*, VIII, 7; *et-Tabakât*, IV, 37).

[1111] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 92.

[1112] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 57.

b) Hz. Ömer'in, Halid b. Velid'in gömleğini ve Halid b. Sa'îd'in cübbesini parçalatması

1860. İbn Asâkir, İbn Sîrîn'den şöyle rivâyet etmektedir: "Halid b. Velid (radıyallahu anh), Hz. Ömer'in yanına vardı. Hz. Halid'in üstünde ipekten bir gömlek vardı. Hz. Ömer, kendisine 'Ey Halid bu nedir?' dedi. Hz. Halid, 'Sorun nedir, ey mü'minlerin emiri! İbn Avf da giyiyor' dedi. Hz. Ömer, 'Sen ibn Avf gibi misin, İbn Avf'da olan sorun sende de var mı?' dedi. Eve gittim, evde olanlara ısrar ettim, her biri elbisenin bir tarafından tuttular ve elbiseyi paramparça ettiler, sağlam bir tarafı kalmadı."[1113]

1861. Sahebenin Hz. Ebû Bekr'i halife seçme bahsinde Sahr hadisi geçmişti: "...Hz. Peygamber vefat ettikten bir ay sonra Halid b. Sa'îd üzerinde ipek cübbe olduğu halde geldi. Hz. Ömer b. Hattab ve Hz. Alî b. Ebî Tâlib (radıyallahu anhuma) ile karşılaştı. Hz. Ömer, 'Üzerindeki cübbeyi parçalayın! İpek savaş hariç erkeklerimize haramdır' diye seslendi. İnsanlar da onun cübbesini parçaladı..."[1114]

c) Hz. Ömer'in elbisenin ipekten yapılmış düğme yerlerini yırtması

1862. İbn Cerîr, Abde b. Ebî Lübâbe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bana ulaştığına göre Hz. Ömer b. Hattab, mescitten geçiyordu. Mescitte üzerine atkı tarzında ipek süslemeli bir şey olan bir adam namaz kılıyordu. Yanında ayakta bekledi. 'Namazını istediğin kadar uzat hiçbir yere gitmem!' dedi. Namaz kıldığını görünce ona doğru gitti ve 'Elbiseni çıkar!' dedi ve elbiseyi aldı, elbisenin üstünde ipekten olan düğme çıtpıtlarını da kopardı, sonra 'Al elbiseni!' dedi."[1115]

d) Hz. Alî'nin el-Kârî üzerindeki elbiseyi yırtmak için çekmesi

1863. İbn Asâkir, Sa'îd b. Süfyan el-Kârî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Kardeşim vefat etti, yüz dinar parasını Allah yolunda harcanmasını vasiyet etti. Osman b. Affan'ın (radıyallahu anh) huzuruna girdim, yanında oturan biri vardı. Benim üzerimde bir elbise vardı, elbisenin boğaz kısmı ve düğme yerleri ipektendi. Orda oturan adam beni görünce bana yöneldi, elbisemi yırtmak için tuttu. Hz. Osman, bunu görünce 'Bırak adamı!' dedi. Adam da

---

1113 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 57.
1114 Bu hadisi, Taberî, Seyf ve İbn Asâkir rivâyet etti.
1115 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 57.

beni bıraktı. Sonra 'Acele ettiniz!' dedi. Hz. Osman'a 'Ey mü'minlerin emiri! Kardeşim vefat etti, yüz dinarı Allah yolunda harcanmasını vasiyet etti. Ne yapmamızı emredersiniz?' diye sordum. Hz. Osman, 'Benden önce kimseye sormuş muydun?' diye sordu. Ben de 'Hayır, sormadım' dedim. Hz. Osman, 'Eğer benden önce birine gidip fetva sormuş olsaydın, sorduğun kişi de benim hilafıma fetva vermiş olsaydı senin boynunu vururdum. Allah (celle celâlühü), bize İslam'ı emretti, hepimiz Müslüman olduk ve biz Müslümanız. Bize hicret etmemizi emretti, biz de hicret ettik, biz Medine ehline hicret edenleriz. Sonra bize cihad etmemizi emretti ve siz de cihad ettiniz, siz Şam ahalisiyle cihad edenlersiniz. Bu parayı al, ailene harca, etrafında olan muhtaçlara harca! Bir dirhemi çıkarıp biraz et alsan, sonra sen ve ailen o eti yeseniz size yedi yüz dirhem sevap yazılır' dedi. Bunun üzerine ben de huzurundan çıktım. Benim elbisemden tutup çeken adamı sordum, Alî b. Ebî Tâlib olduğu söylendi. Onu evinde ziyaret ettim ve 'Üzerimde ne gördün?' dedim. Hz. Alî, Hz. Peygamber'in, *'Ümmetimin kadınların ırzını ve ipek elbiseyi helal kılması yakın oldu'* dediğini işittim. Bu, Müslümanların üzerinde gördüğüm ilk ipek elbisedir' dedi. Ben de onun yanından çıktığım gibi o elbiseyi sattım."[1116]

e) Hz. Ömer, Vâlîsi ve Hz. Hafsa'nın dayısı olan Kudâme'ye had cezası vurması

1864. Abdurrezzak, Abdullah b. Amir b. Rabî'a'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, Kudâme b. Maz'ûn'u (radıyallahu anh) Bahreyn'e vâlî tayin etti. Kudâme (radıyallahu anh), Hz. Hafsa'nın ve Abdullah b. Ömer'in dayısıydı. Abdulkays Kabilesinin lideri olan Cârud (radıyallahu anh), Bahreyn'den geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Kudâme içki içti, sarhoş oldu. Allah'ın had cezalarından birinin tahakkuk ettiğini gördüm, bunu sana söylemem gerekir' dedi. Hz. Ömer, 'Senle beraber başka kim şahitlik eder' dedi. Cârûd (radıyallahu anh), 'Ebû Hüreyre de gördü' dedi. Hz. Ömer, Ebû Hüreyre'yi çağırdı ve 'Neyi gördün?' dedi. Ebû Hüreyre, 'İçki içtiğini müşahede etmedim, fakat sarhoş halde içki kustuğunu gördüm' dedi. Hz. Ömer, 'Şahitlikte muğalata yaptın' dedi.

Hz. Ömer, sonra Kudâme'ye Bahreyn'den yola çıkıp yanına gelmesi için mektup yazdı. Kudâme geldi. Cârûd (radıyallahu anh), 'Bu konuda Allah'ın kitabına el bas!' dedi. Hz. Ömer, kendisine 'Sen hasım mısın, şahid misin?'

[1116] İbn Asâkir, Tehzîbuhu, I, 54; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl,* VIII, 57.

dedi. O da 'Şahidim' dedi. Hz. Ömer de 'Sen şahitliğini yaptın!' dedi. Carud (radıyallahu anh) sustu. Ertesi gün olunca yine geldi ve 'Bu adama had cezası vur!' dedi. Hz. Ömer, 'Seni sadece hasım olarak görüyorum ve senle beraber de sadece bir kişi şahitlik yaptı' dedi. Cârûd, 'Allah adına doğru söylüyorum' dedi. Hz. Ömer, 'Ya diline sahip çık, ya seni kötü yaparım' dedi. Cârûd, 'Ey Ömer! Amcaoğlunun içki içecek, sen ise bana karşı tavır alacaksın, bu doğru değildir' dedi. Ebû Hüreyre, 'Ey mü'minlerin emiri! Eğer şahitliğimden şüphe ediyorsan Velîd'in kızına birini gönder, ona sor, kendisi Kudâme'nin hanımıdır' dedi. Hz. Ömer de Hind bt. Velîd'e şahitlik yapması için birini gönderdi. Hanımı Hind de gelip kocası aleyhine şahitlik yaptı. Hz. Ömer, Kudâme'ye 'Sana had cezası uygulayacağım' dedi. Kudâme, 'Dediğiniz gibi şayet içmiş olsam da bana had cezası vuramazsınız' dedi. Hz. Ömer, 'Neden ki?' diye sordu. Kudâme şöyle dedi: 'Allah (celle celâlühü) şöyle buyurdu:

﴿لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾

"İman eden ve iyi işler yapanlara, hakkıyle sakınıp iman ettikleri ve iyi işler yaptıkları, sonra yine hakkıyle sakınıp iman ettikleri, sonra da hakkıyle sakınıp yaptıklarını, ellerinden geldiğince güzel yaptıkları takdirde (haram kılınmadan önce) tattıklarından dolayı günah yoktur. (Önemli olan inandıktan sonra iman ve iyi amelde sebattır). Allah iyi ve güzel yapanları sever." (Mâid: 93).

Hz. Ömer, 'Yanlış tevil ettin. Allah'tan korkar, Allah'ın haram ettiği şeylerden sakınırsan bu dediğin doğrudur' dedi. Sonra Hz. Ömer, insanlara doğru yöneldi ve 'Kudâme'ye had cezası vurmam konusunda ne dersiniz?' dedi. Onlar da 'Hasta olduğu müddetçe had cezası uygulaman doğru olmaz' dedi. Hz. Ömer, bunun üzerine birkaç gün sustu. Sonra sabahladı ve ona had cezası vurma konusunda azimliydi. 'Kudâme'ye had cezası vurmama ne dersiniz?' dedi. Hasta olduğu müddetçe had cezası vurmamanı söyleriz' dediler. Hz. Ömer, 'Kudâme'nin sopaların altında can verip Allah'a kavuşması, bu suçu boynumda taşıyıp Allah'ın huzuruna çıkmamdan daha sevimlidir. Bana iyi bir kırbaç getirin!' dedi. Had cezasının uygulanması için emir verdi ve had cezası uygulandı.

Hz. Ömer, Kudâme'ye çok buğz etti, onu sürgüne yolladı. Hz. Ömer hacca gitti, Kudâme de gitti, Hz. Ömer halen ona çok kızgındı. Hacdan dön-

düklerinde Hz. Ömer, Sukyâ denen yerde konakladı ve uyudu. Uykusundan uyanınca 'Bana Kudâme'yi getirin! Vallahi rüyada bana biri geldi ve 'Kudâme'yi affet, o senin kardeşindir' dedi. Hemen bana onu getirin!' dedi. Kudâme'yi çağırmaya geldiklerinde gelmeyi kabul etmedi. Hz. Ömer, zorla çekip kendisine getirmeleri için emir verdi. Onunla konuştu ve onun bağışlanması için dua etti."[1117]

f) İbn Mes'ûd'un cenazede gülen birine kızması

1865. Beyhakî, Yezid b. Übeydillah←bazı arkadaşlarından şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh), cenazede birinin güldüğünü gördü. 'Sen cenaze ile beraberken mi gülüyorsun! Vallahi senle bir daha konuşmayacağım' dedi."[1118]

[1117] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, IX, 240. Bu kıssayı Ebû Alî İbn Seken de rivâyet etmiştir. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 229).

[1118] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 116.

HZ. PEYGAMBER'İN EMRİNE MUHALİF DAVRANIŞ SERGİLEME HUSUSUNDA SAHEBENİN ENDİŞELENMESİ

a) Hz. Ebû Huzeyfe'nin Bedir'de kullandığı bir sözden dolayı çok korkması

1866. İbn İshak, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Bedir Savaşında ashabına *'Ben kesin şekilde biliyorum ki, Benî Hâşim ve diğer kabilelerden bazı kimseler zorlan çıkarılıp savaşa getirilmişler. Onlarla savaşmaya ihtiyacımız yoktur. Sizden her kim, Benî Hâşim'den biriyle karşılaşırsa onu öldürmesin. Ebû'l-Bahterî b. Hişam b. Haris b. Esed ile karşılaşan onu öldürmesin. Hz. Peygamber'in amcası olan Abbas b. Abdilmuttalib ile karşılaşırsa onu öldürmesin. Çünkü o istemeyerek savaşa katılmıştır'* buyurdu. Ebû Huzeyfe b. Utbe b. Rabî'a (radıyallahu anh), 'Babalarımızı, çocuklarımızı ve kardeşlerimizi öldürelim de Abbas'a mı karışmayalım. Vallahi onla karşılaştığımda kılıcımla onu ortadan kaldıracağım' dedi. Bu, Hz. Peygamber'e ulaştı, Hz. *Ömer'e 'Ey Ebû Hafs! Peygamber'in amcasının yüzüne kılıç darbesi indirilir mi?'* dedi -Hz. Ömer: Bana ilk defa Ebû Hafs olan künyemle hitab ettiğini gördüm- Hz. Ömer de 'Ya Resulallâh! bırak da onu söyleyenin boynunu kılıcımla darbe indireyim. Vallahi o adam münafık oldu' dedi. Ebû Huzeyfe, 'Bedir günü söylediğim söze halen inanamıyorum. O günahımdan dolayı hep korkuyorum. Ancak Allah yolunda şehid olmak o günahımı siler' derdi ve Ebû Huzeyfe Yemâme Savaşında şehid oldu."[1119]

b) Ebû Lübâbe'nin Hz. Peygamber'e hiyanet ettiği için korkması ve tövbe etmesi

1867. İbn İshak, babası←Ma'bed b. Ka'b'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Benî Kurayza Yahudilerini yirmi beş gün muhasara altına aldı ve sonunda muhasara artık onlara tak etmişti. Allah, onların kalbine korku saldı. Akabinde liderleri Ka'b b. Esed, iman etmelerini veya kadın ve çocukları öldürmelerini akabinde de çıkıp tek başlarına savaşmalarını veya cumartesi gecesi ansızın Müslümanlara saldırmaları teklifinde bulundu. Benî

[1119] *Sîretu İbn Hişâm*, I, 628-629; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 248. Bu hadisi, İbn Sa'd ve Hâkim İbn Abbas'dan buna yakın şekilde rivâyet etti. Hakim: Bu hadis Müslim'in şartı üzere gelmiş sahih bir hadistir. Fakat Şeyhân rivâyet etmemiştir. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 5; *Müstedrek*, III, 223).

Kurayza Yahudileri de asla iman etmeyeceklerini, cumartesi gününe saygısızlık edemeyeceklerini, çocuk ve kadınları öldürmeyeceklerini onları öldüreceksek onlardan sonra yaşamanın anlamsız olduğunu söylediler. Ebû Lübâbe b. Abdilmunzir'e (radıyallahu anh) birilerini gönderdiler. Onlar, önceden onun muttefikiydi. Onunla Hz. Peygamber'in hükmüne razı olmaları konusunda istişare ettiler. Ebû Lübâbe, Hz. Peygamber'in onları öldüreceğini işaret etti. Sonra (sırrı ifşa ederek ihanet ettiği için) pişman oldu ve Mescid-i Nebevî'ye doğru yöneldi. Allah (celle celâlühü) kendisini affedene kadar kendisini orda bağladı."[1120]

1868. İbn Kesir, bu kıssayı Musa b. Ukbe'den rivâyet eder, siyakı şöyledir: "Benî Kurayza Yahudileri, 'Ey Ebû Lübâbe! Ne düşünüyorsun, ne yapmamızı emredersin? Savaşmaya gücümüz yetmez' dedi. Ebû Lübâbe, eliyle boğazını işaret etti ve parmaklarını boğazına sürüyordu. Onlara öldürüleceklerini söylemek istiyordu. Ebû Lübâbe geri döndüğünde çok pişman oldu, büyük bir fitne çıkardığını gördü ve 'Vallahi, Hz. Peygamber'in yüzüne bakamam. Ta ki Allah'a (celle celâlühü) nasuh bir tövbe ile tövbe edeyim ve Allah da içimdekini bilsin' dedi. Medine'ye geri döndü ve mescidin içinde olan bir kütüğe kendisini bağladı. Yirmi geceye yakın kendisini bağladığını söylediler. Ebû Lübâbe ortada gözükmeyince Hz. Peygamber, *'Ebû Lübâbe müttefikleriyle meseleyi hala çözemedi mi'* dedi. Ebû Lübâbe'nin durumu kendisine haber verildi. Hz. Peygamber de *'Benim yanımdan gittikten sonra başına büyük bir fitne isabet etmiş, daha önce bana gelseydi bağışlanması için dua ederdim. Fakat böyle yaptıktan sonra onu mekânından hareket ettiremem. Ta ki Allah, onun için istediği hükmü versin'* dedi."[1121]

c) Sabit b. Kays'ın korkması ve Hz. Peygamber'in onu müjdelemesi

1869. Buhârî, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber bir kaç gün Sabit b. Kays'ı görmedi. Biri, 'Ya Resulallâh! ben sana bilgini getiririm' dedi. Adam geldi, baktı, Sabit evinde başını eğmiş şekilde oturuyor. 'Nasılsın?' diye sordu. Sabit, 'Çok kötüyüm! Sabit, sesini Hz. Peygamber'in sesinden daha yükseltti ve tüm ameli yok oldu, kendisi cehennemliktir' dedi. Adam, Hz. Peygamber'e gelip Sabit'in şöyle şöyle

---

[1120] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 236-237; İbn Hacer, Fethu'l-bârî, VII, 291.

[1121] İbn Kesîr: İbn Lahî'a←Ebû Esved←Urve'den bu şekilde rivâyet etti. Muhammed b. İshak da bu şekilde *el-Meğâzî* adlı eserinde zikretmiş.

dediğini aktardı. Musa b. Enes anlatıyor: Adam ikinci defa Sabit'in yanına büyük müjde ile gitti. Çünkü Hz. Peygamber şöyle demişti: *Git Sabit'e söyle ki: "Sen cehennem ehlinden değilsin. Sen cennet ehlindensin."*[1122]

1870. Taberânî, Atâ el-Hurâsânî←Sabit b. Kays b. Şemmâm'ın kızından şöyle rivâyet etmektedir: Babamın şöyle dediğini işittim: Hz. Peygamber'e bu ayet nazil olunca

﴿إِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾

"Zira Allah, kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez." (Lokman: 18).

Bu ayet, Hz. Sâbit'e çok zor geldi. Evin kapısını kapattı ve evde ağlamaya başladı. Bu Hz. Peygamber'e söylendi. Ona birini gönderdi ve nedenini sordu. Hz. Sabit de kendisine ağır gelen şeyi anlattı, şöyle dedi: Ben güzelliği ve kavmime lider olmayı seven biriyim' dedi. Hz. Peygamber de *'Sen Allah'ın sevmediği o kullarından değilsin. Bilakis sen, hayırlı yaşar, hayırlı vefat edersin ve Allah seni cennetine koyacaktır'* buyurdu. Allah (celle celâlühü), Hz. Peygamber'e şu ayet nazil etti:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾

"Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir." (Hucurât: 2).

Bu ayet, nazil olunca yine kendini eve kapatıp ağladı. Hz. Peygamber'e durumu anlatıldı, Hz. Peygamber de nedenini öğrenmek için birini gönderdi. Hz. Sabit de kendisine ağır gelen şeyi anlattı, sesini yükselttiğini söyledi, tüm sevaplarının heba olacağından korktuğunu belirtti. Hz. Peygamber de *'Bilakis sen övgüye layık şekilde yaşayacaksın, şehid olarak öleceksin ve Allah, seni cennetine koyacaktır'* buyurdu..."[1123]

[1122] Buhârî, IV, 244, VI, 171.

[1123] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 1320. Heysemî: Sabit bnt. Kays'ı tanımıyorum. Diğer râvîler sahih hadis râvîleridir. Zahir olan Sabit bnt. Kays'ın kızı sahabî bir bayandır. Çünkü 'Babamın şöyle dediğini işittim..." dedi. (Eğer sahabî ise hadisin isnadı sahihtir)" (Heysemî,

1871. Taberânî, Muhammed b. Sabit el-Ensârî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Sabit b. Kays (radıyallahu anh), 'Ya Resulallâh! Helak olacağımdan endişe ediyorum' dedi. Hz. Peygamber, '*Neden ki?* dedi. Hz. Sâbit, 'Allah (celle celâlühü), yapmadığımız şeylerle övünmemizden nehyediyor, fakat ben övgüyü sevdiğimi görüyorum. Kendini beğenmişlikten nehyediyor, güzelliği sevdiğimi görüyorum. Senden daha fazla sesimizi yükseltmekten bizi nehyediyor, fakat ben yüksek sesle konuşuyorum' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Sabit! Övgüye layık şekilde yaşamak, şehid olarak ölmek ve cennete girmek istemez misin?'* dedi. Hz. Sabit (radıyallahu anh) de 'Tabiki isterim ya Resulallâh!' dedi. Sabit (radıyallahu anh), övgü dolu bir hayat yaşadı, Müseylimetü'l-Kezzab ile olan savaşta şehid oldu."[1124]

Mecma'u'z-zevâid, IX, 322). Bu hadisi, Hâkim, Atâ←Sabit b. Kays'ın kızından muhtasar olarak buna yakın şekilde rivâyet etti. (*Müstedrek*, III, 235).

[1124] Taberânî, II, 1310. Hâkim: "Bu hadis, Şeyhan'un şartı üzere gelmiş sahih hadistir. Fakat şeyhan hadisi bu siyakla rivâyet etmemiştir." Hafız Zehebî de kendisini ikrar etmiştir.

HZ. PEYGAMBER'E İTTİBA

a) İnsanların onun gibi namaz kılması

1872. Şeyhân, Hz.Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in bir hasırı vardı. Gece üzerinde namaz kılar, gündüz ise üzerinde otururdu. İnsanlar, Hz. Peygamber'in yanına gelir, onun gibi namaz kılardılar. Sonunda çoğalmaya başladılar, Hz. Peygamber de onlara dönerek *'Ey insanlar! Gücünüzün yettiği amelleri yapınız. Çünkü siz bıkmadıkça Allah bıkmaz, usanmaz. Allah katında amellerin en güzeli, az da olsa devamlı olanıdır'* buyurdu. Bir rivâyette: Muhammed'in ailesi bir ameli yaptığında onu devam ettirirler."[1125]

b) Hz. Peygamber yüzüğünü attığı için insanların da yüzüklerini atması

1873. Ebû Davud, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir gün Hz. Peygamber'in elinde gümüş yüzük görüldü. İnsanlar da hemen gümüş yüzük yapıp takmaya başladı. Hz. Peygamber, yüzüğü attı, bunun üzerine halk da çıkarıp attı."[1126]

1874. Buhârî ve Müslim'de İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet edilir: "Hz. Peygamber, altın yüzük takardı, onu çıkarıp attı ve '*Bu yüzüğü asla takmayacağım*' dedi. İnsanlar da çıkarıp yüzüklerini attılar."[1127]

c) Hz. Osman'ın Hz. Peygamber'e ittibaen elbisesini kısaltması ve tavaf etmemesi

1875. İbn Ebî Şeybe, İyâs b. Seleme←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Kureyş'liler, Hudeybiye günü casusluk yapması için Hârica b. Kurz'u gönderdi. Hârice, Müslümanlardan hoşnut ve onlara övgü yağdırır şekilde Mekke'ye geri döndü. Kureyş'liler, 'Sen Arabîsin, silahla seni tehdit etmişler ve kalpten gidecek gibi olmuşsun. Sana ne dendiğini, senin onlara ne dediğini bilmiyorsun. Sonra Urve b. Mes'ûd'u gönderdiler. Urve geldi ve 'Ya Muhammed! Bu getirdiğin nasıl bir dindir? Allah'ın zatına davet ediyorsun, sonra etrafında tanıyıp tanımadığın ayak takımı insanları toplamış akraba bağlarını kesiyorsun, haremlerini, kanlarını ve mallarını helal kılıyorsun' dedi.

[1125] Buhârî, I, 186; Müslim, II, 188; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 89.
[1126] Ebû Dâvud, 4221. Hadisi, Buhârî, buna yakın şekilde rivâyet etti.
[1127] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VI, 3.

Hz. Peygamber, *'Ben, kavmime sadece akraba bağını güçlendireyim diye geldim. Onların üzerinde olduğu dinden daha hayırlı bir din, onların önce olduğu hayattan daha güzel bir hayat tarzını Allah (celle celâlühü), onlara verdi'* dedi. Urve de Müslümanlardan memnun şekilde onları överek Mekke'ye geri döndü.

Müşriklerin elinde olan Müslümanlara baskı daha da şiddetlendi. Hz. Peygamber, Hz. Ömer'i çağırdı ve *'Ey Ömer! esir olan Müslüman kardeşlerine benden haber götürür müsün?'* dedi. Hz. Ömer, 'Hayır, ya Resulallâh! vallahi, benim Mekke'de akrabalarım yoktur. Benim haricimdekiler daha çok akrabaya sahiptir' dedi. Hz. Peygamber de Hz. Osman'ı çağırdı ve onlara gönderdi. Hz. Osman, bineği üzerinde yola çıktı. Nihayet Müşriklerin ordusuna vardı. Hz. Osman'a birini gönderip ona kötü şeyler söylediler. Sonra Hz. Osman'ın amcaoğlu Ebân b. Sa'îd b. Âs, Hz. Osman'ı himayesine aldı, bineğinin arkasına bindirdi. Amcaoğlu, kendisine 'Seni çok gariban görüyorum, sana hayrıma bir şeyler vereyim mi? dedi. Hz. Osman'ın elbisesinin uzunluğu aşık kemiğinin üstüne varıyordu. Hz. Osman, kendisine 'Ey Amcaoğlum! bizim arkadaşların giyimi böyledir' dedi. Hz. Osman, Mekke'de tutsak edinmiş ne kadar Müslüman varsa hepsine Hz. Peygamber'in mesajını ulaştırdı.

Bir ara kaylule uykusu (öğleden sonra olan uyku) yapıyorduk ki, biri bağırdı: 'Ey İnsanlar! Bey'at, bey'at! Rûhu'l-Kudus (Cibrîl) indi!' dedi. Hz. Peygamber'in yanına gittik, kendisi Semure ağacının altındaydı ve kendisine bey'at ettik. Bu, Allah'ın buyurduğu şu bey'attır:

﴿لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا﴾

"Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o müminlerden razı olmuştur. Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir." (Fetih: 18).

Hz. Peygamber, Hz. Osman için bir elini diğer elinin üstüne koyarak onun yerine de bey'at etti. İnsanlar, 'Ebû Abdillah'a afiyet olsun! Kendisi şu an Kâ'be'yi tavaf ediyor, biz ise burdayız' dedi. Hz. Peygamber, *'Mekke'de bu*

kadar bu kadar sene dahi kalsa ben tavaf etmedikçe Osman tavaf etmez' buyurdu."[1128]

1876. Bu hadisi, Rûyânî, Ebû Ya'lâ ve İbn Asâkir İyâs b. Seleme←babası tariki ile muhtasar olarak rivâyet etti. Bir rivâyette: "Ebân, Hz. Osman'a 'Ey amcaoğlu! Seni gariban görüyorum. Sen de kavminin yaptığı gibi elbiseni uzat' dedi. Hz. Osman, 'Bizim arkadaşlar benim yaptığım gibi elbisesini diz kapağı ve aşık kemiğinin ortasına kadar uzatırlar' dedi. Ebân, 'Ey amcaoğlu! Kâ'be'yi tavaf et!' dedi. Hz. Osman, 'Efendimiz bir şey yapmadan biz yapmayız, onun izinden gideriz' dedi."

d) Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer ve Hz. Zeyd arasında Kur'ân'ın cemi hususundaki kıssa

1877. Tayâlisî, İbn Sa'd, Ahmed, Buhârî, Tirmizî, Nesâî, İbn Hibbân ve başkası Zeyd b. Sabit'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Yemâme Savaşı döneminde Hz. Ebû Bekr, bana birini gönderdi. Yanında Hz. Ömer de vardı. Hz. Ebû Bekr, 'Bu adam (Hz. Ömer'i kastediyor) geldi ve Yemâme Savaşının olduğu yerde savaşın kızıştığını Kur'ân kurrâlarının çoğunun öldüğünü, diğer bölgelerdeki kurraların da ölüp Kur'ân'ın ortadan kalkacağından endişe ettiğini söyledi. Senin Kur'ân'ı cem etmeni istiyorum' dedi. Ben de Hz. Ömer'e 'Hz. Peygamber'in yapmadığı bir şeyi nasıl yaparız!' dedim. Hz. Ömer, bana 'Vallahi, bu yapacağımız hayırlı bir şeydir' dedi. Hz. Ömer devamlı yapmamız gerektiğini söylüyordu, nihayet Allah (celle celâlühü), onun kalbine açtığı fikri benim kalbime de açtı. Artık ben de Hz. Ömer'in fikrine sahip olmuştum.

Zeyd anlatıyor: Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekr'in yanında oturmuş, konuşmuyordu. Hz. Ebû Bekr, 'Sen genç ve akıllı birisin. Seni herhangi bir konudan dolayı itham etmiyoruz. Sen, Hz. Peygamber'in vahyini yazan kişiydin, bu vahiyleri bir araya topla!' dedi. Hz. Zeyd, 'Vallahi, bir dağı taşımamı emretmeniz Kur'ân'ı cem etme emrini vermenizden daha ağır bir emir olamaz' dedi. Akabinde 'Hz. Peygamber'in yapmadığı şeyi nasıl yaparsınız?' dedim. Hz. Ebû Bekr, 'Vallahi, bu hayırlı bir iştir. Hz. Ebû Bekr ısrarla devamlı bana söylüyordu ve nihayet Allah (celle celâlühü), benim kalbimi de Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in kalbine açtığı fikri açtı. Artık onların fikrini paylaşıyordum. Kur'ân'ı araştırmaya koyuldum, deri parçalarından, beyaz ve ince taşlardan,

[1128] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XIV, 442; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 84.

kürek kemiklerinden, yapraksız hurma dallarından, insanların hafızasından topluyordum. Tevbe süresinin sonunu (son iki ayetini) Huzeyme b. Sabit el-Ensârî'nin (radıyallahu anh) yanında gördüm, başkasının yanında görmedim:

﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾

"Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir. (Ey Muhammed!) Yüz çevirirlerse de ki: Allah bana yeter. O'ndan başka ilâh yoktur. Ben sadece O'na güvenip dayanırım. O yüce Arş'ın sahibidir." (Tevbe: 128, 129).

Kur'ân'ın toplanan sahifeleri vefat edene kadar Hz. Ebû Bekr'in yanındaydı. Sonra sahîfeler, vefat edene kadar Hz. Ömer'in yanında kaldı. Sonra da Hz. Ömer'in kızı (Hz. Peygamber'in de eşi olan) Hz. Hafsa'nın yanında kaldı."[1129]

e) Hz. Ebû Bekr'in Üsâme ordusunu göndermesi

1878. Hz. Ebû Bekr'in sözü geçmişti: "Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Semadan baş üstü düşmem, benim için Hz. Peygamber'in üzerine cihad ettiği bir şeyi terketmemden daha sevimlidir. Ben kesinlikle Hz. Peygamber'in üzerine cihad ettiği şey için cihad edeceğim." Hz. Ebû Bekr, Araplarla savaştı ve onlar da bir daha İslam'a döndüler."

1879. Adenî, Hz. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: Buhârî, Müslim ve Ahmed Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) hadisi rivâyet eder. Hadiste şöyle denmiştir: "Valllahi, namaz ve zekâtı birbirinden ayıranla savaşacağım. Çünkü zekât Allah'ın malıdır. Vallahi, Hz. Peygamber'e önceden verdikleri bir deve yularını dahi bana vermemezlik etseler onlarla cihad edeceğim' dedi."[1130]

1880. Hz. Ebû Bekr'in sözü geçmişti: Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a and olsun! Şayet köpekler, Hz. Peygamber'in hanımlarının ayakların-

[1129] Tayâlisî, *Müsned*, 3; Ahmed, I, 10; Buhârî, VI, 89, Tirmizî, 3103; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 289.
[1130] Buhârî, II, 131, Müslim, I, 38; Ahmed, I, 19, 47.

dan tututup çekseler de Hz. Peygamber'in yönlendirdiği orduyu geri döndürmem, Hz. Peygamber'in bağladığı sancağı da açmam' dedi ve Hz. Üsâme ordusunu gönderdi."[1131]

1881. Seyf, Urve'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Bekr'in nefsi elinde olan Allah'a and olsun! Yırtıcı hayvanların beni kapıp parçalayacağını bilsem dahi yine Üsâme'nin ordusunu Hz. Peygamber'in emrettiği gibi gönderirim. Eğer Medine ve civarında benden başkası kalmasa yine gönderirim."

1882. İbn Asâkir, Urve'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr şöyle dedi: 'Hz. Peygamber'in gönderdiği orduyu engelleyecek miyim? Böyle bir şey yaparsam büyük bir şeye cüret etmiş olurum. Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Tüm Arapların bana saldırmaları benim için Hz. Peygamber'in gönderdiği orduyu alıkoymamdan daha sevimlidir' dedi. 'Ey Üsâme! Ordunla beraber Hz. Peygamber'in söylediği yöne doğru git! Sonra Hz. Peygamber'in sana emrettiği Filistin bölgesindeki yerlere ve Mûte ahalisine savaş aç!' dedi. Geride bıraktığın bizler hakkında endişelenme! Allah bize yeterli olacaktır."

1883. Seyf, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer'in sakalından tuttu ve 'Ey İbn Hattab! Annen matemini tutsun! Hz. Peygamber'in komutan tayin ettiği kişinin haricinde birini mi komutan tayin edeceğim'? dedi."[1132]

f) Hz. Ömer ve kızı Hafsa arasında elbise giyme ve yemek hususunda geçen kıssa

1884. Ebû Nu'aym, Sa'd b. Ebî Vakkas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Hafsa bt. Ömer, babası Hz. Ömer'e 'Ey mü'minlerin emiri! Şu elbisenden daha kibar elbise giysen, bu yemeğinden daha güzel yemekler yesen daha iyi olur. Çünkü Allah (celle celâlühü), sana bol rızık ve çok mal ihsan etmiştir' dedi. Hz. Ömer, 'Seninle senden örnek vererek tartışıyorum: Hz. Peygamber'in karşılaştığı şiddetli sussuzluğu hatırlamıyor musun?' dedi ve çektiği sussuzluğu o kadar zikretti ki Hz. Hafsa ağlamaya başladı. Hz. Ömer, kızına 'Sakın, bunu bir daha deme. Eğer gücüm yeterse benden önce olan iki arkadaşımın (Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekr) çektiği sıkıntılara ortak

---

[1131] Bu hadisi, Beyhakî Ebû Hureyre'den rivâyet etti.

[1132] Bu rivâyetlerin hepsi uzunca geçti.

olacağım. Belki ben de bu şekilde onların (ahiretteki) rahat olan hayatlarına ulaşırım' dedi."[1133]

g) Hz. Ömer'e yeni bir gömlek getirilmesi

1885. Hennâd, Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer ashabıyla olduğu bir sırada kendisine pamuktan mamul bir gömlek getirildi. Alıp giydi, henüz gömlek boğazından tam girmemişti ki, şöyle dedi:

الحمدُ للهِ الذي كَسَانِي ما أُوَارِي به عَوْرَتِي، وأَتَجَمَّلُ بهِ فِي حَيَاتِي

"Bana avretimi örtecek, hayatımda kendisiyle süslendiğim elbise veren Allah'a hamd olsun!" Sonra cemaata döndü ve 'Bu kelimeleri niçin söylediğimi biliyor musunuz?' dedi. Onlar da 'Hayır, ancak söylersen öğreniriz' dedi. Hz. Ömer, 'Bir gün Hz. Peygamber'in yanındaydım, kendisine yeni bir elbise getirildi. Sonra şöyle dedi:

الحمدُ للهِ الذي كَسَانِي ما أُوَارِي به عَوْرَتِي، وأَتَجَمَّلُ بهِ فِي حَيَاتِي

Bana avretimi örtecek ve hayatımda kendisiyle süsleneceğim elbise veren Allah'a hamd olsun!' dedi. Sonra şöyle devam etti: *"Beni hak ile gönderen Allah'a and olsun! Allah, hangi Müslüman kula yeni bir elbise gönderirse, o da eski elbisesini alıp sırf Allah rızası için fakir bir kula verirse bu elbisenin bir ipi dahi onun üzerinde ha diri iken, ha öldükten sonra kaldığı müddetçe o kişi Allah'ın himayesinde, muhafazasında ve onun sorumluluğu altında olur."* Hz. Ömer, sonra gömleği tam giydi, baktı kolları parmaklarını biraz geçiyor. Oğlu Abdullah'a 'Yavrum! Bana bıçak getir!' dedi. Oğlu kalktı ve bıçağı getirdi. Hz. Ömer de kolların yenlerini elleri üzerinde uzattı ve parmaklarını geçen fazlalığı ayarlayıp kesti. 'Ey Mü'minlerin emiri! Bir terzi çağıralım da bunu güzel şekilde diksin' dedik. Hz. Ömer, 'Hayır' dedi. Ebû Ümâme anlatıyor: Hz. Ömer'i bu olaydan sonra gördüm, gömleğinin sökülen ipleri parmaklarının üzerinde yayılıyordu."[1134]

1886. Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer, yeni bir elbise giydi. Sonra bir bıçak istedi ve 'Ey oğlum! gömleğinin yenlerini uzat, ellerini

---

[1133] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 48. Bu hadisi, İbn Sa'd, Musab b. Sa'd'dan buna yakın şekilde rivâyet etti. Bu hadisler uzunca ve mücmelen Hz. Ömerin zühdü bahsinde geçmişti.

[1134] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 55.

parmaklarımın yanlarına yapıştır, sonra fazla olan kısmı kes!' dedi. Ben de kolların yenlerini yanyana getirip ikisini de kestim. Yenin ağız kısmı bazısı bazısı üstüne düştü, yani aynı hizada değildi. Babama 'Ey babacığım! Makasla bunları eşitlesen!' dedim. Babam, 'Ey yavrum! boşver. Hz. Peygamber'i böyle yaparken gördüm' dedin. Hz. Ömer'in elbisesi eskiyip yırtılana kadar böyle üzerindeydi. Bazen elbisesinin iplerini ayaklarına dolandığını görürdüm."

h) Ashabın, Hacer-i Esved'e ve batıdaki iki köşeye dokunması

1887. Buhârî, Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Hacer-i Esved için 'Vallahi biliyorum ki, sen ne zararı olan, ne faydası olan bir taşsın. Vallahi Hz. Peygamber'in sana dokunduğunu görmeseydim sana dokunmazdım' dedi. Hz. Ömer, taşı öptü sonra şöyle dedi: "Raml yapmamıza ne ihtiyaç var, sadece müşriklere gücümüzü göstermek istemiştik. Allah (celle celâlühü) da onları helak etti. Raml, Hz. Peygamber'in yaptığı bir şey olduğu için terketmek istemiyoruz."[1135]

1888. İbn Ebî Şeybe ve Dârekutnî *el-İlel* adlı eserinde Îsâ b. Talha←Bir adamdan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in taşın yanında durduğunu gördüm, *'Ben biliyorum ki, sen zararı ve faydası olmayan bir taşsın'* dedi ve öptü. Sonra Hz. Ebû Bekr'i hacca geldi, Hacer-i Esved'in yanında durdu, sonra şöyle dedi: "Kesin biliyorum ki, sen ne zararı olan, ne faydası olan bir taşsın. Vallahi Hz. Peygamber'in seni öptüğünü görmeseydim seni öpmezdim."[1136]

1889. Ahmed, Ya'lâ b. Ümeyye'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Osman ile beraber tavaf ettik, rükne dokundun. Ya'lâ anlatıyor: Ben Kâ'be'den sonra gelen yerdeydim. Hacer-i Esved'in sonrasında olan batı köşesine vardığımızda elini dokunsun diye tututup kendisini çektim. Hz. Osman, 'Ne yapıyorsun?' dedi. Ben de 'Dokunmayacak mısın?' dedim. Hz. Osman, 'Hz. Peygamberle hiç tavaf yapmadın mı?' dedi. Ben de 'hayır' dedim. 'Onda senin için güzel örnek yok mu?' dedi. Ben de 'evet, var' dedim. Hz. Osman da 'O zaman bırak, geç onu!' dedi."[1137]

[1135] Buhârî, II, 185, 186; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V, 153.
[1136] İbn Ebî Şeybe, Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 43.
[1137] Ahmed, *Müsned*, I, 70-71.

ı) Nebiz hakkında İbn Abbas ile bir arabî arasından geçen kıssa

1890. Ahmed, Bekr b. Abdillah'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Bir Arabî, İbn Abbas'a (radıyallahu anhuma) 'Muâviye'nin ailesi bal şerbeti içiriyor, falanın ailesi süt içiriyor, siz neden halka nebiz içiriyorsunuz? Cimri misiniz, yoksa fakir misiniz?' dedi. İbn Abbas da şöyle dedi: 'Ne cimriyiz, ne de fakiriz. Fakat redifinde Üsâme olduğu halde Hz. Peygamber, bize geldi. Bizden içecek istedi, biz de bunu yani nebiz içeceğini verdik, kendisi de içti ve *'Çok güzel yapmışsınız, böyle yapınız!'* dedi."[1138]

1891. İbn Sa'd, Cafer b. Temmâm'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Bir adam, İbn Abbas'ın yanına geldi ve 'Görüyorum da insanlara bu kuru üzümün nebizini veriyorsunuz? Bu bir sünnet mi ki, takip ediyorsunuz yoksa bunun sütten ve baldan daha kolay olduğunu gördüğünüzden mi yapıyorsunuz?' dedi. İbn Abbas, 'Hz. Peygamber bize geldi. Hz. Abbas, halka içecek içiriyordu. Hz. Peygamber, *'Bana da bir içecek ver'* dedi. Hz. Abbas, büyük bir kadeh nebiz istedi ve Hz. Peygamber'e verdi, o da tutup içti. Sonra 'Güzel yapmışsınız, böyle yapın!' dedi. İbn Abbas, 'Hz. Peygamber'in *'Güzel yapmışsınız, böyle yapın!'* sözünden sonra nebiz yerine süt ve bal içirmek o kadar da hoşuma gitmez' dedi."[1139]

i) İbn Ömer'in Hz. Peygamber'in ayakbastığı yerleri araştıması

1892. Ahmed, İbn Sîrîn'den şöyle rivâyet etmektedir: "Arafat'da İbn Ömer ile beraberdim. Gitme vakti gelince onla beraber gittim. İmam'ın yanına geldi, onla beraber öğle ve ikindi namazını kıldı. Sonra İbn Ömer, ben ve arkadaşlarımız İmam inene kadar vakfede durduk. İmam inince onla beraber indik. Müzdelife ve Arafat arasında bir dar geçite geldik, devesini çökertti, biz de çökerttik, onun namaz kılacağını tahmin ettik. Onun bineğini tutan kölesi, 'İbn Ömer namaz kılmak için inmedi. Hz. Peygamber, buraya vardığında ihtiyacını giderdiğini hatırladı, kendisi de burda ihtiyacını gidermek istedi' dedi."[1140]

[1138] Ahmed, *Müsned*, I, 369, 372.

[1139] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 25-26.

[1140] Ahmed, *Müsned*, II, 131. Hafız el-Munzirî: Hadisi, Ahmed rivâyet etti. İsnadındaki râvîler sahih (Buhârî ve/veya müslim) hadis râvîleridir. (*et-Terğîb*, I, 47).

1893. Bezzar -sorunlu olmayan bir isnadla- İbn Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer, Mekke ve Medine arasında bir ağacın yanına geldi ve altında kaylûle uykusuna yattı. Hz. Peygamber'in böyle yaptığını söyledi."[1141]

1894. İbn Asâkir, Nâfi'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), Hz. Peygamber'in izlerini takip ediyor, nerde namaz kılmışsa kendisi de orda namaz kılardı. Öyle ki, Hz. Peygamber, bir ağacın altında konaklmaıştı, İbn Ömer de hayatı boyunca o ağacın altına gidiyor konaklıyor ve ağaç kurumasın diye su veriyordu."[1142]

1895. Ahmed ve Bezzar ceyyid bir isnadla Mücahid'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir yolculukta İbn Ömer ile beraberdik. Bir yerden geçerken İbn Ömer, gidip bir yerden saptı. Kendisine niye böyle yaptın diye soruldu. 'Hz. Peygamber'in böyle yaptığını gördüm ben de yaptım' dedi."[1143]

1896. Ebû Nu'aym, Nâfi←İbn Ömer tariki ile şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer, Mekke yolunda ilerlerken bineğinin başından tutup çıkarırken şöyle derdi: "Belki ayağım Hz. Peygamber'in ayağının bastığı yere basar."[1144]

1897. Ebû Nu'aym, Nâfi'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer'in Hz. Peygamber'in izlerini takip ederken görsen 'Bu, delidir!' derdin."[1145]

1898. İbn Sa'd, Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in konakladığı yerleri araştırarak onun izinden gitme hususunda İbn Ömer gibisi yoktu."

1899. Ebû Nu'aym, Âsım Ahvel←hadisi rivâyet ettiği biri tariki ile şöyle rivâyet etmektedir: "Biri, İbn Ömer'i (radıyallahu anhuma) Hz. Peygamber'in izlerini takip ederken görse bunda biraz var derdi."[1146]

1900. Eslem'den şöyle rivâyet edilir: "Çöl arazide yavrusunu kaybeden deve bile İbn Ömer'in Hz. Ömer'i takip ettiği kadar izini sürmemiştir."

1901. Abdurrezzak, Abdurrahman b. Ümeyye b. Abdillah'dan şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer'e dedim ki: Korku ve hazar namazını Kur'ân'da görüyoruz, fakat Misafir namazını görmüyoruz. İbn Ömer, 'Allah, Hz. Pey-

---

1141 *Keşfu'l-estâr*, 129; Munzirî, *et-Terğîb*, I, 46. Heysemî: İsnadındaki râvîler tavsik edilmiş (Muvessekûn) kişilerdir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, I, 175).

1142 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 59.

1143 Ahmed, *Müsned*, II, 32; Munzirî, *et-Terğîb*, I, 46.

1144 Ebû Nu'aym, Hilyetu'l-evliyâ, I, 310.

1145 Hâkim ise bu hadisi Nâfi'den rivâyet etmiştir.

1146 Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 310.

gamber'i gönderdiğinde biz insanların en katılarıydık. Hz. Peygamber'in yaptığını yapıyoruz' dedi."[1147]

1902. İbn Cerîr, Ümeyye b. Abdillah b. Halid b. Esîd'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Ömer'e 'Allah'ın kitabı olan Kur'ân'da korku anında namazın kısıltılacığını görüyoruz, fakat seferde namazın kısaltılacığını görmüyoruz?' dedim. Abdullah, 'Biz, Hz. Peygamber'in bir amel işlediğini gördük, biz de ona tabi olarak aynısını yapıyoruz' dedi."[1148]

1903. İbn Cerîr, Davud b. Ebî Âsım'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Davud, İbn Ömer'e rastladı ve seferde namazın nasıl kılınacağını sordu. İbn Ömer, 'İki rekaat kılınır' dedi. 'Nasıl olur, biz Minâ'dayız?' dedi. O sırada İbn Ömer öfkelendi ve 'Yazıklar olsun! Hz. Peygamber'i hiç dinlemedin mi?' dedi. Ben de 'Dinledim ve ona iman ettim' dedim. İbn Ömer, 'Hz. Peygamber, sefere çıktığında iki rekât namaz kılardı. Sen, istersen iki kıl, istersen kılma!' dedi."[1149]

1904. İbn Cerîr, Ebî Münîb el-Cureşî'den şöyle rivâyet etmektedir: İbn Ömer'e (radıyallahu anhuma) Allah'ın şu sözü soruldu:

﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا﴾

"Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman kâfirlerin size kötülük etmelerinden endişe ederseniz, namazı kısaltmanızda size bir günah yoktur. Şüphesiz kâfirler, sizin apaçık düşmanınızdır." (Nisâ: 1) ve 'Biz emniyetteyiz, korku içinde değidiliz, fakat namazımızı kasr ediyoruz, bu ayete muhalif olmuyor mu?' denildi. İbn Ömer, **'Sizin için Hz. Peygamber'de çok güzel örnek vardır'**[1150] dedi."[1151]

1905. İbn Huzeyme *es-Sahih* adlı eserinde ve Beyhakî Zeyd b. Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer'i düğmeleri iliklenmemiş halde namaz kıldığını gördüm. Ona nedenini sordum. İbn Ömer de 'Hz. Peygamber'in böyle yaptığını gördüm' diye cevap verdi."[1152]

[1147] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, II, 517-518.
[1148] İbn Cerîr, *Tefsîr*, V, 245.
[1149] İbn Cerîr, Tehzîbu'l-âsâr, I, 229.
[1150] Ahzab: 21
[1151] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, IV, 240.
[1152] İbn Huzeyme, 779, 780; Munzirî, *et-Terğîb*, I, 46.

j) Muaviyye b. Kurre'nin Hz. Peygamber'e ittibaen düğme iliklerini açık bırakması

1906. İbn Mâce ve İbn Hibbân *-es-Sahîh* adlı eserinde lafız onundur- Urve b. Abdillah b. Kuşeyr←Mu'âviye b. Kurre←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanına Müzeyne'den gelen bir cemaat içinde geldim, Hz. Peygamber'in düğme ilikleri açıktı. Elimi gömleğinin üst tarafından içine koydum ve sırtındaki mühüre dokundum. Urve anlatıyor: "Muâviye ve oğlu yaz kış demeden ne zaman görsem düğmelerinin ilikleri açıktı."[1153]

[1153] İbn Mâce, 3578; İbn Hibbân, 5452; Munzirî, *et-Terğîb*, I, 45. Hadisi, Beğavî ve İbn Seken de rivâyet etmiştir. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 233). İbn Sa'd da hadisi buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 460).

HZ. PEYGAMBER'İN ASHABINA, EHLİ BEYTİNE, AKRABALARINA VE ÜMMETİNE YAKINLIĞI

a) Sahabeden bir cemaatin Hz. Peygamber hakkında tartışması ve Hz. Peygamber'in onları tasdik etmesi

1907. Taberânî, Ka'b b. Ucra'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir gün Mescidin içinde Hz. Peygamber'in önünde Ensar'dan, Muhacirlerden ve Benî Haşim'den oluşan bir cemaatla oturuyorduk. Hz. Peygamber hakkında hangimiz ona daha yakın, ona daha sevimliyiz diye tartıştık. 'Biz, Ensar topluluğuyuz, ona iman ettik, ona tabi olduk, onunla ve ordusuyla beraber düşmana karşı cihad ettik. Biz, Hz. Peygamber'e daha yakın, daha sevimliyiz' dedik. Muhacir kardeşlerimiz de 'Biz, Allah ve Resulü ile beraber hicret ettik; akrabalarımızdan, ailelerimizden, mallarımızdan ayrılıp geldik. Sizin yaptığınızı biz de yaptık, sizin hazır bulunduğunuz gazvelerde biz de bulunduk. Biz, Hz. Peygamber'e daha yakın, daha sevimliyiz' dedi. Benî Hâşim'den olan kardeşlerimiz ise 'Biz, Hz. Peygamber'in akrabalarıyız, hazır olduğunuz yerde biz de hazır olduk, katıldığınız gazvelere biz de katıldık. Biz Hz. Peygamber'e daha yakın daha sevimliyiz' dedi. Hz. Peygamber bize doğdu kalktı, bize geldi ve *'Siz bir şeyler konuşup tartışıyorsunuz'* dedi. Biz de konuştuklarımızı aktardık. Hz. Peygamber, Ensar topluluğuna *'Doğru söylediniz, bu konuda kim size itiraz edebilir ki!'* dedi. Muhacir kardeşlerimizin dediğini de ona aktardık. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Doğru söylemişler, bu konuda kim onlara itiraz edebilir ki!'* dedi. Benî Haşimden olanaların dediğini de aktardık. Hz. Peygamber, *'Doğru demişler, kim onlara itiraz edebilir ki!' dedi. Sonra 'Aranızda hüküm vereyim mi?'* dedi. Biz de 'Evet, ver! Babamız anamız sana feda olsun ya Resulallâh!' dedik. Hz. Peygamber, *'Siz ey Ensar topluluğu! Ben sadece sizin kardeşinizim'* dedi. Ensar hepsi bir ağızdan 'Allah'u ekber! Kâ'be'nin Rabbine and olsun! Tartışmayı kazandık' dedi. *'Siz ey muhacir topluluğu! Ben sizden biriyim'* dedi. Onlar da hepsi bir ağızdan 'Allah'u ekber! Kâ'be'nin Rabbine and olsun! Tartışmayı kazandık' dedi. *'Size gelince ey Benî Hâşim! Siz bendensiniz, ben de sizdenim'* dedi. Ordan kalktığımızda hepimiz Hz. Peygamberle övünerek ve razı olarak ayrıldık."[1154]

[1154] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XIX, 133. Heysemî: "Hadisi, Taberânî rivâyet etti, isnadında Ebû Miskîn el-Ensârî var, onu tanımıyorum. Diğer râvîler ise sıkadır, bazısı hakkında ihtilaf vardır." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 14).

b) Hz. Peygamber'in, Hz. Halidi Bedir ehline eziyet etmekten, insanların da ona eziyet etmesinden men etmesi

1908. Taberânî, Abdullah b. Ebî Evfâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh), Halid b. Velid'i (radıyallahu anh) Hz. Peygamber'e şikâyet etti. Hz. Peygamber, *'Ey Halid! Bedir ehlinden kimseye eziyet etme! Uhud ağırlığında altın infak etsen yine onların ameline ulaşamazsın'* buyurdu. Hz. Halid de 'Bana saldırıyorlar, ben de onlara cevap veriyorum' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Halid'e eziyet etmeyin! Çünkü Halid, Allah'ın kâfirlere karşı çektiği bir kılıcıdır'* buyurdu."[1155]

1909. İbn Asâkir, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf ve Halid b. Velid arasında sorun vardı. Hz. Halid, 'Ey İbn Avf! Bir gün, iki gün benden evvel Müslüman oldun diye bana karşı övünme!'[1156] Dedi. Bu, Hz. Peygamber'in kulağına gitti. Hz. Peygamber, *'Benim hatırıma ashabımı bırak! Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Sizden biriniz Uhud ağırlığınca altın infak etse yine onların verdiği bir avucun yarısına ulaşmaz'* buyurdu. Abdurrahman b. Avf ile Zübeyr arasında sorun çıktı. Hz. Halid, 'Ya Resulallâh! Abdurrahman'a hakaret etmekten beni alıkoyuyordun, fakat Zübeyr ona hakaret ediyor' dedi. Hz. Peygamber, *'İkisi de Bedir ehlindendir, onlar birbirlerine daha yakındır'* buyurdu."[1157]

1910. Bezzar, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Halid b. Velid ve Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anhuma) arasında insanların arasında olduğu gibi bir münkaşa çıktı. Hz. Peygamber, *'Benim*

[1155] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IV, 104. Heysemî: "Hadisi, Taberânî es-Sağîr, *el-Kebîr* adlı eserinde muhtasar olarak, Bezzar ise buna yakın şekilde rivâyet etti. Taberânî'nin isnadındaki râvîler sıka kimselerdir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 349). Hadisi, İbn Asâkir ve Ebû Ya'lâ da rivâyet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 138). İbn Abdilber, *el-İstî'âb* (I, 409) adlı eserinde Abdullah b. Ebî Evfâ'dan (radıyallahu anh) bu lafızla rivâyet etti.

[1156] Aslında Abdurrahman b. Avf ondan seneler önce Müslüman oldu. Abdurrahman b. Avf ilk Müslüman olanlardandır. Halid b. Velid ise hicri yedinci senesinin sonunda Müslüman oldu. Aralarında takriben 15 sene fark var. Fakat Halid b. Velid, kızdığından bu zamanı küçümsüyor ve birkaç gün önce diye tabir ediyor.

[1157] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 138. Hadisi, Ahmed Enes'den (radıyallahu anh) buna yakın şekilde muhtasar olarak rivâyet etti. Heysemî: "İsnadındaki râvîler sahih hadis râvîsidir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 15).

hatırıma ashabıma karışma! Sizden biriniz Uhud ağırlığınca mal infak etse onların verdiği bir avuca, yarısına da ulaşamaz' buyurdu."[1158]

c) Hz. Peygamber'in "Allah, ashabımı Âleme üstün kılmıştır" sözü

1911. Bezzar, Cabir b. Abdillah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: Allah (celle celâlühü), ashabımı Peygamber ve resuller hariç herkese üstün kılmıştır. Ashabımın içinde de benim için dört kişiyi seçmiştir; Ebû Bekr, Ömer, Osman ve Ali – Allah onlara rahmet etsin- Bunları benim arkadaşlarım kıldı. Bütün ashabımda hayır vardı. Allah (celle celâlühü), benim ümmetimi diğer ümmetlerden üstün kılmıştır, ümmetimden de ilk dört kuşakta yaşayanları; birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü kuşakta yaşayanları daha üstün kılmıştır."[1159]

d) Hz. Peygamberin Muhacirler'e ve Ensar'a tavsiyesi

1912. Taberânî, Abdurrahman b. Avf'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, ölüm döşeğinde iken ashab 'Ya Resulallâh! Bize vasiyet et!' dedi. Hz. Peygamber, *'Size İslam'a önce giren ilk mühacirlere, onlardan sonra da çocuklarına iyi davranmanızı tavsiye ederim. Eğer böyle yapmazsanız ne farz namazlarınız ne de nafile namazlarınız makbul olur'* buyurdu."

1913. Hadisi, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde ve Bezzar rivâyet etti. Fakat şöyle demiştir: "*Size, önce Müslüman olan ilk muhacirlere iyi davranmanızı, sonra onların çocuklarına, sonra da torunlarına iyi davranmanızı tavsiye ederim'* buyurdu."[1160]

1914. Taberânî, Zeyd b. Sa'd←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'e öleceğine dair haber gelince eski elbiselerine büründüğü bir halde çıkıp minberin üzerinde oturdu. İnsanlar ve pazardaki tüccar herkes mescitte hazır olup onu dinledi. Hz. Peygamber hamd ve sena etti sonra şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! Bu Ensar kabilesini benim için gözetiniz! Çünkü onlar*

[1158] Heysemî: "İsnadındaki râvîler Âsım b. Ebî Necûd müstesna hapsi sahih hadis râvîsidir. Âsım da tavsik edilmiş biridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 15).

[1159] Heysemî: "İsnadındaki râvîler sıkadır, bazısında ihtilaf vardır." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 16).

[1160] İsnadındaki râvîler sıkadır." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 17).

üzerinde yemek yediğim soframdır, sırrımı sakladığım kişilerdir. Onların iyi olanlarına saygı gösteriniz, kötü olanlarının da kötülüklerini görmeyiniz!"[1161]

f) Hz. Peygamber'in ashabına hakaret edilmesinden nehyetmesi

1915. Bezzar, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanına Malik b. Duhşun'dan (radıyallahu anh) bahsedildi ve ona hakaret ettiler. Onun için münafıkların başı deniyordu. Hz. Peygamber, *'Ashabıma karışmayın, ashabıma sövmeyin!'* buyurdu."[1162]

1916. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Ashabıma kim lanet ederse Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olsun!"*[1163]

1917. Taberânî, Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Ashabıma sövmeyin! Ashabıma sövene Allah'ın laneti olsun!"*[1164]

1918. Taberânî, Sa'îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: *"Ashaba sövmemi mi emrediyorsunuz? Bilakis Allah (celle celâlühü) onlara rahmet ve mağfiret etsin."*[1165]

g) İbn Abbas'ın sahabeyi kötü anmaktan men etmesi

1919. Taberânî, Sa'îd b. Cübeyr'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir kiş, İbn Abbas'ın yanına geldi ve 'Bana tavsiye de bulun!' dedi. İbn Abbas (radıyallahu anh), 'Allah'tan korkmanı tavsiye ederim. Asahabı kötü anmaktan kesinlikle sakın! Çünkü onların ne kadar yüksek derecede olduğunu bilemezsin' dedi."[1166]

[1161] Heysemî: "Zeyd b. Sa'd b. Zeyd el-Eşhelî'nin kim olduğunu bilmiyorum. Diğer râvîler sıkadır." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 36).

[1162] *Keşfu'l-estâr*, III, 294. Heysemî: "İsnadındaki râvîler sahih hadis râvîsidir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 21).

[1163] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XII, 110. Heysemî: "İsnadında Abdullah b. Hıraş var, kendisi zayıf biridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 21).

[1164] Heysemî: İsnadındaki râvîler Ali b. Sehl müstesna hepsi sahih hadis râvîsidir. Ali de sıka biridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 21).

[1165] Heysemî: "Hadisi, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde rivâyet etti. İsnadındaki râvîler sahih hadis râvîsidir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 21).

[1166] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XII, 31. Heysemî: "İsnadında Ömer b. Abdillah es-Sakafî var, kendisi zayıf biridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 22).

h) Hz. Peygamber'in ehli beyti hakkındaki vasiyeti

1920. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber en son söylediği şey *"Ehli beytimi size emanet ediyorum"* sözü oldu."[1167]

1921. Ebû Ya'lâ, Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in kızı Fatıma (radıyallahu anha), Hz. Peygamber'in yanına geldi. Sırtında Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin bulunuyordu. Elinde de Hz. Hasan için hazırlanmış bir kab katı yemek vardı. Hz. Fatıma, yemeği alıp Hz. Peygamber'e getirdi ve önüne koydu. Hz. Peygamber, *'Ebû Hasan (Hz. Ali'nin künyesidir) nerede?'* dedi. Hz. Fatıma da 'Evde' dedi. Hz. Peygamber de onu çağırdı. Sonra Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin oturdu, yemeği yedi. Ümmü Seleme anlatıyor: Hz. Peygamber, bu günden evvel ne zaman bir yemek yese hemen beni çağırırdı. Hz. Peygamber yemek yedikten sonra onların üzerine elbisesini atarak *'Ey Allah'ım! Bunlara düşman olan kişiye sen de düşman ol! Bunlara dost olana sen de dost ol!'* diye dua ederdi."[1168]

1922. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Ey Abdulmuttaliboğulları! Allah'tan sizin için üç şey istiyorum: Allah, sizi hep kuvvetli kılsın, cahillerinizi bilgili kılsın, sapık olanları hidayete erdirsin. Allah'ın sizi cömert ve şefkatli de kılmasını isterim. Şayet bir kişi, rükn ve makam-ı İbrahim arasında ayağa kalkar, namaz kılar, orcunu tutar fakat Muhammed'in ailesine buğz ederse cehennemi boylar"*[1169]

1923. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Osman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Kim, Abdulmuttaliboğul-*

[1167] Heysemî: İsnadında Âsım b. Ubeydillah var, kendisi zayıf biridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 163).

[1168] Ebû Ya'lâ, XII, 383. Heysemî: Hadisin isnadı ceyyiddir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 167).

[1169] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 142. Heysemî: "Hadisi, Taberânî hocası Muhammed b. Zekeriyya el-Ğülâbî'den rivâyet etmiş, kendisi zayıf biridir. İbn Hibban, kendisini es-Sıkât adlı eserinde zikretmiş ve 'Sıka kimselerden rivâyet ettiğinde hadisleri itibara elverişlidir. Meçhullerden yaptığı rivâyetlerinde ise münkerlik vardır. Ben diyorum: Bu hadisi (sıka ve imam olan) Süfyan es-Sevrî'den rivâyet etmiş, diğer râvîler ise sahih hadis râvîsidir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 171).

larına bir iyilik yaparsa karşılığını bu dünyada görmezse yarın ahirette benle karşılaştığında mükâfatını ben veririm."[1170]

ı) Hz. Ömer'in Hz. Peygamber'in nesebiyle birleşmesinden dolayı sevinç duyması

1924. Taberânî, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, Hz. Alî'nin kızıyla evlendiğinde insanlara şöyle dedİğini işittim: Niçin beni tebrik etmiyorsunuz? Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: *"Kıyamet gününe kadar benim bağım ve nesebim hariç tüm bağ ve nesepler kesilecektir."*[1171]

j) Kureyş'in fazileti

1925. Ahmed, Muhammed b. İbrahim'den şöyle rivâyet etmektedir: "Katâde b. Nu'mân ez-Zafrî (radıyallahu anh), Kureyşliler'e laf söyledi, galiba küfretti. Hz. Peygamber, *'Ey Katâde! Kureyş'e sövme! Onlardan öyle kimseler görürsün ki, senin amelin onların ameli yanında, senin yaptıkların onların yaptıkları yanında çok az kalır. Onları gördüğünde onları gıpta edersin. Kureyş'in şımarıp azmacağını bilseydim Allah katında derecelerinin ne kadar yüce olduğunu söylerdim.'*[1172]

1926. Taberânî, Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bildiğim kadarıyla şöyle buyurdu: "*Kureyş'li olanları öne geçiriniz, onların önüne geçmeyiniz. Eğer Kureyş'în şımarmayacağını bilseydim Allah katında derecelerinin ne kadar yüksek olduğunu söylerdim."*[1173]

[1170] Heysemî: İsnadında Abdurrahman b. Ebî Zinâd var, kendisi zayıf biridir." *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 173).

[1171] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, III, 45. Heysemî: "Hadisi, Taberânî *el-Evsat* ve *el-Kebîr* adlı eserlerinde muhtasar olarak rivâyet etti. İkisinin de isnadındaki râvîler Hasan b. Sehl hariç hepsi sahih hadis râvîsidir. Hasan b. Sehl de sıka biridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 173).

[1172] Ahmed, *Müsned*, VI, 384. Heysemî: "Hadisi, Ahmed mürsel ve *Müsned* olarak rivâyet etmiştir. *Müsned*in lafzını Mürsel üzerine havale etmiş. Bezzar da böyle rivâyet etmiş, Taberânî ise *Müsned* olarak rivâyet etmiş. Bezzar'ın *Müsned*deki râvîleri sahih hadis râvîleridir. Ahmed'in *Müsned* ve mürsel olarak rivâyet ettiği hadisteki râvîleri Cafer b. Abdillah b. Eslem müstesna sahih hadis râvîleridir. Taberânî'nin bazı râvîleri hakkında ihtilaf vardır." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 23).

[1173] Heysemî: İsnadında Ebû Ma'şer var, hadisi hasendir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 25).

1927. Ahmed, Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Âişe'nin yanına girdi ve şöyle buyurdu: *"Kureyş'liler şımarmasaydı Allah katında derecelerinin ne kadar olduğunu söylerdim."*[1174]

1928. Taberânî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Kureyş'liler içinde güvenilir birine emanetleri verin! Çünkü Kureyş içindeki güvenilir biri, başka güvenilir kişilerden daha üstündür. Kureyş'li güçlü biri, diğer güçlülerden iki kat daha faziletlidir."*[1175]

1929. Bezzar, Rifâ'a b. Râfi'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Ömer'e *'Bana kavmini topla!'* dedi. Hz. Ömer, onları Hz. Peygamber'in evinin yanında topladı. Sonra eve girip 'Ya Resulallâh! Topladım, sen mi onlara geleceksin, onlar mı senin huzuruna gelsinler?' dedi. Hz. Peygamber, *'Ben onların yanına gelirim'* dedi. Hz. Peygamber, onlara geldi ve *'Sizden olmayan kimse içinizde var mı?'* dedi. Onlar da 'Evet, içimizde antlaşmalılarımız, kızkardeşlerimizin oğulları, azatlılarımız var' dedi. Hz. Peygamber, *'Antlaşmalılarınız, kızkardeşlerinizin çocukları, azatlılarınız bizden sayılır. Dinlemiyor musunuz?* **'Allah'ın dostları ondan korkanlardır.'** (Enfâl: 34). *Eğer siz de Allah'tan korkarsanız siz de onun dostları olursunuz. Aksi takdirde dikkat edin: Kıyamet günü insanlar iyi amellerle geldiklerinde sakın siz ağır yüklerle gelmeyiniz ki, sizden yüz çevrilmesin."* Sonra ellerini kaldırdı, şöyle buyurdu: *"Ey İnsanlar! Kureyş'liler güvenilir kimselerdir. Kim, onların ayaklarının kaydıkları yerleri (hatalarını) araştırırsa Allah (celle celâlühü), o kimseyi burnu üzerinde cehenneme atar."* Bunu üç defa tekrar etti.[1176]

[1174] Ahmed, *Müsned*, VI, 158. Heysemî: İsnadındaki râvîler sahih hadis râvîleridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 25).

[1175] Heysemî: "Hadisi, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde ve Ebû Ya'lâ rivâyet etmiştir. Hadisin isnadı hasendir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 26).

[1176] *Keşfu'l-estâr*, III, 294. Heysemî: hadisi, Bezzar rivâyet etti, lafız onundur. İmam Ahmed muhtasar olarak rivâyet etti ve şöyle dedi: "Allah, onu yüz üstü cehenneme atar!" Taberânî, Bezzar'ın metnine yakın bir metinle rivâyet etti. Ahmed, Bezzar ve Taberânî'nin isnadındaki râvîler sıka kimselerdir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 26).

k) Benî Haşim'e, Ensar'a ve Araplar'a buğz etmek

1930. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Benî Haşim ve Ensar'a buğz etmek küfürdür, Arap olanlara buğz etmek ise nifaktır.*"[1177]

l) Hz. Peygamber'e ilk ulaşanlar Kureyş'lilerdir

1931. Ahmed, Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün yanıma geldi ve *'Ey Aişe! Senin kavmin ümmetimin içinde bana ilk kavuşan kavimdir'* buyurdu. Hz. Aişe anlatıyor: Hz. Peygamber, içeri geçip oturunca 'Ya Resulallâh! –sana kurban olayım- içeri girdiğinde beni korkutan bir şey dedin. Hz. Peygamber, *'Seni korkutacak ne dedim?'* dedi. Ben de 'Sen, kavmimin ilk sana kavuşan kavim olduğunu söyledin!' dedi. Hz. Peygamber de *'Evet'* dedi. Ben 'Neden öyle olacak?' diye sordum. Hz. Peygamber, *'Onların kökü kazılacaktır. Ümmet, halifeliğin onlarda olmasına tahammül edemiyecek, onlara karşı kibirlenecektir'* dedi. Ben de 'Bu olaydan sonra veya bu olay olunca halk nasıl olacak?' dedi. Hz. Peygamber, *'Çekirgeler gibi kuvvetli olanlar zayıfları yiyecektir ve kıyamete kadar böyle devam edecektir'* buyurdu. Ed-Debâ: Kanatları olmayan çekirge çeşidi demektir.

1932. Bir rivâyette: Hz. Peygamber, *'Ya Âişe! İnsanlar içinde en önce helak olan senin kavmindir (yani Kureyş kabilesidir)'* buyurdu. Ben de 'Allah beni sana kurban etsin! Benî Teym mi?' dedim. *'Hayır, fakat Benî Teym*[1178] *de Kureyş kabilesindendir. Kureyş'in kökü kazılacaktır. Ümmet, hilafetin onlarda olmasına tahammül edemiyecek, onlara karşı kibirlenecektir. İlk yok olan kavim onlar olacaktır'* dedi. 'Onlardan sonra insanlık ne kadar sürer?' dedim. Hz. Peygamber, *'Kureyş'liler, insanlığın bel kemiğidirler. Onlar helak olunca insanlar da yok olacaktır'* buyurdu."[1179]

[1177] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 118. Heysemî: Hadisi, Taberânî rivâyet etmiş, isnadındaki râvîler de sıka kimselerdir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 27).

[1178] Asılda "E min sum" diye bir kelime kullanılmıştır. Diğer hadis kitaplarından araştırdım, böyle bir tabir bulamadım. Onun yerine İmam-ı Ahmed, İbn Cerîr ve başkaları "E Benî Teym ?" demişlerdir, manaya da uygun olan burdur. Çünkü Hz. Âişe Benî Teym kabilesindendir. Bazı rivâyetlerde de "E Benû Temîm" şeklinde gelmiştir.

[1179] Ahmed, *Müsned*, VI, 81, 90. Heysemî: Hadisi, Ahmed ve Bezzar bir bölümünü rivâyet etmiş. Taberânî de *el-Evsat* adlı eserinde hadisin bir bölümünü rivâyet etmiş. Ahmed'in birinci rivâyetindeki râvîler sahih hadis râvîleridir. Diğer rivâyetlerin isnadında zayıflık vardır. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 28).

m) Hz. Peygamber'in kendisinden sonra gelenleri müjdelemesi

1933. Ebû Ya'lâ, Ömer b. Hattab'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında oturuyordum. Hz. Peygamber, *'Bana iman ehli içinde en faziletli olanı söyleyin?'* dedi. 'Ya Resulallâh! Meleklerdir' dediler. Hz. Peygamber, *'Onlar zaten öyledir, öyle olmaları da gerekir. Allah onlara bulundukları mertebeyi ihsan etmişken onların böyle olmasına ne mani olabilir ki? Hayır, onlar değil'* dedi. 'Ya Resulallâh! Allah'ın nübüvvet ve risaletle ikram ettiği peygamberleridir' dediler. Hz. Peygamber, *'Onlar zaten öyledirler, öyle olmaları da gerekir. Allah onlara bulundukları mertebeyi ihsan etmişken onların böyle olmasına ne mani olabilir ki? Hayır, onlar değil'* dedi. 'Ya Resulallâh! Peygamber'le beraber olan şehitlerdir' dediler. Hz. Peygamber, *'Onlar zaten öyledir. Allah, onlara şahadeti ihsan etmiş, onların böyle olmasına ne mani olabilir. Hayır, onlar değil'* dedi. Sahabîler, 'Ya Resulallâh! bunlar kimlerdir?' dedi. Hz. Peygamber de *'Şu an erkeklerin sulbunda bulunuyorlar, benden sonra gelecekler ve beni hiç görmeden bana iman edecekler, hiç görmeden beni tasdik edecekler, asılı mushafı görecekler ve içeriği ile amel edeceklerdir. İşte bu kimseler iman yönenden en faziletli iman ehlidir'* buyurdu."[1180]

1934. Bezzar, hadisi Hz. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Kıyamet günü Allah katında derece olarak en büyük kimlerdir, söyler misiniz?'* dedi. Ashab, 'Meleklerdir' dedi. Hz. Peygamber, *'Onları iyi olmaktan alıkoyan ne var ki, ayrıca onlar Allah'a yakın kimselerdir. Hayır, onlar değil'* dedi. 'Peygamberlerdir' dediler. Hz. Peygamber, *'Onları iyi olmaktan alıkoyan ne var ki, ayrıca onlara vahiy iniyor. Hayır, onlar değil'* dedi. Bunun üzerinde sahabe 'Ya Resulallâh! Sen bize söyle!' dedi. Hz. Peygamber de *'Onlar öyle bir kavimdirler ki, benden sonra gelip beni görmeden bana iman edecekler, asılı mushaf görecekler ona iman edeceklertir. İşte bu kimseler, kıyamet günü Allah katında en büyük makama sahip insanlardır veya Allah katında iman yönünden insanların en büyükleridir'* buyurdu."[1181]

1935. Ahmed, Ebû Cum'a'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber kahvaltı yaptık, yanımızda Ebû Ubeyde b. Carrah (radıyallahu anh) da vardı. Ebû Ubeyde (radıyallahu anh), 'Ya Resulallâh!

[1180] Ebû Ya'lâ, *Müsned,*160. Heysemî: "Hadisi, Ebû Ya'lâ rivâyet etti.(*Mecma'u'z-zevâid,* X,65)

[1181] *Keşfu'l-estâr,* X, 65. Bezzar: Doğru olan bu hadisin Zeyd b. Eslem'den mürsel olarak rivayet edilmesidir. Bezzar'ın isnadlarından biri merfu ve hasendir."(Heysemî,*Mecma'u'z-zevâid,* X,65)

Bizden daha faziletli bir kimse var mı? Senle beraber Müslüman olduk, senle beraber cihad ettik' dedi. Hz. Peygamber, *'Benden sonra gelip beni görmeden bana iman edecek olan kavim sizden daha faziletli olacaktır'* buyurdu."[1182]

1936. Ahmed, Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Beni görüp de bana iman edenlere müjdeler olsun! Beni görmeyip de bana iman edene de müjdeler olsun!"* Bunu yedi defa tekrar etti.[1183]

n) Hz. Peygamber'in kardeşlerini görme temennisi

1937. Bezzar, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Benden sonra gelen öyle bir topluluk gelecek ki, beni görmek için ailesini ve malını feda etmek isteyecektir."*[1184]

1938. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Beni görmeyip de bana iman eden kardeşlerimi görmek isterdim."*[1185]

1939. Heysemî: "Hadisi Ahmed ve Ebû Ya'lâ rivâyet etti. Ebû Ya'lâ'nın lafız şöyledir: *"Kardeşlerimle ne zaman karşılacağım?'* buyurdu. Ashab, 'Ya Resulallâh! Biz senin kardeşlerin değil miyiz?' dedi. Hz. Peygamber, *'Hayır, siz arkadaşlarımsınız. Benim kardeşlerim, beni görmeyip bana iman edenlerdir'* buyurdu."[1186]

o) Hz. Peygamber'in ümmetinin fazileti

1940. Ahmed, Bezzar ve Taberânî Ammar b. Yâsir'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Benim ümmetim*

[1182] Ahmed, *Müsned*, IV, 106. Heysemî: "Hadisi, Ahmed, Ebû Ya'lâ ve Taberânî birkaç isnadla rivâyet etti. Ahmed'in bir isnadının râvîleri sıka kimselerdir."(Heysemî,*Mecma'u'z-zevâid*,X,66).

[1183] Ahmed, *Müsned*, V, 248, 257. Heysemî: "Hadisi, Ahmed ve Taberânî (*el-Kebîr*, IV, 22) birkaç isnadla rivâyet etti. İsnadlardaki râvîler Eymen b. Malik eş-Aş'arî müstesna sahih hadis râvîsidir. Eymen de sıka biridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 67).

[1184] *Keşfu'l-estâr*, III, 319. Heysemî: "İsnadında Abdurrahman b. Ebî Zinâd var, kendisinde az zayıflık olmasına rağmen hadisi hasendir. Diğer râvîler ise sıka kimselerdir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 66).

[1185] Ahmed, *Müsned*, III, 155.

[1186] Ebû Ya'lâ'nın isnadında Muhtesib Ebû Âiz var, İbn Hibban kendisine sıka, İbn Adiy ise zayıf demiştir. Ebû Ya'lâ'nın diğer râvîleri ise Fadl b. Sabbâh müstesna sahih hadis râvîleridir. Ahmed'in isnadında ise Cesr var, kendisi zayıf biridir. Taberânî, hadisi *el-Evsat* adlı eserinde rivâyet etti. İsnadındaki râvîler Mühtesib müstesna sahih hadis râvîleridir" (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 66).

yağmura benzer, başının mı hayırlı olduğu, sonunun mu hayırlı olduğu bilinmez."[1187]

1941. Bezzar, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Allah için seyahat eden bazı melekler vardır. Ümmetimden bana selam ulaştırırlar."* Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Yaşamam sizin için hayırlıdır. Çünkü siz soruyorsunuz, hayatta olan bedenim de size cevap veriyor. Vefatım da sizin için hayırlıdır. Çünkü amelleriniz bana arz olunacaktır. Hayır gördüğümde Allah'a hamd eder, şer gördüğümde ise sizin için Allah'tan mağfiret taleb ederim."*[1188]

p) Bu ümmetin azabı dünyada öldürülmektir

1942. Beyhakî, Ebû Burde'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ziyad'ın yanında oturuyordum, yanında da Abdullah b. Yezid (radıyallahu anh) vardı. Haricilerin kelleleri getiriliyordu. Ne zaman bir kelle getirseler 'Cehenneme gir' diyordum. Abdullah, bana 'Ey kardeşimin oğlu! Yapma böyle! Hz. Peygamber'in şöyle dediğini duydum: *"Bu ümmetin azabı bu dünyada olur."*[1189]

1943. Taberânî, Ebû Burde'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ubeydullah b. Ziyad'ın yanından çıktım, onun çok şiddetli işkenceler yaptığını gördüm. Akabinde Hz. Peygamber'in bir sahabîsinin yanında oturdum şöyle dedi: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Bu ümmetin azabı kılıçladır."*[1190]

[1187] Ahmed, *Müsned*, III, 130, 143; *Keşfu'l-estâr*, III, 319. Heysemî: "Bezzar'ın isnadındaki râvîler Hasan b. Kaza'a ve Ubeyd b. Selman el-Eğer müstesna sahih hadis râvîleridir. Bu ikisi de sıkadır. Ubeyd'ın hakkında isnada zarar vermeyecek bir ihtilaf vardır." Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 68. Hadisi, Bezzar ve başkası İmrân'dan rivâyet etti. Taberânî ise İbn Ömer (radıyallahu anhuma)'dan rivâyet etti. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 68). Hafız İbn Hacer: Bu hadis hasendir. Birçok tariki vardır, onlar vasıtasıyla sahih derecesine yükselir." (el-Münâvî, V, 517).

[1188] *Keşfu'l-estâr*, I, 397. Heysemî: "Hadisi, Bezzar rivâyet etti. İsnadındaki râvîler sahih hadis râvîleridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 34).

[1189] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 85. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* (VIII, 308) adlı eserinde Ebû Burde'den buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. Merfu' olan hadiste lafzı şöyledir: *"Allah (celle celâlühü), bu ümmetin azabını dünyada öldürülme kılmıştır."* Heysemî: "Bu hadisi, Taberânî *el-Kebîr*, es-Sağîr ve *el-Evsat* adlı eserlerinde muhtasar olarak rivâyet etmiştir. *el-Kebîr*'in isnadındaki râvîler sahih hadis râvîleridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 225).

[1190] Heysemî: İsnadındaki râvîler sahih hadis râvîleridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 225).

MÜSLÜMANLARIN CAN VE MALLARININ HARAM OLMASI

a) Bir Müslüman'ı öldürmenin ne kadar büyük bir suç olduğuna dair hadisler

1944. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber döneminde biri öldürüldü, kâtilinin kim olduğu bilinmedi. Hz. Peygamber de minbere çıktı ve şöyle buyurdu: *Ey insanlar! ben henüz içinizde sağ iken biri öldürülüyor ve kâtili de bulunmuyor öyle mi! Yer ve gökte yaşayanlar toplanıp tek bir Müslüman'ı öldürseler Allah (celle celâlühü), onları sayısız ve hesapsız azapla azaplandırır.*"[1191]

1945. Bezzar, Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber döneminde biri öldürüldü. Hz. Peygamber de minbere hatib olarak çıktı ve '*İçinizden kimin bu adamı öldürdüğünü bilmiyor musunuz?*' dedi. Bunu üç defa tekrar etti. Sahabe de 'Hayır' dedi. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *"Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a and olsun! Şayet yer ve sema ehli toplanıp tek bir Müslümanı öldürseler Allah (celle celâlühü), onların hepsini cehenneme atar. Benim ehli beytime kim buğz ederse Allah (celle celâlühü), onu yüz üstü cehenneme atar.*"[1192]

b) Hz. Peygamber'in kelime-i şahadet getiren birini öldüren Üsame'yi ve bazı sahabeyi azarlaması

1946. Ahmed, Hz. Üsâme b. Zeyd'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bizi Cüheyne kabilesinin Huraka boynuna savaşmak için gönderdi. Sabahın erken vaktinde onlara saldırdık, onların içinde biri vardı. Düşman ordusu saldırınca bize karşı en cesur savaşan kişiydi. Düşman ordusu geri kaçınca da onları koruyordu. Ben ve Ensar'dan biri ona saldırdık, saldırdığımızda "Lâilâheillellâh" dedi. Bunun üzerine Ensar'dan olan kişi, ona karışmadı. Ben ise onu öldürdüm. Bu, Hz. Peygamber'in kulağında geldi ve *'Ey Üsâme! Lâilâheillellâh dedikten sonra mı öldürdün?'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Sadece ölümden kurtulmak için öyle dedi' dedim. Hz. Peygamber

---

[1191] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XII, 103-104. Heysemî: İsnadındaki râvîler, Atâ b. Müslim müstesna sahih hadis râvîleridir. Atâ hakkında İbn Hibban sıka demiş, bir cemaat alim ise zayıf demiştir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 297).

[1192] Heysemî: İsnadında Davud b. Abdilhamid ve başka zayıf kişiler var. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 296).

bu cümlesini o kadar tekrar etti ki, keşke bu güne kadar Müslüman olmasaydım, dedim."[1193]

1947. İbn İshak'dan şöyle rivâyet edilir: Hz. Peygamber'in yanına vardığimizda olanları anlattık. Hz. Peygamber, *'Ey Üsame! Lâilâheillellâh'ın mesuliyetinden kim seni kurtaracak?'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Sadece ölümden kurtulmak için o kelimeyi dedi' dedim. Hz. Peygamber, *'Ey Üsame! Lâilâheillellâh'ın mesuliyetinden seni kim kurtaracak?'* dedi. Hz. Peygamber'i hak din ile gönderen Allah'a and olsun! Hz. Peygamber, durmadan bu cümleyi tekrar ediyordu ve ben keşke bu güne kadar olan İslamım hiç olmasaydı da bu gün yeni Müslüman olup o adamı öldürmemiş olsaydım, dedim. Ben *de* 'Allah'a söz veriyorum, bir daha Lâilâheillellâh diyen birini asla öldürmeyeceğim' dedim. Hz. Peygamber, *'Benden sonra da'* dedi. 'Senden sonra da asla yapmayacağım' dedim."[1194]

1948. İbn Asâkir, Üsâme b. Zeyd'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Ben ve Ensar'dan biri Mirdas b. Nüheyk'i gördük. Ona kılıçlarımızı çektiğimizde "Eşhedu ellâ ilâhe illellâh" dedi. Kelime- şahadet getirdiği için Ondan uzaklaşmadık ve onu öldürdük. Medine'ye döndüğümüzde..." İbn İshak'ın hadisine yakın şekilde hadisi rivâyet etti.

1949. Bu hadisi, Ebû Davud, Nesâî, Tahâvî, Ebû Avâne, İbn Hibban, Hâkim ve başkası rivâyet etmiş, hadislerinde şöyle gelmiştir: "Hz. Peygamber, *'Lâilâheillellâh" demesine rağmen öldürdünüz öyle mi?'* dedi. 'Ya Resulallâh! Sadece kılıçtan korktuğu için dedi' dedim. *'Kalbini mi açıp baktın ki, bundan dolayı mı, başka şeyden dolayı mı olduğunu bilesin! Kıyamet günü Lâilâheillellâh'ın mesuliyetinden kim seni kurtaracak?'* dedi. Hz. Peygamber, devamlı bu sözü tekrarlıyordu. Öyle ki, keşke bu günden evvel Müslüman olmayaydım, dedim."[1195]

c) Hz. Peygamber'in Bekr b. Hârise'ye kızması

1950. Dûlâbî, İbn Mende ve Ebû Nu'aym Bekr b. Hârise'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in gönderdiği bir seriyyedeydim. Müşriklerle savaşa tutuştuk. Müşriklerden birinin üzerine hücum ettim, İslam'la (Müslüman olup) canını benden kurtarmak istedi, ben yine

---

[1193] Ahmed, V, 200; Buhârî, V, 183; Müslim, I, 68.

[1194] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 623; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 222.

[1195] Ebû Dâvud, 2643; Ebû Avâne, I, 67; İbn Hibbân, 4751; Hâkim, III, 116; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 78. Bu hadisi Beyhakî de rivâyet etmiş. (*es-Sünen*, VIII, 192).

vurup öldürdüm. Bu, Hz. Peygamber'in kulağına gitti, öfkelendi ve beni huzurundan uzaklaştırdı. Akabinde Allah (celle celâlühü), şu ayeti nazil etti:

﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَّدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللّٰهِ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾

"Yanlışlıkla olması dışında bir müminin bir mümini öldürmeye hakkı olamaz. Yanlışlıkla bir mümini öldüren kimsenin, mümin bir köle azat etmesi ve ölenin ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi gereklidir. Meğer ki ölünün ailesi o diyeti bağışlamış ola. (Bu takdirde diyet vermez). Eğer öldürülen mümin olduğu halde, size düşman olan bir toplumdan ise mümin bir köle azat etmek lâzımdır. Eğer kendileriyle aranızda antlaşma bulunan bir toplumdan ise ailesine teslim edilecek bir diyet ve bir mümin köleyi azat etmek gerekir. Bunları bulamayan kimsenin, Allah tarafından tövbesinin kabulü için iki ay peşpeşe oruç tutması lâzımdır. Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir." (Nisâ: 92). Bu ayet indikten sonra Hz. Peygamber, benden hoşnut oldu ve yanına yaklaştırdı.[1196]

d) Hz. Peygamber'in bir mü'mini öldürenden yüz çevirmesi

1951. Ebû Ya'lâ, Ukbe b. Halid el-Leysî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir seriyye gönderdi. Seriyye düşmana saldırdı. Düşman ordusunun içinde Müslümanları zor durumda bırakan biri vardı. İslam ordusundan biri kılıcını çekip adamın peşinden gitti. Düşman ordusundaki adam, 'Ben Müslümanım, ben Müslümanım' dedi. Fakat dediğine bakmadı ve adamı öldürdü. Bu hadîse Hz. Peygamber'e ulaştı, bunun için çok sert sözler söyledi. Hz. Peygamber'in bu sert sözleri öldüren adama ulaştı. Hz. Peygamber hutbe verdiği bir sırada öldüren adam kalktı ve şöyle dedi: 'Ya Resulallâh! Vallahi, o sözü sadece öldürülmektan kurtulmak için dedi.' Hz. Peygamber, kendisinden ve kendisi tarafında olan insanlardan yüz

---

[1196] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 316.

çevirdi, hutbesine devam etti. Öldüren adam, bir daha 'Ya Resulallâh! vallahi, o sözü sadece öldürülmekten kurtulmak için dedi' dedi. Hz. Peygamber yine kendisinden ve kendisi tarafında olan insanlardan yüz çevirdi. Öldüren adam üçüncü defa da tekrar edince Hz. Peygamber, adama döndü, kızgınlığı yüzünden okunuyordu ve *'Allah (celle celâlühü), mü'min birini öldürmekten beni men etti'* buyurdu. Bu cümleyi üç defa tekrar etti."[1197]

e) Mikdad‹ kelime-i şahadet gerine birini öldürdüğü için ayet inmesi

1952. Bezzar, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, içinde Mikdad b. Esved'in de bulunduğu bir seriyye gönderdi. Düşman ordusunu gördüklerinde hepsi bir tarafa kaçışıyordu. Malı çok olan bir adamın kaçmadığını, kaldığını gördüler ve adam "Eşhedu ellâ İlâhe illellâh" dedi. Buna rağmen Mikdad saldırıp adamı öldürdü. Sahabeden biri, 'Kelime-i şahadet getiren birini mi öldürdün? Bunu Hz. Peygamber'e söyleyeceğim' dedi. İslam ordusu, Hz. Peygamberin yanına dönünce 'Ya Resulallâh! Bir adam kelimei şahadet getirdi, Mikdad gene de adamı öldürdü' dediler. *'Bana Mikdad'ı çağırın!'* buyurdu. Hz. Peygamber, *'Ey Mikdad! Lâilahe illellâh diyen birini öldürdün mü? Yarın Lâilahe illellâh'ın mesuliyetini nasıl vereceksin?'* buyurdu. Akabinde Allah (celle celâlühü), şu ayeti nazil etti:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ كَذَٰلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾

"Ey iman edenler! Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayıp dinleyin. Size selam verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek "Sen mümin değilsin" demeyin. Çünkü Allah'ın

---

[1197] Ebû Ya'lâ, XII, 210. Heysemî: Hadisi, Ebû Ya'lâ ve Ahmed (*Müsned*, IV, 110) muhtasar olarak rivâyet etti. Fakat Ukbe b. Halid yerine Ukbe b. Malik demiştir. Taberânî, hadisi uzunca rivâyet etti. İsnadındaki râvîler Bişr b. Âsım el-Leysî müstesna sahih hadis râvîleridir. Bişr de sıka biridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 293). Hadisi, Nesâî, Beğavî ve İbn Hibban Ukbe b. Malik'den etti. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 491). Hatib-i Bağdâdî *el-Müttefik ve'l-Mufterik* adlı eserinde Ukbe b. Malik'den buna yakın şekilde rivayet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 79). Beyhakî ve İbn Sa'd Ukbe b. Malik'den buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. (*es-Sünen*, IX, 116; *et-Tabakât*, VII, 48).

nezdinde sayısız ganimetler vardır. Önceden siz de böyle iken Allah size lütfetti; o halde iyi anlayıp dinleyin. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır." (Nisâ: 94).

"Hz. Peygamber, Mikdad'a *'Öldürdüğün adam mü'min biriydi. Kâfir topluluk içinde olduğu için imanını gizliyordu. İmanını izhar etti, bu kez de sen öldürdün! Sen de böyle bir ara Mekke'de imanını gizli tutmuştun'* buyurdu."[1198]

f) Muhallim b. Cessâme'nin Âmir b. Adbat'ı öldürmesi ve

1953. İbn İshak,[1199] Abdullah b. Ebî Hadrad'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bizi bir cemaat Müslümanla İdam denen yere gönderdi. İçlerinde Ebû Katâde Haris b. Rib'î ve Muhallim b. Cessâme b. Kays vardı. Yola çıktık, İdam ovasına vardığımızda Âmir b. Adbat el-Eşceî bineği üzerinde olduğu halde geçti. Yanında az azığı ve bir tulum sütü vardı. Bize İslam selamıyla selam verdi. Kendisine karışmadık, Muhallim b. Cessâme ise aralarında olan bir sorundan dolayı saldırıp onu öldürdü. Onun devesini ve azığını da aldı. Hz. Peygamber'in yanına vardığımızda olanları anlattık ve hakkımızda şu ayet nazil oldu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾

"Ey iman edenler! Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayıp dinleyin. Size selam verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek "Sen mümin değilsin" demeyin. Çünkü Allah'ın nezdinde sayısız ganimetler vardır. Önceden siz de böyle iken Allah size lütfetti; o halde iyi anlayıp dinleyin. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır." (Nisâ: 94).[1200]

[1198] Heysemî: Hadisi, Bezzar rivâyet etti, isnadı ceyyiddir. Dipnotunda şöyle demiştir: Hadisi, Taberânî *el-Kebîr* adlı eserinde, Dârekutnî *el-Efrad* adlı eserinde rivâyet etti. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 9).

[1199] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 626.

[1200] Ahmed, İbn İshak tariki ile bu şekilde rivâyet etti. (*Müsned*, VI, 11; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 224). Taberânî de bu şekilde rivâyet etti. Heysemî: İsnadındaki râvîler sıka kimselerdir.

1954. İbn Cerîr, İbn İshak←Nafi←İbn Ömer tariki ile şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Muhallim b. Cessâme'yi bir ordu içinde gönderdi. Âmir b. Adbat, İslam ordusuyla karşılaştı ve onlara İslam selamıyla selam verdi. Muhallim ile Âmir arasında cahiliyye döneminden kalan bir düşmanlık vardı. Muhallim, ona bir ok atıp onu öldürdü. Olay Hz. Peygamber'in kulağına geldi ve bu konuda Uyeyne ve Akra'ya (radıyallahu anhuma) danıştı. Hz. Akra, 'Ya Resulallâh! Bu kez affet, bir daha olursa cezalandır' dedi. Hz. Uyeyne ise 'Hayır, vallahi benim kadınlarım nasıl ölünün matemini tuttuysa onun da hanımları aynı matemi tutacaktır' dedi. Muhallim üzerinde iki kürk olduğu halde Hz. Peygamber'in huzuruna geldi ve Allah'ın kendisini affetmesi için dua etmesini istedi. Hz. Peygamber, *'Allah, seni bağışlamasın!'* dedi. Muhallim kalktı, gözyaşları kürkünü akıyordu. Yedinci gün geçmeden vefat etti. Onu defnettiler, toprak onu dışarı attı. Hz. Peygamber'e gelip bunu anlattılar. Hz. Peygamber de *'Toprak, bu arkadaşınızdan daha şerli olanları kabul ediyor, fakat Allah (celle celâlühü) bunla size vaaz ve nasihat vermek istemiştir!'* buyurdu. Sonra secedini alıp bir dağa attılar, üstüne de bir taş koydular. Akabinde şu ayet nazil oldu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾

"Ey iman edenler! Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayıp dinleyin. Size selam verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek "Sen mümin değilsin" demeyin. Çünkü Allah'ın nezdinde sayısız ganimetler vardır. Önceden siz de böyle iken Allah size lütfetti; o halde iyi anlayıp dinleyin. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır." (Nisâ: 94).[1201]

g) Toprağın, Mü'min birini öldüren birini kabul etmemesi ve dışarı atması

1955. Abdurrezzak ve İbn Asâkir Kâbîsa b. Züeyb'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir sahabî, bozguna uğramış düşman ordusuna

(Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 8). Beyhakî ve İbn Sa'd da buna yakın şekilde hadisi rivâyet etti. (*es-Sünen*, IX, 115; *et-Tabakât*, IV, 282).

[1201] İbn Cerîr, *Tefsîr*, IV, 222; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 225.

saldırdı, perişan olmuş bir müşrike saldırdı. Kılıcını tam kaldırmak isterken adam, "Lâilâhe illellâh" dedi. Sahabî geri çekilmedi ve adamı öldürdü. Sahabî, onu öldürdüğü için canı sıkılmaya başladı ve konuyu Hz. Peygamber'e açtı. Sahabî, ölümden kurtulmak için öyle dediğini aktardı. Hz. Peygamber de *'Onun kalbini yarıp da içine mi baktın!'* dedi -lisan yerine kalp diye tabir edilir- az zaman geçmedi ki, bu katil adam vefat etti. Defnedildi ve sabah geldiklerinde toprak, kendisini kabul etmemiş, dışarı atmıştı. Ailesi gelip bunu Hz. Peygamber'e anlattı. Hz. Peygamber, *'Yine defnedin!'* diye emir verdi. Defnedildikten sonra yine toprak kabul etmeyip dışarı attı. Ailesi bir daha gelip söyledi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Toprak, onu kabul etmek istemedi. Onun cesedini alıp bir mağaraya atın!"*[1202]

h) Halid b. Velid'in Benî Cezîme ile olan kıssası

1956. İbn İshak, Ebû Cafer Muhammed b. Ali'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Mekke'yi fethetmek isteyince Halid b. Velid'i davetçi olarak gönderdi, savaşçı olarak değil. Yanında Arap kabileleri ve Süleym b. Mansur ve Müdlic b. Mürre Kabilesi vardı. Benî Cezîme b. Âmir b. Abdimenât b. Kinâne Kabilesini bastılar. Benî Cezîme Kabilesi de silahlara sarılmaya başladı. Halid b. Velid, 'Silahlarınızı bırakın, insanların hepsi Müslüman oldu!' dedi. Halk silahlarını indirince Halid (radıyallahu anh), bağlanmaları için emir verdi. Sonra onlara kılıç çekip bir bölümünü öldürdü. Bu haber, Hz. Peygamber'e ulaşınca ellerini semaya doğru kaldırdı ve şöyle dedi: *"Ey Allah'ım! Halid b. Velid'in yaptığından beri olduğumu belirtiyorum!"* Hz. Peygamber, sonra Hz. Ali b. Ebî Talib'i çağırdı ve *'Ey Ali! Bu kavme git, durum tespiti yap ve cahiliye hareketlerini ayaklarının altına al!'* buyurdu. Hz. Ali çıkıp onların yanına geldi. Hz. Peygamber fidye için Hz. Ali'ye para vermişti. Hz. Alî de onların kanlarının fidyesini ve harap olan mallarını parasını verdi. Öyle ki, köpeğin su içtiği kabın parasını da ödedi. Tüm can ve mal tazminlerini ödedikten sonra yanında fazla para kaldı. Hz. Alî, her şeyi ödedikten sonra onlara 'Size tazmini ödenmeyen bir can ve mal kaldı mı?' dedi. Onlar da 'Hayır' dedi. Hz. Alî de 'Bu geri kalan malı da ihtiyaten size veriyorum, çünkü Hz. Peygamber'in ve sizin bilmediğiniz şeyler olabilir' dedi. İşini yaptıktan sonra Hz. Peygamber'in yanına döndü ve olanları anlattı. Hz. Peygamber de *'Doğru ve güzel yaptın'* dedi. Sonra Hz. Peygamber kalktı, kıbleye

---

1202 Abdurrezzâk, X, 173; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 316.

döndü, ellerini öyle açtı ki, koltuk altları gözüküyordu sonra üç defa *'Ey Allah'ım! Halid b. Velîd'in yaptığından berî olduğumu bildiriyorum'* dedi."[1203]

1957. Ahmed, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Halid b. Velid'i zannedersem Cezîmeoğullarına gönderdi, dedi. Halid, onları İslam'a davet etti, Müslüman olduk demesini bilmediklerinden 'Dinimizden döndük, dinimizden döndük' diyorlardı. Hz. Halid de onların ne dediğini anlamadığından onları esir ediniyor ve öldürüyordu. Hz. Halid, her birimize bir esir verdi. Sabah olunca herkes yanındaki esiri öldürsün diye tâlimat verdi. İbn Ömer, 'Vallahi, ben esirimi öldürmem, arkadaşlarımdan da hiç kimse öldürmeyecektir' dedi. Hz. Peygamber'in yanına vardılar, Hz. Halid'in yaptığını anlattılar. Hz. Peygamber, ellerini kaldırdı ve iki defa *'Ey Allah'ım! Halid b. Velîd'in yaptığından beri olduğumu bildiriyorum'* dedi."[1204]

1958. İbn İshak anlatıyor: Bana ulaştığına göre Hz. Halid ile Hz. Abdurrahman b. Avf arasında bir olaydan dolayı tartışma yaşandı. Abdurrahman (radıyallahu anh), 'İslam'da cahiliye amelini uyguladın' dedi. Hz. Halid de 'Ben ancak senin babanın intikamını aldım' dedi. Abdurrahman (radıyallahu anh), 'Yalan söylüyorsun, çünkü ben, babamın katilini öldürmüştüm. Fakat sen, böyle yapmakla amcan Fâkih b. Muğîre'nin intikamını almış oldun ve aslında aranız da hiç iyi değildi' dedi. Bu konuşma Hz. Peygamber'e ulaştı ve şöyle buyurdu: *"Ey Halid! yavaş ol! Benim ashabıma karışma! Vallahi, şayet Uhud Dağı altın olmuş olsa ve sen onu Allah yolunda infak etsen yine ashabımdan birinin sabah vakti veya akşam vakti ulaştığı sevaba ulaşamazsın."*[1205]

ı) Hz. Peygamber ve Hz. Sahr el-Ahmesî arasında geçen kıssa

1959. Ebû Davud, Sahr el-Ahmesî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Sakîf'e gazveye çıktı. Sahr, bunu duyunca bir süvari bölükle beraber Hz. Peygamber'e yardıma geldi. Baktı ki, Hz. Peygamber fethi gerçekleştirmeden geri dönmüş gidiyor. Sahr, o zaman 'Sakifliler Hz. Peygamber'in hükmünü kabul etmedikleri müddetçe bu kaleyi terketmeyeceğim' diye ahd içti. Onlar Hz. Peygamber'in hükmünü kabul edene

---

1203 İbn İshak, *Sîretu İbn Hişâm*, II, 428-430.

1204 Ahmed, *Müsned*, II, 150. Bu hadisi, Buhârî (V, 203) ve Nesâî (VIII, 236) Abdurrezzak tariki ile onun isnadıyla buna yakın şekilde rivâyet etmektedir.

1205 İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 313.

kadar ordan ayrılmadı. Hz. Peygamber'e "Emmâ ba'd: Ya Resulallâh! Sakîf Kabilesi senin hükmünü kabul etti, onların temsilcileriyle beraber geliyorum, onlar ordum içindedir." diye mektup yazdı. Hz. Peygamber de herkesin namaz için toplanmasını emretti ve Ahmes için on kez *'Ey Allah'ım! Ahmes'in atlarına ve adamlarına sen bereket ver!'* diye dua etti. Hz. Sahr, birliği ile beraber gelince Muğîre b. Şu'be, Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Sahr, Müslümanların girdiği dine girmesine rağmen esir almış' dedi. Hz. Peygamber, kendisini çağırdı ve *'Ey Sahr! Bir kavim Müslüman olunca canları ve malları dokunulmaz olur. Muğîre'nin halasını ona ver!'* buyurdu. Hz. Sahr da ona verdi. Hz. Sahr, Hz. Peygamber'e Müslüman olmayıp kaçan Benî Süleym'in geride bıraktığı kuyuyu ne yapacağını sordu ve 'Ya Resulallâh! Kavmimle beraber orda konaklamama müsade et!' dedi. Hz. Peygamber de *'Tamam'* dedi ve orda oturmalarına müsaade etti. Benî Süleym Kabilesi sonra Müslüman oldu ve Sahr'a gelip kuyularını istediler. Sahr ise onlara vermedi. Hz. Peygamber'e gelip 'Ya Resulallâh! Biz Müslüman olduk, sonra Sahr'a gidip kuyumuzu bize vermesini söyledik, fakat kendisi kabul etmedi' dediler. Hz. Peygamber de *'Ey Sahr! Bir kavim Müslüman olunca canları ve malları dokunulmaz olur. Onların suyunu onlara geri ver!'* dedi. Hz. Sahr da 'Tamam, ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber, Hz. Hasr'ın elindeki cariyesini ve suyunu aldığı için çok utandı ve utancından yüzünün kızardığını gördüm."[1206]

[1206] Ebû Dâvud, 3067. Bu hadisi, kutub-i sitte kitapları içinde sadece Ebû Davut rivâyet etmiştir. İsnadında ihtilaf vardır. (İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 351). Hadisi ayrıca Ahmed, Dârimî, İbn Rahûyeh, Bezzar, İbn Ebî Şeybe ve Taberânî rivâyet etmiştir. (Zeylaî, *Nesbu'r-râye*, III, 412). Hadisi, el-Firyâbî *Müsned*inde, el-Beğâvî ve İbn Şâhîn de rivâyet etti. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 180). Beyhakî *es-Sünen* (IX, 114) adlı eserinde rivâyet etti.

MÜSLÜMANLARI ÖLDÜRMEKTEN VE DÜNYA MALI İÇİN SAVAŞMAKTAN KAÇINMAK

a) Hz. Peygamber'in Allah'ın vahdaniyetine ve risaletine inanan kişiyi öldürmekten nehyetmesi

1960. Ahmed, Dârimî, Tahâvî ve Tayâlisî Evs b. Ebî Evs es-Sakafî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber yanımıza geldi, biz de Mescid-i Nebevî'nin bir kubbesindeydik. Biri gelip ona gizlice bir şey dedi, ne dediğini bilmiyorduk. Hz. Peygamber, gelen kişiye *'Git, onlara söyle, öldürsünler'* dedi. Ardından adamı çağırıp *'Allah'tan başka ilah olmadığını benim de Allah'ın elçisi olduğuma şahadet ediyor mu?'* dedi. Gelen kişi de 'Evet' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Git onlara söyle, salıversinler! Çünkü ben, insanların Lâilâhe illellâh deyip benim Allah'ın elçisini olduğuma şahadet etsinler diye savaşmakla emrolundum. Bu cümleyi söylediklerinde onların canları ve malları dokunulmaz olur. Ancak hakkıyla alınır, onların hesabı da Allah'a olur'* buyurdu."[1207]

1961. Abdurrezzak, Hasan b. Süfyan←Abdullah b. Adiy el-Ensârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber içimizde oturduğu bir sırada biri geldi ve bir münafığın öldürülmesi hakkında gizlice konuşmak istedi. Hz. Peygamber aşikâr şekilde *'Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet etmiyor mu?'* dedi. 'Şahedet ediyor, fakat şahadeti geçerli değildir' dedi. *'Benim Allah'ın elçisi olduğuma şahadet etmiyor mu?'* dedi. Adam da 'Şahadet ediyor, fakat şahadeti geçerli değildir' dedi. Hz. Peygamber, *'Namaz kılmıyor mu?'* dedi. Adam, 'Kılıyor, fakat namazı makbul olmaz' dedi. Hz. Peygamber, *'İşte bunları yapan kimselere karışmamakla emrolundum'* buyurdu."[1208]

b) Hz. Osman evinde öldürüldüğü gün karşılık vermemesi

1962. Ahmed, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Peygamber, *'Arkadaşımı çağır!'* dedi. Ben de 'Ebû Bekr mi?' dedim. *'Hayır'* dedi. 'Ömer mi' dedim. *'Hayır'* dedi. 'Amcaoğlun Alî mi' dedim, *'Hayır'* dedi. 'Osman mı' dedim. Hz. Peygamber *'Evet'* dedi. Hz. Osman gelince Hz. Peygamber bir kenara çekilip kendisiyle gizlice konuştu,

---

[1207] Ahmed, *Müsned*, IV, 8, 9; Dârimî, 2450; Tayâlisî, 1110.

[1208] Abdurrezzâk, X, 163; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 78.

konuştuklarında Osman'ın rengi değişti. Öldürüldüğü gün gelince muhasara altına alındı. 'Ey mü'minlerin emiri! karşılık vermeyecek misin?' dedik. 'Hayır, Hz. Peygamber bana bir söz verdi, ben de nefsime hâkim olup sabrediyorum' dedi."[1209]

1963. İbn Sa'd, hadisi Ebû Sehle'den bu meâlde bundan daha uzun şekilde rivâyet etti. Şöyle bir ek yaptı: "Ebû Sehle anlatıyor: Hz. Peygamber'in bahsettiği günün o gün olduğunu düşünüyorlardı."[1210]

c) Hz. Osman'ın, Hz. Peygamber'in "Ancak üç şeyden biriyle kişinin kanı helal olur" sözünü söylemesi ve şehid olması

1964. Ahmed, İbn Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Osman, mahsur olduğu halde ashabının karşısına çıkarak şöyle dedi: Neden beni öldüreceksiniz? Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Müslüman kişinin sadece üç şeyden biriyle kanı helal olur; evli olduktan sonra zina yapan kişiye recm cezası uygulanır, bilerek adam öldürürse o zaman da kısas uygulanır ayrıca İslam'dan dönerse o zaman da ölüm cezasına tabi olur."* Vallahi ben ne İslam döneminde ne cahiliyye döneminde zina yaptım. Kimseyi öldürmedim ki, benden kısas alınsın. İslam'a girdiğim günden beri dinden de çıkmadım. Allah'tan başka ilah olmadığına Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim."[1211]

1965. Ahmed, Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir gün Hz. Osman'ın yanındaydım. Kendisi o zaman muhasara altındaydı. Evinin içinde bir bölüm vardı, oraya girdik, Balât'da olanların sesini işitiyorduk. Hz. Osman bir gün ihtiyacını gidermek için girdi, rengi bezi atmış şekilde çıktı. 'Bunlar biraz önce beni ölümle tehdit ettiler' dedi. Biz de 'Allah onların hakkından gelir ey mü'minlerin emiri!' dedik. Hz. Osman şöyle konuştu: Neden beni öldürüyorlar? Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Müslüman olan kişinin sadece üç şeyle kanı helal olur; Müslüman olduktan sonra kafir olan, evlendikten sonra zina yapan, kısas olmaksızın birini öldüren"* Vallahi ben, ne cahiliyye döneminde ne İslam döneminde zina yaptım.

[1209] Hadiste Ahmed (*Müsned*, VI, 51, 214) teferrüd etmiştir. (İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 81).
[1210] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 46.
[1211] Ahmed, *Müsned*, I, 63. Bu hadisi, Nesâî de rivâyet etti. (İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 179).

Allah, beni hidayete erdirdiği günden beri hiçbir dine girmeyi yemenni etmedim. Haksız yere birini de öldürmedim. Neden dolayı beni öldürecekler?"[1212]

d) Hz. Osman'ın kendisini muhasara altına alan kişilere hitabı ve onlara karşı savaşmaktan kaçınması

1966. İbn Sa'd, Ebû Leylâ el-Kindî'den şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Osman muhasara altında iken kendisini gördüm şöyle diyordu: Ey insanlar! beni öldürmeyiniz! Bir suçum varsa tövbe etmemi isteyiniz! Vallahi, beni öldürürseniz bir daha topluca namaz kılamayacaksınız, düşmana karşı topluca cihad edemiyeceksiniz, -parmaklarını iç içe koyarak- bu şekilde birbirinize gireceksiniz. "**Ey kavmim! Sakın bana karşı düşmanlığınız, Nuh kavminin veya Hûd kavminin, yahut Sâlih kavminin başlarına gelenler gibi size de bir musibet getirmesin! Lût kavmi de sizden uzak değildir.**" (Hud: 89).

Hz. Osman, Abdullah b. Selâm'a (radıyallahu anh) birini gönderdi ve 'Ne düşünüyorsun, ne yapayım?' dedi. Abdullah (radıyallahu anh), 'Savaşmamak, savaşmamak hüccet bakımından bu senin için daha hayırlıdır' dedi.[1213]

e) Öldürüldüğü gün Hz. Osman ile Muğîre arasında geçen kıssa

1967. Ahmed, Muğîre b. Şu'be'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Muğîre (radıyallahu anh), Hz. Osman'ın yanına geldi. Hz. Osman muhsara altındaydı. Muğîre, 'Sen, herkesin imamısın. Gördüğün gibi başına müsibetler geldi. Sana üç seçenek sunacağım, birini seç; Ya çıkar, bu isyancılarla savaşırsın. Çünkü adet bakımından, güç bakımından daha güçlüsün ve sen hak, onlar ise batıl üzeredirler. Ya da bu kapının haricinde sana ayrı bir kapı açalım, bineklerine binip Mekke'ye git! Sen Mekke'de olduğun müddetçe senin kanını helal kılmazlar. Yahut bineklerine bin, Şam'a sığın çünkü orda Şam ahalisi var, içlerinde (akraban) Mu'âviye var' dedi. Hz. Osman şöyle cevap verdi: Çıkıp savaşmaya gelince, ben Hz. Peygamber'den sonra ümmeti içinde kan akıtan halefi olmak istemem. "Mekke'ye git, orda kanını dökmeyi helal görmezler" şıkkına gelince Hz. Peygamber'in *"Kureyş'ten biri Mekke'ye girip orada diretecektir. Âlemin azabının yarısı onun üzerine olur"* dediğini

[1212] Ahmed, *Müsned*, I, 61, 70. Bu hadisi dört *es-Sünen* sahibi de rivâyet etti. Tirmizî, hadis için "hasen" demiştir. (İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 179). Hadisi, İbn Sa'd Ebû Ümâme'den bu lafızla rivâyet etti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 46).
[1213] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 49.

işittim, o adam olmak istemem. "Şamâ gidip sığın, onlar Şam ahalisidir, içlerinde de Mu'âviye var" şıkkına gelince ben hicret yurdundan, Hz. Peygamber'e komşuluktan ayrılamam."[1214]

f) Hz. Osman, kuşatma altında iken bazı sahabîleri savaştan menetmesi

1968. İbn Sa'd ve İbn Asâkir Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Muhasara zamanında Hz. Osman'ın yanına vardım ve 'Ey mü'minlerin emiri! Artık savaşmak helal olmuştur!' dedim. Hz. Osman, 'Ey Ebû Hüreyre! Bütün insanları ve beni öldürmek seni mutlu mu edecek?' dedi. Ben, 'Hayır' dedim. Hz. Osman 'Vallahi tek bir adamı öldürürsen tüm insanlığı öldürmüş gibi olursun' dedi. Ben de geri döndüm savaşmadım."[1215]

1969. İbn Sa'd, Abdullah b. Zübeyr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Osman'a 'Ey mü'minlerin emiri! Evde senle beraber bir cemaat adam var. Allah'ın yardımıyla daha az toplulukla muzaffer olursun. Bana izin ver de savaşayım' dedim. Hz. Osman, 'Benim için birinin kanını veya kendi nefsinin kanını akıtan kişiye Allah'ı hatırlatırım' dedi."[1216]

1970. İbn Sa'd, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Muhasara altında iken Hz. Osman'a 'Onlarla savaş! vallahi, Allah (celle celâlühü), onlarla savaşı helal kılmıştır' dedim. Hz. Osman, 'Hayır, vallahi onlarla asla savaşmayacağım' dedi..."

1971. İbn Sa'd, Abdullah b. Âmir (radıyallahu anhuma)'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Osman muhasara altında iken 'Yanımda en değerli olanınız elini ve silahını savaşmaktan alıkoyandır' dedi."[1217]

1972. İbn Sa'd, İbn Sîrîn'den şöyle rivâyet etmektedir: "Zeyd b. Sabit (radıyallahu anhuma), Hz. Osman'ın yanına geldi ve 'Ensar kapıdadır. İstersen Allah rızası için yardımcı oluruz, diyorlar' dedi. Bunu iki defa tekrar etti. Hz. Osman, 'Savaş olmayacaktır' dedi."[1218]

[1214] Ahmed, *Müsned*, I, 67; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 211. Heysemî: hadisi, Ahmed rivâyet etmiş, râvîleri de sıka kimselerdir. Fakat Muhammed b. Abdilmeil b. Mervan'ın Müğîre'den semaına rastlamadım. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 230).

[1215] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 70; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 25.

[1216] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 48.

[1217] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 48.

[1218] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 48.

1973. İbn Sa'd, İbn Sîrîn'den şöyle rivâyet etmektedir: "Muhsara altında olduğu zaman yanında yedi yüz kişi bulunuyordu. Eğer müsaade etseydi Allah'ın izniyle isyancılara darbe indirir ve onları Medine dışına çıkarırdı. İçerde olanlar içinde İbn Ömer, Hasan b. Ali, Abdullah b. Zübeyr (radıyallahu anhum) vardı."[1219]

1974. İbn Sa'd, Abdullah b. Sâide'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Sa'îd b. Âs, Hz. Osman'a geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! ne zamana kadar elimizi bağlı bekleteceksin! Bunlar bizi yediler. Bazısı bize ok atıyor, bazısı bize taş atıyor, bazısı kılıcını çekmiştir. Artık savaşmamız için bize emir ver!' dedi. Hz. Osman, 'Vallahi, ben, onlarla savaşmayı düşünmüyorum. Onlarla savaşsam onlardan kurtulabileceğimi umuyorum. Fakat onları Allah'a havale ediyorum, onları aleyhime toplayanları da Allah'a havele ediyorum. Biz ilerde Rabbimizin yanında toplanacağız. Savaşmayı vallahi asla emretmem!' dedi. Sa'îd, 'Vallahi bundan sonra senden hiçbir şey istemeyeceğim' dedi. Evden dışarı çıktı ve âsîlerle savaştı, başına öldürücü bir darbe aldı."[1220]

g) Sa'd b. Ebî Vakkas'ın savaştan men etmesi

1975. Ahmed, Ömer b. Sa'd←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Oğlu Âmir, kendisinin yanına geldi ve 'Ey babacığım! İnsanlar savaşıyor, sen ise burdasın!' dedi. Sa'd b. Ebî Vakkas, 'Ey Yavrum! Fitne çıkarmada öncü olmamı mı istiyorsun? Hayır, Allah, mü'mine vurduğumda tesiri olmayan kâfire vurduğumda öldüren bir kılıç elime vermeden savaşmayacağım. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Allah (celle celâlühü), zengin, gizli ve Allah'tan korkanı seviyor."*[1221]

1976. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, Ömer b. Sa'd, babası Sa'd b. Ebî Vakkas'dan şöyle rivâyet etmektedir: Babam Sa'd b. Ebî Vakkas, bana 'Ey yavrum! Fitne çikarmamı mı emrediyorsun?' dedi..."[1222]

1977. Taberânî, İbn Sîrîn'den şöyle rivâyet etmektedir: "Sa'd b. Ebî Vakkas'a (radıyallahu anh) 'Sen savaşmayacak mısın? Sen şura ehlindensin, sen hilafete başkasından daha layıksın' denildi. Hz. Sa'd, 'Mü'min ve kâfiri

---

[1219] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 49.
[1220] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 23.
[1221] Ahmed, *Müsned*, I, 177; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 283.
[1222] Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 94.

ayırt edebilen iki gözü, dili ve iki dudağı olan kılıç getirilmediği müddetçe savaşmam. Ben çok cihad ettim, cihad etmeyi de biliyorum' dedi."[1223]

h) Hz. Üsâme ve Hz. Sa'd arasında savaştan alıkoymak hususunda geçen kıssa

1978. İbn Sa'd, İbrahim et-Teymî←babasından şöyle rivâyet etmektedir: "Zûl-Batn Üsâme b. Zeyd, 'Lâilâheillellâh diyen biriyle savaşamam' dedi. Sa'd b. Malik (radıyallahu anh), 'Vallahi ben de Lâilâheillellâh diyen biriyle savaşamam' dedi. Bir kişi, onlara şöyle dedi: 'Allah (celle celâlühü) demiyor mu: **"Fitne ortadan kalkıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın!"** (Enfal: 39). Onlar da 'Fitne ortadan kalkıp din tamamen Allah'ın olana kadar cihad ettik' dedi."[1224]

ı) İbn Ömer'in İbn Zübeyr fitnesi sırasında savaştan men etmesi

1979. Buhârî, Nâfi←İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: İbn Zübeyr'in fitnesi sırasında iki kişi İbn Ömer'in yanına geldi ve 'İnsanlar zâyî oldu! Sen, Ömer'in oğlu, Hz. Peygamber'in arkadaşısın neden kıyama kalkmıyorsun?' dedi. İbn Ömer, 'Allah'ın kardeşimin kanını haram kılması beni ayaklanmaya katılmama mani oluyor' dedi. Gelen kişiler, 'Allah, **'Fitne ortadan kalkıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın!'** demiyor mu' dediler. İbn Ömer, 'Fitne ortadan kalkıp din tamamen Allah'ın olana kadar cihad ettik. Siz, fitne çıkarmak ve din Allah'ın dışında başkasının olsun diye savaşmayı düşünüyorsunuz' dedi."[1225]

1980. Osman b. Salih, Bükeyr b. Abdillah←Nâfi'den yaptığı rivâyette şöyle bir ek yapmıştır: İbn Ömer'e 'Ey Ebû Abdirrahman![1226] Bir sene hac, bir sene ümre yapıp cihadı terk etmeye ne sevk etti. Allah'ın ne kadar cihada teşvik ettiğini de biliyorsun?' dedi. İbn Ömer, 'Ey yiğenim! İslam beş şey üzere inşa edildi; Allah ve Resulüne iman, beş vakit namaz, Ramazan orucunu

---

[1223] Heysemî: Hadisi, Taberânî rivâyet etti, isnadındaki râvîler sahih hadis râvîleridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 299). Hadisi, Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* (I, 94) adlı eserinde İbn Sîrîn'den bu lafızla, İbn Sa'd ise hadisi İbn Sîrîn'den bu meâlde rivâyet etmiştir. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 101).

[1224] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 48. Bu hadisi ayrıca İbn Merdûyeh, İbrahim et-Teymî←babasından buna yakın şekilde rivâyet etmiştir. (İbn Kesîr, *Tefsîr*, II, 309).

[1225] Buhârî, s. 648.

[1226] İbn Ömer (radıyallahu anhuma)'in künyesidir.

tutma, zekâtını verme ve hac yapma' dedi. Adam, 'Ey Ebû Abdirrahman! Allah'ın kitabında zikrettiği ayeti işitmedin mi: ?

﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾

"Eğer müminlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse artık aralarını adaletle düzeltin ve (her işte) adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah, âdil davrananları sever." (Hucurât: 9).

İbn Ömer, 'Hz. Peygamber döneminde cihad yaptık, Müslüman da azdı. Kişi dininden dolayı fitneye atılıyordu. Ya öldürüyorlardı ya da işkence yapıyorlardı. Öyle oldu ki, Müslümanlar çoğaldı ve fitne kalmadı' dedi. Adam, 'Hz. Ali ve Hz. Osman hakkında ne dersin?' dedi. İbn Ömer, 'Allah inşallah Hz. Osman'ı affedecektir. Fakat siz, Allah'ın onu affetmesini istemiyorsunuz. Hz. Ali ise Hz. Peygamber'in amcaoğlu ve damadıydı -eliyle işaret ederek- Bu gördüğünüz onun evidir' dedi."[1227]

1981. Buhârî, Nâfi←İbn Ömer tariki ile şöyle rivâyet etti: Bir kişi, İbn Ömer'in yanına geldi ve 'Ey Ebû Abdirrahman! Allah'ın kitabında zikrettiği emre kulak vermiyor musun?

﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾

"Eğer müminlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse artık aralarını adaletle düzeltin ve (her işte) adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah, âdil davrananları sever." (Hucurât: 9).

[1227] Bu hadisi, Beyhakî (VIII, *es-Sünen*, 192), Nâfi tariki ile buna yakın şekilde rivâyet etti. Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* (II, 292) adlı eserinde Nâfi'den bu şekilde rivâyet etti.

Allah kitabında zikrettiği gibi cihad etmekten seni alıkoyan nedir?' dedi. İbn Ömer, 'Ey kardeşimin oğlu! Bu söylediğin ayetle ayıplanıp cihad etmemem benim için bu ayetle ayıplanmamdan daha sevimlidir. Allah şöyle buyurdu:

﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾

"Kim bir mümini kasden öldürürse cezası, içinde ebediyen kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lânetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır." (Nisâ: 93).

Adam da şöyle dedi: Allah (celle celâlühü), başka ayette şöyle buyuruyor: **"Fitne ortadan kalkıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın!"** (Enfal: 39). İbn Ömer, 'Biz bunu yaptık..."

1982. Buhârî, Sa'îd b. Cübeyr tariki ile şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer, 'Fitnenin ne olduğunu biliyor musun? Hz. Muhammed, müşriklere karşı savaşıyordu. O zaman müşriklerin içine girmek fitneydi. Fitne makam ve mülk için savaşmanız değildir' dedi."[1228]

i) İbn Ömer'in İbn Zübeyr'e ve İbn Sefvân'a sözü ve İbn Zübeyr'e bey'at etmemesi

1983. Beyhakî, Ebû'l-Âliye Berrâ'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Zübeyr ve Abdullah b. Sefvân bir gün Hicr'de oturuyorlardı. İbn Ömer tavaf ederken onların yanından geçti. Biri, diğerine 'Bu adamdan daha faziletli biri kaldığını düşünüyor musun?' diye sordu. Sonra birine 'İbn Ömer tavafını bitirince yanımıza çağır' dedi. İbn Ömer, tavafını bitirip iki rekât namazını kılınca elçi yanına geldi ve 'Bak, Abdullah b. Zübeyr ve Abdullah b. Sefvân seni çağırıyorlar' dedi. İbn Ömer, onların yanına geldi. Abdullah b. Sefvân, 'Ey Ebû Abdirrahman! mü'minlerin emirine –yani İbn Zübeyr'e- bey'at etmekten seni alıkoyan nedir?' dedi. İbn Zübeyr'e Mekke, Medine, Yemen, Irak ve Şamlılar'ın geneli bey'at etmişti. İbn Ömer, 'Vallahi, size bey'at etmiyeceğim. Kılıçlarınızı omuzlarınıza atmış, ellerinizden Müslüman kanı damlıyor' dedi."[1229]

[1228] Buhârî, VI, 79, IX, 68; İbn Kesir, *Tefsîr,* II, 308.
[1229] Beyhakî, *es-Sünen,* VIII, 192.

k) İbn Ömer'in insanların kendisine bey'at etmesini men etmesi

1984. Ebû Nu'aym, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "İnsanlar, büyük fitne ve felakete maruz kalınca Abdullah b. Ömer'in (radıyallahu anhuma) yanına geldiler ve 'Sen, insanların önderi, önderinin oğlusun. İnsanlar senden razıdır, ortaya çık da sana bey'at edelim' dediler. İbn Ömer, 'Hayır, vallahi ruhum bedenimde olduğu müddetçe benim için, benden dolayı birinden hacamat şişesi kadar kan dahi akmasına müsaade etmiyeceğim' dedi. Bir müddet sonra kendisine gelinip tehdit edildi ve 'Ya kıyama kalkarsın ya da yatağında öldürülürsün' denildi. İbn Ömer yine de ilk söznü tekrar etti. Hasan el-Basrî: Vallahi İbn Ömer'i Allah'a kavuşana kadar hiçbir şeye karşı ayaklandıramadılar."[1230]

j) İbn Ömer'in birlik ve tefrika hakkındaki sözü

1985. İbn Sa'd, Halid b. Sümeyr'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Ömer'e 'Keşke insanların işlerini idare eden halife olsaydın! İnsanların hepsi senden razıdır' denildi. İbn Ömer, 'Eğer doğuda biri bana muhalefet ederse ne olur?' dedi. 'Sana muhalefet ederse öldürülür. İnsanlığın selameti için birinin ölmesinde bir sorun olmaz' dediler. İbn Ömer, 'Vallahi, Muhammed'in ümmetinin hepsi bir mızrağı tutsa ben de altından tutsam ve bu mızrakla bir mü'minin öldürülmesine karşılık bana dünya ve içindeki her şeyi dahi verseler buna asla razı olmam' dedi."[1231]

1986. İbn Sa'd, Katan'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Bir kişi, İbn Ömer'in yanına geldi ve 'Muhammed'in ümmeti içinde senden daha kötüsü yoktur' dedi. İbn Ömer, 'Neden ki? Vallahi ben insanların kanını akıtmadım, onların cemaatini dağıtmadım, birliklerini bozmadım' dedi. Adam, 'Eğer sen halife olmak isteseydin senin hakkında iki kişi dahi ihtilaf etmezdi' dedi. İbn Ömer, 'Hilafet elime geçince birinin "Hayır" diğerinin "Evet" demesini istemiyorum' dedi."[1232]

1987. Ebû Nu'aym, Kâsım b. Abdirrahman'dan şöyle rivâyet etmektedir: "İnsanlar, birinci fitnede (Hz. Alî ve Mu'âviye'nin fitnesi) İbn Ömer'e 'Sen de çıkıp savaşmayacak mısın?' dedi. İbn Ömer, 'Putlar Rükün ve Kâ'be kapısı arasında iken ben cihad ettim ve Allah, o putları Arap toprağından sürüp attı.

[1230] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 293. Bu hadisi, İbn Sa'd, Hasan el-Basrî'den buna yakın şekilde rivâyet etti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 111).

[1231] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 111.

[1232] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 111.

Ben Lâilâheillellâh diyen biriyle savaşmaktan hoşlanmıyorum' dedi. Kendisine 'Vallahi sen bu fikirde değilsin. Senin düşüncen sahabenin birbirlerini yok etmesi ve geride sadece senin kalmandır' dediler. 'Mü'minlerin hilafeti için Abdullah b. Ömer'e bey'at edin!' denildi. İbn Ömer, 'Vallahi, bu benim hakkım değildir. Hayya ala's-Salâh (Haydi namaza) dediğinizde size icabet ederim, Hayya ala'l-falâh (haydi kurtuluşa) dediğinizde icabet ederim. Ayrıştığınız zaman sizle beraber olmam, birlik olduğunuzda sizden ayrılmam' dedi."[1233]

1988. Nâfi'den şöyle rivâyet edilir: "İbn Zübeyr'in hilafeti, Hariciler ve Haşebiyyeler[1234] döneminde İbn Ömer'e 'Bunlarla, bunlarla beraber namaz kılar mısın, bunların bazısı, bazısını öldürüyor?' denildi. İbn Ömer, 'Kim, Hayya ala's-salâh (haydi namaza) derse size icabet ederim, Kim, hayya ala'l-falâh (haydi kurtuluşa) derse icabet ederim. Kim, haydi Müslüman kardeşini öldürmeye, malını almaya derse ben yokum' dedi."[1235]

k) Hz. Hasan b. Ali'nin hilafet için mü'min kanınn akmasını istememesi ve Mu'âviye ile sulh yapması

1989. Hâkim, Ebû'Ğarîf'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hasan b. Alî'nin (radıyallahu anhuma) öncü birlikleri olarak 12 bin kişiydik. Şam ordusuyla savaşmak için kılıçlarımızdan kan damlıyordu. Komutan olarak başımızda Ebû Amrata vardı. Hz. Hasan b. Ali ve Mu'âviye arasında sulh olduğuna dair haber bize ulaşınca öfke ve kinden belimiz kırıldı. Hasan b. Ali, Kûfe'ye gelince onu bizden sadece Ebû Âmir Süfyan b. Leyl adında bir kişi karşıladı. O da 'Ey mü'minleri zelil eden kişi! Selâmu aleyke' dedi. Hz. Hasan, 'Ey Ebû Âmir! Böyle söyleme Mü'minleri zelil etmedim. Sadece hilafet için onları öldürmek istemedim' dedi."[1236]

1990. İbn Abdilber, Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Hasan b. Ali ile Hz. Mu'âviye arasında sulh sağlanınca Mu'âviye kendisine 'Kalk, insanlara hitab et ve yaptığın şeyi söyle!' dedi. Hz. Hasan da kalktı, hutbe verdi ve şöyle dedi:

[1233] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 294.

[1234] Kezzab ve Habîs olan Muhtar'ın adamlarıdır.

[1235] Bu hadisi, İbn Sa'd, Nâfi'den bu lafızla rivâyet etti. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 125).

[1236] Hâkim, *Müstedrek*, III, 157. Bu hadisi, İbn Abdilber *el-İstî'âb* (I, 372) adlı eserinde buna yakın şekilde rivâyet etti. Hatîb el-Bağdadî da böyle rivâyet etti. (İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VIII, 19).

İlklerinizi bizim vasıtamızla hidayete erdiren ve bizim vasıtamızla yaşayanların kanlarını akmasını durduran Allah'a hamd olsun! En güzel giysi takva giysisi, en büyük acizlik fucurdur. Ben ve Mu'âviye'nin ihtilaf ettiği bu hilafet meselesinde ya o, benden buna daha layıktı veya benim hakkımdı; fakat biz de Allah rızası için, Mühammed'in ümmetinin salahı için ve kan akmasın diye ona bıraktık. Hz. Hasan sonra Mu'âviye'ye baktı ve ayetten iktibas yaparak şöyle dedi: **"Bilmiyorum, belki de o (azabın ertelenmesi), sizi denemek ve bir zamana kadar sizi (imkânlardan) faydalandırmak içindir."** (Enbiyâ: 111). Sonra da minberden indi. Amr b. Âs, Mu'âviye'ye 'Sen de zaten bunu istiyordun' dedi.[1237]

l) Hz. Hasan'ın hilafet hususunda Cübeyr b. Nüfeyr'e sözü

1991. Hâkim, Cübeyr b. Nüfeyr'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hasan b. Alî'ye (radıyallahu anhuma) 'İnsanlar, senin hilafeti arzuladığını söylüyorlar' dedim. Hz. Hasan, 'Arap liderlerin hepsi avucumun içinde idi, harp açtığımda onlar da harp açıyorlardı, sulh yaptığımla onlarda sulh yapıyorlardı. Buna rağmen hilafeti sırf Allah rızası için, Muhammed'in ümmetinin kanı akıtılmasın diye elimin tersiyle ittim. Şimdi Hicaz ahalisi hilafet için tartıştıkları bir anda nasıl olur da hilafeti almayı arzulayabilirim?' dedi."[1238]

m) Eymen el-Esedî'nin Mervan ile savaşmaktan kaçınması ve aralarında geçen kıssa

1992. Ebû Ya'lâ, Âmir b. Şa'bî'den öyle rivâyet eder: "Mervan, Dahhak b. Kays ile savaşınca Eymen b. Huraym el-Esedî'ye (radıyallahu anh) bir elçi göndererek 'Bizimle savaşa katılmanı istiyoruz' dedi. Hz. Eymen, 'Babam, amcam Bedir Savaşında bulundular. İkisi de bana Lâilâheilellâh diyen biriyle savaşmamam konusunda bana ahd verdirdiler. Eğer cehennemden kurtuluş belgesi getirirsen senle beraber savaşırım' dedi. Mervan da 'Defol!' dedi ve ona hakaret ve küfür etti. Eymen de şu şiiri söyledi:

ولستُ مقاتلاً رجلاً يصلِّي   على سلطان آخر من قريش

أقاتل مسلماً في غير شيء   فليس بنافعي ما عشت عيشي

[1237] İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, I, 374. Bu hadisi, Hâkim ve Beyhakî Şa'bî'den buna ykın şekilde rivâyet etti.

[1238] Hâkim, *Müstedrek*, III, 170. Hâkim: Bu hadis, Şeyhanın isnadı üzere gelmiş sahih bir sahihtir. Fakat şeyhan hadisi rivâyet etmemiştir. Hafız Zehebî de ikrar etmiştir.

له سلطانه وعليَّ إثمي مَعاذ الله من جهل وطيش

Namaz kılan biriyle savaşamam
Kureyş'ten olan ayrı bir sultana karşı.
Hiçbir şey yokken bir Müslümanla savaşacağım
Ve bu, hayatım boyunca bana yarar sağlamayacaktır.
Saltanat adamın olacak, bana da günahım kalacak!
Cehalet ve akılsızlıktan Allah'a sığınırım.[1239]

n) Hakem b. Amr'ın Hz. Ali'ye söylediği söz

1993. Taberânî, İbn Hakem b. Amr el-Ğifârî←dedemden şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ali b. Ebî Talib'in elçisi, Hakem b. Amr'ın yanındayken ben de yanında oturuyordum. Elçi, Hz. Alî'nin 'Herkesten çok senin bize yardım etmen gerekiyor' dediğini aktardı. Hakem şöyle cevap verdi: "Amcaoğlun ve dostum olan Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Böyle olunca veya buna benzer bir durum olunca odundan bir kılıç edin!"* Ben de odundan bir kılıç edindim."[1240]

o) Abdullah b. Ebî Evfâ'nın Yezid'le beraber savaşmayı kabul etmemesi

1994. Bezzar, Ebû Eş'as es-San'ânî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Yezid b. Muâviye, beni, Abdullah b. Ebî Evfâ'ya gönderdi. Yanımda Hz. Peygamber'in ashabından insanlar vardı. 'İnsanlara ne emredersiniz?' dedim. Bana şöyle dedi: Ebû Kâsım (sallallahu aleyhi ve sellem), bana böyle bir durumla karşılaştığımda Uhud'a çıkıp kılıcımı kırıp evimde oturmamı vasiyet etti. Eğer fitne evin içine girerse 'evin en küçük odasına kapanmamı, oraya da girerse dizlerin üzerine çöküp şöyle dememi söyledi: *"Kendi günahınızla beraber benim günahımı da yüklenin ki, cehennem ehlinden olasınız. Bu, zâlimlerin göreceği cezadır."* And olsun! Ben kılıcımı kırdım, fitne evime girince küçük

---

[1239] Ebû Ya'lâ, II, 245. Heysemî: Hadisi, Ebû Ya'lâ ve Taberânî rivâyet etti. Fakat o "Mukâtilen" lafzı yerine "Ukâtilu" lafzı, "Cehl" lafzı yerine "Feşl" lafzı, ikinci beytin birinci şatr yerine "Suçsuz yere müslüman mı öldüreceğim" demiştir. Ebû Ya'lâ'nın isnadındaki râvîler Zekeriyya b. Yahya Rahmûyeh müstesna sahih hadis râvîleridir. Zekeriyya da sıka biridir." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 296). Hadisi, Beyhakî, Kays b. Ebî Hâzım ve Şa'bî'den buna yakın şekilde rivâyet etti. (*es-Sünen*, VIII, 193).

[1240] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, III, 210-211. Heysemî: Hadisi, Taberânî rivâyet etti, isnadında bilmedğim biri var. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 301).

odama kapandım, oraya da girince dizlerim üzerine çöküp Hz. Peygamber'in söylememi vasiyet ettiği şeyi söyledim."[1241]

ö) Muhammed b. Mesleme'nin Hz. Peygamber'in vasiyetine uyarak savaşmaktan kaçınması

1995. Taberânî, Muhammed b. Mesleme'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"İnsanların dünya için savaştığını gördüğünde kılıcını al, Harre'de en büyük kaya parçasının yanına git ve kılıcın kırılana kadar kaya parçasına vur. Sonra haksız bir el sana uzanana veya ölüm sana gelene kadar gelip evinde otur."* Ben de Hz. Peygamber'in bana emretiğini yaptım."[1242]

1996. İbn Sa'd, Muhammed b. Mesleme'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bana bir kılıç verdi ve *"'Ey Muhammed b. Mesleme! Bu kılıçla Allah yolunda cihad et. Müslümanların iki fırkaya ayrılıp savaştığını görünce kılıcı al ve kırılana kadar taşa vur. Sonra da haksız yere bir el uzatılana kadar veya ölüm gelip çatana kadar elini ve dilini her şeyden uzak tut"* buyurdu. Hz. Osman şehid olunca insanlar içinde olanlar oldu ve Muhammed b. Mesleme avlusundaki taş parçasına darbe indirip kılıcını kırdı."[1243]

p) Hz. Huzeyfe'nin savaş hakkında sözü

1997. Ahmed, Rib'î'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Huzeyfe'nin cenazesinde birinin şöyle dediğini işittim: Bu sedirde olan adam şöyle diyordu: Hz. Peygamber'den duyduğum şeyler bana zarar vermez. Savaşırsanız ben evime girerim. Evime girilirse şöyle derim: "Kendi günahınla beraber benim günahımı da yüklen!"[1244]

r) Mu'âviye ve Vâik b. Hucr arasında bu hususta geçen kıssa

1998. Taberânî, Vâil b. Hucr'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in zuhur ettiği kulağıma gelince kavmimden bir heyetle

---

[1241] *Keşfu'l-estâr*, IV, 125. Heysemî: Hadisi, Bezzar rivâyet etti. İsnadında bilmediğim biri var. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 300).

[1242] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XIX, 513. Heysemî: İsnadındaki râvîler sıka kimselerdir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 301).

[1243] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 20.

[1244] Ahmed, *Müsned*, V, 389, 3939. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivâyet etti. İsnadındaki râvîler mübhem biri hariç sahih hadis râvîleridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 301).

beraber yola çıktım. Medine'ye vardık ve Hz. Peygamberle karşılaşmadan ashabıyla karşılaştık. Ashabı, 'Hz. Peygamber, senin geleceğini sen bize gelmeden üç gün evvel müjdeledi ve *'Vâil b. Hucr size gelmek* üzeredir' dedi. Sonra Hz. Peygamber, benle kaşılaştı, beni hoş karşıladı, yakınına oturttu, rıdasını benim için serdi ve beni üzerine oturttu. Sonra insanları çağırdı, onlar da toplandı. Akabinde minbere çıktı, beni de bir alt basamağa çıkardı. Sonra Allah'a hamd etti ve şöyle dedi: *Ey insanlar! Bu, Vâil b. Hucr'dur. Uzak memleketten size geldi. Hadramevt beldesinden isteyerek, hiç zorlanmadan geldi. Meliklerin geride kalan evladıdır. Allah (celle celâlühü) sana ve evlatlarına bereket yağdırsın!*

Hutbeden sonra minberden indi. Medine'ye uzak bir yerde beni misafir etti. Mu'âviye b. Süfyan'a beni orda misafir etmesini emretti. Mu'âviye ile beraber yola çıktık, biraz yolu kat etmiştik ki, 'Ey Vâil! sıcaklık ayaklarımı yaktı, beni bineğinin arkasına al!' dedi. Ben de 'Cimrilik yaptığımdan seni bu deveye bindirmiyor, değilim. Fakat sen, meliklerin evlatlarından değilsin. Seni bindirerek ayıplanmak istemem' dedi. Mü'âviye, 'O zaman bana ayakkabını çıkar at, onunla güneşin yere vurduğu sıcaklıktan korunayım' dedi. Vâil, 'Cimrilik yaptığımdan bu iki ayakkabıyı vermiyor, değilim. Fakat, sen meliklerin elbiselerini giyemezsin, sana vererek ayıplanmak istemem' dedi... Mu'âviye saltanatı ele geçirince Kureyş'ten Busr b. Ebî Arta adında birini gönderdi ve ona 'Bölgeyi senin emrine verdim. Ordunla hareket et, Şam toprağından çıktıktan sonra kılıcını çek, Medine'ye varana kadar bana bey'at etmeyen kimi görürsen öldür. Sonra Medine'ye gir, orda da bana bey'at etmeyen herkesi öldür. Ordan sonra Hadramevt'a doğru git, orda da bana bey'at etmeyenleri öldür. Vâil b. Hucr'u sağ olarak görürsen onu bana getir!' dedi. Mu'âviye'nin komutanı da öyle yaptı. Vâil'i sağ gördü ve alıp Mu'âviye'nin yanına getirdi. Karşılanmam için emir verdi ve bana müsaade edip kendi tahtında oturttu. Mu'âviye, kendisine 'Bu tahtım mı daha hayırlı, senin devenin sırtı mı?' dedi. Ben de 'Ey mü'minlerin emiri! Ben o zaman henüz cahiliyye ve küfür'den yeni çıkmıştım. O gün yaptığım cahiliyye davranışıdır. Allah (celle celâlühü), bize İslam'ı getirdi, İslam da yaptığımız hataları örttü' dedi. Mu'âviye, 'Neden bize yardım etmiyorsun? Hz. Osman, sana güvendi ve senden kız aldı?' dedi. Ben de 'Sen öyle birine karşı savaştın ki, o kimse Osman'a halife olmaya senden daha layıktır' dedim. Mu'âviye, 'O nasıl benden daha layık olabilir! Ben, neseb olarak Hz. Osman'a daha yıkınım'

dedi. Ben de 'Hz. Peygamber, Hz. Alî ile Hz. Osman'ı birbirine kardeş yaptı. Kardeş, amcaoğlundan daha layıktır. Ayrıca zaten ben Muhacir olan biriyle savaşmam' dedim. Mu'âviye, 'Biz Muhacir değil miyiz?' dedi. Ben de 'Biz de her ikinize (Hz. Ali ve Mu'âviye) de karşı tarafsız kalmadık mı? Ayrıca Hz. Peygamber'in yanında bulunuyordum. Hz. Peygamber, başını doğuya doğru kaldırdı, yanında da birçok kişi vardı. Sonra gözünü cemaata çevirerek *'Fitne, gece karanlığın parçası gibi size gelecektir'* dedi. Fitnenin şiddetinden, kısa zamanda geleceğinden ve kötülüğünden bahsetti. Ben de cemaat içinde kendisine 'Fitne nedir ya Resulallâh!' dedim Hz. Peygamber *de 'Ey Vâil! İslam içinde iki kılıç birbirlerine çekilirse sen onlardan uzak dur!'* dedi. Ben bunu deyince Mu'âviye, 'Sen, şiî olmuşsun' dedi. Ben 'Hayır, fakat Müslümanlara nasihatçıyım' dedim. Mu'âviye, 'Bunu işiteceğimi bilseydim seni buraya getirtmezdim' dedi. Ben de 'Hz. Osman şehid olunca Muhammed b. Mesleme'nin ne yaptığını görmedin mi? Taşın yanına gidip kılıcı kırılana kadar vurdu' dedim. Mu'âviye, 'Onlar Ensar'dır, bu gibi şeyleri yapabilirler' dedi. Ben de 'Hz. Peygamber'in sözünü ne yapacağız: "*Ensar'ı seven benim sevgimle onları sevecektir, onlara buğz eden de bana olan buğzundan onlara buğz edecektir'* dedim. Mu'âviye, 'Bir memleket seç, nereye gitmek istersin, Hadramevt'e bir daha dönmeyeceksin' dedi. Ben de 'Kabilem Şam'da benim ailem ise Kûfe'dedir' dedim. Mu'âviye de 'Ailenden biri, kabilenden on kişiden daha hayırlıdır' dedi. Ben de 'İsteyerek Hadramevt'e gitmedim. Muhacir kişi, döndüğü yere sebepsiz yere dönmesi doğru değildir' dedim. Mu'âviye, 'Senin gerekçen neydi, hicret ettiğin yer olan Hadramevt'e geri döndün?' dedi. Ben de 'Hz. Peygamber'in fitne hakkındaki sözünden dolayı gittim. İhtilaf ettiğiniz yerde sizden ayrılırız, birlik olduğunuzda ise size geliriz. İşte bu sebepten dolayı bir daha oraya döndüm' dedim. Mu'âviye, 'Seni Kûfe'ye vali olarak atadım , oraya git!' dedi. Ben, 'Hz. Peygamber'den sonra hiç kimsenin vâlîsi olmam. Hz. Ebû Bekr'i görmedin mi? Beni vâlî yapmak istedi, kabul etmedim. Hz. Ömer de beni vali yapmak istedi, ben yine kabul etmedim. Hz. Osman, valilik yapmamı istedi, ben yine kabul etmedim. Hiç birine de bey'at etmemezlik etmedim. Bizim bölge halkı dinden dönünce Hz. Ebû Bekr, bana mektup gönderdi. Ben de kalktım, vâlî olmama rağmen onları İslam dinine sokana kadar uğraştım' dedim. Mu'âviye, Abdurrahman b. Ümmi Hakem'i çağırdı ve 'Git, seni Kûfe Vali'si olarak atadım. Vail'i de beraberinde götür, ona orda ikram et, ihtiyaçlarını gider!' dedi. Abdurrahman da 'Kötü zanda

bulundun! Bana, Hz. Peygamber'in, Hz. Ebû Bekr'in, Hz. Ömer'in, Hz. Osman'ın ve senin kendisine ikram ettiğini gördüğüm birine ikram etmemi söylüyorsun. Böyle birine zaten ikram edeceğim!' dedi. Mu'âviye, bu sözüne sevindi. Ben de Abdurrahman ile beraber Küfe'ye gittim. Az bir zaman geçti, Vâil orda vefat etti."[1245]

s) Ebû Berze el-Eslemî'nin Mervan, İbn Zübeyr ve Kurraların savaşı hakkında sözü

1999. Beyhakî, Ebû Minhal'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ubeydullah b. Ziyad Basra'dan kovulduğunda Mervan, Şam'da hilafet için orta atıldı, İbn Zübeyr Mekke'de, Kurrâ diye anılan kimseler de Basra'da ortaya atıldılar. Babam bu duruma çok üzüldü. Babam, bana 'Babası olmayası! kalk, Hz. Peygamber'in ashabından olan Ebû Berze el-Eslemî'ye gidelim' dedi. Babamla beraber çıkıp evinde yanına gittik. Çok sıcak olan bir günde kamıştan yapılmış bir gölgelikte oturuyordu. Yanında oturduk, babam da konuşması için rica ediyordu. 'Ey Ebû Berze! ne olduğunu görmüyor musun, ne olduğunu görmüyor musun?' dedi. Ebû Berze'nin ilk konuşması şöyle oldu: Ben Arap kabilelerini kızgınım ve bundan dolayı Allah'tan sevap bekliyorum. Siz küçük Arap topluluğu! Cahiliyye döneminde ne hal üzere olduğunuzu biliyorsunuz; azlık, zillet ve sapıklık içindeydiniz. Allah (celle celâlühü), İslam'ı ve Muhammed'i size ihsan etti ve siz de şuan ki seviyeye ulaştınız. Bu dünya herkesin arasına fitne fesat koydu. Şam'da olan adam –Mervan'ı kastediyor- vallahi, sırf dünya için savaşıyor. Mekke'de olan adam -Abdullah b. Zübeyr'i kastediyor- da sırf dünya için savaşıyor. Etrafınızda olan ve Kurrâ diye çağırdınız kişiler ise vallahi sırf dünya için savaşıyorlar' dedi. Hiç birini hayırla anmadı. Bunun üzerine babam, 'O zaman bize ne emredersin?' dedi. Ebû Berze (radıyallahu anh), 'Bu gün insanlar arasında değersiz, başkasının malında eli olmayan, başkasının kanına eli bulaşmayan halktan daha hayırlı kimse görmüyorum' dedi."[1246]

[1245] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXII, 46. Heysemî: hadisi, Taberânî es-Sağîr, *el-Kebîr* adlı eserlerinde rivâyet etti. İsnadında Muhammed b. Hucr var, kendisi zayıf biridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 376).

[1246] Beyhakî, *es-Sünen*, VIII, 193. Bu hadisi, Buhârî, el-İsmâilî ve Yakub b. Süfyan *Tarih*inde Ebû Minhâl'dan buna yakın şekilde rivâyet etti. (İbn Hacer, Fethu'l-bârî, XIII, 57).

ş) Hz. Huzeyfe'nin savaş hakkında sözü

2000. Ebû Nu'aym, Şimr b. Atiyye'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Huzeyfe (radıyallahu anh), birine 'İnsanların en kötüsünü öldürmek ister misin?' dedi. Adam da 'Evet' dedi. Hz. Huzeyfe de 'Sen o zaman ondan daha kötü olursun' dedi."[1247]

t) Müslüman birinin zâyî olmasından kaçınmak

2001. Beyhakî, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), 'Bir şehri muhasara altına aldığınızda ne yaparsınız?' dedi. Hz. Enes, 'Medine'ye birini göndeririz, korunması için kendisine deriden birkaç parça yaparız' dedi. Hz. Ömer, 'Eğer adama taş atılırsa ne olur?' dedi. Hz. Enes, 'O zaman öldürülür' dedi. Hz. Ömer, 'Böyle yapmayın! Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! İçinde dört yüz savaşçı olan bir şehri fethetmenize mukabil tek bir Müslümanın zayi olması beni mutlu etmez' dedi."[1248]

u) Müslüman birini kâfirlerin elinden kurtarmak

2002. İbn Ebî Şeybe, Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Kâfirlerin elinden bir Müslümanı kurtarmam, benim için tüm arap yarım adasından daha hayırlıdır."[1249]

[1247] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 280.

[1248] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 42. Bu hadisi, İmam Şâfiî bu lafızla rivâyet etmiş, fakat "heneten" yerine "hebîen" lafzını kullanmıştır.

[1249] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, XII, 418; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 312.

MÜSLÜMANLARI KORKUTMAK

a) Ebû Hasan'ın Hz. Peygamber'in Müslümanları korkutmayı men etmesi hususundaki hadisi

2003. Taberânî, Akabe bey'atında ve Bedir ehlinden olan Ebû Hasan'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında oturuyorduk. Biri kalktı ve ayakkabılarını orda unuttu. Biri ayakkabılırı alıp altına gizledi. Giden adam geri döndü ve 'Ayakkabılarım nerde?' dedi. Cemaat, 'Ayakkabıları görmedik' dedi. Akabinde saklayan adam, 'Burda' dedi. Hz. Peygamber, *'Nasıl mü'min birini korkutursun?'* dedi. Adam, 'Ya Resulallâh! Sadece şakasına yaptım' dedi. Hz. Peygamber, iki veya üç defa '*Nasıl mü'min birini korkutursun?* dedi."[1250]

2004. Bezzar, Taberânî ve Ebû'ş-Şeyh b. Hibban *Târîh* adlı eserinde Âmir b. Rabî'a'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir sahabî, başka bir sahabînin ayakkabısını şakasına sakladı. Bu Hz. Peygamber'e söylendi. Hz. Peygamber, *'Müslüman'ı korkutmayın! Müslümanı korkutmak büyük zülümdür'* buyurdu."[1251]

b) Sahabeden bazısının bu husustaki hadisi

2005. Taberânî *el-Kebîr* adlı eserinde –isnadındaki râvîler sıkadır- Nu'mân b. Beşîr'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir gezide Hz. Peygamberle beraber bulunuyorduk. Biri bineği üzerinde uykuya daldı. Biri, adamın sadağından bir ok aldı. Adam bu sırada korku içinde uyandı. Hz. Peygamber, *'Kişiye Müslüman kardeşini korkutması helal değildir'* buyurdu."

2006. Ebû Davud, Abdurrahman b. Ebî Leylâ'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabı bize şöyle anlattı: Hz. Peygamberle beraber gidiyorduk, içimizden biri uyudu. Biri gidip yanındaki ipi aldı ve bu sırada adam korku içinde uyandı. Hz. Peygamber, *'Kişiye Müslüman kardeşini korkutması helal değildir'* buyurdu."[1252]

[1250] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXII, 980; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 293. Heysemî: Hadisi, Taberânî rivâyet etti. İsnadında Huseyn b. Abdillah b. Ubeydillah el-Hâşimî var, kendisi zayıf biridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VI, 253). İbn Seken de hadisi rivâyet etti. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 43).

[1251] Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 293. Heysemî: İsnadında Âsım b. Ubeydillah var, kendisi zayıf biridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VI, 253).

[1252] Ebû Dâvud, 5400; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 292.

2007. Taberânî, Süleyman b. Surad'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir göçebe, Hz. Peygamber'in yanında namaz kıldı. Yanında sadağı vardı. Biri onun sadağını aldı. Hz. Peygamber selam verince göçebe 'Sadağım nerde!' dedi. Cematta olan bazı sahabîler güldü. Hz. Peygamber, *'Allah'a ve ahiret gününe iman eden biri, sakın bir Müslüman'ı korkutmasın!'* dedi."[1253]

MÜSLÜMANI KÜÇÜMSEME, HAKİR GÖRME

a) Hz. Âişe, Atâ ve Urve'nin Üsâme b. Zeyd hakkındaki hadisi

2008. İbn Sa'd, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Üsâme, kapının eşiği üzerinde düştü veya üst eşiğe çarptı, alnı yarıldı. Hz. Peygamber, bana *'Ey Âişe! Kanını sil!'* dedi. Ben tiskindim. Hz. Peygamber, alnını emiyor, kanı ağzına alıp atıyordu ve şöyle diyordu: '*Şayet Üsâme kız olsaydı, onu giydirir, süsler evliliğe hazırlardım*'"[1254]

2009. Vâkidî ve İbn Asâkir Atâ b. Yesâr'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Usame b. Zeyd (radıyallahu anhuma), Medine'ye ilk geldiğinde çiçek hastalığına yakalandı. Sümüğü ağzına doğru akardı. Hz. Âişe ondan tiskindi. Hz. Peygamber içeri girdi, onun yüzünü yıkadı ve onu öptü. Hz. Âişe, bunu görüncü pişman oldu ve 'Vallahi, bundan sonra Üsame'yi kendimden asla uzak tutmayacağım' dedi."[1255]

2010. İbn Sa'd, Urve'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Üsâmeyi beklediğinden dolayı Arafe'den inip Müzdelife'ye geçmeyi geciktirdi. Hz. Üsame gelince baktılar, burnu çökük siyah tenli bir çocuk. Yemenliler, 'Hz. Peygamber, bizi bu çocuk için mi burda bekletti!' dedi. Bunu dediklerinden dolayı Yemenliler dinden döndü. İbn Sa'd anlatıyor: Yezid b. Harun'a 'Bunu dediklerin dolayı Yemenliler küfre girmeye yakın oldu, ne demektir' dedim. Yezid, 'Hz. Ebû Bekr döneminde dinden dönmeleri Hz. Peygamber'in emrini basite almalarından kaynaklandı' dedi."[1256]

1253 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VII, 6487. Heysemî: Bu hadisi, Taberânî, İbn Uyeyne←İsmail b. Müslim tariki ile rivâyet etti. Eğer İsmail el-Abdî olan ise saih hadis râvîsidir, el-Mekkî olan ise zayıf biridir. Diğer râvîler ise sıkadır." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VI, 254).

1254 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 43. Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe buna yakın şekilde rivâyet etti. (el-Muntahab, V, 135).

1255 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 136.

1256 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 44.

2011. İbn Asâkir, Urve'den buna yakın şekilde rivâyet etti. Hadiste Urve şöyle dedi: "Yemenliler, Hz. Peygamber'den sonra Hz. Üsâme'ye yaptığı bu davranışından dolayı dinden döndüler."[1257]

b) Hz. Ömer'in bu husustaki sözü

2012. Ebû Ubeyd, Hasan el-Basrî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Musa (radıyallahu anh)'nın yanına bir topluluk insan geldi. Ebû Musa, Arap olanlara ihsanda bulundu, Acem olanlara ise bir şey vermedi. Hz. Ömer, kendisine mektup yazdı ve 'Neden eşit dağıtmadın? Kişiye günah olarak Müslüman kardeşini hakir görmesi yeterlidir' dedi."[1258]

2013. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Kişiye günah olarak Müslüman kardeşini hakir görmesi yeterlidir."[1259]

BİR MÜSLÜMANI GÜCENDİRMEK

a) Ebû Süfyan hususunda Hz. Ebû Bekr, Hz. Selman, Hz. Süheyb, Hz. Bilal arasında geçen kıssa

2014. Müslim, Âiz b. Amr'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Süfyan, Hz. Selman'ın, Hz. Süheyb'in ve Hz. Bilal'in yanına bir cemaat içinde geldi. Bunlar, 'Bir türlü Allah'ın kılıçları düşmanın boynuna isabet etmedi' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Siz, bunu Kureyş'in yaşlısı ve liderine mi diyorsunuz?' dedi. Hz. Peygamber'e gidip olanları anlattı. Hz. Peygamber, *'Ey Ebû Bekr! galiba onları gücendirdin? Eğer onları gücendirdiysen Rabbini de gücendirmişsindir'* dedi. Hz. Ebû Bekr onların yanına geldi ve 'Ey Kardeşlerim! sizi kızdırdım mı?' dedi. Onlar, 'Hayır, ey kardeş Allah sana mağfiret etsin' dedi."[1260]

2015. İbn Asâkir, Süheyb'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, yanında bir esirle beraber onun için eman istemek için Hz. Peygamber'in yanına geldi. Hz. Süheyb de mescitte oturuyordu. Hz. Süheyb, Hz. Ebû Bekr'e 'Bu yanındaki de kimdir' dedi. 'Müşriklerden olan bir esirdir, onun için Hz. Peygamber'den eman isteyeceğim' dedi. Hz. Süheyb, 'Vallahi, bu adamın boynunda kılıç yeri vardır!' dedi. Hz. Ebû Bekr kızdı. Hz. Peygamber,

---

[1257] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 135.

[1258] Ebû Ubeyd, el-Emvâl, 248; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 319.

[1259] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 172.

[1260] Müslim, II, 304. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde, İbn Abdilber *el-İstî'âb* adlı eserinde Âiz b. Amr'dan buna yakın şekilde rivâyet etti.

onu gördü ve *'Ne oldu, kızgın olduğunu görüyorum'* dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Bu esirimle beraber Süheyb'in yanından geçtim. Süheyb, Vallahi, bu adamın boynunda kılıç yeri vardır!' dedi. Hz. Peygamber, *'Belki, onu üzdün!'* dedi. 'Hayır, vallahi onu üzmedim' dedi. Hz. Peygamber, *'Onu üzersen Allah ve Resulünü de üzmüş olursun'* buyurdu."[1261]

MÜSLÜMANA LANET ETMEK

a) Hz. Ömer'in, Hz. Peygamber'in içki içen kişiye lanet etmeyi nehyettiğine dair hadisi

2016. Buhârî, İbn Cerîr ve Beyhakî Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber döneminde Abdullah isminde biri vardı. Kendisine Hımar (eşek) diye lakap takılmıştı. Hz. Peygamber'i güldürüyordu. Hz. Peygamber, birkaç kere içki içtiği için ona had cezası uyguladı. Yine bir gün getirildi ve kendisine had cezası uygulandı. Cemaattan biri, 'Ey Allah'ım buna lanet et, devamlı içki içiyor!' dedi. Hz. Peygamber, *'Ona lanet etmeyin! Vallahi bildiğim kadarıyla o adam Allah ve Resulünü seviyor'* buyurdu."[1262]

2017. Ebû Ya'lâ, Sa'îd b. Mansûr ve başkası Hz. Ömer'den şöyle rivâyet etmektedir: "Kendisine Himar (eşek) diye lakap takılan biri vardı. Hz. Peygamber'e kavanoz yağ ve kavanoz bal hediye ederdi. Yağ ve balın sahibi gelip ondan parasını isteyince onu alıp Hz. Peygamber'in yanına getirir ve 'Ya Resulallâh! bu adamın malının parasını ver!' derdi. Hz. Peygamber bir şey diyemiyor, tebessüm eder ve parasının ödenmesini emrederdi. Bir gün bu adam Hz. Peygamber'in yanına getirildi, içki içmişti. Biri, kendisine..."[1263]

b) Zeyd b. Eslem'in, Ebû Hüreyre'nin ve Seleme b. Akva'ın bu husustaki hadisleri

2018. Abdurrezzak, Zeyd b. Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "İbn Nu'mân, Hz. Peygamber'e getirildi, Hz. Peygamber de kendisine had cezası uyguladı. Sonra bir daha getirildi, yine had cezası vuruldu. Dört veya beş defa bu tekrar etti. Biri, 'Ey Allah'ım buna lanet et! Ne kadar çok içki içiyor' diye beddua etti. Hz. Peygamber, *'Ona lanet etme! O Allah ve Resulünü seviyor'* buyurdu."[1264]

[1261] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 49.
[1262] Buhârî, VIII, 197; Beyhakî, *el-Kübrâ*, VIII, 197.
[1263] Ebû Ya'lâ, 176; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 107.
[1264] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 13552; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 108.

2019. İbn Sa'd, Zeyd b. Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Nuayman ve İbn Nuayman Hz. Peygamber'e getirildi..."

2020. İbn Cerîr, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'e içki içen biri getirildi. Hz. Peygamber, ashabına ona had cezası uygulamasını söyledi. Bazısı ayakkabısıyla vurdu, bazısı eliyle vurdu, bazısı elbiseyle vurdu. Sonra Hz. Peygamber, *'Tamam, kaldırın!'* dedi. Sahabe de adamı azarlamaya başladı. 'Hz. Peygamber'den utanmıyor musun bunu yapıyorsun?' dediler. Akabinde Hz. Peygamber adamı gönderdi. Adam gittikten sonra insanlar onun aleyhine konuşmaya başladı, ona sövdü. Biri, 'Ey Allah'ım! Onu rezil rüsva et! Ey Allah'ım ona lanet et!' dedi. Hz. Peygamber, *'Böyle deme! Şeytanın lehine olup kardeşinizin aleyhine olmayın! Ona şöyle deyin: Ey Allah'ım! Onu affet, ona hidayet ver!'* buyurdu. Başka bir lafızda: Hz. Peygamber, *'Böyle demeyin! Böyle diyerek şeytana yardım etmeyin! Fakat böyle deyin: Allah sana rahmet etsin!'* buyurdu."[1265]

2021. Taberânî, ceyyid bir isnadla Seleme b. Akva''dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Birinin Müslüman kardeşine lanet ettiğini gördüğümüzde büyük günah kapılarından bir kapıya geldiğini düşünürdük."[1266]

[1265] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 105.
[1266] Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 251.

MÜSLÜMANA SÖVMEK

a) Hz. Âişe'nin bir adamın kölesine sövmesi ile alakalı hadisi

2022. Ahmed ve Tirmizî Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir adam geldi, Hz. Peygamber'in önünde oturdu ve 'İki kölem var, bana yalan söylüyorlar, bana ihanet ediyorlar, bana isyan ediyorlar, ben de onlara sövüyorum, onları dövüyorum. Durumumuz ne olacak?' dedi. Hz. Peygamber, *'Kıyamet günü olunca sana yaptıkları ihanetler, isyanlar, yalanlar ve senin onlara yaptığın işkenceler hesap edilir. Eğer senin onlara çektirdiklerin onların günahları miktarınca ise eşit olursunuz, ne lehinize ne de aleyhinize olur. Eğer senin çektirdiklerinde onların günahlarından az olursa bu senin lehine olur. Eğer onlara çektirdiğine onların günahlarından fazla olursa senin hayrından alınıp onlara verilir'* buyurdu. Bunun üzerine adam bir kenara çekilde ve sesli ağlamaya başladı. Hz. Peygamber, ona Allah'ın bu sözünü okumuyor musun:

﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾

"Biz, kıyamet günü için adalet terazileri kurarız. Artık kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez. (Yapılan iş,) bir hardal tanesi kadar dahi olsa, onu (adalet terazisine) getiririz. Hesap gören olarak biz (herkese) yeteriz." (Enbiyâ: 47).

Adam, 'Ya Resulallâh! hem kendim hem onlar için ayrılmamızdan daha hayırlı başka bir şey göremiyorum. Seni şahit tutuyorum ki, onlar hepsi hürdür' dedi."[1267]

b) Hz. Peygamber ve Ebû Bekr arasında kendisine küfreden biri hakkında geçenler

2023. Ahmed, Taberânî Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir adam, Hz. Ebû Bekr'e küfretti. Hz. Peygamber de oturuyordu. Hz. Peygamber ise (Ebû Bekr'in karşılık vermediği için) hoşuna gidip gülüyordu. Adam ileri gidince Hz. Ebû Bekr bazı sözlerine öne geri yöneltti.

[1267] Ahmed, *Müsned*, VI, 280; Tirmizî, 3165; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 499. Hafız el-Munzirî: Ahmed ve Tirmizî'nin isnadı muttasıldır ve isnadındaki râvîler sıkadır. (Munzirî, *et-Terğîb*, V, 434).

Bunun üzerine Hz. Peygamber kızdı ve kalktı. Hz. Ebû Bekr peşinden gidip yetişti ve 'Ya Resulallâh! Adam bana sövüyor, sen de oturuyor, görüyordun. Fakat bana söylediği bazı söyleri ona yöneltince sen kızıp kalktın?' dedi. Hz. Peygamber, *'İlk önce bir melek yanındaydı adama cevap veriyordu. Sen de adama cevap verince şeytan işin içine girdi. Ben de şeytanla oturmak istemedim'* buyurdu. Sonra şöyle buyurdu: *"Ey Ebû Bekr! Üç şey var, hepsi haktır: 1) her hangi bir köle zülme maruz kalır, Allah rızası için sabrederse Allah, o kimseyi aziz kılar. 2) Bir kimse çok mal infak eder ve bununla akraba bağını güçlendirmek isterse Allah (celle celâlühü), ona daha çok mal ihsan eder. 3) Her kim, dilenmek üzere mal çoğaltmaya kalkarsa Allah, o kimseye çok az rızık verir."*[1268]

c) Hz. Ömer'in oğlu Mikdad'a küfrettiği için dilini kesmeyi nezretmesi

2024. Ahmed, el-Lâlekâî *es-Sünne* adlı eserinde, Ebû Kasım b. Bişran *Emâlî*'sinde ve İbn Asâkir el-Behiy'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Ömer (radıyallahu anhuma), Mikdad'a küfretti. Hz. Ömer de 'Senin dilini kesmek üzerime nezir olsun!' dedi. Hz. Ömer'le konuştular, affetmesini istediler. Hz. Ömer, 'Bırakın beni de onun dilini keseyim ve bundan sonra hiç kimse Hz. Peygamber'in ashabına küfretmesin' dedi."

2025. İbn Asâkir, el-Behiy'den şöyle rivâyet etmektedir: "Abdullah b. Ömer ile Mikdad arasında sorun vardı. Abdullah, kendisine küfretti. Mikdad da onu babası Hz. Ömer'e şikâyet etti. Hz. Ömer de oğlunun diline keseceğine dair yemin içti. Abdullah, babasından korktuğu için babasına aracılar gönderdi. Hz. Ömer, 'Bırakın beni, onun dilini keseyim. Artık bu bir sünnet olsun, kanun olsun ve benden sonra buna uyulsun. Böylece Hz. Peygamber'in ashabına kim küfrederse dili kesilsin' dedi."[1269]

[1268] Ahmed, *Müsned*, II, 436. Heysemî: Ahmed'in isnadındaki râvîler sahih hadis râvîleridir. Hadisi, Ebû Davud da rivâyet etti. Fakat Ebû Davud (4897), *"Sonra Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Ey Ebû Bekr! üç şey var..."* kısmını zikretmedi.
[1269] Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, IV, 424.

MÜSLÜMANIN ALEYHİNDE KONUŞMAK

a) Hz. Peygamber'in birini bu husustan dolayı azarlaması

2026. Ebû Nu'aym, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında biri, başka birine laf attı. Hz. Peygamber, adama *'Kalk, senin şahadetin makbul değildir'* buyurdu. Adam, 'Ya Resulallâh! Bir daha yapmam!' dedi. Hz. Peygamber, *'Sen Kur'ân'la dalga geçiyorsun! Kur'ân'ın haram kıldığını helal kılan Kur'ân'a iman etmiş olamaz'* buyurdu."[1270]

b) Hz. Halid ile Hz. Sa'd arasında bu hususta geçen olay

2027. Ebû Nu'aym, Târık b. Şihab'dan şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Halid ile Hz. Sa'd arasında sorun vardı. Biri gidip Hz. Sa'd'ın yanında Hz. Halid'e hakaret etti. Hz. Sa'd, 'Sus! Aramızdaki sorun dinimizi yıkacak boyutta değildir' dedi."[1271]

MÜSLÜMAN GIYBETİNİ YAPMAK

a) Hz. Peygamber'in recm cezasına çarpıtılan biri hakkında birinin gıybet etmesine karşı çıkması

2028. Abdurrezzak ve Ebû Davud Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Eslemî, Hz. Peygamber'e geldi ve haram bir bayanla ilişkiye girdiğine dair dört defa ikrar etti. Hz. Peygamber her defasında ondan yüz çevirdi... Dört defa ikrar ettikten sonra Hz. Peygamber recm edilmesi için emir verdi. Hz. Peygamber, ashabdan birinin diğerine 'Bu adama bak! Allah, yaptığı şeyi örtmüştü, nefsi onun peşini bırakmadı ve sonunda köpek gibi recm edildi' dedi. Hz. Peygamber sustu, onlara bir şey demedi. Hz. Peygamber bir saat ilerledi ve nalları yukarı dikmiş bir merkebin leşininin yanından geçti ve *'Falan, falan adam nerde?'* dedi. Gıybet eden iki kişi 'Burdayız Ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber, *'Bineğinizden inin ve bu merkebin leşini yeyin!'* dedi. Onlar da 'Ya Resulallâh! Allah seni affetsin! kim bunu yeyebilir!' dedi. Hz. Peygamber, *'Biraz önce kardeşinizin aleyhinde ko-*

[1270] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, I, 231.

[1271] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 94. Bu hadisi, Taberânî Târık'dan bu lafızla rivâyet etti. Heysemî: İsnadındaki râvîler sahih hadis râvîleridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 223).

nuşmanız bu leşi yemekten daha kötüdür. Nefsim elinde olan zata and olsun! şimdi o gıybet ettiğiniz kişi cennet nehirlerine dalmaktadır' buyurdu."[1272]

2029. Abdurrezzak, İbn Munkedir'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir kadına recm cezası uyguladı. Müslümanlardan bazısı, 'Bu kadının tüm ameli heba oldu' dedi. Hz. Peygamber, *'Bilakis recm, bu kadının yaptığı suçun keffaretidir. Asıl sen, şimdi işlediğin günahın hesabını çekeceksin'* buyurdu."[1273]

b) Hz. Âişe ve Zeyd b. Eslem'in Hz. Safiyye ve başka bir kadın hakkındaki hadisi

2030. Ebû Davud, Tirmizî ve Beyhakî Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'e 'Safiyye'nin böyle böyle olması yeterlidir' dedi -Bazı râvîler, Safiyye'nin kısa olduğunu kastediyordu, dedi- Hz. Peygamber, *'Öyle bir kelime ettin ki, bu kelime deniz suyuna atılsa onu dahi kirletir'* dedi. Hz. Peygamber'e ayrı birinin bir şeyini anlattım. Hz. Peygamber, *'Bana servetler kazandırsa dahi kimsenin hakkında bir şey aktarmanı istemiyorum'* buyurdu."[1274]

2031. Ebû Davud, Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Safiyye bt. Huyâ'nın devesi hastalandı. Hz. Zeyneb'in yanında fazla bir deve vardı. Hz. Peygamber, Zeyneb'e *'Safiyye'ye bir deve ver!'* dedi. Hz. Zeyneb, 'Bu Yahudi kadına mı vereyim?' dedi. Hz. Peygamber kızdı ve (iki buçuk ay) Zilhicce, Muharrem ve Safer ayının bir bölümünde onun yanına hiç gitmedi."[1275]

2032. Bu hadisi, İbn Sa'd buna yakın şekilde rivâyet etti. Hadisinde şöyle denmiştir: "Hz. Peygamber, Zeyneb'in bu sözünden dolayı Zeynebi Zilhicce ve Muharrem olmak üzere iki ay veya üç ay terketti, yanına hiç gelmedi. Hz. Zeyneb: Öyle ki, artık yanıma hiç gelmez diye ümitsizliğe kapıldım."[1276]

2033. İbn Ebî Dünya, Hz. Âişe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında iken bir defasında bir kadın hakkında 'elbisesi uzun' de-

---

[1272] Abdurrezzâk, *el-Musannef,* 13340; Ebû Dâvud, 4429; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl,* III, 93. Bu hadisi, İbn Hibban sahihinde Ebû Hureyre'den buna yakın şekilde rivâyet etti. (Munzirî, *et-Terğîb,* IV, 288). Bu hadisi, Buhârî *el-Edebu'l-mufred* (s. 108) adlı eserinde muhtasar olarak rivâyet etti. Bu hadise, İbn Hibban sahih demiştir. (İbn Hacer, Fethu'l-bârî, X, 361).

[1273] Abdurrezzâk, *el-Musannef,* 13349; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl,* III, 93.

[1274] Ebû Dâvud, 4875; Tirmizî, 2502. Tirmizî: Hadis hasen ve/veya sahihtir.

[1275] Ebû Dâvud, 4602; Munzirî, *et-Terğîb,* IV, 284.

[1276] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VIII, 127.

dim. Hz. Peygamber, *'ağzındakini at, ağzindakini at!'* dedi. Ben de attım, bir parça et çıktı."[1277]

2034. İbn Sa'd, Zeyd b. Eslem'den şöyle rivâyet etmektedir: Hz. Peygamber vefat ettiği hastalığında hanımları yanına toplandı. Safiyye bt. Huyâ, 'Vallahi ya Resulallâh! Sendeki hastalığın bende olmasını isterim' dedi. Hz. Peygamber'in hanımları bir birlerine göz kırptılar. Hz. Peygamber, *'Gidin ağzınızı su ile çalkalayın!'* dedi. Onlar da 'Neyi dökelim ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber de *'Arkadaşınız için aranızda kaş göz yapıp dalga geçmenizden. Vallahi Safiyye doğru söyledi'* buyurdu." [1278]

c) Hz. Peygamber'in sahabeden bazılarını gıybet yaptıkları için kınaması

2035. Ebû Ya'lâ ve Taberânî Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanındaydık. Biri kalktı ve ashab 'Ya Resulallâh! bu adam amma aciz bir kimsedir!' veya 'Falan adam ne kadar zayıftır!' dedi. Hz. Peygamber, *'Arkadaşınızın gıybetini yaptınız, onun etini yediniz!'* buyurdu."[1279]

2036. Taberânî'nin lafzı: Bir adam, Hz. Peygamber'in huzurundan kalktı. Ashab, onu durmaktan aciz biri olarak gördü ve 'Ne aciz adamdır!' dedi. Hz. Peygamber, *'Kardeşinizin etini yediniz, onun gıybetini yaptınız!'* buyurdu."[1280]

2037. Taberânî, Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) önceki siyaka uygun şekilde rivâyet etti, şöyle bir ek yaptı: "Ashab, 'Ya Resulallâh! kendisinde olan bir özelliği söyledik' dedi. Hz. Peygamber, *'Zaten onda olmayan bir şey söyleseydiniz bu kez gıybet değil iftira atmış olurdunuz'* buyurdu."[1281]

2038. Esbehânî -hasen bir isnadla- Amr b. Şu'ayb←babası← dedesinden şöyle rivâyet etmektedir: Sahabe, Hz. Peygamber'in yanında birini andılar ve 'Hazır yemek bulmazsa yemez, hazır binek bulmazsa binmez'

1277 Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 284.

1278 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 128. Hadisin isnadı hasendir. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 348). Bu hadisi, İbn Sa'd Atâ b. Yesâr tariki ile bu meâlde rivâyet etmiştir.

1279 Ebû Ya'lâ, 6151.

1280 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XX, 57; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 285. Heysemî: İsnadında Muhammed b. Ebî Humeyd var, kendisine Hammad deniyor, çok zayıf biridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 94).

1281 Heysemî: İsnadında Ali b. Âsım var, kendisi zayıf biridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 94).

dediler. Hz. Peygamber, *'Onun gıybetini yaptınız!'* buyurdu. Onlar da 'Ya Resulallâh! kendisinde olan bir özelliği söyledik' dedi. Hz. Peygamber, '*Kardeşinde olan kötü şeyleri sayman günah olarak sana yeterlidir'* buyurdu."[1282]

2039. İbn Ebî Şeybe ve Taberânî –lafız onundur, râvîleri de sahih hadis râvîleridir- İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanındaydık. Hz. Peygamber'in huzurundan biri kalktı. Gittikten sonra biri onun aleyhinde konuştu. Hz. Peygamber, *'Tövbe et!'* dedi. Adam, 'Neden dolayı tövbe edeyim' dedi. Hz. Peygamber, *'Kardeşinin etini yedin!'* buyurdu."[1283]

2040. Heysemî'nin yaptığı alıntıda ise şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Peygamber, *'Dişlerin arasındaki kürdanla çıkar, at!'* dedi. Adam da 'Ya Resulallâh! Neden dolayı kürdan kullanayım, et mi yedim?' dedi.

d) İki genç kızın yemek yememek süretiyle oruç tutması ve gıybetle iftarını açması

2041. Ebû Dâvud Tayâlisî,[1284] İbn Ebî Dünya *Zemmu'l-gıybet* adlı eserinde ve Beyhakî Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, insanlara bir gün oruç tutmalarını emretti ve kendisine bildirmeden hiç kimse iftarını açmasın, dedi. İnsanlar oruç tuttu, akşam vakti olunca teker teker adam geliyor ve 'Ya Resulallâh! Ben bu gün oruçluydum, iftar edebilir miyim' diyordu ve ona izin veriyordu. Nihayetinde biri geldi ve 'Ya Resulallâh! Ailenden iki genç kız, bu gün oruç tutmuşlar, yanına gelip izin almaya da utanıyorlar, onlara izin ver de iftarını açsınlar' dedi. Hz. Peygamber, yüz çevirdi, cevap vermedi. Adam, bir daha tekrar etti, yine cevap vermedi. Yine söyledi, yine cevap vermedi. Dördüncü defa tekrar edince Hz. Peygamber, *'Onlar oruç tutmadılar. Bu günün sabahından beri insanların etini yiyen nasıl oruçlu olabilir! Git, onlara söyle gerçekten oruçlu iseler kussunlar!'* buyurdu. Sahabî de geri dönüp onlara gitti ve kusmalarını söyledi. Her biri kan pıhtısı kustu. Sahabî, Hz. Peygamber'in yanına gelip haber verdi. Hz. Peygamber de *'Nefsim elinde olan zata and olsun! Şayet o et parçalarını içlerinde kalsaydı, ateş onları yerdi'* buyurdu."[1285]

1282 Asbahânî, *Hilyetü'l-evliyâ*, VIII, 94; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 285.
1283 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, X, 10092; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 285.
1284 Asılda Ebû Dâvud ve Tayâlisî diye tahrif edilmiştir. *(B)*.
1285 Tayâlisî, *Müsned*, 2107.

2042. Bu hadisi, Ahmed, İbn Ebî Dünya ve Beyhakî İsmi belli olmayan biri←Hz. Peygamber'in azatlısı olan Ubeyd tariki buna yakın şekilde rivâyet etti. Fakat Ahmed şöyle rivâyet etmiş: Hz. Peygamber, birine *'Kus!'* dedi. Bir kız, irin, kan ve sarı su ve biraz da et kustu ve bardağın yarısı doldu. Diğerine de 'Kus!' dedi. O da irin, kan, sarı su, taze et ve başka şey kustu. Böylece bardak doldu. Sonra şöyle buyurdu: *Bu iki kız, Allah'ın kendilerine helal kıldığı şeyleri yememek sûretiyle oruç tuttular; fakat Allah'ın kendilerine haram kıldığı şeylerle iftarını açtılar. Biri, diğerinin yanında oturdu ve insanların etini yemeye başladılar*"[1286]

e) Hz. Ebû Bekr'in ve Hz. Ömer'in yanlarında çalışan biriyle kıssası

2043. Hafız ed-Diyâ el-Makdisî *el-Muhtâra* adlı eserinde Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Araplar seferde iken bazısı bazısına hizmet ederdi. Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömerle beraber kendilerine yardım eden biri vardı. Uyudular, kalktılar fakat hizmetçi onlara bir şey hazılamadı. Onlar da 'Bu adam uyuyor' dediler ve uyandırdılar. Hizmetçiye 'Hz. Peygamber'in yanına git, Ebû Bekr ve Ömer sana selam söylüyor ve katık istiyorlar, de!' dediler. Hz. Peygamber de onlara katığı zaten yediklerini söyle, dedi. Onlar da gelip 'Ya Resulallâh! Hangi katığı yedik?' dedi. Hz. Peygamber de *'Kardeşinizin etini katık olarak yediniz. Nefsim elinde olan zata and olsun! Şu an yediğiniz eti dişlerinizin arasında görüyorum'* buyurdu. Onlar da 'Ya Resulallâh! Bağışlanmamız için dua et!' dedi. Hz. Peygamber de *'Etini yediğiniz kardeşinize gidin, o size dua etsin!'* buyurdu."[1287]

[1286] Ahmed, V, 431, 432; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 286.
[1287] İbn Kesîr, *Tefsîr*, IV, 216.

GİZLİ KALMASI GEREKEN ŞEYLERİ ARAŞTIRMAK

a) Hz. Ömer'in içki içenlerin mekânına girmemesi ve orayı terk etmesi

2044. Abdurrezzak, Abd b. Humeyd ve Harâitî Misver b. Mahrame← Abdurrahman b. Avf'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Abdurrahman bir gece Hz. Ömer'le beraber kontrol için Medine sokaklarını gezmeye başladılar. Yürüdükleri bir sırada bir evin ışığının açık olduğunu gördüler. Emin olmak için ilerlediler, yaklaştıklarında evin kapısının kapalı olduğunu içerde bir takım gürültü ve kahkaha sesleri yükseldiğini gördüler. Hz. Ömer, Abdurrahman'ın elinden tuttu ve 'Bu evin kise ait olduğunu biliyor musun?' dedi. Ben de 'Hayır, bilmiyorum' dedim. Hz. Ömer, 'Bu Rabî'a b. Ümeyye b. Halef'in evidir. Onlar şu an kadeh tokuşturuyorlar?' dedi. 'Ne yapmayı düşünüyorsun?' dedim. Hz. Ömer, 'Allah'ın nehyettiği şeyi yaptık. Allah (celle celâlühü), **'Sakın tecessüs etmeyin (insanların ayıplarını araştırmayın!'**[1288] diye buyurdu. Biz ise bunların gizli hallerini araştırıyoruz. Hz. Ömer onlardan yüz çevirip gitti."[1289]

b) Hz. Ömer'in bir adamla ve bir cemaatla bu husustaki kıssası

2045. İbn Munzir ve Sa'îd b. Mansur Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), ashabından birini görmedi. Abdurrahman b. Avf'a 'Falan adamın evine gidip bakalım' dedi. Adamın evine gittiler ve kapısının açık olduğunu gördüler. Adam oturuyor, hanımı da kaba bir şeyler doldurup ona veriyordu, o da alıp içiyordu. Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf'a 'Onun ortalıkta niçin gözükmediği, yanımıza gelmediği şimdi anlaşıyor' dedi. Abdurrahman b. Avf, 'Kaptakinin içki olduğunu nerden biliyorsun?' dedi. Hz. Ömer, 'Bu yaptığımız tecessüs olur mu?' dedi. 'Evet, bu gizli olması gereken bir şeyi araştırmaktır' dedi. Hz. Ömer, 'Bundan nasıl tövbe ederiz?' dedi. Abdurrahman, 'Gördüğün şeyleri hiç kimseye söyleme, ona karşı da hep iyi niyetli ol' dedi. Sonra çekip gittiler."[1290]

2046. Abdurrezzak, Tâvus'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), bir gece Medine kenarında konaklamış kervanı korumak amacıyla çıktı. Gece yarısı olunca bir evin yanından geçti, ahâlî içerde

---

[1288] Hucurât: 12

[1289] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, X, 231.

[1290] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 167.

içki içiyordu. Onlara 'Kötü şey mi yapıyorsunuz, kötü şey mi yapıyorsunuz?' diye seslendi. Biri, 'Allah (celle celâlühü), seni böyle yapmaktan nehyetti!' dedi. Hz. Ömer de onları bırakıp geri döndü."[1291]

c) Hz. Ömer'in evinde müzik çalan birinin evine duvardan atlayarak girmesi

2047. Harâitî, Sevr el-Kindî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), geceleri Medine'yi teftiş için gezerdi. Evinde şarkı söyleyen birinin sesini işitti. Duvarından atladı ve 'Ey Allah'ın düşmanı! Allah'ın günahını örteceğini ve sende günahını işleyeceğini mı sandın!' dedi. Adam, 'Ey mü'minlerin emiri! hakkımda acele karar verme! Eğer Allah'a ben bir defa isyan ettiysem, sen üç defa isyan ettin! Allah (celle celâlühü), **"Sakın tecessüs etmeyiniz (insanların ayıplarını araştırıp, gizliliklerini açığa çıkarmayın!"** (Hucurât: 49/12!' dedi, sen ise tecessüs yaptın. Allah (celle celâlühü), **"Evlere kapılarından giriniz!"** (Bakara: 189) dedi, sen duvardan atladın ve yanıma izinsiz girdin. Allah (celle celâlühü), **"Sizin olmayan evlere izin istemeden, aile efradına selam vermeden girmeyiniz"** (Nur: 24/27). Hz. Ömer, 'Bir iyilik yapıp beni affeder misin?' dedi. Adam da 'Tamam' deyip Hz. Ömer'i affetti ve Hz. Ömer de çıkıp gitti."[1292]

d) Hz. Ömer'in yaşlı biriyle bu husustaki kıssası

2048. Ebû'ş-Şeyh, es-Süddî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab bir gece teftiş için çıkmıştı. Uzaktan bir ateş ışığı gördü. Yanında Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh) vardı. Işığı takip edip eve girdi. Evin içinde bir lamba yanıyordu. İçeri girdi, vakit gecenin bir yarısıydı. Bir de baktı, bir yaşlı oturuyor, önünde içki ve bir cariye de şarkı söylüyor. Hz. Ömer aniden adama hücüm etti ve 'Bu gün ecelini bekleyen yaşlı bir adamın manzarasından daha çirkin bir manzara görmedim' dedi. Yaşlı adam başını ona doğru kaldırdı ve 'Evet haklısın, Mü'minlerin emiri! Seninki benimkinden daha çirkindir. Sen tecessüten nehyedilmene rağmen tecessüs yaptın ve izinsiz girdin' dedi. Hz. Ömer, 'Haklısın' dedi. Sonra elbisesini ısırarak çıktı, ağlıyordu ve 'Allah, Ömer'i affetmezse annesi matemini tutsun! Bu adam yaptığını ailesinden dahi gizliyordu. Şimdi Ömer beni gördü, herkese söyler, diyordur!' dedi. Bu yaşlı adam bir müddet, Hz. Ömer'in cemaatini terk etti. Bir müddet sonra

---

[1291] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, X, 231; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 141.

[1292] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 167.

Hz. Ömer yine otururken bu yaşlı adam, gizlenen biri gibi gelip insanların arkasında oturdu. Hz. Ömer, adamı gördü ve 'Bana o yaşlı adamı getirin!' dedi. Biri gidip adama 'Halife seni çağırıyor' dedi. Adam, Hz. Ömer'in kendisine gördüğü şeyden dolayı kötü bir şey yapacağını düşünüyordu. Hz. Ömer, 'Yaklaş, yaklaş!' dedi. Kendisine yaklaştırıp yanına oturttu. Adama 'Kulağını bana uzat!' dedi. Kulağını yaklaştırdı, Hz. Ömer, 'Muhammed'i hak dinle gönderen Allah'a and olsun! Sen de gördüğüm şeyi hiç kimseye söylemedim. Yanımda olan İbn Mes'ûd da söylemedi' dedi. Adam da Hz. Ömer'e 'Ey mü'minlerin emiri! Kulağını yaklaştır!' dedi. Hz. Ömer kulağını yaklaştırdı, adam da 'Muhammed'i hak din için peygamber olarak gönderen Allah'a and olsun! Şimdi buraya oturduğum zamana kadar bir daha öyle bir şey yapmadım' dedi. Hz. Ömer sesli şekilde tekbir getirdi. İnsanlar neden tekbir getirdiğini anlamadı."[1293]

e) Hz. Ömer'in Ebû Mihcen es-Sakafî ile olan kıssası

2049. Abdurrezzak,[1294] Ebû Kilâbe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ömer'e Ebû Mihcen ve arkadaşlarının evinde içki içtiğine dair haber geldi. Hz. Ömer hemen gidip eve girdi. Ebû Mihcen'in yanında sadece bir kişi vardı. Ebû Mihcen, 'Ey mü'minlerin emiri! Bu sana helal değildir. Allah (celle celâlühü), tecessüs yapmanı men etti' dedi. Hz. Ömer, 'Bu adam ne diyor?' dedi. Zeyd b. Sabit, Abdurrahman b. Arkam (radıyallahu anhuma), 'Adam doğru söylüyor ey Mü'minlerin emiri! Bu yaptığımız tecessüstür' dedi. Hz. Ömer de çıkıp gitti."[1295]

1293 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 141.

1294 Asılda yanlış şekilde Taberânî denmiştir. *(B).*

1295 Abdurrezzâk, *el-Musannef*, X, 232; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 141.

MÜSLÜMANIN OLAN AYIPLARININ ÖRTÜLMESİ

a) Hz. Ömer'in kızlara bu husustaki emri

2050. Hennâd ve Haris Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir adam, Ömer b. Hattab'ın yanına geldi ve 'Benim bir kızım vardı, cahiliyye döneminde onu yere gömmüştüm. Neyse ki ölmeden yerin altından çıkardık. Sonra bizle beraber İslam'la tanıştı ve Müslüman oldu. Müslüman olduktan sonra Allah'ın had cezalarından bir had cezasını hak etti. Bıçağı alıp intihar edip kendisini öldürecekti ki, kendisine yetiştiğimizde bazı damarları kesilmişti, tedavi ettik ve iyileşti. Bir müddet sonra güzel şekilde kızım tövbe etti. Birileri gelip kendisini istedi, ben de onlara olanları anlattım' dedim. Hz. Ömer, 'Allah'ın gizlediği bir şeyi neden aşikar ettin! Vallahi, Kızının yaptığı bir daha birine söylersen âleme ibret olacak bir ceza sana veririm. Kızını normal iffetli bir Müslüman kızı gibi evlendir' dedi."[1296]

2051. Sa'îd b. Mansûr ve Beyhakî Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir cariye zina etti, kendisine had cezası vuruldu. Sonra ailece Medine'ye hicret etmiştiler ve cariye tövbe etti, tövbesi de güzel oldu. Amcasına gelip kızı istiyorlardı, amcası ise (Allah korkusundan dolayı) olanları anlatmadan evlendirmek istemiyordu. Kızın günahını ifşa etmesi de onun hoşuna gitmiyordu. Kızın durumunu Hz. Ömer'e söyledi, Hz. Ömer, 'Bakire ve saliha olan kızlarınızı nasıl evlendiriyorsanız onu da öyle evlendirin!' dedi."[1297]

b) Hz. Ömer ile küçük çocuk ve dört kadın hikayesi

2052. Beyhakî, Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Bir kadın Hz. Ömer'e geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Bir çocuk gördüm, yanında da Mısır kumaşından bir kumaş içinde yüz dinar buldum. Parayı aldım ve çocuğa sütannesi tuttum. Dört kadın gelip çocuğu öpüyorlar, hangisinin annesi olduğunu bilmiyorum' dedi. Hz. Ömer, kadına 'Kadınlar yanına gelince bana bildir!' dedi. Kadın da öyle yaptı. Hz. Ömer, kadınlardan birine 'Hanginiz bu çocuğun annesidir?' dedi. Kadın, 'Vallahi, ey Ömer! Hiç iyi yapmıyorsun, hiç güzel davranış sergilemiyorsun! Allah'ın günahını setrettiği kadının günahını çıkarmak istiyorsun' dedi. Hz. Ömer de 'Haklısın' dedi. Sonra çocuğu bulan

---

1296 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 150.

1297 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VIII, 296.

kadına 'Kadınlar sana gelince onlara bir şey sorma, çocuklarına da iyi davran!' dedi ve gitti."[1298]

c) Hz. Enes'in kadının günahını örtmesini emretmesi

2053. Abdurrezzak, Salih b. Kürz'den şöyle rivâyet etmektedir: Zina eden bir cariyesini alıp Hakem b. Eyyûb'e getirdi. Biz otururken Enes b. Malik (radıyallahu anh) gelip oturdu ve 'Ey Salih! Bu cariye neden yanındadır?' dedi. Ben de 'Cariyem zina etti, ben de durumu başkana bildireyim, o da had cezası uygulasın' dedim. Hz. Enes 'Böyle yapma! Cariyeyi gönder ve Allah'tan kork ve onun ayıbını ört!' dedi. Ben de 'Hayır, dediğini yapmayacağım' dedim. Hz. Enes, 'Böyle yapma, dediğimi yap!' dedi. Bana çok ısrar etti ve ben de cariyeyi gönderdim."[1299]

d) Ukbe b. Âmir'in kâtibinin içki içen bir toplulukla olan kıssası

2054. Ebû Davud ve Nesâî Ukbe b. Âmir'in kâtibi olan Duhayn Ebî Heysem'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ukbe b. Âmir'e (radıyallahu anh) 'Bazı komşularımız var, içki içiyorlar, emniyet memurlarını çağırayım da onları yakalasın' dedim. Ukbe, 'Hayır yapma! Onlar vaaz et, onları uyar!' dedi. Ben de 'Onları uyardım, fakat yine yapmaktan vazgeçmediler, emniyet memurlarına çağıracağım, onları yakalasınlar' dedim. Ukbe, 'Yazıklar olsun, öyle yapma! Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: '*Kim, birinin aybını örtse diri diri toprağa gömülmüş birini kabrinden kurtarmış gibi olur*' dedi."[1300]

e) Ebû Derdâ ve oğlu arasında Dımaşk fasıkları hakkında geçen kıssa

2055. Buhârî, Bilal b. Sa'd el-Eş'arî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Mu'âviye (radıyallahu anh), Ebû Derdâ'ya 'Dımaşk fasıklarının isimlerini bana yaz!' diye mektup yazdı. Ebû Derdâ, 'Bana ne fasıklardan? Kim olduklarını nerden bileyim?' dedi. Oğlu Bilal, 'Ben yazabilirim' dedi ve yazdı. Babası,

---

1298 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 329.

1299 Abdurrezzâk, VII, 398; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 94.

1300 Ebû Dâvud, 4891; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 17. Hafız el-Munzirî: "Hadisi, Ebû Davud, Nesâî kıssayla beraber ve kıssasız rivâyet ettiler. İbn Hibban *Sahih*'inde rivâyet etti, lafız onundur. Hâkim: Hadisin isnadı sahihtir. Hafız el-Munzirî: İsnadlarındaki râvîler sıka kimselerdir. Fakat İbrahim b. Neşît üzerinde çok ihtilaf olmuştur."

'Nerden öğrenip yazdın? Onların fasık olduğunu bildiğine göre sen de olanların içindesin. İlk kendi isminden başla' dedi. Oğlu da isimleri göndermedi."[1301]

f) Hz. Cerîr ve Hz. Ömer arasında bu hususta geçen kıssa

2056. İbn Sa'd, Şa'bî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) evinde bulunuyordu, yanında Cerîr b. Abdillah (radıyallahu anh) da vardı. Hz. Ömer, bir koku hisetti ve 'Hemen bu koku sahibi kalkıp abdest alsın!' dedi. Cerîr, 'Ey mü'minlerin emiri! Cemaat hepsi abdest alsın mı?' dedi. Hz. Ömer kalktı ve 'Allah sana rahmet etsin! Cahiliyyede ne güzel bir liderdin! İslam'da da ne güzel bir lidersin!' dedi."[1302]

MÜSLÜMANA MÜSAMAHA GÖSTERMEK, ONU AFFETMEK

a) Hz. Hatıb b. Ebî Balta'a'nın mektup kıssası

2057. Buhârî, Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber, beni, Zübeyr'i ve Mikdad'ı (radıyallahu anhum) gönderdi ve *'Doğruca Hah[1303] bahçesine gidin, orda yaşlı bir kadın bulacaksınız, onda bir mektup var, onu alıp gelin!'* dedi. Atlarımızı hızlı sürerek gittik ve bahçeye vardık. Orda bir yaşlı kadının olduğunu gördük. 'Mektubu ver!' dedik. Kadın, 'Yanımda mektup yok' dedi. Biz de 'Ya mektubu çıkarırsın ya da elbiseni soyarız' dedik. Kadın mektubu saç örgülerinin içinden çıkardı ve alıp Hz. Peygamber'e getirdik. Mektup, Hatıb b. Balta'a'dan Mekkeli müşrik insanlara gönderilmek üzereydi. Hz. Peygamber'in bazı bilgilerini onlara haber veriyordu. Hz. Peygamber, *'Ey Hatıb! nedir bu?'* dedi. Hatıb, 'Ya Resulallâh! hakkımda acele hüküm verme, önce beni bir dinle! Ben, Kureyş'li değil, fakat onlarla irtibatlı, müttefiki olan biriyim. Yanında olan muhacirlerin Mekke'de akrabaları var, onlar vasıtasıyla ailelerini ve mallarını koruyorlar. Onlar içinde neseb olarak yakınım olmadığı için onlardan biri vasıtasıyla ailemi korumayı amaçlamıştım. Bunu İslam'a girdikten sonra dinden döndüğüm için, küfre rıza gösterdiğim için yapmadım' dedi. Hz. Peygamber, *'O bize kesinlike doğru konuştu'* dedi. Hz. Ömer, 'Ya Resulallâh! Bırak da bu Münafığın boynunu vurayım' dedi. Hz. Peygamber, *'Hatıb, Bedir ehlindedir. Nerden bileceksin*

[1301] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 188.
[1302] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 151.
[1303] Mekke ve Medine arasında bir yer ismidir.

belki de Allah, Bedir ehline muttali oldu ve 'Dilediğinizi yapın, ben sizi bağışladım' demiştir' dedi. Akabinde Allah şu ayeti nazil etti:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾

"Ey mü'minler! Hem benim ve hem de sizin düşmanınız olanları dost edinmeyin. (Kendileriyle aranızdaki) sevgi yüzünden onlara (Peygamber'in Mekke'yi fethetme maksadını) ulaştırıyorsunuz. Oysa onlar size gelen hakkı (Peygamber ve Kur'an'ı) inkar etmişler ve Rabb'iniz olan Allah'a inanmanızdan dolayı Peygamber'i de, sizi de (memleketinizden) çıkarmışlardır. Eğer siz benim yolumda cihad etmek ve benim rızamı aramak amacıyla (yola) çıkmışsanız onlara nasıl sevgi gösterirsiniz? Oysa ben sizin gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da bilirim. Sizden kim bunu yaparsa o doğru yoldan sapmış olur" (Mümtehine: 60/1)[1304]

2058. Ahmed, Cabir'den (radıyallahu anh) hadisi şöyle rivâyet etmektedir: "...Hatıb, 'Hz. Peygamber'e ihanet maksadıyla veya münafık olduğum için yapmadım. Allah'ın Resulünü muzaffer kılacağını, dinini tamamlayacağını biliyordum. Fakat ben, Kureyş içinde gariban ve yalnız biriyim. Annem de şu an onların içinde bulunuyor. Birinin annemi koruması için bunu yaptım' dedi. Hz. Ömer, Hz. Peygamber'e 'Bu adamın boynunu vurayım mı?' dedi. Hz. Peygamber, *'Bedir ehlinden olan birini mi öldüreceksin? Nerden bileceksin belki de Allah, Bedir ehline muttali oldu ve 'Dilediğinizi yapın, ben sizi bağışladım' demiştir'* dedi."[1305]

[1304] Buhârî, IV, 72. Bu hadisi, İbn Mâce hariç tüm Kutub-i Sitte âlimleri rivâyet etmiştir. Tirmizî: Bu hadis hasen ve/veya sahihtir. (İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 284).

[1305] Ahmed, *Müsned*, IIV, 350. Bu tarikle bu hadisi sadece Ahmed rivâyet etti. İsnadı da Müslim'in şartı üzeredir. (İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 284). Heysemî: Hadisi, Ahmed ve Ebû Ya'lâ rivâyet etmiştir. Ahmed'in isnadındaki râvîler sahih hadis râvîleridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 393). Hâkim de hadisi rivâyet etmiştir. Hadisi, Ebû Ya'lâ, Bezzar ve Taberânî Hz. Ömer'den rivâyet etti. Heysemî: Hepsinin isnadıkaki râvîler sahih hadis râvîleridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 304). Ahmed ve Ebû Ya'lâ İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma)

b) Hz. Ali'nin bir hırsızla kıssası

2059. Ebû Ya'lâ, Ebû Matar'dan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ali'ye biri getirildi. 'Bu adam bir deve çaldı' dediler. Hz. Ali, 'Senin bir şey çaldığını tahmin etmiyorum' dedi. Adam, 'Hayır, ben çaldım' dedi. Hz. Ali, 'Belki yanlışlıkla devesini götürdün' dedi. Adam, 'Hayır, çaldım' dedi. Hz. Alî, kölesi Kanber'e 'Elini bağla, ateşi yak, cellatı elini kesmesi için çağır! Fakat ben gelene kadar kesmesin' dedi. Hz. Ali gelince adama 'Gerçekten sen mi hırsızlık yaptın?' dedi. Adam, 'Hayır, yapmadım' dedi. Hz. Alî de adamı serbest bıraktı. 'Ey mü'minlerin emiri! Niye bıraktın, adam çaldığına dair ikrar etti?' dediler. Hz. Ali de 'Kişiyi sözünden dolayı sorumlu tutar, sözünden dolayı salıveririm' dedi. Sonra Hz. Alî şöyle devam etti: Hırsızlık yapan biri Hz. Peygamber'e getirildi. Elinin kesilmesini emretti, adamın eli kesildi sonra da ağlamaya başladı. Ben de 'Niye ağlıyorsun?' diye sordum. Hz. Peygamber, '*Nasıl ağlamayayım! Ben henüz aralarında iken ümmetimden insanların eli kesiliyor!'* dedi. 'Ya Resulallâh! Onu affetsin o zaman?' dediler. Hz. Peygamber, *'Allah'ın koyduğu had cezalarını uygulamayanlar kötü idarecilerdir. Fakat siz aranızda olan hadleri, kısasları affediniz!'* buyurdu."[1306]

c) İbn Mes'ûd'un sarhoş adama emri

2060. Abdurrezzak, İbn Ebî Dünya, İbn Ebî Hatim, Taberânî, Hâkim ve Beyhakî Ebû Mâcid el-Hanefî'den şöyle rivâyet etmektedir: "Biri sarhoş olan yiğenini alıp İbn Mes'ûd'un (radıyallahu anh) yanına geldi. Adam, 'Bunu sarhoş olarak gördüm' dedi. Onu sallayıp kontrol ediniz, sonra da ağzını koklayınız!' dedi. Onlar da sallayıp ağzını kokladılar, şarap kokusunu hissettiler. Abdullah b. Mes'ûd, adamın hapise atılmasını emretti. Ertesi gün olunca hapisten çıkardı, sonra bir çubuk istedi. Ucunu inceltti ve kırbaç gibi oldu. Sonra cellata 'Vur ve elini geri çek, her azanın hakkını ver!' dedi. Abdullah, adama şiddetli olmayan darbe ile had cezası uyguladı ve onu geri gönderdi. Ey Ebû Mâcid'e "el-Müberrih nedir?" diye soruldu, 'Emirlerin vuruşu demektir' dedi. 'Elini geri çek' ne demektir diye soruldu. 'Pek fazla uzatma, koltuk altı gözükecek şekilde elini kaldırma demektir' dedi. Abdullah b. Mes'ûd, adama had cezası uygularken adamın üzerinde iç elbise ve üst elbise vardı. İbn Mes'ûd

---

rivâyet etti. Ahmed'in isnadındaki râvîler sahih hadis râvîleridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 303).

[1306] Ebû Ya'lâ, 328; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 117.

sonra 'Vallahi bu yetimin velisi çok kötüdür! Edep ve terbiye güzel vermemişsin, onun hatasını da örtmedin' dedi. Sonra Abdullah şöyle dedi: Allah affedicidir, affedenleri sever. Vâlîye her hangi bir had cezası geldiğinde uygulaması gerekir' dedi. Sonra şöyle konuşmaya başladı: Müslümanlardan ilk eli kesilen Ensar'dan biriydi. Hırsızlık sabit olunca Hz. Peygamber'e getirildi. Hz. Peygamber'in yüzüne kül atılmış gibi rengi soldu. 'Ya Resulallâh! Had cezası uygulamak sana ağır geldi galiba?' dediler. Hz. Peygamber, *'Niye üzülmeyeyim ki! Siz arkadaşınızın aleyhine çalışarak şeytana yardımcı oldunuz. Halbuki Allah bağışlayıcıdır, bağışlayanları sever. Fakat bir Vâlîye had cezası uygulanacak biri getirildiğinde had cezası uygulaması gerekir'* buyurdu. Sonra şu ayeti okudu: **"Bağışlasınlar, günahlarından vazgeçsinler"** (Nur 24/22).[1307]

2061. Abdurrezzak, Amr b. Şu'ayb'dan şöyle rivâyet etmektedir: "İslam'da ilk uygulanan had cezası hırsızlık yaptığından dolayı Hz. Peygamber'e getirilen bir zattı. Şahitler de aleyhinde şahitlik ettiler, Hz. Peygamber de elinin kesilmesi için emir verdi. Adama had cezası uygulanınca Hz. Peygamber'in yüzü kül atılmış gibi rengi soldu. 'Ya Resulallâh! Bu adamın elinin kesilmesi seni çok üzdü galiba?' dediler. Hz. Peygamber, *'Nasıl üzülmeyeyim! Siz şeytana yardımcı olup arkadaşınızın aleyhinde çalıştınız'* dedi. 'O zaman onu gönderseydin, had cezası uygulamasaydın!' dediler. Hz. Peygamber, *'Hayır, bana getirmeden önce düşünseydiniz. Had cezasına çarpıtılan biri, idareciye getirildiğinde had cezasını uygulamamazlık yapamaz'* buyurdu."[1308]

d) Hz Ebû Musa'nın içki içen birine had cezası vurması ve Hz. Ömer'in ona mektubu

2062. Beyhakî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivâyet etmektedir: "Bir ümrede veya hacda Hz. Ömer ile beraberdim. O sırada binekli biri bize doğru geliyordu. Hz. Ömer, 'Bu adam bizi arıyor galiba' dedi. Adam gelip ağlamaya başladı. Hz. Ömer, 'Ne oldu? Eğer borçlu isen sana yardımcı olalım, eğer korkuyorsan sana emniyetli bir yer ayarlayalım. Fakat adam öldürmüşsen sen de kısas olarak öldürüleceksin. Eğer komşularınla geçinemiyorsan seni başka yere naklederiz' dedi. Adam, 'Ben içki içmiştim. Ben, Teymoğullarındanım. Ebû Musa, bana had cezası vurdu, beni tıraş etti, yüzümü siyaha boyadı, insanlar etrafımda döndü ve Ebû Musa, 'Bu adamla

[1307] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, VII, 370.
[1308] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, VI, 313; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 83, 89.

oturmayacaksınız, onunle yemek yemeyeceksiniz' dedi. Ben de kendi kendime üç şık sundum, Birincisi kılıcı alıp Ebû Musa'yı öldürmek. İkincisi sana gelip beni Şam'a yollamanı istemek, çünkü onlar beni tanımıyor. Son şık ise düşmanla birleşip onlarla yiyip içmek' dedi. Hz. Ömer ağladı ve 'Şirk diyarına yerleşmeni istemem. Ömer böyle böyle idi. Cahiliyye döneminde ne çok içki içendim. İçki, zina gibi ağır bir suç değildir' dedi ve Ebû Musa'ya şöyle mektup yazdı:

"Selâmun aleyk. Emmâ ba'd: et-Teym kabilesine mensup falan oğlu falan bana bunu bunu söyledi. Allah'a and olsun! bir daha böyle yaparsan yüzünü siyaha boyar, etrafında insan döndürürüm. Söylediğimi yapıp yapmayacağımı öğrenmek istiyorsan bir daha yaparsın. İnsanlara emret onunla oturup kalsınlar, onunla yemek yesinler. Tövbe eder bir daha içmezse şahadetini kabul edersiniz."

Babam, ona bineceği bir binek ve iki yüz dirhem verdi.[1309]

MÜSLÜMAN'IN YAPTIĞINI İYİYE YORMAK

a) Halid b. Velid ve Malik b. Nüveyre'nin kıssası

2063. İbn Sa'd, İbn Ebî Avn ve başkasından şöyle rivâyet etmektedir: "Halid b. Velid (radıyallahu anh), Malik b. Nüveyre'nin kendisine ulaşan bir sözünden dolayı mürted olduğunu iddia etti. Mâlik ise ona itiraz etti ve 'Ben İslam üzereyim. Dinimi ne değiştirdim ne tebdil ettim' dedi. Ebû Katâde ve Abdullah b. Ömer (radıyallahu anhum) Müslüman olduğuna dair şahitlik yaptı. Halid b. Velid buna rağmen onu öne sürdü ve Dirar b. Ezver el-Esedî'ye onun boynunu vurmasını emretti. O da boynunu vurdu. Sonra Halid b. Velid, Malik'in hanımı olan Ümmü Mütemmim ile evlendi. Hz. Ömer'e Halid'in Malik'i öldürdürttüğü ve hanımıyla da evlendiği haberi ulaşınca Hz. Ebû Bekr'e 'Halid zina yaptı, onu recmet!' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Onu öldüremem, tevil etmiş, ama hata yapmıştır' dedi. Hz. Ömer, 'Bir Müslüman'ı öldürdü, onu kısas olarak öldür!' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Öldüremem. Yorum yapmış, fakat hata yapmıştır' dedi. Hz. Ömer, 'O zaman onu azlet!' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Allah'ın kınından çektiği kılıcı ben asla kınına sokmam' dedi."[1310]

[1309] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 107.

[1310] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, III, 132.

GÜNAHI İŞLEYEN KİŞİYE DEĞİL, GÜNAHA DÜŞMAN OLMAK

a) Ebû Derdâ ve İbn Mes'ûd'un günahkâra sövmeyi men etmesi

2064. İbn Asâkir, Ebû Kılâbe'den şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Derdâ (radıyallahu anh), günah işleyen birinin yanından geçti, insanlar ona hakaret ediyorlardı. Ebû Derdâ, 'Onu bir çukurda gördüğünüzde ordan çıkarmaz mısınız?' dedi. Onlar da 'Çıkarırız' dedi. Ebû Derdâ, 'Kardeşinize sövmeyin! Sizi bağışlayan Allah'a hamd edin!' dedi. 'Günahkâr adama buğz etmez misin?' dediler. Ebû Derdâ, 'Ben ancak günahına buğz ederim. Günahını bıraktığında kardeşim olur' dedi."[1311]

2065. Ebû Nu'aym, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Kardeşinizin günah işlediğini gördüğünüzde 'Ey Allah'ım onu rezil et! Ey Allah'ım ona lanet et!' diyerek onun aleyhine olup şeytanın yardımcıları olmayınız! Rabbim ona afiyet ver, deyiniz. Biz Hz. Peygamber'in ashabı olarak ne üzere öldüğünü bilmeden kimse hakkında asla bir şey demeyiz. Eğer sonu hayırlı olmuşsa hayırlı gittiğine inanırız, sonu kötü sonuçlanırsa onun için endişeleniriz."[1312]

KALBİ İHANET VE HASETTEN TEMİZLEMEK

a) Abdullah b. Amr ve Hz. Peygamber'in cennetle müjdelediği biriyle kıssası

2066. Ahmed, hasen bir isnadla ve Nesâî Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında oturuyorduk. Hz. Peygamber, *'Birazdan cennet ehlinden biri yanınıza girecektir'* buyurdu. Ensar'dan biri geldi, sakallarından abdest suyu damlıyordu. Ayakkabılarını çıkarmış sol eline almıştı. Ertesi gün olunca Hz. Peygamber yine aynı şeyi söyledi. Yine aynen bu adam birinci defa olduğu gibi çıkıp geldi. Üçüncü gün oldu Hz. Peygamber yine aynı cümlesini kullandı. Yine bu adam önceki hali üzere çıkıp geldi. Hz. Peygamber kalkınca Abdullah b. Amr b. Âs adamın peşinden gitti ve 'Babamla tartıştım, üç gün evine girmeyeceğim diye yemin

---

[1311] Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, II, 174. Bu hadisi, Ebû Nu'aym *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde Ebû Kilâbe'den bu lafızla rivâyet etti.

[1312] Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-evliyâ*, I, 225.

içtim. Eğer bu üç gün yanında misafir etmek istersen ben olurum' dedi. Adam da 'Olur' dedi.

Abdullah anlatıyor: Üç gece onla beraber kaldım, gece hiç kalkıp ibadet ettiğini görmedim. Fakat adam sabah namazına kadar yatağında her döndüğünde Allah'ı zikrediyor, tekbir getiriyordu. Fazla bir şey görmedim, fakat sadece hayırlı şeyler söylediğini gördüm. Üç gece geçince adamın amelini az görmeye başladım. Sonra adama 'Ey Allah'ın kulu! Benle babam arasında kırgınlık, evi terketme diye bir şey yoktu. Sadece Hz. Peygamber'in üç defa *'Şu an cennet ehlinden biri yanınıza girecektir'* buyurduğunu işittim ve üç seferde sen çıkıp geldin. Ben de senle kalmak, ameline bakmak ve yaptığını yapmak istedim. Fakat senin olağanüstü bir amel işlediğini görmedim. Seni, Hz. Peygamber'in dediği bu amele ne ulaştırmış olabilir? Adam, 'Gördüğün hariç yaptığım bir amelim yok. Sırt çevirip döndüğüm de beni çağırdı ve 'Gördüğün hariç bir amelim yok. Fakat hiçbir Müslümana ihanet etmeyi kalbimden geçirmem, Allah'ın birine verdiği maldan dolayı asla ona hased etmem' dedi. Abdullah da 'İşte bundan dolayı bu mertebeye yükseldin' dedi."[1313]

2067. Bu hadisi, Ebû Ya'lâ, Bezzar buna yakın şekilde rivâyet etti. Mübhem olan adamın ismini Sa'd olarak söylediler. Hadisin sonunda şöyle demiştir: Sa'd, 'Ey kardeşimin oğlu! Bu gördüğünden başka amelim yoktur. Fakat asla bir Müslüman'a karşı kin beslemem' dedi veya buna yakın bir şey dedi.[1314]

2068. Bu hadisi, İbn Asâkir rivâyet etmiş, isnadındaki râvîler sahih hadis râvîleridir. Bu adamın ismini Sa'd b. Ebî Vakkas olarak belirtmiştir. Hadisin sonunda: Sa'd b. Ebî Vakkas, 'Ben de gördüğünün haricinde bir amelim yoktur. Fakat ben, hiçbir Müslüman'a karşı ne kalbimde bir kötülük geçer ne de ben söylerim' dedi. Abdullah da 'İşte benim güç yetiremediğim ve senin yaptığın bu amelin seni bu mertebeye çıkarmıştır' dedi."[1315]

1313 Ahmed, *Müsned*, III, 166.

1314 Nesâî bir rivâyette, Beyhakî ve el-Esbehânî şu eki yapmıştır: "Abdullah, 'Bizim güç yetiremeyip senin yaptığın işte bu amelin bu mertebe çıkarmıştır' dedi." (Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 328). Heysemî: Ahmed'in isnadındaki râvîler sahih hadis râvîleridir. Bezzar'ın da bir isnadı böyledir. Fakat hadisin siyakı İbn Lahî'ya aittir. İbn Kesir tefsirinde (IV, 338) Ahmed'in hadisi için şöyle demiştir: Bu hadis, şeyhânîn isnadı üzere gelmiş sahih bir hadistir.

1315 Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-ummâl*, VII, 43.

b) Hz. Ebû Dücâne ölüm döşeğinde iken yüzünün parlaması

2069. İbn Sa'd, Zeyd b. Eslem'den (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmektedir: "Ebû Dücâne hasta iken yanına girildi, yüzü ayın ondürdü gibi parlıyordu. Kendisine 'Neden yüzün böyle parlıyor?' denildi. Ebû Dücâne, 'İki amelimden daha fazla güvendiğim garanti amelim yoktur. Biri, gereksiz şeyler hakkında konuşmuyorum. Diğeri, kalbim Müslümanlara karşı tertemizdir' dedi."[1316]

[1316] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 102.

İÇİNDEKİLER

7. BÖLÜM

SAHABÎLERİN SÖZBİRLİĞİNE ÖNEM VERMESİ

8. BÖLÜM

ASHABIN ALLAH YOLUNDA İNFAKI